

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

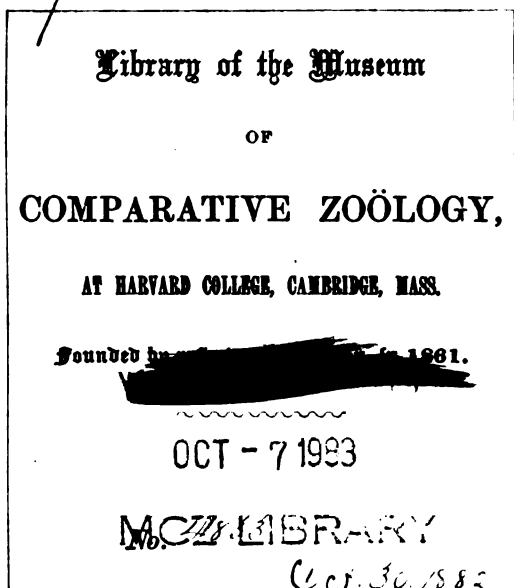
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

BID
1240

185.7

BIDRAG

till

KÄNNEDOM AF

FINLANDS NATUR OCH FOLK,

utgifna

af

Finska Vetenskaps-Societeten.

Trettiondesjette Häftet.

Im

HELSINGFORS,

Finska Litteratur-sällskapets tryckeri, 1881.

SVERIGES OCH HOLLANDS

DIPLOMATISKA FÖRBINDELSER 1621—1630,

BELYSTA GENOM AKTSTYCKEN UR SVENSKA RIKSARKIVET

AF

D:r M. G. SCHYBERGSON.

—

—

—

—

—

—

8

21

Det är mig en kär pligt att tacka prof. S. F. Hammarstrand för den utmärkta välvilja, hvarmed han under de forskningar, som ledt till föreliggande publikation, ställt sin vidsträckta samling af afskrifter ur den svenska regeringens diplomatiska brefvexling på Gustaf II Adolfs tid till mitt förfogande. Äfven klaven till den i Camerarii bref till Axel Oxenstjerna begagnade chifferskriften har prof. Hammarstrand meddelat mig. — Det har icke kommit i fråga att publicera alla Camerarii bref till den svenska regeringen. Jag har därför valt hans korrespondens med Axel Oxenstjerna under åren 1624—1626, då den berömde diplomatens verksamhet för Sveriges intressen var mera omfattande och betydelsefull än annars. Dessa bref utgöra svar på Axel Oxenstjernas af Moser utgifna bref till Camerarius, hvilka alltid ansetts såsom en vigtig historisk källa, och torde redan ur denna synpunkt vara förtjenta af uppmärksamhet. Instruktionen för Gabriel Oxenstjerna af den 25 Juni 1625 är icke i samlingen intagen bland den svenska regeringens instruktioner för sändebuden i Nederländerna, emedan Oxenstjernas beskickning gälde äfven flere andra magter; dess innehåll är utförligt angifvet hos Hallenberg. För öfrigt har jag meddelat alla dessa betydelsefulla instruktioner, så vidt jag lyckats återfinna dem. Helsingfors i September 1881.

Utgifvaren.

SVERIGE OCH NEDERLÄNDERNA 1621—1630.

HISTORISK INLEDNING.

I.

År 1610 hade kampen mellan Europas protestantiska och katolska stater på alla håll upphört, men det var att förutse, att freden icke skulle blifva långvarig, och att religionskrigens låga åter inom kort skulle tändas. De katolska magterna hade icke afstått från sina planer. De slöto sig allt fastare till hvarandra, beredda att ånyo gripa till vapen och nu likasom förr var Spanien deras erkände ledare. Inom det protestantiska partiet åter trädde den unga nederländska republiken främst i ledet. Protestanterna kunde icke efter Henrik IV:s död vänta sig stöd af Frankrike, som vanmäktigt och söndradt blifvit ett rof för jesuiternas och det ultra-katolska partiets stämplingar. Äfven Stor-Brittannien begynte under inre stridigheter och till följd af en svag och vacklande politik förlora öfriga protestantiska magters förtroende. Så mycket mera syntes därför de förenade provinserna, som efter en lång och i det hela lycklig kamp mot Spanien år 1609 slutit stillestånd med denna magt, kallade att värna de protestantiska intressena. Så fattade äfven republikens då varande främste statsman, John af Oldenbarneveldt sitt lands ställning. Anande att framtida faror

hotade, arbetade han oafåtligt på att utvidga och stärka Nederländernas förbindelser med de protestantiska staterna i Tyskland och i Norden.

Bland Tysklands ständer voro isynnerhet de fria Hansestäderna föremål för Oldenbarnevelds oafåtliga uppmärksamhet. Deras magt var sedan länge i nedåtgående, och de emottogo därför gerna det vänskapsfulla stöd, Oldenbarneveld bjöd dem. År 1612 slöts ett defensiv-fördrag mellan Nederländerna och Lybeck och genom flere senare öfverenskommelser trädde de flesta öfriga mera betydande hansestäder i vänskaps- och förbundsförhållande till den mäktiga fristaten ¹⁾.

Medan Hansestäderna sålunda anslöto sig till Nederländerna, inträdde i förhållandet mellan Danmark och Nederländerna en köld, som småningom öfvergick till föga dold fiendtlighet. Danmarks ärelystne konung Kristian IV sträfvade öppet efter herraväldet i norra Tyskland och i Östersjön. Emedan Öresund var ett danskt farvatten, ansåg han sig ega rätt till „dominium maris balthici“, ett anspråk, som syntes öfriga sjöfarande nationer så mycket farligare, som Kristian aldrig närmare angifvit, hvilka rättigheter deri innefattades. Särskildt klagade de nederländske handelsmännen öfver den höga öresundstull, han utkräfd. Kristians otvetydiga planer att kufva hansestäderna och hans hållning i tidens stora religiösa fråga voro i ej mindre grad missagliga. Kristians politik var på denna tid så litet evangelisk, att man kunde misstänka honom för förbindelser med protestantismens arffinde, Spanien. Hans försäkringar, att underhandlingarna med Spanien gälde endast handelsintressen och bekräftandet af gamla fördrag, emottogos i Nederlän-

¹⁾ Arend-Rees *Algemeene Geschiednis des Vaderlands*. III. 2 sid. 565 o. f.

derna med misstroende. Icke utan skäl ansågs det, att de förbund, som blifvit ingångna mellan Nederländerna och hansestäderna väsentligen voro riktade mot Danmarks konung.

En naturlig följd af den tilltagande spänningen mellan de förenade provinserna och Danmark var att ett närmande egde rum mellan dem och Danmarks gamla medtäflare i nordn, Sverige. De svenske statsmännen, som icke glömt Kalmar-kriget's olyckor, voro i ännu högre grad än Oldenbarneveld bittert stämda mot Kristian IV, och särskildt syntes dem Östersjö-frågan vara en lifsfråga, på hvilken Sveriges väl och ve berodde.

Redan år 1613, kort efter det förbundet mellan Holland och Lybeck blifvit ingånget, öppnades genom nederländaren Jakob van Dyck, Sveriges ombud i Haag, underhandlingar, hvilka följande år (5 Maj 1614) ledde till afslutandet af ett fördrag, hvars bestämmingar vi i korthet skola återgifva, emedan de lågo till grund för de följande underhandlingarna mellan Gustaf Adolf och de nederländska generalstaterna. Fördraget afsåg i främsta rummet betryggandet af de båda staternas ömsesidiga merkantila intressen. I sådant afseende förklarade sig konungen af Sverige villig att ansluta sig till det år 1613 slutna fördraget mellan Nederländerna och Lybeck och att i enlighet dermed verka för handels frihet hos alla folk och särskildt i Öster- och Nord-sjöns farvatten. De förenade provinsernas invånare tillförsäkrades fri och obehindrad handel på staden Riga och andra städer i Nord- och Öster-sjön, så vida icke dessa belägrades af konungen af Sverige¹⁾. Derjemte bekräftades de privilegier och löften om frihet från tullar, pålagor och skatter, som förut blifvit dem gifna. Dock skulle

¹⁾ Art. VI.

svenska kronan lika litet genom detta som genom det förut med Lybeck ingångna förbundet lida intrång i sina rättigheter, sitt herravälde öfver hafvet o. s. v. Dessa bestämmningar erhöilo ökad vigt och betydelse genom de löften om ömsesidigt understöd i krig, som ingingo i fördraget. I händelse konungen af Sverige eller general-staterna med anledning af fördraget eller af någon annan orsak råkade i krig med andra magter, skulle de bistå hvarandra med hjälptrupper till ett antal af 4000 man, hvilka skulle underhållas af den som lemnade hjälpen. Likväl kunde undsättningen till fullo eller delvis utgöras äfven i penningar, skepp, krigsförnödenheter o. s. v. Den skulle utgå endast till halfva beloppet, om någondera af de bägge staterna i kraft af ett äldre förbund med en annan magt gifvit denna understöd eller blifvit uppfordrad dertill. Hemsöktes någondera af de förbundna med krig, voro de befriade från att gifva understöd och kunde inom trenne månader efter derom gjord anmälan återfordra en redan lemnad undsättning. De förbundne skulle yppa de anslag och hemliga stämplingar, som mot någondera af dem förehades och på allt sätt afvärja dem. De skulle ega frihet att i hvarandras länder värfva manskap, uppköpa skepp, krigsförnödenheter, vapenförråder o. s. v., medan deremot enderas fiender icke på något sätt skulle af dem understödjas. Om den ene af de förbundne i krig blifvit understödd af den andre, finge han ej sluta fred utan dennes samtycke. Förbundet skulle bestå under en tid af 15 år, således till den 5 Maj 1629, och kunde efter denna tids förlopp uppsägas eller med ömsesidigt samtycke förnyas. Konungen af Sverige lofvade slutligen att hålla ett ordinarie sändebud i Haag, och äfven general-staterna skulle, om de funno det lämpligt, sända en ambassadör till det svenska hofvet. Ehuru fördragets innehåll var af

uteslutande kommersiell och defensiv art, var det dock otvetydigt riktadt mot Danmark. Att det anslöt sig till det tidigare fördraget mellan Nederländerna och Lybeck af år 1613 och på sätt och vis var endast en utvidgning deraf, bar vitne derom. Upprätthållandet af handels frihet i Öster- och Nord-sjön, hvarom fördraget i flere punkter handlade, kunde knapt ske annat än i strid mot Danmarks planer¹⁾. Också var Kristian IV djupt förbittrad öfver hvad som skett.

Från denna tid var vänskapen med de förenade provinserna en af de viktigaste länkarna i Gustaf Adolfs utrikes politik. Intet tillfälle att stärka densamma och draga nytta deraf lemnades af honom obegagnadt. Företagsamme och insigtsfulle nederländare voro städse välkomna i Sverige, der flere af dem, t. ex. den berömde Louis de Geer, vunno en betydande verkningskrets. De förenade provinserna blefvo den förnämsta afsättningsorten för Sveriges produkter och det förrådsmagasin, der Gustaf Adolf, oftast mot svensk koppar uppköpte vapen, skepp och andra förnödenheter. Till general-staterna vände han sig med anhållan om penningelån, då den svenska statens tillgångar icke voro tillräckliga att bestrida de ständigt växande utgifterna. De summor, som erfordrades till erläggandet af Elfsborgs lösen, erhöles till ej ringa del genom sådana lån. Också belöpte sig Sveriges skuld till general-staterna, enligt ett officiellt skuldbref, år 1618 till en summa af 757,504 gulden 13 styfver, att afbetalas inom fyra år på fyra särskilda betalnings-

¹⁾ Fördraget är tryckt hos Dumont, corps diplomatique och förstädes. Hufvudinnehållet är återgifvet hos Hallenberg, Svea rikes historia under Gustaf II Adolfs regering III. 232, och Hammarstrand, Försök till en historisk framställning af förhandlingarna om Sveriges deltagande i trettioåriga kriget. I. sid. 16. Jmfr. J. A. Fridericia, Danmarks ydre politiske historie 1629—1635 sid. 22.

terminer¹⁾. Dessutom värfvade Gustaf Adolf trupper i Nederländerna, erhöill derifrån krigsskepp till understöd o. s. v.

Men Gustaf Adolf och Oldenbarneveld fäste ännu mera omfattande framtidsförhoppningar vid förbundet af år 1614. De tänkte sig att Nederländerna och Sverige icke blott gemensamt skulle utöfva inflytande på nordens magtförhållanden och bevisa hvarandra ömsesidiga tjenester, utan äfven gå hand i hand i de stora europeiska förvecklingar, som stundade. Det var i denna mening, som Oldenbarneveld någon gång yttrade, att hans fädernesland borde söka sin bästa trygghet i förbindelsen med Frankrike och Sverige²⁾. Gustaf Adolf fann snart anledning att inför general-staterna framlägga förslag om ett gemensamt och kraftigt uppträdande mot den evangeliska sakens fiender. Förhållandet mellan Sverige och Polen hade blifvit allt spändare och det syntes otvifvelaktigt, att en öppen brytning skulle inträffa. Den envishet, hvarmed konung Sigismund i Polen vidhöll sina arfsanspråk på Sveriges krona, den ifver, hvarmed de polska krigsrustningarna bedrefvos och den öppna fiendskap, som vid flere tillfällen trädde i dagen, manade Gustaf Adolf att vidtaga kraftiga försvarsanstalter. Men från början betraktade han kampen mot Polen ej mindre såsom sin än såsom hela det protestantiska Europas angelägenhet. Tvisten mellan Sverige och Polen var till sitt ursprung icke blott dynastisk utan äfven religiös och Polen var såsom kejsarens af Österrike och Spaniens bundsförvandt en medlem af det allmänna katolska förbund, som hotade den pro-

¹⁾ Aitzema Saecken van Staet en Oorlogh del. I. sid. 214.

²⁾ Een oudt seggen van den Heer van Oldenbarneveldt, van dat onsen Staet in de correspondentie met Vranckryck ende Sweden haer meeste seekerheyt hadde te soecken. Vreede, Nederland en Zweden sid. 92.

testantiska världen med våldsam tillintetgörelse. Hela det protestantiska Europa och särskildt Nederländerna, borde därför, enligt Gustaf Adolfs tanke, understödja Sverige i en kamp, som gälde äfven deras viktigaste intressen. Den såsom skicklig talare och diplomat kände rådsherrn Johan Skytte, afgick under hösten 1617 till Nederländerna med uppdrag att göra dessa den svenske konungens synpunkter gällande hos den nederländska regeringen. Han skulle enligt den instruktion, som meddelades honom, erinra om det katolska partiets stämplingar mot den protestantiska kristenheten och isynnerhet skildra den fara, hvaraf Nederländerna hotades genom de polska anslagen mot Sverige. Ty om dessa planer gingo i fullbordan och det lyckades Sigismund af Polen att tillskansa sig herraväldet öfver Östersjön, skulle det blifva katolikerna lätt att betvinga Holland, hvars magt och välstånd väsentligen berodde på östersjöhandeln. Johan Skytte skulle därför, erinrande om förbundet af år 1614, som visserligen närmast hade ett defensivt syfte, men dock äfven borde afse att förebygga främmande anfall genom att föra kriget in i fiendens eget land, anhålla: att general-starterne ville bistå Sverige med penningar, krigsförnödenheter och manskap; att holländska undersåter måtte förbjudas att gå i polsk tjänst; att inga skepp och krigsförnödenheter finge från Nederländerna afgå till Dantzic, Elbing, Königsberg, Riga eller andra östersjöhamnar, belägna under polskt öfverherrska och att inga värfningar för Sigismunds räkning måtte få anställas på holländskt område. Tillika skulle han häntyda på möjligheten och önskligheten af ett universal-förbund mellan alla evangeliska furstar och stater¹⁾. Under underhandlingarnas fortgång framhöll Skytte med stort efter-

¹⁾ Hammarstrand a. st. sid. 67 f.

tryck den polska frågans betydelse för hela det evangeliska Europa och särskildt dröjde han i ett tal, som han den 6 November (g. st.) höll inför general-staterna, nästan uteslutande dervid. Han började med att rättfärdiga den hållning, hans konung i akt tagit gent emot konung Sigismund af Polen. Denne hade icke begagnat sig af de tillfällen att sluta fred, som man så många gånger öppenheartligt hade bjudit honom. Han hade med vanärande ord omtalat Gustaf Adolfs fader och äfven honom sjelf, under fortgående stillstånd uppmanat Gustaf Adolfs undersåter till affall, anhållit om hjälp af främmande stater och furstar och med alla sina handlingar och rådslag afsett att angripa Sverige, tvinga dess undersåter att antaga den katolska religionen och tillintetgöra dem och deras konung. Borde väl då, utropade talaren, min konung tveka, lägga händerna tillsamman och längre hemma invänta fienden? Borde han icke hellre angripa konung Sigismund och polackarne i deras eget land och stöta svärdet i deras eget inre. Mången ansåg visserligen, att tvisten mellan konungarne af Sverige och Polen gälde desse uteslutande, men de insigtsfullare, som med skarpare blick gåfvo akt på saken, kunde finna att dermed förhöll sig helt annorlunda. Ty det var allom känt, att Spaniens konung redan sedan många år uppkastat planen till en europeisk universal-monarki. Denna plan kunde han icke på lämpligare sätt genomföra, än om Sverige föll i hans slägtinge, konungens af Polen händer. Då skulle större delen af Östersjön jemte närliggande länder råka i hans våld. Han skulle hafva allt redo, som erfordrades för att utrusta en flotta; hamnar och ankarplatser, flere än han önskade sig, skulle stå till hans förfogande. Tron I, fortsatte Skytte, att edra undersåter skola åtnjuta någon handelsfrihet i Östersjön, om den spanska magten herskar derstädes. Jag be-

höfver knapt framhålla, i huru hög grad edra krafter, som till ej ringa del bero af handeln, skola aftyna, sedan handeln på Östersjön upphört eller blifvit hämmad. Ja, alla evangeliska konungariken och stater skola, omgifna af fiendtliga vapen, upphöra att försvara sig eller ock göra det med den största svårighet och äfven de konungar, som hittills lefvat i lugn, skola sväfva i fara att gå allt förlustige och knapt kunna afhålla fienden från sina egna områden. Då kriget mellan konungen af Sverige och konungen af Polen således var nödvändigt, oundvikligt och rättvist; då konungen af Sverige var öfvertygad om att Sveriges välfärd låg general-staterna om hjertat och att det var af vikt äfven för dem sjelfva, att fienden afhöls från Sveriges gränser; då det slutligen icke var tvifvelaktigt, att Polackarne under det kommande året skulle vända sina vapen mot Sverige, anhöll Skytte å sin konungs vägnar om generalstaternas hjälp¹⁾. Desse tvekade länge, hvilken hållning de skulle iakttaga i en fråga af så vidtutseende art, men genom Oldenbarnevelds mäktiga inflytande utverkades slutligen en resolution af den 2 Febr. n. st. 1618, som i hufvudsak öfverensstämde med Gustaf Adolfs önskningsar. Generalstaterna förklarade sig nämligen villiga att, i händelse konungen af Sverige i Maj månad droge i fält mot Polackarne, bistå honom och prestera allt, hvar till de enligt förbundet voro förpliktade, och att i händelse han blefve besegrad, till hans lands och undersåters försvar med vapenmagt motsätta sig konungen af Polen. Derjemte ville de förbjuda sina undersåter att gå i Sigismunds tjänst eller att tillföra honom skepp, vapen eller andra krigsförnödenheter. Slutligen förklarade de sig villiga att bevisa konungen af Sverige all den

¹⁾ Det latinska talet är tryckt hos Vreede a. st. sid. 229 o. f.

tjenst, han någonsin kunde vänta af goda och trogna bundsförvandter ¹⁾).

Den af tvenne bland tidens ädlaste statsmän grundlagda vänskapen mellan Sverige och Nederländerna tycktes således lofva att blifva betydelsefull för hela Europas utveckling. Men plötsligt inträffade ett omslag, hvars närmaste orsak låg i de inre parti-strider, som rasade i Nederländerna. Professorn i Leyden, Arminius, hade uppträdt mot den kalvinska läran om det obetingade nådevalet och vunnit talrika anhängare, kallade remonstranter, medan massan af landets befolkning under namn af kontra-remonstranter reste sig till kamp för de fäderneärfda religiösa traditionerna. Den åldrige Oldenbarneveld anslöt sig till den nya riktningen, medan hans medtäflare i magt och anseende, prins Moritz af Oranien, stod främst bland den gamla lärans försvarare. En politisk meningsolikhet ökade stridens skärpa. Oldenbarneveld var nämligen en vän af den provinsiela autonomi, unionens stater sedan dess grundläggning åtnjutit, medan Moritz af Oranien önskade genomdrifva en fastare organisation af den centrala magten, hvarvid äfven det inflytande, han sjelf såsom unionens generalståthållare åtnjöt komme att ökas. Ju längre striden fortgick, dess mer undergräfdes Oldenbarnevelds ställning. Modlös och vanmäktig drog han sig tillbaka och blef, sedan han länge hållits fångslad, slutligen afrättad (Maj 1619).

Dessa händelser, hvilka äro en vigtig vändpunkt i Nederländernas inre historia, utöfvade ett betydelsefullt inflytande äfven på deras yttre politik. Det hade varit ett af Oldenbarnevelds hufvudsyften att utvidga Nederländernas inflytande i norra Tyskland och derigenom bilda en dam mot

¹⁾ Enl. Hammarstrand a. st. sid. 110.

den katolska reaktionen. Prins Moritz af Oranien, som nu öfvertog ledningen af Nederländernas utländska politik, och hvars planer öfverhufvud voro mindre omfattande än Oldenbarnevelds, lät de synpunkter, som ledt dennes tyska politik, falla. Stilleståndet med Spanien nalkades sitt slut och kampen mot denna magt återupptogs år 1621. Åt detta håll riktade prins Moritz sin hufvudsakliga uppmärksamhet, medan deremot upprätthållandet af en defensiv ställning i nordvestra Tyskland syntes honom mest motsvara de förenade provinsernas intressen. I och med detsamma som Nederländerna afstodo från att utvidga sin magt i norra Tyskland, bortföll en stor del af de anledningar till missämja med Danmark, som förut förefunnits, och man kunde så mycket hellre närma sig detta land, som Kristian IV visade sig benägen att frångå den vacklande hållning i de religiöst politiska frågorna, han hittills i akt tagit. Redan år 1618 egde negociationer mellan generalstaterna och Danmark rum, hvilka visserligen icke ledde till afgörande resultat, men dock vitnade om att man å båda sidor var böjd för ett vänskapligt tillmötes gående. Sedermera gjorde Kristian allt, hvad i hans förmåga stod, för att genom ett aktivt uppträdande för den evangeliska saken återvinna den nederländska republikens förtroende. Konventet i Segeberg (Mars 1621), der Kristian på uppmaning af Nederländernas sändebud, Gaspar van Vosbergen, erbjöd sig att i spetsen för den evangeliska unionen och nord-Tysklands ständer öfvertaga kampen mot den katolska ligan, Österrike och Spanien, var isynnerhet härvid af vigt. Öfvergifven af England och de tyska furstarne afstod Kristian visserligen snart från sin plan, men han vann dock en vigtig fördel genom den förändring, som inträdde i förhållandet mellan honom och generalstaterna. Redan i Maj 1621 ingicks

mellan Nederländerna och Danmark ett fördrag, som betraktades såsom ett uppslag till en ny nordisk politik. De båda staterna förbundo sig: att söka hvarandras välfärd och hindra all skada; att icke understödja hvarandras fiender; och att icke ingå i någon konfederation med andra magter utan den medförbundnes samtycke. Dessutom bestämdes att förut ingångna fördrag icke skulle få förklaras så, att de lände Danmark eller Nederländerna till skada, en punkt under hvilken förbunden mellan generalstaterna och hansestäderna uttryckligen inbegrepos. Försigtigt tillades i en slutartikel, att tidigare förbund icke genom traktaten skulle rubbas, men den förändring, som försiggått, kunde icke derigenom döljas¹⁾. Man insåg, att generalstaterna ville lemna Kristian IV fritt spel i norra Tyskland, i hopp att han der skulle föra de protestantiska intressenas talan, medan de sjelfva egnade sina krafter åt kriget mot Spanien.

Medan Danmark och Nederländerna under åren 1618—1621 närmade sig hvarandra, blef förhållandet mellan de förenade provinserna och Sverige småningom allt kyligare. En öppen brytning inträffade visserligen icke, men tonen i general-staternas meddelanden med den svenska regeringen, som förut hade varit eftergifvande och tillmötesgående, blef nu skarp och fordrande. Då residenten van Dyck i Augusti 1619 hjertligt tackande för det bistånd, general-staterna tidigare beviljat Gustaf Adolf, anhöll att de terminer, som blifvit fastställda för återbetalningen af de summor, Sverige lånat af general-staterna, i någon mån skulle förlängas, sålunda att skulden skulle gäldas icke inom fyra, utan inom sex år, ett bevis på välvilja, som Gustaf Adolf, enligt hans

¹⁾ Arend, a. st. III. 3. sid. 608. Jmfr P. Falcks slutrelation om hans beskickning till Holland 1620—1621. Sv. riksark. Ox. saml., förh. mellan Sverige och Nederländerna 1612—1654.

försäkran, aldrig skulle förgäta, förflöt mera än en månad, innan denna anhängan besvarades, då den visserligen bifölls, men emot den mäktigaste provinsen, Hollands vilja. En omständighet af ej ringa betydelse var att den svenska kronan råkade i tvist med några nederländska handelsmän, hvilka bildat ett bolag för uppköpet och försäljandet af den svenska kopparen, och att för kopparhandelns skull en oenighet utbröt mellan van Dyck och en af republikens ledande män, van Muys, hvilken oenighet slutligen blef så häftig, att Gustaf Adolf ansåg sig böra återkalla van Dyck från Nederländerna. Vid sin afresa erhöi van Dyck i uppdrag att å general-staternas vägnar hos sin konung framlägga särskilda önskningsmål, hvilka äro betecknande för general-staternas förändrade hållning. Han borde anbefalla Böhmens och den tyska unionens angelägenheter hos sin herre och förmå honom att medverka till biläggandet af de stridigheter, som uppstått mellan Danmark och hansestäderna. Han skulle äfven erinra Gustaf Adolf om hans skyldighet att, i händelse kriget mellan Nederländerna och Spanien ånyo utbröte, lemna Nederländerna det i fördraget af år 1614 fastställda understödet och mana honom att noggrant på de fastställda terminerna betala sin skuld, emedan general-staterna sjelfva under då varande svåra tider hade behof af sina penningar¹⁾. Den relation, som v. Dyck efter sin återkomst till Sverige afgaf, vitnar om att han under de sista åren af sin vistelse i Haag haft att kämpa med mångfaldiga svårigheter. Penningtransaktionerna mellan Nederländerna och Sverige, i hvilka Sverige alltid framträdde såsom hjälpbehöfvande, hade mött allt större hinder, sedan Oldenbarneveld och hans vänner, hvilka varit de svenska intressenas

¹⁾ Arend III. 3. sid. 611.

främsta befrämjare, blifvit aflägsnade från regeringen. Van Dyck hade genom penningeskänker sökt vinna nya vänner. Numera var, säger han, intet nödvändigare än att vinna statens mest betydande män för eders kungl. Majestät genom att gifva skänker åt de enskilde män från de skilda provinserna, hvilka jag såg mest hafva vunnit i anseende vid den nämnda förändringen, för att förmå dem att framdeles söka tjena eders kongl. Majestät. — Men äfven detta förut verk samma och i Nederländerna vanliga medel hade nu förlorat sin kraft. De få, som derigenom vunnos för de svenska intressena, voro icke fullt pålitliga ¹⁾).

Efter van Dycks afresa i Juni 1620 saknade Sverige intill början af år 1624 en ordinarie resident i Haag, men förbindelserna med Nederländerna underhöllos dock genom tillfälliga sändebud. Så afgick år 1620 sekreteraren Petrus Falck till Haag med uppdrag att verkställa andra inbetalningen å Sveriges skuld till general-staterna, att utverka ett nytt lån, stort 100,000 riksdaler, att aktgifva på utvecklingen af förhållandena mellan Nederländerna och Danmark och att motarbета Kristian IV:s planer på stiftet Bremen ²⁾). General-staterna afslogo Falcks anhållan om deras bemedling för upptagandet af ett nytt lån. Sedermera framlade Falck i Juni 1621 inför dem en skrivelse, deri han fäste deras uppmärksamhet på Kristian IV:s bemödanden att genomdrifva valet af sin son Fredrik till koadjutor i stiftet Bremen och anhöll att de genom sändebud skulle varna honom för att med otillbörliga medel söka nå sitt mål, hvarjemte de borde

¹⁾ Verbael ofte Relation — — by Jac. van Dyck aengaende syn verrechtighe t'zedert den Maent October 1617 tot den 2 Junii 1620. R. A. Ox. saml. förh. mellan Sverige och Nederländerna 1612—1654.

²⁾ Falcks instruktion och biinstruktion äro dagt. 25—28 April 1620. R. A. Hollandica.

uppmuntra erkebiskopen och ständerna i stiftet Bremen till motstånd. Förslaget, som framställdes vid en tid, då förbundet mellan Danmark och Nederländerna redan var ingånget, vann ringa bifall. Generalstaterna beslöto att icke afgifva något svar derpå och att fråga Falck, huruvida han icke utan bemyndigande af sin konung framträdte med sitt yrkande. Tillika skulle de erinra Gustaf Adolf om hans skyldighet att så snart stilleståndet mellan Spanien och general-staterna till ända lupit, understödja de sistnämnda enligt fördraget af år 1614¹⁾. Falck återvände i Oktober 1621 till Sverige utan att hafva uträttat något väsentligt under sin beskickning²⁾.

Emellertid hade den i talrika diplomatiska värf pröfvade J. Rutgersius³⁾ blifvit sänd till konventet i Segeberg, hvars betydelse för nordens politiska förhållanden vi ofvan påpekat. Den instruktion af den 28 Februari 1621, han emottog, vitnar ej mindre än andra samtida handlingar om den oro, med hvilken Gustaf Adolf följde den växande förtroeligheten mellan Danmark och Nederländerna⁴⁾. Rutgersius afgick icke såsom befullmäktigad ambassadör utan såsom en kunskapare, hvilken egde att underrätta sin konung om mötets allmänna karakter och om de förhandlingar af allmänt intresse, som der egde rum. I sådant afseende borde han söka vinna kännedom om de orsaker, som förmått Kristian IV att sammankalla konventet och de närvarande att der infinna sig, om de deltagandes antal och namn, om de

¹⁾ Arend III. 3. sid. 648.

²⁾ Falcks rekreditiv är dat. d. 21 Oktober 1621. Hans korrespondans ingår i R. A. Hollandica och hans slutberättelse finnes i Ox. saml. förh. 1612—1654.

³⁾ Jan Rutgersius, till börden Nederländare, hade redan år 1614 vid 22 års ålder, trädte i Gustaf Adolfs tjänst; sedermera hade han blifvit använd i flere beskickningar till Nederländerna, Tyskland och Böhmen. Vreede a. st. sid. 180.

⁴⁾ Vi meddela denna instruktion främst i vår samling.

förslag, som blifvit gjorda, och de beslut, som blifvit fattade. Gent emot konungen af Danmark skulle han i akt taga en reserverad hållning, men deremot förtroligt närma sig Nederländernas och hansestädernas sändebud för att genom dem lära känna den allmänna ställningen. Funne han att några för Sverige skadliga planer förehades, skulle han medelbart eller omedelbart motarbeta dessa och framför allt ålägg det honom att, om möjligt, hindra en närmare förbindelse mellan konungen af Danmark och generalstaterna, emedan en sådan förbindelse kunde vara menlig för förbundet mellan generalstaterna och Sverige. Hansestädernas ombud borde han söka vinna genom att gifva dem hopp om billiga villkor vid ett framtida förbund med Sverige. Frågan om besättandet af koadjutorskapet i Bremen beröres i instruktionen i förbigående. Rutgersius borde nämligen erbjuda erkebiskopen af Bremen och hans anförvandter Sveriges hjälp, om de ville försvara sina rättigheter mot Kristian IV. Slutpunkterna i instruktionen röra Gustaf Adolfs hållning i de stora europeiska tvistefrågorna. Frågade man honom, om Gustaf Adolf med penningar eller trupper ville bidra till de evangeliskes försvar, borde han svara, att han under sin korta vistelse i Sverige¹⁾ icke hunnit göra sig närmare underrättad derom, men att han genom samtal med enskilda personer funnit, att Gustaf Adolf icke var obenägen att komma sina trosförvandter till hjälp, ehuru han genom kriget mot Polen blifvit hindrad derifrån. Också visste han och hade sjelf hört konungen yttra, att intet låge denne mera om hjertat än att „genom Polen“ understödja de hårdt ansatta evangeliske i Tyskland.

Rutgersius kom icke i tillfälle att vid konventet i Se-

¹⁾ Rutgersius hade nyss återvändt från en beskickning till Böhmen.

geberg verka för sin konungs afsigter, ty då han anlände till Köpenhamn hade konventet redan blifvit upplöst¹⁾. Han begaf sig nu till Hamburg, der han förblef någon tid, uppmärksamt aktgifvande på Kristian IV:s åtgärder och meddelande sin konung underrättelser om den framgång, med hvilken denne fullföljde sina planer på stiftet Bremen och verkade för befestandet af vänskapen med Nederländerna. I Hamburg emottog Rutgersius befallning att fortsätta sin resa till Haag, hvarjemte en ny instruktion, affattad i Juni 1621, meddelades honom²⁾. Äfven detta aktstycke vitnar om den vikt, man i Sverige fäste vid negociationerna mellan Holland och Danmark. Rutgersius borde nämligen söka göra sig förtrogen med de förhållanden, under hvilka förbundet mellan Nederländerna och Holland blifvit slutet. Då det icke var tvifvelaktigt, att konungen af Danmark dermed åsyftat att bryta eller försvaga generalstaternas tidigare förbund med Sverige och hansestäderna, borde Rutgersius på allt sätt motverka denna afsigt och, äfven om han icke kunde beröfva det nya förbundet dess kraft, åtminstone verka för att förbindelsen mellan Nederländerna och Sverige derigenom icke skulle skadas. Han skulle därför inför prinsen af Oranien framhålla konungens af Sverige kärlek och välvilja och med ifver gå hans önskningar till möte. Sålunda kunde denne förmås att föredraga Sveriges vänskap framför Danmarks. På samma sätt borde andra i republiken betydande män vinnas för de svenska intressena. Härefter öfvergår instruktionen till den polska frågan. Då man förmodligen i Nederländerna var af den tanken, att kriget mellan Sverige och Polen, som ånyo brutit ut, hindrade konungen af Sverige att understödja de förenade provinserna, vore

¹⁾ Rutgersius till A. Oxenstjerna d. 16 Mars 1621. Ox. saml.

²⁾ Handl. sid. 8.

det af vigt att utvecklingen af förhållandet mellan Sverige och Polen noga belystes af Rutgersius, som därför borde framhålla, att Gustaf Adolf oafslått arbetat för återställandet af det fredliga förhållandet mellan de båda länderna, ja till och med varit villig att underkasta sig ofördelaktiga villkor i fredens intresse. Alla hans bemödanden hade dock strandat mot Polackarnes öfvermod och envishet, hvarför han sett sig tvungen att ånyo gripa till vapen. Varsamt och vid lägligt tillfälle borde Rutgersius äfven framhålla, huru viktigt och betydelsefullt kriget mellan Sverige och Polen var för generalstaterna och det evangeliska partiet. Ingen kunde nämligen betvifla, att Spanien och Polen gemensamt kämpade för den katolska religionens utbredande och att, om Sverige fölle i en katolsk furstes händer, närgränsande furstars ställning blefve hotad, likasom äfven Sverige skulle sväfva i fara, i händelse Spanien vunne väldet i Nederländerna. Sålunda tryggade de bägge staterna hvarandra ömsesidigt. Men då kriget med Polen förorsakade konungen af Sverige betydande kostnader, och han därför icke på faststæld tid kunde verkställa tredje inbetalningen af sin skuld till generalstaterna, utan endast erlægga räntan derå, borde Rutgersius utverka ett års uppskof med betalningen af kapitalet. För att generalstaterna icke skulle misstyda svenska regeringens förhållande till det bolag, hvilket bildat sig för uppköpande af svenska kronans koppar, egde Rutgersius att framhålla, att den svenske konungen på goda skäl, och emedan bolagsmännen icke uppfyllt sina förbindelser, kasserat ett med dem ingånget kontrakt, men dock var villig att på billiga villkor förnya det. Slutligen borde Rutgersius anhålla, att generalstaterna ånyo skulle medla ett lån för svenska kronans räkning af 100,000 riksdaler och erinra dem om deras skyldighet att, i händelse

stillestånd eller fred komme att råda mellan dem och Spanien, understödja konungen af Sverige med den i fördraget af år 1614 fastställda truppstyrkan af 4,000 man eller motsvarande penningesumma.

Rutgersius, som i början af Oktober 1621 anlände till Haag kunde redan i bref af den 22 Oktober meddela Axel Oxenstjerna, att han inför general-staterna hade skildrat orsakerna till Gustaf Adolfs polska fälttåg och att man med välvilja lyssnat till hans ord ¹⁾). Han trodde sig äfven kunna försäkra, att vänskapen till Sverige icke blifvit störd genom närmandet till Danmark, och att förbundet af år 1614 fortfarande skulle upprätthållas. Äfven i afseende å läneterminens förlängning hoppades han att vinna ett gynsam resultat. Ett möte med prinsen af Oranien ökade hans tillförsigt. „Jag framhöll“, skref han, „allt som kunde häntyda på hans kungliga Majestäts utmärkta välvilja. Jag kan icke i ord uttrycka prinsens otroliga hängifvenhet, hvilken jag med tillhjälp af vissa personer på allt sätt söker stärka och befästa ²⁾). Han fann dock snart, att Sveriges inflytande i republiken i ej ringa grad var förminskadt. I ett bref af den 4 Mars 1622 klagar han öfver att hela republikens utseende blifvit förändradt, sedan han senast besökt densamma ³⁾). De män, som förut haft inflytande, hade blifvit fördrifna, och andra hade trädt i deras ställe, för hvilka den svenska saken och hela det svenska förbundets betydelse voro okända. Bland dem, som efter förändringen kvarstått, rädde fortfarande oenighet. Bristen på tillgångar var så stor, att man

¹⁾ „Causas susceptae expeditionis Polonicae in consessu Ordinum Generalium exposui. Aequissimis animis auditus sum“. Rutgersius till Axel Oxenstjerna d. 22 Oktober 1621. R. A. Ox. saml.

²⁾ J. Rutgersius till Axel Oxenstjerna den 11 Dec. 1621; a. st.

³⁾ Rutgersius hade jemte van Dyck biträdt Johan Skytte vid dennes ambassad år 1617.

nästan ville sätta de dödas flod i rörelse för att någonstades vinna penningar. Jag har, tillägger Rutgersius, med stor ansträngning motarbetat dessa svårigheter, först och främst genom att återförsona de oeniga, för att de med förenade sinnen och viljor skulle arbeta för hans kungl. Majestäts fördel och vidare genom att bearbeta de nykomna och hos dem väcka tillgifvenhet för hans Majestät. Sedan denna grund blifvit lagd och alla svårigheter blifvit besegrade, har jag genom underhandlingar med enskilda personer kommit derhän, att lånets förlängning icke är tvifvelaktig ¹⁾. Detta sistnämnda resultat, hvilket närmast åsyftades, ernåddes i sjelfva verket, men något ytterligare lån kunde icke komma i fråga, och några förtroeligare meddelanden i politiska frågor af allmännare art tyckas, att döma af Rutgersii brev-vexling, icke hafva förekommit. Sedan Rutgersius uppköpt krigsförnödenheter af hvarjehanda art återvände han i början af sommaren 1622 till Sverige ²⁾.

II.

Den köld, Hollands ledande statsmän begynt å laga lägga, hade ännu icke ledt till öppen brytning, och en möjlighet förefans sålunda för Gustaf Adolf att återknyta de forna intima relationerna med den mäktiga, protestantiska republiken. Sveriges politiska läge, som i många afseenden var föga trygghadt, och särskildt förhållandet till Polen manade honom till nya ansträngningar i detta syfte. Visser-

¹⁾ Rutgersius till Axel Oxenstjerna den 4 Mars 1622. A. st.

²⁾ Rutgersii sista bref under denna negociation är dagtecknad d. 3 Juni 1622. A. st.

ligen blef i Augusti 1622 ett stillestånd ingånget mellan Sverige och Polen, men detta syntes vara föga pålitligt. Polackarne bedrefvo fortfarande omfattande krigsrustningar; man befarade oafåttligt i Sverige anfall från Dantzic och dunkla rykten voro i omlopp om konung Sigismunds hotande planer. Den allmänna politiska ställningen i Europa bidrog att öka dessa farhagor, ty genom de kejserliga och ligistiska vapnens framgång i Tyskland hade det katolska partiets mod och tillförsigt vuxit, och äfven konung Sigismund kunde numera påräkna ett mäktigt stöd af sina trosförvandter. Under dessa förhållanden vann den plan om en „diversion genom Polen“, som Gustaf Adolf redan förut framkastat, ny betydelse och vikt. Han ville bryta Polens magt och till den grad försvaga dess motståndskraft, att han genom dess område skulle kunna framtränga ända till kejsarens arfländer. Han ansåg sig dervid kunna påräkna de öfriga protestanternes bistånd, isynnerhet som det var att förmoda att ett framträngande till granskapet af de kejserliga arfländerna der skulle framkalla en resning af de förtryckta protestanterne. Ledd af dessa synpunkter vände sig Gustaf Adolf under sommaren 1623 ånyo till prins Moritz och generalstaterna. Rutgersius, som nu sändes till Haag, med uppdrag att förblifva derstädes såsom svensk resident, och öfverste Gustaf Horn, som någon tid senare begaf sig till Nederländerna för att värfva trupper och uppköpa krigsmaterial, utsågos att inför de holländska statsmännen framlägga sin konungs tankar.

Vi meddela trenne aktstycken, som kasta ljus öfver dessa Gustaf Adolfs planer och bilda uppslaget till de följande underhandlingarna mellan Sverige och Nederländerna, nämligen Gustaf Adolfs „information“, gifven Rutgersius i Juli 1623, en instruktion för samme legat af den 7 Aug.

1623 och en „information“ för Gustaf Horn af den 30 September 1623. I alla dessa statsskrifter är den polska frågan den hufvudpunkt, kring hvilken planerna hvälfva sig.

Informationen ¹⁾ ålägger Horn att i främsta rummet uppvakta prins Moritz af Oranien för att för honom framlägga sina uppdrag äfvensom att rådgöra med Hugo Muys, Albert Joachimi och andra betydande män, på hvilkas välvilja för Sverige man kunde räkna. Sedermera borde han söka företräde hos general-staterna och för dem framhålla de från Polen hotande farorna såsom orsak till att Gustaf Adolf icke, enligt fördraget af år 1614, kunnat sända dem hjälptrupper och ej heller, enligt general-staternas i bref af den 12 Maj uttalade önskan, återbetala sin skuld till dem. Endast skenbart var nämligen konungen tryggad genom det år 1622 ingångna stilleståndet med Polen. Konung Sigismund hade vid polska riksdagen yrkat på brytandet af det af honom sjelf undertecknade fördraget och under sjelfva stilleståndet gjort sig redo att till sjös och lands angripa Sverige. Han hade uppmanat invånarene i Dantzic att der-till lemna bistånd. Till och med hade ett från Dantzigs hamn utgånet fartyg tillfogat Gustaf Adolfs undersåter svåra skador. Till följd häraf hade konungen varit tvungen att underhålla en betydande krigsflotta och att med stora kostnader utrusta flere krigshärar. Han hoppades, att general-staterna i betraktande deraf och af andra likartade omständigheter skulle inse, att han saknade förmåga, men ej vilja att understödja dem. I förbundsfördraget af 1614 voro de förbundna frikallade från att understödja hvarandra, om de sjelfva hade krig att utkämpa och denna bestämning borde i detta fall lända till Sveriges ursäkt. Genom att skydda

¹⁾ Handl. sid. 18.

sig sjelf mot Polen, gagnade Gustaf Adolf ju äfven generalstaterna, ty knapt funnos konungar och furstar, som med större ifver understödde hvarandra än kejsaren, Spanien och Polen. Likasom Spanien var påfvedörets stöd i vester så var Polen det i öster och bägge sökte med våld och list tvinga alla till lydnad för den romerske stolen. Generalstaterna och konungen af Sverige borde därför troget bistå hvarandra och gemensamt hindra fiendernas företag. Hvad skulden till generalstaterna beträffade, kunde den icke återbetalas till följd af den krigsoro, som var rådande. Konungens undersåter hade icke egnat sig åt handel, utan lefvat till freds ställda med eget lands produkter; därför saknade han nödiga penningetillgångar. Sedan Rutgersius i dessa och likartade ordalag framfört Gustaf Adolfs ursäkt och anhållit om generalstaternas fortfarande vänskap, borde han ännu en gång söka företräde och då närmare gå in på frågan om de faror, som från Polen hotade Sverige och alla evangeliska stater. Särskildt ålåg det honom att framhålla nödvändigheten af att Dantzigs hamn blefve stängd för konungen af Polen; Gustaf Adolf kunde icke genom öfverenskomelser, löften eller eder tryggas, så länge konung Sigismund egde tillträde till densamma. Ty der kunde han utrusta flottor för att angripa Sverige, störa dess sjöfart, plundra svenske undersåter o. s. v. Man kunde tänka sig möjligheten af att med våld bemäktiga sig denna hamn, men detta vore om äfven möjligt dock föga lämpligt, emedan Gustaf Adolf stod i vänskapligt förhållande till invånarene i Dantzig, hvilka äfven de voro protestanter. Deremot vore intet honom önskvärdare, än om desse gäfvé honom uttrycklig förbindelse, att inga fartyg, som tillhörde dem eller besökte deras hamn, skulle få användas mot Sverige. Förgäfvés hade Gustaf Adolf sjelf sökt förmå dem dertill. Han bad

derför general-staterna använda sitt i Dantzig mäktiga inflytande till att öfvertala stadens invånare att gifva den svenske konungen en sådan förbindelse. Äfven förhållandet mellan Sverige och Danmark beröres i aktstycket. Sedan Rutgersius skildrat Sveriges ställning till Polen, borde han nämligen öfvergå till de tvister, som egt rum mellan Sverige och Danmark, och framhålla huru Danmarks öfvermod hotade att störa sämjan mellan nordens evangeliska magter. De fordringar i afseende å Sveriges tullfrihet i Öresund och danska undersåtens handelsrättigheter i Sverige, som konungen af Danmark framställt, voro af den art, att Gustaf Adolf på intet villkor kunde gifva sitt bifall dertill; dock hoppades han fortfarande, att en förlikning vore möjlig.

Instruktionen af den 7 Augusti 1623 är affattad i kortare ordalag, men är ej mindre rik på upplysningar om Gustaf Adolfs polska och protestantiska politik ¹⁾. Rutgersius borde framhålla, huru farligt det läge var, i hvilket det evangeliska partiet råkat. Pfaltz hade fallit i fiendens händer; de till den evangeliska unionen hörande furstarnes krafter voro brutna, och öfriga evangeliska furstar i Tyskland voro modlösa eller overksamma. Konungen af Brittanien sof eller underhöll hemligt förstånd med fienden. Konungen af Danmark slutligen trodde sig tryggad, om han förblefve neutral. Hela krigets börda hotade därför general-staterna, och det syntes tvifvelaktigt, huruvida desse i längden skulle kunna uppbära densamma. Om man därför icke funne medel, att draga katolikernes och det österrikiska husets magt åt annat håll, vore Pfaltz och den evangeliska religionen i Tyskland förlorade. Upplåsta af segern skulle katolikerna fördrifva

¹⁾ Handl. sid. 39. Sötl, Religionskrieg in Deutschland III sid. 267 meddelar utdrag ur detta aktstycke i tysk öfversättning. Jmfr G. Droysen: Gustaf Adolf del I sid. 187.

den ene evangeliske fursten efter den andra, tills de till intet gjort dem alla. En diversion kunde möjligen ske i Italien. Dock tædde sig föga hopp på detta håll. Ty knappast skulle väl Venedig eller Savoyen gynna företaget; påfven och Frankrike åter skulle öppet eller doldt motsätta sig. Inom det evangeliska partiet i Tyskland fans ingen, som kunde åtaga sig saken, ty dels voro de evangeliska furstarne alltför svaga, dels önskade de förblifva neutrala. Lika fåfängt var att söka förlägga kriget till Spanien eller att söka hjälp af Turkiet. Då således på alla dessa håll intet hopp fans om återupprättandet af den fallna, evangeliska saken, återstod intet annat än att förlägga kriget till Polen och till Schlesiens och Mährens gränser. Ty om Polens ställning blefve rubbad, skulle kejsaren se sig tvungen att draga sin stridsmagt tillbaka från Tyskland för att understödja Polen, hvarjemte han blefve beröfvad den hjälp, Polen hittills gifvit honom. Dervid skulle äfven de förtryckta invånarene i Böhmen, Mähren, Schlesien och Österrike fatta mod. General-staterne och de tyska furstarne skulle kunna hemta andan för att försvara sin frihet och återvinna hvad de förlorat. Men knapt skulle någon kasta sig in i ett så svårt och farligt företag, som icke annars låge i krig med Polen och för eget försvars skull bekämpade denna magt. Konungen i Sverige befann sig i denna ställning och var därför beredd att åtaga sig värfvet, om general-staterna och andra vänner ville understödja den tilltänkta expeditionen. Bidroge general-staterna med 50,000 imperialer hvarje månad; ville de dessutom förmå Venetianarne, de tyska furstarne och andra, som voro trötta vid det spanska och katolska oket att gifva penningeunderstöd, så kunde man hysa godt hopp, att företaget skulle slutföras till de evangeliskes gemensamma fördel. Den magt, konungen af Sverige förfogade

öfver, motsvarade svårigheterna af ett sådant värf. Han hade en betydande flotta och ett talrikt fotfolk, som saknade sin like i disciplin, ihärdighet och erfarenhet, och som nöjdt med ringa underhåll i akt tog en sträng manstukt. Gustaf Adolf trodde, att denna krigshär vore tillräckligt stark att bekämpa Polackarne och draga kejsarens och katolikernes krafter till Polen. Om dessutom Kristian af Braunschweig och Ernst af Mansfeld af general-staterna kunde öfvertalas att i spetsen för sina trupper infalla i Polen, Schlesien, Böhmen eller Mähren, vore det knapt skäl att tvifla om framgång. Ty när de inträngde i kejsarens arfländer, skulle de gifva protestanterne derstädes nytt mod, och medan Gustaf Adolf bekämpade Polackarne, förflytta det tyska kriget till Böhmen. Äfven af markisen af Jägerndorf och grefven af Thurn äfvensom af fursten af Siebenbürgen, Bethlen Gabor, kunde man vänta sig hjälp. Slutligen skulle målet med det stora företaget nås, då katolikerne med brutna krafter återgäfve pfaltzgreffen hans värdigheter och furstendömen och återställde äfven andra i deras forna frihet och rätt. Om man i någon mon gynnades af lyckan skulle man dessutom kunna utdrifva katolikerne ur många riken och furstendömen; hvarom icke skulle dock general-staterna befrias från den krigsbörda, som tryckte dem och kriget föras öfver till katolikernes egna områden. I det hopp att dessa planer skulle behaga generalstaterna föreslog Gustaf Adolf ett anfalls- och försvarsförbund mellan dem och Sverige för den tid, under hvilken expeditionen varade, med förbehåll tillika att om Sverige under denna tid blefve angripet af sina grannar, generalstaterna med råd och dåd skulle bidra till dess försvar. Ett anmärkningsvärdt drag i instruktionen är den försigtighet och varsamhet, som åläggas Rutgersius. Först sedan sinnena blifvit väl förberedda och sedan Rutgersius

öfvertygat Moritz af Oranien och andra den holländska republikens ledande personligheter, om att konungen af Sverige hvarken saknade mod eller magt att stödja den gemensamma saken och hejda fiendernas framträngande, blott han erhöile hjelp af öfriga evangeliska stater, finge han under tysthetslöfte yppa Gustaf Adolfs planer för konungens af Böhmen sekreterare, den såsom en af reformationens hänfignaste försvarare kände Ludvig Camerarius. På denne skulle det sedan bero att inviga konungen af Böhmen och genom denne prins Moritz af Oranien i förtroendet. Endast om Camerarius fann, att konungen af Böhmen förgäfvdes toge initiativ i saken, skulle Rutgersius sjelf framträda för att inför prins Moritz utveckla Gustaf Adolfs tankar, men äfven då med största varsamhet. Så djupt Gustaf Adolf än var intresserad af den allmänna europeiska förvecklingen, ville han dock undvika ända till skenet af öfverilning, då det gälde att kasta sig in i densamma. På slutet af aktstycket framhålles vigten af att protestanterne i Polen, isynnerhet deras chef Radzivil, äfvensom de grekisk-katolska invånarene i detta rike skulle förmås att resa sig emot den polska regeringen.

Ej mindre klar och bestämd ter sig Gustaf Adolfs plan i instruktionen för Gustaf Horn af den 30 September 1623. Det allmänna syftemålet är detsamma. Gustaf Horn skulle nämligen på samma grunder som Rutgersius öfvertyga prins Moritz af Oranien om att en diversion mot katolikerna ingenstädes kunde ske med större lätthet och med större hopp om framgång än i Polen. Men instruktionen af den 30 September är af särskildt intresse genom den mängd militära detaljer, som deri ingå. Prins Moritz af Oranien skulle, heter det här, såsom en försigtig och i krigsväsendet erfaren furste icke låta öfvertala sig, om han ej tydligt insåge,

att en verklig „diversion“ åsyftades och att general-staterna kunde draga nytta deraf. Rutgersius borde därför i främsta rummet för prinsen skildra Gustaf Adolfs betydande militära ställning. Allt sedan det danska kriget hade konungen ifrigt arbetat på att stärka och utvidga sin flotta, hvarför han i detta afseende var sin polske fiende betydligt öfverlägsen. Ty Polen egde icke en egen flotta ej heller de finansiella tillgångar, som erfordrades för att upprätthålla en sådan. Sjelfva det polska folket var äfven mera vant att färdas till häst än till sjös. Slutligen saknades lämpliga hamnar, med undantag af Dantzic och några få andra. Härigenom voro Sveriges länder skyddade, medan deremot den polska kusten från Kurland till Pommern, låg öppen för anfall. Såsom en lämplig landstigningsplats framhålles staden Pudzki i polska Preussen, som med lätthet skulle kunna eröfras och som egde en utmärkt och tryggad hamn. Denna stad borde man därför välja till stöd för krigsoperationerna. Här borde förrådsmagasin upprättas, trupper samlas, och skepp hållas i beredskap för att underhålla förbindelsen med Sverige. Härifrån stod vägen öppen till Polen, antingen man längs Weichsel-floden ville framtränga till Lill-Polen eller till Stor-Polen och Posen, hvilken senare väg var att föredraga, emedan den ledde invid de vänskapligt sinnade eller neutrala områdena Pommern och Mark-Brandenburg ända till Schlesien. Hvarken här eller i det öfriga Polen eller i Lithauen kunde frammarschen hejdas annat än genom en ordnad krigshär. Ingenstädes funnos befästa platser af någon betydelse, mäktiga städer eller slott. Till och med sjelfva marken var egnad för det svenska fotfolket snarare än för det polska rytteriet. Endast Dantzic skulle bereda svårigheter, men genom general-staternas bemedling kunde denna stad förmås till neutralitet, och äfven om den intog en fiendt-

lig hållning funnos medel att motverka dess inflytande. Sedan de allmänna dragen af krigsplanen blifvit tecknade, öfvergår instruktionen till rent tekniska militära detaljer, ur hvilka såsom resultat framgår, att konungen af Sverige i det blifvande kriget skulle förfoga öfver 21,600 man fotfolk och 3,000 ryttare, en styrka, fullt tillräcklig att angripa och försvaga Polen, isynnerhet som kampen komme att för sig gå inom Polens eget område, hvilket skulle blifva allt mera härjadt och förstördt, ju längre kriget varade. Det polska folkets naturliga lynne, som än hastigt brusade upp än åter försjönk i modlöshet, ingaf äfven Gustaf Adolf förhoppning om företagets framgång. Men det var viktigt för den gemensamma saken, att icke blott Polackarne genom detta krig skulle bringas i trångmål, utan äfven kejsarens och katolikernes krafter från Tyskland och Nederländerna dragas till Polen, Schlesien och Mähren, ett syfte, som kunde uppnås genom uppställandet af en annan mächtig här, hvilken medan Gustaf Adolf kämpade i Polen, kunde rycka in i Schlesien och der sysselsätta kejsaren, eller genom att Bethlen Gabor, markisen af Jägerndorf och grefven af Thurn manades till anfall mot Österrikes och Bajerns södra och västra provinser. Här kunde generalstaterna direkt ingripa. Om de läto en stark här inrycka i Schlesien, medan Gustaf Adolf kämpade i Polen, skulle kejsaren och katolikerna vända sig emot densamma; de som flytt från Böhmen och Mähren skulle ansluta sig dertill och de förtryckta protestanterne skulle resa sig; äfven med Bethlen Gabor borde man komma öfver ens om gemensamt handlingssätt. Krigshären kunde genom Tyskland bryta fram i de kejsarliga arfländerna. Dock vore dervid många svårigheter att öfvervinna, hvarför det syntes mer ändamålsenligt, att den ställdes under Gustaf Adolfs ledning och i förbindelse med hans egna

trupper fördes till Schlesiens gränser för att der frambryta i Gustaf Adolfs, generalstaternes eller någon annans namn. Gustaf Adolf ville bereda truppstyrkan tillfälle att landstiga i Sverige och att derifrån öfvergå till Preussen för att framtränga i Schlesien; dock med några villkor, bland hvilka det viktigaste var, att den af generalstaterna utsedde anföraren, under hela den tid, då han handlade under ledning af eller i samband med Gustaf Adolf, skulle vara honom lydig. Om prins Moritz fann äfven detta förslag svårt, var Gustaf Adolf beredd att själf öfvertaga hela bördan äfven af ett fälttåg mot de kejserliga arfjänderna, blott generalstaterna understödde honom med en penningesumma, tillräcklig att uppställa och underhålla 10 regimenten fotfolk och 3,000 ryttare. Med sin egen krigshär ville han sysselsätta Polackarne, med den på generalstaternas bekostnad uppställda hären ville han själf angripa Schlesien eller ock utse en duglig fältherre att der återupprätta de evangeliskes fallna sak. Äfven andra magter borde förmås att understödja företaget. Det var tydligt, att generalstaterna skulle hafva betydlig fördel häraf. Ty Polen och det österrikiska huset, påfve-dömet's mäktigaste stöd, skulle bringas att vackla. Österrikare, Polackar och Spanjorer skulle skynda att släcka den upplågande elden, och hela krigsbördan skulle från Holland och Tyskland dragas till Polen och Österrike. Med upprepandet af denna tanke, hvilken genomklingar äfven aktstycken af den 31 Juli och 7 Augusti slutar instruktionen, hvars senare del är anmärkningsvärd derigenom att der framhålls, att Gustaf Adolf, ehuru djupt berörd af förvecklingarna i Tyskland, icke ännu ansåg sig kunna uppoffra sitt eget rikets krafter på ett fälttåg derstädes.

I samma anda uttalade sig Gustaf Adolf inför den i det föregående omnämnde Ludvig Camerarius, som under

hösten 1623 af Fredrik af Pfaltz sändes till Sverige för att förmå Gustaf Adolf att gripa till vapen för den evangeliska religionens och det pfaltziska husets sak. Camerarius tecknar i följande ord Gustaf Adolfs planer: „Han vill, om freden med konungen af Polen icke kommer till stånd, med allvar föra krig mot denne konung och sedan mot den gemensamma fienden, Österrike. Ja han skulle våga återupprätta vår konungs ställning i Böhmen med beväpnad hand, om han vore säker på Danmark, och om han märkte någon förhoppning om bättre sinnesstämning hos konungen af England“ ¹⁾.

Gustaf Adolfs planer emottogos icke af den nederländska regeringen med det intresse, han hade väntat sig. Polen låg alltför fjerran för att generalstaterna skulle velat inblanda sig i de händelser, som der försiggingo. Striden mellan Sverige och Polen rörde dessutom i mycket så säregna polska och svenska förhållanden, att det knapt kunde kännas lockande för en utanför stående magt att, om äfven medelbart, taga del deri. Slutligen bidrogo de merkantila synpunkter, som alltid voro ett viktigt moment i Hollands statskonst, utan tvifvel till att göra prins Moritz föga böjd för en allians, som, om äfven andra syftemål närmast afsågos, dock skulle hafva bidragit till att stärka och utvidga Sveriges Östersjö-välde, hvilket redan genom Rigas eröfring vunnit en betydlig tillväxt. Gustaf Horn, som senare än Rutgersius afrest från Sverige, men dock tidigare än denne anlände till Nederländerna, lyckades därför icke tillvinna sig någon uppmärksamhet, då han inför prins Moritz omnämnde sin konungs stora planer. Att hans beskickning blef resultatlös framgår af ett yttrande, som några år senare undföll

¹⁾ Camerarius till Rusdorf $\frac{1}{2}$ Jan.; Sötl. Der Religionskrieg in Deutschland III sid. 185.

Gustaf Adolf under samtal med den nederländske statsmannen Gaspar van Vosbergen. Gustaf Adolf omnämnde nämligen, att Gustaf Horn återvändt från Holland utan resolution, „antingen emedan han icke framställt sitt ärende, såsom han bort, eller emedan prins Moritz icke haft tid att lugnt åhöra hans framställning“ ¹⁾. Någon annan upplysning om resultatet i diplomatiskt afseende af Horns beskickning hafva vi icke lyckats finna.

Rutgersius hade lika ringa framgång. Sedan han besökt Lybeck, Hamburg och Bremen och der verkställt sin konungs uppdrag, anlände han i början af år 1624 till Haag. Den 31 Januari hade han första gången företrädre inför generalstaterna, hvarvid han för dem framlade sin fullmakt att vara svensk ordinarie resident i Haag och muntligen framhöll kriget med Polen såsom orsak till att hans konung kunde betala endast den ränta, han var skyldig generalstaterna, men icke sjelfva kapitalet ²⁾. Några dagar senare d. 3 Februari framlade han inför generalstaterna en längre skriftlig framställning, deri han i enlighet med instruktionen af den 31 Juli 1623 skildrade negociationerna mellan Sverige och Polen och framhöll, huru Gustaf Adolfs fredliga afsigter blifvit gäckade genom Polackarnes trolöshet. Konungen hade därför sett sig tvungen att fortsätta kriget, och han hoppades att generalstaterna med afseende å de kostnader, som derigenom förorsakades honom, skulle befria honom från att betala sin skuld, isynnerhet som kriget lände icke blott Sverige utan medelbart äfven Nederländerna och öfriga evangeliska stater till skydd och försvar ³⁾. Dessa Rutgersii med-

¹⁾ Verbaal van Gaspar van Vosbergen, Utrecht 1667 sid. 122.

²⁾ Aitzema a. st. I sid. 351.

³⁾ Riksarkivet i Haag, Deutschland. Skrifvelsen är affattad på latin.

delanden åhördes med välvilja, och han lyckades utverka, att generalstaterna, sedan det visat sig omöjligt för honom att i Nederländerna uppnegociera den summa, som erfordrades till den svenska gäldens betalning, förklarade sig villiga att bevilja det uppskof, som begärdes ¹⁾. Men afskräckt af den ringa framgång, Gustaf Horn rönt, kanske äfven annars in-seende, att intet stod att uträtta, tyckes han hafva under-låtit att inför den holländska republikens ledande statsmän gå in på en närmare utläggning af sin konungs alliansplan. Hans bref till Axel Oxenstjerna innehålla meddelanden om ekonomiska och finansiella förhållanden, men intet om allians-förslaget. Gustaf Adolfs afsigt att med stöd af de gemen-samma religiösa intressena knyta ett fastare förbund mellan Nederländerna och Sverige, blef sålunda icke förverkligad ²⁾.

Då alla meddelanden i officiel väg visat sig fruktlösa, var det af vikt, att Fredriks af Pfaltz sekreterare Ludvig Camerarius åtog sig att utan officiel karakter verka för Gustaf Adolfs planer. Denne, en af de få bland det pfaltziska hu-sets tjenare, som äfven i olyckan blifvit sin furstefamilj trogna, hade efter slaget vid Prag och Böhmens fall åtföljt sin herre till Haag, der han var verksam dels såsom ledare af Fredriks af Pfaltz fortfarande vidlyftiga politiska korrespondens, dels såsom författare af flygskrifter, i hvilka han med liflig värma försvarade den pfaltziska och evangeliska saken ³⁾. Denna

¹⁾ Ett bref från Rutgersius till generalstaterna härom, på hol-ländska finnes i riksark. i Haag, Deutschland.

²⁾ I bref till Axel Oxenstjerna af den 2 Jan. 1625 säger Ca-merarius: „Nam etsi hic acta cum Auraico per Rutgersium ex voto non succederent, non desperavit tamen“ etc., ord som utan tvifvel hafva afseende på Rutgersii negociation under början af år 1624. Handl. sid. 124.

³⁾ Ludv. Camerarius, f. år 1573, tillhörde en genom klassisk och humanistisk bildning berömd familj. Han egnade sig åt juri-diska studier och blef år 1604 medlem i det pfaltziska regeringsrådet.

verksamhet tyckes dock icke hafva tillfredsställt honom. Rutgersius säger om honom: Den utmärkte mannens ställning väcker mitt medlidande, ty hans förmåga har icke ett verksamhetsfält, sedan hans herres lycka gått nedåt och han själf härstädes blifvit en förgäten person, hvilken är ogera sedd äfven af prins Moritz, emedan han anses såsom en af de främsta bland dem, som föranledt emottagandet af den böhmiska kronan och deraf följande olyckor¹⁾. Redan länge hade Camerarius korresponderat med Gustaf Adolfs svåger, pfaltzgrefven Johan Casimir. Genom denne erbjöd han sig år 1622 i afsigt att vinna en mer omfattande verkningskrets, kanske äfven en tryggare ekonomisk ställning, att blifva den svenska regeringens politiske korrespondent i Haag, ett anbud, som i Stockholm med glädje antogs. Han uppbar från denna tid en svensk pension och hans förbindelser med det svenska hofvet blefvo ännu fastare, sedan han vid ett besök i Stockholm år 1623 vunnit noggrann kännedom om Gustaf Adolfs planer. Han underhöll sedermera en regelbunden korrespondens med Axel Oxenstjerna, meddelande alla omständigheter ur det politiska lifvet, som kommit till hans

Från denna tid var han en af den pfaltziska regeringens mest användade diplomater och spelade en framstående roll i händelserna 1616—1619. I Oktober 1619 begaf han sig till Prag, der han outtröttligt tjänade sin furste såsom ledsagare, rådgifvare och sändebud. Efter slaget vid Prag följde han honom på hans flykt och var sedermera verksam såsom sändebud i Nordtyskland och hos konungen af Danmark. (M. Ritter i Allg. Deutsch. Biographie). — Om Camerarius såsom publicist meddelar R. Koser „der Kanzleienstreit, ein Beitrag zur Quellenkunde der Geschichte des dreissigjährigen Krieges“ (Halle 1874) upplysningar.

¹⁾ „Ut optimi viri status misericordiam mihi moveat, cuius virtuti campus iam non est, exuto fortunis domino suo, ipsoque hic neglecto, quod inter primos auctor arreptae Bohemiae eoque manantium eladium habeatur. Si fortuna favisset poterat eo sapientius nihil videri. Nunc id onus fert, quod fatalis necessitas ei imponit“. Till Ax. Ox. d. 9 Maj 1624. R. A. Ox. saml.

kännedom. Axel Oxenstjerna svarade, dock mindre regelbundet, med underrättelser om Sveriges ställning, om kriget mot Polen o. s. v. Denna brevexling blef mot slutet af år 1624 en af de viktigaste länkarna i den svenska diplomatiens verksamhet. I Augusti 1624 hade Jakob Spens, en brittisk officer, som öfvergått i svensk krigstjänst och tjänade än den svenska än den engelska regeringen såsom underhandlare, anländt till Sverige, der han å konung Jakob I:s vägnar framlade ett förslag till allians mellan denne och Gustaf Adolf¹⁾. Detta förslag afböjdes af den svenske konungen såsom alltför obestämdt, men mera uppmärksamhet ådrogo sig särskilda muntliga meddelanden, som af Spens gjordes å Fredriks af Pfaltz och prinsens af Wales vägnar, i hufvudsak åsyftande att förmå Gustaf Adolf att öppna ett fälttåg i Schlesien. I ett bref till Camerarius af den 24 Augusti 1624, utvecklar Axel Oxenstjerna sina egna och sin konungs tankar om dessa meddelanden i ordalag, som nära ansluta sig till de instruktioner, som år 1623 blifvit gifna Gustaf Horn och Rutgersius. Äfven här uttalas det djupaste intresse för trosförvandternes sak, hvilken anses kunna räddas endast genom ett förbund af alla evangeliska konungar, furstar och stater. Men tillika betonas den polska frågans vikt för Sveriges och det evangeliska Europas politik. Min herre befinner sig, säger rikskanslern, i ett krig med Polen, som visserligen framkallats genom stridigheter mellan oss och konungen af Polen, men som, om det rätt bedömes såväl till sina sanna orsaker som till sina verkningar, icke angår oss mera än alla evangeliske. Detta krig håller hans

¹⁾ Om den förändring, som år 1624 egde rum i det engelska kabinettets hållning och de underhandlingar, som deraf föranleddes, meddelas upplysningar i förf. afh. Underhandlingarna om en Evangelisk Allians åren 1624—1625 (Helsingfors 1880) sid. 21—37.

Majestät så fästad, att han icke kan befria sig derifrån. Men om öfriga evangeliska konungar, furstar och republiker ville bistå hans Majestät med sina krafter, skulle utan svårighet både Polen kunna kufvas och Schlesien och närliggande kejsersliga arfländer blifva invecklade i kriget och ligisterna derigenom tvingas att försvara sig sjelfva. Att lemna Polen bakom sig, heter det vidare, med obrutna krafter och fullt af fiendtliga känslor och bryta fram i Schlesien vore stridande mot all statsmannavishet. Tanken på Sveriges välfärd och trygghet, på egen kunglig ära och ryktet hos efterverlden förbjöd Gustaf Adolf att handla sålunda. Han hoppades att hans protestantiska trosförvandter skulle understödja honom i den polska striden. Sedan var han beredd, att om man så önskade, öfvertaga ledningen af kriget mot katolikerna och ligan i Tyskland, dock äfven detta med förbehåll, att han erhöile garantier mot det afundsjuke Danmarks anslag¹⁾. Camerarius borde meddela konungen af Böhmen och prinsen af Wales dessa Gustaf Adolfs planer och, dock med förbehåll af den största tystlåtenhet, bedrifva hela saken och underrätta regeringen i Stockholm om andra statsmäns tankar i frågan.

Knapt hade emellertid detta bref blifvit afsändt, innan den svenska regeringens syften undergingo en väsentlig förändring. I början af September 1624 anlände nämligen det brandenburgska rådet v. Bellin till Stockholm, der han å kurfurstens af Brandenburg vägnar inbjöd Gustaf Adolf att åtaga sig den evangeliska sakens försvar. Tillika meddelade han att ett fälttåg genom Polen till Schlesien icke öfverensstämde med kurfurstens af Brandenburg önskningsar, utan att denne hellre såge kriget förlagdt till de platser i vestra

¹⁾ Moser. Patr. Arch. V sid. 42.

Tyskland, hvilka i främsta rummet borde återryckas från katolikernas händer. Under intryck af v. Bellins budskap afstod Gustaf Adolf från tanken på en diversion genom Polen. Han hade, yttrade han till v. Bellin, förut trott sig göra det allmänna bästa en väsentlig tjänst genom kriget mot katolikerna i Polen. Han hade anhållit om sina trosförvandters understöd, i hopp att det derigenom skulle blifva möjligt att draga de katolska stridskrafterna från Tyskland till Polen och göra Polen till hufvudskådeplats för tidens politiska händelser. Men man hade icke förmått fatta hans plan. Han afstod därför derifrån och erbjöd sig att sätta foten på tysk jord för att der kämpa för de gemensamma sakerna ¹⁾. I bref af den 10 Oktober 1624 underrättade Axel Oxenstjerna Camerarius om den nya vändning, som inträdt, och om den detaljerade förbundsplan, Gustaf Adolf under negotiationerna med Bellin uppkastat. Hufvudvilkoren å konungens sida voro, att han ensam skulle vara det blifvande förbundets direktor, att öfriga evangeliska furstar uppmanade honom att åtaga sig företagets ledning, att de gäfvö nödiga penningebidrag och att de tryggade Sverige för faran att angripas af fiender, medan dess konung var frånvarande. Särskildt uppställdes den fordran, att tvenne hamnar, den ena vid Nordsjön, den andra vid Östersjön, helst Wismar och Bremen, skulle öfverlätas åt Gustaf Adolf såsom reträttplatser, der trupperna kunde ordnas och der flottorna kunde ligga för ankar för att upprätthålla förbindelsen med Sverige. Sjelf ville konungen ställa 12 regimenten fotfolk och 2,000 ryttare till förbundets disposition, under förhoppning att de öfriga allierade ville bidraga med 24 regimenten fotfolk och 6,000 ryttare. Hela rustningen skulle sålunda uppgå till

¹⁾ Vår förut cit. afh. sid. 43.

omkr. 50,000 man. I bref af den 21 Oktober 1624 manade Axel Oxenstjerna Camerarius ytterligare att verka för saken, att aflägsna hindren och drifva planen framåt. Han borde så snart som möjligt meddela, hvad man kunde hoppas af detta förbund eller om man borde misströsta derom, så att „hans M:t i tid må inse, hvad han bör besluta och företaga, på det att tillfället att handla icke må undgå honom, eller han onödigtvis må utsätta sig för kostnader“. Anmärkningsvärdt är, att medan Camerarius sålunda blef den svenska regeringens hemlige agent i Haag, Rutgersius först under början af år 1625 erhöll full kännedom om det svenska kabinettets afsigter ¹⁾. Detta berodde dock ej på något misstroende till det i mångfaldiga värf pröfvade sändebudet. Man vände sig till Camerarius, emedan denne genom sin ställning såsom pfaltzisk minister och genom sina vidsträckta förbindelser ansågs bäst kunna verka för ändamålet.

Af ett bref från Camerarius till Axel Oxenstjerna, dagt. den 7de December 1624, framgår att rikskanslerens bref af den 10 och 21 Oktober först genom Spens, som i början af December anlände till Haag, kommit honom tillhanda²⁾. Han uttalar i ord, fulla af den varmaste hängifvenhet sin glädje öfver budskapet. „Det har ingifvit mig“, skrifver han, „icke så mycket beundran, som ännu mera häpnad, att hans M:t framför andra har en så stor ifver att upprätta det nästan fallna allmänna väsendet. Hans M:t är genom ett

¹⁾ I bref af den 2 Jan. 1625 säger Camerarius uttryckligen att saken, på Spens' uppmaning, blifvit dold för Rutgersius, Handl. sid 130.

²⁾ Handl. sid. 114. Camerarii föregående bref (sid. 103—114) innehålla endast allmänna meddelanden om den politiska ställningen. Här deremot säger Camerarius, att han genom Spens emottagit tvenne pakett, innehållande flere bref från Axel Oxenstjerna och andra aktstycken.

stort mellanrum aflägsnad från Tyskland; han herskar i ett rike, som af naturen är befast och som genom tvenne haf är skildt från oss; han har en säker och ständig fiende i Polackarne, en bedräglig granne i Moskoviterne och en tvivelaktig vän i Danskarne. Och likväl erbjuder han icke blott sina tillgångar och sin magt, utan till och med sin egen person för ett så fjerran krig. Jag finner ej ett liknande exempel i historien. Lefve därför och blomstre den störste och bäste konung; må Gud bevara hans kungliga Mit och hedra honom med äran af att i annalerna och hos efterkommande bära namnet af Tysklands hämnare“. Camerarius var icke den ende, som med glädje emottog underrättelsen om Gustaf Adolfs plan. Fredrik af Pfaltz skyndade att skriftligt uttala sin tacksamhet därför ¹⁾, och Moritz af Oranien, som så likgiltigt upptagit Gustaf Adolfs föregående anbud, „gillade densamma“, såsom Camerarius uttrycker sig, „af hela sitt hjerta och upphöjde Gustaf Adolf med sina loford till himmelen“ ²⁾. Dock var man icke blind för de svårigheter, som stodo att öfvervinna. Camerarius sjelf uttalar sina farhagor i bref af den 2 Jan. 1625 n. st. ³⁾ Gustaf Adolfs vilkor, att tvenne hamnar skulle upplåtas åt honom, så snart han landstigit på Tysklands jord, syntes Camerarius svårt om icke omöjligt att genomdrifva, men ett ännu större hinder låg i den fiendtlighet, hvarmed konungen af Danmark utan tvifvel komme att betrakta Gustaf Adolfs företag. Dock skulle äfven denne kunna förmås att följa pligtens bud, blott det engelska hofvet å daga lade en för den tilltänkta alliansen gynsam sinnesstämning. Ty på konung Jakob i England och hans omgifning berodde slutligen allt. Äfven för

¹⁾ Moser patr. Arch. V sid. 90.

²⁾ Handl. sid. 121.

³⁾ Handl. sid. 124.

generalstaternas handlingssätt, skulle den hållning, denne konung i akt toge, blifva af afgörande betydelse; ville han följa rätta rådslag, kunde man vänta verksamt understöd äfven af dessa. Till en början tycktes det dock vara lättare, än man hade förmodat, att besegra svårigheterna. Gynsamma underrättelser inlupo från England, dit Spens och v. Bellin begifvit sig för att i förening med det pfaltziska sändebudet i London, Rusdorf, öfvertala konung Jakob att ansluta sig till det af Gustaf Adolf föreslagna förbundet. Det engelska kabinettet förklarade sig villigt att sluta ett anfalls- och försvarsförbund med konungen af Sverige och de tyska furstarne, att öfverlemna ledningen af kriget åt Gustaf Adolf och att erlægga en tredjedel af krigskostnaderna. Visserligen voro de engelska statsmännens yttranden i detaljfrågor sväfvande och obestämda, men man kunde hoppas, att full klarhet skulle nås vid en kongress af alla för saken intresserade magter, som skulle ega rum i Haag den 30 April 1625 ¹⁾. Om resultaten af denna kongress hyste Camerarius stora förhoppningar. Han lofvade att på förhand, ehuru varsamt, meddela sig med prins Moritz och generalstaterna om de frågor, som der skulle behandlas, och anhöll tillika, att regeringen i Sverige ville gifva honom sjelf eller Rutgersius, hvilken han numera underrättade om Gustaf Adolfs planer, en instruktion, efter hvilken de kunde rätta sig ²⁾.

På denna punkt stodo sakerna, då allt allmännare rykten om vidsträckta rustningar, företagna af Kristian IV, och

¹⁾ Om Spens', Bellins och Rusdorfs underhandlingar i London i Januari och Februari månader 1625, se *Mémoires de Rusdorf* publ. par Cuhn tome I pag. 423 o. f.

²⁾ Camerarius till Axel Oxenstj. d. 7 Febr. 1625. *Handl.* sid. 152—153.

om att denne ingått förbund med Polen emot Sverige, begynte spridas. I Sverige väckte dessa rykten den lifligaste oro. Vi meddela ett aktstycke, som på ett karakteristiskt sätt vitnar derom, nemligen en instruktion för Johan Salvius, som i Januari 1625 sändes till Hamburg för att derifrån begifva sig till Nederländerna, i händelse ryktet om Danmarks krigiska afsigter besannade sig¹⁾. Han borde här i förening med Rutgersius inför prins Moritz och generalstaterna framhålla, att konung Kristians ärelystnad och opålitlighet ensamma voro skulden till det krig, som var nära att utbryta mellan de nordiska länderna. De bägge diplomaterne skulle erinra om alla de steg till närmande och försoning, Gustaf Adolf tagit. Senast hade han sändt ett sändebud till Köpenhamn för att anhålla om förklaring och försäkra om Gustaf Adolfs vänskap. Men sändebudet hade återvändt med i hög grad otillfredsställande svar. Hvad skulle således konungen göra? Skulle han i ro afvakta hvad som kunde inträffa? Borde han icke hellre gripa till vapen till sitt försvar och vända de planer, fienden smidt emot honom, emot denne sjelf. Äfven i öfrigt skulle de nederländska statsmännen uppäggas emot Danmark genom erinring om Kristians ärelystna politik, om hans förbindelser med Spanien o. s. v. Slutligen skulle Rutgersius och Salvius med stöd af förbundet af år 1614 yrka på understöd i kriget, anhålla om rätt att i Nederländerna uppköpa skepp, värfva soldater och krigsfolk, inlöpa i nederländska hamnar o. s. v., hvar emot allt detta skulle vara förnekadt Danmark och Sveriges öfriga fiender. I samband dermed skulle de framhålla farhogan för Danmark och det polska kriget såsom orsaker till att Gustaf Adolf icke kunnat lemna generalstaterna nå-

¹⁾ Handl. sid. 63.

gon hjälp äfvensom anhålla om ytterligare anstånd med betalningen af Sveriges skuld. Om generalstaterna visade sig frukta Danmarks magt och öfverskatta krigets svårigheter, borde de betona att det här gälde att upprätthålla hufvudpunkten i fördraget af år 1614, östersjöhandels frihet¹⁾. Camerarius och Rutgersius mottogo meddelanden af likartadt innehåll. Särskildt manades de att göra sig all möda för att utforska, huruvida ryktet om förbund mellan Danmark och Polen var sant²⁾. Camerarii svar var lugnande. Han trodde knapt, att en evangelisk konung kunde göra sig skyldig till en så brottslig handling som den, som tillskrefs Kristian IV, och anförde såsom stöd för sin åsigt omständigheter, sådana som att man, enligt trovärdiga meddelanden, i sjelfva Polen var okunnig om saken, och att konung Sigismund icke utan sina ständers bifall kunde fatta beslut derom. Det visade sig sedermera, att Camerarii förutsättningar voro riktiga, i det att Danmarks rustningar icke afsågo att angripa Sverige, utan att öppna ett fälttåg i norra Tyskland emot ligan och den katolska reaktionen³⁾. Salvii tilltänkta resa till Nederländerna inställdes, och han förblef i Hamburg, der han uppmärksam observerade Kristian IV:s handlingssätt.

En möjlighet till kraftfullt uppträdande emot den katolska reaktionen förefans numera, om blott de båda nordiska konungarne kunde förmås att gå hand i hand med hvarandra. På denna sak var under våren 1625 de evan-

¹⁾ En kortare instruktion af nästan samma innehåll finnes i samma samling.

²⁾ Axel Oxenstjerna till Camerarius den 26 Nov. 1624; Moser del. V sid. 63. Gustaf Adolf till Rutgersius d. 16 Nov. 1624. Axel Oxenstj. till Rutgersius d. 18 Nov. 1624. R. A. Hollandica.

³⁾ Se om Kristian IV:s underhandlingar med det engelska sändebudet Rob. Anstruther i Jan. 1625, vår förut cit. afh. kap. IV.

geliska statsmännens uppmärksamhet i främsta rummet riktad. Äfven Camerarii bref röra sig kring denna fråga. Han stod numera i liflig beröring med en krets af statsmän, bestående af det engelska sändebudet i Haag, Carleton, prins Moritz af Oranien och några af den holländska republikens öfriga, mest betydande personligheter, hvilka sökte intaga en medlande hållning mellan Kristian IV och Gustaf Adolf. I ett bref af den 14 Mars 1625 redogör han i följande ord för de synpunkter, som i denna krets gjort sig gällande: ') „Jag har i hemlighet öfverlagt med prins Moritz och några medlemmar af generalstaterna, som anse att konungen af Sverige och konungen af Danmark hvardera böra hafva sin skilda här, och att konungen af England och de tyska protestanterne böra jämt bidraga till hvardera; tillika erbjuda generalstaterna alla sina krafter, så vidt de svårigheter, de i eget land hafva att bekämpa, det tillåta“. „Camerarii mening är“, tillägger han, „att det icke är utan Guds försyn och ledning, som så många konungars hjertan dragas till gemensam längtan efter återställandet af det fallna allmänna väsendet och han beder honom af allt sitt hjerta, att han genom upprättandet af en fast och uppriktig enighet mellan dem alla må välsigna så berömliga och lofvärda planer“. Samma bref åtföljes af en bilaga under titeln „es presentes ouvertures secrètes“, deri detaljerna af det i Haag uppgjorda förslaget angifvas, sålunda: att de bägge konungarne hvardera skulle hafva sin armé och öppet underrättas om hvarandras afsigter; att till hvarderas förfogande skulle ställas 20,000 man fotfolk och 5,000 ryttare; att de till det till den 18 April utsatta mötet i Haag skulle sända ambassadörer med fullmagt att icke blott underhandla, utan

1) Handl. sid. 166.

äfven sluta definitivt fördrag; att generalstaterna, så vidt deras tillgångar tilläto, skulle understödja företaget; och att ingen af de förbundne skulle få sluta stillestånd eller fred utan de öfriges bifall¹⁾. Camerarius återkommer ständigt till denna fråga. Hufvudsaken är att konungen af Sverige och konungen af Danmark komma öfverens med hvarandra och han ser ingen lämpligare utväg dertill, än att, enligt prins Moritz och generalstaternas råd, hvardera af dem erhåller en egen krigshär²⁾. Han är öfvertygad, att konungens af Sverige godhet, klokhet och tapperhet skola bevisa, att han varit det allmänna bästa hängifven. Han vet, att konungen af Sverige på intet sätt förorsakar dröjsmål eller hinder, blott icke konungen af Danmark störande inverkar på saken³⁾. Han påpekar, att det nu vore tillfälle för Gustaf Adolf att återupptaga de planer mot kejsarens arfländer, han åren 1623 och 1624 uppkastat. Ett krig i östra Tyskland vore förenadt med så mycket mindre svårigheter, som konungen af Danmark i vestra Tyskland skulle sysselsätta de kejsrliga stridskrafterna. Dessutom tillkom en omständighet, som särskildt borde synas Gustaf Adolf uppmuntrande. Ett sändebud från Siebenbürgens och östra Ungerns beherskare, den genom sin oblidkeliga fiendtlighet mot det habsburgska huset i tidens historia kände Bethlen Gabor, hade nämligen vid denna tid anländt till Haag för att å sin herres vägnar erbjuda de evangeliska staterna förbund och understöd. Blott han sjelf erhöile nödig hjälp, erbjöd sig Bethlen Gabor att från särskilda håll angripa kejsarens arfländer. Camerarius framhåller, i det att han meddelar Axel

¹⁾ Jmfr Carletons bref till lord Conway af d. 5 Mars 1625, förf. ofvannämnda ath. sid. XVIII.

²⁾ Till Axel Oxenstj. d. 17 Mars 1625. Handl. sid. 175.

³⁾ Till Axel Oxenstj. d. 18 Mars 1625. Handl. sid. 171.

Oxenstjerna dessa Bethlen Gabors löften, hvilket mäktigt stöd den evangeliska saken kunde påräkna i denne furste, och huru mycket ett fälttåg i Tysklands östra provinser genom hans framträdande skulle underlättas¹⁾. „Ännu alltid“, skriver han i bref af den 18 Mars, „blickar jag tillbaka till det första förslaget, att konungen af Sverige oförmodadt borde föra kriget öfver till Schlesien. Ty om han har Bethlen Gabor i sin närhet och denne sträfvar till samma mål, skall kejsaren inom kort gå miste om frukten af sina segrar. Bägge skola lätt kunna tygla konungen af Polen. Och det är icke tvifvelaktigt att i detta fall en stor del af Polen skall öfvergå till dem“²⁾. Sin åsigt att understöd vore att vänta från Polen grundade Camerarius på sin brevexling med de polske protestanternas chef, furst Radzivil, hvilken oföfadtligt för honom framhöll sitt intresse för den evangeliska saken.

Medan Camerarius sålunda sökte ingifva sig sjelf och den svenska regeringen förhoppningar, var Rutgersii uppfattning af den politiska ställningen vida mörkare. „Jag vet“, skref han till Axel Oxenstjerna, „hvilka förslag framställas, att tvenne krigshärar under de tvenne konungarne må upprätthållas. Men hvem skall väl dela kostnaderna med hans M:t, sedan Danmark, Brittanien, den nedersaxiska kretsens furstar och kanske äfven Brandenburg blifvit tagna i anspråk. Ty generalstaterna anse sig nog till godo se den allmänna saken, då de draga en stor del af kejsarens krafter till sig och vända dem från andra. I öfrigt är deras ställning nu sådan, att de sjelfva hafva i högsta grad behof af hjälp, men icke kunna hjälpa andra. Man säger här, att penningar återstå att erhålla af Frankrike, den evangeliska unionens

¹⁾ Handl. sid. 175—176.

²⁾ Handl. sid. 182.

furstar och hansestäderna; slutligen att den penningesumma, som England gifver Mansfeld kunde öfverflyttas på hans kongl. Mt. Men hvad konungen af Frankrike beträffar, är han redan invecklad i så många bördor, att jag i hög grad i fråga sätter, om han icke sjelf behöfver sina tillgångar; hvad det är att hoppas af de unerade furstarne hafva vi nyligen sett; det tredje förslaget är löjligt; hvad det sista förslaget beträffar, hvad kunna vi hoppas, medan Mansfeld ännu icke blifvit aflägsnad? Derför vet jag icke, hvad jag skall säga om denna sak¹⁾. „Mig synes hela denna sak ännu omögen“, tillägger han i ett annat bref²⁾.

Flere bref från Axel Oxenstjerna till Camerarius vitna om, att man i Sverige med bittert missnöje såg Danmarks framträdande och i Kristian IV:s handlingssätt trodde sig kunna spåra ett afsigtligt bemödande att korsa Gustaf Adolfs planer, och att därför tanken på en samverkan med denne var fullkomligt främmande för de svenske statsmännen. Är det konungens af Danmark mening, skref Axel Oxenstjerna, att äntligen öppna ögonen för att se och söka afvärja sina och sina vänners faror, finnes väl icke någon, som med mera bifall omfattar hans företag än konungen af Sverige; ej heller är han obenägen att bjuda hjälp, om han blott med egen trygghet kan det. Men jag misstänker, mera än jag förstår, hvarifrån denna hastiga förändring i sinnesstämning och planer och denna så hastigt upplågande ifver att hjälpa den gemensamma saken kommit. Jag tror att sedan min herre bjudit den gemensamma saken sin tjänst, äfven konungen af Danmark betygat sin välvilja för densamma i afsigt att störa planen, qväfva nitet hos dem, som verka därför, och rycka

¹⁾ Till Axel Oxenstj. 11 April 1625. R. A. Ox. saml.

²⁾ „Mihi tota haec res adhuc cruda videtur“. Dens. till dens. 20 April n. st. 1625. S. st.

dem från vänskapsförbindelsen med Sverige. Sedan våra planer på detta sätt blifvit tillintetgjorda, skall han lätt finna en orsak att draga sig tillbaka. I öfrigt hade Gustaf Adolf icke frångått sitt tidigare beslut, utan skulle orubbligt stå fast dervid och med Guds hjälp gå till verket, om det företogs enligt den plan, han uppkastat¹⁾. Tvenne senare bref af den 13 Mars och den 9 April voro affattade i samma anda. Camerarius hade med visshet emotsett, att Gustaf Adolf skulle följa inbjudningen att genom ett utomordentligt, med vidsträckt fullmakt försedt sändebud deltaga i sammankomsten i Haag den 20 April, men fann sig deri besviken. Oxenstjerna meddelade honom nämligen, att Gustaf Adolf beslutit att icke sända en sådan legat till Haag. Rutgersius och andra med Sveriges politik förtrogna diplomater kunde å Sveriges vägnar underhandla med öfriga magter, men det slutliga afgörandet förbehöll han sig sjelf. Det tillkom öfriga protestantiska stater att afgöra, huruvida de ville bifalla till hans förslag och att i denna händelse sända legater till Sverige. Om dock saken tog en annan vändning, och direktoriet anförtrordes åt Kristian, var äfven detta honom fullt till nöjes. Han ville då afbida företagets utgång och i händelse hans trosförvandter gingo nya olyckor till möte, träda fram för att rädda dem från en hotande undergång²⁾. Äfven de bref, Rutgersius erhöll från Sverige, voro af samma innehåll, men dessutom lades i skrifvelserna till honom särskild vikt på att han skulle motarbeta Danmarks inflytande hos generalstaterna. För att stärka deras välvilja för Sverige borde han å konungens vägnar erbjuda dem det i förbundsfördraget af år 1614 förutsatta understödet af 4,000

¹⁾ Moser. patr. Arch. sid. 103.

²⁾ Moser patr. Arch. sid. 133.

man¹⁾. Generalstaterna emottogo till en början tacksamt anbudet, men afstodo sedermera från hjälpen, hvilken de helst ville se använd till en expedition i Tyskland. Gustaf Adolf åter förklarade senare i bref af den 10 Maj, att han såg sig tvungen att qvarhålla trupperna i Sverige, så länge den politiska ställningen ännu i många afseenden var obestämd²⁾.

De bref, som meddelade den svenska regeringens farhög för Danmarks framträdande, anlände i början af April till Haag. De väckte den lifligaste oro hos Camerarius. Han befarade numera, att de bref, i hvilka han förordat det i Haag gjorda förslaget, i Sverige skulle väcka missbehag³⁾ och bad därför om förlåtelse, om han af oförstånd felat, eller af längtan efter den så länge väntade befrielsen hoppats mera än kanske kunde förverkligas. Han förtröstade dock på att konungen af Sverige hade ett så stort och ädelt sinne, att han alltid uppoffrat alla sina krafter, till och med sig sjelf för det allmänna och för den gemensamma välfärden. Om han också icke sändt eller kunde sända en särskild legat till Haag, vore det dock lätt att gifva Rutgersius ett kreditiv eller en speciel instruktion. Allt ännu gälde det att upprätta en fast och bestående vänskap mellan konungen af Sverige och konungen af Danmark, så att alla orsaker till misstroende skulle uppräckas⁴⁾.

Camerarii förhoppningar att hans meddelanden skulle

¹⁾ Rutgersius till Axel Ox. d. 25 Mars 1625. R. A. Oxenstj. saml.

²⁾ Gustaf Ad. till Generalst. Riksark. i Haag, Deutschland.

³⁾ Camerarii bref med underrättelser om öfverläggningarna i Haag anlände till Sverige omkr. d. 16 April, således efter det de bref från Gustaf Adolf och Axel Oxenstjerna, som berörde Danmarks framträdande, blifvit afsända.

⁴⁾ Camerarius till Axel Oxenstj. $\frac{1}{2}$ April 1625. Handl. sid. 203—204.

inverka på den svenska regeringens hållning voro icke ogrundade. Gustaf Adolf omnämnde sedermera, i samtal med en nederländsk statsman, att han genom enskilda bref erhållit underrättelse, att prinsen af Oranien och generalstaterna önskade, att såväl han som konungen af Danmark skulle styrkas i sitt nit för den gemensamma saken, genom att hvardera erhöles en krigshär af 20,000 man fotfolk och 5,000 ryttare. Han hade funnit detta anbud betänkligt, emedan det stred mot det förslag, han tidigare gjort Englands och Brandenburgs sändebud, emedan det var alltför obestämmt för att förtjena full tillit och emedan det var att befara, att en dyrbar tid skulle gå förlorad under fruitlösa underhandlingar. Dock hade han icke velat vägra att till mötes gå sina vänners önskningsar och att fästa afseende vid generalstaternas och prinsens af Oranien uttalade mening ¹⁾. Den nya plan, Gustaf Adolf nu uppkastade, var dock icke fullt öfverensstämmande med de tankar, som föresväfvat diplomaterne i Haag. Man hade nämligen der tänkt sig, att Gustaf Adolf genom Pommern och Mark-Brandenburg skulle tränga fram till kejsarens arfländer. Gustaf Adolf deremot återgick till de förslag om en diversion genom Polen, han år 1623 genom Gustaf Horn och Rutgersius meddelat. De bref af den 16 och 20 April, som sändes Camerarius och Rutgersius, erinra till och med i detaljfrågor om instruktionerna af år 1623 ²⁾. Om än motvilligt ville den svenske konungen gå de önskningsar, man uttalat, till mötes och i förbund med konung Kristian angripa kejsaren i hans arfländer. Dervid kunde tvenne vägar väljas, den ena genom Pommern och Mark-Brandenburg, den andra genom Preussen och Stor-Polen. Men den förra vägen

¹⁾ Verbaal van Gaspar van Vosbergen, sid. 139.

²⁾ Moser V sid. 163—194.

vore omöjlig, emedan den gick genom vänskapligt sinnade furstars områden, hvilka genom kriget skulle lida skada, och emedan Polen derigenom finge tillfälle att angripa Sverige. Den senare vägen vore deremot att föredraga emedan den skulle bäst trygga Sverige, derigenom att Polackarne blefve tvungna att tänka på eget försvar, icke på att angripa andra. Men här vore det i främsta rummet nödvändigt att försäkra sig om staden Dantzic, hvilken om den fortfarande lydde under polska kronan oafättligt skulle hota Sveriges trygghet och säkerhet, men om den tillföll de förbundne, skulle blifva en förträfflig hamn för svenska flottorna och en vapenplats, der trupperna kunde samla sig och dit de i nödfall kunde draga sig tillbaka. Helst borde staden förmås att frivilligt ansluta sig till de förbundne, men i händelse af vägran tvingas dertill. De stater, som stodo i handelsförbindelse med Dantzic skulle kanske betrakta detta förslag med mindre välbehag, men då det gälde det allmänna bästa, borde man icke fästa afseende vid synpunkter af denna art. Sedan Gustaf Adolf med de förbundnes hjälp blifvit herre öfver Dantzic, borde man med vapenmagt tvinga Polen att afstå från allt motstånd, ett företag, hvilket genom det sjelfsväld, som herskade i detta land, dess kraftlösa författning och bristande finansiella tillgångar vore förenadt med mindre svårigheter, än man förestälde sig. Möjligen kunde Bethlen Gabor förmås att från Ungern angripa Polen, hvarigenom utsigten att vinna en snabb framgång blefve så mycket större. Sedermera kunde kriget förläggas till Schlesien, hvarvid Gustaf Adolf för sin del skulle bidra med tiotusen man fotfolk och ett tusen ryttare. Jemte det den svenska regeringens synpunkter sålunda i allmänna drag utvecklades, sammanfattades Gustaf Adolfs huvudvilkor i korthet i en instruktion af den 20 April 1625

af innehåll: 1) att konungen af Sverige skulle förvissas om konungens af Danmark vänskap och att konungarne enligt gemensam plan skulle verka för den gemensamma saken; 2) att konungen af Brittanien och generalstaterna såväl med sin flotta som annars skulle trygga Sverige under expeditionens fortgång; 3) att de omedelbart anskaffade penningar för uppställandet af 10 regimenten fotfolk och 2,000 ryttare, äfvensom tre månaders aflöning och vapen eller i stället därför ytterligare en fjerde månads aflöning, hvilket allt borde gifvas på förhand, hvarjemte äfven framdeles penningebidragen skulle aflemnas på noga fastställda terminer; 4) att konungen af Sverige erhöles hela ledningen af expeditionen; 5) att Dantzic skulle öfvertalas till förbund och vänskap eller, om det var omöjligt, med våld förmås till lydnad, hvarigenom öfvergången till Schlesien skulle blifva fri och öppen, jemte det en hamn skulle stå till reds såsom ankarplats för flottan och vapenplats för hären; 6) att kurfursten af Brandenburg med hvarjehanda vänskapstjenster skulle befordra företaget, hvaremot Gustaf Adolf å sin sida så vidt möjligt ville skona hans andel af Preussen; och 7) att ingen af de förbundna skulle ingå fred eller stillestånd med den gemensamma fienden, om icke de öfriga inbegrepor deri och biföllo dertill. Dessa villkor meddelades Spens och Rutgersius, för att de med ledning af dem skulle bedrifva underhandlingarna ¹⁾).

Här likasom alltid stälde sig Gustaf Adolf på rent saklig grund, gifvande bestämda löften, men äfven fordrande tillförlitliga garantier. I Haag deremot var man icke beredd att till mötes gå så bestämdt fastställda önsksningar. Också underlätto Camerarius och Rutgersius icke att uttala sina

¹⁾ Handl. sid. 76.

betänkligheter. Hvarifrån skulle, anmärkte Camerarius, den betydande penningesumma, som Gustaf Adolf i instruktionsens tredje punkt begärde, omedelbart kunna sammanbringas. Om man genast anhölle derom, skulle öfriga magter rygga tillbaka af fruktan, medan de deremot lättare skulle gifva sitt bifall, om man småningom och gradvis förmådde dem att taga kännedom om, hvad som var nödvändigt. Femte punkten angående Dantzic var fullt riktig, men af den art att icke alla omedelbart kunde fatta densamma; sådana liksom andra svåra saker prisades och gillades, sedan de skett, men de tvehogsne och de, som tänkte på egen fördel, ville icke lätt på förhand råda dertill. Äfven förhållandet till Polen gaf anledning till betänkligheter. Dock hoppades Camerarius, att förslaget skulle kunna utgöra grundvalen för öfverläggningarna vid det blifvande konventet och att generalstaterna, konungen af England och kurfursten af Brandenburg skulle göra allt för att tillmötesgå Gustaf Adolfs önsningar¹⁾. — Rutgersius uttalade i ett bref af den 2 Juni 1625 sina tankar om det nya förslaget. Han hade blifvit allt mer stärkt i sin misströstan om de evangeliska planernas framgång. Han såg visserligen många utvägar föreslås, men då ingen gemensam öfverenskommelse kommit till stånd kunde han icke anse dessa förslag annat än såsom enskilda meningar och lösa hugskott, hvilka knapt voro värda att omnämnas. Hvad konungens förslag beträffade, voro de billiga och vitnade om furstens ädla sinne och tillgifvenhet för den gemensamma saken. Första och andra punkten voro otvifvelaktigt riktiga, ty om man inginge ett förbund, måste man till godo se den ömsesidiga tryggheten. I fråga om tredje punkten, som handlade om penningeunderstödet, hyste

¹⁾ Camerarius till Axel Oxenstjerna 14 Maj 1625, sid. 224.

han tvifvelsmål, ty han såg icke någon möjlighet att under de rådande svåra förhållandena sammanbringa en så stor penningesumma. Den fjerde punkten, hvori konungen förbehöll sig absolut rätt att leda företaget, var fullt billig, och i denna kunde äfven femte punkten om Dantzic inbegripas, ty att uttryckligen nämna denna stad vore kanske förhatligt. Sjette och sjunde punkterna voro af den art att de icke kunde motsägas. I öfrigt begärde Rutgersius en fullmakt affattad i mera officiel form än instruktionen af den 20 April, emedan denna icke skulle anses tillfredsställande af öfriga i Haag församlade diplomater¹⁾.

¹⁾ Rutgersius till Axel Oxenstj. d. 2 Juni 1625. Vi återgifva enligt den latinska texten en del af detta bref, det sista af betydighet som ingår bland Rutgersii bref till Axel Oxenstjerne. Rutgersius säger: „Video quidem multa a nonnullo (Carletonio?) proponi, sed cum ea omnia, nisi communi consensu agantur, privatae tantum considerationes, et verae scopae dissolutae sint, operae pretium non est, ut multa de iis ante eum, quem dixi 27. 28. 25. 55. 33. 44. 53. 67. 38. (*conventum*) scribam. Itaque ignoscat mihi S. M. S. supplex rogo, quod de hoc tanti momenti negotio, quod ne inchoatum adhuc quidem est, quidquam certi scribere (non) possim. Quod ad condiciones attinet, quas S. S. M. proponit, eae et aequissimae sunt, et generosissimum divini illius Principis animum, ac erga causam communem affectum ostendunt. Prima et secunda per se certae sunt. Si enim 18. 10. 15. 12. 43. 22. (*foedus*) quoddam haetur, omnino mutae securitati provideri necesse est. Sed de tertia ignoscat mihi S. S. M. si nonnihil dubitari cogar. Video D. D. Ordines quatuor mensium stipendium, quod 20. 37. 22. 18. 15. 17. 30. 11. 10. (*Mansfeldio*) debebatur, solvere coactos esse. Et id tanta cum difficultate ut privati inter eos, collecta facta, pecuniam hanc expenderint. Si is defectus a tanto 19. 15. 5. 33. (*Rege*) (sc. rege Britanniae) iam principio commissus est, quid 13. 19. 11. 7. 9. 29. 31. 54. 24. 55. 22. (*principibus*) fiet parvulis, quos astutia praeventrix 58. 40. 44. 90. (*Dani*) nobis tantummodo relinquit? Scio haec uni hic et alteri paullo videri magis melancholica. Et ut errem opto. Sinat tamen Ill. A. T. ut animi mei mentem qua sinceritate teneor totam aperiā. Directio mandatorum S. M. S. est, quam ex amussi sequemur, et, ut speramus, cum eventu. Non tamen ab officio meo alienum puto sententiam meam de rebus, pro ut eas fluere video, patefacere. Quarta condicio aequissima est, et cum in ea ab-

Medan skriftvexlingen mellan den svenska regeringen och sändebuden i Haag sålunda oafbrutet fortgick, blefvo utsigterna för Gustaf Adolf att vinna helst någon hjälp af öfriga evangeliska magter allt mindre. Vid ett möte i Zechlin den 10—12 April 1625 hade Kristian IV och kurfursten af Brandenburg beslutit att genom sändebud uppmåna Gustaf Adolf att antaga det holländska förslaget. Omedelbart derefter afgick den brandenburgske rådsherren von Götzen till Köpenhamn, derifrån han, åtföljd af en dansk rådsherre, Sehested, begaf sig till Stockholm. De förklaringar, Gustaf

solutum rei gerendae arbitrium nulla exceptione permittatur, non putabant quintae mentionem faciendam esse, cum generalia includant particularia, et nominato eo, quem Ill. A. T. novit, loco (sc. Danisco), odiosius id fortasse futurum esset, quem captum esse omnes optarent, ante quam capiendum esse scire vellent. Sexta et septima tales sunt, quibus contradicere nihil potest. Ut aequitas et generositas S. M. S. in omnibus spectetur. Det tantum Deus ne invictissimo illi Principi desint ii, quorum haec agi tantopere interest, cum illum non alia necessitas quam publici boni amor et amicos iuvandi studium ad haec pericula devolvat. Caeterum hoc Ill. A. T. rogo ut mihi commissio cum illis agendi in pergamento appendente sigillo in amplissima forma mittatur. Talem enim 9. 3. 19. 17. 15. 41. 10. 7. (*Carleton*) habet, et ut ego mihi procurarem petiit. Quam nisi habuero, ea, quam nunc accepi, contenti non erunt. Habemus enim cum iis negotium, qui formalitatem fortasse saepius quam res ante hac spectarunt. Qua de commissione quia polixius scripsit Camerarius, non est quod hic multa repetam. Atque haec sunt, Ill. atque Gen. D. quae de hac causa adhuc tantopere incerta scribere potui. Neque putavi necessarium Schoeemannum diutius detinere, cum quando reliqui adfuturi sint, etiamnum ignari simus. Obsecro igitur ut mihi ignoscat. Quae indies contingent diligentissime scripturus sum. Caeterum de 43. 10. 22. 6. 15. 19. 5. 11. 29. (*Vosbergii*) habitu et mandatis Ill. A. T. e literis Camerarii cognovit, cum ego eo tempore ita infirmus essem, ut, non scribendis modo, sed ne dictandis quidem literis, id quod nunc facio, sufficerem. Valetudo enim iam quartum paene mensem ita me afflixit, ut fere lecto semper affixus sum. Itaque si minus in scribendo diligens fuerim, non meae desidia, sed causae somaticae asseribi rogo. Nunc cum paulatim convalescere incipiamus, officia, si quae intermissa sunt, resumemus“.

Adolf inför desse afgaf, voro af samma innehåll som brefven af den 16 och 20 April. Förgäfves sökte v. Götzen afråda Gustaf Adolf från planen att genom Polen framtränga till Österrike och förmå honom att välja Oder till bas för de blifvande krigsoperationerna. Från denna tid begynte Brandenburg visa allt större likgiltighet för de evangeliska alliansplanerna. — De nederländska generalstaterna voro efter prins Moritz af Oranien död (April 1625) allt mera tvungna att tänka på egen trygghet, och deras krafter togos helt och hållet i anspråk af kriget mot Spanien. Camerarius, som dock sökte teckna ställningen i så ljus dager som möjligt, kunde icke underlåta att gifva uttryck åt ett tilltagande missmod. Än skref han: „o att allt hade blifvit såsom förr och konungen af Danmark icke hade stört hvad som på så utmärkt sätt blifvit börjadt“; ¹⁾ Än åter: „för öfrigt är jag i mitt sinne bittert berörd af att i en sak af så stor vikt så många hinder och oförmodade vändningar inträffat, hvilka hittills hindrat en snabb verkställighet; ursprunget och början till förändringen härleder sig från konungen af Danmark, hvars sinne äfven jag alltid fruktat; konungens af England ²⁾ och prins Moritz död har ytterligare förorsakat icke ringa dröjsmål i planerna och i utförandet ³⁾. Visserligen kunde han omnämna att han haft rådplägingar med den engelska ministern, lord Carleton, och med andra politiska personer i Haag om lämpligaste medlet att bereda Gustaf Adolf understöd, men de förslag han meddelade såsom resultat af dessa öfverläggningar, voro så obestämda och sväfvande, att de knapt kunde förtjena en allvarlig uppmärksamhet. Att de summor, som den engelska regeringen anslagit för

¹⁾ Den 2 Maj 1625; handl. sid. 209.

²⁾ Konung Jakob af England hade i Mars 1625 afidit.

³⁾ Den 14 Maj 1625. Handl. sid. 223.

Mansfelds expedition, skulle gifvas Gustaf Adolf; att Carleton ansåg, att det icke vore svårt att uppställa 10,000 man fotfolk och 1,500 eller 1,600 ryttare för Gustaf Adolfs räkning; och att i hvarje händelse hansestädernas och de unerade furstarnes bidrag skulle stå till Gustaf Adolfs förfogande, sådana voro de utsigter till materielt understöd, han kunde gifva den svenska regeringen¹⁾. — Från Köpenhamn erhöles knapt mindre ogynsamma underrättelser och från London återvände Spens till Sverige med en resolution, som icke tycktes lemna något hopp om understöd från England öfrigt. Betecknande för situationen är, att den ofta omtalade kongressen i Haag blifvit uppskjuten till en obestämmd framtid, emedan de till densamma inbjudna magternas sändebud dels icke infunnit sig, dels icke erhållit nödiga fullmakter. I enlighet med den vändning, sakerna allt mera började taga, valde Gustaf Adolf den ståndpunkt, han för framtiden ville i akt taga. Ginge man de önskingar, han i sina tvenne förslag framställt, till möte, var han fortfarande benägen att öfvergå till Tyskland, men han ville å andra sidan icke vika ett steg från de vilkor, han uppställt, och i händelse ett fullt till freds ställande svar icke inom Juni månad erhöles, var han besluten att så snart som möjligt öfvergå till Liffland för att der återupptaga striden mot Polen. Detta beslut meddelades öfriga protestantiska magter i flere bref, som under början och medlet af Juni månad afsändes från Stockholm. Camerarius underrättades derom i ett bref från Axel Oxenstjerna af den 10 Juni, deri Oxenstjerna tillkännagaf, att Gustaf Adolf beslutit, att medan man öfverlade, begifva sig till Liffland för att uppgöra en öfverenskommelse med Polackarne, så att han framdeles tryg-

¹⁾ Handl. sid. 211 och 225. Jmfr fört. ofvan cit. afh. sid. 95—97.

gare skulle kunna verka för det allmänna bästa, eller ock genom krig hindra Polackarne att inbryta i Mark-Brandenburg och störa konungens af Danmark och de tyska furstarnes planer. För öfrigt var konungen fortfarande beredd att komma sina vänner och den gemensamma saken till undsättning, blott lämpligt tillfälle dertill erbjöd sig ¹⁾). Camerarius svarade i bref af den 1:sta Aug. n. st. med uttryck af beundran öfver Gustaf Adolfs heroiska beslut ²⁾).

Härmed var det viktigaste skedet i Sveriges och Nederländernas relationer under Gustaf Adolfs regering afslutadt. Under omkring ett års tid rörde sig underhandlingarna fortfarande kring den fråga, som sedan år 1623 varit hufvudangelägenheten, men de hade icke samma allvarliga och omfattande karakter som förut. Man å daga lade ömsesidig välvilja, men en verklig förtröstan att betydande resultat skulle ernås, fans icke numera.

Redan länge hade generalstaterna hyst planen att genom en legation till Kristian IV och Gustaf Adolf verka för ett närmande mellan de bägge konungarne. Denna afsigt trädde i verkställighet, då den förut af oss nämnde Gaspar v. Vosbergen under slutet af Maj månad afgick såsom nederländskt sändebud till Tyskland och Sverige. Han besökte i främsta rummet Kristian IV, till hvilken furste den nederländska regeringen allt mer närmade sig, ehuru hon såg sig ur stånd att gifva ens honom ett mera betydande understöd. Sedan Vosbergen någon tid uppehållit sig i dennes läger i norra Tyskland, begaf han sig i Juli månad till Stockholm, men emottog der underrättelsen, att Gustaf Adolf i spetsen för en betydande flotta öfvergått till Liffland. Han uppsökte nu konungen på sjelfva krigsskåde-

¹⁾ Moser VI sid. 23.

²⁾ Handl. sid. 263.

platsen, der han under loppet af Augusti månad särskilda gånger sammanträffade med honom och med Axel Oxenstjerna. Vosbergens uppdrag afsåg dels att stämma Gustaf Adolf förmonligt mot Kristian IV, dels att förmå honom att låta representera Sverige vid det blifvande sammanträdet i Haag. I den förra punkten vann han ringa framgång. Gustaf Adolf ville icke göra några nya medgifvanden eller gå in på några nya förslag. Under ett förtroligt samtal med Vosbergen gaf han till och med icke otvetydigt tillkänna sitt missnöje öfver att man icke lemnat honom ensam ledningen af kriget i Tyskland. Då Vosbergen anmärkte, att det slutliga afgörandet af denna fråga borde bero på den blifvande kongressen af alla i saken intresserade magter, svarade han, att ingen bättre än han sjelf förstod saken och att han sjelf personligen måste utföra den¹⁾. Mera villig var han deremot att deltaga i kongressen i Haag. Den resolution af den 16 Aug., Vosbergen slutligen emottog, utgjordes till större delen af en omfattande och sakrik framställning af underhandlingarnas förlopp och slutade med den förklaring, att konungen, sedan hans förslag om fältttåg i Tyskland mött en mängd hinder och svårigheter, beslutit att vända sina krafter mot Sveriges gamla fiende Polen; likväl var han fortfarande beredd att fullfölja sina tidigare planer, blott man fullgjorde de villkor, han uppställt; han ville äfven gifva Rutgersius i uppdrag att besöka den i fråga satta kongressen i Haag, men med villkor att om något nytt förslag framställdes, icke yttra sig derom, innan han inhemtat sin konungs närmare föreskrift²⁾. Gustaf Adolf uttalade den önskan, att resolutionen „ad perpetuam rei memoriam“ skulle af generalstaterna bevaras i

¹⁾ Verbaal van de ambassade van Gaspar van Vosbergen sid. 119.

²⁾ A. st. sid. 143.

arkiven i Haag, ty Haag var „skådeplatsen för alla Europas handlingar och actioner“¹⁾. Sedan Vosbergen såsom tecken af konungens välvilja emottagit en gyllene kedja, anträdde han återfärden och anlände, efter ett besök i Berlin och hos Kristian IV, emot slutet af Oktober månad till Haag.

Redan innan Vosbergen anländt till Sverige, hade den svenska regeringen afsändt rikskanslerns broder riksrådet Gabriel Oxenstjerna på en beskickning till flere protestantiska magter, bland dem äfven den nederländska republiken. Oxenstjerna hade i uppdrag att inför generalstaterna tillkännagifva sin konungs sorg öfver prins Moritz' af Oranien död. Tillika skulle han betyga Gustaf Adolfs benägenhet att bistå det förtryckta Tyskland, men framhålla att denne likväl ansåg konungen af Danmark hafva bättre tillfälle dertill. Gustaf Adolf hade visserligen tidigare, på uppmaning af Nederländerna och England, gjort förslag i detta syfte; men emedan ingen ort i Tyskland kunde honom med godo inrymmas, och konungen af England äfven sjelf ansett några af de andra villkoren icke tjenliga för det närvarande, hade han ej vidare velat yrka derpå, utan hellre sökt befordra det allmänna bästa genom kriget mot Polen. Öfverhufvud skulle Oxenstjerna ej å sin konungs vägnar afgifva förbindelse till deltagande i de tyska oroligheterna, utan om nya förslag gjordes endast upptaga dessa till anmälade hos sin konung²⁾. Sedan Gabriel Oxenstjerna besökt flere orter, anlände han i slutet af September till Haag, der han först muntligt och sedermera den 6 Oktober skriftligt inför generalstaterna föreläste Gustaf Adolfs uppdrag. Han betygade prins Mo-

¹⁾ A. st. sid. 112. Aktskyddet är i öfriga verket förvaradt i riksarkivet i Haag.

²⁾ Instruksjonen är daterad den 25 Junij 1621. Se Hainemann V sid. 340, som nämner utdraget i kungens instruktionens slutpunkter.

ritz' af Oranien död och uttalade sin konungs fägnad öfver att prins Fredrik Henrik af Oranien efterträtt honom. Der-
 efter yttrade han sig om de senaste underhandlingarna
 och slutade denna del af sin framställning med att säga,
 att konungen af Sverige var glad öfver att de i saken in-
 tresserades ställning var sådan, att de icke behöfde hans
 hjälp; dock beklagade han, att han varit tvungen att un-
 der underhandlingarnas lopp hålla sin krigsstyrka hemma,
 hvarigenom han varit hindrad att enligt fördraget af 1614
 understödja generalstaterna¹). Oxenstjerna tillade, att ko-
 nungen äfven för den närmaste framtiden genom kriget mot
 Polen vore tvungen att afstå från uppfyllandet af denna
 punkt i fördraget. Han anhöll äfven om förnyadt anstånd
 med inbetalningen af Sveriges skuld till generalstaterna.
 Generalstaterna svarade i skrifvelse af den 15 Oktober,
 att de tillsvidare afstodo från den i fördraget af år 1614
 fastställda hjälpen och äfven voro villiga att lemna anstånd
 med betalningen af Sveriges skuld; men så mycket mera
 yrkade de, att Gustaf Adolf skulle vara betänkt på att
 bispringa de tyska ständerna, och framför allt att han vid
 församlingen i Haag, som var utsatt till den 20 November
 n. st., skulle låta representera sig genom ett sändebud med
 fullmakt att „finaliter“ sluta ett fast förbund²).

Vid denna tid, den 21 September 1625, hade England
 och Nederländerna slutit ett separatförbund med syfte att
 bekämpa konungen af Spanien och återinsätta Fredrik af
~~Metz~~ i hans länder och värdigheter. Gabriel Oxenstjerna,

¹) Es seindt zwar ihre K. M:t ehrfreuwet das die sachen der
 interessirten in den terminis stehen, das sie ihre K. M:t nicht be-
 durftich seindt: aber das beklagen ihre M:t zum hogsten das sie dar-
 durch seindt aufgehalten worden E. H. zu assistiren. Riksark. i Haag,
 Deutschland.

²) Riksark. i Haag, Duitschland; jmfr Arend III. 4 sid. 119.

som delvis varit vitne till förbundsunderhandlingarna, medförde vid sin återkomst till Sverige underrättelse derom och var äfven i tillfälle att till Gustaf Adolf, som fortfarande vistades i Liffland, öfversända sjelfva förbundsartiklarne. Ifrig såsom Gustaf Adolf var att knyta en intimare allians med Nederländerna, var han betänkt på att ansluta sig till detta engelskt-holländska förbund. Derom vitnar ett bref från honom till Axel Oxenstjerna, dagt. d. 16 Dec. 1625, der konungen bland annat säger: Jag har för få dagar sedan fått eder broders bref och dertill fogade de förbundsconditioner, som mellan England och Holland slutna äro. Och alldenstund Jag ser att verlden så sällsynt sig kastar, att icke ringa farlighet synes vårt fädernesland tillstunda dädan efter, derföre tyckes mig icke ur vägen vara, till Holland en ny legation att sända, hvilken Fullmakt och Instruktion hade „medh Hollenderen och konungen af Engelandh at tractere ved samma set och conditioner som the sin emellan sluttit hafva“. Tillika medsände konungen förbundsartiklarne och uppmanade Axel Oxenstjerna att med ledning af dem uppsätta en instruktion för Per Baner, som jemte Camerarius egde att bedriva saken i Haag. Oxenstjernas möjliga invändningar gendref konungen på förhand, framhållande nödvändigheten af att „vij ewangelische gjorde et, vår frihet at försvara, som thet andra partiet gjöre et os at undertryckia“¹⁾. Det kan icke vara tvifvelaktigt, att det förbund, som här åsyftas, är det i September ingångna förbundet mellan England och generalstaterna, ty några andra „förbunds-conditioner“ kunde Gabriel Oxenstjerna icke hafva meddelat Gustaf Adolf²⁾. Per Baners resa till Nederlän-

¹⁾ C. G. Styffe, Gustaf Adolfs skrifter sid. 509.

²⁾ Jmfr Camerarii bref af den 14 Oktober, der han uttryckligen nämner, att Gabriel Oxenstjerna fört förbundshandlingarna med sig till Sverige. Handl. sid. 321.

derna blef sedermera instäld, men tanken på en anslutning till det engelskt-nederländska separat-förbundet fortlevde någon tid, dock utan att något allvarligare försök gjordes att förverkliga densamma¹⁾.

Camerarius, som fortfarande i Haag verkade för de evangeliska planerna, fattades af en allt djupare misströstan. Öfverallt skref han, hafva vi sett stora ting i rörelse, men förhållandenas oblidhet eller en dold ödets lag göra att deras fortgång är långsam och tvifvelaktig. Ty jag vill icke söka skulden i någon enskilds fel och uraktlåtenhet. Säkert är att det lämpliga och fruktbringande tillfället, hvilket aldrig skall återkomma, går förbi till stor fördel för fienderna, men till betydande skada för det allmänna²⁾. Han var så mycket oroligare, som alla underrättelser vitnade om att Kristian IV icke var mäktig att slutföra det företag, i hvilket han så djerft hade inkastat sig. Hans enda hopp stod numera till den blifvande kongressen i Haag, och han underlät sällan att i sina bref till Axel Oxenstjerna påminna om nödvändigheten af att en särskild svensk legat skulle sändas till denna kongress eller att Rutgersius erhöile fullmakt att der representera Sverige. Efter lång väntan anlände i slutet af Oktober ett bref från Axel Oxenstjerna, dagt. den 4 September, som befriade honom från den ovisshet, hvori han sväfvat. Oxenstjerna underrättade honom nämligen om att Gustaf Adolf på Vosbergens anhållan beslutit att sända Rutgersius en fullmakt att deltaga i kongressen. Rutgersius borde i allt meddela sig med Camerarius och denne egde att taga kännedom om hans fullmakt och instruk-

¹⁾ I Maj 1626 yttrade sig Camerarius derom i samtal med Anstruther (handl. sid. 364) och i sitt tal inför generalstaterna den 1^a Aug. 1626 dröjde han särskildt vid denna punkt (sid. LXXXV not 1).

²⁾ Camerarius till Axel Oxenstjerna d. 14 Juli 1625, Handl. sid. 260.

tion¹⁾. Emellertid hade Rutgersius, några dagar förr än detta budskap anlände till Haag, den 14de Oktober afidit efter en långvarig och svår sjukdom²⁾. Camerarius tvekade, hurvida de till Rutgersius adresserade skrivelserna, som anländt samtidigt med det omnämnda brevet från Axel Oxenstjerna, numera skulle lemnas obegagnade, eller om han sjelf skulle anse sig ega rätt att bryta upp dem. Slutligen beslöt han sig på inrådan af Fredrik af Pfaltz och Vosbergen för den senare utvägen³⁾.

Några veckor senare sammanträdde kongressen, men var så fåtaligt besökt, att det redan därför var att förutse, att den icke skulle leda till det åsyftade resultatet. Bland de närvarande representanterne för England, Danmark och Nederländerna rådde dessutom icke den endrägt som hade erfordrats. Dock blef man efter lifiga debatter slutligen ense om ett förbundsfördrag mellan de tre länderna, som undertecknades den ^{29 Nov.}_{9 Dec.} I bref till Oxenstjerna af den ^{26 Nov.}_{5 Dec.} berättar Camerarius, att kongressens medlemmar under förhandlingarnas förlopp vände sig till honom och Vosbergen för att genom dem vinna kännedom om Gustaf Adolfs önskingar. Camerarius framlade då den fullmakt, som blifvit sänd till Rutgersius och meddelade tillika utdrag ur den vidlyftigare instruktion, som åtföljt fullmakten, för att sålunda å daga lägga Gustaf Adolfs hängifvenhet för det allmännas återupprättande. Vosbergen åter prisade i ett vidlyftigt tal Gustaf Adolf, hvars utmärkta krigiska förtjenst, insigt och omdöme i frågor rörande det allmänna han särskildt lofodade. Tillika framhöll han, att kampen mot Polen icke

¹⁾ Moser, del VI sid. 62.

²⁾ Camerarius till Axel Oxenstj. d. 14 Okt. Handl. sid. 316. Redan i bref af den 14 Juni hade Camerarius underrättat Oxenstj. om Rutgersii farliga tillstånd.

skulle hindra Gustaf Adolf att ingripa äfven i det tyska kriget. Men några nya anbud hade de bägge diplomaterna icke att å Gustaf Adolfs vägnar meddela; de kunde endast återupprepa Gustaf Adolfs tvenne tidigare förslag, hvilka af öfriga närvarande redan betraktades såsom fallna. Deras uppträdande gjorde därför föga intryck, och stämningen blef så mycket mindre välvillig mot Gustaf Adolf, som Danmarks sändebud icke underlätto att i nedsättande ordalag uttala sig om Sveriges tillgångar och framhålla huru svårt eller omöjligt det vore för Gustaf Adolf, som var upptagen af det polska kriget, att öfvergå till Tyskland¹⁾. Man beslöt att fästa intet särskildt afseende vid Gustaf Adolfs önsksningar. Dock ville man inbjuda honom att deltaga i ett förnyadt, såsom man hoppades, talrikare besökt sammanträde, som skulle ega rum den 20 Mars 1626, för att der ansluta sig till förbundet. Hertigen af Buckingham, som stod i spetsen för den engelska beskickningen, och generalstaterna vände sig till Camerarius med anhållan att han skulle framföra denna inbjudning till Gustaf Adolf.

Camerarius, som äfven af Fredrik af Pfaltz uppmanades att emottaga förtroendet och erhöi en af denne undertecknad instruktion²⁾, såg sig sålunda i tillfälle att för andra gången besöka Sverige, men under förhållanden, som måste synas honom nedslående. Också skref han till sin vän Rusdorf i London: på mig föll lotten att nu, vid det mest olämpliga tillfälle öfvergå till Sverige³⁾. Han fann, sedan han an-

¹⁾ Camerarius till Axel Oxenstj. den 5 Dec. 1625. Till följd af ett förbiseende har denna handling icke kunnat infogas i den kronologiska ordningen och meddelas därför i slutet af samlingen.

²⁾ Instr. är aftryckt hos Moser, del. VI sid. 69.

³⁾ Söttl, Religionskrieg in Deutschland III sid. 210. Gustaf Adolf hade tänkt sända ett sändebud från Sverige till Haag för att vinna underrättelse om de förhandlingar, som der egt rum. Han

ländt till Sverige, sina farhogor bekräftade. Gustaf Adolf ansåg sig nämligen icke kunna fästa afseende vid den i obestämnda ordalag affattade instruktion, Camerarius medförde. Han svarade därför i afböjande ton. Han hade sjelf insett nödvändigheten af att de evangeliska magterna sammanslöte sig till gemensamt försvar och sökt öfvertala öfriga protestantiska furstar dertill. Han var därför tacksam för det anbud att inträda i det i Haag slutna förbundet, som Camerarius framfört, och hade varit benägen att gå denna önskan till möte, om Camerarius medfört fullmakt af de förbundna att i deras namn underhandla och avsluta slutligt fördrag. Men emedan Camerarius icke var försedd dermed och det af hans instruktion framgick, att han icke hade i uppdrag att å de konfedererades vägnar ingå på någon bindande öfverenskommelse, utan endast att i allmänna uttryck inbjuda konungen att ansluta sig till konfederationen och att sända de förbundna hjälp, såg han sig tvungen att afböja anbudet. Först om de förbundna sände till honom sändebud med fullt bindande mandat, kunde han tänka på att antaga det. I sådana ordalag var den resolution af den 22 April, som Camerarius emottog, affattad. Medan hans resa sålunda icke i politiskt afseende ledde till något betydande resultat, var den för honom sjelf af stor vikt. Han

skrifver nämligen i bref till Axel Oxenstj. dagt. Berson d. 19 Dec. 1625: „som Hagensche conventen är alles hop så woret gåt at wij och then besöchte, ty komme wij icke til begynnelsen, så skadar det icke at thet sker til endan, på thet man må wetta hvad sket är, och hvad i werlden lättar. Görer för ty Banners afskedh ferdigh så snart möjligt“. Styffe a. st. sid. 514. (Jmfr anm. i sid. LXVI). Så yttrar sig konungen äfven i ett bref till pfaltzgreffen Joh. Casimir af d. 26 Jan. 1626. Sedan man blifvit underrättad om att Camerarius skulle anlända till Sverige, ansågs Banners resa förmodligen onödig, hvarför den blef instäld.

¹⁾ Dok. är aftryckt i förf. ofvan cit. afh. sid. XXXIV.

blef nämligen under sin vistelse i Sverige utnämnd till Rutgersii efterträdare såsom svensk resident i Haag, en post som han ifrigt eftersträfvat.

På återresan från Sverige till Haag sammanträffade Camerarius i Altona med Robert Anstruther, Englands sändebud hos Kristian IV, en man som verksamt befordrat Kristian IV:s planer och påskyndat hans beslut att upptaga kampen mot den katolska reaktionen. Camerarius hade med Anstruther ett samtal, som vitnar om den bitterhet, underhandlingarna qvarlemnade i sinnena. Anstruther antydde, att han ansåg Gustaf Adolf vara fiendtligt stämd mot det förbund, som konungen af Danmark ingått med England och Nederländerna. Camerarius sökte rycka honom ur denna föreställning. Anstruther frågade, hvilka de villkor vore, som konungen önskade se uppfylla, innan han inträdde i förbundet. Camerarius sade, att detta redan var känt och att man ofta underhandlat om dessa villkor. Anstruther invände, att hvarken hans konung eller de tyska furstarne kunde uppfylla sådana villkor, hvartill Camerarius svarade, att man från början bordt tillkännagifva detta och att man icke bordt föreslå en delning af krigshärrarne, om man saknade medel att upprätthålla dem. Ty med konungar finge man icke skämta i allvarliga och viktiga frågor. Skulle konungen af Sverige ingå i ett förbund, så måste det byggas på ömsesidig jämlikhet; hans rikes trygghet måste tillgodoses; grunderna på hvilka förbundet hvilade, fienderna och målet borde vara bestämdt angifna. Samtalet fortgick sedermera under ömsesidiga förebräelser. Bland annat klagade Anstruther öfver den hemlighetsfullhet, som från svensk sida blifvit i akt tagen emot konungen af Danmark. — Man hade i England haft för afsigt att sända Anstruther till Sverige för att ännu en gång bedja om hjälp för Kristian IV.

Camerarius afrådde från en sådan beskickning, emedan den under förhanden varande förhållanden skulle vara fruktlös och olämplig. Under intryck af hans ord och af afrådande yttranden från andra håll förföll detta förslag¹⁾.

De underhandlingar, Gustaf Adolf år 1623 öppnat i afsigt att vinna en intimare förbindelse med Nederländerna och bereda det evangeliska Tyskland understöd hade fullkomligt strandat. Gustaf Adolf stod på mera främmande fot än förut till den nederländska republiken, medan Kristian IV genom förbundet af den ^{29 November}_{9 December} 1625 vunnit en ny underpant på generalstaternas tillgifvenhet.

III.

Den gamle nederländske skriftställaren L. v. Aitzema anmärker att Nederländerna och Sverige år 1614 närmade sig hvarandra i afsigt att motverka Danmarks inflytande i Östersjön, men att sedermera då Danmark försvagades och Sveriges magt tillväxte förhållandet mellan Sverige och Nederländerna blef kyligare²⁾. Redan innan någon väsentligare förändring inträdt i nordens magtförhållanden, hade dock vänskapen mellan Sverige och Nederländerna försvagats. Generalstaterna hade sjelfmant afstått från allt aktivt ingripande i Tysklands angelägenheter och så mycket hellre lemnat Kristian IV fritt spelrum i norra Tyskland, som denne genom fullföljandet af sina tyska planer hindrades att utvidga sitt östersjö-välde. Ju mer Danmark inblandade sig i de

¹⁾ Camerarius till Axel Oxenstj. d. 15 och 16 Maj 1626; handl. sid. 359 och 363. Jmfr J. Spens' bref till Axel Oxenstjerna den 6 Mars 1626. R. A. Oxenstj. saml.

²⁾ Aitzema, Saeken van Staet en oorlogh sid. 83.

tyska stridigheterna, dess mera voro de nederländska statsmännen böjda att närma sig detsamma. Deremot blef förbindelsen med hansestäderna och Sverige svagare, ty de synpunkter, som föranledt anslutningen till dessa, hade numera bortfallit. Men en känsla af afund öfver Sveriges tilltagande magt hade ännu endast i ringa mon gjort sig gällande. Om äfven eröfringen af Riga väckt farhögor, var det dock först från och med sommaren 1626, då Gustaf Adolf landsteg i Preussen och begynte utsträcka sina eröfringar till områden, der Nederländerna hade viktiga handelsintressen att bevaka, som motiv af denna art blefvo ett bestämmande moment i de politiska relationerna mellan Nederländerna och Sverige.

Någon tid efter det Camerarius i Juni månad 1626 återvändt till Haag erhöll han genom bref från Axel Oxenstjerna, dagt. den 6 Juni 1626, uppdraget att förbereda generalstaterna på att Gustaf Adolf skulle välja en ny skådeplats för sin strid mot Polen. Rikskansleren framlade tillika bevekelsegrunderna till det steg, konungen beslutit taga. Kämpade konungen fortfarande i Liffland, vore han fjerran från de stora politiska händelserna och hindrad att meddela sig med öfriga magter om de allmänna förhållandena. Preussen deremot var på en gång ett fiendtligt och till Tyskland gränsande område. Här kunde konungen angripa fienden och kanske tvinga honom till rättvisa fredsvilkor. Men tillika vore han i tillfälle att underhandla med öfriga furstar, så att desse, om de så önskade, med hans hjälp kunde verka för Tysklands återupprättande. En omedelbar fördel skulle konungen af Danmark och den gemensamma sakens öfrige befrämjare härvid vinna, i det att de icke skulle behöfva frukta en förening mellan konungen af Polen och kejsaren; ty numera skulle Polen rikta alla sina krafter på släckandet

af elden i sitt eget inre. I dessa och likartade ordalag borde Camerarius teckna Gustaf Adolfs planer inför Fredrik af Pfaltz, prins Fredrik Henrik af Oranien och andra¹⁾. Någon tid efter det Camerarius emottagit detta bref, erhöll han den 1¹/1 Augusti 1626 företråde hos generalstaterna och framlade nu inför dem sitt kreditiv såsom Sveriges ordinarie resident i Haag. Följande dag, då han ytterligare erhöll företråde tecknade han i ett längre latinskt tal sin konungs politiska planer²⁾. Sedan han försäkrat generalstaterna om dennes vänskap och allvarliga vilja att upprätthålla fördraget af år 1614, uttalade han den förhoppning att de icke skulle tillstödja Polen någon hjälp eller fördel, hvarigenom konungens sträfvanden kunde hindras eller störas. Ur de talrika fredsunderhandlingar, som egt rum, framgick tydligt, huru nitisk konungen alltid varit att upprätthålla en uppriktig och trygg fred mellan Polen och Sverige, men slutligen hade han sett sig tvungen att tillbakavisa alla bedrägliga försök att genom opålitliga stillestånd vinna uppskof och att gripa till vapen för att förmå fienden till billiga fredsvilkor. Han hade beslutit att sjelf med en välrustad flotta öfvergå till Preussen föranledd dertill af sin önskan att oförmodadt sprida oro bland fienderna och att hindra konungen af Polen att med penningar understödja kejsaren eller sända kosacker till Tyskland, hvarigenom konungen af Danmark fri och tryggad för desses anfall kraftigt skulle kunna fortgå i kampen mot de gemensamma fienderna. Men den förnämsta bevekelsegrunden till konungens handlingssätt var hans önskan att närma sig det tryckta och kämpande Tyskland och uppmärksamt aktgifva på alla tillfällen, då

¹⁾ Moser, patr. Arch. VI sid. 81 o. f.

²⁾ Camerarius till Axel Ozenstjerna 1¹/1 och 1¹/1 Aug. 1626. Handl. sid. 422—424. Talet följer med brefvet af den 1¹/1 Aug. såsom bilaga.

möjligen de undertryckta och nära förlusten af sin frihet stående furstarne ville begagna sig af hans hjälp, eller öfriga konungar och republiker, hvilka voro tvungna att motsätta sig det länge eftersträfvade österrikiskt-spanska enväldet, skulle bedja honom på hedrande villkor komma dem till stöd. Om denna sak kunde man framdeles öfverlägga, när helst generalstaterna ansåge lämpligt. Konungen var öfvertygad att denna hans lofvärda och heroiska plan skulle gillas af alla, som älskade det allmänna och stälde det framför sina enskilda önsknningar och isynnerhet af generalstaterna; och han tviflade icke på att de i denna sak icke blott skulle med bifall och förhoppningar följa hans framgång, utan äfven med egna rådslag, planer, krafter och hjälp befordra hans lyckliga framsteg ¹⁾).

¹⁾ „Eo autem consilio“, lydde Camerarii ord, „hanc expeditionem se suscepisse S. R. M:tas ex Suecia mihi perscribi vobisque, Domini, indicari iussit, cum ut hostium suorum, qui in publicis Regni Comitibus bellum contra eum decreverunt, inimicas molitiones, distractis in diversa ipsorum animis, ex inopinato turbaret, tum ut hoc pacto Rege Poloniae ad dividendas suas copias in longe dissitis regionibus adacto, nullam hic amplius pecuniam Caesari, aut Cosaccorum, quos vocant, colluviem, quod ante saepius factum, in Germaniam mittere posset, atque ita Serenissimus Daniae Rex ab horum incursionibus liber et securus rem contra communes hostes gerendo in continuando iustissimo bello strenue et fortiter pergeret.

Sed praeter iam commemoratas causas haec omnium praecipua est, ut hoc pacto S. R. M:tas adducto in Borussia Polonis subiectam exercitu, vicinior afflictæ et laboranti Germaniæ, et in omnes occasiones intenta esset, si forte oppressi et de tota libertate sua periclitantes Principes S. R. M:tis ope (inprimis vero ad restitutionem Serenissimi Bohemorum Regis, quæ S. R. M:ti vel maxime cordi est) uti velint, aut ceteri Reges ac Respublicæ, quibus tam diu affectatæ Monarchiæ Austriaco-Hispanicæ se opponendi necessitas incumbit, honestis conditionibus S. R. M:tem adhuc in partes venire desiderent. Quæ de re cum tempore, ubi et quando vobis, Illustres ac praepotentes Domini, visum fuerit commodum, pluribus, volente Deo, agi conferrique licebit.

Hoc vero tam laudabile S. R. M:tis et prorsus heroicum pro-

Sedan Camerarius derefter häntydt på de föregående underhandlingarna och framhållit Gustaf Adolfs varma ifver att blifva medlem i ett förbund för den gemensamma evangeliska saken, blott förbundet vore varaktigt och ett förbund icke blott till namnet utan till betydelse och kraft, hvars frukter komme alla bundsförvandterne i lika mån till del¹⁾, omnämnde han, att konungen nyligen öppnat förbundsunderhandlingar äfven med Bethlen Gabor. Sedan han landstigit i Preussen skulle det vara lättare att träda i nära samverkan med denne furste.

Hvarken dessa Camerarii ord eller hans bemödanden

positum cunctis, qui Rempubl. amant, et ceteris privatis caritatibus praeponunt, tum vobis inprimis probatum iri, S. R. M:tas omnino sibi persvasum habet: nec dubitat, vos in eo non tantum piis votis S. R. M:tis fortunae applausuros, sed etiam consiliis, viribus et opibus vestris felices S. R. M:tis progressus adiuvaturos esse“.

¹⁾ „Sed hoc inprimis S. R. M:tas prudenter et necessario semper expetiit, ut foedus contraheretur aequabile et durable, et tale quidem, quod non foederis tantum nomen, sed rem et vim haberet, et cuius fructus et utilitas ad omnes socios pariter diffunderetur.

Quin imme antequam ego in Sueciam veni, S. R. M:tas peculiarem et Illustrem Legatum eum in finem ad vos, Domini, ex ipsa Livonia, in medio belli strepitu destinaverat, et mandata quoque et cuncta ad Legationem illam necessaria iam parata ac confecta erant, ut ille Legatus et vobiscum, et cum Regis Magnae Britanniae Oratore ordinario de icto non diu ante inter huius M:tem et vos contra Hispanum foedere ageret, et videret, si honestis conditionibus oblati illud etiam accessione S. R. M:tis augeri et firmari posset.

Verum cum postmodum in conventu Hagiensi res non parum immutatas fuisse S. R. M:tas deprehendit, in aliud commodius tempus eiusmodi actionem differre coacta est, nec adhuc ulterius ire potuit, quam in antedicto Responso declaravit optimam voluntatem et intentionem suam.

S. quidem R. M:tas ad eum finem, quem antea dixi, in Borussia regia pedem nunc fixit, ut hac ratione non tantum Germaniae Principibus, sed simul etiam Transsylvaniae Principi sit propinquior, atque ita tam consiliorum, quam armorum coniunctio, pro ut Deus exoptatas occasiones, et prosperos eventus largitur, sit futura facillior et expeditior.

att i enskilda samtal framhålla nyttan och betydelsen af Gustaf Adolfs preussiska expedition hade önskad verkan. Om äfven de visare prisade Gustaf Adolfs rådslag och stor-sinhet och gäfvö tillkänna sitt bifall öfver hans planer, funnos dock lågsinnade andar, drifna af enskild vinningslystnad och utan sinne för den offentliga äran, hvilka voro oroliga af fruktan att den vinst, de erhöillo genom sädestransporten från Preussen, skulle gå dem ur händerna. Några fruktade äfven, att kurfursten af Brandenburg skulle lida skada under Gustaf Adolfs krigsoperationer¹⁾. Jag har, skref Camerarius, förnummit olika omdömen om hans M:ts expedition. Jag ser att den gamla tron på Polens magt är så rotfäst i många sinnen, att de frukta, att den af naturen djerfva och öfvermodiga nationen, som genom så många angrepp och nederlag blifvit retad till hämnd, då hon ser allt hopp om fred vara förbi, skall börja och fullfölja ett långvarigt och svårt krig emot hans M:t. Då skall hans M:t blifva så upptagen af detta polska krig, att han icke kan egna sin uppmärksamhet åt de tyska förhållandena och de förtryckta vännernas återupprättelse. De frukta äfven, att i händelse krigsskådeplatsen blefve förflyttad till kurfurstens af Brandenburg länder, hela Preussen skulle beröfvas denne. Dessutom är ett allmänt rykte gängse, att hans M:t låtit uppställa åtta krigsskepp framför Dantzigs hamn, att han vill upprätta ett fästningsverk vid Weichselns mynning och fordra tull såväl af utgående som inkommande fartyg. Man anser såväl i Amsterdam som i Haag, att denna sak skall lända dessa förenade provinser till största skada. Ty sedan Oceanen blifvit osäker, sjöfarten på Spanien har upphört, floderna blifvit stängda och Tysklands handel fallit i lägervall, åter-

¹⁾ Camerarius till Axel Oxenstjerna 30 Juli 1626. Handl. sid. 211.

står knapt för Nederländerna någon annan handel än den, som de bedrifva i städerna vid Östersjön, isynnerhet vid Dantzig. Denna stad är liksom Nederländernas mat- och sädesmagasin, och om man går tillförseln af säd från Polen förlustig, skall man gå under af hunger. Den tull, som erlägges i det danska sundet, är redan allt för hög; om hans M:t ytterligare upprättar en ny tull vid Dantzigs hamn, skall såväl den ena som den andra blifva odräglig ¹⁾). Ännu i sina följande bref återkommer Camerarius till detta ämne och erkänner tillika, att han endast med största svårighet kunnat värja sig för de oroliga frågor, som blifvit honom gjorda. Ett enskildt drag vitnar om att särskildt i Amsterdam förbittringen öfver Gustaf Adolfs handlingssätt hade stigit till en ovanlig höjd. Med anledning af ett rykte att Polackarne tillfogat Svenskarne ett stort nederlag, var man i denna stad i begrepp att tända nattliga glädjeeldar och att låta stormklockorna ljuda, då jublet afbröts genom underrättelsen om Kristian IV:s nederlag vid Lutter am Barenberge ²⁾). Så ringa vikt hade för en stor del af det nederländska folket religiös frändskap i jämbredd med hotade materiela intressen. Ju större fördelar, Gustaf Adolf vann i Preussen, der han inom kort eröfrade Braunsberg, Elbing, Marienburg och andra orter och uppförde starka befästningar vid Weichsel, dess mera ökades missnöjet i Nederländerna.

Det visade sig, med huru mångfaldiga svårigheter alla underhandlingar mellan Sverige och generalstaterna numera voro förbundna, då Camerarius i bref af den 27 Juli erhöll befallning att å Gustaf Adolfs vägnar hos generalstaterna förnya de gamla förbundsförslagen, att af dem begära un-

¹⁾ Camerarius till Axel Oxenstj. ^{28 Juli}_{7 Aug.} 1626. Handl. sid. 415.

²⁾ Camerarius till Axel Oxenstj. ¹⁷₁₈ Sept. 1626. Handl. sid. 434.

derstöd och att anhålla om deras bemedling för att förmå staden Dantzic att förblifva neutral under striden mellan Sverige och Polen¹⁾. Camerarius skyndade att fullgöra uppdraget, men oaktadt alla hans ifriga uppmaningar dröjde det intill slutet af året, innan en resolution kunde erhållas. Den långsamma arbetsordning, som äfven i mindre viktiga frågor fördröjde generalstaternas beslut, i det att de särskilda provinsernas, isynnerhet Hollands ständer vanligen först yttrade sig, innan generalstaterna skredo till afgörande, kunde delvis vara en orsak dertill, men tydligt var äfven, att god vilja saknades. „Man förnöter tiden med öfverläggningar och dröjsmål“; „jag har underlåtit intet i omsorg och ifver och har oafslåtligt yrkat på svar hos generalstaterna. Men olikartade ursäkter hafva blifvit anförda, i främsta rummet att man under brinnande krig är upptagen af andra allmänna göromål; äfven att sakens betydighet fordrat, att man, förr än beslut blefve fattadt, skulle söka kännedom om Hollands ständers önsknningar och vilja, ty de hafva hufvudandelen i alla penningeaffärer“²⁾; i dessa och likartade ord klagade Camerarius öfver de motgångar, som mötte honom. Nedslagen uppmanade han Gustaf Adolf att numera främst afse sitt eget rikets fördel; „ty magten stödd på egen kraft har en fast grundval att bygga på“³⁾. Slutligen kunde han i bref af den 1⁴/₈ Dec. nämna att Hollands ständer meddelat

¹⁾ L. Camerarius till Axel Oxenstj. d. 1⁴/₈ Sept. 1626. Handl. sid. 439. Originalen till detta bref äfvensom till brefvet af den 1⁴/₈ Oktober uppfångades af ett skepp från Dantzic och publicerades af invånarene i Dantzic under namn af „Cancellaria Svedica“. Camerarii bestörtning och oro öfver denna olyckshändelse uttala sig i flere bref. Hertigen af Buckingham var isynnerhet förbittrad öfver de yttranden, Camerarius fält om honom.

²⁾ Camerarius till Axel Oxenstj. ^{29 Sept.}_{9 Oct.} 1626; handl. sid. 458.

³⁾ Handl. sid. 496.

generalstaterna sin åsigt om de nya svenska förslagen. Man borde, enligt deras tanke, genom bref eller hellre genom sändebud meddela sig såväl med konungen af Sverige som med konungen af Polen, i afsigt att utverka att såväl Dantzic som Weichsel skulle blifva fria, på det att Nederländerna skulle kunna bedriva sin handel lika tryggt som derförinnan. Om konungens af Sverige prisvärda afsigt att genom Preussen skrida till återupprättandet af det allmänna väsendet i Tyskland borde man rådfråga konungen af England, ty generalstaterna ensamma, om de äfven aldrig så mycket önskade det, kunde icke i en sak af så stor vikt till godo se konungens af Sverige önskningsar, och sjelf kände denne bäst, af huru stora bördor de trycktes¹⁾. Det dröjde äfven nu någon tid, innan generalstaterna gäfvö slutlig resolution i frågan, men såsom Camerarius väntat sig, utföll densamma fallt i enlighet med de holländska provincialståndernas uttalade mening²⁾. Camerarius betraktade denna utgång såsom ett nederlag. Ty då generalstaterna hänskjöto frågan om en krigisk aktion i östra Tyskland till den engelska regeringen, var förslaget i och med detsamma fallet; från England kunde numera, sedan den engelska regeringen underlåtit att uppfylla äfven de löften, som blifvit gifna Kristian IV, intet bistånd, knapt ens någon uppmuntran väntas. Beslutet om att sända en legation till Preussen var åter förestafvadt snarare af egennyttiga bevekelsegrunder än af intresse för Gustaf Adolf. Det gälde att befrämja de för- enade provinsernas handelsintressen, icke att, enligt Gustaf Adolfs önskan, förmå Dantzic att afhålla sig från att understödja konungen af Polen. Camerarius kunde så mycket mindre förmoda, att bemedlingen skulle ske i Sveriges in-

¹⁾ Handl. sid. 502.

²⁾ Camerarius till J. Salvius d. 17 Jan. 1627. R. A. Holl.

tresse, som generalstaterne dels genom en polsk ädling, som infunnit sig i Haag, dels genom bref från Dantzic emottagit bittra klagomål öfver Gustaf Adolf, hvars krigslystnad man inför dem i mörka färger skildrat¹⁾. Beslutet var enligt hans tanke, ett verk af köpmännen i Amsterdam, som fruktade för sin handel och ville säkerställa densamma²⁾. Det var redan i och för sig en ovanlig åtgärd att generalstaterna genom deputerade adresserade sig till konungen af Polen, med hvilken furste de icke förut haft några diplomatiska förbindelser.

Efter långvariga öfverläggningar blef de deputerades instruktion affattad, i en anda, som vitnade om föga vänliga känslor mot Sverige. Instruktionen ålade de deputerade att i akt taga den största opartiskhet emot de stridande parterna. Funne de konungens af Polen sinne intaget af fördom mot de förenade provinserna, skulle de med all diskretion framhålla: att Nederländerna hållit sig neutrala i striden mellan Sverige och Polen och att de af stateskäl voro så intresserade af det polska rikets välgång att af dem äfven för framtiden intet annat kunde väntas. Om konungen af Polen sökte förmå dem till hjälp, bistånd eller förbund med polska kronan, skulle de säga att generalstaternas afsigt i främsta rummet varit att arbeta för krigets nedläggande och att bjuda sin tjänst dertill; dock hade de i uppdrag att, i händelse pacifikationsverket vunno framgång, äfven söka befästa vänskapen mellan Nederländerna och Polen och träda i traktat derom. Inför konungen af Sverige skulle de be-tyga de förenade provinsernas tillgifvenhet och välvilja och erinra honom om att hans vapen haft så lycklig framgång, att han nu mera än förut borde känna sig manad att bereda

¹⁾ Camerarius till Axel Oxenstj. 17 Dec. 1626. Handl. sid. 491.

²⁾ Camerarius till Axel Oxenstj. 14 Jan. 1627. R. A. Hollandica.

sin stat fredlig ro och trygghet. Om några sammankomster komme till stånd, skulle de på allt sätt verka för fred eller stillestånd. Visade sig detta svårt eller omöjligt skulle de åtminstone söka utverka, att handel och sjöfart å båda sidor skulle lemnas fullt fria och att neutrala magter icke genom kriget skulle lida obehag eller intrång. Denna sak rörde på det närmaste de förenade provinsernas intresse och välfärd och sändebuden skulle därför deri använda all sin skicklighet och framhålla alla de skäl och motiv, som talade därför. Skulle konungen af Sverige härvid göra svårigheter, borde sändebuden med allvar framhålla att alliansen mellan honom och de förenade provinserna hvilade på ömsesidiga intressen och att generalstaterna vid särskilda tillfällen hade bevisat konungen tillgifvenhet och tjänst och nu väntade af honom motsvarande vitnesbörd om god vilja. Inför magistraterna och myndigheterna i Dantzic och Königsberg, med hvilka städer Nederländerna länge stått i vänskaplig förbindelse, borde sändebuden tillkännagifva generalstaternas åstundad att verka för handelsns upprätthållande och för befestande af invånarenes fri och rättigheter. Några slutartiklar äro betecknande för den anda, som genomgår instruktionen. Generalstaterna hade, heter det, lärt känna, att konungen af Sverige öppnat underhandlingar med den spanska regeringen i Brüssel om försäljning af svenek koppar. Sändebuden borde med anledning deraf framhålla att generalstaterna på grund af hans M:s höga vishet, af hans omsorg om det evangeliska väsendets gemensamma intresse och af hans kungliga välvilja för de förenade provinserna icke kunde förmoda att denna underhandling skulle blifva slutförd. Ty den skulle icke allenast strida mot det förbund, som blifvit upprättadt mellan hans M:t och generalstaterna, utan äfven vara en åtgärd af fiendlighet, ledande till dessas förderf.

Lika väl kunde konungen sälja sin koppar i Nederländerna eller annorstädes ¹⁾).

Legationen, som utgjordes af de nederländska statsmännen van der Honert, Simon van Beaumont och borgmästaren i Amsterdam Andreas Bicker, hvilken sistnämnde Camerarius ansåg vara en afgjord fiende till de svenska intressena ²⁾, anlände i Juni månad 1627 till Gustaf Adolfs läger vid Dirschau vid en tidpunkt, då spänningen mellan Gustaf Adolf och Dantzig småningom öfvergått till öppen fiendtlighet. Gustaf Adolfs fordran, att den tull, som uppbars i Dantzigs hamn, framdeles skulle erläggas till honom, icke till konungen af Polen, hade af Dantzigs myndigheter blifvit besvarad med förbud mot all såväl ut- som införsel. Man föredrog att alls icke någon tull erlades, framför att fördelen deraf tillfölle Polens fiende. Gustaf Adolf hade der- efter låtit tillspärra hamnen och beredde sig småningom till en formlig belägring af staden. Under sådana förhållanden måste den nederländska beskickningen vara Gustaf Adolf ännu mer ovälkommen än annars, men han emottog dock de deputerade med förekommande vänlighet. Han förklarade sig icke hafva något emot att de begåfve sig till Warschau för att medla fred, men uttalade tillika sin fruktan att de skulle röna föga tillmötesgående af konungen af Polen. I sjelfva verket visade sig konung Sigismund, vid sändebudens ankomst till Warschau, föga välvilligt stämd. Ett tecken på onåd var bland annat, att han vid en audiens den 6 Juli emottog dem med betäckt hufvud. Dock blef han i någon

¹⁾ Instruktionen, dagt. d. 4 Maj, är publ. hos Aitzema, Saken van Staet en Oorlogh sid. 603.

²⁾ Äfven Gysbert van Boetslaer, på hvars tillgifvenhet för Sverige Camerarius ansåg sig kunna lita, hade blifvit utsedd till deputerad, men undandrog sig under hvarjehanda förbäranden uppdraget.

mon blidkad genom de nästan ödmjuka ordalag, i hvilka sändebuden framställde sitt uppdrag. Aldrig, sade de, hade generalstaterna saknat lust, utan endast tillfälle att vara honom till tjänst, men det smärtade dem, att de i krigets olycka funnit anledning att närma sig honom. Honom sjelf och hela kristenheten trodde de sig gagna genom en fredsmedling, hvartill de så mycket hellre måste anses kallade, som kriget beredt äfven dem sjelfva olyckor. Sändebuden lofvade slutligen att, om deras bemedling antoges, icke föreslå något, stridande mot konungens af Polen intresse och sin ära. I resolution af den 17 Juli anmärkte konung Sigismund, att generalstaterna icke nog tycktes hafva besinnat, huru brottsligt Gustaf Adolf handlat, då han brutit in på polskt område, härjat och plundrat polska besittningar och utgjutit polskt blod. Man kunde under sådana förhållanden icke gerna tala om fred, och sändebuden skulle erfara, huru obenägen Gustaf Adolf var att gå in på billiga förslag. Dessa yttranden bådade intet godt, men sändebuden ansågo sig dock böra fortgå i sina bemödanden för fredens sak. De lyckades utverka att fredskommissarier utnämndes, å polska sidan under ledning af erkebiskopen af Kulm, å svenska sidan af Axel Oxenstjerna. Knappt hade dock kommissariernes öfverläggningar begynt, innan söndringen visade sig alltför skarp, för att en definitiv fredsuppgörelse skulle komma i fråga. De polske kommissarierna fordrade, att Gustaf Adolf skulle afstå icke blott från de platser, han eröfrat i Liffland och Preussen, utan äfven från svenska kronan, hvilken han med orätt innehade. Axel Oxenstjerna åter förutsatte såsom ett nödvändigt vilkor för en fredlig öfverenskommelse, att konung Sigismund skulle afstå från alla anspråk på Sverige för sig och sina efterkommande; sedan detta var fastställt, kunde man öfverlägga om utrymmandet af de eröf-

rade platserna i Liffland och Preussen. Under underhandlingarnas fortgång sänkte konung Sigismund i någon mån sina anspråk. Han förklarade sig till freds med, att Gustaf Adolf under sin lifstid skulle bibehålla regeringen i Sverige; efter hans död skulle Sverige tillfalla Sigismund och hans efterföljare; alla eröfrade platser i Liffland och Preussen skulle återgifvas Polen, som borde erhålla ersättning för den skada svenskarne der förorsakat; Sigismund sjelf skulle slutligen erhålla en årlig inkomst från svenska domäner, och hans dotter en hemgift efter svensk lag. Dessa fordringar voro dock fortfarande så öfverdrifna, att några fredsunderhandlingar icke på sådan grundval kunde öppnas. De nederländska sändebuden föreslogo därför, att man åtminstone skulle söka å väga bringa ett stillestånd. Men äfven härvid visade sig svårigheterna öfvervinnerliga. De polska kommissarierna fordrade nämligen såsom vilkor för stilleståndet att Gustaf Adolf skulle afstå från de platser, han eröfrat, en fordran som denne icke ville tillmötesgå. Man såg sig slutligen tvungen att afbryta underhandlingarna utan att hafva vunnit något genom dem.

Ej mindre ändamålslösa voro sändebudens bemödanden att utverka upphäfvandet af de hinder och besvär, Gustaf Adolf pålagt Preussens och Dantzigs handel. Huru kär de förenade provinsernas välfärd, förklarade den svenske konungen, än var honom, kunde han dock icke lemna fartyg af hvarje slag tillträde till Dantzigs hamn. Då skulle Dantzig snart blifva herre i Östersjön, hvilket för Nederländerna kunde blifva lika farligt som för honom sjelf. Endast i händelse invånarene i Dantzig förbundo sig att icke utrusta några örlogsfartyg, kunde han tillstådja dem fri sjöfart. Sedan sändebuden emottagit detta föga till freds ställande svar, lemnade de, försedda med rika skänker, Gustaf Adolfs läger

och begåfvo sig till Dantzic, der de qvardröjde under loppet af vintern. Ännu under början af år 1628 bragte de nya underhandlingar om stillestånd å bane, men äfven nu resultatlöst. Slutligen lemnade de krigsskådeplatsen och återkommo under början af Juni månad till sitt hemland¹⁾.

Beskickningen hade fullständigt misslyckats, ty hvarken hade sändebuden utverkat något till förmon för den nederländska handeln eller å väga bragt ett närmande mellan de stridande magterna. Det var tydligt, att Gustaf Adolf icke af hänsyn för nederländska handelsintressen ville afstå från någon af de fördelar, han vunnit i Preussen.

Men å andra sidan blef det evangeliska Europas ställning, hvori enligt Gustaf Adolfs uppfattningssätt den främsta bevekelsegrunden till ett närmande mellan Sverige och Nederländerna förelåg, allt farligare. Kristian IV var i grundslagen; den danska halfön öfversvämmades af fiender; Österrike och Spanien uppkastade gemensamt planer att fallkomligt till intet göra det evangeliska partiet i norra Tyskland; Östersjön skulle förvandlas till ett tyskt haf, och kejsaren skulle förvärfa sig herraväldet öfver sundet. Inför en sådan situation tycktes alla enskilda intressen böra gifva vika. Östersjöfrågan blef af större betydelse än någonsin förut, och alla krafter tycktes böra förena sig för att skydda detta haf och de invid detsamma liggande länderna. I sådant syfte närmade sig Gustaf Adolf sin gamla medtäflare, Kristian IV, och samtidigt vände han sig till Nederländerna med nya förbundsanbud. Under slutet af år 1627 erhöll Camerarius befallning att hos generalstaterna förnya det gamla förslaget om fälttåg i östra Tyskland och att tillika föreslå dem gemensam aktion till sjös med syfte att hindra

¹⁾ Ambassadberättelsen är införd hos Aitzema a. st. Ett utförligt referat deraf finnes hos Arend a. st. III. 4 sid. 223—233.

kejsaren och katolikerne att bemäktiga sig de danska sunden. De förenade provinserna och Sverige skulle sända flottor till Öresund, hvilka i förening med den danska flottan skulle bilda en eskader fullt tillräcklig att skydda hafvet. I händelse Nederländerna eller Danmark dröjde, tänkte man sig att Gustaf Adolf på egen hand skulle vidtaga nödiga åtgärder för att skydda sitt rike ¹⁾. Äfven borde Camerarius föreslå att generalstaterna med sitt inflytande skulle befordra Gustaf Adolfs plan att bemäktiga sig Dantzigs hamn. Något officiellt meningsutbyte uppkom icke med anledning häraf, ty Camerarius ansåg utsigten till framgång vara så ringa, att han icke ens föredrog saken inför generalstaterna. Endast i privat samtal meddelade han sig derom, men fann genast, att stämningen var ännu mindre välvillig än förut mot Sverige. Man prisade, såsom vanligt, konungens af Sverige „berömvärda förslag“, men förklarade att generalstaterna icke ensamma hade de tillgångar, som erfordrades, och att man i främsta rummet borde anhålla om Englands medverkan. Tanken på ett gemensamt uppträdande till sjös med syfte att trygga Östersjön och sunden skjöts helt och hållet å sido, sedan generalstaterna genom underhandling med Kristian IV funnit, huru beslutsamt denne ärnade tillbakavisa all främmande inblandning ²⁾. Förhållandena i Preussen gåfvo

¹⁾ *Itaque hoc solum superest, ut alsobald maris securitas et freti Danici conservatio prima consideratio sit tam Regi Sueciae quam Dn. Ordinibus, utque si possibile est, Danus quoque bona fide naves cum istis coniungat, utque zeitlich primo vere communis navium armada in mari sit, in omnes casus: aut si periculum in mora culpa sive Regis Daniae sive Dn. Ordinum — tum Rex Sueciae selbst sibi regnum mature und zu rechter zeit caveat. Audio inter Regem Daniae et Ordines discordiam esse, unde ruina regni vicini —, et Regi Sueciae liberum sit omni iure si praevenire mallet quam praeveniri.* L. Camerarius till Salvius 21 Dec. 1627. R. A. Hollandica.

²⁾ Om amiralen Reals sändning till Danmark, Arend a. st. III. 4. sid. 313.

i öfrigt generalstaterna anledning till allt bittrare klagomål. De af Gustaf Adolf införda tullarne vid Dantzic och andra orter blefvo allt mera tryckande; de svenska tulltjenstemännen beskyldes för olagliga utpressningar; tvenne nederländska fartyg hade blifvit tagna i beslag och en nederländsk handelsman vid namn Wilhelm hade blifvit arresterad och så vårdslöst behandlad, att han dött i fängelset. I tvenne skrivelser af den 2 och 7 September 1628 besvarade sig generalstaterna öfver det handlingssätt, man tillåtit sig, hvilket syntes vitna om en nästan fiendtlig sinnesstämning; gäfv man dem icke rättvisa, skulle det synas såsom om den svenska regeringen ville iakttaga förbundet blott till orden, men icke i sjelfva verket. Gustaf Adolf å sin sida uppmanade Camerarius att förehålla generalstaterna den ovanliga skärpan i deras skriftsätt, som stred mot all vänskaplig takt och tydde på en märkvärdig förändring i deras tänkesätt. Han ville gerna göra hvar och en rättvisa, men han kunde icke neka att generalstaternas öfvermodiga skriftsätt gått honom djupt till sinnes. Framför allt hade generalstaternas antydan, att han endast till skenet ville i akt taga de ingångna fördragen; smärtat honom¹⁾.

Emellertid nalkades den tidpunkt, då förbundet af år 1614 upphörde att vara gällande, såvida det icke blef förnyadt. Med afseende derå sändes till Camerarius en instruktion dagt. den 4 Mars 1629, hvilken är det sista vitnesbördet om Gustaf Adolfs oafåtliga sträfvan att trygga

¹⁾ Ad Camerarium ut de iniusta Ordinum Belgii exprobratione protestetur, 6 Nov. 1628. Ordinibus generalibus exprobratio, qua eos S. R. M.tas acerbiarum suarum literarum redarguit 8 Nov. 1628. Ad Camerarium ut insuetam stili acerbitatem Ordinibus generalibus exprobrat, 9 Nov. 1628. R. A. Riks Reg.

sig genom ett förbund med generalstaterna, innan han kastade sig in i det stora tyska kriget¹⁾).

Det syntes den svenska regeringen vara mest öfverensstämmande med hennes egen värdighet, att Camerarius icke af eget initiativ väckte fråga om förnyelse af fördraget af 1614, utan afvaktade, huruvida generalstaterna skulle göra förslag derom. Först sedan desse erinrat om saken, borde han meddela dem, att hans konung särskildt med afseende å det farliga läge, i hvilket Tyskland befann sig, hvarigenom dess frihet, sjöhamnarne vid Öster- och Nordsjön, handelsfrihet och hela den reformerta kristenheten syntes hotade, var böjd att förnya förbundet af år 1614. Fann Camerarius, att generalstaternas afsigt var att förnya det gamla fördraget utan någon väsentligare förändring, skulle han anmärka, att sjelfva den grund, på hvilken detta förbund hvilat, numera hade försvunnit. Ty det hade förnämligast afsett att skydda handeln på Riga, vid Elbe och i Nord- och Öster-sjön; men numera hade Riga fallit i Gustaf Adolfs händer, hansesläderna voro i fiendens våld och till och med Lybeck visade benägenhet att närma sig kejsaren; dessutom fordrade hela den politiska ställningen något annat än en enkel förnyelse af det tidigare fördraget²⁾. Visade man sig böjd att ingå på denna uppfattning, skulle Camerarius öfvergå till underhandlingar om ett nytt förbund med syfte att upprätthålla de båda rikenas rättigheter och privilegier äfvensom handelsfrihet, återställa de närgränsande furstarne, städerna och hamnarne i deras förra ställning och frihet och öfver-

¹⁾ Handl. sid. 79. Utdrag ur detta aktstycke finnas hos Sötl Religionskrieg in Deutschland; Cronholm Sveriges historia under Gustaf II Adolf 5. 2 sid. 65 uppgifven orätt att instruktionen vore dagt. den 4 Juni.

²⁾ Handl. sid. 81. 5.

hufvud vinna lugn och fred ¹⁾. Redan hade alla vänliga medel blifvit försökta att vinna målet, utan att fienden det ringaste fäst afseende dervid. Om han fortfarande visade sig obenägen för en fredlig förlikning, borde de förbundne från och med Juni månad gripa till vapen för att genomdrifva sin afsigt ²⁾. Sedan förbundets allmänna karakter blifvit angifven, följa närmare bestämmningar om krigföringen, om de förbundnes rättigheter och skyldigheter o. s. v. till stor del i enlighet med fördraget af år 1614 eller Gustaf Adolfs tidigare alliansförslag. Förbundets direktion förbehålles konungen af Sverige, hvars öfverbefäl äfven de magter, som framdeles vilja inträda deri, skola underkasta sig. Vid konungens sida ställes ett råd, bestående af de konfedererade magternas delegerade, hvilkas beslut skola ega full giltighet för alla de förbundne. Nederländernas och Sveriges privilegier och rättigheter skola upprätthållas. De bägge länderna skola hafva rätt att inom hvarandras områden värfva trupper, uppköpa ammunition o. s. v., men tillika vara skyldiga att förneka endera partens fiender alla sådana tjänster. Handels oförkränkta frihet garanteras i enlighet med fördraget af år 1614. Särskildt stadgas, att de förenade provinsernas invånare skola hafva rätt att handla på städer och hamnar vid Öster- och Nord-sjöns kuster, belägna inom Sveriges fienders område: dock göres härvid ett viktigt undantag, nämligen att icke några misstänkta varor få införas till de städer och hamnar, som af konungen af Sverige belägras eller blockeras och att staden Dantzic „för denna gång“ undantages från förbundets bestämmelser. Konungarne af Frankrike, Stor-Brittanien och Danmark, de tyska kurfurstarne och ständerne, fursten af Siebenbürgen och

¹⁾ Handl. sid. 81. 11.

²⁾ Handl. sid. 84. 15.

andra, hvilka ville verka för förbundets gemensamma syftemål, skulle hafva rätt att ansluta sig till detsamma. Ingen af de konfedererade finge utträda ur förbundet, innan dess syftemål blifvit uppnådt¹⁾.

Härefter följa under titeln „De modo assistentie“²⁾ bestämmningar om storleken af de bidrag, bundsförvandterne skulle lemna till det gemensamma företaget, hvilka bestämmningar skulle sammanfattas i en speciel bitraktat. För sin del lofvade Gustaf Adolf, att om han erhöile ledningen af förbundet och det blifvande fälttåget, bidraga med 20,000 man fotfolk och 8,000 ryttare och att utrusta en flotta af 50 segel för att skydda Östersjön och invid detta haf liggande hamnar. Deremot skulle det åligga generalstaterna att understödja konungen med 50,000 riksdaler i månaden och att på förhand erlägga tre månaders subsidiemedel eller 150,000 riksdaler. Dessutom skulle de vara förpliktade att, för att motarbeta fiendens planer i Nordsjön, derstädes uppställa 12 välrustade skepp, hvilka skulle stå under konungens af Sverige direktion och icke finge föras annorstädes, än Gustaf Adolf det, önskade. För att ytterligare underlätta krigföringen, skulle konungen af Sverige hafva rätt att upprätta licenter eller tullar vid några hamnar i Tyskland, hvarvid generalstaterna med råd och dåd borde bistå honom. Slutligen stadgas i motsats till fördraget af år 1614, att de i fördraget fastställda bidragen skulle utgå, äfven om den ene eller andre af de förbundna vore inbegripen i krig på annat håll.

Om dock generalstaterna icke ville ingå ett nytt förbund, utan endast förnya det gamla, egde Camerarius att bifalla äfven dertill, dock med vissa förbehåll, hvilka i in-

¹⁾ Handl. sid. 84—88. 17—31.

²⁾ Handl. sid. 89.

struktionen äro sammanfattade under titeln: „Confirmatio foederis prioris“ ¹⁾. Camerarius borde framför allt yrka att noga afseende skulle fästas vid de förändrade politiska förhållandena och vid den omsvängning, som inträdt i östersjöländernas ställning. Derför borde det i första artikeln af 1614 års förbund ingående stadgandet, att konungen af Sverige antog det år 1613 slutna fördraget mellan Lybeck och de förenade provinserna nu utgå. På alla ställen, der det gamla fördraget talade om framtida faror och krigsföretag, borde det förändrade fördraget framhålla dessa faror såsom redan förhandenvarande, så att, sedan alla medel till fredlig förlikning blifvit uttömda, det endast återstode, att omedelbart skrida till afgörande med vapen i hand. Handelsfriheten skulle icke utsträckas till misstänkta och till krigsbehof tjenliga skepp och varor, hvarjämte staden Riga skulle förbigås och staden Dantzig skulle betraktas såsom en belägrad stad. Den 6:te artikeln i fördraget af år 1614, som innehöll stadganden i dessa sistnämnda punkter, komme således att helt och hållet förändras såväl till lydelse som innehåll. Bestämningarna om det ömsesidiga understödets storlek och om sättet att utgöra detsamma äro i det närmaste desamma som i fördraget af år 1614. De förbundna skulle i krigstid bistå hvarandra med 4,000 man, hvilka skulle underhållas af den, som lemnat hjälpen; om någondera i kraft af ett äldre förbund med en annan magt redan lemnat denne understöd eller blifvit dertill uppfordrad, skulle den fastställda hjälpens belopp nedsättas till hälften; och om de förbundna hemsöktes med krig i eget land, skulle de vara befriade från att utgöra understödet.

Det svenska kabinettets syftemål belysas ytterligare

¹⁾ Handl. sid. 91.

genom en hemlig kortare instruktion af samma datum¹⁾, deri Camerarius bemyndigas att i vissa afseenden göra eftergifter, i händelse generalstaterna icke ville bifalla till alla i den större instruktionens förra del gjorda förslag. Så kunde han, om generalstaterna så önskade, medgifva att initiativet i afseende å det nya förbundsfördragets upprättande tillskrefs konungen af Sverige, ehuru denne helst önskade att generalstaterna skulle framträda såsom de, hvilka inbjudit honom dertill. Likaledes finge han förbigå frågan om konungens rätt till tullar i strömmar och i hamnar. Han egde att lofva lättnad i de besvär, som tryckte den nederländska handeln i Preussen, och, om generalstaterna så önskade, kunde han nöja sig med ett understöd af 40,000 riksdaler i månaden i stället för 50,000. Dock skulle han i vissa punkter orubbligt vidhålla den svenska regeringens yrkanden. Förbundet finge i intet fall grundas på det tidigare fördraget med Lybeck, ty de synpunkter, som der blifvit i akt tagna, kunde icke numera hafva någon giltighet. Ej heller finge Camerarius göra någon eftergift i afseende å Dantzic, Memel och hamnarna vid Kurischer Haff. Om generalstaterna hellre ville understödja konungen med folk än med penningar, hvarigenom de komme att erhålla fast fot vid Östersjön, borde han framhålla, att detta kunde väcka missnöje hos konungen af Danmark och kunde blifva skadligt för konungen af Sverige med afseende å hans „dominium maris“. I all hemlighet skulle slutligen Camerarius med generalstaterna rådpläga om konungens af Danmark läge. Ginge sakerna derhän, att det vore att befara, att denne skulle gå sundet förlustig eller att han visade benägenhet att ansluta sig till kejsaren och att understödja denne

¹⁾ Handl. sid. 96.

med fartyg, borde Camerarius höra generalstaternas mening om det sätt, på hvilket man kunde afstyra en sådan afsigt och försäkra sig om de danska fartygen och om Öresund¹⁾).

Jemte dessa instruktioner erhöll Camerarius ett bref från Gustaf Adolf, deri Danmarks farliga ställning framhöljs såsom den närmaste anledningen till att konungen önskade knyta en intimare allians med Nederländerna. Förgäfves hade han vid personligt sammanträffande med Kristian IV sökt förmå denne till vänskapligt förbund med Sverige. Kristian hade afsigtligt afböjt all underhandling²⁾, hvarför det var att frukta att han skulle sluta fred med kejsaren eller helt och hållet ansluta sig till honom. Det var därför otvifvelaktigt, att Spanjorerne och de kejserlige skulle vinna en så betydande magt i Östersjön, att de blefve farliga icke blott för Sverige utan äfven för generalstaterna och den gemensamma friheten. Framhållande den djupa betydelsen häraf borde Camerarius gå till verket och anstränga alla sina krafter för upprättandet af ett nytt och närmare förbund med generalstaterna till den gemensamma sakens för-
svar³⁾).

Det anmärkningsvärdaste draget i dessa aktstycken är den nya betydelse, östersjöfrågan vunnit. Den förändring i den politiska ställningen, på hvilken öfverallt hänsyftas, är väsentligen en omkastning i östersjöländernas magtförhållanden. Sverige hade trängt fram. Det var herre öfver Riga, de flesta af de preussiska kuststäderna och Stralsund. Dess nyvunna magt finge icke i fråga sättas, och de gamla

¹⁾ Gustaf Adolfs plan att i nödfall bemäktiga sig en del af Danmarks område är känd genom upplysningar äfven från annat håll. Jmfr J. A. Fridericias afh. sid. 35.

²⁾ Vid det bekanta mötet i Knäröd i Februari 1629.

³⁾ R. A. Oxenstj. saml. Förh. mellan Sverige och Nederländerna 1612—1654.

termerna handelns frihet och privilegiernas upprätthållande skulle ej förklaras till dess skada. Danmarks och hansestädernas inflytande hade deremot fallit och kunde knapt räddas. Det gälde att skydda sig för följderna af de olyckor, som träffat dem, och i detta afseende hade Nederländerna och Sverige starka gemensamma intressen att förfäkta. Sålunda är den katolska reaktionens framträngande till Östersjön här likasom i andra samtida svenska statsakter den hufvudpunkt, på hvilken uppmärksamheten är riktad. Men äfven ett framtida nederländskt inflytande i Östersjön borde förebyggas. Derför skulle Nederländernas understöd hellre utgå i penningar än i trupper.

Medan instruktionerna af den 4 Mars i Sverige affattades, var frågan om förnyandet af förbundet af år 1614 under behandling äfven hos generalstaterna. Dessa hade nämligen redan i början af år 1629 blifvit uppmärksamgjorda på att den tid, för hvilken förbundet af år 1614 var gällande, nalkades sitt slut, och med anledning deraf beslutit, att hos Camerarius göra sig underrättade, huruvida han hade i uppdrag, att underhandla om alliansens förnyande. Var detta icke fallet, ville man bedja honom hos sin regering anhålla om fullmakt dertill. Till och med ärnade generalstaterna sända sändebud till Sverige för att saken så mycket snabbare skulle afgöras. Men denna ifver, hvartill Danmarks tvetydiga hållning var den närmaste anledningen, svalnade då nya klagomål hördes öfver att Gustaf Adolf utpressade penningar och lifsmedel af nederländska handelsmän. Det var visserligen nödvändigt att motarbeta kejsarens bemödanden att göra sig till herre öfver Östersjön, men å andra sidan var det fara värdt, att Sverige, sedan Danmarks magt fallit, skulle blifva allenaherskande derstädes. Generalstaterna beslöto under inflytande af sådana olikartade känslor

att låta tanken på en beskickning till Sverige falla och att invänta de uppdrag, Camerarius kunde erhålla ¹⁾).

I början af April anlände instruktionerna af den 4 Mars till Haag med hofmarskalken Ditrich von Falkenberg, som skulle samverka med Camerarius i dennes negociation och i Nederländerna värfva några regimenten för Gustaf Adolfs räkning. Kort derefter, den 18 April n. st., erhöll Camerarius företrädre inför generalstaterna och framlade inför dem sin konungs alliansplan i hela dess omfattning. Han tillvann sig dock icke ett odeladt bifall. Man ansåg dels att det företag, i hvilket konungen ärnade kasta sig, öfverstege hans krafter, dels att han i främsta rummet hade sin egen storhet och fördel i sigte. Ej mindre bestämdes generalstaternas tveksamma hållning af fruktan för att bryta med kejsaren. Detta visade sig under ett samtal mellan Camerarius och Falckenberg samt tvenne generalstaternas deputerade Bass och Beaumont. De sistnämnda föreslogo, att man skulle åtnöja sig med att utrusta krigsfartyg för att genom dem låta convoyerera handelsfartyg i Östersjön och sålunda skydda handeln för krigets faror. Camerarius och Falkenberg anmärkte härtill, att konungen af Danmark kanske icke skulle tillåta det och att hufvudsaken, att motarbota det kejserliga inflytandet i Östersjön, derigenom icke skulle uppnås. Medan man ännu kunde uträtta något borde man taga saken om hand med förenade krafter. Bass invände, att om man äfven visste, hvilken kejsarens sinnesstämning mot generalstaterna vore, desse dock för sin handels skull icke gerna kunde besluta sig för att öppet förklara kejsaren krig. Hellre borde man välja andra utvägar. Under ett senare samtal yttrade sig Beaumont i samma riktning ²⁾).

¹⁾ Arend, III, 4 sid. 471.

²⁾ En oundertecknad berättelse, troligen af Falkenberg i R. A. Oxenstj. saml. Förh. mellan Sverige och Nederländerna 1612—1654.

Det svar, Camerarius emottog, var också långt ifrån till freds ställande. Generalstaterna prisade Gustaf Adolfs berömvärda afsigt och utmärkta ifver att försvara Östersjön, men med afseende å de betydande bördor, de redan förut hade att uppbära, förklarade de sig icke omedelbart kunna bidraga med en så stor summa, som Gustaf Adolf önskade erhålla. Camerarius meddelade nu, i enlighet med den hemliga instruktionen, att Gustaf Adolf vore till freds med ett mindre penningeunderstöd. Men generalstaterna ansågo dock saken vara allt för vigtig för att omedelbart afgöras och beslöto att hänskjuta densamma till provincial-ständerna¹⁾. Man insåg numera i Sverige att ett förbund af vidsträcktare betydelse icke skulle komma i fråga. Emedan, skref Gustaf Adolf till Camerarius, det var tydligt, att generalstaterna under förhanden varande förhållanden icke ville stöta sig med kejsaren och därför icke ville upprätta ett nytt förbund, medan de deremot icke voro obenägna att förnya det gamla, borde han numera i enlighet med senare delen af sin instruktion leda underhandlingen i sistnämnda syfte²⁾. Men äfven sedan frågan sålunda antagit en vida mindre omfattande gestalt, uppskjöts behandlingen månad för månad, hvilket var så mycket mera egnadt att ingifva bekymmer, som missnöjet bland de holländska köpmännen oafslätligt tillväxte. Till de gamla besvären hade kommit ett nytt. Gustaf Adolf hade nämligen uppköpt all säd i Liffland och till och med i Ryssland och försålde densamma mot hög vinst under en tid, då säden äfven annars till följd af missväxt var ytterst dyr. Generalstaterna klagade i bref till

¹⁾ Resol. af den 15 Maj 1629; Arend III. 4. sid. 472.

²⁾ Ad Ludv. Camerarium, ut apud Ordines Belgii sin minus novi cum S. R. Mte foederis pactionem, veteris tamen confirmationem promoveat. Juni 1629. Riks Reg.

Gustaf Adolf häröfver och öfver andra lidna oförrätter; de sökte hindra Falkenberg att fullgöra det uppdrag, han erhöållit; de beredde äfven en viss Paridon von Hoorn, som befordrade öfverflyttningar från Nederländerna till Sverige, svårigheter. Under allt detta väntade Camerarius förgäfvess på svar. Äfven de välvilja, prins Fredrik Henrik af Oranien, inför hvilken han klagade öfver dröjsmålet, visade honom ¹⁾, lände hans sak till ringa fördel. Slutligen, den 6 Mars 1630, beslöto generalstaterna att utse deputerade, för att öfverlägga med Camerarius om hans i April 1629 gjorda proposition ²⁾. Vid de konferenser, som nu egde rum, lade man förbundstraktaten af år 1614 till grund, genomgick densamma punkt för punkt och ändrade den i enlighet med de önskningar, Camerarius hade uttalat. Sålunda affattades ett utkast till förnyad förbundstraktat, hvilket nära öfverensstämmer med de under titel „Confirmatio foederis prioris“ i instruktionen af den 4 Mars 1629 sammanfattade punkterna ³⁾. Men i detta utkast saknas sjettem artikeln, hvarigenom, enligt fördraget af år 1614, de förenade provinsernas invånare tillförsäkrades ostörd handel på Riga och andra vid Öster- och Nordsjön belägna städer. I denna punkt hade icke någon öfverenskommelse kunnat uppgöras, ty generalstaternas deputerade yrkade på tullfrihet vid Dantzic och andra preussiska hamnar, medan Camerarius icke var bemyndigad att göra någon eftergift i detta afseende. Gustaf Adolf gick sedermera generalstaternas önskan i någon mon till mötes. Han meddelade nämligen Camerarius, att den sjettem artikeln helt och hållet kunde utelemnas eller

¹⁾ Camerarius till Axel Oxenstj. ^{26 Oct.} 1629; R. A. Oxenstj. saml. ^{5 Nov.}

²⁾ Arend III. 4. sid. 473.

³⁾ R. A. Oxenstj. saml. Förh. mellan Sverige och Nederl. 1612—1654.

ock antagas i den form, generalstaterna önskade, så att deras fria handel i Öster- och Nordsjön äfven inom Sveriges fienders områden blefve garanterad, om blott tillförsel af krigsförnödenheter blefve förbjuden och rätt till tull vid Dantzig, i Preussen och annorstädes förbehölles konungen af Sverige. Generalstaterna ansågo dock icke detta medgifvande vara till fylles, hvarför hela underhandlingen strandade, och förbundet af år 1614 icke förnyades. Dock finnes en förklaring af år 1634 af innehåll att Gustaf Adolf detta oaktadt ansett förbundet vara i gällande kraft och hållit generalstaterna för sina vänner och bundsförvandter¹⁾.

Här slutar vår undersökning, som afsett att bidraga till belysandet af förberedelserna till Gustaf Adolfs deltagande i trettioåriga kriget och att underlätta en riktig uppfattning af de handlingar, vi publicera. Tanken på ett framtida ingripande i trettioåriga krigets händelser, var den röda tråd, som under skiftande situationer genomgick Gustaf Adolfs politik under decenniet före hans landstigning på Tysklands jord. Denna tanke möter oss oafåttligt äfven i hans underhandlingar med den nederländska republiken, framträdande till en början jemförelsevis obestämdt och i allmänna antydningar, men småningom antagande allt fastare gestalt, tills slutligen det afgörande beslutet under intryck af de faror, som hotade Sverige, fattades, och konungen begynte den segerbana, som bröt den katolska reaktionens magt och beredde honom sjelf oförgänglig ära. Mer än en gång såg sig Gustaf Adolf besviken i sina förhoppningar på sina evan-

¹⁾ Sacrae Reg. M:tis Resolutio super sextum articulum foederis, inter S. R. M:tem et D:nos Ordines Belgii revovandi data M:tis Suae Legato ordinario apud dictos D:nos Ordines, nobili et consultissimo D:no Ludovico Camerario, die 3 Sept. 1630. Jmfr andra handlingar i samma konvolut. R. A. Ox. saml. Förh. mellan Sverige och Nederländerna 1612—1654.

geliska trosförvandters hängifvenhet för den „gemensamma saken“, men kanske ingen erfarenhet var för honom bittrare än den, han vann under negociationerna med generalstaterna. Här om någonstädes hade han hoppats finna stöd och hjälp, men det visade sig att de merkantila intressen och de egenlyttiga beräkningar, öfver hvilka Camerarius ständigt klagade, voro de synpunkter, på hvilka Gustaf Adolf stödde sina anbud, öfvermåttiga i generalstaternas rådkammare. Följden deraf blef, att Gustaf Adolf, då han landsteg i Tyskland icke kunde påräkna understöd af den stat, som under ett halft sekel upprätthållit kampen mot den spanska monarkien. ●

Den 26 Juli 1630 framträdde Camerarius inför generalstaterna för att underrätta dem, om att Gustaf Adolf stod i Tyskland, beredd till kamp mot sina egna och den evangeliska religionens fiender. „Tärningen är kastad“, sade han. „Hans kungliga Majestät har öfvergått icke Rubicon, utan ett vidsträckt haf och skall försöka att med Guds hjälp och med vapen i hand för sig och andra vinna den trygghet, som han hittills icke kunnat ernå genom bref och beskickningar eller att åtminstone drifva saken derhän, att han under sköldarnes skydd med större framgång må kunna underhandla om fred“. Han bad att generalstaterna icke blott med välvilja och välönskningar, utan äfven med rådslag och hjälp skulle understödja Gustaf Adolfs företag, ty icke för enskild vinnings utan endast för det betryckta allmänna väsendets skull hade han åtagit sig bördan. Han erinrade slutligen generalstaterna, om att de sjelfva under de senaste tiderna vunnit betydande framgångar, hvarför de så mycket mindre borde underlåta att understödja den svenske konungen¹⁾.

¹⁾ Camerarii tal är infördt hos Aitzema, a. st. sid. 1029.

Hans ord gjorde intryck på generalstaterna, som icke voro känslolösa för tidpunktens stora betydelse, men de löften om understöd, de gåfvo, blefvo endast i ringa mån förverkligade ¹⁾).

¹⁾ Arend, III. 4. sid. 517.

MANDATA REGIS SUECIAE

LEGATIS IN HOLLANDIAM

annis 1621—1629 missis.

L

**Mandata, quae S. R. M:tas Sueciae Aulæ suae
Consiliario Jano Wigandio Ruthgersio ad Segebergen-
sem Diaetam ablegato, ibidem exponenda peragenda-
que dedit. Actum Stockholmiae. Die 28 Februarii
A:o 1621.**

R. A. Hollandica.

1.

Cum sit verisimile institutam initio Martii diaetam Segebergae haud duraturam longo tempore, Ruthgersius studio omni enitetur celeri cursu istuc pervenire, ut ante eius exitum ac Principum et Legatorum discessum praesto sit.

2.

Ubi advenerit primo omnium adventum suum, publice quidem, Regi Daniae significabit, et Literas se a S. R. M:te Sueciae ad illum habere; Rogabitque illas literas ut ex suis manibus ipse accipiat.

3.

Obtenta potestate, salutabit Regem Daniae, paucisque praefabitur Serenissimum Regem Sueciae, audito tristi infortunio Serenissimi Regis Bohemiae, ac periculoso statu Evangelicorum in Germania, graviter illud tulisse, hocque haud parum esse commotum; Inprimis quod Pontificiorum

molitiones adversus Evangelicos multis jam annis agitatae, nunc ad maturitatem quasi suam pervenisse, ac nisi iis tempestive prospiciatur et eatur contra, magnum detrimentum et periculum rebus Evangelicorum allaturae esse videantur. Itaque S. R. M:tem Sueciae et laudare honestissimum ac maxime salutare Regis Daniae propositum, de conjungendis cum caeteris Evangelicis armis in communem omnium tuitionem; Ipsique gratias agere, quod et se voluerit ad illam coniunctionem invitare, et de hoc suo consilio edocere. Omnibus vero constare quam Sua M:tas ab ineunte rerum Sue-ticarum regimine salutis omnium publicae studiosa fuerit, quamque hactenus vim Pontificiorum ex hac Boreali parte arcuerit; Et quo minus ceteri hinc peti invadive potuerint, secundum Deum, sola ac sine cujusquam subsidio effecerit; Quo fit ut eodem retento animo haud minus nunc quam antehac Evangelicorum defensionem addicta sit. At cum S. M:ts temporis brevitate impediretur, quominus solemnem Legationem praeclarum illum Regum ac principum conventum Segebergae institutum inviseret, ac cum caeteris sua consilia conferret, et in commune deliberaret; voluisse tamen per ipsum Ruthgersium istuc missum, vel circa exitum Diaetae testari suum in Evangelicos affectum; Deinde etsi non dubitet S. M:ts se per Regem Daniae atque ceteros Principes de iis, quae istuc concludentur, certiore futurum; tamen quo id celerius certiusque habere possit, visum esse S. M:ti non inconveniensi si ipsum istuc mitteret, quemadmodum Rex Daniae ex literis ipsis (tum illas tradat Ruthgersius) uberius eadem cognoscat. Quod si itaque Rex Daniae ipsi Ruthgersio, quae conclusa fuerint aut concludentur in posterum, concedere voluerit, se illa bona fide ad S. R. M:tem delaturum; neque esse dubium quin S. R. M. se facilem ad ea omnia praestitura sit, quae cunctorum Evangelicorum salutem

concernunt, et securitatem illis, maxime ex hac Boreali parte adferre possit.

4.

Reliquas literas, quas secum fert Ruthgersius, tradet ceteris Principibus aut Legatis, et mutatis mutandis eandem sui adventus causam exponet, hoc tamen observato, ut(a) Megapolitanis Principibus aut Holsatis, si adfuerint, de communi re deliberaturi, de omnibus se ab illis informari et edoceri apertius petat.

5.

Nuspian verò se pro Legato geret, etsi is honos obtrusus fuerit, sed adhibita hac excusatione, S. R. M:tem ob temporis brevitatem, cum vellet maxime, plenipotentem Legatum ablegare non potuisse, se vero tantum missum esse ad cognoscendum ea, quae e re videantur esse communi, et si quae a Sua M:te fieri velint, Illa se omnia, prout cognoverit, vel ab omnibus; vel a singulis fideliter relaturum.

6.

Ruthgersius itaque dabit operam, ut minutissima quaeque investiget ac scrutetur eaque notabit accuratissime. 1) Causam et occasionem huius conventus, et quae Regem Daniae, ut illum indiceret, et quæ ceteros, ut illum inviserent, moverint. 2) Qui ibidem comparuerint, quive invitati emanserint; ac sub quo praetextu; Et quod ceterorum de his iudicium; 3) Quae capita illic publice proposita ad deliberandum, et quae conclusa decretaque fuerint aut reiecta. 4) Si visum sit Exercitum alere in Germania, quantum quisque ad eius sustentationem conferet; 5) Si foedus fuerit initum, inter quos; et quibus condicionibus; 6) Quodsi Archi-

Episcopi Bremensis ac eius Coadiutoris mentio iniecta fuerit, cognoscet accurate quae fuerint in ea causa peracta. Et haec et si quae alia notatu digna fuerint, adscribet et fideliter referet.

7.

Adsociabit sese imprimis, -- Legato Belgico, et si adfuerint, Hansaticis, et ab illis statum causae edoceri petet; Sique familiaritate cum iis contracta intellexerit aliquid agitari in praeiudicium S. R. M:tis, istuc vel prima fronte vel indirecte vergens, conabitur ista elidere (eludere?) et ceteros ab istiusmodi consiliis abstrahere.

8.

Quin et arctam inter Regem Daniae et Ordines Belgicos coniunctionem, si potest, enitetur impedire ac dissuadere, veluti in praeiudicium foederis nostri cum illis quaesitam; Hansaticis vero spem faciet mediocrium conditionum foederis nobiscum, si saltem ipsis constitutum fuerit, id aliquando decernere, ut hac ratione atque aliis a talibus cogitationibus divertantur.

9.

Quodsi Archi-Episcopus Bremensis eius opera uti voluerit, offeret eam atque studium omne convertet ad conservationem Archi-Episcopi ac Domus Holsaticae ne excidant Archi-Episcopatu, si viderit eos animatos ad tuendum jus suum.

10.

Si ex Rathgersio quaesitum fuerit, sitne S. R. M:tas aliquid subsidii vel in milite vel pecunia missura pro defensione Evangelicorum; respondebit se propter celeritatem ex-

peditionis eorum nihil potuisse rescire; id tamen intellexisse ex familiari discursu cum aulae Sueticae praecipuis, Regem non esse alienum ab subsidio mittendo, nisi Polonico bello fuerit advocatus; Condiciones enim pacis Polonis antehac oblatas hactenus quidem receptas non esse, aut spem factam recipi posse. Itaque quem exitum haec consilia habitura essent, non se facile posse judicare. Ceterum hoc se certo scire, et a Rege etiam ipso se audivisse, nihil Suam M:tem magis habere in votis, quam ut liceret per Polonum hoc tempore succurrere laborantibus Evangelicis. Id enim sibi et utile et honorificum esse; seque imprimis istuc cupiditate ferri, adeo ut dubium non sit, si manserit status Sueciae domi tranquillus, quod et milite et pecunia Evangelicis in Germania S. M:tas sit opitulatura.

11.

Hisce peractis et obtenta rerum omnium integra cognitione, quam citissime revertetur, et quae acta sunt plene referet. In fidem praesentes manu nostra subscripsimus, et sigillo nostro corroboravimus. Datum ut supra.

Gustavus Adolphus.

mpr.

(L. S.)

II.

**Tener Mandatorum, quae S. R. M:tas Sueciae suo
Aulae Consiliario Nobili Jano Wigando Rutgersio in
Belgium ablegato concedidit. Actum Stockholmiae
die Junii Anno 1621.**

R. A. Hollandica.

1.

**Janus Rutgersius acceptis hisce Mandatis iter suum
accelerabit in Belgium.**

2.

**Offeret Literas S. R. M:tis salatorias Dominis Ordini-
bus Generalibus et Principi Aunaico, atque per occasionem
studia Suae Majestatis illis deferet, et contestabitur.**

3.

**Interea dum est in Belgio, omni studio et diligentia
enitetur commissa suae fidei mandata urgere ac perficere;
Et quidem in primis, cum fama sit, eaque constans et certa,
agitatum praeterita Hyeme esse de foedere inter Regem
Daniae ac Ordines ineundo, eoque nomine Vosbergium in
Daniam ablegatum; Quo dimisso subsecutum in Belgium
Cancellarium Regni Danicum, cum potestate agendi, eoque
rem tandem deductam, ut foedus perpetuum defensivum sit
constitutum, ac utrinque ratihabendum.**

4.

Itaque Rutgersius, quantum est in ipso, conabitur indagare et Vosbergii mandata, et Regis Daniae responsum, actaque eius Legationis, si haberi possunt integra.

5.

Nec minus illi curae erit, cognoscere Ulefeldii propositionem, vimque eorum omnium, quae in Belgio cum illo acta constitutaeque sunt, cum primis autem ut foederis exemplar propriis verbis descriptum S. R. M:ti mittatur inspiciendum.

6.

Quantum valet industria inquiret rationes, quibus Ordines moti foedus cum Dano affectarint; Quibus authoribus et ex qua occasione id quaesitum sit, aut quidnam commodi in suam Rempubl. inde reditum sperarint:

7.

Ut S. R. M:tas de omnibus eo melius sinceriusque judicare possit, exacta diligentia scrutabitur ea omnia, quae in negotiatione foederis utrinque proposita, quaesita, recepta, aut rejecta fuere; Ea enim si S. M:ti perspecta fuerint, poterit de intentione Dani tanto certius existimare.

8.

De Dano dubium non est, quin fractionem, aut ad minimum laxationem foederis inter S. R. M:tem et Ordines, ut et inter Ordines et Civitates Hansiaticas antehac initi, potissimum seu verbis expressis seu intentione animi quaesierit. Quapropter Rutgersius non modo inquiret ac referet, quae acta sunt, sed pro ea, qua tenetur S. M:ti fide, movebit omnem lapidem apud omnes eos, quos partem quamcunque

Reipubl. sustinere intellexerit, quo possint, si manserint in pristino amore status huius, retineri; aut si se flecti ac moveri passi sunt, revocari ac reduci.

9.

Id quibus argumentis persuaderi ac obtineri possit, totum committitur Rutgersii prudentiae ac industriae, quem in eo oportebit se eorum, quibuscum res erit, ingenio ac moribus accommodare. Hoc tantum admonendus est, ut cuncta sua consilia dictaque eo referat, quo, si foedus cum Dano constitutum minus labefactari possit (in quo perficiundo diligentissimus erit), ne id tamen praeiudicio sit illi, quod est nobiscum.

10.

Principi Auraico non tantum confirmabit S. R. M:tis amorem ac benevolentiam erga illum, eamque testabitur modo ac tempore commodo; Sed et conabitur illum magis magisque pellicere in partes S. M:tis atque a Dano retrahere; Sique cognoverit modum et rationem illi gratum quicquam faciendi, praestabit id quantocius, ut S. M:tas ei intenta esse queat.

11.

Inter ea, quae obstare videntur S. R. M:ti in Belgio, duo videntur capita praecipua: *unum*, quod cum Sua Maj:s bello Polonico implicata sit, nulla pateat spes quicquam hinc subsidii difficili Reipubl. Belgicae tempore obtinendi; *alterum* quod cassatione contractus cum Stephano Gerrarts initi de Cupro, multorum, quorum interfuit illum servari, animi a S. M:te alienati sunt, ac fortassis proprio moti damno S. M:ti quandoque per occasionem detrahant.

12.

Ut autem hisce remedium adferatur, in primo diluendo Rutgersius variis rationibus demonstrabit, quantopere S. R. M:tis animus ab effusione sanguinis Christiani abhorreat, quantumque pacem et tranquillitatem, modo eam fidam et securam habere possit, calamitatibus, quae e bello ori solent, praeferat ac praeponat.

13.

Ad quam obtinendam S. M. S. nihil intentatum reliquisse cuius meridia luce clarius esse potest.

14.

Cum enim S. R. M:tas ante biennium, et quod excurrit, per Commissarios suos biennales inducias cum Polono pepigisset, paulo post ad Palatinum Vilmensem nonnullas conditiones per suos mitti curavit, super quibus vel perpetua pax, vel longi saltem temporis induciae cum Rege Poloniae iniri possent.

15.

Idque eo animo tunc temporis a S. R. M:te factum est, ut stantibus ac durantibus induciis eae conditiones commode ac tempestive a Polonis examinari possent, ne induciis exspiratis eas demum proponendo ulterius tempus tereretur, atque ita exoptatae pacis spes de novo protraheretur.

16.

Ac licet eae conditiones istiusmodi fuerint, ut de earum aequitate non modo nemo dubitare possit, sed et tales, quas ipsi S. R. M:ti praejudicare, utpote in quibus non parum de jure atque dignitate sua reviderit(?), quivis, qui modo affectu vacuus sit, videre ac sentire queat;

17.

Tantum tamen abest, ut hanc tam piam atque Christianam S. R. M. intentionem unquam ad animum revocaverit Polonus, ut ne respondere quidem ad eas unquam dignatus sit.

18.

Quod S. S. M. summa animi aequitate atque patientia hactenus tulit, freta atque sustentata hac spe, de iis in superioribus Comitii Varsoviae habitis plenissime actum iri.

19.

Sed cum praedicta Comitia exspirassent, S. S. M. sese praeter opinionem spe sua frustratam vidit, cum ne verbulo quidem Polonus ad eas respondere voluerit.

20.

Quod cum S. S. M. non sine animi sui dolore videret, ne tamen quid omitteret, quod exoptatam pacem, quantum in se esset, ad felices exitus perduceret, de novo Commissarios suos in Livoniam cum plena potestate misit, de perpetua pace, vel si ea obtineri non posset, longi saltem temporis induciis agendi. Verum ea res longe aliter, atque S. M. S. speraverat, cecidit.

21.

Non modo enim Polonus tam justas atque aequas, si-bique ipsi exoptabiles S. M. S. condiciones rejecit atque aspernatus est, sed contra tales ipse S. M. S. proposuit, mordicusque tenuit, quas S. M. S. non modo salvo honore atque dignitate, sed ne incolami quidem statu suo inire poterat.

22.

Quo tandem factum est, ut cum alius exitus non esset, toties laesa S. M. S. patientia manum capulo tandem admove, ac jus suum armis vindicare ac defendere coacta sit.

23.

His ita ostensis ac prolixis variisque insuper ex ipsis actis atque actitatis authenticis inter S. M. S. ac Polonum depromptis rationibus atque argumentis plene deductis, caute progredietur Rutgersius, suo tempore ac per occasionem ostendendo, bellum Polonicum, quod gerimus, ipsis Ordinibus ac caeteris interiectis Evangelicis non minus utile ac fructuosum esse, quam nobis quod Ordines vim Hispani sustineant; Neque enim cuiquam dubium esse posse, quin in propagandâ Religione Pontificia Hispanus et Polonus conspirarint, atque aequali studio laborent; Sique hoc Regnum in potestatem alicujus Catholici Principis venerit, haud minori periculo vicini Reges ac Principes exponentur, quam hoc Regnum, si Hispanus in Belgio absolute dominaretur.

24.

Quod si igitur fructum foederis nostri alium tempore utriusque partis difficili non sentiremus, satis hic magnus esset, cum nos a tergo utrinque tuti ac securi reddimur mutuis armis, alterque alteri hoc praestet subsidii, ut ab hoste circumsideri non possit.

25.

Cum vero nulli dubium esse possit, quin non exiguis difficultatibus atque sumptibus dictum bellum Polonicum S. M:tem S. involutarum sit, ac per id S:ae M:tis S:ae rationes nonnihil difficiliore redditarum, quo fit, ut contingere for-

tasse possit, ut tardius paulo, quam S. M. S:a optaret, proximo mense Novembri solvenda eius pecuniae pensio, quam interposita DD Ordinum fide S:a M. S. in Hollandia mutuata est, a S:a M:te S:a satisfieri queat; quanta potest ac tenetur fide atque diligentia enitetur Rutgersius, ut dicta pensio ad unius anni spatium differri atque prolongari possit; soluta interim, prout hactenus a S:a M:te S:a factum est, pro summa capitali, quae etiam nunc solvenda restat, usura.

26.

Ad contractum cum Stephano Gerrarts quod attinet, Rutgersius eius non servati S. R. M:tem prolati rationibus excusabit: 1) Quod Ludovicus de Gerr atque consortes justo tempore non reddidissent pecuniam promissam Dichio, ut fuerat receptum; sed eius traditionem per partes faciendo distulissent usque in 5 Junii cum tamen ob cuprum anno praeterito 1619 in solutum acceptum, illi mediocrem eius pecuniae vim S. R. M:ti etiam extra contractum solvere tenerentur, ac promiserint 2) Quod 17,000 florenorum in promissa summae solutione restarent, eoque nomine S:ae M. S:ae fidei in provinciis unitis haud parum fuerit detractum: idque in primis causae fuit, quod S. M. S. conditione ab altera parte non impleta, nec se teneri existimans contractum resciderit; aegre quoque ferens suae Dignitati sine sua culpa vitio aliorum quicquam detrahi.

27.

Haec et alia S. M. S:am moverunt ad cassandum contractum. Neque enim constitit S. M:ti S. a reditu Dichii 17,000 illa florenorum soluta fuisse usque in proxime elapsam mensem Majum: Itaque si quid detrimenti inde ceperunt Ludovicus de Gerr ac consortes, sibi imputent, quod

ille etiam per literas S. M:is S. admonitus, id quod res erat, fateri noluerit, suoque silentio et sibi detrimento fuerit, et S. M:ti S. persuaserit, secum non recte et ex promissis actum esse.

28.

Verum cognito e confessione Dichii saepe dicta 17,000 florenorum licet in solutum Dominis Ordinibus ex præscripto S. M:is S. data non essent, tamen ab Contrahentibus esse exposita ac tradita, statuisset nunc S. R. M:tem, si ita placuerit Ludovico de Gerr ac consortibus, initum de 1500 talentis nauticis cupri quotannis per triennium tradendis contractum servare, qui vitio aliorum ac silentio contrahentium rescissus fuit.

29.

Ac ut S. M. S. ostendat, quam non suo sed aliorum ipsorumque adeo contrahentium vitio saepe dictus Contractus ruptus ac rescissus sit, non tantum eum in omnibus posthac, ut dictum est, servare parata est; (prout latius ex actis S. M. S:ae jussu confectis, ac ab ea subscriptis et signatis apparet). Sed et insuper, quo plenius erga contrahentes gratiam et favorem suum Regium declararet, conditionem illam, qua et reliquam pecuniae summam, quae ad solvendam mille et quinquaginta illa cupri talenta restabit, (quae singulis annis, quamdiu contractus stabit, S:ae M:ti S:ae anticipare contrahentes tenentur) eo quo S. M. S. placitum est, tenentur, hoc anno remittere contenta est.

30.

Ac licet id non minus contra S. M. S. rationes sit, eam summam alibi, quam in suo Regno solvi, quam contrahentes grave atque onerosum sibi fore dictitant, praedictam summam alibi, quam in Hollandia a se exsolvi; tamen S.

M. S. in eo contrahentibus gratificari clementer voluit, ac concedere, ut praedicta summa hoc anno vel in Hollandia vel Hamburgi, in manus plenipotentis S. M. S. tradatur.

31.

Hoc peracto, observatis rerum momentis, ulterius progredietur Rutgersius, omnique studio atque diligentia hoc aget, ut DD Ordines deanno fidem suam in negotiatione centum millium, vel eo, si potest, amplius, thalerorum Imperialium pro S:a M:te S:a interponant, idque iis, si obtineri potest, conditionibus, quibus prior summa à S:a M:te S:a mutuo sumpta obtenta est.

32.

Qua in re, si praedicti contrahentes, qui in collegio DD Ordinum resident, suo suffragio atque opera S:ae M:ti S:ae gratificari voluerint, se pro S:a M:te S:a obligabit Rutgersius, S. M:tem S. contentam fore, ut non tantum hoc anno, sed et reliquis, quamdiu Contractus hic staturus est, praedictae e solutione cupri, singulis huius contractus annis tradendi, summae a praedictis contrahentibus non alibi, quam in Hollandia, solvantur, super quo S:a M:tas S. simulatque superius dicta summa pro S. M:te S. obtenta fuerit, manu atque sigillo suo praedictos contrahentes assecuratura est. Quin et insuper promittit S:a M. S:a se privatim eos omni favore ac clementia Regia quocunque tempore atque occasione prosecuturam.

33.

Quod si praeter S. M:tis S. spem id a DD Ordinibus obtineri nequeat, cum privatis aget Rutgersius, ut praefata summa S. M:tas S. potiri possit, ita tamen, ut postulas ab

illis conditiones prius diligenter ad S. M:tem S. perscribat, ut S. M:as S. super iis mature deliberare possit.

34.

Inprimis vero in eo elaborabit Rutgersius, ut si vel perpetua pax, vel ad certum saltem tempus induciae inter Regem Hispaniarum Dominosque Ordines concludantur, debita vi foederis inter S. S. M. dictosque Ordines initi auxilia, hoc est quatuor militum millia, vel eorum loco quadraginta in singulos menses florenorum millia S. M:ti S. suppeditari possint.

35.

Denique ingratum hactenus fuit S. R. M:ti simultates, quas Dichius exercuit cum quibusdam in ea Republica magnis viris, causam dedisse aliis a se invicem dissidendi non sine detrimento S. M:tis S. Itaque vult S. M:tas ut Rutgersius, qua potest industria, conetur cuncta in integrum restituere, atque inprimis suum Avunculum cum iis, qui a Dichio steterint, reconciliare; ne dissidium ipsorum impediat res S. M:tis dum quisque alteri invidendo, id potius agat, quomodo alteri obsistat ac officiat, quam alteri accedendo causam S. S. M:tis promoveat.

36.

Modi, quibus utendum erit, relinqvuntur prudentiae Rutgersii, ut eos excogitet, atque utatur, prout instituto suo ac tempori convenire animadverterit.

Gustavus Adolphus.

mpr.

(L. S.)

III.

Informatio

super negocijs quae S:a R:a M:tas Sueciae clementissime concedidit apud Illustres D:nos Ordines Generales Belgii suo Consiliario Aulico Nobili Jano Ruthgersio peragenda, Actum (31 Julii Anno 1623?).

R. A. Hollandica.

1.

Sac: Reg: M:tas permota certis atque praegnantibus caussis, ablegavit in Belgium ad Ill:res D:nos Ordines Generales D:nm Janum Ruthgersium; Eumque jussit isthic residere, ac regia negocia peragere, donec revocaretur. Quapropter vult S. Reg. M:tas, ut dictus Ruthgersius prima occasione suscepto itinere, ac peractis mandatis apud Civitates Hansaticas, recta se conferat Hagam Comititis.

2.

Primo vero si Princeps Mauritius praesens fuerit, salutabit ipsum nomine S. Reg. M:tis, ipsique et caussas adventus sui, et mandata exponet, cunctaque ex ipsius consilio aget: Communicabit quoque consilium cum D:no Hugone Muysio, Alberto Joachimi ac aliis, qui alicuius nominis sunt, et S. R. M:tis rebus isthic favent. Quodsi Princeps ad bellum exierit, Ruthgersius operam dabit, ut ad ipsum Princi-

pem in Castra perveniat, et cuncta mandata sua ipsi exponat, priusquam rem ad Ordines deferat; Et quicquid is suaserit, Ruthgersius ex hortatu ipsius ac consilio, sua universa dirigat.

3.

Ubi redierit, tum rogabit D:nos Ordines potestatem dicendi: eaque obtenta, literas fidei offeret, ipsosque decenti Oratione nomine S. Reg. M:tis salutabit, et praemissis caeteris praeludiis captandae benevolentiae, in hunc sensum verba faciet.

4.

Primo quidem ipsis de detecta gravi conjuratione gratulabitur; Deinde ad rem accessurus deferet: multas quidem et graves exstitisse causas, quae S. Reg. M:tem ad ipsos(?) Ruthgersium in Belgium ablegandum permovissent, tum quod nihil haberet S. Reg. M:tas antiquius, quam ut modis omnibus conservaretur et firmaretur coepta et feliciter hactenus continuata inter Ipsam ac D:nos Ordines amicitia animorumque coniunctio; tum quod magni momenti negotia et Statum utriusque concernentia se communicanda cum ipsis offerrent: Tamen nihil aequè valuisse, quam quod perlectis literis Illustrium D:norum Ordinum datis 12 Maii hoc anno S. Reg. M:tas intellexisset D:nos Ordines Multo secus de statu S. Reg. M:tis, quam revera sit, indicare.

5.

Videntur enim primo ita sentire, ac si S. Reg: M:tis Statui per hanc ante annum initam in paucos Menses, deinde Tractatus pacis continuandi causa prorogatam armorum suspensionem inter haec duo Regna Sueciae et Poloniae cautum abunde sit: Ideoque ipsam teneri ad succurrendum Foederatis suis. Deinde patet et hoc ipsos D:nos Ordines com-

munia pericula ipsis caeterisque Evangelicis hinc impendentia, si rerum apud nos potiretur Pontificius Polonus, non satis cognoscere aut apprehendere; Ideoque necessarium duxit S. Reg. M:tas ipsos de toto suo statu praesenti plenius informare.

6.

Quodsi quis fluxam Poloni fidem allegare vellet, eiusque inconstantiam ac incertitudinem contestari cum moribus Pontificiorum omnium, ubi cum Evangelicis (quos Haereticos appellant) paciscuntur, tum iis quae inde ab initio inter Nos et Polonum acta sunt, non esset difficile ostendere, perpetuis S. Reg. M:tem obnoxiam esse periculis, nec promissis obligationibusque Poloni ullam inesse securitatem.

7.

Haec quamquam ita se habere, et D:ni Ordines usu rerum non sine suo maximo damno edocti norunt, et S. Reg. M:tas multis ac saepius experta est: Ideoque animum ab omni tractatu pacis veluti infido, infidiisque exposito depocere merito potuisset: Tamen cum viderit caeteros Evangelicos adeo nunc laborare, resque ipsorum in angustum redactas esse, maluit cum periculo arma in hoc arctoō Orbe suspendere, ut se cum caeteris Evangelicis coniungeret ad mutuam defensionem.

8.

Sac. Reg. M:tas pro suo summo studio conservandam rem Christianam saepe solet admirari hostium Evangelii arc-tissimam coniunctionem et solertiam in exstirpandis persequendis-que Evangelicis, etiam inter maximas dissidiorum caussas, dolenterque ferre horum maxima parte vel socordiam fatalem vel animorum distractionem in sese tuendis,

ut, nihil mirum sit res ipsorum de die in diem vergere in deterius, manusque ac vires labescere.

9.

Id vero S. Reg. M:tas praeter caetera maximopere dolet, quod cum ubivis fere in Europa nunc quidem atterantur Evangelicorum vires, Ipsa praepedita propriis difficultatibus ac bellis Polonicis, frigidam adferre anhelanti rei Evangelicae, caeterisque laborantibus, ac inprimis Foederatis ac amicis suis D:nis Ordinibus Generalibus Belgii subsidio venire nequeat, cum nihil exoptet magis, quam ut manum cum caeteris iungere, et victoriosi hostis, cunctaque spe sua deglutientis, cursum sistere et infringere possit.

10.

Bellum itaque suum quod cum Polono hactenus gessit, si recte iudicetur, non privato suo magis quam publico et communi omnium nomine studuit S. Reg. M:tas vel componere penitus vel si id minus posset, uti est credibile, saltem ad tempus seponere, quo periculo domestico vacuus, communi magis incumberet defensionis.

11.

Cum itaque ante annum iniecta ab hoste mentio esset induciarum, quamquam S. Reg. M:tis partes tum quidem essent superiores, tamen M:tas Sua fortunam putavit reverenter habendam, neque hostis ostentatam in pacem propensionem omnino negligendam: Etsi enim fides istius hostis semper merito suspecta fuit, tamen non esse permittendum iudicabat, ut omnis occasio componendae controversiae tantum ex desperatione intentata relinqueretur.

12.

In oblatum itaque Induciarum tractatum S. Reg. M:tas tandem consensit, atque ut is sine impedimento ac praejudicio posset institui, et Commissarii utriusque partis commodius congregari cum spe boni eventus, concessit ut inter Exercituum Duces suum et hostis armorum suspensio ad decem Menses iniretur.

13.

Interea conveniunt Commissarii, Suetici quidem accepta a S. Reg. M:te potestate agendi amplissima: Polonici a Senatoribus Regni Poloniae, Magnique Ducatus Lithuaniae, nomine Ordinum Regni et Magni Ducatus. Haec quod Regem directe non obligaret, et multis sui partibus mutila, manca ac inutilis esset, obstitit, quo minus iustus pacis induciarumve tractatus suscipi posset.

14.

Ne vero omni spe amota rursum ad arma rediretur, visum est utrinque cessationem armorum ad Mitaviam initam firmare, ac in 13 Menses ad primam Junii styl. vet. Anni 1624 prorogare, hoc fine, ut quilibet Commissarii, quae visa sunt obstat, pio huic negotio, ad suos Principales deferrent, darentque operam, ut animi utrinque ad pacis studium remotis impedimentis praeiudiciisque quibuscunque disponerentur ac aestate hac novo Conventu instituto, Commissarii vel iidem vel alii, cum pleniori potestate ac mandatis mitterentur.

15.

Interim cavebatur hoc vel maxime, ne quid unus adversus alterum hostile tentaret aut machinaretur, stantibus induciis ad diem praescriptum, utque commercia libera essent.

16.

Verum non in hoc tantum quod commercia per Lithuaniam ac Russiam publico edicto Poloni inhibuerint, datam fidem violarunt; sed vel in eo maxime, quod Rex Poloniae et rescindere voluerit in Comitibus Polonicis pacta conventa inita, cum Ipsius consensu propria manu firmata, et simul durante hac armorum cessatione omnia ad bellum adversum S. Reg. M:tem pararit, ut Regnum hoc terra marique adoreretur.

17.

Conscripsit Rex Poloniae in hunc finem magnum exercitum peregrinum, copiasque suas collocavit in Borussia prope Dantiscum: Navigiola oblonga magno numero curavit extrui: Naves bellicas conduxit, ac Dantiscanos, ut praeberent suas, sollicitavit: quas habuit, ipse munivit, Ipsus Dantiscum venturus, et indies expectabatur irrupturus, si posset, in hoc Regnum.

18.

Multae quidem praetexebantur vulgi rumore eius expeditionis caussae, sed nullae nec communi fama vulgatiores, nec per se veriores, quam quod iste Poloni conatus totus adversum Nos directus esset: Idque existimare non erit difficile, si quis vel animum vel morem solitum Regis illius vel Jesuitarum consilia vel conscriptum exercitum ac Duces, vel stativa (status) ac belli gerendi rationes considerarit: Ac ne quisquam jure dubitare queat de Regis Poloniae proposito, emissa navis pyratice est Poloni portu Dantiscano, quae in mare Suecicum speculandi animo invecta, subditos S. Reg. M:tis depredata est, intellectoque statu rerum Suecicarum, cum praeda Gedanum reversa est.

19.

Ideoque S. Reg. M:tas judicavit isto rerum statu non in utramque aurem dormiendum, sed fortiter ac tempestive hisce ausis hostilibus eundum obviam, atque ea de caussa Regnum suum in arma convocavit, littora cuncta milite necessario complevit, classem eduxit ac hosti opposuit, nihilque reliquit, quae ad tuendum Regnum arcendamque hostilem vim a suis quicquam facere posset.

20.

Sic enim existimavit S. Reg. M:tas certius praeveniri ac averti hostiles conatus, si quis diffidat ac eat obviam, quam si manibus remissis nimium tribuendo hostis fidei, accepto detrimento, postmodum de perfidia hostis frustra conqueratur.

21.

Crescit etiam hosti animus ex hac Pontificiorum per Germaniam victoria, nec dubium est, quin eorum consilio auxilioque subnixus, audentius adversum Nos ierit: Cum hoc Regnum illis hactenus quidem desit ad spem plenae victoriae: Quo occupato (quod Deus clementer, avertat) cincti erunt caeteri Evangelici omnes, et tam a tergo ac lateribus quam fronte impugnari queunt ac nescimus, si quis omnia exacte consideraverit, an se diu tueri ac sustinere possunt.

22.

Interim dum haec aguntur utrinque ac S. Reg. M:tas credit, apparatus hunc Poloni bellicum paulatim remitti: Increbescit et augetur eius fama, ipseque Rex Poloniae iam in propinquo esse ac urbem Dantiscanam ingressurus refertur: Ut igitur vel impediretur hostilis ipsius conatus, vel, si concertandum esset, id potius procul quam prope suorum

conspectum et sine horum detrimento aut periculo fieret; tum ut certi quid (si forsán is belli apparatus minor fama esset) cognosceret, cum classe se in portum Dantiscanum S. Reg. M:tas contulit, cunctaque rumoribus respondentia invenit.

23.

Habuit tum quidem S. Reg. M:tas iustam causam rem suam agendi, nec defuit occasio, verum contenta hosti eripuisse sui laedendi facultatem, ac ne Ipsius M:ti saltem cum specie veri fractarum Induciarum vitium obtendi posset, sine iniuria et detrimento cuiusquam discessit, ac suam classem reduxit.

24.

Ex hisce D:ni Ordines haud difficulter vident ac iudicabunt, nullas iustas inducias pactas inter haec Regna, sed arma tantum ad tempus seposita, ne horum strepitus, ac si gererentur, incerti eventus, coeptum de pace tractatum impedire, remorari ac evertere possent. Resumenda tamen e vestigio, si negocium pacis non successerit.

25.

Coacta praeterea S. Reg. M:tas est toto hoc anno sui tuendi causa, et validam adornare classem, et diversos alere exercitus, maximis cum sumtibus, pluribus Regni sui locis, pro eiusdem amplitudine collocatos. Unde S. Reg. M:tas certo confidit, D:nos Ordines haec atque id genus alia considerantes, facile iudicatueros S. Reg. M:ti non voluntatem sed facultatem deesse ipsis amicisque suis subveniendi.

26.

Cum enim foedus Nostrum ac ratio ipsa foederatos a mutuis subsidiis excusat, cum premuntur ipsi gravi bello,

suosque alere exercitus iustae defensionis caussa necesse habent S. Reg. M:tas nunc quidem haud minus eam excusationem meretur, quam D:ni Ordines ipsi, quod, pressi Hispanico bello, suae nunc propriae defensionis intenti esse coguntur.

27.

Sustinuit etiam S. Reg. M:tas et Regnum Sueciae Poloni Catholicorumque insultus jam annis plus quam 25 continuis, sine cuiusquam vel Evangelici vel Amici Consilio auxiliove. Et si pacis tractatus, qui in manibus est, vel fuerit impeditus, vel non successerit, futuro vere iterum dimicandum erit. Neque spes aliqua est alios amicos ac foederatos hoc praesertim statu Evangelicorum S. M:ti accessuros. Ita caeteris spectantibus, totius belli in hoc arctoō orbe moles S. R. M:ti incumbit: Quae suam quidem suorumque tuitionem moliendo, simul caeteros omnes tutos ac securos praestat, suisque periculis, sumtibus et laboribus vicinorum pericula avertit, et ut sua curent, molliterque vivant, efficit.

28.

Est certe Polonus potens hostis et non contemnendus, qui odio flagrat summo et cupiditate huius Regni sibi vindicandi, et acceptam, uti vocat, iniuriam ulciscendi, nihil intermitteret, quo destinata perficiat sua. Pax Turcica, ipsiusque Turcae praesens imbellis status et mutationi obnoxius non modo securum Polonum reddit, et adversum Nos stimulat, sed et victoriae Catholicorum ac felices per Germaniam successus incitant ipsum, nec dubium est, quin Pontifex et caeteri Catholici Romani ipsum sint et animaturi, et communi ope adiuturi, ut Nobis debellatis, victoriam suam adversus Regem Daniae ac Ordines ipsos tanto commodius terra marique persequantur.

29.

Sac. quidem Reg. M:tas non spectabit haec ociosa, aut animum obiiiciet; sed D:norum Ordinum aliorumque Evangelicorum est considerare, quanti sumtus, quanta pericula, quanta denique belli moles Suae M:ti impendeat; nec aegre ferre, aut in deteriorem partem interpretari, si Sua M:tas difficultatibus plurimis, et etiam aere alieno ex prioribus bellis contracto implicata, non tam prompta, ut ipsa quidem expetit, subsidia D:nis Ordinibus mittere queat.

30.

Quin multo potius cogitandum esset, quomodo hae difficultates subsidio aliorum extricari, ac onera cunctorum nomine suscepta et exantlata ferri, et cum spe boni exitus portari possint. Ita S. Reg. M:tas explicata hisce tricis, promte accedere D:nis Ordinibus posset, cum nunc indecisa manente controversia cum Rege Poloniae, perpetuis gravis belli oneribus subiecta, vix unquam emergere ac aliis opitulari queat.

31.

Coniunctio etiam Domus Austriacae ac Poloni summa, merito D:nos Ordines ut haec recte dijudicent atque aestiment, permovebit. Vix enim ulli hoc tempore potentiores sunt Reges ac Principes, qui magis inter se congruant ac mutuas tradant operas, quam Imperator, Hispanus ac Polonus: Siquidem ut Hispanus in Occidentali: Ita Polonus in Orientali parte Europae constitutus, quasi fulcrum est Papatus, et uterque vi et arte cunctos ad obsequium Romani Pontificis reducere conatur. Ideoque et S. Reg. M:tas et D:ni Ordines tanto coniunctius illis resistere, ac ipsorum consiliis contraire merito debent.

32.

Sac. quoque Reg. M:tas promittit illud sibi certo ab Ordinibus, illos retenturos et perpetuatuos coeptam semel amicitiam: Et imprimis haud concessuros, ut hosti Suae M:tis aliquid vel servitii, vel firmitudinis accedat ab subditis ipsorum, praesertim ne quae navis Belgica aut Nauta suum Polono servitium addicant adversus S. R. M:tem.

33.

Cumque intellectum sit quendam Comitem Scotum Rudbertum Stywartum, accepta a Polono pecunia ac potestate milites conscribendi in Britannia, ac in hoc Regnum ducendi: Confidit S. Reg. M:tas D:nos Ordines pro sua potentia maris invigilatuos, hancque operam S. Reg. M:ti praestituos, ut si istas copias in mari dissipare, ac ne in ditiones Nostras descendant, aut hostis Nostri copias augeant, impedire possint, id quidem non intermittant. Sic enim de S. Reg. M:te optime merebuntur D:ni Ordines, et conceptae expectationi respondebunt.

34.

Hisce, uti dictum est, expositis, Ruthgersius alteram partem Epistolae Ordinum debitum 200,000 thalerorum Imperialium repetentem excusabit; argumentis desumptis ex onere et periculo bellorum, quibus S. Reg. M:tas hactenus pressa implicataque fuit. Quodsi vero ullo modo se hisce extricare poterit, sine mora illud dissolvat.

35.

Sumtus quidem S. Ipsius M:tas non fugitat, si qui faciendi essent in debiti solutione, aut si pecuniam aliunde possit habere, quo D:nis Ordinibus gratificaretur, ac ipsorum

onera eo modo sublevaret. Verum cum subditi S. R. M.(tis) hactenus quidem mercaturam usque adeo non frequentarint, domesticis mercibus maxima parte contenti, ac propriis viribus suis opibusque solo natis confisi, hinc fit, ut eae pecuniae copia in hoc Regno non sit, ut cum opus fuerit, ilico haberi possit.

36.

Quodsi vero D:ni Ordines ipsi suorum aliquem norint, qui reddere hoc debitum Creditoribus Suae M:tis velint; Quique loco adsecurationis immitti in certos redditus huius Regni cupiunt; S. Reg. M:tas illis et usuram adaugebit, et iure hypothecae tantos redditus adsignabit, ut et satisfactum sibi et satis cautum iudicent, prout Ruthgersius ipse data occasione de hac re ulterius aget.

37.

Hisce dictis, eo quidem die Ruthgersius nihil aget amplius, sed tantum dabit operam, ut ipsis publice privatimque persvadeat, optime S. R. M:tem et de ipsorum Statu sentire, et sibi quoque amicissima quaeque ex ipsis promittere, nec quicquam velle intermittere, quod conservationi ipsorum inserviat. Interim tamen significabit alia se adhuc habere mandata, quae concessa iterum dicendi potestate praepositurus sit.

38.

Nactus deinde iterum dicendi facultatem, paucis repetet periculum imminens Evangelicis a Pontificiis, ac inprimis S. Reg. M:ti ab Rege Poloniae, praesertim ex portu Dantiscano. Cum enim S. Reg. M:tas cuncta accuratius ponderat, haud difficulter praevidet nullis se suosque nec pactis conventis, nec fide, etiam interveniente iurejurando data, tu-

tos ab huius hostis molitionibus fore; Inprimis si vel minima spes se aliquid efficiundi offerat, nisi portus Dantiscanus, unde cunctae molitiones oriuntur ac fabricantur Regi Poloniae clausus ac praepeditus fuerit: Quamdiu enim is Polono patet, habet unde classem paret, in Regnum hoc excurrat, mare turbet, subditos Suae M:tis depraedetur, piraticam exerceat, naves spoliis onustas reducat, praedam dividat ac divendat, sicuti hoc anno factum constat. Quae sicuti minime tuta huic Regno sunt, et cum maximo damno coniuncta: ita nec tolerari ullo modo possunt.

39.

Claudi vero is portus nisi altero horum non potest, vel vi S. R. M:tis, vel data a Dantiscanis ipsis iusta cautione, nihil se admissuros in portu suo fieri, in praeiudicium aut detrimentum S. Reg. M:tis ac Regni Sueciae: Inprimis se haud permissuros, ut ullae naves vel ipsorum propriae, vel apud ipsos commercantium, ac in portum venientium, Polono inserviant adversum Nos, et quae hisce ulterioris securitatis caussa sunt coniungenda.

40.

Vi sua providere S. Reg. M:tas forsitan cogetur, si cautionem dare Dantiscani recusaverint, ne Polonus possit, si maxime velit, Regno Sueciae ex illo portu nocere: Caeterum cum hoc defendendi sui medium discedat parumper a sueta commerciorum libertate Dantiscanis hactenus in Regno Sueciae concessa, et ab illa benevolentia, qua utrinque uti sumus; Praeterea habeat etiam in se aliquid molestiae ac impedimenti in alios redundantis, non S. Reg. M:tis, sed communi bellorum vicio; Accedit etiam huc, quod S. Reg. M:tas multo ducit potius ac praesenti Orbis terrarum Statui convenientius

cum Dantiscanis, Civitate suae religionis et Germanica, amicitiam colere, quam se atque illam mutuis agitationibus conterendo, utrumque Catholicis Romanis tanto facilius superandum tradere; Itaque nihil S. Reg. M:ti optatius possit contingere, quam si servata consveta benevolentia ac commerciorum libertate, suae nihilominus securitati inde caveri posset.

41.

Dantiscanis hoc quidem S. ipsius M:tas obtulit, sed responsum tulit, non quidem pro rei magnitudine, et quod securitati huius Regni minime satisfaciat. Verum postquam scitum sit et Ill:res Ordines Generales magnae esse apud Dantiscanos auctoritatis, subditosque ipsorum maximam commerciorum partem illic exercere; Voluit S. Reg. M:tas D:nos Ordines haec edocere, simulque rogat, ut et in gratiam S. Reg. M:tis, et quod ipsorum quoque intersit, nihil innovari, nec novas molestias in mari Ruthenico oriri, velint Dantiscanos horum admonere, et ad dandam S. Reg. M:ti iustam cautionem hortari ac permovere.

42.

Hoc si obtinuerint ac perfecerint D:ni Ordines, bene sane merebuntur et de Regno hoc et de Civitate Dantiscana: Imo de suis civibus propriis ac communibus commerciis; ac S. Reg. M:tas habitura id est magni officii loco, suumque favorem, amicitiam ac benevolentiam ipsis Civibusque ipsorum data occasione vicissim exhibebit.

43.

Descendet deinde ad alterum caput mandatorum suorum, et quis sit status rerum inter Nos et Danum, qua potest diligentia et industria explicabit ad hunc modum: S.

Reg. M:tas sic quidem semper existimavit, nihil quicquam vel ad conservationem rei Evangelicae efficacius, vel ad stabilimentum firmitus, vel ad eiusdem augmentum paratius, quam Evangelicorum inter se concordiam: Contra nihil unquam vel per se nocentius vel sua turpitudine deformius, vel hostibus iucundius, quam Evangelicorum inter se concertationes et mutuas lacerationes ac morsus. Id cum semper et ubique detestandum, tum est maxime dolendum, si Evangelicorum dissidia in tempora periculosa, quae Ecclesiae, alias in angustum arctatae, ruinam minitantur, inciderint.

44.

Sac. itaque Reg. M:tas hoc unice conata enixaque est, iam inde a primis annis, ut quae orta sibi cum suis vicinis, ac imprimis Evangelicis dissidia ac bella essent, componeret, quae imminere viderentur, devitaret, amicitiamque, et si fieri possit, etiam foedus sociaret, ne hostibus Evangelii ex Nostri dissidiis animus cresceret, Nostrae vires decrescerent, ac ipsis aliquando praedae essemus.

45.

Id si unquam ante facto opus fuit, haec rerum ac orbis constitutio poscit certe, ac quasi exprimit Nobis id consilii, propterea quod Catholici nunc ferme per Europam potiores partes obtinent, ac felici suarum rerum successu ac victoria elati, non tantum per artes consvetas et insidias Evangelicos evertere: sed et omnia repagula, quibus hactenus retracti fuerunt, perrumpere conantur, sese inter se mutuo ad nostram perniciem constringunt, et arctius ligant, nihil intentatum relinquunt, quo Nos evertant, ac Religionem Nostram Verbo divino fundatam extirpent, mortaliumque animos falsa superstitione imbutos traducant.

46.

Consideravit haec accurate S. Reg. M:tas, atque ideo non cum caeteris tantum, sed et inprimis cum Serenissimo Rege Daniae Vicino et Consanguineo suo multos iam annos amicitiam et optime coluit, et quae alienare animos poterant, studiose evitavit, cumque, ut fieri solet, inter Vicinos, quaedam vel hinc vel illinc a subditis commissa essent, in foederis initi praeiudicium, vel contraversiae moverentur minus necessariae, ac huic tempori noxiae, eas vel interpretando lenivit, vel reticendo praeteriit, vel cedendo sustulit, nihilque fecit reliquum, quam ut amicitia inter Ipsam ac Sereniss. Regem Daniae sarta tecta conservaretur.

47.

Praeter spem tamen et meritum omne evenit, ut Rex Daniae coeperit quaedam gravamina aut controversias movere, initio quidem satis humaniter et amice, nunc per biennium ferme paullo impensius: Inter quae haec duo principem locum sibi adsignant. Primum, de vectigalium immunitate, quam subditis Ipsius hic commercantibus ex foedere deberi S. Reg. M:tas non inficiatur, sed id disputat, eam immunitatem, non ut Rex Daniae interpretatur, eripere S. Reg. M:ti in subditos suos potestatem, hosce pro ratione sui status aut difficultate oneribus vectigalibusve onerandi. Alterum est, quod Rex Daniae novo quodam et inusitato more, merces Sueticas, quae portantur per fretum Oresundh, vult et iubet certificare, uti vocant, corporali iuramento mercatorum, quod sint Suecicorum Civium propriae, nec sit quisquam alterius Civitatis aut Reipub: qui partem in iis obtineat: quod emtae sint propria Suecicorum Civium pecunia, et vehantur proprio Suecicorum Civium periculo.

48.

Primum Postulatum tale est, ut illo dato, status S. Reg. M:is subsistere nequeat, cum illo indirecte Jura Maie-statis Regis Suprema debilitentur, conservandique status nervi omnes aut praecipui praecidantur: Deinde ne verbum quidem adlegari poterit quicquam eius rei in transactionem venisse: Est praeterea absurdum, sub suae gentis Privilegio speciali ex foedere indulto merces, quae ad Danos non pe-tinent, et antequam in illorum manus veniant, in foederati praeiudicium ac detrimentum velle omni onere eximere, nullo argumento alio, quam quod in effectu Dani, qui postmodum eas merces coëmunt, id oneris ferre, ac venditori tanto maius premium, quam si iam ab initio mansissent merces vectiga-libus vacuae, persolvere cogantur; Cum S. Reg. M:tas omne vectigal Regi Daniae tributum ex iis mercibus quae a quo-cunque per eius Regnum in Sueciam importantur, aut hinc asportantur, posset impugnare, cum id, quidquid est, Nostris hominibus oneri veniat.

49.

Alterum vero postulatum eam speciem habet, ac si quis velit indirecte cuncta Commercia cum caeteris gentibus co-hibere, ac sub specioso titulo in universum tollere. Est praeterea inusitatum, et hisce quidem locis hactenus inau-ditum: Ideoque coacta fuit S. Reg. M:tas se de hisce excu-sare, ac ne quid innovaretur, rogare.

50.

Sunt et alia quaedam sed vel non magni momenti Nostra sententia vel saltem non admodum hactenus agitata: Idcirco S. Reg. M:tas de iis nihil iussit dicere.

51.

Haec vero eo devoluta sunt, ut cum Sereniss. Rex Daniae animadverterit S. Reg. M:tem in sententia persistere, tandem Mense Aprili huius anni iusserit per Regnum suum, ac cum primis in freto Oresundh omnes merces Suecicas onerari vectigalibus contra expressa verba foederis, et perpetuo observatum morem et consuetudinem horum Regnorum.

52.

Cautum est foedere inter Nos et Danum icto et more maiorum iam ab antiquo observatum, ut si quae oriantur Controversiae (cuiusmodi saepius oriri inter vicina Regna necesse est diversas ob causas) quae unius alteriusve moderatione spontanea non possent sopiri: Eae ad Commissariorum utriusque Regni amicabilem compositionem referentur: Si non convenisset, ut tum ex utriusque Regni Senatu pari numero Iudices darentur, qui illas cognoscerent ac diiudicarent. Quodsi vota essent paria et contraria, ut denique res tota ad arbitrum Compromissarium referretur, atque eius staretur sententia.

53.

Id salutari consilio olim constitutum, ac saepius cum maximo commodo usurpatum Rex Daniae nunc neglexit, atque eius loco ad inusitata penitus ac inhumanissima Re-pressalia transiit: Quorum tamen usus haud solet inter amicos Principes ac Respublicas frequens esse.

54.

Sac. quidem Reg. M:tas movetur sane suos iure spoliari, verum nihil est, quod S. Ipsius M:tem magis afficiat, quam quod neglectis mediis conservandae amicitiae ac benevolentiae, salubriter ac optimo consilio a Maioribus excogi-

tatis, ad repressalia, quibus plerumque amicitia infirmari solet, transitum sit, hoc praesertim periculoso rei Evangelicae tempore, quo consilia potius ineunda essent, quomodo sepeliri privatae Controversiae aut certe seponi deberent, quam ut cum metu communis ruinae, aliae de novo excitarentur aut intenderentur.

55.

Cum vero D:norum Ordinum Generalium optimus et in S. Reg. M:tem, et in conservationem omnium Evangelicorum communem, affectus Suae M:ti sit notissimus, noluit quicquam horum dissimulare, sed D:nis Ordinibus omnia iussit exponere, quo et scirent statum Nostrum, quo in cardine versaretur, et consilia caperent omnia, pro re nata ad tranquillitatem publicam dirigendi.

56.

Quodsi vero mutare hoc Regis Daniae propositum, cunctaque in pristinum suum locum possunt restituere; id foret illis maximae laudi, communi rei Christianae firmamento: Et S. Reg. M:tas illud amicitiae benevolentiaeque loco habitura esset.

57.

Haec cum Ruthgersius dixerit, seu his seu aliis verbis, observabit diligenter cuiusque motus animi, et si quem viderit rebus Nostris faventem eum confirmabit: Sin repererit quenquam alieniorem, dabit operam, ut quocunque modo eundem in partes Nostras posset retrahere.

58.

Exspectabit vero Ruthgersius in Belgio, donec per S. Reg. M:tis literas revocatus fuerit, ac interea temporis aget

per occasionem cum D:nis Ordinibus, ut velint observare consilia Ducis Nivernensis et Complicum in Gallia adversus S. Reg. M:tem, ac ea, si fieri potest, propter propinquitatem infringere ac dissipare. Studiose quoque Ruthgersius D:nos Ordines edocebit, maximas et calidissimas molitiones Polonorum, ac inprimis quod nunc resumant omnia ea consilia, quibus hactenus uti statuerunt adversum Nos, ob difficultates Pontificiorum in Germania nunc aliquamdiu intermissis. Futuro enim Vere Respublica Polona viribus omnibus Livoniam aggredi statuit: Rex vero ipse acceptis a Clero et Liga Pontificia subsidiis, milite externo et classe, tentare Sueciam constituit; Ac ut S. Reg. M:tis vires distrahantur, quendam Scotum Robertum Stywart fratrem Comitum Orcadum conduxit, et ad conscribendum militem octo millium, magnam pecuniae vim subministravit; Qui id nunc conatur omni vi, et mandatum habet, ut primo vere portum Gothoburgensem ingrediatur, atque Nos isthic detineat. Haec consilia quam sint periculosa, is facile viderit, qui Regni Nostri situm novit: Ideoque ut tempestive iis eatur obviam, S. Reg. M:tas comparare sibi classem constituit in Oceano, quae portum illum nobilissimum tueatur, ac hostis Nostri destinata infringat; Cumque D:ni Ordines in isto mari plurimum possunt, facturi sunt S. Reg. M:ti gratissimum, et quod utilissimum ac maxime salutare futurum sit rei communi, si et Stywarti istius molitiones observaverint, et per occasionem dissipaverint, et aliquot naves suas bellicas classi S. Reg. M:tis adiecerint, per aliquot Menses, donec is rumor evanuerit: Faciet enim id et plurimum ad famam, et sine magno suo incommodo benevolentiam singularem S. Reg. M:ti hoc pacto testabuntur. Deinde cum in portu Gedanensi nunc quidem parari incipiat maxima classis, cuius opera Rex Poloniae traicere primo vere cupiat in Sueciam;

Ideoque S. Reg. M:ti providendum sit in tempore, ne inde aliquid detrimenti huic Regno inferatur, Periculum vero maximum sit ab ista armatarum navium, quae portum illum ingrediuntur copia, atque idcirco incumbendum sit, ut illae portu isto arceantur; Quapropter S. Reg. M:tas rogat D:nos Ordines, quo suis Civibus inhi-beant, ne Gedanensem portum intrent navibus armatis; sic enim fore, ut neque molestia ulla a S. Reg. M:te afficiantur, nec inservire usibus Regis Poloniae magnopere possint.

59.

Quodsi Ruthgersiusprehenderit Ordines vel male habere moram solutionis ducentorum millium thalerorum Joachimichorum, vel sese offerre aliquos privatos, qui in se suscipere velint solutionem eius Summae, aget cum illis de usura, quam S. Reg. M:tas pateretur augeri usque ad novem procent: Ipsiisque cavebit, traditis loco usurae in manus ipsorum annuis redditibus, qui usurae sufficienter respondeant, donec fuerit ipsis satisfactum. Caussam tamen S. Reg. M:tis Ruthgersius reddet quam potest optimam, ac de singulis fideliter ad S. Reg. M:tem perscribet.

Gustavus Adolphus.

mpr.

(L. S.)

IV.

Mandata, quae S. R. M:tas, Consiliario suo Amico, Nobili D. Jano Rutgersio Ordinibus foederatis in Belgio exponere, injunxit. Actum in Arce Gripsholmiana 7 Augusti 1623.

R. A. Hollandica.

1.

Exponendo mandata S. R. M:tis, Instructione majore contenta, Rutgersius summa diligentia observabit, quo animorum motu cuncta suscepta fuerint, atque dabit operam, ut animos Ordinum tam privatim quam publice, propius ad S:m R:m M:m inclinare, si quos propensos repererit, incitare ac confirmare, si quos invenerit alieniores, lenire ac reducere queat. Cum primis, si qui occupati a contrariis animi motibus fuerint, ut meliora persuasi S:ae R:ae M:ti addicantur, prout S. R. M:tas id totum fidei ac dexteritati Rutgersii concredit.

2.

Interim insinuabit se Principis *Mauritii* gratiae ac favori, ac aliorum in ista Republica magnorum virorum, et quae sit opinio ipsorum de S. R. M:te deque eius Statu, tacite expiscabitur. Quod si poterit animis ipsorum, ductis hinc inde argumentis, instillare, ac spem facere S:ae R:ae M:ti nec animum nec vires deesse communem omnium caus-

sam ex sua parte juvandi, hostiumque progressus sistendi, si caeteri paulatim velint S:ae R:ae M:ti accedere: In eo quidem sedulo et per occasionem elaborabit.

3.

Cum Ludovico Camerario autem communicabit sua consilia, sub fide silentii, ipsique significabit et aperiet S. R. M:m videre ac prospicere, omnem molem belli propemodum impendere cervicibus Dominorum Ordinum, redacto nunc in Hispani ac Catholicorum potestatem Palatinatu toto, fractis Unitorum Principum Viribus, et animis, Caeterorum Evangelicorum Principum Germaniae, et animis deficientibus, et manibus collapsis: Rege Britanniae, vel dormiente, vel cum hoste colludente: Rege Daniae se istis motibus immiscere nolente, cum forsitan se neutri parti addicendo, tutum fore speret.

4.

Ad eum modum cunctis belli oneribus periculisque accervatim in Belgio se cogentibus, dubitandum merito esse, utrum Domini Ordines diu ista sustinere queant. Id vero pro certo habendum esse, Palatinum Regi Bohemiae his moribus et institutis, nunquam redditum iri.

5.

Nisi igitur rationes aliquae reperiantur distrahendi vires Domus Austriacae, ac Catholicorum, actum S. R. M:ti videri de Statu Palatini, de Statu Religionis in Germania, Ordinesque maximis periculis obnoxios esse. Pontificios vero, hoc victoriae felici successu inflatos, unum Evangelicum post alterum Statu suo dejecturos, donec illos Universos radicitus extirpaverint.

6.

S. itaque R:m M:m (cuius etiam interest non nimium crescere potentiam Pontificiorum ac Domus Austriacae) haec nequitiam negligere, ac saepe cogitare solere, quomodo ista haec arma Ligae Pontificiae, hoc praesertim tempore, diverti ac distrahi, et oppressis nunc ubique Evangelicis, spes aliqua melioris conditionis refulgere queat.

7.

Illa diversio, si in Italiam referri posset, esset id quidem consultissimum. Sed, cum vix credibile sit, id velle Venetos, aut permissurum Sabaudum, quorum opera in eo utendum esset: exigua eius conficiendi relinquitur spes. Papa enim Romanus nitetur contra: Et Gallus obsessus possessusque a Jesuitis eorumque fautoribus etiam salutarem arreptam resolutionem, nullo negotio mutabit, sicque optime cogitata in cassum cadent.

8.

Germania exhausta nunc est et plurimis locis devastata, nec quisquam partium Evangelicarum, qui certi consilii propositique, tale facinus aggredi ac sustinere poterit, cum ii qui id audent, nullis propriis viribus innitantur, incertumque sit, quo consilio propositoque id susceperint. Qui vero viribus certoque statu pollent, abhorrere videantur ab hisce consiliis, et securitatem suam consiliis Neutralitatis, uti vocant, quaerere. Ac si quis tanti animi esset, qui se hostem Pontificiorum in Germania profiteri audeat: Nemo tamen earum est virium, ut hostem in hostico quaerere possit, verum eundem potius exacerbatum ac offensum, ad se et sua pertrahere cogatur.

9.

In Hispaniam non sine maximo commodo bellum transferri posset: Sed cum caeteri Reges dormiant, Ordinesque magnis belli oneribus domi premantur, haud scimus, an bellum ipsi soli in Hispaniam transportare queant.

10.

Potest aliqua spes esse a Turca. Sed cum sit hostis Christiani nominis, haud videtur cum illo colludendum, videturque Turcae praesens status ita constitutus, ut non ab illo cuiquam metuendum quin potius sperandum sit, fatalem illi imminere mutationem.

11.

Cum igitur hac via nulla aut exigua pateat spes Evangelicorum res collapsas restituendi, ac Domus Austriacae, Catholicorumque arma distrahendi: Unum adhuc relinquitur, si bellum in Polonum, et ad limites Silesiae Moraviaeque transferri posset. Quod si enim Status Polonicus moveri quiret, retrahere cogeretur Imperator suas vires, ex Germania in auxilium Poloni, destitueretur iis subsidiis quae hactenus a Polono habuit, et quae Catholici in hoc bellum ubivis ferme terrarum contribuerunt. Ita quoque animari possent Bohemi, Moravi, Silesii, Austriaci, qui nunc extrema servitute premuntur, aut anguntur exilio, spemque concipere, iterum ad sua redeundi, ac in pristinum locum restitutum iri. Domini Ordines quoque et Germaniae Principes, quibus aliquid saltem animi est, tanto commodius respirare, pressam libertatem vindicare, et abrepta recuperare possent.

12.

Id quidem neminem tentaturum S. R. M:tas novit, cum et grave sit ac perdifficile, nec quisquam, qui mediocri Statu

fuerit, ipsum in tantum conicere discrimen vellet, nisi alioquin bellum illi cum Polono sit, idque gerere sui tuendi causa cogatur.

13.

Postquam igitur S:ae R:ae M:ti bellum nunc multis annis cum Polono sit, atque ad eum modum comparatum, ut sopiri ac componi facile nequeat: S. R. quidem M:tas ausura hoc esset, accedente causa publica ad inimicitias privatas et peculiares, si Domini Ordines aut alii amici accedere S. R. M:ti suo subsidio, et hanc expeditionem faciliorem reddere vellent.

14.

Etsi enim S. R. M:ti vires non desunt, cum magna spe movendi Status Polonici: tamen ut cuncta sint paratiora, firmiora ac diuturniora, consultum erit, ut caeteri Evangelici manum jungant et auxilium ferant. Quapropter si Domini Ordines menstruatim in hoc bellum conferre vellent 50,000 Joachimichorum seu Imperialium, Deinde tentare Venetos, Principes Germaniae nunc pressos, et si quos alios jugi Hispanici Catholicorumque pertaesos scirent, ut et ipsi se S:ae R:ae M:ti jungerent, ac subsidium pecuniarium mitterent, maxima certe spes esset, eius belli cum communi utilitate Evangelicorum conficiendi.

15.

Primo enim S:ae R:ae M:ti justa et praeclara classis ad manum est, quae tueri ac defendere non propria tantum, sed et hostem laceessere et invadere possit. Deinde habet S. R. M:tas peditem, et magno numero, et cum velit, majorem habere possit, qui exercitus, omnes omnium Principum ac Rerumpublicarum non quidem armis, sed obsequio ac laborum tolerantia et usu excedit ac superat, parvo contentus

vivere, et avaritiae artibus hactenus non pellectus, disciplinae observantissimus militaris. Hic si reficiatur, augeaturque paucis legionibus aut Regimentis exteri peditis et peregrino equitatu, nullae erunt vires, quibus S. R. M:tas se, secundum Deum, non parem iudicatura sit. Nec desperat, quin id, quod habet in animo, Divina clementia nixa, effectui datura sit.

16.

Huic suo S. R. M:tas confidit exercitui, quod per se Divina juvante clementia, satis validus futurus sit ad impugnandum Polonum attrahendumque Imperatorem ac Catholicos in Poloniam. Sed si Illustrissimus Princeps *Christianus* Brunsvicensis ac Petrus Ernestus Mansfeldius a Dominis Ordinibus persuaderi et induci possunt, ut cum suis copiis, per Saxoniam aut Marchiam se in Poloniam, Silesiam, Moroviam, aut Bohemiam conferant, neutiquam dubitandum erit de felici successu. Quocunque enim illi ierint, sine controversia, ut Magnes ferrum Ipsi Catholicorum ac Domus Austriacae vires et exercitus attrahent, et a Palatinatu Ordinumque Provinciis divertent.

17.

Si in Poloniam se contulerint, vix poterit illa sustinere tot exercitus, cum munitam Urbem aut civitatem non habeat, nec peditatu valeat. Et si Polonos accepta clade semel aut iterum caedi contigerit, vix unquam vires recolligere poterunt. Nec dubitandum est, quin Ordines eius Regni, si pressi fuerint, magna parte adversus Regem ipsum consurrecturi sint, cum diversarum sint religionum, et tam reformati, quam Graecae religioni addicti, hactenus maximas persecutiones sint passi.

18.

At, si consultum visum fuerit, Brunsvicensem, et Mansfeldium, Silesiam, Bohemiam, Moraviamve intrare: animum addent illi pressis Bohemis, Silesiis, ac Moravis, augebuntque exercitus suos, copiis et multitudine exulum: omnisque belli Germanici Belgicæque moles, iterum in Bohemiam redibit, ac S:ac R:ae M:ti cum Polonis solis res erit, adque eum modum, S. R. M:tas Polonum sustinebit, ne ille auxilio venire queat Imperatori ac Catholicis per Germaniam, et Brunsvicensis, Mansfeldiusque impedituri sunt, ne Polono mittantur subsidia.

19.

Marchio denique Jegerdorfensis et Comes Turnensis, e vestigio adfuturi sunt suis copiis, easque juncturi vel uni vel alteri, prout commodissimum visum fuerit, nec dubium est, quin Bethlenius Gabor facili negotio incitari queat.

20.

Exitum horum consiliorum, etsi nemo sibi certo possit promittere, animo tamen licet praesagire, et ex rerum conjectura assequi, hunc fore, ut Catholici viribus fracti et attriti, Palatino suis fortunis nunc exuto, reddituri sint et dignitates suas et Ducatus: restituri quoque caeteros pristinae libertati ac juribus. Et si fortuna voluerit paululum favere coeptis, infirmari vires Catholicorum poterunt ac forsan multis regnis ac Principatibus eiici. At si fortuna coeptis minus faverit, hunc tamen haec consilia necessario habitura sunt eventum, quod Ordines Belgii liberabuntur maximis belli oneribus ac periculis domesticis: Bellum derivabunt in Catholicorum proprias ditiones, quae peribunt, et atterentur non nostris modo, sed et ipsorum Catholicorum copiis. Et

si nostri (quod est omnium deterrimum) tandem post multos conflictus fuerint ejecti, peribunt quidem Evangelicis unus alterve exercitus, aut eius exigua pars, cum quodam pecuniae dispendio: cum interim exercitus Catholici delendi sint, et Regiones vastandae ac enervandae, ut si in posterum maxime velint, ob rerum penuriam, persequi Evangelicos non possint, resque Evangelicorum tandem in eundem statum, in quo nunc sunt, recident.

21.

Unum vero hoc impedimentum obiicitur S. R. M:ti ne interim dum hisce intenta est, retrahatur per alios vicinos suos. Ideoque si Dominis Ordinibus consilia haec placuerint, statuere oportet ac cavere S:ae M:ti ipsos interea dum haec durat expeditio, foedus cum Sua M:te et offensivum uti vocant, et defensivum, habituros, ac si quis vicinorum interea temporis S. R. M:m lacessere velit, aut invadere, id impedituros et aversuros pro virili, aut si consilio locus non datur, una cum Sua M:te propulsuros.

22.

Cum Rutgersius haec, atque id genus alia, que huic negotio inservire intellexerit, cum Camerario communicaverit, consilium illius expetet, et, si ipse judicaverit, ista Regi Bohemiae grata fore atque ab ipso iri approbatum, poterit in se hanc suscipere provinciam, communicandi ea de re cum suo Domino, veluti ex se ipso, nulla facta mentione Rutgersii: Idque dare operam ut Rex Bohemiae de eadem agat cum Principe *Mauritio*, studeantque illud ipsi S. R. M:ti proponere, ac sollicitare, ut quae belli promovendi causa sollicitanda sint, tanto facilius impetrent.

23.

Quod si scrupulus iniiciatur, an S. R. M:tas induci queat, ad id suscipiendum: poterit Rutgersius si viderit Principem *Mauritium* et alios illi rei animatos et affectos, aperire Principi ac caeteris, S. R. M:m propensam satis esse, ad istud negotium, si modo manum jungere S. M:ti velint, et duo praedicta incommoda, praevenire ac avertere.

24.

Quod si vero Camerarius judicaverit id frustra per Regem Bohemiae moveri, aut Rutgersius ipse animadverterit, hoc attentis animis audiri a prudentioribus, cum quibus indirecte ea de re ac veluti per discursum communicaverit, ipse occasionem quaeret, de praesenti rerum Statu per Orbem terrarum cum Principe *Mauritio* colloquendi, negotium hoc cum illo communicabit: sique illud ab illo accipi promptis et arrectis auribus intellexerit, sincere illi mentem S. R. M:tis aperiet, et omnia ipsius Iudicio ac directioni subiiciet: Sin vero animadverterit Principem de successu rerum haesitare, atque dubium animi, non ea, qua par est, promptitudine, haec accipere, etiam ipse Rutgersius cautior in proponendo erit.

25.

Quicumque vero motus animorum fuerit, studiose adiscet, ac ad S. R. M:m perscribet: ut quid S. R. M:tis amplius fieri velit, intelligat plenius. Interim si placere illis hanc propositionem intellexerit, spem illis merito facere possit, S. R. M:m ad id consilii facile inductam iri.

26.

Dabit etiam operam Rutgersius, ut si possit, Principem *Mauritium* inducat, quo ille D. Christophorum Radzevilium

instiget, et ad amicitiam cum S. R. M:te colendam, et ad se Regi Poloniae opponendum, instincta illi spe Magni Ducatus Lithuaniae sibi suisque obtinendi. Per illum deinde caeteri Evangelici, ut et Graecae Religioni addicti, incitari possent. Quod si vero id commode per Principem non posset effici, Rutgersius consilia conferet cum Camerario, ipsumque incitabit, ut ipsus, veluti Radzevilio notus, talia consilia adgrediatur.

27.

Sunt quoque in Polonia, atque inprimis Lithuania, et ad limites Moschovitici Imperii, plurimi, iique haud infirmi nominis, Graecam Religionem profitentes, qui et directe et indirecte a Catholicis petiti et muneribus beneficiisque publicis arcentur, et per occasionem evertuntur, denique spe, praemiis, ac etiam metu ad Catholicam religionem adducuntur, unde satis male contenti facili negotio incitari posse videntur. Illi cum Patriarcham Constantinopolitanum viderentur, ac caeteris Graecis conjunctissimi sint, Dominorum vero Ordinum Legatus apud Turcam magnae sit auctoritatis apud solos Graecos et, uti refertur, caussam saepe-numero ipsorum agat in aula Othomannica: Quapropter haberet S. R. M:tas magni officii loco, si Domini Ordines Legato suo injungere vellent, ut ipse data occasione, Graecos in Lithuania per alteros illos impelleret, quo facta a Catholicis secessione, statum illum moveant, ac si fieri posset, S. R. M:ti accederent. De subsidio enim hinc exspectando, urgente necessitate, ut certo confidant, satis illis caveri potest. Quomodo autem in hac actione procedendum sit, S:a R:a M:tas Principis *Mauritii* ac Dominorum Ordinum (si illis placet) iudicio permittet.

29.

Caute tamen Rutgersius haec duo postrema proponet, non directe, sed per discursum, initio veluti ex se, et si rejectam iri propositionem intellexerit, S:ae R:ae M:tis mentem dissimulabit: sin placere animadverterit, poterit et ipse causam hanc tractare apertius, et quid animi S:ae R:ae M:ti sit, declarare clarius ac evidentius.

Gustavus Adolphus.

mpr.

(L. S.)

V.

Informatio

a S. R. M:te data Tribuno militum Gustavo Hornio
super iis quae ipsius fidei sunt concredita ad pera-
gendum in Belgio. Actum Gripsholmiae die 30 Sept:
Anno 1623.

R. A. Hollandica; cop.

1.

Cum praesens Evangelicorum per Orbem Europaeum
status multis modis inclinet, fatali inprimis socordia atque
privati commodi respectu eorum qui vires iungere ac colla-
bentem statum rerum fulcire ac sustinere deberent; S. R.
M:tas bene ac probe videns, tum causas ruentis rei, tum
media ac rationes, quibus juvari atque iterum restitui posse
videatur, *Janum Ruthgersium*, Consiliarium suum aulicum,
ablegavit in Belgium ipsique in mandatis dedit, ut cum Il-
lustrissimo Principe Auraico D:no Mauritio, ac si ipsi vide-
retur, postea cum prudentissimis Ordinum Generalium, con-
silia S. R. M:tis de divertendo bello, ab Belgii limitibus, in
Poloniam ac Vicinam Silesiam communicaret.

2.

Mandatorum ipsi Ruthgersio datorum exemplar accipiet
Tribunus Horn, ac rem totam cum ipso communicabit, atque

ut utriusque verba ac propositum animi sibi respondeat, mutuas tradent operas ac consilia iungant. Verisimile autem est Ruthgersium ante Hornii adventum rem exposuisse Principi, aut si id factum non est, consultissimum iudicat S. R. M:tas ut is initium faciat. *Hornius* vero post eandem rem suae fidei commissam Principi per Occasionem apperiet, ac primo quidem uterque tam *Hornius* quam *Ruthgersius* iisdem rationibus ostendent, diversionem istam nuspiam commodius transferri posse, ac majori cum spe restituendarum rerum, quam in Poloniam.

3.

Caeterum, etsi ea argumenta, quae in Ruthgersii instructionem relata sunt, aut praeterea excogitari possunt, isti negotio accommodata, eius sunt ponderis, ut spes sit ea sine fructu haud auditum iri: Tamen cum Excellentia ipsius veluti Princeps circumspectus ac militaribus potissimum principiis incumbens, non facile sit passura se induci, nisi ipsi ad oculum demonstratum fuerit, diversionem hanc belli fieri, ac denique D:nos Ordines Generales diversionis eius fructum capere posse; Idcirco Horn quanto potest iudicio ac dexteritate, Excellentiae ipsius duo haec capita declarabit, inprimis modo infrascripto.

4.

Ostendet primum S. R. M:tem munitam esse egregia classe qua Regnum Litoraue sua Maris Balthici secundum *Deum* facile tueri possit. A bello enim Danico, unice S. R. M:m in id elaborasse, ut classem haberet bonam egregiarum navium tanto numero, qui suis tuendis sufficeret, cui de tormentis, munitione, caeterisque necessariis abunde prospectum est: hoc fine, ut hostis Polonus commode arceri, con-

cilia ipsius Nos adgrediendi facile disiici, ac conatus eius dissipari possent. Huc accedit, quod ipse Polonus nec classem propriam habet, nec si quis statum eius Reipub. considerat, ullam potentem ac bonam classem habere potest; Totius enim Regni Poloniae Ordinarii reditus, vel sunt deputati mensae Regiae, vel inter Clericos, Palatinos ac alios Regni Proceres divisi. Extra Ordinariae autem contributiones nunquam nisi in certam expeditionem sciscuntur, cum classis indigeat perpetuis impensis. Ipsa praeterea gens polonica Equitationibus adsueta, a navigationibus abhorret, nec quantas habet commiditates considerat ac novit. Ac si maxime velit possitque sumptus istos ferre, tamen commodos portus nullos nunc habet, praeter Dantiscanum, et paucos in Prutenico mari. Hi quam facile obstrui possint, non est operae pretium dicere. Ille Dantiscanus omnium quidem est nobilissimus, sed unde naves oneratae neque egredi, neque eo ingredi queunt. Idcirco nihil erit facilius, quam impedire ne Classis Poloni, si quam haberet, inde egrederetur.

5.

Hoc itaque initio posito, S. R. M:m Regnumque Sueciae mari Balthico ab hostis Poloni insultu facile tutum fore, si omnia tempestive provideantur; Id erit secundo loco considerandum, eiusdem suae classis beneficio S. R. M:ti cuncta litora ac magnam provinciarum Poloniae partem ab ipso Rigensi portu per Churlandiam, Samogithiam, Borussiae usque ad fines Pomeraniae patere. Pudzensis vero sinus omnium est accommodissimus militis expositioni, tum quod portum habeat egregium ac a plerorumque ventorum vi ac procellis immunem, ubi naves pro anchoris stent: tum quod oppidum ad interiora sinus collocatum facile sit ex-

pugnatum, et propter situm nihilominus exiguo negotio muniri queat.

6.

Neque miles hostili in terra collocatus arcere ac impedire poterit, quo minus miles noster exponatur, propterea quod ambo latera sinus simul ab hoste obsideri non possunt, propter longissimum terrarum tractum ac procul a se distantem. Deinde sunt et litora plana ut hostis nullo negotio per tormenta ex navibus atque Cymbis loco moveri, facultatemque in litora prosiliendi eaque occupandi nostratibus ut det, cogi possit. Pede vero semel in terra collocato, nunquam justo exercitui deerit potestas et occasio, adversus Polonum progrediendi, cum Exercitum pedestrem nullum ordinarie alat, nec valentem nisi e Germania habere queat. Ipsum vero qui mediocri exercitui opponi possit paucis septimanis e vicina Germania comparare illi erit difficile, ac propemodum impossibile.

7.

Pudzense itaque Oppidum et occupandum et munendum erit: Illic collocandum horreum ac penu rerum omnium ad victum et bellum necessariorum. Portus iste tenendus iusto praesidio, quod mediocri exercitui comparari queat, ac conservandus, ut praebeat copiis auxiliariis amicis, et quae supplementa ex Suecia mittentur, tutum ac facilem ingressum et receptum, ut ibi stent naves pro anchoris et tueantur Exercitum a tergo ne e mari metus aliquis sit, sed ut a tergo tutus, ea quae ante pedes sunt, tantum spectet.

8.

Cunctis copiis coactis ad Putzki provisuque facto rei frumentariae, ac si quae alia sunt necessaria, iter in Polo-

niam patet, seu quis illud instituat in minorem Poloniam, et ut habeat Vistulam ad Sinistram progrediendo; Seu quod huic instituto est accommodatius, in maiorem Poloniam Posnaniam versus, habendo semper ad dextram, et in propinquo, Pomeraniam et Marchiam Brandenburgensem solum amicum aut certe neutri parti addictum, donec ingressus pateat in Silesiam. Nihil vero in toto isto tractu, ut et in reliqua Polonia et Lithuania est, quod exercitum justum impedire aut remorari queat ullo in loco, praeterquam si justus opponatur exercitus; nulla Castra munita ullius momenti; nullae potentes Civitates; nullae munitae aedes magnatum. Vis enim Regni Poloniae omnis tam tutandi sui, quam hostis persequendi in Equitatu ipsius consistit. Solum ipsum per se planum plurimis locis densum arboribus ac sylvis, et multis fluminibus ac torrentibus divisum, ut multis locis magis pediti quam Equiti sit congruum.

9.

Dantiscum quidem Civitas potens et magna, praebet aliquid difficultatis ob vicinitatem, et alias commoditates, quas inde Polonus habere poterit. Verum sperat S. R. M:as interventu D:norum Ordinum hoc a Dantiscanis obtineri posse, ut neutralitatem in hoc bello colant. Id enim eos velle dubium non est, si per Polonum audent, et se de conservanda neutralitate acturos in Comitibus proximis Warsoviensibus promiserunt. Id igitur si obtentum fuerit, superata jam haec est difficultas; sin minus, credibile tamen est eos quidem muniendi sui causa militem satis copiosum conducturos, verum nunquam tantum conscripturos, ut copias magnas adversus S. R. M:m mittere queant. Classis quoque Regni, portum Dantiscanum perpetuo obnavigans hoc efficeret, ne quid hostile inde mari tentari adversus S. R. M:m possit.

Iter quoque Silesiam versus susceptum, quanto longius fertur a Dautiscanorum territorio, Eosque immunes reddit a belli damnis et injuriis, tanto etiam magis eos continebit, quominus S:am M:tem irritare volent, aut ausuri sunt.

10.

Reliquae difficultates convehendorum necessariorum et praecipue ad victum inde cum primis juvari possunt, quod iter sit faciendum prope ac quasi in conspectu limitum Pomeranicorum ac Marchia-Brandenburgicorum, qui cum amici aut neutrales sint, facile videntur pellici posse ut ob certum lucrum advebant ac suppeditent necessaria Exercitus, si habeantur moderate ac Disciplina militaris in exercitu conservata fuerit.

11.

Haec quidem Hornius de itinera faciendo referret, et cuncta Ordine ex ipsis tabulis Geographicis ostendet. Verum ut ipsius Excellentia intelligat ac diiudicet, quibus viribus S. R. M:as hoc tentatura sit, ostendet Hornius Principi S. R. M:m ordinarie alere 25 Cohortes seu Regimenta Suecici peditis, quodlibet constans 8 Vexillis et Capitibus 1200; equitatum praeterea respondentem conditioni ac commoditatibus Regni huius ad 4 ferme millia. Pedites hi non mercede conducti, aut propter periculorum ignorationem data in Cauponis fide collecti, sed certo iudicio ac delectu habito, e rustica plebe conscripti, integri aetate, sueti laboribus, ferendis oneribus, tolerando frigori, aestus, inediae, vigiliis, nullis adsueta delitiis, et qui parvo contenti sunt vivere: Plerique non ignari rei communis nauticae artis fabricandi, obsequio erga superiores prompti, nec mandata ulla recusantes, disciplinae militaris observantissimi; faciles ad discendum militaria exercitia, validis corporibus et si res

tulerit, ac recte fuerint ducti, mortis malorumque contemptores.

12.

Ex hisce si S. R. M:as elegerit 12 Regimenta (reliquis ad defensionem Regni ac Livoniae domi relictis) et 2000 Equitum; Hisque deinde adjecerit 6 Regimenta peditis Germanici, ac Scotici nec non mille Equites Germanos mercede conductos, iisque omnibus fuerit sumptibus S. R. M:is de armis caeterisque necessariis abunde prospectum, datur illustrissimo Principi Auraico veluti experientissimo Imperatori iudicandum, sitne talis Exercitus peditum 21,600, et Equitum 3000 sufficiens ad movendam Poloniam in arma, eamque defatigandam, praesertim cum Lithuanis futurum sit, quod in Livonia agant. Maximi quoque Palatinatus Podolienses ac Rutheni, alique ad limites Tartarorum siti, ob perpetuas horum incursiones, nihil subsidii conferre queant. Belli vero totius moles incumbet maiori minorque Poloniae, Mazoviae, ac Borussiae; Quae peribunt si minus nostris, certe ipsorum Polonorum manibus, quae ob neglectum Disciplinae militaris, suum solum conterere, suosque proprios concives diripere et excruciare solent.

13.

S. Itaque R. M:tas isto exercitu suo hoc quidem se effecturam sperat, ut Polonus suis defendendis intentus interim de oppugnanda S. R. M:te domi non cogitet. Deinde suis omnibus opus habens, nihil subsidii, nec in milite, nec in pecunia clam aut aperte contribuat Caesari aut ligae catholicae in haereticorum uti vocant extirpationem per Germaniam. Attrahet quoque partem aliquam Virium Caesarearum in Silesiam quo minus eas omnes in Germaniam ad opprimendos caeteros Evangelicos convertere possit. S:a

quoque R. M:as consilium pro re nata capiet, aut trahendi aut maturandi belli, suaque consilia diriget, pro ut tempus postulaverit, et gerendae rei occasio. Trahere enim existimat se posse bellum pro suo libitu, quod sit in hostico, habeatque mare in sua potestate, nec habeat opus ulterius progredi quam commodum visum fuerit. Hostis autem in suo solo pugnabit, illudque perdet ac vastabit. Constat quoque Equitatu, qui adversus peditatum vallis aggeribusque munitum, parum proficiet. Mores quoque gentis initio fuerentis, postmodum ubi primus impetus deferbuerit, paulatim spiritum remittentis, ac dilabi consuetae S. R. M:m haud parum animant rem iusto successu non carituram. Quodsi vero S. R. M:as bellum trahere ceperit, atque istic unum aut plures annos alere S. R. M:tis Exercitus in hostico crescet, eundo, atque ex Suecia defectus eius nullo negotio suppleri poterunt. Polonus vero et milite et viribus decrescet, vastatis ac in solitudinem redactis circum circa regionibus ipsius.

14.

Illud vero ad communem causam pertinet ut hoc bello non soli Poloni arcentur, sed Caesaris Catholicorumque vires in Poloniam, Silesiam, Moraviam, e Germania ac Belgio revocentur. Id vero fieri posse videtur, his duobus modis: Primo ut alius ac potens Exercitus comparetur, qui in Silesiam ducatur, ac Caesari ibidem negotium facessat; Deinde ut *Bethlehemus Gabor*, Jegerndorfensis ac Turnensis incitentur ad infestandas reliquas provincias Caesaris ac Bavari, sic enim et vires Poloni sisti, et Caesaris ac Catholicorum retrahi plane e Belgio posse videntur.

15.

Ad primum quod attinet, si Domini Ordines ad eum

modum, quo hactenus per aliquot annos et Bohemicas res dum starent, et Unitorum Principum per Germaniam, et nunc Brunsvicensem ac Mansfeldensem foverunt ac sustinuerunt, adhuc semel comparare velint, validum Exercitum, eumque mittere in Silesiam, eo tempore quo S. R. M:as uti dictum est, Poloniam fuerit ingressa; Non est dubium quin is Exercitus Caesarem ac Catholicos sit in se conversurus procul conspectum Belgii ac sine huius ullo periculo; Attrahet is quoque omnes exules Bohemos, Moravos; Excitabit oppressos in istis locis; Accedent quicunque ob religionem aut studium partium premuntur et nunc delitescunt, crescetque Exercitus eundo, maxime si cum Bethlehemo Gabor de negotio et eius expeditione convenerit.

16.

Quodsi D:ni Ordines eum Exercitum in Silesiam immittere volent per Germaniam, ut ipse sibi iter et transitum aperiat, idque sub boni cuiusdam Imperatoris ductu, S. R. M:as hoc relinquit Excell. ipsius iudicio, eoque casu S. R. M:as a latere Polonico illum Ordinum Exercitum tutum, quantum in se est, praestabit, ac cum illo per omnia corresponderet, mutuasque tradet operas. Et si is necessitate coactus pedem e Silesia retulerit, habebit apud S. R. M:m tutum receptum.

17.

At hoc iter videtur tantis difficultatibus involutum, ut eius conficiendi perexigua spes appareat. Si enim per Saxoniam transitum quaesierint, utriusque circuli Principes, qui soli adhuc in Germania suas vires retinere videntur, vi ac conatu omni se opponent, ac transitu isto offensi tanto promptius se Caesari jungent. Quodsi iter sibi in Bohemiam

patefacere voluerint per Hassiam ac superiorem Germaniam, cuius propositi Brunsvicensis hoc anno fuisse videtur; Etsi illud iter longum multis obstaculis septum, erit non in hostico, sed in Hassia de transitu dimicandum cum potente et victorioso Exercitu; Et si maxime superior in proelio exstiteris, erunt et transeundae et praetergredundae multae magnae et potentes Civitates, priusquam in Bohemiam veneris, adeo, ut si quis cuncta exacte consideret, vix erit spes aliqua isthac iter cum fructu faciendi.

18.

Quodsi igitur Excell. ipsius facto iudicio ex eventu huius anni, censuerit ita bellum transferri non posse, sed Exercitum suum diversioni conficiundae destinatum mittere velit ad S. R. M:m per partes, atque illic sub S. M:tis nomine ac ductu formare Exercitum, qui initio iunctus copiis regiis, atque sub nomine S. R. M:tis ductus ad limites Silesiae, hanc deinde intret, et sive sub nomine S. R. M:tis sive sub nomine Ordinum, aut quocumque alio rem conetur restituere: Hoc S. R. M:as Dominis Ordinibus praestabit officii. Primo, concedet Exercitui ipsorum per partes atque vexilla misso transitum per suum Regnum, ut Gothoburgum adnavigans, illicque expositus, sine iniuriis ac damno, transeat ad litora maris Balthici, ibique iterum exceptus navibus Belgicis eo fine istuc missis, transportetur in Borussiam, hac tamen lege, ut interim dum hic moratur, stipendia militi debita S. R. M:ti tradantur persolvenda, quo militaris disciplina melius exerceri queat, ac Subditis S:ae M:tis ausa conquerendi non detur. Deinde S. R. M:tas appulsum Exercitui belgico praebebit tutum, ac minime impeditum in sinu Pudzensi; Tum ut illic Exercitus et cogatur et formetur, ac denique ut Regiis copiis iunctus, per Poloniam ducatur et ad limites

Silesiae deducatur, hac conditione, ut qui ipsi ab Ordinibus fuerit Dux constitutus, interea temporis dum vel in Regno Sueciae haeret, vel ad Pudski colligetur, vel copiis Regiis coniunctus sit, Imperio S. R. M:tis sit audiens, et ex ipsius S. R. M:tis arbitrio cuncta gerat.

19.

Sin hoc habitum fuerit pro difficili, consultiusque videatur id ut oneris ac laboris tum in conscribendo milite, tum bello gerendo S. R. M:as in se suscipiat, haud quidem id S. M:as recusabit, si Domini Ordines tantam pecuniae vim volent subministrare, ut inde 10 Regimenta peditum et tria millia Equitum tempestive conscribi, ac deinde menstruatim sine defectu, sustentari queant. Pecunia haec si in tempore tradita fuerit, mittet S. R. M:as qui continuo, neque ulla interposita mora militem undique conscribant ac cogant, atque, ad S. R. M:m in Pudski ducant. Cumque exercitus uterque adfuerint, et is qui sumptibus regiis colligetur, et qui pecunia Ordinum conscribetur, S. R. M:as vi sibi iter apparet in Silesiam, suoque retento et collocato in Polonia ad facessendum negotium Polono, conservandumque Exercitui utrique tutum reditum, cum altero vel ipse progredietur in Silesiam, vel Ducem Exercitus virum aliquem industrium constituet, qui modis omnibus conabitur collapsas Evangelicorum res restituere.

20.

Erit et illud e re, ut si fieri posset, Veneti, Sabaudus, Superioris Germania(e) Civitates, Principes quoque jam pressi ac gementes sub iugo incitentur, ad subministrandos sumptus, quo Exercitus major conscribi, indies augeri ac bene sustineri, bellumque trahi in haereditariis ditionibus Cae-

saris possit. Quanto enim concurrent majores vires, tanto etiam erit major spes aliquid efficiendi quod in publicum omnium Evangelicorum et Monarchiae Hispanicae osorum commodum ac emolumentum redundare queat.

21.

Hisce ad hunc modum Excellentiae ipsius demonstratis ac propositis, non erit difficile ostendere fructum inde maximum D:nos Ordines capturos. Omnium enim iudicio id quasi certum habetur, Germaniam Belgiumque his periculis ac metu bellorum nunquam liberatum iri, nisi quae ratio inveniatur illud in Italiam transferendi. At Polonia haereditariaeque ditiones Caesaris, ac Domus Austriacae sunt illa Italia, quae praestabit eundem effectum, et in quam arma multo facilius, quam in veram Italiam inferri poterunt. Illic enim Hispanus nimium potens est, Omnes Principes Pontificiae Religioni addicti, per quorum territoria ac Ditiones Exercitus inferendus erit. Huc vocamur; hic haberemus socios; haec Nobis terra in propinquo est. Si fertilitatem locorum spectamus, et omnia necessaria alendis Exercitibus, nulla Poloniae Silesiaeque ob fertilitatem frugum praeferri debet, coelum etiam ipsum temperatum, nostrisque moribus et hominibus? aptum.

22.

Periclitabitur Polonus; Periclitabitur Domus Austriaca, duo Pontificatus fulcra hoc tempore maxima. Ideoque ad illud incendium restinguendum adcurrent ipsi et Hispanus. Omnis vero ista belli moles, quae nunc superiorem Germaniam Belgique viciniam concussit, multosque metus iniecit, convertet se in Poloniam et Austriacae Domus provincias. Quodsi quis exitum spectet, etsi is incertus est, ac soli Deo

cognitus, quantum tamen cogitando licet adsequi, hic futurus est, ut aut restituantur res Evangelicorum in integrum, aut Domus Austriaca ac Catholici ad dandas justas condiciones pacis cogantur, aut, quod est omnium deterrimum, vastatis Regionibus propriis inposterum brevi non sint habituri Catholici unde bellum alant ac continent, putandumque erit, cum tempus fuerit redemptum, etiam nonnihil victoriae ac triumpho captum esse.

23.

Cum de hisce *Hornius* Illustrissimum Auraicum convenerit, ac prout ipsum affectum reperierit, vel omnia sincere aperteque exposuerit, vel etiam quaedam reticuerit (quod totum S. R. M:as ipsius iudicio ac discretioni relinquit) ipse de omnibus ad S. R. M:m quantocius per certum nuncium scribet, et quae sit spes aliquid efficiendi ac quorsum animus ipsius Excellentiae inclinaverit, perscribet. Quodsi haec audiri cum quadam inclinatione intellexerit, negotium quantum in ipso est, urgebit, fundamenta collocabit, et declarationem S. R. M.(tis) ulteriorem expectabit.

VI.

Tenor mandatorum, Quae S. R. M. dedit secretario suo D. Johanni Salvio, ut in Belgio conficeret. Actum in arce Stockholmensi die — Januar. Anno 1625.

R. A. Hollandica. Cop.

1.

Ex iis, quae nunc dicuntur agitari inter Polonum et Danum, vix aliud praesagire licet, quam grave bellum cum utroque; Unde S. R. M:tas necessarium ducens rebus suis im tempore prospicere, suum Secretarium Salvium in Belgium ablegavit, atque ut istic, collatis cum Legato Regio Ruthgersio consiliis, negocia S. M:tis ageret, iussit.

2.

Haerebit tamen initio Hamburgi, sub specie curandae rei privatae, aut publicae non magni momenti, subinde ad S. M:tem perscribens ea, quae istic intellexerit vel in damnum vel commodum vergere S. M:tis, quo id averti, hoc parari possit; donec pro certo constiterit, bellum cum Dano vel oriturum vel evitatum iri; ac si fuerit evitatum, exspectabit tamen, donec ipse a S. M:te fuerit revocatus.

3.

At si exarserit bellum, illico se conferet in Belgium, traditisque literis Regiis ad Ordines Ruthgersio, ut eas of-

ferat; communicatisque consiliis ac contentis horum mandatorum, persistet aliquamdiu in Belgio, intentus negociis Regiis, quae sequuntur.

4.

Ac primo quidem et ante omnia privatim publiceque quoties se obtulerit occasio, vel apud Ordines generales, vel apud prudentiores in ea Republica, aut Legatos exterorum principum ac Rerum publicarum, Ruthgersius veluti Legatus, ipse autem Salvius veluti Secretarius et minister Regius, causam belli hujus Danici, si quod fuerit ortum, iustam ex parte nostra reddet. Atque initio controversiarum a Rege Daniae hactenus motarum, tum processus Danici in iis dirimendis insolentem iniquitatem ostendet, quaemadmodum et Ruthgersio ex jamdudum accepta informatione, Salvio vero ex obtenta ante annum commissione, totius rei ordo ac series cognita est. Deinde declarabit eodem ordine ac via, quomodo praeterita aestate, cum controversiae vix tandem amicabili et suetae inter haec regna foedereque prescriptae disceptationi committerentur, quicquid controversum fuit in eum diem, amice compositum, et amicitia renovata inter S. R. M:tem et Regem Daniae; eaque postmodum per literas mutuas et officiorum delationem firmata sit, nec quicquam alicuius momenti relictum, quod nunc controverti jure hactenus potuerit; Cuncta etiam tranquilla fuere, donec rumor principio parce se vulgi sermonibus ingerens, postmodum sparsus, et liberius volitans, tandem firmatus prudentium scientia ac literis ex ipsa Dania scriptis ac interceptis, S. R. M:tem turbavit, quod intelligeret Regem Daniae, contra spem omnem ac Regnorum foedera et pacta conventa, ipsaeque iura amicitiae ac vicinitatis, foedus adversus S. R. M:tem ac regnum Sueciae agitare cum Polono, haereditario

hoste S. R. M:tis atque pontificiae ligae non infimo membro; tantum ut iunctus hostibus Regni hujus ulsiceretur, non acceptam injuriam (nulla enim affectus unquam fuit) sed quod mandata ab illo accipere, et pati quidvis ab illo recusaverimus.

5.

Inquieti turbatique animi haec unica caussa, et sola; nisi invidiam velis addere in alterius fortuna exardentem; quae exulceratum animum facile impulêre, ut oblivio ipsum caperet foederis atque pactorum, imo salutis communis et suae, seque cum hostibus non nostris tantum, sed omnium Evangelicorum conjungeret.

6.

Haec quamquam non immerito turbarent S. R. M:tem nihil minus nunc quam ullam animi alienationem inde expectantem; tamen e re esse tam sua quam caussae communis visum est, haec amica legatione avertere, sique sinistri quid conceptum esset, diluere, ne res ad arma cum laborantium Evangelicorum summo exitio deveniret: Ideoque S. R. M:tas suum in Daniam legatum misit, ut eximeret quicquid esset scrupuli relictum; interceptas quorundam literas e Dania in Poloniam scriptas, ex quibus rumor iste vulgo sparsus confirmatur, exhiberet, atque ut peteret de authoribus supplicium sumi, secundum pacta conventa Regnorum; Inprimis ut Regem Daniae de amicitia S. R. M:tis adsecuraret; nihil aliud expetens aut requirens, quam ut Rex Daniae S. R. M:tem de sua voluntate atque affectu vicissim certam redderet; Verum is non modo non est cum sperato responso remissus, sed et sic habitus, ut conspirationem cum Polono, et bellum paratum ac ingruentia et destinata pericula, quisque rerum qualitercunque peritus de-

prehenderit. Quemadmodum Ruthgersius atque Salvius haec ex ipsa legati propositione, ac recepta Dani resolutione, uberius ac perspicue demonstrare queunt.

7.

Quid igitur faceret S. R. M:tas? spectanda haec ne forent, et exspectanda hostium violenta irruptio? Certe non putamus quenquam ita vel iniquum vel ineptum fore, qui iudicet a tali amico non cavendum, consiliaque istiusmodi non esse (si fieri possit) in herba opprimenda! Arma itaque capienda fuerunt in defensionem nostri, et, quae in caput nostrum cusa fuerunt consilia, in hostem retorquenda.

8.

Haec Salvius cum Ruthgersio, quisque suo loco explicabunt uberius, omnesque nervos intendent, animis eorum, quibuscum acturi sunt, imprimere, S. R. M:tem invitam et coactam arma cepisse, pertractam huc sui defendendi necessitate et hostium perfidia; quod tanto facilius erit demonstrare cogitantibus et perpendentibus, quam praeclaram occasionem Danum invadendi hac praeterita aestate S. R. M:tas passa sibi sit elabi, cum caussa esset justissima vindicta illatae gravis injuriae, et rerum amissarum repetitio; hostisque ipse inermis et expugnationi obnoxius; si S. M:tas Regni sui augmentum potius quam quietem publicam et tranquillitatem quaesivisset. Unde cuncti, qui animo non affecto accedunt, imo ipsi hostes, facile iudicabunt, omnia ex nostra parte sincere esse peracta, huncque unicum scopum propositum fuisse, ut statu utriusque regni integro et salvo amicitia coalesceret, resque Evangelicorum et amicorum tutiore loco collocarentur.

9.

Salvius igitur et Ruthgersius primo loco ac summa diligentia isthaec urgebunt, cunctasque vel falsas vel noxias opiniones animis mortalium eximent de hoc bello. Tum progredientur apud Ordines Generales, ipsumque Principem Auraicum, ad foederis nostri cum ipsis effectum. Ac primo quidem conabuntur illorum propensum affectum erga S. R. M:tem conservare, ut et de actionibus S. M:tis recte judicent, et rebus nostris faveant. Adversus Danum autem incitandi [sunt quantum fieri potest, tum ob caussae iniquitatem, quam tuetur; tum ob procedendi modum, quo est usus, insolentem; tum quod se junxerit non nostris tantum hostibus, sed et ipsorum, colludatque jam multis ab annis cum hostibus Ordinum Caesare ac Hispano; incertumque sit, imo verisimile ipsum cum iisdem secretum iniisse foedus. Hoc negari non potest, quod longo tempore iniquior fuerit Belgis, cumque rumor spargatur, illum hoc anno per suum legatum foedus novum et strictius fecisse cum Hispano, his conditionibus, ut ligna quercina omnia atque mali et asseres abiegni, quae haberi possunt in Regno ipsius, vendantur solis Hispanis; Dani vero in eius beneficii recompensationem fruerentur per Hispaniae Regna immunitate dimidii vectigalis, quod ab aliis gentibus penditur: Ruthgersius aequae atque Salvius in istius rumoris veritatem studiosissime inquirerent, ac, si quid tale vel agitatum vel obtentum intellexerint, suo loco exagitabunt; cum alia eius ratio esse non possit, quam ut Belgicis provinciis subtrahantur paulatim nervi, crescentibusque difficultatibus ipsorum, paulatim redeant ad Hispanicum iugum, et Evangelicorum animi distrahantur cupiditate lucri, quod quisque in se solum derivare contendit. Ubi vero Ordines Belgii consideraverint hoc bellum, quod a S. M:te cum Dano geritur, non tantum con-

cernere S. M:tem, sed ipsum Belgium, dum effectus foederis atque amicitiae Hispano-Danicae impeditur, credibile est Ruthgersium atque Salvium facilius conservaturos Ordines in affectus promptitudine erga S. M:tem, et a Rege Daniae abstracturos.

10.

Deinde rogabunt Dominos Ordines, ut S. R. M:ti ex foedere debito subsidio accedant. Caeterum si perstiterint in bello Hispanico, ut tolerare istiusmodi onera nequeant, erunt nostri parci in subsidio petendo; Hoc tantum impetrabunt, ut summa pecuniae, S. R. M:ti ante aliquot annos mutuo data, relinquatur durante hoc Danico bello in S. M:tis manibus cum Dominorum Ordinum gratia, sub conditione annuatim exsolvendae iusto tempore usurae.

Hic si quid fuerit regestum, ob nullum a nobis acceptum subsidium hactenus; excusabunt id Ruthgersius et Salvius summo studio, semper belli polonici, et controversiarum cum Dano pericula intendentes, evincentesque hoc bellum, quod gerimus, non periculosum modo nobis, sed toti Christianitati Evangelicae esse; Unde nobis sumptus accrescunt, tum in nostra, tum aliena caussa, ut ipsi Dni Ordines merito S. R. M:tem excusare debeant.

11.

Tertio, sollicitabunt Ordines, ut S. R. M:ti vi foederis libera potestas sit, naves in ipsorum ditione ac civitatibus comparandi, coemendi, adparandi ad bellum; ut facultas sit militem, nautam, conscribendi atque armandi; ut portus Belgici pateant classi ac navibus S. R. M:tis tum educendis, tum referendis, ubi vel necessitas vel rei gerendae commoditas id requisierit. Dano vero atque caeteris suae M:tis hostibus haec in universum sint denegata.

12.

Quarto, si quid ab hoste vel in mari vel in hostili solo captum fuerit, et in Belgium illatum, ut id libere distrahere liceat; hostibus vero S. R. M:tis ut id sit vetitum.

13.

Quinto, instabunt quoque apud Ordines, ut in mari septentrionali et Balthico sibi suisque civibus liberam navigandi potestatem adserant, ad omnes portus regni Sueciae; amice quidem, si per Regem Daniae fieri potest, aut per arma. Haec enim fundamentalis ratio est foederis nostri, ut commercia per mare Balthicum et septentrionale sint libera, et minime impedita; tum cautum quoque inprimis est, ut Navigatio Rigensis non impediretur, idque adversus ipsam S. R. M:tem, quae tum Ordinibus conjungebatur foedere, cum Riga civitas esset hostilis. Quanto igitur nunc magis illa navigatio adserenda est pro S. R. M:te ut foederato contra hostem, cum civitas illa non amplius hostilis sit, sed Regno Sueciae subiecta, atque ita duplici jure foedere ipso comprehensa.

14.

Haec Ruthgersius atque Salvius ex foedere urgebunt, quantum possint; et quoties facultas dabitur animos Ordinum publice privatimque sollicitandi, nullam ejus occasionem patientur praeterlabi, ut quod prima vice non obtinuerint, animis Ordinum fluctuantibus, a pellectis paulatim in partes nostras expriment et obtineant.

15.

Quod si D:nos Ordines belli huius difficultates majoris aestimare, Danique potentiam quasi vereri intellexerint, Ruthgersius et Salvius dabunt operam, quantum fieri potest, ut

is scrupulus Ordinibus eximatur. Ostendent enim et declarabunt foederis initi fundamentum esse libertatem commerciorum in mari septentrionali et Balthico, tum eorundem communionem inter utramque gentem Suecam et Belgicam, qua hasce pati defraudari inani metu iniquissimum esset. Deinde non esse potentiam Dani adeo extimescendum; Habere enim illum qualemcumque pecuniae vim, sed praeterea nihil ad stabilem potentiam, sive quis situm terrarum, sive gentis ingenium ac genium, sive exercitum ac vires maritimas ac caeteras belli rationes spectet. Eam autem pecuniam, qua insolescit, exiguo tempore facile exhauriri; atque ita obnoxium fore ut condiciones justas nullo negotio sit admissurus. Si Ordines Generales Belgii commerciorum cum foederatis suis exercendorum libertatem ab ipso Dano exegerint, seque in eo constantes declaraverint, Danus non audebit eam denegare, ne illos offensos in se concitet, aut junctiores S. R. M:ti reddat; Imo Ordines, si in eo perstiterint, fore hoc ipso quasi moderatores Navigationis ac Commerciorum in mari Balthico; eoque ipso retenturos civium suorum negocia, quae diversis in locis ac portubus hujus regni atque aliis nunc exercentur, quaeque illis alioquin inutilia essent futura, atque turbari necessario oporteret, magno cum incommodo Reipub. ipsorum; S. R. M:tem pro sua potentia maris non intermissuram et regni sui subditorumque defensionem, et commerciorum communium adsertionem; Unde dum S. R. M:tas ac Danus de ea vindicanda impediundave inter se collidunt, facile est praevidere, quae rerum sit facies futura, ni illi tempestive ab amicis prospectum fuerit.

16.

Interea studiose admodum uterque Ruthgersius et Salvius homines audaces et lucri cupidos, cuiuscunque sint

gentis ac nationis, pertrahent ac sollicitabunt in partes nostras, impellentque illos, quos proclives intellexerint, ut sumptibus propriis sub nomine et imperio S. R. M:tis piraticam exercent in Danos et Norvegianos, et qui subsunt ditioni atque Regno Daniae, quocunque loco hos deprehenderint, sive in mari Hispanico, sive in ipsis Danicis Angustiis aut Norvegiaco mari. Tum ut data occasione invadant ac depraedentur insulas Danicas, litora Scaniae et Norvegiae, et penetrent in interiora Regni; quae, recte omnia perpendicularibus, aperta minimeque munita sunt. Quicquid tulerint praedae, hoc totum S. R. M. ipsis defert et concedit; Habebunt quoque hoc juris, ut navibus suis tuto ac libere portus S. R. M:tis ingrediantur, atque istic receptum habeant; et quae ab hoste tulerint, distrahant ac dividant: tum si quos sumptus frustra fecerint, ut finito bello, ejus aequam restitutionem a S. R. M:te expectent. Denique ut tutus ipsis receptus sit in Belgio, atque distractio eorum, quae ab hoste lucrati sunt, Ruthgersius Salviusque obtinere enitantur.

17.

Cumque Gallus quidam sit, qui affectus antehac injuria a Rege Daniae, sui vindicandi caussa potestatem a Rege Galliae impetravit, Danos in mari aggrediendi ac spoliandi; is erit inprimis sollicitandus, ut sese hisce adiungat, atque Danos pergat infestare, sive sub S. M:tis sive sub Regis Galliae nomine: Itaque vel literis, vel, si fieri potest, viva voce incitari debet, atque cum illo agi, ut auctus viribus aliorum ipsam Daniam ingrediatur, quocunque loco ipsi commodissimum visum fuerit, et iis fruatur conditionibus, quae in priori articulo recensentur.

18.

Quicumque vero piraticam hanc in se suscipere voluerint sub nomine ac imperio S. R. M:tis, illis Ruthgersius atque Salvius dabunt ac distribuent diplomata Regia seu Passbordh a S. R. M:te firmata; hoc observato, ut loco vacuo nomen susipientis inscribatur: neve quenquam alium, quam qui Danico Regno subiectus est, laedant aut infestent ullo modo.

19.

Unicum hic apparet impedimentum obiici posse, quod Domini Ordines non sint forsan concessuri piratis hisce facultatem naves suas parandi atque armandi in Belgicis portubus, nec daturi potestatem istuc intrandi ac praedam distrahendi. Si quae talis difficultas iniecta fuerit, Ruthgersius atque Salvius argumentis commode excogitatis, eam tollere conabuntur, inprimis quod hic sit verus sensus foederis; cum piratae hi nihil sint aliud, quam milites, S. R. M:ti fide et servitio addicti. Deinde habent et Ordines graves caussas hoc potius animandi et juvandi, quam impediendi; Notum enim est Danum nunc per aliquot annos suos atque alios navigantes in Hispaniam bellicis suis navibus contra Ordinum naves deduxisse; Quod si vero piratae a S. R. M:te conducti fruerentur aliqua conditione respondente foederi nostro apud Ordines, bellum geri posset cum Hispano atque illius adiutoribus indirecte sine quere ac sumptibus Ordinum, illaque conjunctio impediri, quae in effectum hactenus cum Ordinum praeiudicio inter Hispaniam atque Daniam fuit observata. Quae accurate ab Ordinibus considerata, non difficulter eos ad favendum piratis hisce impellere poterit.

20.

Mansfeldii quoque res videntur esse, ut diu nequeant subsistere opibus Regum Galliae ac Britanniae, quemadmodum coeptae sunt. Quod si intellectum fuerit dictos Reges subtracturos manum suam, Ruthgersius atque Salvius clam cum illo agent, ut retinendi exercitus caussa seque ipsum conservandi eo in statu, tum ut Caesari negotium facessat, juvetque caussam communem quantum potest, ingrediatur Albim, atque ad ejus latera exercitum ducat. Nuspiam illi erit et commorandi et hosti nocendi major commoditas; sique compulsus fuerit pedem referre, forsitan ob ingruentem molem Catholico-Romanorum, poterit sub auspicio et nomine S. R. M:tis Jutiam ingredi, certus S. R. M:tem interea tantum negotii ex hac parte facturum Regi Daniae, ut etiam iustae defensionis suae obliviscatur, nedum ut Mansfeldium infestet, aut de sua salute desperare cogat; Quantoque S. R. M:tas intellexerit Mansfeldium venire propius Dania, tanto etiam S. M:tas vehementius invadet Danum, atque eius cogitationes de impediendo progressu dicti Comitatus avertet. Praeterea ne miles dilabatur, atque ut Mansfeldius eum tanto magis in officio retinere queat, S. R. M:tas illi in militis menstruum stipendium octoginta millia thalerorum Suecicorum subministrabit, ex eo die, quo Daniae limites fuerit ingressus, ut sic et sumptibus et auspicio S. R. M:tis militet. Haec cum peracta fuerint in Belgio, Salvius cunctorum persequendorum cura in Ruthgersium conjuncta, ipse in Germaniam se conferet, ut ea curet atque agat, quae in altera ipsius Informatione continentur, ac, data occasione de cunctis perscribat, literasque suas secretioribus notis obscurat.

21.

In justificatione caussae nostrae hoc uterque observabunt, inprimis si viderint Ordines principemve Aulicum bellum hoc aegre ferre, noxiumque Evangelicis censere, ut declarent atque demonstrent S. R. M:tem bellum hoc nunquam affectasse, sed potius declinasse viribus omnibus, si id ullo modo statu suo salvo evitare potuisset; ac etiamnum nihil exoptare magis, quam ut id, quod exarsit, iustis conditionibus restingui possit; Ordines quoque bene et ex amicitia, ac quod S. M:ti gratum erit, facturos, si sese interponere, moderatisque suis consiliis per aequas iustasque rationes tollere voluerint; S. R. M:tem in hisce atque omnibus, quae fieri possunt ac debent, sic se declaraturam secundum temporis rationes ac conditiones, ut et illi atque caeteri amici studium pacis ac tranquillitatis securae sint in omnibus perspecturi.

22.

In Belgio et hoc agat, ut inter eos, qui annuatim ad portum Divi Nicolai in Russia navigant, nauclerum unum alterumve permoveat, qui literas ex Belgio in Sueciam scriptas secum istuc deferat, et certis hominibus hinc ablegatis tradat, iterumque ab ipsis ex Suecia missas in Belgium recipiat et secum vehat suo loco tradendas. Quod si hoc, iussu Ordinum Generalium aut magistratus Amstelrodamensis, Naucleris aut in Russia commercantibus imponi posset, esset id tanto commodius et astringeret illos fortius. Nec necesse est hic multa argumenta invenire, quibus id Ordinibus persvadeatur; cum id Ruthgersius et Salvius ipsi intelligere ac perspicere queant. Hoc tantum sunt admonendi, ut, si quos Naucleros in servitium S. M:tis pertraxerint, eorum nomina S. M:ti innotescant, tum ut intelligamus quo loco naves

suam stationem habeant; quo tempore soleant appellere; quamdiu illic morari, ut hisce aliisque circumstantiis observatis error omnis facilius evitari, ac nuncii et tabellarii hinc certius destinari possint.

Salvius etiam idem tentabit Hamburgi clam apud eos, qui ad portum Divi Nicolai navigant.

VII.

Capita aut conditiones, quarum vi S. R. M:tas Sueciae, in se ductum Exercitus Confoederatorum in Silesiam suscipere statuerit.

20 Apr. 1625. R. A. Hollandica.

1.

Ut S. R. M:tas de amicitia Regis Daniae, certa redatur, utque communi consilio uterque Rex causam communem agat.

2.

Ut Rex Britanniae et Ordines Belgii pro eo spondeant ac fide jubeant: Securitatique S. R. M:tis, et Regni Sueciae prospiciant, primo sua classe, qua succurrere tenebantur S. R. M:ti et Regno Sueciae, si quis interea temporis S. M:tem infestaverit, aut adversus illam aliquid molitus fuerit: Deinde, ut suis subditis inhibeant, ne quis ulli hosti aut inimico S. R. M:tis inserviant adversus Regem Sueciae ac Regnum durante hac expeditione.

3.

Ut pecuniam nunc statim subministrent pro conscriptione 10 Regementorum peditum et 2000 Equitum: Item trium mensium stipendia; et vel arma, vel eorum loco, quartum mensis stipendium; utque haec in antecessum dentur et po-

testati S. R. M:tis permittantur. Deinde, ut de mense in mensem durante hac expeditione, stipendia militum sine mora persolvantur, et potestati S. R. M:tis permittantur.

4.

Ut rei gerendae plena administratio S. R. M:ti permittatur.

5.

Ut Dantiscum ad societatem et amicitiam bonis rationibus permoveatur, aut si id non possit, ut vi ad obsequium cogatur, quo transitus in Silesiam liber ac minime impeditus sit; utque certus nobis sit portus, ubi miles exponi, classis pro anchoris stare, atque necessaria omnia adservari et inde suppeditari possint, sine quo nihil cum fructu unquam suscipietur.

6.

Ut Elector Brandenburgicus suis subditis inprimis Marchianis, mandet Exercitui Confoederatorum sub ductu S. R. M:tis alimenta et necessaria justo pretio subministrare, ubi ad confinia Marchiae accesserint. Utque Borussos suos contineat, quo se aut amicos aut certe neutrales gerant, nec se bello isti immisceant. Ita S. R. M:tas isto onere ac periculo liberata, abstinebit, quantum fieri potest, Ducalis Borussiae Ditionibus; Et si quando necessitas aut rei gerendae ratio transitum aliquem poposcerit, fiet is sine iniuria aut detrimento.

7.

Ne quis confoederatorum cum hoste communi vel pacem vel inducias ineat, nisi reliquis comprehensis et cunctorum cum consensu.

De hisce et ad hunc modum statuendi S. R. M:tas potestatem dat Commissariis suis D:no Jacobo Spensio de

Wormston, Equiti Aurato, et D:no Jano Ruthgersio Consiliario suo Aulico et apud D:nos Ordines Generales Foederatarum Provinciarum Residenti. Actum Stockholmiae die 20 Aprilis Anno 1625.

Gustavus Adolphus.

mpr.

Rationes ¹⁾

sumptuum quos fieri oportet in 10 Regimenta peditum et 2000 Equitum Cataphractorum in ejus Conscriptionem arma et trium mensium stipendia; at in antecessum dandi sunt

Thal. Imp. Sol.

Pro Conscriptione 2000 Equitum Cataphractorum numerando in quodlibet Caput		
— 18 Thal. Imp.	36,000.	
Pro Conscriptione 10 Regimentorum peditum numerando in quodlibet Caput 9 Thal.		
Sueticos	66,461.	24.
Trium mensium stipendium in 16 alas Cataphractorum	171,943.	20.
Trium mensium stipendium in 10 Regimenta peditum	207,507.	36.
Arma aut eorum loco unius mensis stipendium in 16 alas Cataphractorum . . .	57,314.	24.
Arma aut horum loco unius mensis stipendium in 10 Regimenta peditum . . .	69,169.	12.
	<u>SS. 608,396.</u>	

¹⁾ Confer: Beylage, Mos. patr. Arch. T. V s. 182.

VIII.

Instructio.

Wernach sich der Königl. Mayt zu Schweden, Unsers Allergnädigsten Königs und Herren, bey den Hochmugenden Staaden General der Vereinigten Niederlanden Residirender Ordinari Ambassadeur und Rath, Herr Ladowich Camerarius, in Tractirung Nachgesetzen Bündtniiss zu richtenn.

4 Martii 1629. R. A. Hollandica. Cop.

1.

Nachdem Jhr Kön. M:t verstanden, dass die Hochmögende Herrn Staaden General der Vereinigten Provinzen in den Niederlanden, nit ungeneiget, die Zwischen Jhr Kön. M:t und Jhnen zu fortsetz: und erhaltung der freyen *Commerciën* auf der Ost: und Nordt See; Sonderlich aber zue beschirmung beider *respective* Königreichen, Landen und Unterthanen, sambt dero habenden Privilegien und Freyheiten, Rechten und Gerechtigkeiten, gegen beyderseits Veinden auf *fünffzehen* Jahr geschlossen, und gegen nechstkünfftigen Aprilis zu end lauffende Alliance und Verbündtniiss, widerumb zue renewern, erweitern und zuverstercken.

2.

Darbeynebens Jhr vor augen gestellet den gantz gefährlichen Zuestandt des benachbarten Teutschlandes, und

angesehen die Veind gemeiner Ruhe nicht allein die *Libertet* daselbstn guten theils untergedrückt, und sich der meisten Seehaffen an der Ost: und Nordsee, theils mit gewalt, theils mit Practicken bemächtiget, so gar auch sich des *Domini maris Balthici et Oceani* zue unterziehen, die See infestiren, und die Freyheit der *Commerciën* zue turbiren sich unterstanden; Sondern auch alle *Consilia* und *Actiones*, zue nachtheil und *ruin* der benachbarten königreichen und Landen, sonderlich der Chron Schweden zu endlicher *opprimierung* der Reformirten Christenheit, richten und anstellen.

3.

Dahero Ihr. Kön. M:t der höchsten billigkeit und unvermeidlichen Notturfft erachtet, sich und die Ihrige vor angetrowten gewaldt zu schützen, die von obgedachten Herrn Staden General angebotene *renovation* der Alten Bündtniiss zu *acceptiren*; Und damit dem hochschädlichen *deseigno* und *Machinationem* der Veind gemeiner Ruhe und Freyheit, mit wahren ernst begegnet, die unterdrückte *restituirt*, und alles durch Göttliche hülffe im vorigen Standt gebracht werden möchte, sich in nehere Verwandtniiss und engere Verbündtniiss mit Ihnen einzulassenn.

4.

Als wird der *Herr Legatus* mit erster gelegenheit und ohne Verseumniiss einiger zeit: (weile die alte Bündtniiss sich auf künftigen Aprili endet) solch Ihr. Königl. Mayt gnedigste meinung und *intent*, hochgemelten Staaden *General decenter* beybringen, und wie solches von Ihnen auffgenommen werde, wass sie auch hierinnen thuen mochten, sich mit fleiss erkündigenn.

5.

Befindet er Camerarius, das die Herren Staaden *General* zue einer neheren und engeren Verbündtniis nicht verstehen, und allein die vorige *ernewert* und *confirmirt* haben wolten, soll er seiner *prudenz* nach, Ihnen *remonstriren*, das die *Occasio* und fundament selbiger Bündtniis numehr *cessire*, weile solche gutten theils auff die Stadt Riga, so nun in Ihr. Königl. Mayt macht ist, und dan zue *defension* des Elbstrombs, Ost und Nordsee angesehen; Numehr auch die meiste Hänse Städt in des Veindes gewalt, und Lübeck selbst, auf welcher Vereinigungen, jedoch besagte Bündniis sich referire, sich *accommodiren* möchte, darzue *praesens rerum status* viel ein anders erfordere, und also die *renovatio simplex* dieser zeit von Ihr. Kön. Mayt unnöttig und weinig nützlich erachtet werde. .

6.

In welchem er sich des Prinz Heinrichen, und anderer wohl *affectionirter* Hülff, und seines *ordinarii muneris* gebrauchen; Und da er spüren würde, das er weiter nichts aussrichten, noch sich die Herrn Staaden zue mehrer Verbündniis verstehen wolten, kan er mit seinen *Credentialien* (da es zeit und gelegenheit leiden, und er es für rhatsam ansehen würde) so lang an sich halten, Ihnen hoffnung machen, und es an Ihr Königl. M:t umb ferner *Resolution* bringenn.

7.

Würde er aber vermercken, das gute hoffnung, in dem Werck fortzueschreiten, und die Herrn Staaden nicht ungeneiget, entweder das alte Foedus zu erweitern, und *ad praesentem statum* zue dirigiren; Oder dasselbe zwar *in forma* zu behalten; Jedoch den *modum assistentiae* zue variiren,

und selbigen nicht allein aufs künftige, sondern auch auff gegenwertige gefahr, und wie dem Veind pro *praesenti* zu begegnen, *determiniren*; Oder gar ein Neu Foedus machen wolten, soll er *Camerarius* den Herren Staaden Generale seine *Credenciales* gebührend übergeben, und sich ad *hunc extraordinari Actum legitimiren*.

8.

Wann auch, wie nicht zue zweiffeln, von den Herrn Staaden General ettliche Ihres mittells mit Ihme hievon zue *tractiren specialiter deputiret* werden, sich nach ersehung Ihrer *Special Procuratorien* und gnugsahmer authorität, mit Ihnen inn die Haubthandlung einlassen; Jedoch anders nicht, als auff beliebung und *Ratification* Ihr. Königl. Maytt, schliessenn.

9.

Es sein aber Ihr Königl. May:t nochmahlen, der gnädigsten meinung, Es solle der Herr *Legatus*, für das erste, allen fleiss anwenden, den Herrn Staaden General zue *remonstriren*, das dieser zeit gelegenheit und bevorstehende gefahr, ein neuere *alliantz* und Bündtniis erfordere, und solches, seiner *discretion* nach, weitleuffig, Ihnen zue gemuthe führen; Und da sie dazue verstehen würden, das foedus auff nachgesetzten fuess zue richten, sich alles fleisses bearbeitenn.

10.

1. Erstlich, Damit *Occasio foederis et Causa*, wie oben Artic. 1. 2. et 3. angedeutet, auff der Herrn Staaden General guttfindung, 2) *praesentis status condition*, Und 3) unvermeidliche Notturft gelegt werde,

11.

2. Soll der *finis Foederis* also gestellet werden, das

diese Bündtnis zwischenn Jhr. Königl. Mayt und den Herrn Staaden *General*, defensive zue erhaltung beederseits respective Königreich, Landen und Underthanen, ihrer iedes habendenn Rechten, Freyheiten, *Privilegien*, und wohlhergebrachten gebreuchen, auff der Ost: und Nordsee, Item zue gemelter seen Versicherung, freyheit der *Commercien*, und *Restitution* der angrentzenden Printzen, Graffen, Städten und Haaffen in vorigen stand, und ihre Freyheit, und also zue endtlicher Ruhe und Friede angesehen und gemeinet seye.

12.

3. Zue welchem ende Ihr. Königl. Mayt an einem, und die Hochmögenden Herrn Staaden *General* anders theils, sich sollen obligiren und verpflichten, einer dem andern, es seye aus obgesagter, oder einiger anderer Ursachen, so noch ins künfftig einfallen, und sie zue waffen, gegen einem oder dem andern wer der auch immer sein möchte, verursachen möchten, beyzuestehen, und mit solcher macht und mittelen, als zue erhaltung obbesagten *intents*, und *defension* der angefochtenenn von nöthen, und man sich desswegen absonderlich vertragen und vergliechen beyzuespringenn.

13.

4. Imgleichen einer dess andern *mutuum commodum* und wohlfarth so viel immer möglich, betrachten, und vor Schaden und heimlichen Practicken warnen, und so viel immer geschehen kan, das Unglück helfen verhüten und abwehrenn.

14.

5. Weill auch für diessmahl alle freundtliche mittell in der guete untersucht worden, die underdruckten Printzen, Ständ und Städte, billicher massen und nach desswegen ab-

sonderlich verfassten *Conditionen* zu *restituiren*; und nach denselben gemeine Ruhe und Sicherheit wieder herzustellen; Welche aber von den Veinden derselben Ruhe gantz *iniuriöse* aussgeschlagen und verachtet worden.

15.

6. Sollen, da zwischen dato und nechstkünftigen *Junii*, obgemelt intent niht erfolgen, und der Veind sich bequemen solte, beederseits *Confoederirte* von da an schuldig sein, solches mit macht der Waffen zue suchen, und also mit Göttlicher Hülff, ihre Sicherheit vertreten, und ihre Freund und unterdrückte *restituiren* helfen.

16.

7. Damit auch ein gewisser *Modus* und *conditiones*, darauff alles in *pristinum statum et securitatem* zue setzen, sein möge, sollen von beederseits *Confoederaten* solche be- reumbt, und diese Bündniis darauff als einem *fundament* ge- gründet sein.

17.

8. Und nachdem die högste Notturfft erfordert, das bey solchen zuesammensetzungen und *expeditionen* ein ge- wiss Haupt und *directorium* seye, sol solches, so lang dieser Bundt undt Krieg wehret, bey Ihr. Königl. May:t aus Schwe- den stehen, und Solchem weder von den Herrn Staaden noch einigen andern Bunds Verwandten, Königen oder Po- tentaten, so ins künftige hiezue treten möchten, vorge- griffen werden.

18.

9. Dahingegen Ihr. Königl. May:t schuldig sein, solche *direction*, zue Nutz und Frommen der Bundsverwandten auff

sich zue nehmen und zue fuhren, und nichts ohne der Bunds Verwandten Vorwissen und belieben, da es immer die *natura negotii* und *periculum in mora* leiden kan, vorzuenehmen.

19.

10. Deswegen die Herrn Staaden General, und wer nachgehends zue dieser Bündniis treten würde, Ihrer Königl. May:t solche Leuth mit gnugsahmer Vollmacht zue ordnen sollen, deren Rath Ihr. Königl. May:t gebrauchen, mit ihnen handeln, und alles nach notturfft beschliessen möge, welchem auch Ihre Principalen in allewege nachzuekommen, und was sie geschlossen, genehmb. zue halten, schuldig sein sollen.

20.

11. Nach demmahl Ihr. Königl. Mayt an einem, und den Hochmogenden Herrn Staaden an der andern seiten, nicht weniger daran gelegen, das Ihre Veind keinerley weise gestärcket werden möchten. So soll nach diesem, einer des andern Veind, ietz und zuekünfftige, weder mit Rath, Volck, Geldt, *Ammunitie* von Orlogen, *Victualien* und dergleichen, *assistiren*, oder einige zuefuhr von seinen Unterthanen und Bürgern geschehen lassen, sondern solches hindern und verhüeten, und alles, was den Veind stercken, und Ihr. Königl. May:t, oder den Herrn Staaden General Schaden und Abbruch thuen könnte, abwehren.

21.

12. Jedoch also, das hiermit die freye *Commerciën* und handlungen aus den Vereinigten Provintzen auff die Städte Landen und Haven, so an der Ost: und Nordsee, unter dem gebieth Ihr. Königl. Mayt. ieziger und künfftigen Veinden gelegen, niht sollen verhindert werden; Als welche Ihr. Königl.

May:t den Zuwohnern und Bürgern der Niederlanden wie zuvor vergönnen und zuelassen, ohne einigen Eintrag oder Verhinderung.

22.

13. Jedoch, das keine verdächtige Waaren, wie obgemelt, dahin geführet, und die Städt und haffen, welche von Ihr. Königl. May:t zue Wasser oder Land belagert, und mit *intention* solche zue eröbern blocquiret worden, hiervon ausgeschlossen, und sonderlich die Stadt Dantzick für diss-mahl *excipiret* werde.

23.

14. Das zue allen zeiten, so lang diese Bündtniis wehret, Ihr. Königl. Maytt inn der Herrn Staaden General gebieth, und hingegen die Herrn Staaden General, in Ihr. Königl. Mayt. gebieth zuegelassen werden solle, allerley Kriegs und See Volck anzunehmen, zue werben, über zue schiffen, Item, Schiff Ammunition von Orlog, gewehr, waffen und was ein oder ander theil dergleichen von nöthen hat, zue kauffen, machen zue lassen, und überzuebringen; Imgleichen das der eine in des andern Haven, mit Orlog und andern Schiffen lauffen, allda liegen, und derselben Freyheit und Gerechtigkeit geniessen, und was sie von ihren Veinden eröbert, alda unverhindert verkauffen mögen; Und das solches alles beederseits Veinden, die nun sein, oder hernachmahl sein möchten, zue ieder zeit verboten und verwahret werden solle.

24.

15. Diese Verbündtniiss, noch auch einige andere Tractaten und Bündtniissen zwischen den hochmogenden Herren Staaden *General* und Ihren Allirten, soll noch mag keinerley weiss *praeiudiciren* S:r Königl. May:t und der Chron Schwe-

den in Ihrer Hoheit, Regalien, Rechten, *Dominio Maris Baltici*; sondern Ihr. Königl. May:t und die Chron Schweden soll und mag solches alles, und was daran *dependirt*, nach als zuvor, frey und unverhindert behalten, nützen und gebrauchen.

25.

16. Die Underthanen und Einwohner der Vereinigten Niederlanden, sollen in Ihrer Königl. May:t Reichen und Landen alle *Privilegien*, *Contracten* und gelöbden, die Freyheit von zollen, Impositionen, Lasten, und Auflagen betreffend, und sie von Ihr. Königl. May:t höchstlöblichen Vorfahren erworben, wie bishero, also auch hiefüro geniessen und halten, beynebenst andere Freyheiten, so Ihr. Königl. May:t densenelben hernachmahlen geben und verleyhen möchtenn.

26.

17. Und nach dem diese Bündtniiss allein zue *defension* vor unbilllichem gewaldt, Verführung in des habenden Rechten, und zue *restitution* der unbillich Undergetrückten angesehen; Als soll solch nicht *praeiudiciren* noch vermindern, die Freundschaft darinnen ein und ander theil mit den Königen in Franckreich, Gross Britannien, Dennemarck, den Vereinigten Teutschen Chur-Fürsten und Ständen, Printzen in Siebenbürgen, und allen andern, wer die sein möchten, stehen, sondern dieselbe in Ihren vollen würden sein und bleiben lassen.

27.

18. Da auch höstgedachte Könige in Franckreich, Gross Brittanien, Dennemarck, Fürst in Siebenbürgen, Teutsche Chur-Fürsten, Stände und Städte, oder wen es belieben wolte, sich in diese Bündtniiss begeben wolten, sol Ihnen

solches frey stehen, und mit denselben *ratione assistentiae, ex qualitate* absonderlich *tractiret* werdenn.

28.

19. So lang diese Bündtniiss und Krieg wehret, sol keinem theil freystehen mit dem Veind zu *tractiren* zue handeln, oder einige Fried oder Stillestandt zue schliessen, sonder *express* Vorwissen und bewilligung seiner Bunds Verwandten, sondern, da einige hoffnung zue *tractaten* des Frieden, solche mit gesambter bewilligung *tractirt*, alle *Confederaten* mit inbegriffen, und der Frieden anderss nicht, als obgedacht, *conditionirter* massen, geschlossen werden.

29.

20. Desswegen auch dieses Foedus so lang, biss obgedachter *Scopus* erhalten, und alles in vorigen Standt und Sicherheit gesetzet worden, wehren, und keinem Bünds Verwandten, ehe und zuvor solches *obtinirt*, daraus zue scheiden, erlaubt sein solle.

30.

21. Zue erhaltung guther *disciplin* sollen alle Verbrecher und flüchtige Ihrem Herren zue gebührender abstraffung wieder gestellt, und hierumb *indilata Justitia administrirt* werdenn.

31.

22. Und soll diess Contract so wohl von Ihr. Königl. May:t und den Ständen des Reiches Schweden, als den Herrn Staaden *General*, Innerhalb drey Monath behörlich, und in gewöhnlicher formb *approbirt, ratificirt*, und solchem, und was darein begriffen, bey Königl. Wortten, und guther Trewen nachzuekommen, bestetiget werden.

De modo Assistentiae.

32.

Wann dieses also abgehandelt, und in eine Richtigkeit gebracht worden, kan der Herr Legatus den *modum succurrendi*, und wie einer dem andern zue assistiren, weil nicht weniger daran gelegen, das solcher geheimb gehalten werde, vigore 3 Artic. *foederis*, durch ein *special Tractat* mit den Herrn Deputirten in qualité und krafft special habender *Procuratorien* und Vollmacht abhandlen, und solches ad *beneficium und Ratification* Ihr. Königl. May:t verabscheidenn.

33.

1. Als, das da nach aussweisung des 2. 3. und 6. Articulen des auffgerichteten *foederis*, die Waffen auff künfftigen Junii an die handt zue nehmen, Ihr. Königl. May:t die *directionem foederis et expeditionis*, Inhalt des 8. und 9. Articuls auff sich nehmen, und solche dem Bund zum besten führen solle.

34.

2. Darzue versprechen Ihr. Königl. May:t, den krieg mit mehrer *forza* zu führen einen *iustum Exercitum* von ungefehr 8,000 Pferden, und 20,000 Mann zue fuess zu *conscribiren*, und solchen behalben den Armeen in Preussen und Lieffland, künfftigen Sommer ins Veldt zue bringen, und so lang der Krieg wehret, auff ihren kosten zue unterhaltenn.

35.

3. Imgleichen eine Königl. flotte von 50 Segeln auszuerrüsten, solche auff Ihren kosten halten, und damit die defension der Ostsee und Sicherheit der anliegenden Haven wahr zuenehmen, und darmit des Bunds notturfft vissenn.

36.

4. Dahingegen die Herren Staaden *General* schuldig sein sollen, Ihrer Königl. May:t zue Schweden für Ihre *Qvota* Monathlich mit einer Summa geldes von 50,000 Reichsthaler zue Unterhalt der Arméen, so lang der Krieg wehret, zue assistiren, und von dato der Bundtniis alsobalden drey Monath bahr anticipiren, und folgendes die *Qvota* zue richtiger zeit, und ohnfehlbar der Königl. Kammer entrichtenn.

37.

5. Desgleichen sollen die Herren Staaden *General* des Veindes *deseigno* in der Nord See zue brechen, zum wenigsten 12 Wohlgerüste Orlog Schiffe alda auf ihren kosten halten, und solche Ihr. Königl. May:t in Schweden *direction* daselbstn undergeben, welche vom 1. Aprilis biss ad ult. Octob. i der See sein, und nirgend anders worhin gebraucht werden sollen, als dahin Ihr. Königl. May:t wollenn.

38.

6. Damit auch die mittell solchen schweren Krieg zue führen *fournirt* werden, soll Ihr. Königl. May:t freystehen, auff ein und andere Haaffen in Teutschlandt gewisse *Licenten* zue legen, und damit solches mit bester beqvemlichkeit geschehen, und dadurch der Last nicht auff den Freund, sondern den Veind geleget, und die *Commercia* niht gehindert werden; Ihr. Königl. Mayt von den Herren Staaden *General* mit Rath und that *assistirt* werden.

7. Zue diesem *succurs* und zuesammensetzung, sol ein und ander theil biss zue erhaltung gemreinen Friedeus verbunden sein; Und da schon ein oder ander theil in Particulier Kriegen stunden, soll doch solchen nichts desto weni-

ger diesen *souccours* leisten, und das *proprium bellum* diess sociale keines weges hindern.

Confirmatio Foederis Prioris.

39. Da aber den Herren Staaden *General* die auffrichtung des Neuen *foederis* nicht beliebte, sondern aus gewissen bedencken, das alte nur *renoviren*, und selbiges auff künftige zeit richten; Und iedoch darbey auch *praesentem rerum statum* ettlicher maassen consideriren wolten; kan *Camerarius* solches geschehen lassen, und allein zusehen, damit in *modo assistentiae ratione subsidiorum* es genower abgeredet, und ein mehrers bewilligt werde, und die *renovation foederis* allein, so weit es die *variatio temporis et circumstantiarum* erfordert, variirenn.

40. Als Erstlich soll in genere 1. der Titul Ihrer Königl. May:t corrigiret, und gebührend gesetzt 2. *Occasio foederis* von der Alten Bündtniis, und dieser zeit erforderung genommen 3. Und dan die renovirung der Staaden General Suchen beygelegt werden.

41. In *Specie* aber der Erste Articul, darin Ihr. Königl. May:t den Verbundt zwischen den Staaden und der Stadt Lübeck zue stuzen und handzuehaben, annimbt, corrigirt, und 1. solcher respect übergangen. 2. der *finis* von den Wortten die Libertät ende Freyheit (in *formalibus* oder aussführlicher *pro praesenti necessitate*) gesetzt. 3. Und da der andern Bündtnissen in genere gedacht werden müsse, Ihr. Königl. May:t das *patrocinium* und *tutela per expressum* aufgetragen werden.

42.

Ad 2 Articulum möchte das *Tempus* variirt, und was allda allein in *futuro*, ietzt mit in *praesenti* gesetzt, und

der Jetzigen Veind gemeiner Ruhe und Sicherheit gedacht werdenn.

43.

Ad 3 Articulum wird das Tempus auch zue distinguiren sein und für diessmahl *expresse* zue setzen, das, weile auch für diessmahl alle freundtliche mittell in der guete untersucht worden, die Unterdrückten Prinzen, Stand und Städte billicher massen, und nach desswegen absonderlich verfasseten *Conditionen* zue *restituiren*, und Inhalt derselben gemeiner Ruhe und Sicherheit wieder herzustellen, welche aber von denn Veinden derselben gantz *iniuriose* aussgeschlagen und verachtet worden, Als sollen die Allirte verpflichtet sein, die Assistenz für diessmahl zue thuen, allerdings, wie es unter ihnen verglichen ist.

44.

Der 4 und 5 Articul verbleiben; In dem Sechsten aber sollen die *verba* freye handlungen und *Commercien explicirt*, und die verdächtige, und zue Orlog und Versterckung des Veindes dienliche Schiff und Waaren *per expressum* ausgenommen. 2. Die Stadt Riga übergangen. 3. Die Stadt Danzigk für ein belagerte Stadt gehalten werdenn.

45.

Der 7 *Articul* verbleibet. Bey dem 8:ten *Articul* aber fellet die *consideration* für, so beim ersten gedacht worden, und kan gesetzet werden: dieser bündtniis, noch auch das Tractat mit der Stadt Lübeck und Hänse Städte gemacht, zue beschirmung der Freyheit, der Seefahrt und *Commercien* auff die Ost- und Nord-See noch allen Völckern(?) — soll noch mag.

46.

Der 9 ist richtig; In Artic. 10 wird Camerarius abermahl die zeit in acht nehmen, sonst denselben in seinen würden verbleiben, und allein die Worth *Lubecensium priori foedere* ausslassen.

47.

Articul 11 et 12 verbleiben in seinen vollen würden, allein das dem Königl. Ambassadeur sein voller *respect* gleich Franckreich und Engellandt *per expressum reserviret* werde; Bey dem 13 soll Camerarius sehen, das die zeit, so lang diese Unio stehen soll, gemachet werde auff 15 Jahr, für diessmahl aber die Hülffmittel, so lang biss der *scopus* dieser Bündtniis erreicht worden, gehenn.

48.

Der 14 Articul kan auch für voll gesetzet werden; Und wird der Herr *Legatus semel pro semper* acht haben, das so viel mueglich die Herren Staaden diese Bündtniis ad *praesentem statum* erweitern, und es ad *certum* und *supra* in Cap. 3. gedachtem *finem* dirigirenn.

49.

Wann es auch zum *special Tractat*, den *modum assistentiae* betreffend, kommen, solle Camerarius, so viel mueglich, den obbeschriebenen *modum pro praesenti necessitate*, darein ziehen; Im übrigen nicht ausschlagen, das es ins künfftige mit demselben anderss und folgender gestaltdt gehalten werde.

50.

Erstlich das Ihr. Königl. Mayt. in zeiten von Orlog, da die ins künfftige einfallen mochten, von den Hochmogen-

den Herren Staaden *General* der Vereinigten Niederlanden soll assistirt werden, mit einer anzahl Soldaten von 4,000 Mann, welche wohlgedachte Herrn Staaden *General* zue dienst Ihr. Königl. May:t auff Ihren eigenen kosten unterhalten sollen, so lang als dieser Bundt wehret, oder Ihr. Königl. May:tt deren bedürffenn.

51.

Zum Andern, das die Herrn Staaden *General* in zeiten künftigen Orlogss von Ihr. Königl. May:t gleichen succurs von 4,000 Mann geniessen sollen, welche Ihr. Königl. Maytt auff ihren kosten, so lang der krieg wehret, oder die Herrn Staaden *General* ihrer bedürffen, underhalten sollenn.

52.

Welches Jedoch, zum *Dritten*, also zuverstehen, das in willkühr eines oder andern theils stehen solle, solchen succurs der 4,000 Mann für voll, mit Underhalt so vieler Soldaten oder zum theil, als 2 oder 3,000 Soldaten; Und den über Rest in geldt, Ammunition von Orlog, Schiffen, oder andern darzue dienenden Equippagie, oder anderss nach gelegenheit der Sachen, und iedes beliebenn zue geniessen, Jede 1,000 Mann des Monaths in geldt zue 10,000 Pfundt Flämisck, Jeden zue 40 g. gerechnet.

53.

Jedoch muss, zum *Vierten* expresslich *conditionirt* werden, das, da Ihr. Königl. May:t, oder die Herrn Staaden *General*, wegen vorhergehender Alliantz und Bündtniissen, darinnen sie zue einer oder anderer seiten, mit andern Potentaten, Königen, Prinzen und Republicua stehen, im werck wehren, oder albereit leisteten, solche assistantz, alss sie

krafft solcher Verbündtniis, ehe und zuvor sie zue diesem succurs ersuchet worden, zue leisten schuldig, das auff solchen fall, so wohl der ein als ander theil, mit der helffte des versprochenen *succurs*, oder dem *aequivalent* desselben abkommen solle und möge.

54.

Auch soll zum *Fünfften*, einem und dem andern theil, so von seinen Bundts Verwandten zue obgedachten *Succurs* ersuchet würde, ein bequeme zeit, als von drey Monathen, nach Insinuation, sich zue *praepariren*, gegeben werden; Nach welcher zeit solch *Succurs* von Ihme, ohne einige fernere ausstellen, willfährig gethan werden solle.

55.

Da es sich auch, zum *Sechsten*, zue tragen solte, das Ihr. Königl. Maytt, oder die Herrn Staaden *General* in ihren eigenen respective Königreichen und Landen, feindtlich angefochten werden solten, und das Ihr. Königl. Mayt, oder die Herrn Staaden solch anfechtungen vor eine Orlog hielte, die sie schuldig weren abzuwenden; Also das die Ständ von Ihren Landen umb sich desto besser zue defendiren, nicht leiden könnte, vorgeschriebene Assistentz, gantz oder zum theil zu schicken; Auff solchen fall sol ein oder ander angefochten theil besagte Assistentz, so lange sie angefochten wirdt, zue thuen nicht schuldigk sein, sondern den Succurs, welchen er albereit geschickt, nach ankündigung dreyer Monath zuvor, zue revociren und abzuefordern, macht haben. Signatum.

IX.

Instructio Secreta,

Wornach sich der Königl. Ambassadeur Ordinari herr Ludwig Camerarius in Renovirung der Bundniis mit den Hochmögenden Herren Staaden General der vereinigten Niederlanden zue richten.

R. A. Coll. Ox. „Förhandlingar mellan Sverige och Nederländerna 1612—1654.“ (Cop.)

1) Es wird der Herr Camerarius aus erheblichen Ursachen die Tractaten mit den Herrn Staaden General und darauff gerichtete Instrumenta in Lateinischer sprach verfassen und abhandlen.

2) Da die herrn Staaden bey confirmirung des alten, oder Richtung des neuen *foederis*, die Ursach desselben Ihr. Königl. Mayt beylegen, und solches nicht wohl abzuwehren sein könnte, solches nun geschehen lassen.

3) Und da sie sich mit Ihr. Königl. M:tt in kein engere verbündtniis einlassen, sondern allein auff die *Defension* der Ostsee sehen, und die *renovation* desselben darauff *dirigiren* wolten, kan Camerarius *de forma* so viel nicht sprechen, alss sich befeissen, damit der mangel *per secretam tractationem* und in modo *assistentiae* erstattet werde.

4) Welches da es auch nicht gehen wolte, die *Confirmationem prioris foederis* nuhr simpliciter einwilligen.

5) Jedoch das solche nicht auff den alten *respect* dess Lübschen *foederis* fundirt sey, weile selbiges meisten theils auff Riga, so nun Ihr. Königl. M:tt unterworffen, und die versicherung der Seestädte, sonderlich des Elbstroms angesehen, und auss jalousie gegen Dennemarck gemacht worden; Die verstendtniiss mit Lübeck auch selbst periclitiret und meiste Seestädte albereit in dess feindes gewalt sein.

6) Da aber die Herrn Staaden General sich etwas nähers und *pro praesenti statu* zum wenigsten in *modo assistentiae* einlassen wolten, solle Camerarius, wo muglich dahin arbeiten, dass Sie Ihr. Kön. M:tt monatlich zum wenigsten Viertzig tausent Reichsthaler beysetzen, anderss Ihr. Königl. M:tt etwas bey der sachen zuthun und sich dess wercks anzunehmen unmuglich, und lieber auff Ihr defension verbleiben müssen.

7) Und soll Camerarius Ihr. Königl. M:tt wass die henn Staden hierbey zuthun gemeint zum lengsten gegen ende dess Aprilis ohnfehlbahr advertiren.

8) Ingleichem dass Sie zum wenigsten drey Monath *anticipiren*, damit Ihre Kön. M:tt die werbung desto besser fortstellen, und Ihre Teutsche Reuter, welches sonsten nicht wohl sein könnnte auff-führen möge. Und solche *anticipation* noch vor den *Junio* einschicken oder im fahl sie darzu nicht verstehen wolten, dass Sie Ihre M:tt so viel an Verlehnungen vorschiesse, und volgendts daran monatlichen 10000 Rthlr kürtzen wolten.

9) Die Licenten auff den Ströhen und haven, halten Ihr Kön. M:tt wohl für das sicherste mittel den krieg zu unterhalten, und derowegen für gar nothwendig solche bey den henn Staaden mit glümpff durchzubringen, da Er aber vermerkte, dass er Sie damit offendiren solte, davon lieber stillschweigen und dessen gantz keine meldung thun.

10) Sonsten wie sie sich auch zur Assistenz bequemen, soll Er das aequivalent wohl in acht nehmen, und Ihr. Kön. M:tt höher nicht obligiren als die herrn Staaden contribuiren wollen, wie dann S:e M:tt da dieselbe die 40,000 Reichsthlr nicht geben wolten, zu obgedachter Armee nicht verbunden sein wollen, je höher aber das aequivalent zu bringen, je besser wehre es den *Scopum* zuerlangen.

11) Im fahl die herrn Staaden Ihre M:tt lieber mit Volck alss mit geldt assistiren wolten, und also einen fuss in der Ostsee zu haben gedachten, Ihnen remonstriren, wass grosse offension darauss bey dennemarckh erwachsen, und dass solches Ihr. Kön. M:tt in Ihrem dominio maris selbst *praejudicirlich* sein könnnte, und dass es viel besser, dass Sie gelt geben, und Ihre Schiff auff der Nordtsee employren.

12) Da Sie auch nicht trawen wolten, dass das gelt recht angelegt werden möchte, können Sie einen Mann von *qualitet* bey Ihr. Kön. M:tt halten, welcher so wohl in diesem, alss da neue zöll auff die Ströhme gelegt werdt müssen, Ihr. Kön. M:tt mit rath assistiren könnnte.

13) Da von Ihnen der *gravaminum* halber etwas eingewendet würde, dessen Sie sich doch noch niemalen geussert, soll Er Sie der abhelffung, ingleichem der erleuchtung dess zolls in der Pilow vertrösten.

14) Dantzig halber aber Ihnen remonstriren, dass Ihr. Kön. M:tt ohnangesehen sie *vigore foederis* Ihnen die *commercias* wohl schliessen mögen, solches jedoch biss dato Ihnen den Herrn Staaden zugefallen nicht thun, sondern allein Licenten von den waaren welches Sie von Ihnen den Staaden, so solches auff Ihrer feinde Ströhme practicirten, gelehret, nemmen wollen.

15) Mit Memmel aber und den Churischen haben habe es gantz ein andere meinung, und sey Ihnen die fahrten ob

praejudicium *Regio-montanorum et Rigensium* verboten, dass sie auff solche niemalsn gehabt haben.

16) Solche und dergleichen *minutia* aber, werden Ihr Kön. M:tt khünfftig leichtlich remediren, da nuhn durch ansehnliche *assistentz* aller weiter gefahr vorgebawet, und mit vielen *scrupuliren* inmittels nicht gelegenheit zu grossen schaden und nachtheil gegeben werde.

17) Weiln albereit i der See offentliche feindschafft gespüret, und Ihr. Kön. M:tt Legati gantz *ignominiose reputirt* worden, dass also wenig hoffnung zu mehrerem glümpff und Er Camerarius desswegen, wie es auch khomme *ex dignitate et usu* S. R. M:tis mit der handlung verfahren und *ad ratificandum* schliessen soll, und sich ein und ander *particularitet*, darauff Er mit instruiret, daran nicht hindern lassen.

Ratione Regis Daniae muss mit grosser *Discretion* gehandelt werden, und obwohl dessen sachen so weit noch nicht khommen, dass sich des verlusts des Sundts zube-fahren, Jedoch weiln kein hoffnung, dass Er mit ernst etwas bey der sachen thue, sich auch apparentlich accommodiren, oder wohl gar als ein hertzog von holstein, dem feindt mit schiffen, wider Ihr. Kön. M:tt assistiren möchte khan Camerarius auff allen fahl mit den herrn Staaden hievon gantz secretlich handeln, und den *modum* solchem zu begegnen und *in specie* sich auff allen fahl der dänischen Schiff und Sundts zuvehrsichern, von Ihnen vernehmen.

Ingleichem das Sie mit Lübeckh und andern Hansee Städten handelten, und Ihnen *vi* der vereinigung darin sie mit Ihnen stehen auferlegen, dass sie Ihren feinden keine schiff zukommen, noch in Ihren haven bawen, liegen, oder einlauffen lassen.

Das übrige vermainen Ihr. Königl. Mitt würde sich wohl schickken, und da muss die vorgeschlagene Zusammensetzung ohne verzug effectuiert, würde *e re nata* zu decidiren sein. Signatum Jeneköping den 4 Martii anno 1629.

Gustavus Adolphus.

(L. S.)

EPISTOLAE LUDOVICI CAMERARII

AD

AXELIUM OXENSTIERNA

missae $\frac{12}{22}$ Novembris 1624— $\frac{16}{26}$ Dec. 1626.

I.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna. Haagae
Comitis d. ½ Nov. 1624.**

R. A. Litt. Ill. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Mansfeldius ex naufragii periculo ereptus in saevissima tempestate in Angliam appulit, et Londinum venit 17 die huius Mensis. Navis regia in arenis cum 160 hominibus fluctuum vi depressa et absorpta est, et hi miserrime perierunt cum omnibus impedimentis. Magna sane ea iactura, et res non boni ominis illa esse videtur. Sed optimum in malis, quod ipse Comes evasit, et in Anglia benigne a Rege acceptus fuit. Fiunt ibi iam delectus, et pecuniam accepit Comes, qua Germanicas copias adducere possit, quae circa Hamburgum et Bremam navibus impositae iam diu commodum ventum exspectant. Ceterum inter Reges Galliae et Angliae nondum exacte convenit, et animorum voluntatumque diversitas diuturnam coniunctionem vix permittet. Cupit Rex Galliae prius fieri matrimonium, deinde agi de foedere. Cupit simul, ut Rex Angliae Hispanum pro communi hoste habeat, quod hic ceu scopulum refugit. Nostra monita et desideria in Anglia parum valent. Itaque cursum istarum rerum spectare cogimur, et exspectare, quo tandem illae evasurae sint. In sex tantum Menses pacti sunt Reges cum

Mansfeldio, quorum nonnullos iam elapsos esse existimo. Ego iterum in mea sententia persisto, et semper ad Serenissimum Regem nostrum, atque adeo tanquam ad cynosuram in Sueciam respicio. Dn. Spensii reditum cum desiderio exspecto, ut communicatis consiliis eo rectius satisfacere possim meo officio. Amstroutherus in Daniam rediit, misso ex itinere Nobili in Angliam, qui ulteriora mandata sibi offerat. Nihil unquam ad nos scripsit. Nostra principaliter res agitur, sed fere nobis insciis, ne dicam neglectis. Sic ad reliquum adversitatum cumulum hanc etiam adiacere cogimur.

In Italia belli primordia iacta esse videntur. Copiae nonnullae Gallorum sine impedimento penetrarunt in Rhetorum fines, et hi iam in armis sunt, et aditus occupare ac firmare incipiunt. Diguerius cum exercitu ad lacum Lemannum venerat, nec dubium est, illum iam transiisse montes. Veneti et Sabaudus pariter ad Vallem Telinam recuperandam intenti sunt. Arbitrantur multi, ipsum Pontificem clam esse in partibus, et inter has contra Hispanos Italia expellendus actum, quod olim contra Gallos factitatum fuit. Utinam consiliis eventus respondeat! Princeps Auraicus $\frac{1}{8}$ huius ex castris Hagam reversus est, laborans ex morbo ischiadico. Vereor ne accedat aegritudo mentis, quod Antwerpiani castelli interceptio non successerit. Jam a multis diebus in his regionibus continuae sunt pluviae. Quodsi viarum difficultas, et annonae penuria hostem a Bredae obsidione non abstrahit, sane metuo, ne tandem illa (urbs) deditione in eius potestatem veniat. In castris Batavicis grassantur morbi, et ex illis, sicuti etiam Anglorum fuga, diminiuntur copiae. Mortuus est nuper una cum filio primogenito Bergae ad Somam Comes Sudamptonius, vir insignis et magnae in Anglia autoritatis, et quod caput est, nostrae causae stu-

diosissimus. Marchio Spinola Bruxellas profectus esse dicitur. Interceptae sunt hostium litterae, ex quibus constat, summam omnium rerum in castris ipsorum caritatem esse. Cetera veteri loco sunt, et nihil fere scriptione dignum. Hac septimana nihil accepi ex Germania aut Italia. Haud scio, an litterae forte interceptae sint, cum non dubitem, hoc rerum statu hostes in illas inquisituros esse. Sterilis itaque est haec mea scriptio. Sed spero proxime me compensaturum, quod nunc omittendum fuit. S. R. M:ti et Ill:ri Gen:ti Tuae, a Deo omnem felicitatem precans, utrique humilime, et devote me commendo. B. V. Hagae-Comitis, 12 Novemb. anno 1624.

II.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Haagae
Comitis d. 1° Nov. 1624.**

R. A. Litt. Ill. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Vix nunc occurrit, quod meis ante octiduum scriptis adiungam. Postquam Mansfeldius felicem suum in Angliam adventum ex Londino nobis nunciavit, nullas praeterea litteras hactenus ob illo accepimus. Semper metuo illum Horizontem, qui tot fluctuationibus est obnoxius. Gallus serio videtur impedire velle, ne Hispanica potentia nimium excrescat. Coeptum est bellum Rheticum, quod si prudenter geritur, et felicem successum habet, magnum ad res collapsas stabiliendas momentum afferre potest. Verum si liberandae tantum Vallis Telinae negotium agitur, et Austriacis in agro Tirolensi et vicina Helvetia aditus aperti relinquuntur, semper a tergo hostes supervenient, et miseros illos populos ex intervallo temporis in servitutem iterum coniicient.

De Italicis litteris, quas mittere soleo, cum veniunt, hoc mihi monendum videtur. Qui Roma scribit, Hispanis est infensissimus, sed vir amans Reip. et bonae causae: Qui Venetiis, semper diffidit Pontifici, unde accidit, ut interdum in dissertationibus suis non consentiant. Sed intuenti in negotia accuratius facile eruitur veritas. Proximae ex illis

locis litterae plura nobis adferent, commotis semel rebus in tanta vicinia Italiae. Veneti pro duce belli expetiverunt Comitem Turrensem, patrem, qui iam Mansfeldio operam suam condixerat, ut esset eius in futura expeditione supremus Vicarius. Sed persuasus a Legato Veneto spe amplissimi stipendii conditionem accepit, intra paucos dies per Galliam profecturus in Italiam. Gratum hoc erit Bethlenio Principi, qui clam cum Venetis conspirat in Austriacorum perniciem: Sed Mansfeldio non erit grata prioris a Turrensi acceptatae functionis renunciatio.

In his locis inter spem et metum de successu obsidionis Bredae haerent cunctorum animi. In tanta itinerum profunditate ob continuas pluvias difficillima est hosti annonae subvectio, et nuper magnus equorum mortuorum numerus per viam repertus est. Relicti etiam aliquot currus cerevisia onusti, quod deessent equi et iumenta, qui illos in castra veherent. Flante iam a multis diebus Borea Coroque in quatuor pedum altitudinem circa urbem excreverunt aquae, non sine damno hostilium munimentorum. Spes nonnulla fuit perferendi per illas res necessarias in urbem, sed an successus responsurus sit, prudentiores dubitant. Constat Bruxellis serio deliberatum, an solvenda esset obsidio, accedente praesertim ad stipendii penuriam et alias difficultates tam belli Rhetici metu, quam fama expeditionis Mansfeldicae in Flandriam. Sed sunt, qui affirmant, pervicisse Cardinalis Cuevae pertinaciam, qui vel cum ruina exercitus obsidionem continuandam esse censuerit. Nobis ad alia incommoda hoc supervenit, sane maximum, quod Princeps Arausionensis non bene valet, et vires eius valde decrescunt. Deus servet Reip. tantum heroem, cuius iactura nullo pretio recuperanda foret. Hispanis etiam animos addet, quod classis Peruana cum multo argento in Hispaniam feliciter ap-

pulisse scribitur. Nostris vero tristitiam instillat, quod fama illa tot mensium de secundis Eremitae in Peruano Regno progressibus nunc in fumum abire incipiat. Etiam Batavicae Naves, quae in Americam supplementum militum, et annonam ferre debuerunt, ob adversos ventos adhuc in anchoris retinentur, non sine metu ne Hispanica nova classis nostra auxilia praeveniat. Sed talia accidunt, cum res magnae fervide inchoatae non prudenter et fortiter continuantur. De his tamen brevi certiora scribere poterimus. Non venire ad nos Dn. Spensium reddit nos sollicitos. Cum Illis Gentibus tua spes mihi fecerit scribendi per ipsum plenius, illa sane me defraudari nolim. Sed forte et illum ventorum vis retinuit, et nos propediem omni sollicitudine liberabimur. Dei itaque tutelae piis votis et Sereniss. Regem nostrum, et Ill. Gentem Tuam commendo. B. V. Hagae Comitum, $\frac{1}{2}$ Novemb. anno 1624.

III.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Haagae
Comitis d. 6 Dec. st. n. 1624.**

R. A. Litt. III. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Tandem post multas ambages conventum est inter Reges de matrimonio. Sic dum Romae consultatur, in Gallia confectum est hoc negotium. Ex quo apparet, etiam Pontificem et Cardinales falli posse. Miserunt extraordinarii Regis M. Britaniae Legati, qui Lutetiae sunt, peculiarem Nobilem, qui istum nuncium nobis attulit, simul etiam, promissam Comiti Mansfeldio in 6 Menses pecuniam, transitum et receptum in Regno Galliae. Nuptiis confectis ulterius agi posse de foedere. Sponsam iter in Angliam ingredi debere 15 Januarii proximi, si idem Regi Jacobo placeat. Hic quoque, ut promissis satisfaciatur, urget collectionem 12:m militum, quam pressuram vocant, et Mansfeldio 35:m librarum sterling: numerare jussit. Sed latet mysterium, quod bellum contra Hispanum aperte profiteri uterque Regum tergiversatur. Ego deum precor, ut ex hac coniunctione aliquem afflictis fructum conciliare velit. Nam cum Pontificiis quaecumquae conventiones ineantur, mihi non omni prorsus periculo carere videntur.

Vellem toto pectore, venissi iam Dn. Spensium, ut ex

hoc scire exactius S. R. M. Sueciae voluntatem et intentionem, atque secundum illam nostra quoque consilia conformare possemus rectius. Quidquid erit, speramus nos ista Regum auxilia ad nostra vota habituros, ut ea semper cum aliis, ubicunque erit occasio, coniungere possimus. Ego vero nunquam desinam, Serenissimi Regis heroicum prorsus animum admirare et ex illo potissimam semper spem concipiam. Comes Turrensis pater ad Mansfeldium profectus est. Quantum intelligo, cupit retinere acceptam functionem, ut maneat Vicarius Generalis, sed interim tamen ad Venetos, et inde forte ad Bethlenium Principem proficisci properat. Non satis assequor eius rationes, et cum tempore certiora intelligam. Interim huius rei mentionem cum aliis communicari nolim, ne, si forte filius eius resciscat, mihi fraudi sit. Miles Germanicus circa Bremam collectus huc venit, altera pars, quae circa Hamburgum navibus imposita fuit, propter adversos ventos nondum advenire potuit. Domini Ordines nonnullis concesserunt transitum, Naves autem cunctis praebituri sunt, quibus Caletum et Boloniam vehantur, quo etiam Anglicanae copiae traicere debent. Principis Mauritiū valitudo nondum firma, sed tamen melior est. Constat illum denuo aliquid magni moliri, sive ad importandam in Bredam urbem, accrescentibus sub novilunium aquis, annonam, sive ad nocendum alicubi hosti. Nam praeparantur pontones, in quibus singulis singula tormenta collocentur, et qui idonei sint ad ferenda onera, tam militum, quam rerum, quas obsessi desiderare possunt. Deus coepta secundet. In castris hostium commeatus indies fit arctior, equi pereunt, et milites partim morbis absumuntur, partim a signis dilabuntur. Fama iam sparsa est, et rem plerique credunt, Naves • Batavicas ex Brasilia egressas incendio absumsisse Naves Hispanicas, quae ex Angola mancipia in Americam transferre

solent, quorum opera et saccarum conficiunt, et argentum aurumque eruunt. Spem quidem de felicioribus successibus in Indiis Batavi non deserunt. Sed de his aliisque plura propediem. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua, et mea comoda, quod facit, promovere pergat. Hagae-Comitis 6 Decembris, stilo loci anno 1624.

IV.

**Ep. L. Camerarii ad A. Oxenstierna, Hagae Comitiss
d. 11 Dec. 1624.**

R. A. Litt. III. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Cum iam per aliquot dies ob catarrhum satis gravem domo non exierim, de rebus publicis nihil fere percipere potui. Compensabo, volente Deo, septimana proxima. Nam singulis scribere soleo. In Anglia et Gallia eo in statu res sunt, ut tantum expectetur Mansfeldii traiectus cum exercitu. Ille Germanicas copias unice exspectat, sed ventus illas adhuc retinet. Articulos de matrimonio Principis hic mitto, in quibus multa mutari posse boni exoptant. Sed prudentiores parum sperant, cum ante a Britanis plura adhuc Hispanis promissa fuerint. Sic fieri solet, ubi in eiusmodi coniunctionibus tantum ad humanas rationes, non simul et praecipue (quod fieri debebat) ad Dei gloriam respicimus. Dolendum inprimis est, veneficia Hispanica suas adhuc reliquias habere in Anglia. Sed de tota re proximae Londinenses litterae plura nos docebunt. Ad Bredam vel obsidione liberandam, vel commeatu necessario recreandam coepitae ingentes molitiones dilatae sunt, quod ventus idoneus votis non responderit. Continuae pluviae castra hostium infinitis incommodis afficiunt, sed cunctas hactenus illorum obstinatio superat. Princeps Auriacus valetudinem paulatim

recuperat, et medicorum sententia est extra periculum. Deus diutissime Reip. servet tam pretiosum caput.

Mitto hic Regis Daniae Responsum Legato Caesareo Comiti Oldenburgico ante menses aliquammultos datum. Nunc primum accepi, et legi, nescio an prius isthic visum. Nolo de illo interponere iudicium meum, aut coniecturis indulgere de futuris. Ex Hispania sane scribunt, Legatum Danicum accepto munere 9,000 Coronatorum pretium aequante dimissum fuisse. Quod quis factum credat, nisi magnam ex eo Hispani utilitatem sperent? Sed, uti dixi, proxima septimana plura: quae nunc distillatio prohibet. B. V. Vir Illustris ac Generose, patrone magne. Hagae Comitum, 1er Decemb. anno 1624.

V.

**Ep. Ludovici Camerarii ad Axelium Oxenstierna,
Haagae Comitum, d. 1° Dec. 1624.**

R. A. Litt. Ill. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Venit ad nos tandem nudius tertius Ill:ris ac Generosus Dn. Spensius a Wormston, et altero die binum ab Ill:ri Gen:te Tua fasciculum mihi reddidit, in quibus et litterae eius ad me diversae, et aliae scripturae inclusae fuerunt. Aperui utrumque ilico, et cuncta singulari cum diligentia perlegi. Simul etiam curavi, ut Dn. Spensius statim a Rege et Regina Bohemiae vocatus, et auditus fuerit. Non possum verbis exprimere, quanto cum gaudio a nobis ille exceptus, et quae a Sereniss. Sueciae Rege, Domino nostro Clementissimo, et a Tua Ill:ri Gen:te vir ille optimus nobis attulit atque pluribus exposuit, quam grata acceptaque R. M:ti Domino meo clementissimo sint. Et quidem hoc ex eius responso, quod Dn. Spensio nunc ad S. R. Sueciae M:tem dedit, satis, uti spero, apparebit. De me vero, ut dicam, quod res est, non tam in admirationem, quam stuporem me coniecit, tantum desiderium erigendi collapsam fere Remp. inesse S. R. M:ti ante cunctos alios, ut certe si pro novi Regni acquirendi spe laboraret, plus offerre Regi meo non potuisset. Abest illa a Germania tanto intervallo, in Regno a natura

munito, et bino mari a nobis distincto, habet certum perpetuumque hostem Polonum, malefidum vicinum Moscum, dubium amicum Danum. Et tamen ad bellum tam longinquum non modo opes viresque suas, sed propriam personam offert. Non reperio simile exemplum in historiis. Vivat igitur floreatque Rex Optimus, Maximus, servet eius R. M:tem Deus, et hac in omne aevum gloria coronet, ut in Annalibus et apud posteros acquireret cognomen Vindicis Germaniae. Deseruerunt Regem meum turpiter, qui autores ipsi fuerunt, ut in discrimina se coniceret, deseruerunt illum, qui ob causam communem, propria pericula, et arctissimi foederis sanctissima vincula infamiam metuere debuissent, deseruerunt illum, qui ob sanguinis necessitudinem saltem sua viscera aut propinquos parvulos tueri debebant. Sed non excurram in hunc sermonem, et Panegyrico integro mihi opus foret, si tanti Regis digna encomia velim congerere. Hoc vero me peculiariter arcana quadam laetitia affecit, quod Eius M:ti placuisse qualiacunque mea studia ex iudicio Ill:ris Gen:tis Tuae animadverti. Hic igitur stimulus ad maiorem diligentiam me in posterum quoque acuet atque impellet, iuvante numine.

Vellem nunc, et deberem etiam, ad singula Epistolarum Ill:ris Gen:tis Tuae capita respondere, et declarare sententiam meam. Verum praesente Dn. Spensio, et consultationum de rebus tanti momenti necessitas, et quod in secreto cum Principe Auraico nonnulla communicanda esse videntur, Dn. Spensii etiam iter in Angliam omnino maturandum sit, hanc operam me differre cogunt in septimanam proximam. Qua spero Ill:ri Gen:ti Tuae me abunde devotissimo studio satisfacturum esse. Nunc enim et tempus me constringebat, quo tabellarii Hamburgenses esse in pro-cinctu solent. Hoc tantum paucis praemittendo veluti attin-

gere volui, ut in rebus omnibus magnis ac praeclaris, ita in hac quoque ingentes difficultates se oblaturas esse. Nam in Anglia Galliaque acta cum Mansfeldio eo iam processerunt, ut stipulata in 6 Menses retrahi tam cito nequeant, tum nota nobis sunt lenta et timida hoc tempore Germanorum ingenia, tandem portum Vismariensem obtinere posse, magnae molis erit negotium, et aliae etiam circumstantiae prudentes sollicitos habere possunt. Sed modo in Anglia ex voto nostro res succederent, sperarem cum bono propitioque Deo cunctas reliquas difficultates removeri posse. Agamus igitur intrepide, quod debemus, et quo nos fata et S. R. M:tis magnitudo animi et divinus Genius ducunt, et eventum permitamus misericordiae divinae, quam tyrannidi iniustorum terminum statuisset nullus dubito. Elector Brandenburgicus nihil dum de Domini Belinii reditu, et suis ex ipsius Relatione consiliis nobiscum communicavit, sed quantum ex amici cuiusdam litteris colligo, iam agere clam coepit cum quibusdam Principibus, et quidem amicus ille mihi spem facit, nos propediem successum rerum in Germania intellecturos esse. Hoc certum est, plaerosque metu et desperatione retineri, quominus animos resumant, et viros se praestent. Verum si tantum Regem ac Heroëm cum exercitu in propinquo videant, tanquam ad Herculem aliquem Ultorem et Servatorem concursuros esse. De Daniae Rege causae sunt dubitandi, et Dn. Anstrouteri ab illo ad nos reditus patefaciet nobis eius mentem ac consilia. Verum si foedus ab ipso Rege Magnae Britanniae expetitur recte coalesceret, ipsum etiam Danum hoc constringeret, ne solus Remp. deseruisse culpam posset.

Sed de his ceterisque, volente Deo, ut dixi, septimana proxima. Nunc enim temporis angustia exactiorem operam non admittit. Maximas autem Ill:ri Gen:ti Tuae gratias suis

verbis per me agi Rex meus iussit, cum satis intellexerit, eius studio et cura S. R. M:tis Sueciae praeclaras et heroicis prorsus intentiones sedulo adiuvari et ex meis relationibus eius M:tas Ill:ris Gen:tis Tuae indefessam pro Rep. sollicitudinem probe perspectam habeat. Utinam aliquando veniat tempus, et detur occasio re ipsa referendae gratiae. Ego denique pro communicatis scripturis Ill:ri Gen:ti Tuae me multis modis obligatum agnosco. Oratio illa de rebus Polonicis est Ducis Radzivillii, qui certe causae communi favet, et pro illa facturus est omnia. Quae orationi inserta sunt duriora contra S. R. M:tem Sueciae, non ex maligno animo profecta sunt, sed ut illis maiorem sibi fidem praestrueret, et eo certius scopum suum obtineret. Et illo artificio etiam alii utuntur, maxime ex Lithuanis, qui tamen omnes potius a Polonicis secessionem facient, quam ut volentes bellum Suecicum admissuri sint. Ego daturus sum operam, ut in posterum crebriore litterarum commercio eius Ducis animum obstringamus pro Rep. Sed cum in his aliisque rebus arcanis, ex quibus, si litterae nostrae interciperentur, periculum amicis accrescere aliquod posset, caute procedendum sit, non male me fecisse spero, quod scribendi notas et characteres, quos Ill:ri Gen:ti Tuae in Suecia me reliquisse memini, his meis iterum addidi, si forte illi priores ad manum iam non essent. Cum enim in futurum per ordinarios tabellarios nostrae ultro citroque litterae mittendae erunt, hac ratione omne nos periculum avertere posse credidi. Illam quidem Razivillii Orationem paucis diebus ante, quam venit Dn. Spensius, ex Polonia acceperam, atque adeo cum proximo tabellario transmissurus fueram, cum certe cognitione digna sit. Nam veluti in tabula totum Regni Poloniae statum representat. Inter alia, quae in Anglia agenda erunt, subiectionis de Mosco quam singulari pagina Ill:ris

Gen:tas Tua complexa est, non obliviscar. De ecclesiis vero Graecis in Polonia iamdudum fuimus solliciti. Scripsit enim Rex meus ad oratorem D:norum Ordinum, qui in aula Constantinopolitana horum agit negotia, ut a Patriarcha Constantinopolitano impetraret, quo hic per litteras admoneret Ecclesias illas, ut cum ceteris Evangelicis Regni Poloniae pro causa et libertate communi se arctius iungerent; quod illam fecisse non dubito. Monebimus tamen denuo. De his vero similibusque negotiis quantum cum Dn. Rutgersio communicandum sit, deliberabo cum Dn. Spensio, quem ea in re nonnihil haesitare, animadvertere mihi visus sum. Sed facile inveniri ratio, meo quidem iudicio, poterit, ut et Dn. Rutgersii auctoritati satisfiat, et Dn. Spensii sollicitudini.

Tandem Ill:ri Gen:ti Tuae summas gratias ago, meque illi aeternum ad omnia obsequia dovoveo, pro tam insignis erga me meosque *συμπάθεια* et benevolentiae gratiosa declaratione, et quod a S. R. M:tis liberalitate tam amplum denuo subsidium mihi impetraverit, transmissis cambii litteris quas mercatori Ossanensi reddi curabo. Deo sit laus, et S. R. M:ti infinita gratiarum actio, quod hac ratione exilium meum aequiori animo tolerare potero. Daturus sum omnem operam, ne tam sublimibus beneficiis me indignum praestem. Litteras quidem meas ex consignatione transmissa paene omnes esse redditas, laetor. Scribam singulis septimanis in posterum quoque, quamdiu sanus fuero.

De novis rebus nunc ad manum nihil fere erat, praeter illa, quae his adiunxi. Cuncta sunt in exspectatione, donec appareat, quo acta illa cum Mansfeldio evasura sint. Metuo ne nuptiarum in Anglia apparatus curam de Rep. inturbent. Venti occidentales continui impediunt, quo minus copiae Germanicae quarum magna pars Brema et Hamburgo Amstelrodamum venit, transfretare possint. Comes

Turrensis senior an praeternavigata Anglia ex Selandia in Galliam traiecerit, nondum scimus. Is omnem laborem adhibebit, ut Principem Bethlenium in armis retineat. Ex quibusdam circumstantiis coniectura est, bellum inter Caesarem et Venetos in foro Julii iterum exoriturum esse. Basilea huc perscriptum est, tota mWallem Telinam venisse in Marchionis Courensis potestatem, dilapsis ex praesidiis Hispanis. Sed certiora paulo post de his aliisque habebimus. Hoc addere volebam, Legatum Bethlenii Principis, qui ad S. R. M:tem in Sueciam, et ad Electorem Brandenburgicum profisisci debuit, in Polonia cum arcanis suis scripturis interceptum Varsoviam deductum esse, et hanc rem Constantinopoli ingens in Polonos concitasse odium. Certe hoc facto etiam induciae inter S. R. M:tem Sueciae, et Regem Poloniae violatae esse videntur. Non dubito illam apud Proceres eius Regni indignitatem rei, qua Gentium quoque Jura abrupta sunt, exaggeraturam esse, ut in Comitibus futuris plures gravaminum causas habeant. Legatus quidem ille Nobilis esse dicitur, Mathias Quad, vir optimus et mihi amicus; Eo magis vicem eius doleo.

Breda manet obsessa cum infinito detrimento exercitus hostilis. Magnae illae praeparationes, ad importandam per aquas annonam, hactenus frustra fuerunt; Si plenilunio proximo propitii venti forent, videntur nostri etiam vim adhibitori esse. Princeps Auracus paulatim vires recipit. Sed et morbus, et senectus nimis cito obrepens non parum diminuisse videntur ex eius viribus et pristino vigore animi. Deus servet Reip. tantum heroem diutissime. Cuius sanctae tutelae et S. R. Sueciae M:tem Dominum nostrum Clementiss:m, et Tuam simul Ill:rem Gen:tem animitus commendo, ei devotissimo obsequio, huic humili studio me unice obstringens in perpetuum. Hagae Comitum, 1° Decemb. anno 1624.

VI.

**Ep. Ludovici Camerarii ad Axelium Oxenstierna.
Haagae Comitum d. 17 Dec. 1624.**

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Cum in eo essem, ut ex promisso quam plenissime responderem ad prudentissimas Ill. Gen:is V:rae litteras, non tantum me in hoc proposito impedivit, quod Ill:ris ac Generosus Dn. Spensius urgeret dimissionem suam in Angliam, sed etiam, quod his diebus commodum huc venit Berlinio Dn. Belinius. Sic in conficiendis pro Dn. Spensio litteris in Angliam necessariis et tractando simul cum Dn. Belinio tanti momenti negotia valde occupatus fui. Ex quibus causis cur plenior responsum ad suas differre coactus fuerim, Ill:ris Gen:tas V:ra cognoscit, et ut spero, me excusatum gratiose habebit. Oblitus eram in meis postremis, quod nunc subiicio: Reddidisse me Duci Christiano Brunsvicensi scriptam ad illum Epistolam, cui fuit longe gratissima, et procul dubio per occasionem S. R. M:ti responsurus est. Heri enim discessit in Angliam, ut se coniungat cum Mansfeldio. Alteram ad Viniariensem Ducem retinui. Nam is nunc in Germania est, et uti refertur, reconciliationem cum Caesare tentat. Expectabo igitur meliorem opportunitatem. Forte enim huc reversurus est, cum cohortem Equestrem, cui praefectus est, retineat

Dn. Spensius hodie navim conscensurus est. Sequetur eum post unum aut alterum diem Dn. Belinius. Nescio an uti mihi liceat characteribus Ill:ri Gen:ti Tuae relictis, et postremis meis iterum inclusis. Faciam certe proxime, et in posterum saepius, sed celerrime mihi significandum erit, recte an secus faciam. Certe in arcanis talis cautio videtur necessaria. Nunc in genere tantum hoc dico, etsi difficultates quaedam insuperabiles quibusdam apparere possint, me tamen cum bono Deo nequicquam desperare, modo officium faciant, qui debent. Brevi igitur experiemur, quid ex Sicilia nobis exspectandum sit. Nam ex illa nobis quidem totus nervus suppediendus erit. Mandavit David (R. Bohemiae) suo apud Menelaum (R. Angliae) Consiliario, ut cum Dn. Spensio et Belinio se iungat, cunctaque tractet promoveatque ex ipsorum ductu et consilio. Andreas (Elector Brandeb.) profecto omni studio negotium adeo salutare promovet, et iam in Ungariam (Germaniam) misit unum ex intimis suis, qui socios accersat, ut ad 17 Januarii in vicina quadam Aurelii (Elect. Brand.) ditionibus urbe conveniant. Optime sperat Belinius. Ego vero ex Hispania (Germania) in secreto scio, complures esse, qui omnibus votis tale quid exoptant, quale magnus ille Gedeon (R. Sueciae) heroico suo animo agitavit, quamvis forte de hoc vix cogitent. Deus igitur misericors orandus nobis est, ut consiliis tam piis benigne adsit suo numine. Mansvetus (Camerarius) in arcano negotium communicavit Davidis (R. Bohem.) iussu Pericli (Auraico). Is toto pectore hoc approbavit, et Gedeonem (R. Sueciae) veris laudibus in coelum extulit. Tantum vereri se dicebat, ne Ulysses (R. Davide) quid in illo turbet, et simul de Menelao (R. Angliae) nescio quid suspicabatur. Sed tentanda svadebat omnia, et promittebat in eventum suam operam in illis, quae temporis successu agenda erunt cum Ve-

netis (Ord. Belg.). Sic ad spem bonam praeclara sunt initia: Exitus divinae benignitati permittendus est. Faciamus nos, unusquisque suo loco, quantum debemus, quantum possumus. Sed de his volente Deo plura et accuratiora in posterum. Nunc ad alia.

Apparatus illi ingentes ad liberandam obsidione Bredam ob ventorum iniquitatem hactenus non successerunt. Illis enim aquas ex Oceano non attrahentibus, hae satis profundae non sunt, ut per illas ad urbem naves penetrare potuerint. Hispani ad discessum minime inclinant: Et certe si ob Mansfeldii adventum cum copiis Anglicis in Galliam consilia Bruxellis non mutantur, Breda tandem deditionem facere cogetur. Princeps Auracus nondum potest vires recolligere. Deus servet tantum Heroem Reipub: diutius. Comes Gundamarius Legatus Hispanicus per Galliam Bruxellas venit. Quidam traiecturum eum in Angliam scribunt, oblaturum Palatinatus restitutionem. Quidam in Germania mansurum existimant, quod matrimonium Gallicanum iam extra omnem dubitationem sit. Quid futurum sit, mox videbimus. Certe Jesuitae nunc omnes artes suas expromunt ubique locorum, ut haereticos, inprimis Regem Jacobum, decipiant. Nec nos latet, murmurare populum Anglicanum, ac si Rex tam in matrimonii tractatu, quam in pactis cum Mansfeldio, actorum et decretorum in Parlamento exiguum rationem habuerit. Certe si huic constaret sua autoritas, Gedeonem (R. Sueciae) cunctis aliis unanimiter praelaturum esset. Principem Walliae, si placet, in posterum nominemus, aut Germanicum, aut Drusum, et hoc annotetur in transmissis characteribus.

In Rhetia res adhuc feliciter succedunt, et Dux Ferae Bagnio, qui Pontificis loco Vallem Telinam in deposito habet, persuadere non potuit, ut a se postularet ac reciperet auxilia Hispanica. Multa est fama de occupata etiam illa Valle,

sed proximae litterae certiora adferent. Simul etiam quid Ledigerius et Sabaudus occoeperint. Marchionis Spinolae exercitus in obsidione Bredana ita consumitur, ut paulo post omnino inutilis futurus sit.

Adiunxi his quaedam accepta ex Polonia, sed vereor ne iam antea isthic habeantur. An excusationem violati Juris gentium Bethlenius pro sufficienti habiturus sit, cognoscemus propediem. Sed iam avocabor ad herum. Bene itaque Ill:ris Gen:tas Tua valeat. Raptim, Loco solito, $\frac{1}{2}$ 7 Decemb. anno 1624.

VII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Haagae
Comitis d. 2 Jan. (st. n.) 1625.**

R. A. Litt. Ill. Viror.

S. P. Illustris ac Generose Domine,

Quod nuper pollicitus fui, vix nunc ex parte praesto. Distrahor enim variis curis ac laboribus, qua privatis, qua publicis. Sed saepius tamen hactenus relegi gravissimas Ill:ris Gen:tis tuae litteras et fortissimi 10. 20. 5. 21. 14. (*Regis*) heroica prorsus et divinitus inspirata consilia 22. 1. 8. 19. 15. 22. 24. 51. 29. (*oblationes*)que cum devotissima admiratione eius 9. 30. 33. 32. 47. 16. 31. 46. 20. 14. (*Maiestatis*) continuo mecum revolvi. Aperiam paucis intima sensa animi et obversantes sollicitudines. Postquam ex Biscaia (Suecia) discessit Josephus (Camerarius), nunquam ex mente deposuit sanctissima illa colloquia, quae ipse Gedeon (Rex Sueciae) de transferendo per Antoniam (Poloniam) in Sicambriam (Silesiam) 41. 17. 50. 13. 2. 21. 75. 23. (*exercitu*) cum ipso habuit. Nam etsi hic acta cum Pericle (Auraico) per Varronem (Rutgersium) ex voto non succederent, non desperavit tamen melioris temporis felicem occasionem oblatam iri tam praeclaris desideriis. Quin etiam nunc in ea sententia est, si aliorum modo eo inclinarent animi, longe faciliorem in omnes eventus, et maioris efficaciae illam expeditionem fore.

Habemus enim per hominem fidum ex ore Severi (Caesaris), cum dixit, parum se curare, etsiamsi adimatur Neustria (Palatinatus) iniustis possessoribus; eam nunc suam, et 28. 52. 11. 59. 73. 33. 44. (*Imperii*) conditionem esse, ut quotiescunque velit, neque causa, neque facultas ipsi deesse possit, ad hanc 108. 101. 59. 100. 71. 21. 20. 111. 3. 102. 112. (*recipiendam*). Verum si Suecia (Bohemia) aut 6. 26. 40. 62. (*huic*) coniunctae 11. 13. 22. 35. 21. 10. 2. 28. 42. 20. (*Provinciae*) petantur, tum actum fore de Julio Vindice (Caesare) et 14. 38. 79. 3. 34. 9. 30. (*sua domo*) funditus. Nam et 55. 19. 14. (*has*) ilico 47. 29. (*se*) deserturas, et Alcium (Regem Hispaniae) tot locis iam occupatum auxilia sibi ferre non posse 80. 83. 79. 51. 56. 32. 8. 33. 2. 34. 14. (*Evangelicos*) vero omnes se tum pro communi causa iuncturos. 53. 28. 65. 33. 14. 46. 19. 74. (*Ligistas*) 20. 44. 6. 19. 23. 14. 46. 98. 107. (*exhaustos*) vix se tueri posse, et iam in arcano male velle 60. 30. 26. 31. 13. 38. (*Bavaro*) qui suam rem egerit ipsorum pecuniis. Timere etiam hos Jubam (Mansfeldium), qui procul dubio 59. 8. 20. 48. 28. 59. 26. 13. 20. 9. (*clericorum*) bonis semper inhiet. Sed caput malorum, quod in tali sibi semper exoptata occasione Alexander (B. Gabor) minime quieturus sit, donec totam Castiliam (Ungariam) suam fecerit. Sane existimo, Severum (Caesarem) vera dixisse, et hanc viam esse potissimam ad ipsam rerum summam. Sed quis Menelaum (Regem Angliae) eo perducatur, ut saltem jure 60. 92. 8. 53. 21. (*belli*) Sueciam (Bohemia) peti posse aut debere statuat. Video etiam Andream (Electorem Brandeb.), et alios in eadem sententia esse, ex causis, quae tamen veras rationes non habent. Sed seponamus nunc quidem in meliora tempora has curas. Quam magnum et divinum prorsus hoc 119. 99. 70. 14. 21. 8. 28. 26. 52. (*consilium*) est, cum Sc. Africanus (Rex Sueciae) Hispaniam (Saxoniam) per Ungariam (Germaniam) 13. 29. 14. 46.

21. 75. 23. 20. 48. 32. (*restituere*) cogitat? Tentavit hoc 55. 41. 10. 70. 21. 2. 26. 14. (*heroicus*) II (Palatinus?) et Vindicis titulum consecutus rem tamen ipsam consecutus non fuit. Utinam vero, qui maxime debebant ambobus, quod dicitur ulnis, quae 22. 4. 57. 89. 73. 86. 10. 15. 26. 13. (*offerentur*) arripere, eadem, qua Gedeon, (R. Sueciae) magnitudine animi essent! Utinam temporis haberi posset exactissima ratio! Lenta sunt 11. 48. 10. 2. 21. 50. 23. 9. (*Principum*) 56. 29. 13. 52. 19. 10. 22. (*Germano*)rum ingenia, variae inter illos aemulationes ac dissidia, aliaque privata incommoda. Et quamvis non pauci non adeo magnam fortitudinem et animi constantiam ostenderint, tamen si 1. 20. 8. 53. 21. 5. 29. 48. 30. 10. 3. 36. 9. (*belligerendum*) est, cuncti participes esse volunt, haud scio an gloriae an privati commodi. 59. 28. 26. 33. 16. 19. 46. 20. 14. (*Civitates*) vero nunquam de illis extra suspicionem sunt, quin, si ex voto res succedant, parum ab ipsis securitatis sibi polliceri possint. His tantis malis nullum remedium, nisi ut rerum summa Gedeoni (Regi Sueciae) committatur. Quo loco hoc mihi, sed sub certa silentii fiducia, attingendum est, ipsum Aurelium (Elect:m Brandeb:m) ex ipsa hac causa ante alios hoc ipsum censere, et propterea in Ungariam (Germaniam) misisse 16. 21. 10. 15. 29. 13. 4. 32. 53. 58. 41. 26. 9. (*Winterfeldium*) qui ad hunc scopum cuncta dirigat. Deus largiatur felicem successum, et ut necessaria cautione res tanta 23. 2. 62. 38. 8. 15. 19. (*occulta*) maneat. Video 30. 3. 52. 100. 111. 21. 14. 106. 13. 19. 75. 23. 13. 20. 9. 52. 19. 5. 63. 29. 1. 35. 13. 5. 20. 10. (*Administratorem Magdeburgen*)sem nunc vel maxime alienum a Severo (Caesare), et velle restitutam Remp. ut ipse etiam salvus esse queat. Sed vereor ne eius intentiones cum Andree (Electoris Brandeb.) proposito parum congruant. Nam apud istum vetus ille Legionum Ductor 4. 83. 17. 21. 26. 14.

(*Furius*) multum potest, et alius quidam ex Sardinia (Livonia) oriundus 57. 21. 2. 7. 101. 98. 14. (*Fickeus*) nomine. Uterque ex his admodum ambitiosus et rei faciendae cupidus est. Illis nisi commode satisfaciat quocunque modo, possunt in transversum Principem illum, atque per hunc alios non paucos abripere. Cogitandum esset, an extra rem fuerit, ut Gedeon (R. Sueciae) per accuratam Epistolam illum Principem, quem modo dixi, sibi devinciret, quo devincto, plerique alii 14. 19. 44. 86. 10. 81. 2. 29. (*Saxonici*) in officio mansuri essent. Magna est causa, cur hoc sigillatim exprimam. Eius enim bini 92. 110. 21. 14. 2. 35. 11. 19. 15. 23. 47. (*episcopatus*) ita siti sunt, et cum maritimis 86. 13. 1. 21. 60. 26. 14. (*urbibus*) quibusdam ea ipsi amicitia est, ut facile intelligetur, quo respiciam. Eius porro et plerorumque, qui cum ipso sentiunt, non exiguum in Ulyssem (Regem Daniae) odium, quem non minus, quam Aurelius (El. Brandebur.), nunquam pro 118. 95. 2. 80. (*duce*) agnitori essent. Loquor haec ex certa experientia: Et quidem etiam 13. 29. 8. 32. 5. 41. 22. 10. 80. 14. (*religionis*) causa ad illum Principem plures, quam ad Andream (El. Brandeb.) respiciunt. In summa, quocunque vertamus oculos, inter tam varios apud nostros respectus nullus reperitur, contra quem nulla sit exceptio, nisi unus ille 52. 30. 56. 10. 23. 47. (*magnus*) Gedeon (Rex Sueciae).

Si quis dicere auderet extraneum esse 73. 20. 5. 29. 9. (*Regem*) pernegarem. Nam non minor ipsi cum nostris Principibus necessitudo, quam sit ipsi Lentulo (Regi Daniae). Origo gentis eadem, eadem cunctis necessitas, idem periculum. De 11. 22. 13. 15. 23. 1. 35. 107. (*portubus*) impetrandis pro bina 59. 8. 19. 14. 47. 20. (*classe*) maxima difficultas erit. 1. 48. 29. 9. 31. 52. (*Bremam*) induci posse spero. Nam 58. 42. 51. 27. (*Dano*) diffidit, 34. 68. 3. 32. 111. 60. 35. 13. 5. 33. 34. (*Oldenburgio*) infesta est, qui apud Julium Vindicem (Cae-

sarem) extrema illi machinatur. Ipsa necessitas eam ad assensum adigere potest, et tamen ignorantiam, et magnitudinem subitae potentiae ad suam excusationem praetexere. 98. 100. 14. 9. 19. 48. 21. 30. (*Vismaria*) tentanda esset per idoneos homines, quos Gedeon (R. Sueciae) procul dubio habet. Nam et hic et alibi in Hispania (Germania) Eutropius (R. Bohemiae) nihil potest, ob adversam fortunam, quam alioquin timidiore contemnunt. 58. 20. 56. 19. 11. 22. 8. 21. 15. 30. 10. 41. (*Megapolitam*) et ipsi sunt in horum numero. Porro a nemine maius impedimentum, si suboleat, expectandum, quam ab Ulysse (Rege Daniae). Sed ad hunc in officio retinendum non desunt rationes et media. Nam expertus scio, in praecipiti esse in Sicilia (Anglia) eius auctoritatem et fidem, cum quod Severo (Caesari) ob spem incertam privati commodi nimis blandiatur, tum quod apud Menelaum (Regem Angliae) satis rigidus exactor sit creditae sub gravibus usuris pecuniae. Quod si ille sive ad Tryphonem (Regem Hispaniae), sive ad Sostenem (Regem Poloniae) forte respiciat, nimis longinqua et parum tuta forent illorum auxilia, ut vix sit verisimile, versutum Ulyssem (Regem Daniae) in fundamentis adeo lubricis magnam spem collocare velle aut posse. Quid etiam faceret, si ad frontem haberet contra se vigilantem 5. 9. 53. 19. 14. 107. 29. 52: (*classem*) a tergo Sc. Africanum (Regem Sueciae) cum potenti exercitu, infensos sibi plaerosque etiam 11. 13. 34. 50. 21. 10. 12. 95. 94. 14? (*propinquos?*) In cunctis quidem fateor, ut in omnibus rebus magnis, multae difficultates se ostendunt. Sed has omnes cum propitio Deo superari posse confido, si Ucalegon (R. Angliae) recta consilia tandem sequi et amplecti velit: De Germanico (Principe Walliae) optima nobis spes est, immo fiducia. Sunt iam, uti omnino puto, in Sicilia (Anglia) Dn. 14. 11. 20. 51. 47. 21. 35. 14. (*Spensius*)

et Dn. 1. 20. 8. 33. 113. 93. 95. 14. (*Bellinius*). David (R. Bohemiae) vero utrique communicavit omnia ad tantam rem necessaria, et suo homini, quem apud Menelaum (Regem Angliae) in aula habet, accuratissima mandata dedit, ut cum optimis illis viris se coniungat, atque ita simul unitis animis consiliisque prudenter ac circumspecte cuncta moderetur. Quamprimum aliquid ex istis intellexero, statim ad Ill. Gen:tem Tuam perscribam. Deum Opt. Max. ardentissimis precibus invoco, cum corda Regum in manu habeat, ut ad sui nominis gloriam et afflictae Reip. salutem cuncta velit dirigere. Si viderimus, ex voto rem successuram, sine mora per Periclem (Araicum) cum Venetis (Ordinibus General.) agemus, ut ab his tempestive obtineamus, quae ab ipsis potissimum praestari poterunt. Nam nemo ex prudentioribus, ne Constans (Araicus) quidem existimat, per Jugurtham (Mansfeldium) salvari posse Remp. Terrent plaerosque vestigia, et quanta ad diuturnitatem fiducia in Ptolemeo (Rege Galliae) collocari possit aut debeat, omnes boni sunt solliciti. Sed de his omnibus paulo post disserere poterō accuratius. Nunc enim illa omnino dependunt ex statu Siciliae (Angliae), et quid ab ea et a Menelao (Rege Angliae) sperandum sit, per Drusum (Principem Walliae) intelligemus propediem. Valde me torquet temporis angustia, eiusque celer decursus. Sed ubi negotia in diversis, adeoque dissitis locis agenda sunt, mora longior evitari non potest. Quantum in me est, omnibus viribus enitar, ut huius praeveniamus pericula. Et de his quidem hactenus.

In Rhetia feliciter successerunt omnia. In Valle Telina nondum debellatum est. Dum Gallus de Venetis, hi de illo quaeruntur nescio quae, interim 13 Decemb. Dux Venetorum est mortuus. Alienum etiam tempus anni maiores progressus impedit. Vetus est de Papa, nec Deum esse,

nec hominem: Nunc dicendum vero, nec Gallicum esse, nec Hispanicum. Sed larvam tandem deponere cogetur. Mansfeldius et copias Germanicas, et prosperum ad traiciendum ex Anglia in Galliam ventum exspectat. Quo ducturus sit copias, nescio, forte et ipse nescit. Breda manet obsessa, ut hactenus. Ad eam liberandam denuo agitantur consilia, modo Deus faveat. Ex aula Constantinop. venerant litterae, sed nondum illas vidi. Cumque sciam a Dn. Rutgersio transmitti, eo negligentius in illas inquirō.

Bene valeat Ill:ris Tua Gen:tas et ubi fert occasio, S. R. M:ti me humilime commendet, in cuius obsequium totum me devoveo, quamdiu ero superstes. Hagae Comit. 2 Januar. stilo loci, anno 1625 quem Ill:ri Gen:ti Tuae, totique eius Ill:ri Familiae felicissimum comprecor.

P. S.

Noluit Dn. Spensius quidquam indicari de rebus illis secretioribus Dn. Rutgersio, nescio quibus ex causis. Ideoque et ego hactenus communicationem inhibui, donec a Tua Ill:ri Gen:te aliud iussus fuero. Si videro certiore ex Sicilia (Anglia) spem esse, dabo operam, ut sub fidei secreto cum illo agam, quantum necesse erit, ut tum ipse quoque apud Areopagitas (Ordines General.) hanc causam adiuvere queat sua industria et autoritate.

Litteras Cambii a Clasio Jacobsen datas, mihique allatas a Dn. Spensio, ut nuper scripsi, Olferio Petersen, Ossanensi mercatori, per amicum quendam meum Amstelrodami transmissi, sed hic illos acceptare, uti loquuntur, nescio ex quibus causis noluit, inprimis, quod ipsum Clasium mox adventurum diceret. Quidquid evenierit, quamprimum ad Tuam Ill. Gen:tem referam. Interim confiteor arctissimam

obligationem, qua S. R. M:ti et Ill:ri Gen:ti Tuae devinctus
sum. Dat. ut in litteris *ὡς ταχίστα*.

In tergo: Illustri ac Generoso D:no, Domino Cancel-
lario, ad manus proprias.

Praesent. Jenekopiae die 24 Jan. Anno 1625.

(L. S.)

VIII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Me-
mingae (Hagae) 3 Jan. 1625.**

R. A. Coll. Oxenst.

S. P. Illustris et Generose Domine.

Cum iam obsignaturus essem fasciculum, redduntur mihi aliae ab Ill:ri Gen:te V:a litterae, una cum descripta ipsius manu Dn. 106. 11. 29. 51. 14. 21. 39. (*Spensio*) data Informatione, secundum cuius normam ageret negotium in Cypro (Anglia). Non possum satis laudare Ill:ris Gen:tis tuae curam ac sollicitudinem, qua illa pro magnitudine rei usa fuit. Non caruit Opt. illius viri inter saevissimas tempestates continuata navigatio periculo, sed illud favente Deo evasit, et nunc procul dubio una cum suo Comite, quem in prioribus meis nominavi, in Cypro (Anglia) incolumis appulit. Habuerunt enim secundum admodum ventum, et diu expectatam serenitatem. Nunc igitur ad rem ipsam illam alteram de Lentulo (rege Daniae) venio. Sparsa et hic fama fuit de secretiori cum Sosthene (rege Poloniae) 2. 22. 8. 68. 23. 47. 32. 27. 10. 20. (*collusione*) et Josephus (Camerarius) quidem in rei veritatem iam ante inquirere studuit. Non tamen sibi persuadere potuit, in 13. 41. 5. 80. 9. 89. 23. 19. 70. 56. 92. 68. 40. 59. 6. 52. (*regem evangelicum*) tantum piaculum cadere posse. Dn. 1. 101. 113. 28. 8. 33. 10. 40. 35. 14. (*Bilinius*) dicebat, in ipsa An-

tonia (Polonia) nihil tale auditum fuisse. Ego vero non assequor, etiamsi 3. 30. 51. 81. 42. 20. 48. 29. 17. (*Daniae rex*) clam cum 73. 32. 56. 41. 11. 38. 53. 83. 113. 88. 79. 29. 4. 86. 32. 58. 95. 74. (*rege Poloniae foedus*) faciat, cuius ruboris illud futurum sit, nisi confirmetur in pub. 108. 32. 65. 111. 41. 119. 86. 52. 81. 15. 88. 92. 107. (*regni comitiis*). Quod et difficulter admodum impetrabitur cum Antoniae (Poloniae), et multo magis Sardiniae (Livoniae) 14. 46. 42. 75. 98. 47. (*status*) a 60. 101. 8. 113. 94. (*bello*) contra Biscaiam (Sueciam) abhorreant: et res tanti momenti non videtur 59. 68. 79. 9. (*clam*) perfici posse. Josephus (Camerarius) magis sibi metuit, ne cum Tryphone (rege Hispaniae) aliquid perniciosum actitatum fuerit, sed accepit ex fide digno viro, ipsum Lentuli (regis Daniae) 8. 20. 116. 102. 15. 26. 112. (*legatum*) qui nuper ex 6. 21. 14. 50. 19. 11. 28. 30. (*Hispania*) rediit, in 5. 31. 53. 68. 33. 42. (*Gallia*) confessum fuisse, non se apud Alcumum (regem Hispaniae) obtinuisse, quae speraverat. Sed quidquid sit, et rei magnitudo, et Gedeonis (Regis Sueciae) iussus a Josepho (Camerario) impetrat omnia. Daturus igitur est operam, ut ipse Eutropius (rex Bohemiae) secretioribus litterarum notis, quas nunc cum Fabio (Radzivilio) habemus, ex Ottonē (Radzivilio) verum resciscat, et per hunc eo cuncta dirigat, ne quid fiat in fraudem aut periculum 13. 41. 116. 80. 14. (*regis*) Biscaiae (Sueciae). Inquiret simul etiam per amicos alios et si ulla ratione fieri possit, modo tale aliquid, ut fert fama, factum sit et, ut 57. 19. 20. 98. 29. 73. 33. 45. 63. 30. 51. 22. 50. 27. 53. 27. 10. 21. 62. 40. 15. 31. 1. 38. 113. 42. 14. (*foederis Dano-Polonici tabulas*) impetret. Ad 79. 9. 14. 46. 9. 26. 15. 80. 48. 38. 52. (*Amstruterum*) vero sub alio praetextu iam aliquid perscriptum est. Sed curabo ut etiam per alios ille tentetur, si forte quid erui possit. Nihil sane praetermittetur a nobis in hoc negotio fidei, ac diligentiae. Nam et in Siciliam

(Angliam) scribemus accurate ut autoritate Menelai (regis Angliae) Ulysses (rex Daniae) retineatur in officio qui si tam enormiter exorbitare velit, dubium non est, commune illum cunctorum bonorum odium incursum esse. Acceperat iam ante octiduum Dn. 14. 50. 32. 10. 47. 21. 83. 73. (*Spensius*) eiusdem argumenti ab Ill:ri Gen:te tua, sicuti dixit, vel potius a Gedeone (R. Sueciae) ipso litteras, unde miror cur alterae ad me tardius ambulaverint. Igitur ipse quoque in Cypro (Anglia) curiose inquireret in omnia, et ut est vir solers, et sinceræ fidei, omni labore enitetur, ut noxia praeveniat ac divertat. Ego vero favente numine nihil in meo officio ac fide desiderari patiar. De 48. 22. 60. 20. 13. 15. 99. 47. 15. 26. 19. 13. 74. 34. (*Roberto Stuardo*) nihil sane audiivi hactenus. De pecunia vero ipsi curata, aut collybo, Amstelodami facile veritas indagari poterit, ut et Londini. Inquiremus igitur diligenter, et referemus propediem ad Ill:rem Gen:tem tuam omnia. Hoc quidem heri adhuc mihi narravit 57. 21. 2. 54. 28. 23. 14. (*Fichius*) ille, quem in prioribus meis nominavi, prensare Sosthenem (regem Poloniae) vehementer senem illum 64. 35. 44. 33. 38. 9. (*Fuxium*) ut ad se veniat, et ille quidem nisi alibi cupiditati eius satisfiat, facile conditionem accipere posset, quod sane nollem fieri propter multas gravesque causas. Est enim vir, qui ut prodesse ita et nocere potest Reip. Sed instantia 59. 83. 52. 41. 15. 80. 19. (*comitia*) in Antonia (Polonia) omnem, ut spero, dubitationem nobis eximent. Igitur et de his quidem hactenus.

Jam mihi indicatur, Constantinopoli perscriptum, nolle Turcas eo modo tractare pacem cum Caesare, quo antea inter Supremum Vesirium nuper interfectum, et Bethlenium Principem convenerat, sed graviores adhuc condiciones exigere. Si mora tamen in hoc negotio diuturnior intervenerit, nec cum Bethlenio ipso tentata concordia rata erit, et Cae-

sar perpetuo sumptu in Hungaria et vicinis locis exhaurietur. Quod si Mansfeldius forte impressionem aliquam factururus sit alicubi in Germaniam, non poterit Tillius suppetias Caesari ferre, si motus aliquis exoriretur in Hungaria. Caesar urget Electorum Conventum, et Saxo cuncta facit ad Pontificiorum nutum. Sed quo plures cumulantur a paucis nullitates, eo illustrior erit causae nostrae bonitas, si quando per arma repetemus per vim nobis ablata per iniustitiam et conspirationem paucorum interversa. Aderit Deus ultor, et qui contra conscientiam suam quoque religionem in summum discrimen adducunt, sentient tandem eius morsus inevitabiles.

Post diuturnas pluvias inopinatum gelu gravem militiam faciet utrique parti propter Bredanam urbem in castris permanenti. Nisi metus a Mansfeldio Hispanos a sua obstinatione diverterit, fames ad ultimum obsessos coget ad deditionem. Quod Deus avertat.

In aula Britannica nuper Londini ex apoplexica obiit Dn. Caronius Senex, qui nomine Dn. Ordinum per multos annos Legati munere defunctus est. Eius locum, ut fieri solet, multi iam ambiunt. Plura iam non succurrebant, et eram paulo occupatior. Peto itaque properatae scriptioni ignosci, et benigne corrigi, si alicubi a me forte quid peccatum fuerit.

S. R. M:ti Tuaeque Ill:ri Gen:ti iterum iterumque humilime, et submisse me commendo. Dat. Memingae (Hagae) 3 Januarii (st. n.) anno 1624 (1625).

In tergo: Present. Jenekopiae die 24 Jan. anno 1625.

IX.

**Ep. L. Camerar. ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis, d. 10 Jan. st. n. 1625.**

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine,

De 19. 13. 2. 30. 10. 22. 4. 27. 20. 3. 29. 48. 32. (*arcano foedere*) inter Ulyssem (regem Daniae) et Sosthenem (regem Poloniae) David (rex Bohemiae) noster accurate scripsit ad Fabium (Radzivilium), idque tanquam a se, ob communem famam, quae hic quoque percubuit. Dissimulandum enim omnino fuit, a Scipione Africano (rege Sueciae) tale quid ad nos perlatum. Scripsit autem David (rex Bohemiae) arcanis litterarum notis, quas cum Fabio (Radzivilio) habet, et binas litteras per diversa loca misit eodem argumento, ut si unae forte pereant, saltem reddantur alterae. Intelleximus enim Fabium (Radzivilium) diu abfuisse ad 73. 23. 14. 47. 21. 19. 41. (*Russiae*) fines, sed ad 59. 34. 9. 29. 15. 32. 42. (*comitia*) extra dubium adventurum esse. Ipse quidem Otto (Radzivilius) singularem amorem erga Remp. et tacitum etiam affectum erga Gedeonem (regem Sueciae) prae se fert, sed caute et prudenter ipsi hoc dissimulandum est. Sunt, qui exquisiverunt apud nos, numquid forte bellum inter Primislaum (regem Poloniae) et Gedeonem (regem Sueciae) in bonum Eutropii (regis Bohemiae) redundare possit. Nam

occupato Sosthene (rege Poloniae) in Sardinia (Livonia), non posse eum Julio Vindici (Caesari) suppetias mittere ex Antonia (Polonia). Sed simpliciter respondit David (rex Bohemiae), nolle se promoveri suum commodum cum ullius 80. 26. 19. 51. 5. 89. 8. 33. 62. 40. (*evangelici*) incommodo. Causam communem spectandam eoque cuncta dirigenda consilia, ne haec aliquid detrimenti acciperet. Igitur curare debere Ottonem (Radzivilium), ut Biscaia (Suecia) pacem habeat, ex qua sola res 92. 83. 90. 70. 56. 20. 53. 21. 63. 19. (*evangelica*) etiam in Antonia (Polonia) securitatem maiorem consecutura sit. Itaque non dubito, facturum esse Fabium (Radzivilium) suum officium. Nos quidem commercium litterarum cum ipso, quantum secrete fieri poterit, continuabimus. Nam exactissima opera danda est, ne quid de eo Sostheni (regi Poloniae) innotescat. Itaque sub secreti fiducia et haec perscripta sunt. David (rex Bohemiae) insuper de toto negotio pari circumspectione scripsit ad Legatum Menelai (regis Britanniae), qui nunc est cum Lentulo (rege Daniae), simul etiam suo homini, quem in Sicilia (Anglia) habet, mandata dedit, ut in illud curiose inquirat, et impediatur omnia, quae in Sc. Africani (regis Sueciae) fraudem fieri possent. Etiam Josephus (Camerarius) apud suos amicos nihil omittet, si forte in illa arcana penetrare queat. Sed sperat plus in fama, quam in re esse. 74. 46. 38. 30. 13. 75. 83. 14. (*Stuartus*) quidem ille et in Cypro (Anglia) et alibi existimationem suam non parum laesit, ut vix credendum sit, aliquid eum apud Menelaum (regem Angliae) impetraturum esse. Germanicus (Princeps Walliae) autem omni conatu se oppositurus esset. Sed de his omnibus plura et certiora propediem. Est modo 6. 31. 56. 19. 20. (*Hagae*) amicus quidam meus, qui nuper ex Antonia (Polonia) venit, et res illius 13. 29. 5. 10. 21. (*regni*) probe compertas habet, qui simpliciter dicit, si tale quid

Sosthenes (rex Poloniae) moliretur cum Lentulo (rege Daniae) insciis 34. 48. 58. 28. 51. 33. 51. 40. 1. 26. 14. (*ordinibus*) aperte plerosque contradicturos esse, ac si in leges publicas eo ipso commissum foret. Verum ut dixi, tempus revelabit omnia. Venio itaque ad alia.

Jam in omnium ore est bellum Rheticum, et quid ex eo secuturum sit. Putavit Pontifex, suam apud Confoederatos auctoritatem sacrosanctam fore, ideoque oblatas ab Hispanis copias in Vallem Telinam recipere noluit. Nunc cum eius Praefectus Tirano exactus sit, mox apparebit, utri parti in secreto Pontifex revera faveat. Ipsi Veneti limites suos excedere noluerunt antea, quam Ledigerius et Sabaudus alibi etiam arma sua ostenderent. Utinam illa iam conspiceremus in media Liguria! Certe si Leopoldus quid tentet, quo ab Helvetiis Pontificiis impelli videtur, dubitandum non est, acrius mox bellum in illis partibus exoriturum esse. Quod sane a nobis exspectandum. Scribunt Neapoli instrui naves, quae in mare Adriaticum excurrant, et Caesarem etiam in Foro Julii Venetis metum incussurum. Optarem, tot diversis locis distrahi potentiam Austriacam. Mansfeldium sane timere plerosque ex multis indiciis perspicuum est. Exspectatur eius adventus in Gallia cum desiderio. Copiae Germanicae iam traiecerunt in Angliam, et si ventus faveat, brevi in Gallia totus exercitus futurus est. Utinam felix et velox sit quaecunque fiet a Mansfeldio diversio. Nam multa impedimenta video. In litteris Vienna scriptis ex singulari causa notavi, quae sunt addita de Sereniss. Rege Sueciae. Illam facile divinare licet. Summa rei in eo sita, quid praesenti rerum statu Alexander (Bethlen Gabor) facturum sit, quem instigari ad fortia facta profecto esset operae pretium.

Ego ex Cypro (Anglia) anxie exspecto, quid nostri illi in prioribus meis saepius nominati amici aggressuri, et quae spes

inde nobis concipienda sit. Exspectamus hodie vel crastino die ab illis litteras. Quaecunque accepero, statim communicurus sum. In Hispania (Germania) multorum iam animi eriguntur, sed conatur unus potissimum Aloisius (elector Saxoniae) eos iterum deiicere, spondens Severi (Caesaris) nomine cunctis securitatem, quae tamen hactenus nemini praestita, etiam ubi solemni stipulatione illa in sanctam obligationem deducta fuit. Inprimis Andream (electorem Brandenburgicum) ille urget, ut suo exemplo violata conscientia Remp. ipse quoque deserat. Dolendum est, plus apud tantos Principes posse privati lucri cupiditatem, quam rationem officii, et curam posteritatis. Sed Deus non irridetur, et aderit tandem Nemesis. Deum eundem Opt. Max. toto pectore precor, ut Gedeonis (R. Sueciae) heroica consilia divina sua benedictione adiuvere ac promovere velit. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua, et me, si mereor, amare pergat. Loco solito, 10 Januar. stil. n. anno 1625.

Adieci his tabellam Rhetiae, ut eo rectius intelligi queant, regionum inspectione, quae de illis nunc referuntur.

Pecuniam litteris Cambii mihi assignatam solvere Ossanensis mercator adhuc renuit. Dicit ipsum Clasium Jacobi mox venturum esse. Ego non assequor. Scribam, si hic venerit, quo loco haec res sit. Forte mercatores isti ex temporis intervallo suum lucrum quaerunt.

In tergo: Praesent. Jenekopiae die 29 Jan. anno 1625.

X.

Ep. L. Camerar. ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis, d. 1° Jan. 1625.

R. A. Litt. III. Vir.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Nullas adhuc ex Sicilia (Anglia) ab amicis accepimus litteras, quarum desiderio paene emorimur. Interim Ucalegon (rex Angliae), pro more, novas tricas meditatus esse dicitur. Sed spero meliora. Scio enim Germanicum (principem Walliae), et 11. 19. 13. 8. 30. 9. 20. 51. 15. 23. 52. (*lamentum*) recta sentire. Simulatque quid habuero, transmittam. Spero etiam Ptolomaeum (regem Galliae) progressurum, quamvis nota sint Alchimistarum (jesuitarum) ingenia. Arcopagitae (Ordines Belgici) novos delectus instituunt. Solliciti merito sunt ob Hispaniam (Germaniam) fere perditam. De Ulysse (rege Daniae) nihil audimus. Ceterum in inquirendo nihil omittimus. Adieci quae nunc habui, et inter cetera ultimas Constantinop. scriptas, quamvis non dubitarem Dn. Rutgersium eas Belgice transmittere. Vereor ne Alexander (Bethlen Gabor) etiam Gundelarios (Turcas) impellat, ut pax sit cum Julio Vindice (Caesare).

Juba (Mansfeldius) dispersas variis in locis sibi permissas copias nondum colligere potuit. Interim 53. 21. 5. 28. 14. 46. 31. 29. (*ligistae*) ubique ad defensionem se parant, ut vix videam, ubi tandem Jugurtha (Mansfeldius) perrumpere

possit. Sed tempus nos docebit omnia. Etiam Aloysius (elector Saxoniae) militem conscribit, et aperte prae se fert se fore in partibus Alcimi (regis Hispaniae) et Severi (Caesaris). In summum ille unus discrimen Remp. coniicit. Andreas (elector Brandeburgicus) adhuc constans est. Utinam Gedeonis (regis Sueciae) praeclara illa expeditio cito fieri possit. Haec ut succedat, Deus orandus, et nullus labor fugiendus est. Julius Vindex (Caesar) per litteras exprobat 26. 32. 70. 41. 75. 33. 47. (*Venetis*) (Ordinibus Belgicis) quod Comitem 106. 35. 13. 48. 81. 70. 74. 89. 52. (*Turrensen*) patrem conduxerunt. Sed hi rident, nec patiuntur sibi leges praescribi.

Breda manet obsessa, et Marchio Spinola copias plures a Caesare exspectat. Tota Vallis Telina iam est in Confoederatorum potestate. Hispani videntur Clavennae Comitatum retinere ac defendere velle. Audiemus indies ex omnibus locis plura. Nunc eram occupatior, et valetudine non adeo commoda. Dabo operam, volente Deo, ut quae nunc neglexi, proxime compensem.

900 illos Joachimicos nondum impetrare potui. Mercator Ossanensis renuit illos numerare, et exspectari vult Clasiū Jacobi, qui litteras collybi transscripsit. Sed quantum ad me, nullum est periculum in mora. Et constans mihi semper in memoria aeterna obligatio, qua S. R. M:ti Domino nostro clementiss:o et Ill:ri Gen:ti Tuae devinctus maneo. Bene valeat ex suo voto et meo bonorumque omnium. Loco solito, 1° Januar. anno 1625.

Venetis (Ordinibus Belgicis) in Catalogo nostro velim tribui in posterum haec nomina.

{ Lacedaemonii.
{ Achaei.

XI.

Ep. L. Camerar. ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis, d. $\frac{1}{2}\frac{3}{3}$ Jan. 1625.

R. A. Litt. III. Vir.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Venerunt tandem ex Sicilia (Anglia) litterae, quae nos docuerunt, feliciter illic appulisse Dn. 14. 11. 20. 10. 47. 21. 23. 9. (*Spensium*) et Dn. 1. 29. 8. 28 51. (*Belin*). Sic convenisse, ut ille prior apud Menelaum (regem Angliae) et Germanicum (principem Walliae), sed apud istum generalius proponeret, quae ad tanti negotii actionem aditum facerent, hunc nomine Andreae (electoris Brandenburg.) sequi, utrique autem consilio opeque sua nostrum hominem, qui in aula Menelai (regis Angliae) est, et mandata in eam rem convenientia habet ab Eutropio (rege Bohemiae), assistere debere. Magna autem illis circumspectione et prudentia opus esse, ne Ucalegon (rex Angliae) pro more consilia mutans non solum acta cum Juba (Mansfeldio) rescindat, sed etiam omnino 60. 53. 68. 32. (*belli*) rationibus renunciet. Si Jugurtha (Mansfeldius) semel cum exercitu Cypro (Anglia) excessisset, cuncta faciliora fore, maxime si 71. 19. 13. 113. 30. 52. 32. 70. 15. 26. 52. (*parlamentum*) processurum esset. Quid porro nobis sperandum sit, intelligemus propediem. In dies enim singulos ultiores litteras exspectamus. Inter ipsum quidem Menelaum (regem Angliae)

et Ptolomaeum (regem Galliae) res non procui a ruptura abfuit. Noluit hic Jubam (Mansfeldium) in suum regnum admittere, nisi ille simul expresse admitteret, ut posset in Alcimi (regis Hispaniae) ditiones perrumpere, sed Ucalegon (rex Angliae) voluit ut per Forum Julii (Hollandiam) Jugurtha (Mansfeldius) penetraret in Hispaniam (Germaniam). Etiam Juba (Mansfeldius) Pericli (principi Auraico) obtulit, venturum se ad liberandam 61. 48. 42. 3. 79. 69. (*Bredam*) obsidio(ne) sed Areopagitae (ordines Belgici) tantum hospitem in aedes suas recipere verentur, et mallent illum recta ire per 5. 90. 8. 53. 28. 91. 69. (*Galliam*) in 4. 6. 8. 102. 10. 58. 73. 40. 19. 52. (*Flandriam*). Quo tandem haec evasura sint mox experiemur. Sed incommodum incidit, quod arcana quaedam consilia mirabili casu patefacta esse videntur. Miserat Constans (princeps Auraicus) virum senem ad Marcum (regem Galliae), ut de itu Jubae (Mansfeldii) cum hoc communicaret, ut et alia quaedam ad Remp. pertinentia. Is cum Venetorum (ordinum) Legatum compellare vellet per errorem singularem in Legatum 41. 10. 4. 30. 51. 46. 19. 20. (*infantae*) incidit. Huic quid dixerit, non constat, certe cum Marco (rege Galliae) ille exposulavit, ac si factus fuisset omnium rerum certior. Bonus autem ille senex paulo post disparavit, sic ut nondum constet, ubi lateat, aut num forte per insidias interfectus fuerit. Ut vero ad nostrum illud negotium revertar, hodie accepi ex Germania, venisse iam ab Aurelio (electore Brandenburg.) ad quosdam in illa Principes 16. 81. 70. 75. 29. 13. 57. 32. 8. 58. 32. 26. 52., (*Winterfeldium*) et bonam spem felicitis successus. Aloisium (electorem Saxoniae) quidem extrema tentare, ut illos in partes suas et Severi (Caesaris) attrahat, sub specie pacis servitutem offerri. Sed illos tacite adspirare ad libertatem, et si vindex aliquis se ostendat, non defuturos officio. De Ulysse (rege Daniae) magnam adhuc spem habuisse,

quam vanam fuisse nunc quoque deprehensuri sint. Plura brevi audiemus et certiora ex Hispania (Germania). Hic fama fere crescit, nescio quae moliri Lentulum, (regem Daniae) atque adeo militem iam colligere. Quod si verum est, Gedeonem (regem Sueciae) res diu latere non potest. Is pro summa prudentia sua facile aestimabit, an praeventione uti possit ac debeat in casu tam inopinato et periculoso. Certe omnium in his quoque locis studia in Scipionem Africanum (regem Sueciae) inclinant. Ulyssi (regi Daniae) sunt adversa.

Vienna hac septimana nullae venerunt litterae. Scribunt tamen aliunde, legiones a Caesare destinatas in Belgium, revocatas esse propter metum novarum tumultuum in Hungaria. Hoc certum est, lentum et difficile fore negotium tractationis pacificae inter Turcas et Austriacos. Breda manet obsessa cum magno damno hostium. Interim a Batavis Gochum in Clivia opidum ante paucos dies interceptum est, situ loci rebus gerendis inprimis commodum. Fuerat enim hactenus fere receptaculum Henrici Bergensis Comitis. Aiunt recuperata in illo quaedam tormenta maiora, quae Christiano Duci Brunsvicensi in conflictu Tilliano erepta fuerunt. Ex classe Eremitae ex Peruana provincia advenisse nuncios mihi iam narratur, simul illum obiisse, sed structo prius propugnaculo non procul ab urbe Lima, et Batavos tantum exspectare ex his regionibus auxilia, cum magna spe maiorum progressuum. Altera classis, quae versus Brasiliam nuper excurrit, vi procellarum reiecta progredi non potuit.

B. V. Illustris ac Generose Domine. Ex loco consueto,
 1° 1° Januarii, anno 1625.

P. S.

Bellum in Rhetia fere bellum non est, cum Hispani nondum aperte se opposuerint, et nondum liquido constet, quarum partium esse velit Pontifex. Nisi arma in Italiam transferuntur, nisi Confoederati Hispanum aggrediantur, occupato ante omnia propugnaculo Fuentano, nihil egisse videntur acquisitione Vallis Telinae reliquae. Nam semper amittendi periculum illis incumbit, aut validis praesidiis occupata retinere coguntur cum provinciae illius magno sumptu et dispendio. In Gallia Hispano-Jesuiticis artibus nova diffidentiae semina sparsa sunt, ut excitato iterum bello civili ille Rex abstrahatur a cura libertatis publicae, et ne opem ferre possit veteribus amicis. Dicitur Subisius Rupellis profectus esse cum 5 navibus. Sed certiora exspectanda sunt, nec apparet, quo aut cui bono esse instituta possit talis profectio. Ex Rohani vero adiuncta epistola facile liquet, quae mala sequi in Gallia possint, nisi benignus Deus prohibeat. Dat. ut in litteris.

XII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna. Hagae
Comitis, d. ^{22 Jan.}_{1 Febr.} 1625.

R. A. Litt. III. Viror.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Quas ad me scripsit 8 Decembr. anni praeteriti, ante paucos dies accepi. Adiunctas ad Dn. 1. 20. 8. 21. 10. 23. 9. (*Belinium*) statim ad ipsum transmissi in Siciliam (Angliam). Interim spero meas quoque recte fuisse redditas. Scripsi enim septimanis singulis. Litteras nunc iterum habuimus ex Cypro (Anglia), quibus confirmant, Menelao (regi Angliae) gratissimam fuisse ablegationem Dn. 14. 11. 29. 51. 47. 28. 33. (*Spensii*) et inter alia non sine stomacho dixisse, si tali animo esset praeditus Ulysses (rex Daniae), iam rem confectam fore. Se tamen etiam absque hoc tandem condescensurum esse ad tam praeclara consilia. Germanicus (Princeps Walliae) vero in coelum usque laudes Gedeonis (regis Sueciae) extulit, et cum suo Achate facturum se omnia promisit. Tantum quaesitum fuit vellentne ac possent Sc. Africanus (rex Sueciae) et Ungariae (Germaniae) Principes re ipsa praestare, quod in se recipiunt. Quod affirmarunt nostri, et rationes modosque demonstrarunt, quibus hoc fieri posset, modo Ucalegon (rex Angliae) cuius ad rei summam plurimum interest, officium faciat, et exemplo constanti ceteris praebeat. Sed ut liquidius cuncta appareant, transscripsi ex nostri hominis, qui in aula Menelai (regis Angliae) est, et se cum amicis

nostris supra nominatis ex Heri mandato coniunxit, epistola Gallica, quae ille de tota re ad Eutropium (regem Bohemiae) perscripsit. Adhibui numeros et ficta nomina, nobis cognita. Si in describendo peccavi, rogo mihi ignosci, cum eius linguae non admodum peritus sim. Expectamus autem in dies singulos alias litteras, ex quibus et seriem et exitum huius negotii percipiamus uberius. Neque dubito ipsum Dn. 47. 50. 32. 70. 74. 33. 23. 9. (*Spensium*) cuncta accurate ad Sc. Africanum relaturum esse. Quae vero in meas manus perveniunt, ilico transmittam. Si Ucalegon (rex Angliae) salutaria consilia admitteret, et totam tanti negotii curam 50. 19. 13. 8. 30. 52. 29. 51. 15. 22. (parlamento) deferret, ut cum ratione et ordine instituerentur omnia, cum bono Deo non dubitarem de felici successu. Adhibeamus igitur omnem operam, ut eo rem perducamus, si possumus. Drusus (Princeps Walliae) praeclare sentit de Rep. sed Menelai (regis Angliae) ingenium illi interdum obstat, quo minus possit, quae desiderat. Alcimi (regis Hispaniae) etiam ministri emissitiis oculis in omnia inquirunt, et bonum Menelaum (regem Angliae) iterum inani spe laetare conantur, sed frustra tamen, Deo sit laus et gratiarum actio, hactenus. Nam insipientibus illis ac indignantibus Jubae (Mansfeldii) expeditio procedit, ad quem iam ex Ungaria (Germania) pervenerunt maxima ex parte collectae pedestres copiae. Quando exercitum transmiserit, et quo illum ducturus sit, an in Forum Julii (Hollandiam) ad liberandam 1. 13. 29. 58. 31. 52. (*Bredam*) propediem audiemus. In Ungaria (Germania) spero feliciter negotium succedere, ubi Andreae (electoris Brandenburg.) Legatus 16. 33. 70. 15. 32. 48. 57. 41. 8. 63. 28. 26. 14. (*Winterfeldius*) sedulo facit officium, sicut ad me perscribitur, et intra paucos dies experiar, quid effecerit. Sed non possum hic non attingere rem miram, periculi certe plenam, si vera esset. Marci

(regis Galliae) agens in rebus apud Julium Vindicem (Caesarem) huc perscripsit, 27. 111. 47. 11. 42. 2. 80. 10. 74. 80. 52. (*Anspacensem*) offerre Severo (Caesari), se Peregrini (Papae) religionem amplexuram, si Aurelio (electore Brandenburg.) remoto se in eius locum substituat. Suspicionem talia studiose fingi ad metum incutiendum Andreae (electori Brandenburg.), ut Aloisii (electoris Saxoniae) monitis, et voluntati Jul. Vindicis (Caesaris) in omnibus satisfaciatur. Non enim credere possum, in tale pectus tantam cadere perfidiam. Sed vidimus tamen exempla in Ungaria (Germania) non admodum dissimilia. Et de his quidem hactenus, plura volente Deo et pleniora septimana proxima.

In Gallia Subisii temeritas an furor bonam causam propemodum in discrimen coniecisset. Sed quia suspicio est, ab Hispanica corruptione talia profecta esse, idcirco Galliae Rex eo vigilantior futurus esse videtur. Diguerium iam ultra montes duxisse exercitum ferunt, ut se cum Sabaudis coniungeret. Utinam citius hoc factum fuisset, aut certe ut moram compensent egregio aliquo facinore.

Princeps Mauricius totus in eo est, ut Bredam com meatus importari possit. Sed venti adversi et continuae fere tempestates multos conatus hactenus impediverunt. Nam et classis subsidiaria in Brasiliam destinata nondum progredi potuit, sic ut hanc illa Lusitanica praeventura sit. Scribunt tamen, splendidam hanc magis, quam robustam esse. Portus autem omnium Sanctorum probe iam munitus, et Civitas etiam S. Salvatoris novis munimentis ad defensionem satis tuta esse videtur.

Comes Swartzenburgicus postquam Berlinium rediit, parum secunda fortuna usus est. Nam Neoburgicus illi iratus, quod transactione secum facta neglecta, nova pacta cum D:nis Ordinibus iniit, cuncta eius praesidia in agro Bergensi

et Juliacensi ipsi ademit. In itinere vero eius sarcinae prope Hamburgum a praedonibus direptae fuerunt, in quibus fuerunt mobilia quaedam magni pretii, quae non ita pridem ex defunctae matris suae hereditate ad illum pervenerant.

S. R. M:ti ex toto corde perennem felicitatem vovens, simul etiam Ill:rem Gen:tem Tuam quam diutissime valere, florere exopto, cui me totum devoveo. Loco consueto, ^{28 Januar.} _{1 Februar.} anno 1625, quo die complevi 52 annum aetatis meae, in spe meliorum temporum.

Videor mihi animadvertere, Areopagitas (Ordines Belgicos) secreta agitare consilia de nova instruenda classi contra Alcimum (regem Hispaniae), qui nullibi quam domi suae est infirmior.

P. S.

Hoc etiam paucis verbis a me indicandum fuit, non adhibuisse in Consilio Regem meum, nisi unum Secretarium, virum fidelem, et qui vere hoc nomine dignus est. Citius etiam quis aquam ex pumice, quam ex hoc quidquam arcani eliciat. Iterum iterumque quam optime valeat Ill:ris Gen:tas Tua cum cunctis amicis, ac privatis etiam suis caritatibus. Dat. ut in litteris.

XIII.

**Ep. L. Camerarii ad A. Oxenstierna Hagae Comitiss,
d. 7 Febr. st. n. 1625.**

R. A. Litt. III. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Etsi non dubitabam, Dn. 14. 11. 20. 51. 47. 21. 23. 9. (*Spensium*) cuncta, quae in Cypro (Anglia) gesta sunt accurate perscripsisse in Biscaiam (Sueciam), ipse tamen nunc his adiunxi, quae noster homo qui est in aula Menelai (regis Angliae), ad Eutropium (regem Bohemiae) retulit. Sic vel officio meo satisfacisse me spero, aut praevenisse periculo, quod ex mora nasci posset, si forte tardius adveniret missus ex Sicilia (Anglia) tabellarius. Nam multa in itinere impedimenta accidere possunt. Rem vero ipsam quod attinet, Deo aeterno toto pectore gratias ago, quod initia in negotio tanti momenti satis felicia esse voluerit, eumque simul ardentem invoco, ut exoptatum exitum afflictissimae Reip. largiri velit. Spero autem non obtenturum a suis Sosthenem (regem Poloniae), ut hic contra Gedeonem (regem Sueciae) bellum gerere possit, quo abstrahatur a tam laudabili ac prorsus heroico magnanimi propositi consilio. Spero etiam Deum ac Menelaum (regem Angliae) Ulyssi (regi Daniae) fraena iniecturos, ne quid hic turbare queat. Novi, cum nuper inter Sc. Africanum (regem Sueciae) et Lentulum (regem Daniae) bellum futurum esse videbatur, Severum (Cae-

sarem) admodum timuisse, ne cuncta simulate inter illos ita agerentur, ut ex inopinato coniunctis armis Julium Vindicem (Caesarem) obruerent. Esset nunc Ulyssi (regi Daniae) bellissima in manibus occasio, si recte pro Rep. uti vellet ingenio suo, ut Severum (Caesarem) in casses induceret, qui sane non minus ipsum quoque perditum cupit, quam eius amicos ceteros. Sed mox percipiemus, quid nobis de Lentulo (rege Daniae) aut sperandum aut timendum sit. David (rex Bohemiae) per matrem nunc cuncta cum Andrea (electore Brandenburgensi) communicavit, et per hanc Aurelii (electoris Brandenburgensis) animum confirmare studet, quem variis artibus Severus (rex Hispaniae) et Aloisius (elector Saxoniae) circumvenire conantur. Nec caret res periculo, cum 14. 2. 6. 16. 19. 13. 18. 20. 10. 1. 23. 48. 5. 21. 28. (*Schwarzenburgii*) et quorundam huius Collegarum ingenia metuenda sint, et tanta adhuc sit inter 50. 73. 33. 51. 59. 40. 71. 29. 47. (*principes*) Ungariae (Germaniae) consternatio ac confusio, ut plaerique horum, nisi Gedeonem (regem Sueciae) in ipsa Hispania (Germania) viderint, nihil acturi esse videantur. Cogitandum igitur erit, numquid propter hanc causam 29. 17. 50. 32. 3. 28. 15. 33. 22. expeditio ipsa omnino relinquenda, aut potius quocumque modo incipienda sit, cum conspectis Sc. Africani (regis Sueciae) armis cunctos statim accessuros esse nulla sit dubitatio. Vellem hic moneret statim per litteras Aurelium, (electorem Brandenburg.) ut in partes suas attraheret, quos posset, donec reliqui aut sponte aut coacti et ipsi quoque affluerent. Idem nos faciemus, quantum poterimus. Exspectamus tamen relationem 45. 40. 70. 46. 41. 108. 4. 80. 8. 58. 81. 88. (*Winterfeldii*) quem Andreas (elector Brandenburgensis) ad illos in Hungaria (Germania) miserat, et nihil intentatum relinquemus, quod a nobis requiri ac praestari possit. Nam et Josephus (Camerarius) circumspecte

interim communicabit cum Pericle (principe Auraico), et Areopagitas (Ordines Belgicos) paulatim eo inducere conabitur, ut suum quoque officium faciant. Varroni (Rutgersio) vero nunc tandem exponet sub silentii fide pleraque omnia, ut simul ipse quoque hoc negotium promovere studeat. Quod eam quoque ob causam necessarium est, si forte Gedeon (rex Sueciae) aliquid illi mandare ac fortassis eum adesse velit 62. 27. 70. 26. 89. 111. 75. 35. 81. (*conventui*), qui $\frac{20}{50}$ 30. 71. 73. 88. 53. 93. 74. (*Aprilis*) hic celebrari debet. Interim etiam, sed prudenter, cum 55. 31. 10. 107. 89. 42. 15. 100. 62. 21. 14. (*Hanseaticis*) (has nominemus in catalogo nostro in posterum: Graecos, Siculos) aliquid agendum videtur, saltem ut in eventum praeparentur harum ad benevolentiam et inclinationem animi. De 76. 28. 47. 52. 79. 13. 33. 90. (*Wismaria*) ad 11. 34. 48. 46. 35. 69. (*portum*) concedendum inducenda nulla nobis occasio est: Itaque Gedeon (rex Sueciae) per alios mature curabit, quod in hac parte necessitas postulat. 60. 73. 20. 112. 91. (*Brema*) uti spero, non repugnabit, cum hac ratione segura redderetur de 34. 8. 58. 101. 10. 1. 38. 13. 5. 21. 28. (*Oldenburgii*) molitionibus, et si ex inopinato 119. 53. 19. 14. 47. 33. 74. (*classis*) in 83. 20. 14. 38. 48. 56. 40. 9. (*Vesurgim*) veniret, facile se excusare possent. In summa, aggrediamur cum bono Deo rem adeo honestam, piam, laudabilem, nec dubitemus de eius benigno auxilio. Tyrannis enim adversariorum ad supremam lineam venit, et Deus confirmabit Gedeonis (regis Sueciae) fortem animum ad liberandum populum Israël. Quidquid vero ad nos perferetur ex Sicilia (Anglia) in posterum, id statim Mansuetus (Camerarius) mittet in Biscaiam (Sueciam). Tantum petit sibi vel Dn. Gellio (Rutgersio) cito mandari, quae ab illis fieri Sc. Africanus (rex Sueciae) velit. Josephus (Camerarius) quidem exoptat, ut si

exoptata erunt decreta in futuro hic 2. 39. 10. 38. 29. 51. 15. 23. (*conventu*) ea ipse in Biscaiam (Sueciam) perferre, et tum in 20. 44. 50. 29. 3. 33. 15. 40. 27. 70. 32. (*expeditione*) Gedeoni (regi Sueciae) omnis comes esse possit, cum quo vivere, et mori expetit. A Fabio (Radzivilio) nihil adhuc accepimus, quod diutius in Japoniae (Russiae) finibus fuerit. Exspectamus ab ipso propediem aliquid, et fecisse officium speramus. Utinam Alexander (Bethlen Gabor) iterum exsurgeret quod procul dubio faceret, si Gedonis (regis Sueciae) consilia nosset. Urgemus illum etiam nunc per Lacedaemonios (ordines Belgicos). Et haec quidem occulto nobis scribendi more hactenus.

Nunc sine illo ad alia. Mansfeldius primo quoque vento commodo traiciet mare cum exercitu. Cumque ei Rex Galliae transitum per Galliam nunc neget, quod oborta de Hugenotis suspicione tantum haereticorum, quos vocant, numerum in Regnum suum recipere nolit, necessario per Belgium illi perrumpendum, sed omnis difficultas in eo erit, quo pacto Equitatus Gallicus ad ipsum perventurus sit. Nam in his locis non nisi 5 Equitum cohortes pro ipso collectae sunt. Delectus novi, quos D:ni Ordines fieri curant, strenue urgentur, interim miles Caesareus Marchioni Spinolae missus appropinquat, ad Bredae obsidionem et ipse fortassis consumendus. Exstrukciones aggerum, quibus aquas coërcere volebant, ut per illas commeatus in urbem importari posset, vi ventorum perruptae, atque ita conatus illi sumptusque frustra fuerunt. Ex Hispania denuo scribunt, Eremitam circa Aricam propugnacula extruxisse, et eius classem impune vagari per mare pacificum cum magno Hispanorum damno. Lusitanica classis, quae iam Lisabona exierat, sive ad recuperandum portum omnium Sanctorum, sive ad munienda cetera Brasiliae promontoria, revocata esse dicitur, quod His-

pani Batavos in ipsa Hispania metuant. Quod si verum est, liberum in Brasiliam cursum habebit classis Batavica, quae circa Angliam ob adversos ventos hactenus haesit in ancoris. Sed et nova altera iam praeparatur insignis 22 navium, et videntur arcani tractatus cum Sabauda intercessisse, quos tempus patefaciet. Cetera, quae in promptu fuerunt, his adiunxi, quaedam retinui, quod putarem Dn. Rutgersium misurum esse. B. V. Vir Illustris ac Generose et clientem Tuum in S. R. M:tis et tuo favore conserva. Loco solito, 7 Februarii, stilo novo anno 1625.

XIV.

**Ep. L. Camerarii ad Axilium Oxenstierna Hagae
Comitis, d. $\frac{1}{2}$ Febr. 1625.**

R. A. Litt. Ill. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Ante octiduum Ecclipsin quandam passa est qualiscumque diligentia mea. Peregre abfui in privatis quibusdam negotiis, quibus impeditus, et quod nihil fere tum erat scriptione dignum, hanc intermisi. Si peccavi, peto veniam. Interim quamvis commodo vento nullae tamen ex Cypro (Anglia) venerunt litterae, quas in horas singulas non sine desiderio expectamus. Forte expectarunt a Ptolomaeo (rege Galliae) reducem 1. 20. 8. 21. 10. 28. 23. 9. (*Belinium*) nostrum, qui si secunda retulit, de bono successu non despero, quamvis Menelai (regis Angliae) ingenium extra omnem metum me esse non patiat. Sed faciet officium Germanicus (princeps Walliae) et qui ad Solem Orientem respiciunt. Transiit hic me absente celeriter in Siciliam profecturus minister 19. 52. 14. 15. 48. 26. 46. 29. 13. 33. (*Amstruteri*) ab hoc cum litteris ex Tuscia (Dania) missus. Audio illum dixisse, Ulyssem (regem Daniae) ad meliora nunc inclinare animum, et futurum esse in partibus, quas antea reiecit. Ex quo ipso variae mihi curae, quamvis incertae. Ex Sicilia (Anglia), uti puto, brevi intelligemus rem ipsam, quam ilico perscribam. Mihi in hoc cardo negotiorum consistere videtur, ut sine mora undique

fiat praeparatio ad 2. 22. 51. 35. 32. 70. 75. 38. 52. (*conventum*) hic futurum ad $\frac{3}{4}$ Aprilis, utque ad illum a Gedeone (rege Sueciae) mandata Varro (Rutgersius) noster mature accipiat. Josephus (Camerarius) huic nunquam deerit suo consilio, omnia fide ac industria necessaria ad salutem Reip. et Scip. Africani (regis Sueciae) gloriam, quam meretur eius heroica virtus, directurus. Quod si Lentulus (rex Daniae) quoque Legatos mittit, inprimis agendum erit de accurato 4. 27. 41. 3. 80. 48. 89. (*foedere*). Ex quo certa firmaque in perpetuum 11. 30. 17. (*pax*) sit inter vicinos 73. 92. 5. 101. 47. (*reges*) utque inimicos habeat socios, qui primus hanc ruperit. In reliqua omni actione eius potior sit ratio, cuius maior amor in Remp. non privatis cupiditatibus obnoxius. Nec enim utilitas speranda, ubi de restitutione oppressorum et stabilienda communi libertate bellum geritur.

Valde nos torquet, quod ex Antonia (Polonia) spargi videtur, decrevisse Proceres in privatis inter se consultationibus contra Gedeonem (regem Sueciae) 60. 20. 53. 68. 38. 9. (*bellum*). Quod si eo necessario devolveret, nec Gedeon (rex Sueciae) in Ungaria (Germania), quae tam laudabiliter sibi proposuit, perficere posset, tum forte cogitandum esset de eius prioribus consiliis, transferendi nimirum belli contra Severum (Caesarum) in 74. 40. 8. 29. 47. 21. 31. 52. (*Silesiam*) si modo Ucalegon (rex Angliae) eo casu adduci posset, ut vel clam adiuvaret suis sive copiis, sive nummis. Nam Venetos (Ordines Belgicos) tum, si modo domi res feliciter fluerent, non defuturos sperarem. Sed de futuris disserere plura non volo. Interim ex Cypro (Anglia) et Antonia (Polonia) certiora, forte etiam ex ipsa Biscia (Suecia) habebimus. Nec tamen nocet, de cunctis contingentibus in tempore nos esse sollicitos.

Juba (Mansfeldius) cum exercitu iam advenit. Utentur A reopagitae (Ordines Belgici) eius opera ad 60. 13. 32. 58. 31.

52. (*Bredam*) conservandam. Me multa terrent. Nam ex nimia mora, haud scio an Menelai (regis Angliae) culpa, occasiones praeclaræ præterlapsae videntur. Interim Severi (Caesaris) copiae descenderunt, et aliae etiam aliis ex locis confluunt. Quin ipsum etiam 46. 28. 8. 68. 33. 83. 9. (*Tullium*) accessurum dicunt. Sic tota belli moles in Venetos (Ordines Belgicos) incumbet. Hoc videlicet Gedeon (rex Sueciae) illis iamdudum praedixit, sed ut sunt praesentium fere tantum curiosi, sic praeclara monita neglexerunt. Accedit dubia Periclis (principis Auraici) valetudo. Insomnia ex curis continua, appetitus propemodum prostratus. Prohibeat Deus, ne hic annus ipsi fatalis sit. Inter ipsos Venetos (Ordines Belgicos) non ea est rerum agendarum ratio, qualem requirit necessitas. Pauci inter illos vera prudentia, aut ulla rerum experientia pollent, multum litant ambitioni et privatis studiis. Exactioris iudicii non amant. Quin opt. virum 33. 27. 42. 59. 6. 32. 52. 41. (*Joachim*) illum nostrum sub legationis specie in Siciliam (Angliam) mittunt, qui unus inter omnes plurimum laboravit pro Republica. Ostracismi quaedam species esse videtur, paulo lenior honoratiorque, quam olim apud Athenienses. Sunt alia interna mala. Privatae opes Principibus invidendae, publica egestas. Sed non tamen tegenda illa sunt, sed iuvandae etiam sociorum res, ex quorum salute non parum nostra quoque dependet. Marcus (rex Galliae) si, ut coepit, perrexerit, ad partes fortius accedet, si in Cimbria (Italia) res feliciter successerint, et in Hispania (Germania) motus saltem aliquis se ostenderit. Sed de his aliisque proxime, volente Deo, plura, cum litteras, quas desideramus ex variis locis, acceperimus.

Nunc igitur Serenissimo Regi D: no nostro clementissimo longam vitam et perennem felicitatem vovens, eiusque benignitati, Tuaeque Ill:ris Gen:tis solitae gratiae me humilime

ac devote commendans, desino. B. V. Vir Illustris ac Generose. Loco solito , ¼ Febr. anno 1625.

Multum nocet causae, quod Alexander (Bethlen Gabor) rerum nostrarum ignarus est. Paucae a nobis propter interceptionis pericula litterae ad illum veniunt. Omnino instigandus est, ut arma resumat, quod facile posset, cum exiguae invalidaeque copiae apud Julium Vindicem (Caesarem) remanserint.

Mercator Ossanensis ante paucos dies numerari mihi curavit 900 illos Imperiales. S. R. M:ti Tuaeque Ill:ri Gen:ti eo nomine iterum quam humilimas maximasque gratias ago, factururus ut spero, officium, ut si forte industria, saltem fides in me non desideretur. Oro simul ne mora ista mercatoribus fraudi sit, inter quos nescio quid impedimenti inciderit.

XV.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna Hagae
Comitis, d. $\frac{1}{8}$ Febr. 1625.**

R. A. Litt. III. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Quod mirum, nihil fere ex Cypro (Anglia) audimus, postquam inde Juba (Mansfeldius) discessit. An a Ptolomaeo (rege Galliae) B. noster eo redierit pariter nescimus. Sic inter spem et metum haesitamus, maxime cum Menelai (regis Angliae) ingenium mihi semper suspectum sit. Vereor etiam, ne Ulysses (rex Daniae) ex inopinato novam tragulam iniiciat. In tanta successuum incertitudine mora potissimum me excruciat. Verum si 2. 22. 10. 23. 20. 51. 15. 26. 14. (*conventus*) hic institutus feliciter procedit, tum bene de Rep. sperare incipiam. Nondum Andreas (elector Brandenburgensis) sui Legati, quem in Ungaria (Germania) superiori nuper habuit, relationem ad nos transmisit. Intelligo tamen per amicos, quos Mansuetus (Camerarius) ibi habet, cunctos ad accessum pronos, si Gedeonis (regis Sueciae) arma in Hispania (Germania) conspexerint. Malle tamen iuvare pecunia, quam collecto per ipsos milite. De Alexandro (Bethlen Gabor) *αξιολύτως* ad me perscribitur, velle hunc suis artibus Severum (Caesarem) securum reddere, ut incautum facilius opprimat. Sed non cito tamen illum progressurum, nisi in Hispania (Germania) certos motus a nostris fieri videat. Si tamen novum aliquid inter no-

stros 4. 27. 29. 3. 35. 47. (*foedus*) coëat, tum se lubenter accessurum, modo aliunde aliquantum adiuvetur pecuniis. Has cum in praesenti necessitate Veneti (Ordines Belgici) suppeditare ei nequeant, spes est, Lacedaemonios (Ordines Belgicos) aliquid facturos esse, quibus talis diversio a Spartaco (Bethlen Gabor) suscipienda illis vel maxime profutura esset. Hoc inter alia nonnullos de Gedeone (rege Sueciae) sollicitos habere animadverto quod continuet rumor, Sostenem (regem Poloniae) illi hoc anno certo bellum illaturum esse, quod, si fieret, verentur, ne Scipio Africanus (rex Sueciae) vel invitus retraheretur ab heroico suo proposito. Valde doleo, me nihil iam diu ex Antonia (Polonia) de eiusmodi rebus accipere. Sed scribunt propter pestilentiae metum nullos fere hinc inde commeare tabellarios. Valde igitur expeto, ut de re ipsa aliquid certi vel ex ipsa Biscaia (Suecia) mox accipiam, ut eo rectius confirmare possim illorum animos, qui alioquin Gedeonis (regis Sueciae) fortissimis coeptis omnibus votis accessuri essent. Et haec quidem hactenus arcano scribendi inter nos recepto more. Venio nunc ad alia.

Mansfeldius nunc est Gertrudembergae. Eius peditatus in vicinis locis non procul a Busco Ducis distribuitur. Equitatus a Christiano Brunsvicensi nondum ex Gallia adductus est. Gelu ex inopinato exortum, glacies et nives eius progressum nonnihil retardare poterunt. Princeps Aurai-cus totus in eo est, ut novis copiis auctus quamprimum per temporis commoditatem licebit cum numero et instructissimo exercitu progrediatur in campum. Sed impedimentum aliquod in Germania novis delectibus obiectum intelligimus. Insuper ipsius Principis infirma plerumque valetudo bonos omnes admodum habet sollicitos.

Marchio Spinola ad Bredam ad deditionem cogendam,

etiam vi ignitis globis in urbem coniectis adhibita, nihil hactenus intentatum reliquit. In hac grassantur saevi morbi, et pro aegrotis necessaria non ita abundanter supersunt, reliqua annona, qua vitam milites tolerare diu adhuc possint, in aliquot adhuc menses superest. Nisi tamen vis aliqua coelestis hostes abigat, hos obsidionem, qua sunt pertinacia, in longum adhuc tempus extracturos esse nullum est dubium. Rex Galliae superioribus diebus D:nis Ordinibus per ordinarium suum Legatum indicari iussit, de matrimonio Anglicano iam convenisse inter Reges, nihilque nunc desiderari, nisi confectas inuptias. Ex ea affinitate Reip. et his Provinciis omnia secunda speranda esse. Se pecuniam ad Gallorum stipendia, qui in castris Auriaci militant, bona fide in tempore repraesentaturum. Si necessitas postulat, totis sui Regni viribus se libertatem communem, harum potissimum Provinciarum defensurum. Bono igitur essent animo, et certi de sua fide ac amicitia. Haec oblatio multorum animos erexit, hoc potissimum tempore, quo tota belli moles ex Germania superiore in hanc inferiorem transferri videtur. Deus saltem Principem diutius nobis servet, quem si fata in tali statu nobis eriperent, non extra discrimen futura esset haec Resp. Plura iam non succurrebant, et cetera adiunctae chartae docere possunt. Simulatque certiora habuero, non patiar aliquid desiderari in diligentia mea. Deus Opt. Max. nobis S. R. M:tem ad publicam salutem, et tuam simul Ill. Gen:tem quam diutissime ad multorum bonorum solatium salvos atque incolumes conservet. Dabam loco solito, 4to Februar. anno 1625.

XVI.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 5 Martii st. n. 1625.

R. A. Litt. III. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Scripsi ante octiduum, misique D:no Rutgersio fasciculum, sed quod is peregre abesset, negligentia familiae factum est, quod meae nunc tardius in Sueciam pervenient. Nihil fere hactenus accidit relatione nostra dignum, et glacies nivesque impediverunt, quo minus in tempore tabellarii advenerint. Ex Cypro (Anglia) nihil fere habemus, nisi quod peculiaris cursor missus est in Tusciam (Daniam) ad 19. 10. 14. 46. 13. 23. 15. 20. 48. 26. 9. (*Anstruterum*) cum mandatis accuratis, ea fere forma, sicuti promissum fuisse a Menelai Secretario noster homo scripserat, qui in illa aula est. Dn. 1. 29. 8. 21. 53. 28. 35. 74. (*Belinius*) nondum a Ptolomaeo (rege Galliae) rediit. Valde vereor, ne res pluribus quam par esset, innotescat. Nam cum apud Marcum (regem Galliae) complures sint, qui Alchimistis (Jesuitis) favent, facile emanare possent, quae praestaret tecta mansisse. Etiam in Ungaria (Germania) Andreae (electoris Brandenburgensis) Legatus cum pluribus egit, qui omnes an silentii fidem servaturi sint subdubito. Interim quid Ulysses (rex Daniae) Menelao (regi Angliae) obtulerit, nondum exacte scimus, sed

hoc tamen, pollicitum hunc esse aliquatenus suam opem, et prae se ferre, ac si Severus (Caesar) praeter spem minus sibi satisfecerit. Sed hic Cursor, qui iam in Tusciam (Daniam) profisiscitur, ex Cypro (Anglia) discesserat, antequam ille alter eo venit, quem Legatus Menelai (regis Angliae) ad hunc miserat. Certiora cuncta mox accipiemus. Interim omnibus in locis opera danda est, ut procedat hoc loco ille 2. 22. 51. 38. 32. 69. 15. 83. 47. (*conventus*) cui dies dicta fuit 3° Aprilis: utque a Gedeone (rege Sueciae) Varro (Rutgersius) in tempore mandata accipiat, quo Heri sui nomine ille intersit. Spero Deum benedicturum salutaribus consiliis, ut arctior obtineatur coniunctio inter Evangelicos ad conservationem periclitantis Reip. Interim etiam ex Biscia (Suecia) non sine desiderio exspectamus, quo loco isthic res sint, et quid ex Antonia (Polonia) sive de pace sive de bello nobis exspectandum sit.

Mansfeldius hodie vel cras adverturus Hagam dicitur ut invisat Principem Auraicum. Non sine desiderio Caletio exspectat Equitatum Gallicum, qui iam dudum lustratus ob adversum ventum naves conscendere non potuit. De Breda nihil fere audimus, hoc tamen, in castris hostium indies accrescere incommoda. Princeps mitiorem tantum aërem exspectat, tentaturus procul dubio extrema, ut hostem ad solvendam obsidionem compellat. Utinam firma ac constans illi valetudo faciliorem expeditionem reddat. Sed haec et alia plenius scribet Dn. Rutgersius, qui Legatorum litteras huc scriptas facile impetrare solet. Ego nunc eram occupator. Compensabo igitur brevitatem Epistolae uberiori, volente Deo, proxime. Eius sanctae tutelae Sereniss. R. M:tem et Tuam simul Ill. Gen:tem animitus, meque illis devotissime commendo. Raptim, loco consueto, 5 Martii st. n. anno 1625,

XVII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna Hagae
Comitis d. $\frac{4}{14}$ Martii 1625.

Litt. Ill. Virorum.

Post ultimas meas ex Cypro (Anglia) habuimus, scripsisse ex 5. 19. 8. 53. 21. 30. 1. 20. 68. 28. 10. 33. 23. 9. (*Gallia Belinium*) acta a se cum Ptolomaeo (rege Galliae) satis feliciter fluere, et hunc non tantum ad arctiorem coniunctionem pronum, sed etiam paratum ad representandam satis magnam summam pecuniae, certis conditionibus. Sunt quae me non-nihil sollicitum habent, cum Alchimistae (Jesuitae) in illa aula non parum possint, et si quid olfecerint, statim Julio Vindici (Caesari) et Alcimo (regi Hispaniae) significaturi essent. Sed exspectanda nobis est 60. 29. 113. 33. 51. 40. 81. (*Belini*) accuratior relatio, qui fortassis iam in Siciliam appulit, mox huc rediturus. Interea hoc accidit. Misit 31. 19. 14. 15. 13. 26. 46. 41. 48. 38. 47. (*Anstruterus*) ex Tuscia (Dania) ad Menelaum (Regem Angliae) paulo post cum iam ab hoc alius ad ipsum nuncius missus fuerat, qui mandata illi attulit, ut apud Lentulum (regem Daniae) cuncta tentaret perficeretque, quo causam communem non minus, quam Gedeon (rex Sueciae) sibi curae esse pateretur: sin nollet, constituisse Menelaum (regem Angliae) se cum Scipione Africano (rege Sueciae) coniungere, deserto etiam Lentulo (rege Daniae). Sed mox alter ille ex Tuscia (Dania) nuncius ab Ulysse (rege Daniae) at-

tulit velle hunc 12. 23. 19. 15. 26. 22. 13. 11. 81. 3. 33. 46. 83. 52. 9. 21. 8. 53. 28. 31. (*quatuor peditum millia*) et mille 80. 12. 86. 41. 75. 83. 69. (*equitum*) sustentare, si Ucalegon (rex Angliae) 47. 32. 77. 9. 33. 68. 113. 21. (*sex millia*) illorum, et totidem horum, cum reliquo apparatu bellico in se suscipere vellet: tum se a 50. 48. 21. 51. 59. 28. 71. 33. 60. 23. 14. (*principibus*) Hispaniae (Germaniae) impetraturum, ut tantum et ipsi praestarent, quo possit 10. 38. 52. 32. 48. 38. 14. (*numerus*) confici 83. 81. 5. 21. 51. 15. 50. 59. 58. 88. 46. 26. 52. (*viginti millia peditum*) et 5000 41. 49. 35. 21. 15. 26. 9. (*equitum*). Et quidem Ulyssem (Regem Daniae) velle hunc 3. 26. 62. 29. 48. 32. (*ducere*) nec 11. 19. 59. 41. 52. (*pacem*) facere sine 2. 22. 70. 4. 27. 20. 3. 29. 13. 42. 15. 34. 48. 86. 112. 62. 22. 70. 74. 80. 10. 14. 26. (*confoederatorum consensu*). Addita fuerunt et alia quaedam specialia non adeo magni momenti. Haec cum Menelao (regi Angliae) relata essent, non minus, quam quae a Gedeone (rege Sueciae) 39. 60. 8. 19. 15. 30. (*oblata*) fuerunt, approbavit, remisitque ilico nuncium in Tusciam (Danimiam), qui gratias ageret, et, ut nobis hic narravit, simul egit cum Dn. 14. 50. 92. 111. 74. 21. 39. (*Spensio*) ut cuncta in hanc rem acta statim referret ad Sc. Africanum (regem Sueciae) quem hodie vel cras hic ex Sicilia (Anglia) expectamus, ut tum cuncta a nobis accuratissime perscribantur ac perferantur in Biscaiam (Sueciam). Hoc autem unice agit Ucalegon (rex Angliae), et arbiter atque fideiussor esse vult, ut certa constansque semper sit 50. 31. 17. 28. 10. 15. 29. 108. (*pax inter*) Gedeonem (regem Sueciae) et Ulyssem (regem Daniae), et ut 59. 82. 10. 95. 32. 51. 15. 23. 45. (*conventus*) ille, de quo saepius iam monui, certo procedat, in quo cuncti, qui 57. 82. 41. 58. 26. 14. 80. 10. 89. 48. 20. (*foedus fieri*) cupiunt, suos hic habeant, qui cuncta transigant, ita quidem, ut nulla amplius relatione opus sit, sed finaliter et absolute

res tota constitui decernique possit. Interea ubique locorum praeparationes necessarias fieri ac promoveri debere, ut omnis mora praecidatur. Ne quid etiam a nobis negligetur egimus admodum secreto cum Pericle (principe Auarico), et quibusdam ex Areopagitis (Ordinibus Belgicis) quorum fides nobis perspecta est, qui in hoc 13. 20. 5. 26. 52. 59. 27. 10. 62. 35. 48. 14. 38. (*regum concursu*) ita censent, ut et Gedeon (rex Sueciae) et Ulysses (rex Daniae) seorsim, quisque peculiarem 32. 44. 41. 73. 119. 21. 46. 38. 52. (*exercitum*) habeant, utque unicuique et Menelaus (rex Angliae) et Ungariae (Germaniae) 11. 48. 28. 70. 59. 33. 11. 20. 47. (*principes*) aequaliter contribuant, et simul Veneti (Ordines Belgici) totas suas vires in omnem eventum offerunt, quantum domestica ipsorum pericula permittent. Josephus (Camera-rius) sic statuit, non sine Dei providentia et ductu tot 48. 32. 65. 83. 69. (*regum*) corda trahi ad commune desiderium restituendi collapsam Remp. illumque toto pectore invocat, ut stabilita firma, sinceraque inter cunctos concordia benedicere velit adeo praeclaris laudabilibusque consiliis. Igitur Ill. Tua Gentis cum S. R. Mte accurate aget, ut sufficientia in omnes casus et circumstantias mandata Gellius (Rutgersius) brevi accipiat, cum appropinquet tempus, ut hic serio et coniunctim agatur de rebus tanti momenti. Nec despero, licet multae magnaeque difficultates appareant, Deum monstaturum nobis viam et media, ut possit Gedeon (rex Sueciae) feliciter adhuc *exsequi priorem illam suam* heroicam expeditionem versus Sueciam (Bohemiam) aut vicinas terras, quae omnes tale quid summis votis expetunt, et certo certius illae unanimiter ad ipsum statim accessurae essent. Quo etiam casu minime dubitandum, Alexandrum (Bethlen Gabor) suum quoque facturum officium, nec occasionem adeo praeclaram neglecturum esse. Nam Severus (Caesar) robur exercitus sui

ex illis locis contra Jubam (Mansfeldium) misit, et miles, cum nullibi solutionem stipendiorum inveniat, non ita facile rediturus est ad priorem dominum, maxime cum Jagurtha (Mansfeldius) nunc sit in Foro Julii (Hollandia) cum omnibus suis copiis. Sed specialia reliqua exactius intelligemus adveniente Dn. 47. 11. 30. 10. 74. 21. 82. (*Spensio*). Interim haec pauca nunc praemittere volui ad maturam de re tota deliberationem et necessariam praeparationem in Biscaia (Suecia). Andreas (rex Bohemiae) iam progredi omnino cogitur, qui alioquin re patefacta in summum discrimen incurreret. Reliqui in Ungaria (Germania) aperte prorumpere nondum audent. Sed hoc facturi sunt cupidissime ultro, si tanta capita se mover et praecire viderint. Ulyssem (regem Daniae), favente Deo, ita constringemus, ut Scipio Africanus (rex Sueciae) ab eo securus esse domi posset, nisi velit reliquorum omnium inimicitiam et vires in se convertere. Sit igitur unus idemque cunctorum scopus, nimirum verae gloriae studium, et amor curaue erigendi collapsam paene Remp. Sic Deus aderit bonis rectisque consiliis, et fortibus coeptis suo spiritu et auxilio, si ab omnibus pariter ecclesiae et Reip. salus citra privati commodi cupiditatem quaeritur.

Spero non obtenturum Sosthenem (regem Poloniae) in Antonia (Polonia) contra Gedeonem (regem Sueciae) a suis quidquam. Certiora ubi habuero ex illis locis, ilico transmittam. Et haec quidem hactenus arcana scribendi ratione nobis cognita. Venio ad alia.

Mansfeldius iam hic praesens est, agens cum Principe et Ordinibus de ratione bene rem gerendi. Copias suas fere omnes, tam pedestres, quam equestres, nunc sunt(!) in his locis, nisi quod Dux Brunsvicensis cum paucis adhuc expectatur ex Gallia. Equitatus Gallicus pulcherrimus et fortissimus esse dicitur. Princeps Auriacus, quamprimum po-

terit per valetudinem, ad castra profecturus est. Faxit Deus, ut brevi obsidio Bredana solvi queat. Caesaranus miles in Brabantia et vicinis locis immaniter grassatur, ita ut ne hostes quidem miseros homines maiori clade possent afficere. Hinc subditorum querelae ad Infantam continuae, et ubique fere ad seditionem tam militarem, quam popularem, magna inclinatio. In Hollandia inundationes multum damni dederunt. In Gallia Soubizius sua temeritate non parum turbavit, sed sperant, hunc aut compesci facile posse, aut Regem usurum eius in gratiam recepti navibus in mari Mediterraneo. Dignius est cum Sabaudis. Vix Turinum ingressus fuit, cum venit nuncius a Regis, qui eum revocavit in Galliam ob motus Soubizianos. Sed hic respondit, eo se nunc progressurum, ut aut fortuna sibi utendum, aut prius pacem faciendam censeat. Alia ratione securitatem Regnum Galliae nullam habiturum. Sat virium Regi domi esse ad compescendum Soubizium. Cogitaret igitur de re tanti momenti accuratius, se ad obsequendum fore paratissimum. Interim senis fidelia consilia ne Rex sperneret. Quid secuturum sit, brevi audiemus. Clavenna a Confoederatis vi expugnata est, occisis ex utraque parte non paucis, et in his nonnullis Centurionibus. Sic cum Hispanis quoque iam ad manus ventum est, ut sperandum sit, futurum hoc anno bellum in Italia.

Comes Turrensis senior 3000 peditum Germanorum, totidem Schavelitzius colligere iussus a Venetis, et 1500 Horneckius quidam, qui hactenus stipendia meruit in his provinciis. Legatus Venetus, qui hic Reip. negotia gerit, Aloysius Contareus, vir optimus et bonae causae amantissimus, successor declaratus est a Rep. Persaro Legato, qui hactenus fuit in Anglia. Cetera Dn. Rutgersius scribet, inprimis quae habet ex litteris Legatorum, quos Domini Ordines habent in externis locis. Ego iam praesente Mansfeldio eram nonnihil

occupation. Peto igitur ignosci properatae et parum accuratae scriptioni.

S. R. M. Tuaeque Ill. Gen:ti ex devotissimo animo omnia fausta et laeta comprecor. Loco consveto, 14 Martii, anno 1625.

Scire percupio, quid Legatus Gallicus in Dania, postea etiam in Suecia proposuerit, ac quale responsum ab utroque Rege tulerit.

XVIII.

Ep. L. Camerarii ad A. Oxenstierna Hagae Comitum d. $\frac{10}{20}$ Martii 1625.

R. A. Litt. Ill. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Redditae mihi sunt Ill:ris Gen:is tuae litterae, scriptae Jenecopiae 23 Januar. praeteriti, quas instar pretiosae gemmae asservo, eiusque singularem prudentiam et magnanimitatem veneror. Erit mihi semper in animo divinum eius monitum, ut in rebus magni momenti non deterreamur a rectis consiliis exortis difficultatibus, quae illas semper commitantur, nec faciles nos esse oportere in spem aut metum. Confidamus igitur in causa bona divinae misericordiae, et fortiter agamus, quae praeclare coepimus. Sit unus omnium scopus, SALUS POPULI a tyrannis oppressi, et libertatis fere amissae vindicatio. Quo loco vero nunc sint hactenus a nobis acta, et quas mutationes ex inopinato Tuscia (Dania) nobis attulerit, diligenter nuper perscripsi, et nunc consignata mitto, quae in secreto illo colloquio cum Pericle (principe Auraico) et Venetis (Ordinibus Belgicis) annotata fuerunt. Interim Dn. 14. 11. 20. 10. 47. 21. 23. 9. (*Spensium*) ex Sicilia (Anglia) redeuntem frustra hic exspectavimus. Forte recta in Bisciam (Sueciam) profectus est. Quod si fecit, ex animo voveo ut iam salvus sit apud Sc. Africanum (regem Sueciae). Nos hactenus nullas alias ex Cypro (Anglia) accepimus. Dn.

1. 29. 8. 28. 51. 33. 26. 74. (*Belinius*) 27 Februar. ad me scripsit, se brevi traiecturum in Cyprum (*Angliam*), cum satis bono responso a Ptolomaeo (rege Galliae), qui paratus sit ad numerandam bonam summam pecuniae. Eius reditum ad nos brevi expectamus. Variis ad nos nunciis adfertur, Ulyssem (regem Daniae) iam militem conscribere eique primogenitum 35. 33. 51. 19. 13. 40. 41. 70. 10. 7. 80. 52. (*Vinariensem*) adducturum nescio quot 1000 Equites. Video Graecos (*Hanseaticos*) ex eo in nonnullo metu esse. Mihi quidem res ipsa adhuc dubia, cum tabellarius, quem Menelaus (rex Angliae) ad Legatum suum cum responso, de quo nuper memini, misit, hodie primum aut cras in Tusciam (*Daniam*) profecturus sit, morbo gravi, in quem inciderat, hactenus in hac urbe retentus. Sed certum, Lentulo (rege Daniae) procurante 53. 35. 70. 80. 1. 38. 48. 5. 89. (*Luneburgae*) conventum indictum ad 14 Aprilis. Andreas (elector Brandenburg.) sui Legati litteras ex Cypro (*Anglia*) exspectans, inter sacrum et saxum haeret, in hoc concursu Gedeonis (regis Sueciae) et Ulyssis (regis Daniae). Et nos etiam in magna sumus sollicitudine, fateor, sed certi, Gedeonis (regis Sueciae) bonitatem, prudentiam et fortitudinem Orbi Christiano ostensuram, boni publici se amantem fuisse. Utinam igitur congressus ille, de quo Ill:ris Gen:tas Tua scribit, inter 89. 53. 68. 32. 14. 73. 92. 56. 101. 47. (*illos reges*) feliciter procedat! In illo certe omnis salus nostra consistit. Utinam ad eum modum, quem Constans (princeps Auraicus) et Areopagitae (Ordines Belgici) proposuerunt, satisfieri queat Reipub! Scio in Sc. Africano (rege Sueciae) nullam moram, nullum impedimentum fore, modo ne Ulysses (rex Daniae) quid turbet, aut tragulam iniiciat. Qui suum quaerit, nunquam proderit Reip. Sed speremus meliora, quae ut ex litteris Ill:ris Gen:tis Tuae brevi ad nos perferantur, cum magno desiderio praesto-

labimur. Appropinquat enim 38 Aprilis, quo 6. 30. 65. 31. 101. (Hagae) Conventus haberi debet. Sed non dubito, Dn. Varro-
nem (Rutgersium) in tempore mandata accepturum, nisi Ge-
deon (rex Sueciae) forte alium illi velit adiungere. Josephus
(Camerarius) nonnihil sollicitus est, quod in Julii Vindicis (Cae-
saris) scriptis, quae mittit, mentio fit ad Siculos (Hanseaticos)
Scip. Africani (regis Sueciae), ac si hic cum milite in Hispaniam
(Germaniam) traiecturus sit. Nam non assequitur eius rei
originem. Sollicitus etiam est ex illis, quae ex Antonia (Po-
lonia) habet, ac si Sostenes (rex Poloniae) bellum Gedeoni
(regi Sueciae) illaturus sit, quo forte ab heroicis illis ausis
retrahi posset. Sed semper recurrit ad Illis Genitis tuae
monitum, ne nimium ad spem aut metum facilis sit. Et
cunctas has nebulas cum bono Deo serena lux discutiet.
De 11. 22. 13. 15. 83. 60. 95. 74. (*portubus*) non esset magnus la-
bor, si concordia esset inter cunctos, qui iuvare hanc rem
debebant. 60. 48. 20. 69. 79. (*Brema*) suum facile concederet,
maxime si ad Severum (Caesarem) inopinato 59. 68. 90. 14.
47. 21. 74 (*classis*) adventu se excusare posset. De 9. 29.
56. 91. 71. 86. 68. 28. 15. 19. 10. 82. (*Megapolitano*) seniore pa-
rum mihi polliceor, cum eius Cancellarius sit simul Julii
Vindicis (Caesaris) Consiliarius, ut ex 30. 58. 21. 95. 70. 62.
46. 28. 14. (*adjunctis*) chartis liquet. Haec pestis in Ungaria
(Germania) ferri non debebat, ut in aulis Principum hostes
obstrictos sibi ministros habeant, quod in Ungaria (Germania)
nunc satis frequens est. Apud iuniorem 52. 32. 65. 102. 11.
95. 8. 33. 46. 30. 51. 23. 9. (*Megapolitanum*) nunc est 8. 19. 10.
15. 5. 13. 19. 23. 21. 26. 14. (*lantgravius*) gener, exturbatus a
75. 33. 8. 53. 40. 22. (*Tillio*) qui etiam struxit illi insidias, ut
comprehensus ad se adduceretur. Debebat miseri Principis
dolenda fortuna monere 107. 31. 17. 27. 51. 40. 59. 34. 14. (*Sa-
xonicos*) quibus certe idem periculum ante fores est. Alo-

sius (elector Saxoniae) iam apud Severum (Caesarem) suspectus et ipse fieri incipit. Haec merces manet illos, qui privati commodi causa deserunt Remp. Nunc omnium bonorum animi in Hispania erecti sunt, et si ullibi bona fortuna adspiraret coeptis, ingens consursus ad meliores partes futurus esset. Pervenit enim tyrannis ad supremam lineam, et Deus misericors tandem afflictorum lacrymas et gemitus admissurus est. Et haec quidem arcana scribendi ratione hactenus.

Advenit his diebus ex Gallia Dux Brunsvicensis Christianus cum reliquo Equitatu. Mansfeldius lustravit exercitum. Peditatus numerus ob grassantes morbos non parum deminutus est. Sed fiunt novae collectiones militum. Princeps Auricus, etsi aeger, tamen consilia de Rep. et liberanda Breda non omittit. Deus servet nobis et Reip. tam pretiosum caput diutius. Princeps Henricus intra paucos dies huc venturus est, ut in omnes eventus dirigantur consilia. Bredam aliquot adhuc menses obsidionem tolerare posse putant. Interim in Spinolae castris augentur incommoda. Nam caesariani milites magna damna quotidie Brabantiae inferunt, atque adeo Croatae multos currus diripuisse dicuntur, qui cum annona et aliis rebus necessariis ad castra ducebantur. De Eremitae classe, et ex Brasilia satis adhuc laeta ex ipsa Hispania nunciantur, sed expectant D:ni Ordines brevi certos ex illis locis nuncios. Deus Opt. Max. S. R. M:tem Tuamque Ill. Gen:tem Christianae Reip. quam diutissime servet incolumes, meque in illius clementissima gratia, et tuo constanti favore, qui sum et manebo devotissimus S. R. M:tis servus, et Ill. Gentis Tuae obsequentissimus cliens. Dab. Loco consveto, 10 Martii anno 1625.

XIX.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 17 Martii 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

1. 20. 8. 21. 53. 23. 14. (*Belinus*) 27 Februar. praeteriti scripsit Josepho (Camerario), se mox a Ptolomaeo (rege Galliae) discessurum cum bono responso, promissa in rem communem satis grandi pecuniae summa. Spero illum nunc iterum esse in Sicilia (Anglia). Quale vero responsum Menelaus (rex Angliae) ad Ulyssis (regis Daniae) oblationes dederit, nuper scripsi. Illud, ut hactenus ad nos scriptum, communicatum fuit Dn. 47. 11. 29. 10. 74. 28. 22. (*Spensio*) et tale esse, ut nullum praeiudicium afferat illis, quae ante cum hoc et Dn. 60. 68. 83. 51. 40. 27. (*Belinio*) acta et condita sunt. Si Dn. 73. 50. 81. 70. 74. (*Spens*) ad nos redierit, cuncta intelligemus accuratius. Interim variis ex locis confirmatur nobis, Lentulum (regem Daniae) satis magnas copias cogere, quod illum facere nondum percepta Menelai (regis Angliae) sententia nonnihil miror. Verum si bono fine hoc fit, et forte Gedeonis (regis Sueciae) atque Ulyssis (regis Daniae) congressus processit, conventus etiam Ordinum in 107. 19. 17. 34. 70. 89. 30. (*Saxonia*) aliquid pro Reip. salute decrevit, erit, quod Deo agamus gratias. De Conventu 6. 31. 5. 42. 92. (*Hagae*) indicto, de quo saepius scripsi,

nihil amplius addere possum. Vereor ne terminus nimis angustus sit. Sed modo in re ipsa nihil negligatur, exigua temporis mora non adeo magnum afferre potest incommodum.

Summa totius rei in eo sita est, quomodo inter 13. 20. 56. 81. 14. (*reges*) conveniet. Nec salutarius remedium video, quam si ex Perieks (principis Auraici) et Venetorum (Ordinum belgicorum) consilio unusquisque peculiarem habeat 29. 44. 32. 48. 2. 88. 15. 26. 9. (*exercitum*) et ut Ucalegon (Rex Angliae) ex aequo utrique contribuat. Sic Scipio Africanus (rex Sueciae) forte ad priora illa sua heroica prorsus consilia rediturus est, ut expeditionem versus Sicambriam (Silesiam) suscipiat. Illa certe facilius futura esset, Lentulo (rege Daniae) rem gerente in Hispania (Germania). Utque eo cogitationes meas nunc iterum coniiciam me movent, quae mox subiiciam. Venit a Marco (rege Galliae) missus Nobilis quidam ad Alexandrum (Bethlen Gabor) ut hunc adhortaretur, quo 42. 73. 52. 79. (*arma*) contra Severum (Caesarem) resumeret. Is se facturum respondit, sed his conditionibus 1) Ut in commune 4. 34. 41. 3. 38. 47. (*foedus*) recipiatur. 2) Ne se in scio 110. 90. 77. (*pax*) cum ullo 55. 83. 74. 75. 101. (*hoste*) fiat. 3) Ut in Sicambriam (Silesiam) aut Sueciam (Bohemiā) exercitus inducatur, constans 12:m peditum, et 4000 Equitum, cum quo Spartacus (Bethlen Gabor) ipse in persona se coniungere possit. 4) Ut Julio Vindici (Caesari) ab aliis quoque negotium exhibeatur. 5) Ut iuvetur aliqua nunc summa pecuniae. Tum se quatuor educturum exercitus. Unum ad fines Antoniae (Poloniae), quo 50. 27. 67. 34. 8. 22. 74. (*Polacas*) a Castilia (Hungaria?) avertere queat. Alterum contra Severum (Caesarem) versus 23. 21. 32. 10. 51. 42. 52. (*Viamnam*). Tertium versus 14. 15. 28. 13. 33. 19. 9. (*Stiriam*). Quartum se ipsum ducturum vel in Sueciam (Bohemiā), vel in 69. 39. 48. 19. 82. 33. 30. 9. (*Moraviam*). Hoc et Marco (regi

Galliae) significavit, et simul Davidi (regi Bohemiae) per peculiarem hominem. Praefixit utrique ad certam declarationem totum Mensem Maium. Illam vero conditiones eiusmodi recepturum, mihi non fit verisimile. Aliquid fortassis faciet cum seciis quo ad pecuniam: In reliquis magnas causas habeo, cur dubitem. Ingens tamen momentum in accessione Alexandri situm. Nam si Severus (Caesar) ex illa parte omni metu liber est, totas suas vires alio convertere potest cum magno causae communis periculo. Sin vero circa Sueciam (Bohemia) bellum gereretur, non tantum et ipse simul et Alcimius (rex Hispaniae) multis modis distraherentur, sed tota Suecia (Bohemia), Sicambria (Livonia), et vicinae provinciae ab ipso deficerent, quae ducem tantum et autorem quaerunt, qui eas ab intolerabili ingo liberent. Severus (Caesar) nihil tam metuit, quam eiusmodi conversionem. Suis itaque mandavit, ut quibuscunque modis fieri possit, 11. 19. 59. 80. 112. (*pacem*) a Spartaco (Bathlen Gabor) et Gandelariis (Turcis) redimant. Certus sum, Gedeonem (regem Sueciae) in negotio tam arduo cunctas circumstantias pro summa sua prudentia accurate consideraturum, et quid tandem in Reip. salutem hic statuendum sit, fortiter decreturum esse. Magna etiam Andreas (regis Bohemiae) ratio habenda est, ne optimus Princeps ob bonitatem suam in discrimen veniat. Vereor enim, quae 61. 101. 8. 81. 10. 88. 86. 14. (*Belinius*) cum Ptolomaeo (rege Galliae) egit, ne Julio Vindici (Caesari) innotescant, quo facto, hic praecul dubio etiam Sostenem (regem Poloniae) in illum concitaturus est. Nihil enim fere tam in arcano nunc geritur, quod non statim sive malitia, sive incogitantia hominum fiat publicum. Nam et Scipionem Africanum (regem Sueciae) 11. 22. 9. 15. 95. 112. (*portum*) in 9. 19. 13. 28. 120. 80. 53. 46. 6. 28. 62. 27. (*vari Baltico*) expetivisse, mihi nunc certum, D. 55. 35. 14.

31. 51. 35. 69. (*Husanum?*) Severo (Caesari) prodidisse. Nam et huius Consiliarius est, et peculiariter ei obstrictus, sicut et alii quidam ex Consiliariis Principum 93. 10. 57. 92. 13. 88. 87. 48. 81. 47. 14. 42. 17. 22. 51. 40. 30. 20. (*inferioris Saxoniae*). Quid etiam Ulysses (rex Daniae) molietur, iam ubique in vulgus sparsum, et quis scit (ego quidem suspicor de certo homine) an non in sua aula habeat, qui cuncta 38. 40. 41. 10. 51. 42. 112. (*Viennam*) deferat. Tales homines procul arcendi sunt; hi enim effecerunt privati sui commodi causa, ut Resp. in tantum discrimen coniecta fuerit. Faxit Deus, ut concordia sincera Gedeonis (regis Sueciae) et Lentuli (regis Daniae) etiam huic malo remedium tempestivum inveniatur. Utraque 31. 35. 8. 79. 9. 80. 56. 90. 11. 86. 66. 89. 15. 91. 70. 19. (*aula Megapolitana*) illi inprimis est obnoxia. Et haec occulta scribendi ratione hactenus. Venio nunc ad alia.

Matrimonium Gallo-Britannicum iterum novas tricas habet ob dispensationem Pontificis. Haec enim insertum, ut clerici, qui cum Domina erunt, quidquid criminis, etiam laesa maiestate regia, commiserint, a Rege tamen aut alio magistratu politico puniri nequeant, deinde, ut liberi ex illo matrimonio nascituri Pontificio ritu instituantur, donec 13 aetatis annum compleverint. Videntur quasi leges quaedam praescriptae victo. Nam prius ne Gallus quidem in suo regno permittit. Puto Hispanicis artibus haec omnia fieri, si forte adhuc possit impediri illa cum Gallia affinitas et coniunctio. Nam Gundamarius ex Hispania Legatus brevi iterum in Angliam venturus esse dicitur. Parlamentum dilatum est in 20 Aprilis. Si procedit, non finiet nisi gravi mutatione multarum rerum, et quidem, ut spero, in melius. Illud enim eiusmodi cum Pontificiis tractatus vehementer improbat. Deus orandus est, ut ex labyrintho tam multiplici exitum tandem felicem ostendat.

Hic priori loco fore sunt omnia. Principis valetudo in dies fit imbecillior, et nisi Deus hanc firmat, non videtur carere periculo. Accersitus est frater Principis Henricus, et cuncta praeparantur in omnes eventus humanos. Princeps etiam Henricus cum Comitissa Solmensi nuptias intra paucos dies hic celebraturus est. Bredam tolerare obsidionem posse usque in Mensem Augustum sperant. Obstinatio vero hostium tanta est, ut extrema malint pati, quam illam urbem deserere.

Marchio Anolkbacensis (?) repentina morte extinctus est 25 Febr. stil. vet. Aperto cadavere viscera omnino corrupta apparuerunt, ut mirum sit, illum tamdiu potuisse vivere. Processit illum paucis diebus Berlinii Electoris frater Sigismundus. Ex Polonia nihil hac septimana accepi. Quae ex aliis locis habui, his adiunxi, ut etiam Dn. Belinii Epistolam. Quam optime vale Illris domine, et quando fert occasio, Serenissimo Regi, domino nostro clementissimo humilime me commenda. Raptim, loco consueto 17 Martii anno 1625.

XX.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 18 Martii 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Vix hodie fasciculum pro more tabellario miseram, iisque iam Amstelrodanum discesserat, cum binae Ill. Gentis tuae 30 Jan. et 10 Febr. datae mihi sunt redditae, una cum adiunctis, quae inter vicinos Reges ultro citroque acta fuerunt. Advenit eodem fere momento ex Tuscia (Dania) Menelai (regis Angliae) Legatus, qui tamdiu fuit in aula Ulyssis (regis Daniae). Sane praeter nostram spem. Nam maluissemus hunc isthic consistere, quod et in mandatis ab Hero suo habuit. Sed duo Cursores ex Sicilia (Anglia) ad illum missi sero nimis venerunt, cum ille iam ex Tuscia (Dania) discessisset. Posterior etiam aberravit in itinere, ut quas habuit litteras, illi tradere non potuerit. Vix alloqui Legatum potui, et temporis angustia prohibet accurate cuncta explorare ac perscribere. Has tamen celeriter per peculiarem hominem Amstelrodanum submittere volui, si forte ordinarium cursorem adhuc offendant, ut una cum priori fasciculo in Biscaiam (Sueciam) perveniant. Ex paucis verbis, quae cum Legato permutavi, haec obiter animadverti. Asserit firmissime, Ulyssem (regem Daniae) 14. 24. 10. 2. 20. 13. 29. 19. 5. 32. 48. 41. (*sincere agere*) omnia, et causam properatae

2. 22. 51. 47. 48. 28. 11. 15. 33. 27. 51. 40. 74. 9. 81. 8. 88. 46. 23. 52. (*conscriptionis militum*) unam veramque fuisse, tum ut 75. 93. 53. 68. 100. 26. 69. (*Tillium*) cohiberet, tum ut Ordines vicinae 107. 19. 17. 35. 51. 21. 30. 32. (*Saxoniae*) ad officium cogeret, qui alias nihil facturi sint nisi tali ratione instituta. Gedeoni (regi Sueciae) Lentulum (regem Angliae) sine fraude 31. 112. 21. 59. 38. 9. (*amicum*) facile etiam latitatum, ut ipse quoque pari modo iuvandi Remp. in laudabili suo proposito pergat. Sed cum hoc non amplius in obscuro fuerit et longa sit Sc. Africano ultra 52. 31. 13. 29. 11. 48. 34. 4. 32. 62. 15. 33. 34. (*mare profectio*) simul atque hic in procinctu fuisset, tum 106. 41. 67. 114. 40. 38. 9. (*Tillium*) cum omnibus copiis in 14. 79. 44. 82. 10. 88. 79. 80. (*Saxoniam*) irruiturum fuisse. Libenter Lentulum (regem Daniae) cum Gedeone (rege Sueciae) prius collocuturum fuisse, nisi 62. 39. 51. 83. 89. 70. 75. 83. 14. (*conventus*) in 47. 90. 77. 87. 10. 21. 91. (*Saxonia*) obstitisset, ad quem Ulysses (Rex Daniae) properaverit. 19. 9. 14. 15. 13. 95. 46. 29. 48. 23. 14. (*Amstruterus*) se ideo ad Herum in Cyprum (Angliam) redire dicit, quod hunc velit impellere, ut ne in posterum tot 73. 32. 56. 33. 1. 26. 47. (*regibus*) ac Principibus nudis litteris aut verbis se satisfacere posse putet, sed re ipsa praestet, quod promittit. Nisi hoc ante omnia fundamentum securum et solidum sit, cetera omnia ubique locorum frustra construi. Tum maiori cum spe et 57. 27. 32. 58. 35. 73. (*foedus*) tractari commune, et 119. 39. 10. 38. 41. 51. 15. 26. 9. (*conventum*) illum 6. 30. 65. 31. 32. (*Hagae*) destinatum celebrari posse. Nihil in mora periculi, ubi interea 19. 13. 9. 30. (*arma*) in parato sint. Mississe iam Ulyssem (regem Daniae) ingentem vim 50. 29. 2. 26. 10. 21. 19. 32. 6. 30. 52. 60. 23. 13. 5. 26. 9. (*pecuniae Hamburgum*), conscribi eius nomine 10 millia peditum, 4000 Equitum. Praetextum esse metum a Gedeone, (rege Sueciae),

cum huius consensu. Facturum pro 13. 32. 11. 23. 60. (*Repub.*) omnia, modo Ucalegon (rex Angliae) fidem servet. Si Sc. Africanus (rex Sueciae) seorsim alicubi pro eadem fortunam tentare velit, nihil sibi gratius fore, et applausurum eius coeptis. De Principe 26. 29. 51. 30. 48. 41. 37. 70. 14. 81. (*Vinariensi*) nihil adhuc explorare potui, sed ex huius fratre, quem ex hoc loco ille nuper ad se accersivit, audivimus, illum expressis verbis stipulatum nunquam aut contra Gedeonem (regem Sueciae) aut contra Davidem (regem Bohemiae) se iturum esse. Ipse quoque suspicor, Lentulum (regem Daniae) ex aemulatione motum tandem suscepisse 6. 42. 80. 59. 62. 22. 10. 14. 41. 8. 80. 42. (*haec consilia*); si tamen promissa exsequitur 13. 20. 119. 38. 71. 29. 48. 19. 60. 29. 15. 57. 30. 9. 31. 52. (*recuperabit famam*) quam antea 10. 22. 51. 11. 42. 13. 35. 69. 8. 79. 32. 47. 41. 13. 19. 15. (*non parum laeserat*). Interim Gedeonem (regem Sueciae) progressurum in heroicis suis institutis certi sumus. Ulysses (rex Daniae) vero si 64. 79. 8. 68. 80. 46. (*fallit*) habebit iratum Deum, inimicum Menelaum (regem Angliae) offendet Periclem (principem Auraicum) et Venetos (Ordines Hollandicos) cum magno suo incommodo. In hoc uno non exiguum impedimentum inveniet, quod plerique in 14. 19. 77. 99. 111. 21. 91. (*Saxonia*) et inprimis Siculi (civitates hanseaticae) ab ipso 30. 113. 28. 32. 10. 33. (*alieni*) sunt, unde de exitu iam forte absoluti 2. 82. 70. 23. 41. 10. 15. 23. 47. (*conventus*) sum sollicitus. Propediem intelligemus et haec quoque planius ac certius. Interim cum 19. 112. 47. 46. 13. 83. 15. 20. 73. 27. (*Amstrutero*) exactius agam, et cuncta quae indagavero, proxime diligenter perscripturus sum. Nunc temporis brevitates me constringit, et negotiorum moles me distrahit, cum etiam in Siciliam (Angliam) nunc quaedam nobis expedienda sint. Iosephus (Camerarius) adhuc semper ad primum illum pro-

positum respicit, transferendi a Gedeone (rege Sueciae) ex inopinato 60. 92. 8. 113. 21. (*belli*) in Sicambriam (Silesiam). Nam si vicinum haberet Alexandrum (Bethlen Gabor) ad eundem scopum tendentem, certe Severus (Caesar) exiguo tempore cunctarum victoriarum fructum amissurus esset, cum hoc tempore ab Alcimo (rege Hispaniae) tot locis distracto nihil subsidii expectare possit. Uterque etiam, et Sc. Africanus (rex Sueciae) et Spartacus (Bethlen Gabor) facile Sosthenem (regem Poloniae) coercere possent. Nec dubium est, illo casu magnam Antoniae (Poloniae) partem ad ipsos accessuram esse. Miror et indignor fere, Dn. 14. 50. 29. 10. 47. 33. 23. 9. (*Spensium*) nondum ex Cypro (Anglia) venire. Lente ibi procedunt omnia, et Menelai (regis Angliae) variabile est ingenium: a quo saepe plus timeo, quam a tota potentia hostium. In his tam variis circumstantiis valde incommode accidit, quod Constans (princeps Auraicus) periculose aegrotat. Nihilominus tamen et cum hoc, et cum Areopagitis (Ordinibus Belgicis) iterum de tota re in arcano communicaturi sumus. Sed hoc scio, hos repetituros prius consilium, cuius capita proxime transmisi. Spero illa in Sicilia (Anglia) approbata esse, et secundum ea communes deliberationes instituendas esse censeo. Grave erit Menelao (regi Angliae), fateor, si Jubam (Mansfeldium) quoque sustentare diutius velit, triplex onus, sed mallet sumptus in hunc factos Gedeoni (regi Sueciae) conferri. Sed de his omnibus, ut dixi, scribam volente Deo fusius septimana proxima. Nunc hoc tantum addo ad quaestionem mihi propositam, sed sub fide silentii. Nam ipse Fabius (Radzivilius) per fidum hominem, sincere, ut spero, perquisivit, num forte Eutropius (rex Bohemiae) censeret e re sua 60. 29. 8. 53. 86. 69. (*bellum*) inter Gedeonem (regem Sueciae) et Sosthenem (regem Poloniae) esse. Nam hoc durante ex Antonia (Polonia) non adeo magnum

militum numerum in Ungariam (Germaniam) mitti posse. Sed nos simpliciter suasimus, ut Otto (Radzivilius) promoveret inter illos 13. 41. 5. 80. 14. (*reges*) pacis potius negotium. Quod illum facturum confide. Certe litteras ab ipso magno cum desiderio expectamus quae si venerint, plura de his rebus communicaturus sum. Nam monuimus Fabium (Radzivilium), ut Evangelicis etiam in Antonia (Polonia) prospiceret, quod aliter fieri nequeat, quam salva communione sanctorum inter illos in universum, ubi ubi etiam locorum sint. Cunctis enim pariter Peregrinum (Papam), Severum (Caesarem) et Alcium (regem Hispaniae) minari eandem perniciem. Ipsum quidem Ottonem (Radzivilium) egregio in Remp. esse affectu, confirmarunt, qui ab eo ad nos venerunt, et hoc pollicentur etiam eius litterae quas ad Davidem (regem Bohemiae) et Periclem (principem Auraicum) scripsit. Sed secreto haec habenda sunt, ne tanto viro fraudi sint. Alteram v. quaestionem illam, an ipse bellum in Sardinia (Livonia) consultum putet, proponemus, quando idonea erit occasio. Certe hanc aucupabor, quantum potero. Nullus enim mihi labor iucundior est, quam ille, quem Gedeonis (regis Sueciae) causa suscipio. Cuius salutem divinae tutelae, meque eius clementiae ardentissimis votis, simul Ill. Gen:ti T. humiliter commendo. Loco solito, 1° Martii anno 1625. *Ὡς ταχιστα.*

Venetis (Ordinibus) gratissima fuit Sc. Africani oblatio illa 4000 mill: Quae huic procul dubio libenter relicturi essent, si eius expeditio illa in Sicambriam (Silesiam) procederet.

In tergo. {
 ito. Illustri ac Generoso D: no, D: n
 ito. Axelio Oxenstiern, S. R. M: tis
 ito. Regnique Suecorum Cancellario,
 ito. Libero Baroni, Equ. Aur. etc.
 itiss. etc. Domino et Patrono suo
 summa obs. col.

XXI.

Ep. L. Camer. ad A. Oxenstierna Hagae Comitibus
d. 4 April st. n. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Multa nobis cum 8. 20. 5. 19. 15. 22. (*legato*) Menelai (regis Angliae) ad Ulyssem (regem Daniae) ad nos 13. 29. 23. 32. 48. 14. 27. (*reverso*) uti nuper scripsi ex Tuscia (Dania) concertatio fuit. Serio et sancte affirmavit, nihil quidquam 47. 2. 21. 26. 28. 74. 107. 41. (*scivisse*) Leutulum (regem Daniae) de Gedeonis (regis Sueciae) 34. 1. 53. 30. 46. 33. 34. 10. 80. (*oblatione*) in Sicilia (Anglia) facta, quando Ulysses (rex Daniae) eo se induci passus est, ut 89. 17. 11. 92. 3. 40. 75. 81. 39. 51. 101. 9. (*expeditionem*) praesentem in se susciperet. Tot Menelai (regis Angliae) monitis tandem a se illum 50. 20. 73. 14. 38. 31. 47. 83. 52. (*persuasum*) et quod a Severo (Cesare) non tale responsum accepisset, quale speraverat: A quo nunc prorsus 42. 53. 88. 29. 70. 86. 74. (*alienus*) sit. In animo eum habere, recta in 75. 93. 68. 113. 93. 95. 69. (*Tillium*) ducere. Addidit hoc inprimis, se cuncta ilico ad Sc. Africanum (regem Sueciae) perscripsisse, qui ea adprobaverit, et petitis simul a se annuerit. Obtulisse etiam suum studium et operam pro causa communi, etc. In 48. 32. 58. 21. 15. 23. (*reditu*) suo se primum accepisse bina sui heri mandata, de quibus in aliquot meis mentionem feci. In

posterioribus acceptasse Menelaum (regem Angliae), quae illi Ulysses (rex Daniae) proposuerat. Nunc tantum superesse, ut 10. 32. 13. 26. 35. 47. (*nervus*) in Cypro (Londini) certus sit. Inter cetera laudabat Gedeonis (regis Sueciae) laudabile propositum, sed verendum, ne Sosthenis (regis Poloniae) molitiones illud interturbent. Reliqua commemorare non est operae pretium. Etiam cum Venetis (Hollandis) quaedam peculiariter egit, de quibus Varro (Ruthgersius) scribet, qui ea procul dubio me accuratius explorare potuit. Hoc vero animadverti, desiderare Periclem (Principem Auraicum) et Areopagitas (Ordines), ut simul 26. 46. 32. 13. (*uter*)que 48. 41. 14. (*rex*) Julio Vindici (Caesari) negotium facerent. Tum enim Alexandrum (Bethlen Gabor) quoque concursurum esse sine dubio.

Forte Deum haec velle, et adesse fatalem periodum ad infringendam Tryphonis (regis Hispaniae) potentiam. Intelligo fieri posse, ut brevi Legatum mittant ad 63. 23. 82. 74. (*duos*) illos 13. 80. 65. 89. 14. (*reges*). Interim quid in Sicilia ulterius factum fuerit quid 47. 71. 20. 10. 74. 40. 35. 107. (*Spensius*) quid 60. 92. 8. 81. 50. 88. 38. 14.. (*Belinius*) effecerint, et ubi hi sint, adhuc ignoramus. Ex inopinatis vero illis consiliorum et rerum mutationibus, 59. 22. 10. 23. 101. 51. 15. 26. 47. (*conventus*) qui hic celebrari debuit, remoratur. Sed nos apud Menelaum (regem Angliae) urgemus, uti procedat, utque communis fiat inter cunctos 62. 27. 70. 4. 34. 20. 58. 29. 13. 79. 46. 21. 39. (*confoederatio*) de qua toties mentionem feci. Nam illa re ipsa tolleretur omnis ubique in aeternum 63. 21. 57. 64. 28. 3. 29. 10. 46. 33. 19. 32. (*diffidentiae*) causa, et ipse etiam Ucalegon (Rex Angliae) strictiori vinculo neceretur, ne pro more suo recedere et exorbitare posset. Quae sola causa fuit hactenus ruinae nostrae. Eutropius (rex Bohemiae) mehercle longe 11. 53. 98. 14. 47. 50. 20. 28. (*plus*

spei) in Gedeone (rege Sueciae) collocaverat, quam in Ulysse (rege Daniae). Notum enim est Lentuli (Regis Daniae) ingenium, ut vix credendum, hunc melius Davidi (regi Bohemiae) velle, quam sibi ipsi. Sunt etiam aliae rationes complures, quae 10. 22. 74. (*nos*) habent sollicitos. Verum Eutropius (rex Bohemiae) a Menelao (rege Angliae) 58. 29. 71. 32. 51. 3. 32. 13. 41. (*dependere*) cogitur, qui et 69. 23. 15. 90. 61. 33. 8. 40. 14. (*mutabilis*) est, et cum Ulyssi (regi Daniae) 112. 81. 10. 35. 47. (*minus*) praestet, facilius cum hoc convenit. Sed Gedeon (rex Sueciae), qua est animi magnitudine, idcirco non deseret causam publicam. Si obtinere possemus per Venetos (Ordines) a Lentulo (Rege Daniae), ut Sc. Africano (regi Sueciae) certam pecuniae summam contribueret, fortassis incon-sultum non esset. Certe tali facto Ulysses (rex Daniae) omnem 14. 38. 47. 11. 33. 119. 40. 83. 51. 20. 9. (*suspicionem*) discuteret, ac si contra Biscaiam (Sueciam) aliquid machinaretur. Gedeonem (regem Sueciae) vero priora sua consilia resumere posse, ut versus Sicambriam (Silesiam) iret, exoptandum esset, maxime si Primislaus (Rex Poloniae) illud impedire prohiberetur. Tum enim Spartacus (Bethlen Gabor) ex altera parte tentaturus esset, quae nuper de eius sententia communicavi. Nervum vero desideratum cum Sicambria (Silesia) tum vicinae regiones lubenter suppeditarent. Nihil enim aliud a Deo precantur, quam ut occasione oblata Severi (Caesaris) iugum possint excutere. Verum haec omnia rectius iudicabit Gedeonis (regis Sueciae) prudentia, et ego ab Ill. Gen:te Tua expectabo ulteriora iussa. Interim ubique locorum nos laborabimus, ut quae ad iuvandam Remp. sunt necessaria, fiant. Iam advocabar ad consilium, itaque cogor abrumpere. Scribam proxime latius et diligentius. B. V. Vir Illustris ac Generose, et nos ama. Loco consueto d. 4 April. st. n. anno 1625.

XXII.

Ep. Ludovici Camerarii ad Axelium Oxenstierna.
Haagae Comitum d. 1° Aprilis 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Res nostrae ob nimiam locorum distantiam multis mutationibus et impedimentis sunt obnoxiae. Nec ideo tamen desperandum, sed potius omni cura et fide laborandum, ut in communi periculo communis et idem sit omnibus scopus, ad bonum publicum, et vindicationem oppressae libertatis. Vix 19. 9. 14. 15. 13. 23. 46. 20. 48. 26. 47. (*Amstruterus*) a nobis in Cyprum (Londinium) discesserat, et triduo post ex Sicilia (Anglia) ad nos venerunt 74. 11. 29. 10. 107. 21. 35. 14. (*Spen-sius*) et 1. 32. 8. 28. 51. 33. 38. 47. (*Bellinius*). An ille non 73. 32. 83. 22. 2. 30. 75. 86. 74. (*revocatus*) a Menelao (rege Angliae) et una cum 14. 50. 41. 70. 47. 33. 27. (*Spensio*) iussus tractare inter Gedeonem (regem Sueciae) et Lentulum (Regem Daniae) tutam ac perpetuam coniunctionem, recto fecerit, nimio forte in Ulyssem (regem Daniae) affectu consilia et 40. 75. 80. 73. (*iter*) praecipitans, docebit eventus. Certe Menelai (regis Angliae) 53. 89. 5. 31. 15. 86. 14. (*legatus*) qui hic est, aegerrime hoc tulit, quod ex eo 59. 95. 10. 98. 89. 51. 46. 23. 47. (*conventus*) qui hic esse debuit, et de quo saepius scripsi, interruptus fuerit. In tanta rerum incertitudine consultum et necessarium nobis visum, in arcano de illis iterum communicare cum Pericle (principe Auraico), et quibusdam fidis ex Areopagitis

(Ordinibus), praesente Dn. 14. 71. 80. 10. 47. 81. 39. (*Spensio*) si forte remedia idonea inveniri possent. Factum igitur hoc est diligenter, et post accuratam ab illis institutam deliberationem hodie responsum accepturi sumus, quo audito ilico discedet in Biscaiam (Sueciam) Dn. 47. 10. 89. 70. 74. 92. 26. 14. (*Spensius*). Hoc intelligo, velle Venetos (Ordines) ad utrumque 48. 101. 56. 20. 52. (*regem*) mittere, hortaturosque, ut adhuc communis ille 62. 87. 51. 26. 29. 10. 15. 35. 47. (*expeditio*) et 119. 27. 51. 4. 94. 29. 3. 32 13. 42. 46. 93. 34. (*confoederatio*) procedat, et ut tam Sc. Africanus (rex Sueciae) quam Lentulus (Rex Daniae), separatim unusquisque 32. 17. 41. 13. 119. 32. 46. 23. 69. (*exercitum*) habeat. Sed haec et cuncta alia, maxime quae in Sicilia (Anglia) gesta, pluribus exponet ipse 14. 110. 80. 10. 14. (*Spens.*) sive per litteras, sive coram, ubi in Biscaiam (Sueciam) venerit. Itaque nolo nunc esse prolixior, maxime cum fieri possit, ut eius adventus has meas praeveniat. Ad dam tamen adhuc pauca.

De exitu 2. 99. 10. 83. 32. 51. 15. 86. 14. 47. 79. 44. 22. 70. 21. 62. 28. (*conventus Saxonici*) nihil adhuc certi scimus. Ulysses (rex Daniae) de illo pollicetur sibi omnia, sed Josephus (Camerarius) de quorundam animis subdubitat, qui semper ab eo alieni fuerunt. De Graecis (Hanseaticis) iam nihil dicam. Hoc ipsi quoque Veneti (Ordines) pro certo habent, si Lentulus (Rex Daniae) non admittat nostra consilia, sed 74. 34. 68. 23. 14. 13. 20. 52. (*solus rem*) gerere velit, tum sua illum tantum quaerere, non salutem publicam, aut veram gloriam. Certe in Ge-deonem (regem Sueciae) proniores sunt, de cuius magnanimitate et sinceritate tot documenta habent, et postrema etiam oblatione militis valde confirmati sunt. Vellent tamen Ulyssem (regem Daniae) quoque 60. 29. 68. 113. 99. (*bello*) implicari, ut semel hoc divulso a Severi (Caesaris) amicitia nullus ei regressus foret. Menelaus (rex Angliae), quod semper timui, iterum

ingenio suo usus est, et quia Lentulus (rex Daniae) minus, quam Sc. Africanus (rex Sueciae) proposuit, illud potius arripuit. Sed cum ex eo 65. 29. 13. 69. 90. 70. 33. 14. (*Germanis*) Principibus longe gravius onus accrescat, haud scio, quo tandem res illae evasurae sint. Quidquid sit, Mansvetus (Camerarius) sibi pollicetur, Gedeonem (regem Sueciae) rediturum ad heroica illa priora consilia de expeditione in Sicambriam (Silesiam). Quo casu, promissum Venetis (Hollandis) militem retinere, et illis in locis eo uti posset. Nam plus utilitatis ex illa diversione ad hos reditura esset, quam si illas copias apud se haberent. Ego omnino spero, impetrari posse a confoederatis, ut pars 29. 47. 32. 13. 59. 33. 15. 26. 47. (*exercitus*) quem Ulysses (rex Daniae) 62. 34. 8. 68. 40. 116. 81. 46. (*colligit*) Gedeoni (regi Sueciae) detur, ut numero ab hoc Menelao (regi Angliae) oblato tantum addatur, ut ad minimum 20 millia posset versus Sicambriam (Silesiam) educere. Simul vero et ante omnia optandum esset, ut posset Sc. Africanus (rex Sueciae) sine mora per fidum hominem cum Alexandro (Bethlen Gabor) agere, ut quemadmodum nuper scripsi, eodem ille tempore quatuor locis indicatam irruptionem faceret. David (R. Bohemiae) illi petenti eo casu 52. 39. 48. 90. 35. 81. 91. 9. (*Moraviam*) promisit ad dies vitae. Et quia pecuniam aliquam inprimis expetit, cum Lacedaemoniis (Hanseatibus) nunc agimus, ut aliquam illi repraesentent. Nam profecto eiusmodi diversionem magno pretio redimere debebant, ut ita Julium Vindicem (Caesarem) a suis terris arcerent. Nec dubitandum est, si Gedeon (R. Sueciae) expeditionem illam suscipit, inprimis Fabium (Radzivilium), et complures ex Antoniae (Poloniae) proceribus favituros coeptis, imo clam iuvaturos esse Sc. Africanum (R. Sueciae). Nulla est potior ratio, qua infringi nimis excrescens potentia Alcimi (Regis Hispaniae) et Severi (Caesaris) possit, quam haec una om-

nium praeclarissima. Illa etiam Andreae (elect. Brand.) res in tuto collocarentur, qui alioquin in summo versabitur discrimine. Nam quae eius Legatus nuper cum Ptolomaeo (Rege Galliae) clam egit, per 52. 19. 73. 32. 14. 59. 22. 15. 46. 26. 9. (*Marescottum*) quem antea Marcus (Rex Galliae) Legatum apud Aurelium (elect. Brandeb.) habuerat, a 60. 30. 35. 31. 73. 27. (*Bavaro*) pecunia corruptum huic, et per hunc Severo (Caesari) sunt prodita. Neque in ipso Ptolomaeo (Rege Galliae) certa nobis collocanda fiducia, qui ab Alchymistis (Jesuitis) saepe in transversum abripitur, et quidquid sit, Peregrino (Papae) iuramento obstrictus est. Utamur tamen eius ope et pecunia, consiliis quoque, sed cum magna circumspectione. Nam nova cum Germanico (Principe Walliae) affinitas consideranda, et quantum fieri potest, ad nostram utilitatem reducenda est. Ucalegon (Rex Angliae) quidem periculose nunc aegrotat. Si ad plures iret, certissimum est, Drusum (Principem Walliae) aperte cum Tryphone (Rege Hispaniae) bellum gesturum esse. Alcimus (Rex Hispaniae) vero magnum amicum amitteret. Verum haec et alii eventus in Dei manu sita sunt. Agamus itaque officium nostrum, felices successus ab eo precantes, qui solus hos largiri potest. Cetera aut per Dn. 14. 71. 20. 10. 14 (*Spens*) scribam, aut hic ipse plenius referet. Communicabo enim cum hoc fideliter omnia, quae mihi comperta sunt. Nunc extra arcanum scribendi modum paucula adhuc adnectam.

Princeps Auriacus lento morbo paene consumitur. Interim tamen ex consuetis negotiis nihil omittit. Eius loco hodie in castra it Princeps Henricus frater, postquam superioribus diebus nuptias celebravit cum comitissa Solmensi, quae fuit in Gynecaeo Reginae nostrae. Hoc agunt, ut si ulla ratione fieri queat, Bredanam obsidionem vel vi interrumpant. Magnae molis et periculi conatus erit. Deus ad-

sit cordatis viris, ut strenue et prudenter rem conficiant. In Anglia classis navium paene C. iam fere instructa est. Princeps et Bukingamius in eam fecerunt sumptus et rem magnam aggressuri videntur. Motus civiles in Gallia valde intempestivi sunt. Utinam commoda aliqua interventione sedari possent! In Italia bellum contra Genuenses inceptum est, occupatis a Sabauda aliquot illorum oppidis. In Valle Telina extra Rivam iam recepta sunt a confoederatis omnia. Litteras Legatorum, quas D:ni Ordines accipiunt, procul dubio communicabit Dn. Rutgersius. Constantinopolitanae confirmant, alienos esse Turcas a pace inter Caesarem et Bethlenium, et Polonis certum imminere ab his bellum, cum Cosacos Zaprovienses cohercere aut nolint, aut non possint. Scribunt ex Silesia et aliis locis finita vel prorogata potius esse Comitata Polonica, qua de re certiora mox expecto. Bene valeat Ill:ris Gentas Tua. Deus S. R. M:tem et illam servet quam diutissime incolumes. Hagae Comitatus 14 Aprilis, 1625.

Audio Fickium, qui est apud Magdeburg. Administratorem, in Sueciam venturum esse. Homo est vanus, et ad res magnas ac secretas non tantum ineptus, sed etiam dubiae fidei. Circumspecte igitur cum illo agendum. Multa hic Principi et Ordinibus promisit, sed nihil praestitit. Haec, ut debui, candide monere volui.

XXIII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1^a Aprilis, 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Dum nos anxie laboramus, ut Ucalegon (Rex Angliae) serio Reip. curam susciperet, is 21. 10. 23. 28. 26. 33. 14. (*in vivis*) esse 3. 20. 47. 40. 81. 15. (*desiit*). Germanicus (Princ. Walliae) Alcimo (Regi Hispaniae) vel maxime infensus officium spero faciet. In horas expectamus ab eo 8. 29. 5. 19. 46. 35. 9. (*legatum*) ad Eutropium (Regem Bohemiae) atque interim ipsi per nos nihil praetermitteremus, ut Drusus (Princeps Walliae) salutaria consilia amplectatur. Non dubito, Gedeonem (regem Sueciae) pro singulari sua prudentia statim in 13. 32. 56. 51. 88. (*regni*) primordio curaturum, ut eius animum sibi devinciat. Nam alioquin Ulysses (Rex Daniae) pro more praeveniet, et hoc praecipue aget, ut ad nutum suum Germanicum (Principem Walliae) habeat. Qualis enim ille 30. 48. 75. 93. 4. 41. 17. (*artifex*) sit, in praesenti negotio et rerum statu experiemur. Scripsit enim Davidi (regi Bohemiae), quamvis 42. 52. 47. 106. 73. 38. 15. 80. 108. 83. 107. (*Amstruterus*) hoc fieri non posse nobis affirmaverit, se 53. 89. 56. 79. 46. 22. 47. (*legatos*) suos ad 2. 27. 70. 98. 92. 10. 75. 23. 69. (*conventum*) huc misurum constituto 58. 92. 101. (*die*), quem saepius in meis in-

dicavi, et ursi, ut Sc. quoque Africanus (Rex Sueciae) ad illum in tempore quam amplissima 69. 90. 111. 58. 91. 15. 102. (*mandata*) ad Varronem (Rutgersium) transmitteret. Quod sane ut fiat, necesse omnino est, et Josephus (Camerarius) eam ob causam non est sine sollicitudine. Quamvis enim Lentulus (Rex Angliae) suo ingenio optimas Gedeonis (Regis Sueciae) rationes nonnihil perturbaverit, et nunc quoque plerosque 14. 19. 44. 34. 10. 21. 30. 20. 11. 48. 28. 51. 59. 32. 50. 29. 47. (*Saxoniae principes*) nolentes volentes ad se traxerit, certum tamen est, longe plures maiori affectu et certiori confidentia in Sc. Africanum (regem Sueciae) ferri, inprimis etiam Areopagitas (Ordines Belgicos). Hi enim una cum Pericle (Aurico) adhuc censent unumquemque 73. 41. 64. 80. 9. (*regem*) seorsim 89. 77. 92. 48. 119. 33. 15. 86. 52. (*exercitum*) ducere debere, etiam de mediis iam etiam inter nos consultatur, neque dubium est, in dicto 59. 34. 51. 23. 101. 10. 46. 95. (*conventu*) ea facile inveniri posse. Omne fundamentum in eo erit, ut commune 64. 39. 29. 63. 26. 14. (*foedus*) fiat, quo Ulysses (Rex Daniae) 59. 22. 70. 47. 46. 13. 21. 10. 5. 19. 75. 35. 48. (*constringatur*) ne elabi posset, aut Gedeoni (Regi Sueciae) laudabilem suam intentionem infringere. Statim tum apparebit, an 14. 24. 70. 59. 20. 13. 29. (*syncere*) Lentulus (Rex Daniae), publicam, an suam rem agat: 29. 104. 11. 68. 84. 48. 90. 70. 63. 33. (*explorandi*) causa huc miserit, an iuvandi 51. 82. 74. (*nos*). Et Sc. Africanus (Rex Sueciae) certior fiet, quid de futuris iudicare ac statuere debeat. Toto igitur animo exopto, ut nisi alius ex Biscaia (Suecia) mox venit, saltem Gellius (Rutgersius) mature 9. 42. 10. 118. 79. 15. 90. (*mandata*) accipiat. 1. 29. 53. 28. 68. 33. 38. 14. (*Belinius*) ex febris laborans adhuc hic subsistit, ab Andrea (elect. Brandeb.), ad quem accurate perscripsit, litteras expectans. Lentulus (Rex Daniae) ad Aurelium (elect. Brandeb.) venire voluit, et iam fortassis in-

ter se collocuti sunt. De Aloisio (elect. Saxonico) nihil prorsus audimus. Dn. 14. 11. 41. 51. 47. (*Spens*) ex vicinia hodie huc venturus, et simul iter in Biscaiam (Sueciam) ingressurus est, ut iam mihi indicatum fuit. Cum eo aut de-nuo scribam, aut certe oretenus cuncta conferam quae isthic re-ferre poterit. Nescio an ex Cypro (Anglia) interea aliquid lit-terarum acceperit. Veneti (Ord. Belgici) 68. 80. 56. 90. 15. 88. 34. 10. 89. 69. (*legationem*) adornant ad Ulyssem (Regem Da-niae) cui persuadere conabuntur, ut Gedeonem (Regem Sue-ciae) impellere potius, quam impedire velit, et cetera, quae ad remp. sunt necessaria. Postea cum Gedeone (Rege Sue-ciae) quoque eadem ratione agent. Vir bonus est, qui mit-titur, et quamvis antea in Tuscia (Dania) laute habitus fuit, tamen magno est in Sc. Africanum (Regem Sueciae) studio et affectu. Reip. autem et bonae causae inprimis amans, bona fide, ut spero, geret hoc negotium. Mihi consultum videtur, ut Sc. Africanus (Rex Sueciae) sine mora cum Graecis (Han-seaticis) agat ut hos sibi coniungat, qui Lentulo (Regi Da-niae) minus 57. 93. 63. 86. 70. 15. (*fidunt*) et Gedeoni (Regi Sueciae) securitatem suam acceptam ferent. Ab. 23. 111. 93. 46. 100. 47. (*unitis*) etiam tam Principibus quam Civitatibus pronior in Sc. Africanum (Regem Sueciae) animus, et promp-tiora subsidia ab illis exspectanda. Mansuetus (Camerarius) a Gedeonis (Regis Sueciae) nota sibi magnitudine animi, prudentia et heroica virtute cuncta sibi pollicetur, illum tali tempore verae laudis iter continuaturum esse.

Fabius (Radzivilius) ad Eutropium (Regem Bohemiae) breviter, sed nervose scripsit. Excerpta quaedam ex eius litteris hic adiunxi, quae velim in arcano habeantur, vel lecta potius in ignem coniiciantur. Quod ut de sua epistola fie-ret, Fabius (Radzivilius) iusserat, et nos fecimus. Nam si de hoc litterarum inter Fabium (Radzivilius) et Eutropium

(Regem Bohemiae) commercium quidquam Sostheni (Regi Poloniae) innotesceret, mehercle Otto (Radzivilius) in summum discrimen incideret. Inter alia nos rogavit, ut curam haberemus 101. 95. 19. 10. 5. 92. 53. 28. 59. 94. 13. 95. 112. (*evangelicorum*) in Antonia (Polonia), qui inter spem et metum expectent meliora tempora. Certe si Sc. Africanus (Rex Sueciae) versus Sicambriam (Silesiam) moveret, existimandum est, multos ex illis ad eum accessuros esse. Ad Alexandrum (Bethlen Gabor) etiam respiciunt, quem Severum (Caesarem) hactenus circumducere certum, donec videat, quo in Hispania (Germania) res evasurae sint. Et de his quidem hactenus. Nunc pro more alia quaedam breviter subiungam.

Principis Auraici infirmitas longa et diuturna est, et una in Deo spes recuperandae valetudinis. Praevisa autem in casum humanum omnia. Princeps Henricus cum magno validoque exercitu tentabit, si ulla ratione, sive vi, sive diversione aliqua, Bredam ab obsidione liberare possit. In hac non tam annonae gravitas, quam varii morbi grassantur, et M. Spinola vitam potius, quam urbem deserere velle videtur. Iam mihi nunciatur, Equitatum eius paene omnem a castris seditiose secessisse, et plerosque milites cum tumultu postulare panem et pecuniam. Se Deus tali ratione miseram Civitatem servare vellet, ipsius omnis futura esset gloria.

Eremitae victoria in mari Peruano, qua 16 Hispanorum naves depressisse, 12 captivas abduxisse, iam saepius ex ipsa Hispania perscriptum fuit, confirmatur. Classis Anglica 80 navium numerum superat. Vehet 10:m militum. In Lusitania et Castilia Portus nullis fere navibus bellicis in tuto sunt, si eo Angli appellerent, res esset maximi momenti. In Gallia Jesuitae turbare omnia pro more satagunt. Sed spes bona,

fluctus illos brevi compositos iri. In Italia gliscit bellum, et Genua iam obsideri a Sabauda et Diguerio sperant. Certiora mox habebimus. Cetera ex adiunctis chartis percipi possunt, et plura, ut puto, Dn. Rutgersius perscribet et mittet. Bene valeat Ill:ris Gent:as Tua, consueto favore me prosequens. Loco solito, 1⁸ Aprilis, anno 1625.

XXIV.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna Hagae Comititis, d. 18 Aprilis 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Etsi ante paucos dies cum ordinario tabellario perscripsi fere omnia, quae tum mihi comperta, piaculum tamen duxi, Generosum Virum, Dn. Spensium, Equitem, sine meis dimittere. Venerunt etiam interea in manus meas ex Polonia, quae his adiunxi. Non dubito iam in Sueciam ista quoque pervenisse; mittere tamen volui, ac debui.

In litteris cuiusdam Pontificii Warsaviae scriptis inerat, exitum horum Comitiorum inter iram et indignationem tam Regis, quam Procerum, talem fuisse, ut horum memoriam in aeternum aboleri expediat. Addita erant haec verba in fine: Sed meliores hic pro Gustavo, quam Regis partibus iamdiu procuratores habemus. Reliqua erant privata et nullius pretii, ideoque describenda non curavi. Ceterum ex Fabii (Radzivilii) nuper a me sub fidei cautela communicatis litteris Gedeonis (Regis Sueciae) prudentia statuet, quid sit e reip. et Regni sui utilitate, et Josephus (Camerarius) operam dabit, ut Ottonis (Radzivilii) utamur ope et consiliis in posterum quoque. Si quid unquam Ulysses (Rex Daniae) tentavit in Antonia (Polonia),

spero illum iam spe sua deceptum fuisse. Sed 20. 23. 19. 10. 5. 29. 8. 21. 2. 22. 13. 26. 9. (*evangelicorum*) in Antonia (Polonia) magna habenda est ratio, qui nunc quoque sub iugo gemunt, et meliora tempora, atque adeo Gedeonem (regem Sueciae) aliquem exspectant. Maximi mihi momenti res videtur, non posse amplius sine Comitiorum consensu Severum (Caesarem) ex Antonia (Polonia) milites educere, in quorum collectione ille semper potissimam spem collocavit. Certe illorum metu etiam ipsum Ptolomaeum (Regem Galliae) a nostris partibus divertere studuerunt.

Verum ad nostras res ut iam redeam, cum nondum huc venerit D. 14. 30. 53. 35. 28. 38. 47. (*Salvius*) Varro (Rutgersius) et Mansuetus (Camerarius) valde sunt solliciti, quid de futuro hic mox 59. 27. 51. 83. 32. 70. 15. 86. (*conventu*) Sc. Africanus (Rex Sueciae) decreverit. Nam si nulla ad eum 52. 31. 111. 3. 42. 46. 79. (*mandata*) dederit, verendum est, ne iterum Ulysses (Rex Daniae) maiorem sibi reip. curam attribuat, quamvis in speciem ab ipso forte cuncta, et nihil 74. 24. 10. 62. 48. 32. (*sincere*) agatur. Sed certus sum, Gedeonem (Regem Sueciae) omnem eius astutiam singulari sua prudentia et heroica magnanimitate superaturum esse. Hoc unum dolendum, quod temporis pretiosissima pars elabitur, si per tantos anfractus missionibus ultro citroque in tanto locorum intervallo res illae tanti momenti peragendaе sunt. Utinam Sc. Africanus (Rex Sueciae) ex una, ex altera Alexander (Bethlen Gabor) mox versus Sueciam (Bohemiam) aut Sicambriam (Silesiam) saltem mediocres copias adducere possent, certe multa millia statim ad illos confluerent. Nervum vero reperirent in illis locis paratum ac sufficientem ad diuturnum bellum. Julius Vindex (Caesar) non posset exercitum X millium illis opponere, nec huic Alcimus (Rex Hispaniae) tot locis distractus vel unam centuriam in auxilium trans-

mittere. Areopagitae (Ordines Belgici) hoc unice agent ut Gedeon (Rex Sueciae) aequales cum Lentulo (rege Daniae) copias habeat, nec de mediis adeo difficilis erit expeditio, sed tempus tamen inter deliberandum frustra elabitur, nec occasiones adeo praeclarae semper in promptu sunt. De 50. 34. 69. 41. 73. 90. 10. 33. 91. 80. (*Pomeraniae*) Duce non dubito, quin ad Gedeonis (Regis Sueciae) partes libenter, accessurus sit, cum ab Ulysse (rege Daniae) non parum alienus sit, et hoc pacto etiam contra Sostenem (Regem Poloniae) se tueri posset. Idem optaret procul dubio Andreas (elector Brandenburg.) in occulto, sed palam metu Primislai (regis Poloniae) se coniungere non auderet. Ex qua causa etiam fieri potest, ut iam Lentuli (Regis Daniae) consiliis accesserit. Scripsit procul dubio D. 107. 102. 68. 86. 81. 95. 14. (*Salvius*) quid in 47. 19. 17. 39. 70. 89. 30. (*Saxonia*) conclusum sit. Nobis de re ipsa nondum satis liquet. 113. 30. 10. 58. 56. 73. 31. 69. 31. 98. 13. 88. 62. 93. 23. 14. (*Landgravius Mauricius*) conqueritur, nullam sui rationem habitam, et quid 46. 93. 68. 113. 21. 26. 47. (*Tillius*) obtinuerit ab eius 4. 28. 8. 33. 82. (*filio*) ex adiuncta charta apparet. Si talia eo tendunt ut securi reddantur hostes, bene esset, sed terrent me vestigia. Vereor ne Ulysses (Rex Daniae) in novum nos labyrinthum coniiciat, fallacium tractationum. Si vero serio agit, facile etiam temeritate peccare posset. Quod si cladem acciperet, quod Deus avertat, unde illud damnum, et a quo resarciri posset? Profecto si Reip. restitutionem ex animo sibi propositam habet, optare et promovere modis omnibus debet, ut simul etiam Sc. Africanus (Rex Sueciae) alibi progrediatur. Si aut invidet eius gloriae, aut privatis desideriis indulget, non iuvabit nos, sed funditus perdet sine ulteriori spe resurgendi. Sed dies cuncta patefaciet; interim nos agamus officium. Cetera Dn. Spensius referet. Inter

alia, nos vereri ne 42. 9. 14. 46. 73. 23. 15. 92. 9. 26. 47. (*Amstruterus*) in Cypro (Anglia) Germanici (Principis Walliae) animum nimis Lentulo (Regi Daniae) devinciat, iniecta etiam hac tragula, ac si Gedeon (Rex Sueciae) Menelaum (Regem Daniae) praecedere cupiat. Ille scrupulus sine mora in Cicia (Anglia) eximendus erit. Novi enim Drusum (Principem Walliae) singulari affectu ferri in Sc. Africanum (Regem Sueciae), et Josephus (Camerarius) hoc agit, ut Gedeon (Rex Sueciae) primus sit, qui ab hoc novo 48. 20. 65. 29. (*rege*) adscribatur suo 82. 13. 63. 93. 70. 100. (*ordini*). Legatus Venetorum (Ordin. Belg.) mox ibit ad Lentulum (regem Daniae) inde etiam in Bisciam (Sueciam). Tali rerum statu ubique locorum res sunt, ut non nisi Gedeonis (regis Sueciae) fortitudine et singulari ac inopinata expeditione restitui possint. Nam deillonullus in animis hominum conflictus inter spem et metum, qualis in plurimis se exserit de Ulysse (Rege Daniae). Sed ne nimium tamen eiusmodi affectibus tribuamus, precemur Deum, ut tantorum Regum corda ita dirigat, ut promoveatur eius immensa gloria et salus afflictae ecclesiae. De his igitur hactenus.

Principis Auraici valetudo fere desperata est. De liberatione Bredae incerta spes. Sed valida est manus Domini. Equites Hispani ad seditionem proni promissa stipendiorum solutione intra X dies facienda utcunque retenti sunt in officio. Ex Gallia privatorum litteris confirmatur, transactum cum Subizio, et hunc classem suam coniuncturum cum Sabaudi navibus in mari Mediterraneo. In Italia fervet bellum, et Genuam iam obsessam ferunt. Certiora de his hodie vel cras habebimus. Gallos ex Metensi agro in Lucenburgensem irruisse nunciatur, et in Picardia magnae quoque ad fines Belgii copiae in promptu sunt. Galliae Rex magno ubique conatu Hispanicam potentiam infringere satagit. Mari

quoque contra illam magni apparatus fiunt. Si cum Anglis et Batavis Suecorum et Daniae Reges iam suas classes coniungerent et variis locis adorirentur Hispaniae Regem, facile hunc ex cunctis Regnis eiecturi essent. Sed fatales sunt Imperiorum periodi, et Deus iustus vindex tyrannidis non semper indulgebit nimiae cupiditati et insolentiae hostium. Eius misericordiae Sereniss. Regem nostrum, et Ill. Gen:tem Tuam commendans, in eius clementia, et tua gratia unice acquiescor. Hagae Comitibus 1° Aprilis anno 1625.

P. S.

Dn. 1. 20. 53. 28. 10. (*Belin*) liberatus a febre diutius tamen hic subsistet, accepturus ab Aurelio (electore Brandeb.) mandata ad conventum 3° Aprilis hic celebrandum. Jubae (Mansfeldii) copiae admodum diminutae sunt, et ex illis, quas ex Cypro (Anglia) adduxit, vix 3 millia supersunt. Eius tota militia in fumum tandem abibit. Nec aliter fieri potest, cum nec verae gloriae, nec salutis pub. scopum habeat, sed ut aliena pecunia diu magnus esse queat. Spero tandem hunc Siciliae (Angliae) Regem Gedeoni (Regi Sueciae) potius daturus cum bono reip. quod hactenus datum Jubae (Mansfeldio) fuit sine ullo fructu.

Nunc Venetus Legatus mihi nunciare iussit, Sabaudum et Ledigerium occupato Rossiglione oppido tantum tribus a Genua miliaribus abesse cum exercitu. Litteras interceperant. Feriae ducem Mediolano misisse 4,000 mill. peditum et mille equites Genuam. Alios 500 selectos ad Castellum quoddam occupandum. Praevenit hos Crequus, Gener Diguerii, et omnes trucidavit in itinere. Occupato illo Castello reperta in eo sunt 70:m nummorum, quos Hispani regales vocant. Dux Guisus duas naves Barcel-

Iona Genuam tendentes intercepti, in quibus fuerunt 81
cistae, in unaquaque illarum 2,300 Regalium nummorum.
Sic bellum in Italia terra marique geretur, et praeclara
haec eius sunt initia.

XXV.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. $\frac{1}{2}$ Aprilis 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Misit ad Varronem (Rutgersium) Dn. 14. 11. 20. 10. 47. 21. 23. 74. (*Spensius*) Scipionis Africani (Regis Sueciae) ad se 13 Martii scriptam Epistolam, eamque mecum communicari voluit. Illa ut gravissime et prudentissime negotii maxime ardui cunctas circumstantias accurate examinat, ita Josephum (Camerarium) aliqua ex parte sollicitum reddidit. Nondum de re ipsa cum Gellio (Rutgersio) conferre Mansuetus (Camerarius) potuit, sed hoc faciet quamprimum ei hunc videre licebit. Interim cum tabellarius ordinarius hinc discessurus esset, voluit paucis saltem suas cogitationes exprimere, donec maturiore deliberatione cum Varrone (Rutgersio) habita aliquid statuatur certius ac firmitus. Submisit autem sibi veniam dari petit, si forte ex imprudentia peccaverit, aut si ex nimio desiderio tam diu speratae liberationis plus exoptaverit, quam forte praestari possit. In hoc autem fundamento acquiescit, quod exacte novit, Gedeonem (regem Sueciae) tam magno ac heroico animo esse, ut cunctas suas vires atque adeo se ipsum pro rep. ac communi salute semper devoverit. Causae sane graves ac verae sunt, cur 8. 29. 5.

19. 15. 26. 9. (*legatum*) ad 2. 22. 51. 35. 29. 70. 46. 38. 52. (*conventum*) hic futurum non miserit, aut mittere forte adhuc non possit. Sed cum Ucalegon (Rex Angliae) hunc instituerit, et Ulysses (Rex Daniae) se ad illum suos missurum esse denunciaverit, verendum est, ne ut multa alia, ita etiam hoc Lentulus (Rex Daniae) in suum commodum vertat. Sed facile hoc per Varronem (Rutgersium) diverti posset, si literas fiduciae, et magis specialia mandata haberet, inprimis de contrahendo communi 4. 27. 32. 58. 41. 13. 80. (*foedere*). Nam Dn. 107. 50. 70. 14. 28. 83. 14. (*Spensius*) non hic manet, sed recta in Biscaiam (Sueciam) iturus est. Nos vero sic censuimus, hic ante omnia firmandum, ut firma perpetuaeque sit inter Gedeonem (Regem Sueciae) et Lentulum (Regem Daniae) amicitia, ut cunctae 3. 33. 57. 64. 40. 58. 80. 70. 75. 81. 30. 89. (*diffidentiae*) causae evellantur penitus. Tum ut singuli 48. 92. 56. 101. 47. (*reges*) singulos habeant 20. 17. 29. 73. 59. 88. 105. 83. 14. (*exercitus*) sicuti hanc rem subieci saepius. Neque enim aliter fieri posse apparuit, cum Ulysses (Rex Daniae) eo rem perduxisset, ut Menelaus (Rex Angliae) cupidius huius oblata, quam Gedeonis (Regis Sueciae), utpote minoris oneris, arripuerit, vel potius, cum sententiam suam pro more mutavit, sicuti ex actis constat. Germanicus (Princeps Walliae) autem quae Dn. 47. 71. 32. 10. 74. (*Spensio*) mandaverit, hic videlicet plenissime, et simul quae hic cognovit, plenius ad Herum referet, ut pluribus ea commemorare nunc opus non sit. Satis video, cur in ista inopinata rerum conversione ad Ulyssis (Regis Daniae) declarationem subsecuta Scipio Africanus (Rex Sueciae) se affectasse aliquid prudenter caveat. Sed profecto affectatio dici non potest, quando generosus aliquis Rex aut Princeps ultro ad opem ferendam oppressis accurrit. Quin quod iamdudum, ut hoc faceret Gedeon (rex Sueciae), et nuper etiam invi-

tatus est, non tantum a Davide (Rege Bohemiae), sed ab ipso etiam Menelao (rege Angliae) et Germanico (principe Walliae)? Invitabitur etiam procul dubio ulterius et exquisitus coniunctim ab omnibus, qui hic convenient. Sed maiores in se ipso gloriosissimus 108. 41. 44. (*rex*) stimulos habet, propriae virtutis, et verae gloriae incitamenta. Cumque statim ab initio expeditionem versus Sicambriam (Silesiam) sibi proposuerit, facilius eam nunc, ni fallor, prosequi poterit cunctis fere locis Severo (Caesare) et Alcimo (rege Hispaniae) aliis facientibus negotium. Hoc etiam ipse Lentulus (Rex Daniae), si serio et sincere agit, quod agit, expetet. Alexander (Bethlen Gabor) vero nihil aliud, quam eiusmodi expeditionem, exoptat, procul dubio iam abrupturus tractatus pacis, si de illa certus esset. Fateor in sola spe certum fundamentum collocari non posse, et ubi media sufficientia in promptu non sunt, non sine periculo res magnas suscipi.

Verum quando metus plaerorumque occupavit animos, tum admodum difficile est hos eo perducere, ut aperte in partes veniant, qui si potentiores se movere conspiciunt, ultro accessuri essent. Ulysses (Rex Daniae) nunc magnam 74. 79. 77. 82. 10. 81. 79. 89. (*Saxoniae*) partem ad se traduxit, restant Graeci (Hanseatice), et qui superioribus annis cum Eutropio (Rege Bohemiae) 86. 51. 21. 15. 28. (*unite*) fuerunt. Hi omnes lubentius Gedeoni (regi Sueciae), quam Lentulo (regi Daniae) suas vires adiuncturi essent. Etiam Ptolomaei (regis Galliae) parum interest, cui suas pecunias det, modo 19. 95. 14. 46. 13. 33. 31. 59. 42. (*Austriaca*) illa potentia diminutionem aliquam patiatur. Neque dubitandum est, si omnibus idem scopus salutis publicae ex animo est propositus, facile media reperiri posse, ut aequalem uterque 73. 29. 104. 32. 17. 41. 48. 62. 80. 15. 23. 52. (*rex exercitum*) educat, maxime ubi prius fir-

mum inter cunctos foedus conclusum fuerit. Huic quidem ab initio 65. 89. 13. 69. 90. 51. 33. (*Germaniae*) Principes non facile accedent, sed cum viderint tres 13. 92. 65. 20. 14. (*reges*) Evangelicos cum Venetis (Ordinibus Belgicis) coniunctos singulari foedere, nulla illis amplius dubitandi ratio superesse possit. Cupidos vero celerioris liberationis ex malis, in quibus tamdiu gemunt, nihil magis torquet, quam temporis ratio. Actum enim profecto esset, si Deus actionibus humanis felices successus largiri vellet, de Alcimo (rege Hispaniae) pariter et Julio Vindice (Caesare), si concurrentibus tot in locis tot Regibus simul et eodem tempore Gedeon (rex Sueciae) sua arma inferret Sicambriae (Silesiae). Quae vero ex intervallo fiunt, et lentiora et plerumque difficiliora sunt. Josephus (Camerarius) inprimis Ulyssis (regis Daniae) ingenium metuit, ne brevi de ardore suo remittens periculosus de pace tractatibus nos involvat. Quod facere non posset arctiore foedere constrictus, et se videret, nisi pergeret et ipse, tum omnem sibi fortitudinis laudem a Sc. Africano (rege Sueciae) praereptam iri. Magnum etiam procul dubio pondus habebunt, quae a Fabio (Radzivilio) nuper huc perscripta transmisi. De 11. 87. 48. 15. 95. 1. 98. 14. (*portubus*) rem liquidam esse debere, in confesso est. Verum si Lentulus (rex Daniae) officium facit, non nisi uno opus esset, siquidem versus Sicambriam (Silesiam) expeditio fieret, et ille, nisi fallor, a Gedeone (rege Sueciae) in 50. 22. 112. 29. 73. 19. 10. 88. 30. (*Pomerania*) facile impetrari posset. Contuli, sed breviter adhuc, de his aliisque cum Dn. 60. 29. 8. 21. 70. 28. 27. (*Belinio*) nostro. Is ipse nunc ad Ill. Gen:tem V:am scribet, et quidem ut non dubito, me accuratius omnia subiiciet. Si Varro (Rutgersius) fiduciae litteras et pleniora mandata brevi acciperet, maxime hoc e re communi futurum esset, et ita diligentius et uberius cunctis circumstantiis

negotiorum excussis, praeparatisque unanimiter ad haec necessariis, feliciter cum bono Deo institui ex hoc loco ad Gedeonem (regem Sueciae) legatio posset. Interim in fide et industria nostra, quantum permittet nostra imbecillitas, nihil praetermissuri sumus, ut promoveantur consilia nostra ad Reip. afflictae salutem, et ut Gedeonis (regis Sueciae) in omnibus accurata habeatur ratio, quemadmodum par est et eius honor et gloria postulat.

Hactenus scripseram, cum commode etiam cum ipso Gellio (Rutgersio) et Andreae (electoris Brandeb.) Legato de tota re collocutus sum. Uterque suas etiam rationes nunc exponet, et nos cuncti simul coniuncti fideli studio in posterum quoque laborabimus, ut satisfiat, quantum potis, heroicis Gedeonis (regis Sueciae) intentionibus. Varro (Rutgersius) quidem vigore epistolae in principio harum litterarum allegatae citra obligationem suo munere defungetur. Ego inter alia haec suggeram, ut si Sc. Africanus (rex Sueciae) expeditionem illam adeo laudabilem susceperit, et postea iterum petatur bello a Sosthene (rege Poloniae), tum Drusus (princeps Walliae) illi suppetias ferat gratitudinis loco. Si alia quoque in bonum Gedeonis (regis Sueciae) necessaria occurrent, nihil desiderari in mea fide patiar. Tantum celeriter curetur, ut Varro (Rutgersius) ulteriora mandata accipiat. Cetera hic ipse perscripset, in primis de morte Principis Mauricii, qui nudius tertius placide obiit. Magnus certe Heros ac Princeps cecidit in hoc populo Belgico. Deus ruinam hanc divina ope resarciat. Plura temporis angustia non permittebat. Rogo ignoscatur properatae et incultae scriptioni. S. R. M:ti devotissimi animi obsequia, Tuae vero Ill:ri Gen:ti summi cultus officia submisso deferro. B. V. Loco consueto, $\frac{1}{2}$ Aprilis anno 1625.

Jam mihi indicatur, profisisci in castra Ordinum Delegatos, qui Principem Henricum loco fratris defuncti summum Praefectum rei bellicae, terra marique declarent, ac iusiurandum ab eo exigant. Deus faxit ut felicia sint eius imperii initia.

XXVI.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 2 Maii st. n. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Binas eius 5 et 13 Martii scriptas intra triduum accepi diebus superioribus. Satis tarde ambularunt, et diutius fuerunt in itinere, quam nunc necessitas rerum urgentium consilia nostra postulat. Ex meis autem interea singulis septimanis submissis apparuit, ut in Sicilia (Anglia) cuncta immutata fuerint. Actorum seriem Dn. 14. 11. 20. 10. 47. 21. 23. 70. (*Spensius*) quam plenissime referet. Varro (Rutgersius) etiam plura perscribet, et quae apud Ptolomaeum (regem Galliae) egerit, ipse 1. 29. 8. 28. 51. 33. 26. 107. (*Belinius*). Utinam in priori statu permansissent omnia, nec Ulysses (rex Daniae) 15. 35. 13. 60. 19. 14. 47. 32. 46. (*turbasset*) tam praeclare coepta. Sed cum facta infecta reddi nequeant, simul etiam Pericles (Princeps Auraicus) et Veneti (Ordines Belgici) Lentuli (regis Daniae) 41. 17. 71. 80. 3. 40. 75. 89. 22. 70. 92. 9. (*expeditionem*) avide arripuerint, in certa spe, Gedeonem (regem Sueciae) ex eo non mutaturum priora illa prorsus heroica consilia, idcirco de huius prudentia cuncta nobis pollicemur, etsi circumstantiae rerum nunc sint aliae, eundem tamen mansisse Sc. Africani (regis Sueciae) animum,

ut in iuvanda rep. nulla ratione 58. 30. 10. 27. (*Dano*) ces-
surus sit. Ex 2. 34. 53. 68. 39. 12. 38. 81. 39. (*colloquio*) quod
Ulysses (rex Daniae) cum Andrea (elect. Brandenburgico) ha-
buit apparebit, an meliora de eius 88. 51. 56. 101. 70. 88. 82.
(*ingenio*) in posterum nobis speranda sint. Audimus tamen
illum prae se tulisse, se aut 63. 93. 48. 20. 59. 75. 100. 87. 111.
29. 52. (*directionem*) Gedeoni (regi Sueciae) lubenter per-
missurum, aut certe exoptaturum, ut ille seorsim collecto
32. 44. 41. 73. 62. 21. 15. 86. (*exercitu*) alibi insignem impres-
sionem faciat. Si ex eiusmodi rebus maiore pretio 4. 31. 8.
53. 41. 13. 80. (*fallere*) vult, maiore odio dignus esset. Ego
conieci, sed fieri potest, ut errem, Ulyssem (regem Daniae)
non tam ut Menelao (regi Angliae) satisfaceret, hoc onus in
se suscepisse, sed metu coactum, ne 89. 50. 28. 47. 59. 94.
71. 42. 15. 95. 47. (*episcopatus*) pro 57. 33. 8. 40. 22. (*filio*)
acquisitos occuparet 75. 21. 68. 113. 28. 98. 14. (*Tillius*). Quid-
quid sit, 14. 77. 22. 10. 33. 79. 41. (*Saxoniae*) Principes pro-
miserunt illi ut audimus, 10 millia. Cuncta enim inter illos
acta ne ipsi quidem exacte scimus hactenus. Ipse enim
Lentulus (rex Daniae) neminem adhuc 6. 90. 65. 90. 69. (*Hag-
gam*) misit, ut tamen se facturum esse Davidi (regi Bohemiae)
nuper scripserat. Marcus (rex Galliae) vero suo Legato
mandavit, ut rebus agendis suo nomine adsit, et de pecunia
promissa pollicitis suis satisfaciat, quamprimum foedus inter
ceteros Reges percussum fuerit. Nec interesse Ptolomaei
(regis Galliae), cui detur illa pecunia, modo adhibeatur pro
causa communi contra Severi (Caesaris) et Alcimi (regis
Hispaniae) progressus. Sic non dubitamus, si non omnem,
saltem maiorem partem nos pro Sc. Africano (rege Sueciae)
habituros esse. Contulerunt heri cum 113. 20. 116. 91. 15.
27. (*legato*) Menelai (regis Angliae) Gellius (Rutgersius),
61. 32. 8. 21. 10. (*Belin*) et Josephus (Camerarius), et adhuc

toti in eo sumus, ut media certa et firma excogitemus, ex quibus Gedeon (rex Sueciae) promptum rerum gerendarum nervum habere posset. Vellemus sumptus, quos hactenus Juba (Mansfeldius) sine ullo fructu insumpsit, eum in finem expendi, sed apparet, Marcum (regem Galliae) cupere, ut Jugurtha (Mansfeldius) arma in Hispania (Germania) circumferat, et terrorem late incutiat illis, qui Tryphoni (regi Hispaniae) alioquin auxilia suppeditaturi essent. Quidquid sit, supersunt adhuc Graeci (Hanseatici), supersunt 23. 10. 28. 15. 33. (*uniti*). Conquiremus cuncta, ut honeste ac secure Gedeoni (regi Sueciae) satisfieri possit. Vellem itaque adhuc ampliora mandata Gellio (Rutgersio) submitti quantocius, tam de foedere contrahendo quam etiam de rebus ceteris. Possent omnia conclusa reservari ratificationi Gedeonis (regis Sueciae), et tum Legati ad illum mitti, inter quos si Mansvetus (Camerarius) esse posset, nihil in sua fide et diligentia desiderari passurus esset. Quod si Gellius (Rutgersius) nihil ad rem ipsam dicere potest, sed tantum auscultandi et referendi causa adesse cupit, vereor ne Menelaus (rex Daniae) in Gedeonis (regis Sueciae) invidiam hoc arrepturus sit cum suo emolumento, inprimis apud Areopagitas (Ordines Belgicos). Novit enim hos minus erga se pronos et optime Gedeoni (regi Sueciae) velle. Certe Veneti (Ordines Belgici) nobis sunt polliciti, si fortuna ipsis nunc faveat, se causam communem nequaquam deserturos, sed vel milite, vel pecunia, illam adiuvaturos esse, quantum status ipsorum reip. patitur. Legatio tamen, quam adornarunt ad 26. 15. 13. 35. 9. (*utrum*) que 48. 20. 5. 29. 52. (*regem*) nondum procedit, sive velint expectare, quid nunc de 120. 73. 29. 3. 102. (*Breda*) futurum sit, sive 69. 22. 13. 14. (*mors*) Constantis (principis Mauritii) in causa sit, sive quid aliud. Sic tempus labitur, et occasiones praetereunt. Valde me torquet, quod de Severi

(Caesaris) machinatione nunciatur, illum in Antonia (Polonia) 12 millia 119. 34. 47. 19. 2. 59. 39. 73. 23. 9. (*cosacorum*) colligere. Ex eo certe Aurelio (elect. Brandeb.) discrimen immineret, et eo magis Sc. Africanus (Rex Sueciae) ad traiectionem moveri deberet, ne ex illis locis etiam ipsi Biscaniae (Sueciae) maiora pericula accrescerent. Aiunt tamen, Ordines Antoniae (Poloniae) ea in re se Severo (Caesari) et Sosteni (regi Poloniae) graviter opponere, et vicissim Alexandro (Bethlen Gabor) permittere, ut ipse quoque ex illa gente militem conscribat. Fieri potest, ut haec dissidia novos in Antonia (Polonia) motus producant. Eutropius (rex Bohemiae) Fabio (Radzivilio) scripsit, curaret, ne illa colluvies Ungariae (Germaniae) plus damni inferret, ne haec tandem meliori fortuna iniuriam hanc contra Primsławum (regem Poloniae) vindicaret. Cumque Otto (Radzivilius) suaserit, ut Gedeon (rex Sueciae) iuvaret Davidem (Regem Bohemiae), consilium eius expetitur, ubi et qua ratione hoc fieri posse ac debere censeat, et quid tum de Antoniae (Poloniae) Ordinibus sperandum nobis sit, si forte Sosthenes (rex Poloniae) rem impedire vellet. Audimus Spartacum (Bethlen Gabor) nunc peculiarem hominem 1. 29. 13. 53. 40. 8. 81. 26. 9. (*Berlinium*) misisse. Forte etiam mandata habet ad Gedeonem (regem Sueciae), et iterum aliquid de matrimonio tentaturus est. Ego vero certus sum, si Alexander (Bethlen Gabor) aliquid de Sc. Africani (regis Sueciae) consiliis sciret, non facile eum arma depositurum esse. Agamus igitur cordate et prudenter, quae pro nostra et communi salute conducunt, et eventum permittamus Deo. Si Lentulus (rex Daniae) 74. 81. 51. 59. 20. 13. 29. (*sincere*) agit, et circumspice, non temere, progreditur, potest distingere 75. 88. 8. 68. 35. 9. (*Tillum*) cum magno huius incommodo, cum miles eius 30 mensium stipendia postulet. Tum si mense

saltem Augusto Gedeon (rex Sueciae) se moveret versus Sicambriam (Silesiam), sat tempestivum foret, cum Spartacus (Bethlen Gabor) ante illud tempus vix iter ingredi possit. Praecemur Deum, ut haec consilia fortunet, maxime cum omnium fere Regum praeclarae intentiones contra Alcimium (regem Hispaniae) concurrant. Josephus (Camera-rius) iterum orat, si desiderio restitutae Reip. longius abripitur, ut ipsi Gedeon (rex Sueciae) ignoscat, cuius certe honor et securitas ipsi est eritque cordi, quamdiu ipsi vita supererit. Et haec quidem hactenus secretiori scribendi ratione.

Ex Italia et Polonia nihil hac septimana accepi. Hispani Lingae iam inquirere in litteras et Nuncios incipiunt. In Gallia recta consilia continuantur. Spes est Soubisium aut in ordinem redigendum sine magno motu, aut mox rediturum ad Regis obsequium. In Picardia et Campania ad limites Belgii novi exercitus distribuuntur, et in Italia fervet bellum. An Cardinalis Barberinus serio Pontificis nomine pacem inter Reges tractaturus sit, tempus revelabit. Sunt qui putant, Pontificem clam esse in partibus contra Hispanos. Sed illa secreta non nisi tempore manifesta fiunt. Nunc omnium ubique oculi in hoc maxime intenti sunt, quid tandem de Breda civitate futurum sit. Ad eam liberandam obsidione heri cum toto exercitu Princeps Henricus progressus est. Deus Opt. Max. eius coepta fortunet, ut quemadmodum intercoepta illa urbe Princeps Mauricius primam lauream meruit, ita hic in ea servata aeternam acquirat gloriam. Heri nunciatum fuit, Spinolam iam urbi appropinquasse, atque vi rem aggredi constituisse. In illa morbi plus incommodi afferunt, quam annonae caritas, quae in castris hostium longe gravior est, quam in obsessa urbe. Cetera hic tranquille fluunt adhuc omnia, nec a morte Principis ullius mu-

tationis in statu publico indicium. Provisa enim tempestive fuerunt omnia, ut non tam mutatus Princeps, quam continuatus fuisse videatur. Ex Anglia ob adversum ventum diu nihil accipimus. Aiunt novum Regem totum in eo esse, ut classis instituta mox egredi possit. Ego Deum oro, ut bonos ac fidos ei adiungat Consiliarios. Proxime, volente Deo, plura. Nam hic mensis rerum novarum procul dubio materiam uberiores nobis suppeditaturus est. S. R. M:tis humilime me commendari velim, cuius salutem et incrementa divinae misericordiae curae esse scio. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua, et clientem suum favore suo prosequi ne desistat. Loco consveto, 2 Maii stilo novo, 1625.

P. S.

Illustris ac Generose Domine, Ex meis iamdudum procul dubio intellexit, numeratam mihi Amstelrodami fuisse pecuniam. Itaque nolim ob moram mercatorem mea causa aliquid pati incommodi. Ego vero Regiae liberalitati iterum immortales ago agamque gratias. Etiam Dn. Spensii tardum iter excusationem morae affert. In posterum per Hamburgum via ordinaria etiam cambii litterae citius ad me pervenient. Dat. ut in litteris.

XXVII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 9 Maii st. n. 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

4. 23. 20. 13. 26. 10. 15. 35. 51. 19. (*Fuerunt una*) Lentulus (rex Daniae) et Andreas (elector Brandeb.). Uterque 8. 29. 5. 30. 46. 38. 9. (*legatum*) mittet ad Gedeonem (regem Sueciae). Deus faxit ut ex voto nostro et omnium bonorum sequatur felix eventus. Ulyssem (regem Daniae) scribunt ipsum quoque cupere, ut Scipio Africanus (rex Sueciae) versus Sicambriam (Silesiam) educat peculiarem exercitum. Hoc David (rex Bohemiae) et Areopagitae (Ordines Belgici) unice toto animo desiderant. Nam eo facto Alexander (Bethlen Gabor) quoque progressurus, et promissis suis satisfacturus esset. Hac ratione Severus (Caesar) et Alcimius (rex Hispaniae) in ordinem facile redigi possent, nulla alia. Nisi etiam hoc fit, vehementer Josephus (Camerarius) timet, ne forte Ulysses (rex Daniae) temeritate sua Remp. in maius periculum coniiciat. Nam 75. 21. 53. 68. 28. 83. 14. (*Tilius*) veteres suas copias auget, et novas colligit. Si iterum potiretur victoria, gravior etiam Gedeonis (regis Sueciae) causa futura esset, ob multas causas, quas huius prudentia facile assequitur. Menelaus (rex Angliae) suo Legato plenissima

mandata dedit ad contrahendum commune foedus cum Gedeone (rege Sueciae), et ceteris: etiam cum Venetis (Ordinibus Belgicis) offensive et defensiva. Videtur bellum aperte facturum esse cum Tryphone (rege Hispaniae). Nos in eo nunc toti sumus, quomodo nervum habere possimus pro Sc. Africano (rege Sueciae). Pecunias, quas Ptolomaeus (rex Galliae) promisit, ei dare cupimus. Menelaum (regem Angliae) rogamus, ut quod Jubae (Mansfeldio) suppeditavit hactenus, eo quoque convertat, tum ut partem 3. 22. 106. 33. 74. (*dotis*) quam a Marco (rege Galliae) accepturus est, in hunc usum eroget, eam recepturus ab aliis, qui in foedus ituri sunt. Nihil sane praetermittimus, ut tandem perveniamus ad hunc scopum. Nam nisi Gedeon (rex Sueciae) quoque in armis in Hispania (Germania) conspicitur, de restitutione Reip. Mansvetus (Camerarius) fere desperat. Aurelius (elector Brandenburgicus) inprimis tum in extremo discrimine versaturus esset, quem servari incolumem Sc. Africani (regis Sueciae) maxime interest; inprimis quod hic spem habet successionis in 11. 27. 52. 32. 48. 31. 70. 40. 42. (*Pomerania*) qua acquisita, et fultus Gedeonis (regis Sueciae) amicitia ipsi Sostheni (regi Poloniae) futurus esset formidabilis. Nos saltem torquet temporis brevitates, qua constringimur, cum Spartacus (Bethlen Gabor) iam in armis sit et mense Julio progredi cupiat. Quod si certus esset, Sc. Africanum (regem Sueciae) adhuc Mense Augusto 15. 48. 79. 81. 80. 2. 75. 83. 73. 86. 69. (*traiecturum*) esse, non mutaret belli consilium, quod alias ne faciat, timendum est. Nam Julius Vindex (Caesar) cuncta ipsi offert, ut quietus sit. Sed de his omnibus 113. 89. 56. 90. 15. 89. (*legati*) de quibus initio dixi, Gedeoni (regi Sueciae) cuncta exponent, et nobis nunc expectandum erit, quid inter hos conveniet. Quod ut quam celerrime ad nos misso extraordinario cursore huc perfe-

ratur, negotii gravitas postulat. Tum enim si Varroni (Rutgersio) mandata pleniora simul transmittentur, posset 59. 34. 10. 86. 92. 70. 46. 83. 74. (*conventus*) hic institutus feliciter progredi. Interim nos faciemus officium, ubi ubi possumus, summa fide ac diligentia. Et haec quidem arcano scribendi stilo hactenus. Venio nunc ad alia.

Princeps Henricus cum omnibus copiis plenissima acie Bredae appropinquavit, nec hostis ullo in loco se in eius conspectum dedit. Monitus est ab obsessis, ut secure agat omnia, se enim praesenti esse animo ac obsidionem toleraturos diutius. Deum oramus, ut felix eventus nos exhilaret. In Italia fervet bellum. Rumor est, deditione venisse Genuam in potestatem hostium. Certiora nos docebunt proximae litterae, et cetera ex adiunctis chartis percipi possunt. Bene valeat Ill. Gen:tas Tua, et me suo favore prosequi non desinat. Loco solito, 9 Maii st. n. anno 1625.

• —————

XXVIII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. $\frac{6}{18}$ Maii 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Summo cum desiderio expectamus quod per 8. 20. 56.
19. 15. 22. 14. (*legatos*) Lentuli (regis Daniae) et Andreae
(electoris Brandeburgici) in Biscia (Suecia) actum erit, et
quale responsum retulerunt. Ex eo enim videbimus, quid
de summa rei nobis tandem sperandum sit. Interim ubi
ubi possumus, hoc agimus, ut idonea invenientur media,
quibus Gedeon (rex Sueciae) singularem expeditionem versus
Sicambriam (Silesiam) suscipere possit. Hoc ipsum quoque
Ulyssem (regem Daniae) expetere confirmant. Certe, si sapit,
si suae propriae securitati consultum cupit, hoc unice ex-
petere debebat. Nam nisi Severi (Caesaris) vires in illis
locis, ex quibus semper Hispaniam (Germaniam) affligere
potest, franguntur, solius Davidis (regis Bohemiae) restitutio
Remp. non fulciet. Sed ne hanc quidem mihi imaginari
possum, nisi simul et Alcimi (regis Hispaniae) potentia co-
hibetur, et Julii Vindicis (Caesaris) tyrannis a Sc. Africano
(rege Sueciae) sistetur. Hodie 53. 29. 5. 30. 46. 23. 47. (*le-
gatus*) Venetorum (Ordinum Belg.) iter suum ad Lentulum
(regem Daniae) ingreditur, inde etiam, si necesse erit, pro-

fecturus in Biscaiam (Sueciam). Mandata habet ex nostri animi sententia idonea. Deus largiatur felicem successum. Interim his diebus apud Eutropium (regem Bohemiae) fuit nobilis quidam 11. 27. 68. 34. 10. 26. 74. (*Polonus*) vir bonus, missus ad ipsum ab Alexandro (Bethlen Gabor). Is iussu Heri sui nobis confirmavit, reditum se 31. 3. 42. 13. 9. 79. (*ad arma*) si certus esse posset, quemquam saltem 2. 35. 52. (*cum*) exiguis 59. 39. 50. 21. 28. 107. (*copiis*) versus Sicambriam (Silesiam) venturum esse. Tum enim se satisfacturum promissis, et Severum (Caesarem) 46. 48. 33. 1. 83. 14. 113. 39. 62. 33. 47. 42. 58. 82. 73. 81. 75. 86. 108. 95. 69. (*tribus locis adoriturum*) esse. In Antonia (Polonia) magnos motus expectandos, quod Sosthenes (rex Poloniae) contra 87. 13. 63. 88. 70. 95. 112. (*ordinum*) voluntatem Julio Vindici (Caesari) denuo 119. 94. 47. 90. 2. 59. 99. 74. (*cosaccos*) militare permittat. Interceptas Fabii (Radzivilii) et aliorum ad Spartacum (Bethlen Gabor) scriptas litteras, et cunctos in Antonia (Polonia) 89. 23. 91. 111. 116. 89. 68. 88. 2. 99. 14. (*evangelicos*) in magno esse discrimine. Multos ex his ultro ad Gedeonem (regem Sueciae) accessuros, si Sc. Africanum (regem Sueciae) in Sicambriam (Silesiam) ire viderint. Haud scio an haec causa sit, ob quam Otto (Radzivilius) tantopere Davidem (regem Bohemiae) rogavit, ut Gedeoni (regi Sueciae) ad expeditionem in Ungariam (Germaniam) suscipiendam autor esset. Nos hominem de statu rerum praesentium in his aliisque locis edoctum in spe bono remisimus ad Herum cum litteris, quibus illum impellimus, ne accepta a Severo (Caesare) 4. 102. 8. 53. 19. 59. 93. (*fallaci*) et 100. 10. 57. 21. 118. 30. 50. 31. 2. 101. (*infida pace*) se et Remp. in summum discrimen coniiciat, ne occasiones tam praeclaras ubique fere locorum nunc divinitus oblatas turpiter negligat. Idem fecerunt suis quoque litteris Areopagitae (Ordines Bel-

gici), idem 68. 20. 56. 42. 15. 28. (*legati*) cunctorum Principum, qui sunt in aula 46. 26. 73. 62. 33. 2. 79. (*Turcica*). Quae autem alius minister Alexandri (Bethl. Gab.) Andreae (electori Brand.) proposuerit nuper, iam sciet Gedeon (rex Sueciae). In quo Spartacus (Bethlen Gabor) magnam spem ponit, se eius intercessione voti sui fore compotem. In Antonia (Polonia) sane magnam auctoritatem consecutus est, et in civili motu multi ad ipsum delapsuri essent.

In Cypro (Anglia) praeclara sunt initia. Menelaus (rex Angliae) vult, ut in posterum Juba (Mansfeldius) Eutropio (regi Bohemiae) pareat in omnibus, et Davidi (regi Bohemiae) promittit omnia. Idem ut Ptolomaeus (rex Galliae) velit, iam laboramus, nec difficulter, ut spero, impetrabimus. Clasis in Sicilia (Anglia) iam parata est ingens ac valida. Quotitura sit, in arcano habetur. Verisimile est peti 19. 52. 20. 13. 33. 62. 30. 52. (*Americani*). Emitteretur, ut nobis nunciarent, sub auspiciis Davidis, et 48. 29. 5. 40. 10. 31. 32. 51. 27. 47. 15. 73. 79. 41. (*reginae nostrae*). Haec cum scribo, venit ad me, qui mihi indicat, transiisse hanc Civitatem Legatum Marci (regis Galliae), qui fuit in Tuscia (Dania) et Biscaia (Suecia) et asseverasse pro certo, Gedeonem (regem Sueciae) nolle expeditionem peculiarem suscipere ex magnis causis, malle illum suppetias Lentulo (regi Daniae) transmittere. Hanc rem dubios reddere Venetos (Ordines Belgicos), an Legatus ipsorum, qui iam in procinctu est, progredi debeat. Josephus (Camerarius) hac re consternatus, hanc scriptionem abrumpere cogitur, ut domo exeat, accuratius cogniturus eius veritatem. Quidquid sit, antequam de hac ex Biscaia (Suecia) litteras accipiet, nunquam spem deponet de heroicis Sc. Africani (regis Sueciae) conatibus. Nisi enim aliquis 69. 39. 15. 35. 14. (*motus*) versus Sicambriam (Silesiam) et illa loca se ostendat, nullum mihi du-

bium, Alexandrum (Bethlen Gabor) ilico 2. 23. 9. 59. 90. 32. 47. 90. 48. 80. 62. 22. 52. 11. 27. 74. 21. 15. 26. 48. 35. 69. (*cum caesare compositurum*) esse. Quo facto, actum mihi videtur de universa Hispania (Germania). Nam Ulyssem (regem Daniae) hanc liberaturam sperare non possum. Prohibet 58. 34. 8. 39. 73. (*dolor*) ut addam plura. Deus misereatur ecclesiae suae et omnium, qui sub tam diuturna cruce gemunt. Cetera Gellius (Rutgersius) perscribet, et ex adiunctis alia cognosci poterunt. Polonica sunt quidem vetera: nunc vero primum in manus meas venerunt. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua, et me sibi commendatum habeat. Loco solito, $\frac{9}{18}$ Maii, anno 1625.

XXIX.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Ha-
gae Comitibus d. ½ Maii 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Magno gaudio perfusus sum, cum advenit Nobilis Schul-
manus, maiori, cum perlegi litteras Ill:ris Gen:tis Tuae tam
accurate ad me scriptas 16 et 20 Aprilis, et cetera, quae
his fuerunt adiuncta. Male igitur nunc sit Ptolomaei (regis
Galliae) 8. 20. 5. 19. 15. 22. (*legato*) qui ex Biscaia (Suecia)
ad Herum suum rediens tam sinistra hic retulit, ex quibus
ipsi adeo Areopagitae (Ordines Belgici) propemodum Le-
gationem destinata ad Gedeonem (regem Sueciae) ac Len-
tulum (regem Daniae) intermisissent. Certe 1. 29. 53. 21.
10. 28. 23. 14. (*Belinius*) ex eo adeo turbatus est, ut statim
et ipse domum reversus fuerit, quem nos maluissemus hic
remansisse. Iosephus (Camerarius) vero nunquam sibi per-
suaderi passus est, tantam mutationem in heroicum illum
Sc. Africani (regis Sueciae) animum cadere potuisse. Ideo-
que eo maiore laetitia afficitur, quod certo certius omnibus
maiores eius constantiam et fortitudinem praedicavit, et
tandem effecit, ut statim Legatus Venetorum (Ordinum Belg.)
iter suum ingressus sit, qui nunc procul dubio erit apud
Ulyssem (regem Daniae). Ceterum utraque Ill:ris Gen:tis

tuae litterae tantam prudentiam, tantam de Rep. sollicitudinem et curam demonstrant, ut Deo gratias agam, qui tam generosum pectus in fortissimo Rege excitavit, et Ill:ri Gen:ti Tuae vires addit, ut tot labores perferre, tot curis ac vigiliis sufficere possit. Ex toto autem corde illum invoco, ut utrumque in perpetua felicitate quam diutissime conservare, et tam salutaria ac heroica consilia sua divina benedictione promovere velit. Ceterum ex animo doleo, in re ipsa tanti momenti tot hactenus impedimenta, et inopinatas conversiones incidisse, quae celerem executionem in suspensio retinuerunt hactenus. Origo et initium mutationis principalis ab Ulysse (rege Daniae) fuit, cuius ego quoque ingenium semper metui, neque adhuc omnino extra metum esse possum, sive studia eius privati emolumenti considero, sive etiam ipsius in primordiis belli susceptas rationes, quae vereor, ne aliorum de ipso conceptae spei tandem non respondeant. Mors insuper et Regis Angliae, et Principis Mauricii non exiguam consiliis rebusque gerendis iniecerunt remoram. Hinc Dn. 47. 11. 32. 51. 74. 33. 26. 107. (*Spensius*) in Biscaiiam (Sueciam) rediit: hinc conventus hic indictus non processit, quamvis 3. 30. 70. 35. 14. (*Danus*) ad illum suos se missurum esse pollicitus fuerit. Sed distulit hoc facere, ex colloquio cum Andrea (electore Brandeb.) habito, misitque interea uterque Legatum ad Gedeonem (regem Sueciae). Nobis vero, quid cum his actum effectumque fuerit, nondum constare potest. Exspectamus successum cum desiderio. Interim etiam, ut dixi, 60. 32. 68. 40. 70. 19. (*Belin*) abiit, sed promittens, aut se reversurum huc esse propediem, aut alium venturum missum ab Aurelio (electore Brandeb.) Vix autem abiit, cum Legatus Ordinarius Menelai (regis Angliae), qui hic residet, ab hoc in amplissima et patente forma, uti loquuntur, plenissimam commissionem sub magno

Regis sigillo et manu propria accepit, in qua illi mandatur, ut et de confoederatione cum Gedeone (rege Sueciae), Ulysse (rege Daniae), Andrea (electore Brand.) et Venetis (Ordinibus Belgicis) ineunda, et de gerendo bello contra communes hostes, in conventu hic futuro tractet ac concludat, cunctaque, quae ille egerit, se rata habiturum esse. Misit quidem ei seorsim peculiarem instructionem, sed quae eiusmodi particularia continet, ex quibus apparet, recta hunc Regem consilia sequi, et optima quaeque ab eo nobis et reip. expectanda esse. Ex eo pro singulari sua prudentia Gedeon (rex Sueciae) statuet, an non simili modo solemnis commissio nova Gellio (Rutgersio) transmittenda sit, cui et priores S. R. M:tis Litterae, et quae in posterum quoque ad ipsum mittentur, instructionis loco erunt, et cuncta, quae ad me perscripta sunt ab Ill:ri Gen:te Tua, semper ante oculos nobis erunt, ut quantum fieri potest, ad laudabilem illum scopum, quem Sc. Africanus (rex Sueciae) heroica generositate sibi habet propositum, dirigantur actiones nostrae. Ut vero pro ea fiducia, quam S. R. M:tas clementissimo affectu de me concepit, confidenter animi mei sensus expromam, pauca monebo et subiiciam de conditionibus Varroni (Rutgersio) transmissis, tum etiam de illis, quae comprehenduntur in accuratissimis ad me litteris Ill:ris Gen:tis Tuae. Hoc unice peto, ut si forte in re ipsa errem, hoc asscribatur non proposito, sed imprudentiae meae. Conditiones illae omnes sunt aequissimae, imo necessariae, nec quisquam, qui in negotiis publicis versatus est, et momenta magnarum rerum intelligit, quidquam in illis desiderare potest. In tertia conditione continetur rei gerendae nervus, sed unde tam cito tam ingens pecuniarum summa una vice confici ac cumulari possit, qualis in rationibus sumptuum seorsim consignata est, non video, si et confoederatorum praesentem statum,

et vires opesque examino. Quod si etiam statim ab initio expensarum magnitudo illis veluti in tabula ob oculos ponitur, terrentur plerique, qui si paulatim et per gradus ducuntur, ut necessaria ipsi perquirant, facilius acquiescunt. Contuli de re ipsa, sed circumspecte, et generaliter, cum supradicto Legato Ordinario Menelai (regis Angliae). Is multis modis collaudata insigni et generosa illa Gedeonis (regis Sueciae) declaratione, statim subiiciebat, omnino acceptandam tam praeclaram occasionem, et media inventu non adeo difficilia fore, quibus Gedeoni (regi Sueciae) continuo sustententur 10 millia peditum, et si non 2,000 equitum, saltem 1,500 aut 1,600. Iam antea etiam se de eiusmodi mediis in Siciliam (Angliam) perscripsisse, facturum hoc iterum, et de tota re in futuro hic conventu agendum transigendumque esse, eoque cuncta dirigenda, ut arcto percusso inter Evangelicos Reges foedere, non unius aut alterius, sed plurium annorum bellum geri possit, donec securitas parta sit cunctis, et libertati suae restituta Resp. Quae in 5:ta conditione et in litteris de 58. 42. 70. 46. 81. 14. 2. 27. (*Dantisco*) et 61. 34. 13. 38. 47. 74. 88. 79. (*Borussia*) continentur, omnia sunt verissima, sed talia, quae non omnes ilico capiant, et ut in rebus difficilibus fieri solet, quae facta laudentur probenturque, ut fiant, aut timidiore, aut privati commodi studiosi non facile suadere velint. Sed etiamsi eiusmodi singularia non exprimantur, continentur tamen tacite in 4:ta conditione, pimum, ut rei gerendae plena administratio Sc. Africano (regi Sueciae) permittatur. Posset ille articulus latius extendi, ita videlicet, ut ei liberum sit certam tutamque belli sedem, easque rationes eligere et statuere, pro ut rei necessitas exiget, sic ut tutum itum reditumque cum exercitu semper habere possit. Qua in parte tamen fateor me non nihil haerere. Non enim assequor, quomodo 63. 79. 10. 75.

92. 47. 59. 83. 9. (*Dantiscum*) occupare, aut per Antoniam (Poloniam) perrumpere liceat durantibus cum Sosthene (rege Poloniae) 21. 10. 58. 23. 62. 21. 28. 14. (*induciis*). De eo non dubito, si Ordines Antoniae (Poloniae) et Sardiniae (Livoniae) certi redderentur, ex hoc bello nihil ad ipsos periculi perventurum, mansuram cum illis amicitiam, et pactorum fidem, tum illos se aut non opposituros, aut scissiones inter ipsos secuturos, 20. 26. 19. 51. 56. 29. 8. 33. 2. 39. 14. (*evangelicos*) que ad nostras partes accessuros esse. Sed haec omnia procul dubio examinata fuere iam antea in Biscaia (Suecia), ubi res in Antonia (Polonia) quo loco sint, constat exactius, quam nobis. Conditionibus vero ceteris an non haec quoque subiicienda fuerit, considerari forte posset, finito feliciter bello, et restituta in securitatem Rep. si postea Primislaus (rex Poloniae) Biscaiam (Sueciam) aggredi velit, ut tum ceteri confoederati inprimis Menelaus (rex Angliae), Gedeonem (regem Sueciae) suis auxiliis non desererent, praeter ea, quae cauta sunt in 2:a conditione durante expeditione.

Haec omnia ut optimo a me animo commemorantur, ita quoque in optimam partem accepta fore non dubito. Confido autem in futuro conventu cuncta illa non difficulter transigi posse, facturosque in Gedeonis (regis Sueciae) gratiam Menelaum (regem Angliae), Andream (elect. Brandeb.), Venetos (ordines Belgicos), omnia. Quod si solus Ulysses (rex Daniae) se opponat, aut praeclaras res impediat, tum denu datum fore eius animum, et fieri posse, ut illo relicto a ceteris, totius belli administratio offeratur soli Sc. Africano (regi Sueciae), atque ita res tota ad heroica illa consilia redeat, quae ex generoso illius pectore ultro fluxerunt primitus. Me nihil tam excruciat, quam pretiosi iactura temporis, et optimarum occasionum amissio et cetera incommoda, quae ex mora nascitura esse, Ill:ris Gen:tas Tua in

suis ad me prudenter monuit. Hoc vero inprimis metuo, ne, si hoc anno nullae versus Sicambriam (Silesiam) copiae ex Bisciaia (Suecia) aut Ungaria (Germania) appareant, tum Alexandrum (Bethlen Gabor) vix se moturum, sed cum Severo (Caesare) transacturum esse. Quantum vero momentum in eo sit, etiam Gedeonis (regis Sueciae) ipsiusque Antoniae (Poloniae) respectu, ut Spartacus (Bethlen Gabor) in armis maneat, facile quivis intelliget. Certo Tryphon (rex Hispaniae) omnibus modis Severum (Caesarem) urget, ut quibuscunque mediis a Spartaco (Bethlen Gabor) pacem redimat, et hic cuncta, quae ille expetere posset oblaturus esse videtur. Alexander (Bethlen Gabor) tamen bonam adhuc nobis spem praebet, sed semper aut pecuniam a nobis exigit, aut militum mediocres copias ex Hispania (Germania). Nobilis ex Antonia (Polonia) nuper ab eo huc missus cum plenissimis litteris a nobis dimissus est, et Iuba (Mansfeldius) Spartaco (Bethlenio) spem fecit, se brevi cum exercitu non procul abfuturum a Sueciae (Bohemiae) finibus. Quod an praestare possit, docebit tempus; ego magnis de causis subdubito. Si Marcus (rex Galliae) et Menelaus (rex Angliae) quos hactenus in ipsum sumptus sine ullo fructu fecerunt, in Gedeonem (regem Sueciae) transtulissent, fecissent rectius, et iam in ipsa forte Sicambria (Silesia) conspiceretur Sc. Africanus (rex Sueciae). Experientur cum suo damno rem ita se habere, et tandem, sed tarde, hoc remedium adhibituri sunt. Ex quo fundamento Josephus (Camerarius) iam saepius in Cypro (Anglia) ostendit, in promptu esse media, modo velint, quibus Gedeoni (regi Sueciae) satisfacere, et diversionem omnium praestantissimam et efficacissimam promovere possint. Deplorabunt autem mecum et ipsi iacturam temporis, (si sumptuum forte iacturam parvi faciunt) quae sola non facile reparari potest, cum non liceat

in idem flumen bis descendere, et praeterlapsae occasiones non semper redeant. Hoc unum me consolatur et erigit, quod sciam, quidquid alii sive turbent, sive impediant Ge-deonem (regem Sueciae) tamen constanter servaturum heroicum suum propositum adiuvandi et restaurandi res collapsas, et Deum benedicturum piis et salutaribus eius consiliis. Et quidem in hac spe abunde me confirmat Ill:ris Gen:tas Tua cum scribit, S. R. M:tem decrevisse vi omni, et suis adeo viribus, cum occasio se obtulerit commoda, tendere ad hanc metam, ut succurrat oppressis et vindicet in libertatem Remp. O Principem immortali laude dignum! Deus illum nobis florentem firmumque conservet per longissimos annos, quos vel de nostris ipsi addat, ut videant ac praedicent ipsius fortitudinem et virtutem posteris. Sane iam non est, cur dubitem, eius R. M:tem non difficulter assensuram, ut nova et plenior commissio in forma magis solemni mittatur Gellio (Rutgersio), et ut hic futurus conventus etiamnum procedat, in quo cum bono Deo etiam in plures annos coniunctis animis consiliisque prospiciatur communi causae, ut ea tandem restituatur in integrum.

Nunc haec annectere debui. Est in via 30. 52. 14. 46. 86. 75. 32. 48. 26. 14. (*Amstruterus*) et huc brevi venturus, ut quamprimum ad Lentulum (regem Daniae) redeat. Legi eius instructionem, uti vocant, in qua sane multa sunt et recta et necessaria. Menelaus (rex Angliae) transmittit iam Ulyssi (Regi Daniae) 46:as 8. 21. 1. 73. 31. 47. 42. 10. 65. 53. 28. 59. 79. 74. (*libras Anglicas*) daturus ei in posterum singulis mensibus 30:as eiusdem monetae. Sed inter alias conditiones hae sunt praecipuae: 1) Ut bellum continuet. 2) Ut ex promisso exercitum 30 millium, aut certe 25:a habeat, cum sollicitus sit, se ultra 13:a, quae ipse et Menelaus (rex Angliae) sustentabunt, quod restat, a 14. 19. 17. 87. 70. 33. 59. 40. 47. (*Saxonis*) impetra-

turum facile esse. 3) Ne in tractatus se coniciat pacis, ceteris, quorum interest, insciis. 4) Ut occupata non pro se retineat, sed pro Davide (rege Bohemiae) et causa communi. 5) Ut ad conventum huc mittat, et in arctius foedus cum ceteris consentiat. In secunda conditione fieri potest, ut se difficultates exserant, cum minus Gedeon (rex Sueciae) ab Hispaniae (Germaniae) principibus postulaverit, quam de illis Ulysses (rex Daniae) in Sicilia (Anglia) est pollicitus, ut minore numero Ucalegonti (regi Angliae) proposito ex huius parte eo facilius ad suam sententiam hunc pertraheret. Si artificiose hoc factum, ut molliter loquar, evenire forte posset, ut in suo se artificio Ulysses (rex Daniae) tandem implicitum sero animadvertat. Sed opto, ut fallar, utque Ulyssi (regi Daniae), si serio rem gerere studet, feliciter succedant omnia. Multa tamen, nec levia sunt, quae me habent sollicitum. Nam hostes augent suas copias, et milites ducesque habent veteranos et victoriis claros: nec a Lentulo (rege Daniae) ea adhibetur celeritas, qua sola clades aliqua hostibus infligi potuisset. Sed haec providentiae divinae relinquenda sunt. In Sicilia (Anglia) res melius tutiusque nunc administrantur, quam antea. Classis fere parata et instructa est, et tantum adiunctionem aliquot navium exspectat a Venetis (Ordinibus). Quo ea destinata sit, in arcano habetur, sed exhibit sub nomine et auspiciis Eutropii (regis Bohemiae) et huius 35. 44. 94. 73. 93. 14. (*uxoris*) hique commissionem (ita appellant) dabunt 60. 23. 7. 40. 10. 5. 19. 9. 21. 34. (*Buhingamio*) supremo rei maritimae in Cypro (Anglia) Praefecto. Haec omnia ita volente Menelao (rege Angliae) ne, uti ego coniicio, statim in primordio pacem cum Alcimo (rege Angliae) abrumpat, antequam conventus hic futurus praeterierit, et ipse certus sit, quid a Ptolomaeo (rege Galliae) in posterum quoque contra Tryphonem (regem Hispaniae) ex-

spectare possit ac debeat. In Cymbria (Italia) fervet bellum; illud si durat, et mari feliciter succedunt, quae aguntur, est quod etiam Areopagitae (Ordines) Deo gratias agant, quorum sane res non carent magno discrimine cum 1. 48. 41. 63. 30. 52. (Bredam) in Alcimi (regis Hispaniae) potestatem venturam fere nullum amplius sit dubium.

Cetera monita, quae prudenter continentur in litteris Ill:ris Gen:tis Tuae, mihi curae erunt. Communicabo non nisi fideis, quae arcana manere debent, et cum circumspectione diligentiaque, certe bona fide agam promoneboque ubique omnia, quae voluntati mentique Gedeonis (regis Sueciae) erunt consentanea. Nullus mihi labor gravis erit, cum perspiciam S. R. M:tis erga me clementissimum animum, cui tot vinculis me obstrictum merito agnosco, ut si quae eius iussu fecero, non ingrata esse S. R. M:ti rescivero, tum me beatum, et tantum non in coelo esse existimaturus sum.

Mitto nunc Italica, et pauca quaedam alia. Illa relegere non potui, igitur eius linguae periti errata corrigere poterunt. Cras, et, volente Deo, singulis insequentibus septimanis perscribam cetera. Nunc variis interpellationibus distractus fui. Tandem S. R. M:ti humilime, Tuae vero Ill:ri Gener:ti submisso obsequio me commendo, et hanc quam optime, quam diutissime valere iubeo. Loco consveto celeri calamo, 1° Maii, anno 1625.

Litterae S. R. M:tis ad Regem Bohemiae per ordinarios tabellarios missae nondum advenerunt. Interim exemplum illarum eius Ma:ti mihi ab Ill. Gen. tua communicatum fuit gratissimum. Simulatque originale tradetur, sequetur conveniens responsum.

XXX.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis, d. 13 Maii 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Heri discessit Schulmannus nobilis. Faxit Deus ut cito et feliciter in Sueciam redeat. Quod hesternis meis adiciam, non occurrit. Agemus in Gallia et Anglia omnia, quae ad scopum nostrum promovendum faciunt. Interim alias ex Suecia litteras exspectabimus. Quae ex Gallia allata sunt, his adiunxi. Putant sponsam Gallicam iam esse in itinere, ut in Angliam traiciat. Facies rerum in utroque illo Regno post obitum Regis Jacobi alia esse videtur, et successu temporis in melius, favente Deo, mutabuntur omnia. Noster exercitus post frustra tentatam liberationem Bredae ab illa urbe castra movit, et discessit. Quamdiu haec obsidionem nunc ferre possit, docebit dies. Mansfeldius meditatur abitum, et adscensum ad loca superiora. Rex Daniae suas copias in agro Bremensi et Verdensi distribuit. Ferunt 12 naves bellicas ex Dania onustas tormentis et pulvere nitrio adventare versus Albim et Visurgim. Institutum alterum nunc conventum Lüneburgi Inferioris Saxoniae Ordinum. Ex eo sciemus brevi conclusa. Tillius urbi Bremensi minatus esse dicitur. Si hostilitatis initium ipse faciet, eo magis legitima

erit defensio. Certe Ligistae sub larva Imperatorii nominis nunc per totam Germaniam in Evangelicos aperte grassantur pro libidine. Pacta conventa, promissa et transactiones pro ludo iocoque habent. Exquisitissima tyrannis exercetur in omnes promiscue. Cernit haec Deus vindex, et fastum iniustorum tandem contundet. Eius divinae clementiae nos ardenter commendans Ill:rem Gen:tem Tuam quam diutissime ex animi sui sententia valere unice exopto. Loco consueto, $\frac{1}{2}$ Maii anno 1625.

XXXI.

**Ep. L. Camerarii ad A. Oxenstierna, Hagae Comitibus
d. 5 Junii st. n. 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Eram hac vice complura scripturus, sed hac nocte cattarrhus adeo vehemens me obruit, ut oculi manusque vix officium suum faciant. Igitur quod nunc praeter voluntatem negligendum mihi est, ut maiori diligentia compensem, daturus sum, volente Deo, septimana insequente operam. Interim Dn. Rutgersius supplebit hunc defectum, qui procul dubio mittet Batavicornum Legatorum allatas ex diversis locis exteris litteras.

De deditione urbis Bredanae fama velox cito etiam in Sueciam perveniet. Nondum vidi articulos transactionis. Quamprimum habuero, mittam. Conditiones pro milite praesidiario honestas esse dicunt, ut exire possent cum duobus tormentis, vexillis expansis, cum armis et omni suppellectili; pro civibus tolerabiles, ut post annum migrationis beneficium habeant, qui in urbe remanere nollent. Sed res ipsa lugubris est, et meo iudicio, magnae consequentiae. Batavi illam extenuant. Domini Ordines neque a Principe Auriaco, neque a Praefecto obsessae urbi hactenus exactam relationem acceperunt. Itaque proxime certiora scribere poterim.

mus. Fama sparsa est, et spargetur ulterius, factas simul esse inter Duces ex utraque parte inducias in duos menses. Sed falsam hanc esse comperio, et Dominos Ordines communicaturos amicis Regibus et Principibus omnia.

Mansfeldius cum suo exercitu altius progredi velle videtur. Vereor, ne antiquum obtineat, et spero brevi rationem inventam iri, ne sumptus tam magni diutius continuentur sine fructu sed alibi collocentur rectius. De Lentuli (regis Daniae) consiliis nihil audimus certi. Expectamus indies a Dn. 23. 22. 14. 1. 20. 13. 5. 21. 27. (*Vosbergio*), legato Venetorum (Ordinum), qui nunc erit cum Ulysse (rege Daniae), rem omnem exactius. Josephus (Camerarius) nisi 19. 48. 9. 30. (*arma*) eius in hostico conspexerit, nunquam credet, Reip. curam illi pro cynosura esse. Nec carebit expeditio illa 11. 29. 73. 28. 2. 26. 8. 34. (*periculo*) nisi 15. 33. 53. 68. 40. 35. 52. (*Tillium*) suis artibus circumvenerit. Sed eventum permittamus Deo. Utinam Gedeonis (regis Sueciae) consilia heroica locum invenissent, et servata fuissent ab initio promissa! Deplorabimus sero inconstantiam nostram. Avide exspecto, quid Sc. Africanus (rex Sueciae) decreverit, postquam Dn. 47. 50. 32. 10. 74. 81. 38. 107. (*Spensius*) in Biscaiam (Sueciam) rediit, et quali cum responso Legati Lentuli (regis Daniae) et Andreae (electoris Brandeb.) dimissi fuerint. Nos redeuntem ad Ulyssem (regem Daniae) 31. 69. 14. 46. 13. (85.) 15. 41. 48. 83. 9. (*Amstr(u)terum*) ex Cypro (Anglia) in dies singulos expectamus. Cuncta in Sicilia (Anglia) recte adhuc progredi confirmant. In Cymbria (Italia) fervet bellum, sed de 56. 81. 51. 86. 42. (*Genua*) obtinenda non ita facile mihi esse negotium videtur. Lacedaemonii (Ordines) pro more ex utilitate privata publica etiam dirigunt.

Heri Comes Oxenfurtius, praeclarus vir, et qui in oppugnatione castrorum Hispauicorum ante Bredam fortitu-

dinem suam probavit omnibus, ex febris ardenti diem suum obiit.

Adiunxi his pauca. Italica relegere ob destillationes continuas non potui. Corrigen errata eius linguae periti. B. V. Vir Illustris ac Generose. Loco consveto, 5 Junii st. n. anno 1625.

XXXII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis, d. 1³ Junii 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Uberiores in proximis meis pollicitus sum. Verum in tanta rerum incertitudine ex expectatione futurorum pauca occurrunt digna relatione nostra. Interim redditae mihi sunt Ill:ris Gen:tis Tuae litterae, 9 Aprilis scriptae, una cum exemplis litterarum, quae inter Reges Sueciae et Daniae commearunt in noto nobis negotio. Nihil rectius, nihil prudentius a S. R. M:te Domino nostro clementissimo scribi potuisset. Illud vero quam magnum atque heroicum animum demonstrat, cum asseveras, etiamsi quae nunc incoepta ab aliis sunt, non successerint, tamen S. R. M:tem priori proposito constanter inhaerentem non defuturum amicis periclitantibus, modo certis fundamentis innitantur suscepta consilia. Deus servet ac custodiat tantum Regem cui unica cura, ut liberetur Resp. Evangelica ab externa tyrannide. Nos hactenus de Lentuli (regis Daniae) actionibus aut progressu parum audimus, quod spem felicitis successus nobis faciat. Nihil ille cum Davide (rege Sueciae) communicat. Nec Areopagitarum (Ordinum) Legatus, qui procul dubio nunc cum illo est, hactenus quidquam ad nos scripsit. Alter vero, qui ex Sicilia (Anglia) iamdudum ad Ulyssem (regem Daniae)

redire debuit, nondum apparet. Quae causa illum tamdiu retineat, nobis ignotum, nisi forte illa sit, quod nondum est 11. 19. 13. 30. 15. 31. 50. 20. 2. 23. 10. 21. 42. (*parata pecunia*) a Menelao (rege Angliae) Lentulo (regi Daniae) promissa. Nec scimus, et quid 14. 79. 17. 22. 51. 28. 47. (*Saxones*) facturi sint, qui dum libertatis pretium non recte aestimant, in certae servitutis periculum se coniiciunt. Fama est, illos ad Severum (Caesarem) 8. 29. 56. 90. 46. 27. 74. 9. 33. 14. 47. 26. 48. 34. 74. (*Legatos missuros*) esse. Quae si vera est, facile conicere possumus, nihil magni ab illis expectandum nobis esse. Ulysses (rex Daniae) iam meditari causas videtur, quibus coniecta in alios culpa se honeste a suscepto onere excusare possit. Vereor itaque ne eventus tandem Ill:ris Gen:tis V:ae prognostica comprobaturus sit. Deplorandum est, tantum hactenus a Cypro (Anglia) 91. 73. 56. 32. 70. 75. 40. (*argenti*) sine ullo fructu effusum fuisse. Nam et Juba (Mansfeldius) nihil hactenus praestitit, aut praestiturus est, cum ex 52. 81. 53. 88. 106. 93. 19. (*militia*) mercimonium, vel potius versuram faciat.

Longe igitur aliae rationes ineundae erunt, si serio velimus restitutam Remp. Eam ipsam ob causam Josephus (Camerarius) progressum 59. 39. 10. 38. 80. 51. 75. 83. 14. (*conventus*) hic habendi desiderat, ut recte consideratis praeteritis et prudenter constitutis futuris unanimiter concludatur, quid unicuique faciendum sit in posterum. Nam profecto in aequali discrimine versantur cuncti, et per latus Eutropii (regis Bohemiae) peti universos, res ipsa et eventus demonstrant. Nisi Ulysses (rex Daniae) celeritate utitur, praevenietur ab hostibus, et tandem ne quidem in 4. 73. 89. 15. 82. 47. 83. 87 (*freto suo*) tutus erit, ut de aperta 6. 87. 8. 14. 102. 15. 88. 19. (*Holsatia*) nihil dicam. Andreae (electori Brandeb.) vero iam 62. 94. 47. 30. 2. 59. 93. (*Cosacci*) imminet, et dum nos moramur, tota Hispania (Germania) repletur hostili exercitu. Verum

ubi fata peccant, ibi consilia excidunt, ut vetus verbum habet. Nos avide expectamus, quali cum responso Legati Lentuli (regis Daniae) et Aurelii (electoris Brandeb.) a Ge-deone (rege Sueciae) dimissi fuerint, et numquid adhuc, et quando antedictus 62. 82. 10. 95. 32. 51. 15. 86. 47. (*conventus*) instituendus sit. Julius Vindex (Caesar) indies cum Sostene (rege Poloniae) magis magisque se coniungere nititur. Permisit, ut unus ex eius 57. 100. 68. 21. 93. 14. (*filis*) factus sit, 92. 71. 21. 47. 62. 94. 50. 98. 74. (*Episcopus*) in Sicambria (Silesia): alteri 10. 30. 46. 95. (*natu*) maximo promisisse dicitur 64. 28. 53. 40. 31. 9. (*filiam*) cum 3. 22. 75. 80. (*dote*) magnae partis in dicta Sicambria (Silesia). Talia ipsum Aloisium (electorem Saxonicum) movere deberent, ut aperiret oculos, nisi ex 59. 73. 79. 11. 26. 68. 30. (*crapula*) caecus est. Et de his quidem hactenus.

De deditione urbis Bredanae varii rumores spargentur. Post illam nondum apparet, quid molituri sint utrique exercitus. Ego in hac 48. 20. 50. 22. 1. (*repub.*) tam in 52. 33. 8. 40. 15. 81. 79. (*militia*) quam in 11. 27. 53. 81. 46. 88. 59. 93. 14. (*politicis*) multa 71. 29. 2. 62. 19. 13. 100. (*peccari*) video. Forum Julii (Hollandia) amore privati publica negligit. Pauci etiam sunt inter Venetos (Ordines) qui prudentia et rerum experientia polleant, et puras manus a corruptionibus habent. Hinc metuenda aliquando periculosa aliqua conversio, nisi Deus meliorem mentem quibusdam dederit.

In Sicilia et 5. 19. 53. 68. 21. 30. (*Gallia*) recte adhuc procedunt omnia. Sed sunt tamen nonnulla quae me habent sollicitum. 60. 23. 27. 28. 10. 56. 31. 69. (*Buckingham*) Menelai (regis Angliae) nomine cum Ptolomaeo (rege Galliae) foedus tractare debet offensivum et defensivum, uti loquuntur, et in arcano conferre consilia, quo 52. 33. 15. 46. 40. (*mitti*) debeat 59. 8. 42. 14. 47. 81. 74. (*classis*) illa ex Cypro (Anglia) an in

Cymbriam (Italiam) an recta in 6. 88. 107. 71. 42. 70. 93. 79. 69. (*Hispaniam*) Germaniam. Mansvetus (Camerarius) de hac quoque re est sollicitus, cum multorum in Sicilia (Anglia) ingenia examinat. Magno calore feruntur ad res magnas, sed repente remittunt. Sed praestaret, non coepisse, nisi accedit perseverantia. Ipsi etiam Veneti (ordines) sive ex invidia, sive ex diffidentia parum illud negotium promoveri videntur, quamvis implorati.

Sed patienter exspectemus tempus quod revelabit omnia. Ill:rem Gen:tem Tuam quam optime valere, quam felicissime vivere ex toto corde exopto. Loco consveto, ³/₁ Jùnii anno 1625.

Vix haec absolvi, cum affertur mihi fasciculus, in quo reperi S. R. M:tis litteras ad Regem et Reginam Bohemiae scriptas. Illas utrique ilico reddam, sed responsum ante octiduum vix sequetur. Nunc enim in procinctu abeundi erat ordinarius tabellarius.

XXXIII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna. Hagae
Comitis, d. 19 Junii 1625.

R. A. Litt. Ill. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Respondit iam Rex Bohemiae breviter in adiunctis S. R. M:ti Sueciae, Domino nostro clementissimo, quas litteras illi haud gravatim reddet Ill. Gen:tas V:a. Jussit vero Dominus meus, ut plura in meis ipse exprimerem. Nos in multis dubios et perplexos reddit, quod Lentulus (rex Daniae) in suis ad Gedeonem (regem Sueciae) litteris nullam Davidis (regis Bohemiae) mentionem facit, quod de suis consiliis et actionibus nihil cum Eutropio (rege Bohemiae) communicat. Quid porro futurum sit, novit Deus. Praecipue vero nos sollicitos reddit quod scimus, scripsisse iam Ulyssem (regem Daniae) ad Severum (Caesarem) 3. 20. 14. 23. 34. 11. 48. 22. 50. 27. 47. 21. 15. 34. 12. 23. 39. 58. 46. 19. 9. 32. 51. 70. 82. 74. 2. 32. 8. 30. 75. (*de suo proposito quod tamen nos celat*). Cuius rei singularem causam facile divinare possumus. Apparent etiam iam nunc alicuius 52. 41. 106. 38. 107. (*metus*) indicia de 15. 40. 53. 68. 80. 34. (*Tillio*). Quod videtur esse 69. 30. 113. 81. 34. 112. 88. 51. 93. 14. (*mali ominis*). Quid vero 58. 31. 70. 83. 47. (*Danus*) cum Legato Venetorum (Ordinum) in 71. 48. 93. 9. 82. 59. 87. 10. 5. 73. 92. 47. 107. 82. (*primo congressu*) egerit, apparet ex 101. 17. 2. 20. 108. 50. 15. 100. 14.

(*excerptis*) quae Josephus (Camerarius) 29. 44. 1. 29. 53. 56. 21. 62. 94. 46. 13. 42. 10. 47. 68. 79. 46. 90. 6. 28. 74. (*ex Belgico translata his*) adiecit. Ex illis inter alia animadverti potest, Lentulum (regem Daniae) unico hoc agere, ut apud amicos, maxime Venetos (Ordines), Sc. 19. 57. 48. 33. 119. 30. 70. 86. 9. 40. 70. 14. 95. 47. 11. 33. 2. 40. 94. 10. 32. 52. (*Africanum in suspicionem*) coniiciat, ac si 47. 50. 32. 59. 81. 99. 74. 90. (*speciosa*) quidem 95. 41. 73. 61. 88. 14. (*verbis*) ceterum 48. 89. 93. 10. 79. 51. 93. 102. 22. 64. 117. 92. 13. 73. 29. 15. (*re inania offerret*) quodque 119. 99. 70. 98. 32. 111. 46. 23. 52. 55. 91. 65. 102. 20. (*conventum Hagae*) habendum, atque adeo ipsam cum 2. 19. 41. 15. 80. 13. 21. 107. 59. 27. 70. 57. 27. 80. 58. 48. 30. 46. 21. 33. 9. 32. 69. (*caeteris confoederationem*) fugiat. Sic quod fortassis 21. 50. 74. 41. 4. 31. 62. 28. 15. (*ipse facit*) de 42. 53. 34. 27. 59. 13. 80. 63. 33. (*alio credi*) cupit. Talia 73. 89. 77. (*Rex*) Biscaniae (Sueciae) facile disiciet, si aut Legatum cum plenissimis mandatis huc miserit, aut certe Gellio (Rutgersio) talia dederit. Nam in re praesenti cunctarum intentionum momentis accurate discussis, facile appariturum esset, 49. 26. 41. 14. 47. 24. 51. 2. 92. 108. 20. 31. 56. 42. 15. (*quis sincere agat*) aut 14. 93. 112. 35. 8. 29. 75. (*simulet*). Audivimus, constituisse 118. 79. 10. 83. 9. (*Danum*) suum 86. 53. 4. 32. 53. 63. 100. 95. 52. 66. 98. 59. (*Ulfeldium huc*) mittere. Ex Legato Venetorum (Ordinum) propediem Mansvetus (Camerarius) plura intelliget, quae proxima septimana indicaturus est. Interim hoc certum Julium Vindicem (Caesarem) et Alcimum (regem Hispaniae) per totam Hispaniam (Germaniam) magnas copias cogere, ut nisi 73. 29. 104. (*rex*) Tusciae (Daniae) celeritate 15. 40. 68. 8. 81. 26. 69. (*Tillium*) praeveniat, et in hostico suum exercitum tuto collocet, universa 14. 31. 17. 34. 10. 33. 19. (*Saxonia*) in evidenti futura sit discrimine, etiam in primis Aurelium (electorem Brandeb.) ipsum nemo defendere

possit. Accedit ad cetera mala hoc gravissimum, quod Juba (Mansfeldius) consumpta immensa pecunia et gente, nihil egit hactenus, et, ut mea fert sententia, nihil acturus est in posterum, unde non plus damni, quam emolumenti acceptura sit Respublica. In Areopagitas (Ordines) etiam ex eo magnum onus devolvitur, quod Menelaus (rex Angliae) solutionem stipendiorum pro Jugurtha (Mansfeldio) ab iis exigit, et quod eius causa suas quoque vires distrahere coguntur, quas alibi maiore cum utilitate collocare possent. Ego semper praedixi, non nisi perpetuas difficultates a Juba (Mansfeldio) exspectandas; saepe monui haberent Ptolomaeus (rex Galliae) et Ucalegon (rex Angliae) maiorem suae existimationis rationem, pecuniam potius Gedeoni (regi Sueciae) darent, ut versus Severum (Caesarem) alicubi diversionem utiliorem facere posset, quam nunquam facturum esset Jugurtha (Mansfeldius). Vereor, ne exitus mea prognostica comprobet. Et haec quidem hactenus.

In Anglia et Gallia festivitates nuptiales multum impediverunt necessaria consilia. Interim hostes ubivis locorum res suas egerunt, et multae praeclarae occasiones praeterlapsae sunt. Etiam Bredanae urbis amissio, et metus futurorum multorum animis vehementiorem sollicitudinem incussit. Magna illa classis Britanica an tempestive exitura sit, mihi adhuc incertum, et sunt, quae me reddunt dubium. Illi Dux belli Cecilius praefectus est, vir fortis et amans nostrae causae. D:ni Ordines 20 naves adiungent et 2,000 militum. Deus faxit, ut felici successu exhilarantur, qui tamdiu in exilii squalore adversae fortunae et hostium contemptui sunt expositi. Jam audio, allatas litteras, quibus nunciatur, cum Soubisio in Gallia rem omnem esse compositam, hunc etiam cum classe iturum in mare Mediterraneum. In quo nisi Genuae exitus occluditur, difficilis futura est eius occupatio.

Sed intra paucos dies certiora ex omnibus illis locis habebimus. Sereniss:o Regi, D:no nostro clementiss:o perpetuam felicitatem, Tuae vero Ill:ri Gen:ti veram salutem toto animo comprecor. Raptim, loco consveto, $\frac{1}{2}$ Junii anno 1625.

XXXIV.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. $\frac{1}{2}$ Junii 1625.**

R. A. Litt. III. Viror.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Postquam hodie meas absolvi, transmisique Dn. Rutgersio, ut suo involucro includeret, ocyusque curaret, 1. 20. 13. 53. 21. 51. 22. (*Berlino*) accipio, quae his adiunxi. Cum enim maximi momenti sint, ilico cum proprio homine Amstelrodanum submittere volui, si forte ibi ordinarium adhuc tabellarium deprehenderent. Sosthenis (regis Poloniae) 29. 11. 28. 47. 15. 22. 68. 19. 69. (*epistolam*) caute habere oportet, ne inde Andreae (electori Brandeb.) aliquid detrimenti accrescat. Sed videt Aurelius (elector Brandeb.), in quem labyrinthum se coniecturus sit, nisi Gedeoni (regi Sueciae) adhaeserit. Nam si Primislao (regi Poloniae) licitum, in res Hispaniae (Germaniae) hoc pacto se ingerere, ut in 28. 9. 11. 29. 13. 33. 40. (*Imperii*) praecipuis maximique momenti negotiis Principi 32. 53. 41. 2. 46. 27. 48. 80. (*Electori*) mandare audeat, ut a suo nutu dependeat, nisi velit 4. 89. 68. 34. 51. 92. 19. 101. (*feloniae*) crimen incurrere, quivis intelligit, quo tandem res in Ungaria (Germania) evasurae sint. Si Ptolomaeus (rex Galliae), Menelaus (rex Angliae) aut alii afflictis opem ferre, et contra Alcimi (regis Hispaniae), Se-

verique (Caesaris) tyrannidem Hispaniam (Germaniam) conservare velint, indignum est facinus, bonum factum vero, quando Sosthenes (rex Poloniae) 20. 8. 29. 62. 75. 35. 73. 28. (*Electori*) leges praescribit. Bone Deus, in quae tempora incidimus! Nonne eodem iure tandem Primislaus (rex Poloniae) Aurelio (electori Brandeb.) mandabit, ut 60. 30. 23. 31. 48. 26. 52. (*Bavarum*) etiam pro Duce 50. 34. 69. 32. 13. 42. 10. 28. 79. 41. (*Pomeraniae*) agnoscat? Nisi omnes ubique pariter occurrunt et concurrunt, actum est de universa Hungaria (Germania).

Quam astute vero et artificiose Severus (Caesar) ac 9. 39. 5. 35. 70. 106. 33. 51. 83. 14. (*Moguntinus*) sub legum Imperii velo tyrannidem ac iniustitiam hactenus usurpatam stabilire studeant, ex ipsorum 68. 40. 15. 46. 92. 73. 105. 47. (*litteris*) liquido apparet. Erit tandem Deus vindex, cum homines officium non faciant. Et tamen Aloisius (rex Poloniae) Ulyssem (regem Daniae) severe monuit, ut quiesceret, nec oppressis opem ferret. Julius autem Vindex (Caesar) Lentulo (regi Daniae) minatus est, nisi ab armis abstineret, se per 2. 87. 14. 91. 59. 62. 94. 47. 6. 87. 68. 74. 90. 15. 93. 91. 9. (*cosaccos Holsatiam*) ipsi erepturum esse. Si eiusmodi indignitate non irritantur ad fortitudinem generosi animi, actum est de Repub. funditus. Jam fama spargitur, Genuam esse deditam. Utinam verum esset, quod cras experiemur, volente Deo. 23. 93. 101. 10. 51. 102. (*Vienna*) vero habemus, timeri ibi 3. 19. 70. 26. 52. (*Danum*) si magno animo et prudenter adgressurus rem esset. Verentur enim, ne maior Ungariae (Germaniae) pars ad illum se conferat. Igitur eo maiori periculo et se et alios involvet, nisi fortiter et cordate perrexerit. Ego, si fecerit, Deo gratias agam, sin minus, deplorabo fatum Hispaniae (Germaniae), et tamen de salute publica non omnino desperabo, multo minus de mea privata,

quamdiu Sc. Africanus (rex Sueciae) incolumis manserit. Illum igitur quam diutissime servet Deus Opt. Max. et omni felicitate coronet. Bene valeat, Ill:ris Gen:tas Tua, et me meamque fortunam in posterum quoque complectatur suae benignitatis favore et gratia. Deus domum eius tueatur ac custodiat. Loco consveto, $\frac{1}{2}$ Junii, anno 1625.

Quae de Soubisio hodie scripsi, ex Amstelrodamo huc allata sunt in litteris, quarum exemplum adiunxi. Rei veritatem percipiemus intra paucos dies. Interim confidamus in Domino. Ipse faciet.

XXXV.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. ¼ Junii 1625.**

R. A. Litt. Ill. Virorum.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Jubae (Mansfeldii) 2. 22. 11. 21. 19. 20. (*copiae*) adeo diminutae sunt, ipsius Jugurthae (Mansfeldii) culpa, ut de 12:m. quos ex Sicilia (Anglia) adduxit, non supersint nisi 350 Immensam 50. 29. 59. 23. 10. 28. 30. 32. (*pecuniae*) vim dissipavit sine ullo fructu. Nunc cum periculum sit, ne res tota in fumum abeat, Josephus (Camerarius) ad illum mittitur, si ratio inveniri possit, qua retineantur miserae aliquae reliquiae. A Venetis (Ordinibus) iterum aliquid subsidii impetratum est, sed magno nostro labore. Res mira est, Ptolomaeum (regem Galliae) et Menelaum (regem Angliae) non maiorem habere rationem existimationis suae. Certissimum enim est, nisi statim severa remedia adhibeant, mox turpem et exitiosum secuturum exitum. Sed nihil hactenus valuerunt crebra nostra monita, ut verissimum sit vetus verbum, Ubi fata peccant, consilia excidunt. Josephus (Camerarius) ante suum discessum haec scribere voluit. Si fortassis sequenti septimana nullas litteras det, absentiae suae illa interruptio tribuenda erit. Ulysses (rex Daniae) iam 53. 26. 14. 15. 13. 31. 35. 32. 46. 41. 17. 80. 48. 62. 89. 75. 38. 9. (*lustravit exer-*

citum) suum, atque in agro 4. 92. 73. 3. 101. 51. 47. 40. (*Verdensi*) disposuit. Quid ad Severum (Caesarem) scripserit, iam ex coniecturis adsequi non adeo difficile est, quamvis exemplum litterarum David (rex Bohemiae) impetrare non possit. Jam queritur, a Menelao (rege Angliae) se coniectum in hunc 53. 83. 74. 86. 52. (*lusum*) nunc 63. 20. 107. 29. 108. 81. (*deseri*). Gedeonem (regem Sueciae) multa obtulisse quidem, sed nunc cum maxime necessitas et commune periculum postulet 70. 88. 119. 6. 93. 68. 57. 42. 119. 32. 13. 41. (*nihil facere*). Jubam (Mansfeldium) longe abesse, neque aliquid 112. 19. 56. 111. 21. (*magni*) ab isto homine expectandum. Julium Vindicem (Caesarem) cum 107. 34. 59. 28. 33. 47. (*sociis*) adeo potentem, ut unus Lentulus (rex Daniae) se illi opponere nec possit, nec velit. Haec sunt praeludia, ut Mansveto (Camerario) quidem videtur, ad honestam 118. 33. 14. 2. 41. 47. 74. 80. 39. 10. 89. 52. 79. 1. 90. 13. 9. 93. 107. (*discessionem ab armis*) nisi forte Galeatum sero duelli poeniteat. Severum (Caesarem) adeo 10. 87. 70. 83. 95. 8. 15. 87. 57. 64. 20. 51. 58. 32. 48. 41. (*non vult offendere*) ut cum Eutropio (rege Bohemiae), nescio quas causas praetexens, 119. 86. 13. 73. 80. 14. 71. 94. 10. 63. 92. 13. 101. 51. 87. 68. 21. 15. (*correspondere nolit*) ne forte 113. 28. 15. 75. 20. 73. 19. 92. 28. 10. 9. 30. 51. 98. 74. (*litterae in manus*) Julii Vindicis (Caesaris) veniant. Venetorum (Ordinum) 53. 41. 65. 31. 46. 23. 74. (*Legatus*) apud 28. 11. 47. 26. 69. (*ipsum*) facit officium, et nos hortamur, ut quae in se recepit, perficiat. Certe tali rerum statu ab omnibus 28. 35. 83. 31. 13. 33. (*iuvare*) debet. Nam si ipse quoque 42. 13. 69. 79. 58. 29. 50. 99. 70. 90. 15. (*arma deponat*) actum est non tantum de Andrea (electore Brandeb.) sed de tota Rep. Graeci (Hanseatici) 71. 41. 59. 38. 10. 33. 19. 69. (*pecuniam*) recusant, et spectatores esse volunt fabulae. Qualis Catastrophe futura sit, novit Deus, quem

toto animo invoco, ut misereatur Ecclesiae suae. Aloisius (elector Saxoniae) Antiquum obtinet. Monuit 58. 90. 10. 86. 9. 10. 29. (*Danum ne*) Severum (Caesarem) 94. 4. 57. 32. 51. 63. 30. 106. (*offendat*). Aurelius (elector Brandeb.) procul dubio ob Sosthenis 52. 40. 10. 31. 47. (*minas*) in magno 9. 80. 75. 98. (*metu*) est. Deus prohibeat, ne quid indignum se committat. Alexander (Bethlen Gabor) promittit, si Ulysem (regem Daniae) et Jubam (Mansfeldium) 21. 10. 66. 22. 74. 15. 28. 62. 27. (*in hostico*) viderit, tum se quoque progressurum esse. Sed illud an et quando futurum sit, ne divinare quidem licet. Certe 53. 20. 65. 30. 46. 26. 14. (*Legatus*) de quo dixi, persuadere Lentulo (regi Daniae) non potuit, ut vel 8. 33. 15. 75. 29. 13. 26. 68. 42. 112. (*litterulam*) quidem 19. 63. (*ad*) Spartacum (Bethlen Gabor) 14. 2. 40. 60. 32. 48. 80. (*scribere*) voluerit, qui tamen solus Severum (Caesarem) 48. 89. 75. 40. 10. 92. 13. 101. (*retinere*) posset. Josephus (Camerarius), ubi domum reversus fuerit, de his plura scribere poterit. Nunc tantum haec pauca illi subiicere tempus permittit, cum sit in procinctu itineris.

Ex Anglia nullas adhuc litteras accepimus de adventu in Regnum sponsae Gallicae, et celebratis nuptiis. Ex Gallia confirmant, res cum Soubisio eo loco esse, ut nobilem ad Regem miserit, qui ei suo nomine se subiiciat. Rupellanos etiam Legatos misisse, qui Regi satisfaciant. Sic sperare bonos, motus civiles Hispanorum artibus in Gallia concitados sedatos esse. In Italia feliciter hactenus rem Sabaudus gessit, occupato toto Genuensi territorio, excepta Savona. Dux Feriae iam denique in campum progressus est. Mox videbimus an Gallos adoriturus sit. Nam hactenus pax inter Gallos et Hispanos inviolata mansit, ut nunc subtiliter discernuntur pacis et belli iura. Naves Batavae, quae classi Britannicae adiungi debent, iam fere paratae sunt. Classis

vero altera Batavica in Americam missa, Mense Aprili circa Canarias insulas conspecta, nunc procul dubio cum Hispanica classe, quae Portum omnium Sanctorum in Brasilia obsidet, confluxit. Certa tamen audiemus propediem.

Bene valeat Ill:ris Gent:as Tua, et suo favore me prosequi pergat. Loco consveto, $\frac{1}{4}$ Junii, anno 1625.

XXXVI.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. ¼ Junii 1625.

R. A. Litt. Ill. Viroꝝ.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Dilato Josephi (Camerarii) itinere ad dies aliquot ex inopinato impedimento has etiam submittere, prioribusque addere licuit. 14. 2. 13. 21. 11. 47. 28. 15. (*Scriptis*) interea 23. 22. 74. 1. 20. 48. 5. 53. 26. 107. (*Vosbergius*) huc iterum, et aliquam meliorem nobis spem prae-buit. Inspecto enim rectius 73. 32. 56. 40. 14. 47. 35. 41. 59. 81. 19. 80. 73. 89. 74. 50. 27. 10. 74. 38. (*Regis Sueciae responso*) Ulyssis (regis Daniae) 53. 92. 65. 30. 46. 34. (*legato*) dato, apparuisse, non recte illud acceptum, sed commodum illud ac 14. 81. 50. 62. 101. 73. 83. 9. (*sincerum*) fuisse. 3. 31. 70. 86. 52. (*Danum*) igitur in eo perstitisse, impossibile esse, ut a ceteris 47. 95. 74. 106. 20. 111. 15. 29. 46. 95. 108. 75. 32. 13. 75. 93. 98. 73. (*sustentetur tertius*) aliquis 32. 17. 41. 48. 119. 93. 15. 23. 74. (*exercitus*). Sed cum ur-sisset alter, rem aliter se habere, atque ideo 2. 39. 10. 26. 41. 70. 46. 98. 69. 6. 79. 65. 80. 10. 47. 20. 112. (*conventum Ha-gensem*) prosequendum, hunc tandem annuisse, promissisque 14. 26. 82. 74. 107. 32. 9. 100. 14. 74. 38. 13. 83. 9. (*suos se mis-surum*) si Gedeon (rex Sueciae) 21. 63. 41. 52. 4. 90. 59. 15. 86. 48. 95. 14. (*idem facturum*) esset. Quae cum ita sint, ne

Sc. Africanus (rex Sueciae) Reip. defecisse dici possit, deliberandum erit accuratius, quid facto opus sit, ut et 46. 29. 52. 71. 87. 73. 28. 14. (*temporis*) et 59. 91. 95. 47. 102. 32. (*causae*) ipsius habeatur ratio. Sin peculiarem 68. 41. 116. 19. 15. 38. 52. 69. 33. 46. 75. 33. (*legatum mitti*) causa non est, forte Gellio (Rutgersio) in solemni 57. 94. 73. 112. 30. 9. 31. 10. 63. 42. 13. 81. (*forma mandari*) posset, etiam in eventum 42. 118. 59. 99. 70. 62. 113. 23. 63. 80. 51. 63. 26. 9. (*ad concludendum*) si Scip. Africani (regis Sueciae) 59. 22. 111. 3. 93. 46. 100. 27. 10. 21. 60. 35. 14. (*conditionibus*) satisfactum fuerit. In quibus tamen omnem 52. 34. 58. 20. 48. 91. 15. 33. 39. 10. 29. 69. (*moderationem*) quantum fieri potest, adhibitam iri non dubitat Mansvetus (Camerarius). Sunt etiam alia plura, quae 2. 82. 10. 35. 89. 51. 15. 83. 69. (*conventum*) illum suadent, ac postulare videntur, inprimis ut etiam Ucalegon (rex Angliae) 59. 87. 10. 14. 74. 108. 40. 70. 116. 46. 38. 13. (*constringatur*) ad servanda 71. 48. 39. 112. 33. 14. 107. 42. (*promissa*) et inter Gedeonem (regem Sueciae) ac 63. 79. 10. 83. 9. (*Danum*) tollatur in futurum omnis 58. 88. 57. 64. 93. 3. 41. 10. 15. 80. 19. (*diffidentia*) tum ut etiam respectu Sosthenis (regis Poloniae) ineatur ratio, ut et Sc. Africano (regi Sueciae) inde aliqua utilitas accedere et in posterum Primislaus (rex Poloniae) tantum Reip. in Hispania nocere non possit, quantum fecit hactenus. Certe 55. 100. 2. 62. 99. 10. 23. 89. 51. 15. 26. 14. (*hic conventus*) multorum corda aperiet, et saltem in futurum res nostras firmabit, ne prorsus causa communis pro desperata ac deserta habenda sit. Accedit, quod Marcus (rex Galliae) cum expressa hac conditione 11. 80. 59. 35. 70. 81. 30. 9. (*pecuniam*) promisit, si 66. 31. 65. 42. 29. (*Hagae*) fiat inter ceteros (ipse enim pars esse non cupit) 2. 87. 10. 4. 94. 20. 58. 32. 13. 79. 15. 88. 99. (*confoederatio*). Scio 55. 90. 51. 62. (*hanc*) non carituram suis difficultatibus, sed consul-

tandum tamen esse videtur de rei summa, et eventus permittendus Deo, qui benedicet rectis consiliis.

Dicitur Severus (Caesar) Legatos misisse ad Graecos (Hanseatikos), quod si verum est, forte ad Ulyssem (regem Daniae) potissimum venient. Nisi magno animo persistamur in praeclare coeptis, satius fuisset, nunquam se movisse. Josephus (Camerarius) brevi, nisi profectio eius impediet, scribet plura. Iterum atque iterum quam opt. valeat Ill:ris Gen:tas Tua, atque ut facit causae communi, mihiq; favere perget. Loco solito, ½7 Junii, anno 1625.

P. S.

Illustris ac Generose Domine.

Cum obsignatum fasciculum misissem ad Dn. Rutgersium nunciari mihi iussit, se ob imbecillitatem virium nunc in Sueciam scribere non posse, petereque, ut hanc intermissionem eius nomine excusarem apud Ill. Gen:tem Tuam. Certe ab aliquo iam tempore non bene valet, et videtur metuendus esse morbus chronicus. Appetitus fere prostratus est. Spero tamen divina misericordia et Medici diligentia rem fore extra periculum. Inclusi hisce inscriptiones quasdam Bredae pub. affixas. De quatuor Regibus coniurantibus vanitas est insignis Hispanica ex ingenio gentis. Iterum B. V. Vir Illustris ac Generose. Dat. ut in litteris, ½7 Junii anno 1625.

Illustri ac Generoso D:no, Dn. Axelio Oxenstiern. S. R. M. Regnique Suecorum Cancellario. etc. etc.

Domino s. s. obs.

(L. S.)

XXXVII.

L. Camerarius ad Axelium Oxenstierna Hagae
Comitis d. $\frac{1}{11}$ Julii 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Heri ex 2. 19. 14. 46. 13. 21. 45. (*castris*) Jubae (Mansfeldii) reversus, nunc ad scribendi officium redeo. Illud una tantum septimana neglexi, absens peregre. Jugurtha (Mansfeldius) sic hactenus rem gessit, ut magnam pecuniae vim sine ullo fructu consumpserit. Copiae omnes, quas ex Cypro (Anglia), et a Ptolomaeo (rege Galliae) habuit, dilapsae sunt, aut morbis absumptae. Miserae ex Hispania (Germania) reliquiae cum fame et paupertate conflictantur. Josephus (Camerarius) nunquam vidit tam acerbum spectaculum. Ipse Juba (Mansfeldius) hic errores suos excusare nititur, et laborat, ut a 48. 20. 5. 28. 1. 23. 74. (*regibus*) ipsi continuentur stipendia. Si faciunt, in Danaidum dolium aquas infundent. An meliora et firmiora ab Ulysse (rege Daniae) speranda nobis sint, haud scio. Multa sunt quae me de Lentulo (rege Daniae) et 107. 30. 17. 22. 10. 33. 59. 40. 14. (*Saxonis*) dubitare faciunt. Sane ex iis, quae de his 31. 3. 81. 26. 51. 44. 88. (*adiunctis*) hisce, non obscure apparet, nihil magni solidique ex iis locis nobis exspectandum esse. Rediit tamen ex Sicilia (Anglia) ad Ulyssem (regem Daniae) 42. 9. 47. 75. 73. 35. 106. 29. 48. 38.

74. (*Amstruterus*) et pecuniam promissam misit Menelaus (rex Angliae). Interim 15. 93. 8. 53. 100. 83. 14. (*Tillius*) copias suas auxit, easque iam intermedias habet inter Lentulum (regem Daniae) et Jugurtham (Mansfeldium) cum damno insigni Andreae (electoris Brandeb.) et non sine metu Venetorum (Ordinum). 86. 34. 47. 60. 32. 73. 56. 21. 95. 74. (*Vosbergius*) ad me scripsit, se ad Gedeonem (regem Sueciae) profectum esse. Vir bonus est, et amans bonarum partium. Non dubito, illum feliciter negotium confecturum esse. Omnino, nisi fallor, 62. 39. 70. 98. 29. 111. 75. 23. 107. 6. 79. 65. 33. 80. 10. 47. 33. 14. (*conventus Hagiensis*) necessarius est, in quo de rerum summa recte agatur, non tantum in praesens, sed etiam in futurum. Valde enim metuo, ne huius 91. 51. 70. 93. (*anni*) commoditas iam fere praeterlapsa sit. Julius Vindex (Caesar) Conventum urget in Hungaria (Germania). Revera sub specie legum armata celebrabit Comitia, in quibus tyrannidem suam stabiliat, et per latus Davidis (regis Bohemiae) cunctos confodiat Evangelicos in Hungaria (Germania). Nos apud Menelaum (regem Angliae) exaggeramus infelicem illam catastrophem, sed in Sicilia (Anglia) rerum Hungaricarum (Germanicarum) imperitissimi sunt, nec recta nec constantia consilia ineunt, sed potius cum impetu res magnas incipiunt, et mox sub pondere se flectunt et remittunt. Intellexi Sc. Africanum (regem Sueciae) Legatum in Cyprum (Angliam) mittere. Spero illum in tempore adventurum, et quod agit, effecturum esse: Mansvetus (Camerarius) in Cyprum (Angliam) scripsit, monuitque ut pro dignitate Heri sui tractaretur. In quo alioquin negligentiores sunt in illo loco. 119. 68. 19. 14. 47. 40. 74. (*Classis*) illa in Sicilia (Anglia), de qua fama late percrebuit, nondum progreditur. Culpa quidem in Venetos (Ordines) reiiicitur, qui Menelai (regis Angliae) desideriis satisfacere nolint; sed re-

vera vitium est gentis, cuius naturam iam paucis expressi. De successu felici Deus orandus est. Sed multa me reddunt anxium, ne tantus conatus tandem in fumum desinat. Alcimus (rex Hispaniae) sibi ab hoc apparatu metuens, ubique locorum in defensionem intentus esse dicitur. Nos intempestive hostes monemus, neque cito et ex improvise in illos irruimus, quo uno illorum vires frangi posse, ego quidem existimo. Quod etiam sperandum nobis fuisse non dubito, si quae ab initio Gedeoni (regi Sueciae) in Sicilia (Anglia) promissa fuerunt, Ulysses (rex Daniae) non 15. 38. 13. 61. 30. 14. 74. 80. 46. (*turbasset*). Sed quicumque etiam sequentur eventus, Josephum (Camerarium) hoc unum tamen erigit, quod sciat Sc. Africanum (regem Sueciae) in heroico suo proposito constanter perseveraturum esse. Forte etiam Deus illi soli hanc gloriam reservare vult, ut in Annalibus celebretur vindex et restaurator collapsae libertatis. Et haec quidem hactenus.

Venit tandem Londinum nova Regina, celebratis ac confectis Cantabrigiae nuptiis. Faxit Deus, ut haec coniunctio utrique Regno salutaris, et hostibus formidolosa sit. In Gallia Hispanica factio praeclara consilia saepius moratur, atque ex eo bellum in Italia feliciter coeptum progreditur lentius. Hispani deiectionis suis ad Bredam munitio-nibus discesserunt versus Brabantiam. An aliam aliquam obsidionem tentaturi, aut copias reficiendi causa in praesidia distributuri sint, mox intelligemus. Ego domum reversus tantum litterarum variis ex locis allatarum cumulum reperi, ut ob illas perlegendas has cogar abrumpere. Scribam proxime, volente Deo, plura, et quidem diligentius. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua, et commoda mea promovere nunquam desistat. Loco consveto, 1¹/₁ Julii, 1625.

Hoc omnino addere debui. Misit ad Ulyssem (regem

Daniae) Aurelius (elector Brandeb.) Dn. 60. 80. 8. 40. 10. 81. (*Bellin*) qui ab eo huc venturus est, ut intersit conventui, si procedet. Spero Gedeonem (regem Sueciae) quoque aliquem missurum, aut certe plena mandata ad Varronem (Rutgersium). Huius valetudo nunc sane infirmior est. Deus virum bonum et eruditum servet.

Habemus hic ex Anglia Legatum extraordinarium ad Regem Bohemiae et D:nos Ordines, Secretarium Mortonium. Nondum cum eo loqui potui, et hodie audientia illi concedetur.

XXXVIII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1° Julii 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Nihil fere nunc erat dignum relatione nostra. Cuncta ubique locorum propemodum in suspensio ac incerto sunt. Ulysses (rex Daniae) nihil quidquam cum Davide (rege Bohemiae) de suis consiliis communicat. Josephus (Camerarius) de eius intentione ac scopo admodum est sollicitus. Terrent illum priora vestigia. Ucalegon (rex Angliae) optimo animo est praeditus, et 11. 19. 13. 53. 30. 9. 20. 10. 15. 23. 69. (*parlamentum*) eius voluntati satisfacere cupit. Exspectamus igitur cum desiderio, quid tandem futurum sit. Adest Legatus extraordinarius Menelai (regis Angliae), tractans cum Venetis (Ordinibus) in arcano de arctiori foedere, et quo 59. 68. 31. 14. 47. 21. 74. (*classis*) illa ingens se conferre debeat. Ego video et doleo, occasiones et temporis commoda cum tanto detrimento Reip. negligi. Rediit ad Lentulum (regem Daniae) 42. 9. 107. 46. 26. 75. 29. 13. 35. 14. 38. 22. 47. 1. 32. 48. 5. 28. 33. (*Amstruterus. Vosbergii*) actionem in Biscaia (Suecia) fructuosam fuisse non dubitamus. Si Legatus Ptolomaei (regis Galliae) ad Gedeonem (regem Sueciae) redierit, multa cum illo circumspectione agendum erit. Sunt

enim duplices homines. Ego quidem a Lentulo (rege Daniae) illum corruptum fuisse suspicor, ut pecuniam aliis destinatam a Marco (rege Galliae) Ulyssi (regi Daniae) impetraret. Andreas (elector Brandeb.) misit 60. 32. 113. 40. 51. 81. 83. 52. (*Belinium*) ad Lentulum (regem Daniae); ab eo huc venturus est, ut adsit conventui tamdiu exoptato 55. 42. 65. 79. 80. (*Hagae*) in quo nisi de rerum summa alia tandem inveniuntur remedia, actum est de Rep. Sed, ut dixi, plura nunc non occurrunt, quae scribam. Fortassis sequens septimana uberiores suppeditabit materiam. Dn. Rutgersius male habet. Doleo optimi et doctissimi viri conditionem. Deum oro, ut vires et sanitatem ei restituat. B. V. Vir Illustris ac Generose. Loco consveto, 1⁸ Julii, anno 1625.

XXXIX.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 14 Julii 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Magnas res ubique locorum fere in motu vidimus, sed lentum dubiumque illarum progressum facit vel iniquitas temporis, vel occulta aliqua fati ratio. Non enim accusabo ullius sive culpam, sive ignaviam. Certe occasionum commoditates et fructus praetereunt, nunquam redituri, magno cum commodo hostium, insigni vero damno Reip. Ex Cypro (Anglia) quid certi solidique spondere nobis possimus, affirmare non audeo. Magno cum impetu res magnas gens illa subito aggreditur, mox remittit, nec constantiam praestat, quae in illis vel maxime est necessaria ad felices successus. Agit iam Ucalegon (rex Angliae) per peculiarem legatum cum Venetis (Ordinibus) de arctiori foedere. Sed hi ut prudentes sunt, non facile se adstringent, nisi certi sint, Menelaum (regem Angliae) aperte bellum Alcimo (regi Hispaniae) denunciaturum. Hactenus enim per larvas et schemata cuncta gesta sunt, in quibus nullum est certum firmumque fundamentum. Cui enim bono sub ficto Davidis (regis Bohemiae) titulo 2. 8. 19. 14. 47. 21. 75. 28. 53. 68. 30. (*classis illa*) praeparatur, cui tamen nihil boni ex 33. 113. 8. 31. (*illa*) accedet unquam?

Jam toto mense nullas ex Sicilia (Anglia) litteras habuimus, sic ut non nisi pauca dubiaque ex mercatorum nunciis explorare possimus. Audimus igitur 11. 42. 13. 53. 79. 9. 20. 10. 15. 23. 52. (*parlamentum*) Menelao (regi Angliae) promississe satis magnam pecuniae summam, sed tamen quae numerari queat, qualis ad diuturnum bellum non sufficit. Sed speremus meliora, inprimis in Deo Opt. Max. qui tandem Ecclesiam suam mirabiliter restituet. Ulyssis (regis Daniae) desiderii Menelaus (rex Angliae) in omnibus satisfecit, sed nos quid agat, agereque velit, ex illo non intelligimus. Nihil enim quidquam ad Eutropium (regem Bohemiae) scribere solet. Severo (Caesari) adhuc blanditur. Si ut securiorem reddat, laudo: Sin vero, ut tantum aliquo illi metu incusso ad 46. 73. 90. 59. 75. 91. 15. 26. 10. 7. (*tractatus*) pelliceat, et se et nos misere fallat. Incumbit enim illi 46. 40. 8. 68. 81. 38. 14. (*Tillius*) qui solo contemptu 83. 93. 51. 62. 92. (*vinci*) non poterit. 14. 102. 17. 27. 70. 21. 119. 93. (*Saxonicis*) pro more fluctuant, et metum suum ne quidem occultare sciunt, Graeci (Hanseatici) in diversa studia distracti nec consultare prudenter, nec agere fortiter didicerunt. Interim Julius Vindex (Caesar) 59. 34. 52. 28. 46. 33. 19. (*comitia*) nova praeparat, in quibus funus ducatur Davidis (regis Bohemiae), et simul 8. 40. 60. 32. 13. 75. 30. 15. 81. 14. (*libertatis*) in Hispania (Germania). Andreas (elector Brandeb.) multis curis afficitur, ne a Sosthene (rege Poloniae) aliquid mali patiatur. Nos ex Biscaia (Suecia) Dn. 14. 50. 29. 10. 14. 88. 86. 9. (*Spen-sium*) reducem exspectamus, et cum eo multam consolationem ab Opt. Max. Gedeone (rege Sueciae). Etiam Venerorum (Ordinum) Legatum iam ex Biscaia (Suecia) discessisse arbitramur, et propediem ad nos reversurum esse. Interim ex aliis etiam locis certiora ad nos perveniunt, ut in posterum uberius et laetius ad scribendum sit materia.

Nunc excusationem peto speroque ob sterilitatem materiae et stili incuriam. Deus servet magnum illum Heroëm, Scip. Africanum (regem Sueciae), cui se Josephus (Camerarius) iamdudum animitus devovit. Bene valeat Ill:ris Gent:as Tua, meque constanti favore suo eius addictissimum clientem benigne conservet. Loco solito 14 Julii, anno 1625.

XL.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1 Aug. st. n. 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Eius litteras 10 Julii scriptas cum adiunctis chartis heri recte accepi. Pro gratiosa communicatione maximas ago gratias. Nam interest nostra, ut quae de causa communi alibi etiam aguntur, authentice accipiamus, ne forte erremus in consiliis. Certe quae inter Gedeonem (regem Sueciae), Ulyssem (regem Daniae) et Andream (electorem Brandeb.) in Biscaia (Suecia) evenerant, cum ex sermonibus Lentuli (regis Daniae) de illis cum Dn. 23. 22. 14. 1. 20. 13. 5. 21. 27. (*Vosbergio*) tum ex litteris amicorum 60. 29. 48. 53. 28. 10. 33. 34. (*Berlinio*) acceptis, diversimode ad nos relata fuerant. Ceterum quae Dn. 47. 11. 41. 51. 74. 80. 26. 107. (*Spensius*) nomine Menelai (regis Angliae) proposuit, et ad ea Sc. Africani (regis Sueciae) responsum, in fasciculo transmissis non erant, forte per festinationem relictis. Verum cum ille, uti speramus, propediem huc rediturus sit, ipse nobis cuncta plenissime exponere poterit. Gedeonis (regis Sueciae) vero consilia et promissa, inprimis e Reipublicae utilitate, et heroica omnino fuisse res ipsa loquitur. Faxit Deus ne illos nimis sero poeniteat, qui illis laudatis et ac-

ceptis Ulyssis (regis Daniae) interventu et persuasu non retinuerunt desideratam a bonis constantiam. Quod vero in tanta conciliorum incertitudine non habita ab aliis maiori consideratione occasionum et temporis, Gedeon (rex Sueciae) in Sardiniam (Livoniam) transmittere constituit, ut Sosthene (rege Poloniae) aut pacem extorqueat, aut iustum bellum inferat, heroici omnino animi est propositum. Itaque Deum Omnipotentem animitus precor, ut eum tueatur tanquam pupillam oculi sui, et felici eventu eius actiones coronet. Sane quae est singulari prudentia praeditus, sine dubio studiose praecavebit, ne primus 89. 70. 3. 38. 59. 92. 19. 14. (*inducias*) violasse dici possit, quod etiam, si necessitas postulat, litteris publicis in notitiam hominum nisi erro, deducendum esset. Fabii (Radzivilii) etiam in primis, aliorumque in Antonia (Polonia), qui bonarum sunt partium, magna ratio habenda erit, ne aut in periculum veniant, aut coacti Gedeoni (regi Sueciae) inimici fiant, sed potius, ut tandem pro retinenda libertate et tuenda salute propria sua arma cum ipso coniungant. Sunt enim quaedam in Ottonis (Radzivilii) litteris, quae Josephum (Camerarium) tenent nonnihil sollicitum. Sed non ambigo, quin cuncta ista praevisa sint, atque ita simul in promptu remedia.

De Lentuli (regis Daniae) vero consiliis et actionibus quid dicam, aut non dicam, vix reperio. Meo iudicio celebritate et praeventione uti, atque militem in hostico collocasse debebat. Nunc 15. 21. 68. 113. 88. 83. 14. (*Tillius*) ipsi incumbit, accrescuntque in dies eius copiae. Quin Severi (Caesaris) 8. 93. 46. 101. 73. 30. 47. (*litteras*) habere dicitur, quibus nisi 58. 31. 111. 95. 74. 50. 42. 13. 29. 79. 75. 98. 28. (*Danus pareat vñ*) in eum agat. Adhuc quidem nihil inter ipsos 6. 39. 14. 46. 33. 8. 32. (*hostile*) intervenit, quin potius ultro citroque tuto commeant. Et Ulyssi (regi Daniae) quidem stat sen-

tentia, quiescere, donec in Sicilia (Anglia) petitis eius satisfactum fuerit. Ea sunt, quantum intelligo, ut Menelaus (rex Angliae) Alcimo (regi Hispaniae) 60. 41. 53. 68. 86. 9. (*bellum*) denunciat, tum se quoque in Julium Vindicem (Caesarem) moturum esse. Honesta est petitio, et hoc omnes boni, ut fiat, expetunt. Veneti (Ordines) sane hoc unice quaerunt, et cum Menelai (regis Angliae) Legato, qui nunc cum illis de arctiori foedere hic agit, talia tractant. Sed suspicor, alium Ulyssi (regi Daniae) scopum, ut forte causam excusandi se habeat, quod vix putet, Menelaum (regem Daniae) sibi satisfacturum esse. Cuncta docebit dies. Sane cum 13. 80. 17. 63. 90. 70. 21. 91. 20. (*rex Daniae*) sub finem huius Mensis Legatum huc missurus sit, ad 62. 82. 10. 23. 29. 51. 15. 26. 52. (*conventum*) olim in Cypro (Anglia) destinatum, optarem etiam Gedeonem (regem Sueciae) idem fecisse, aut certe mandata pleniora transmisisse ad Varronem (Rutgersium) in omnem eventum, ne Ulysses (rex Daniae) morae aut periculi causas in Sc. Africanum (regem Sueciae) posset relicere. Saltem hac ratione foedus, quod inter 32. 35. 19. 10. 65. 41. 8. 40. 2. 87. 47. (*Evangelicos*) quaerimus, tractari, et de ceteris conditionibus anno insequenti ad bellum a Gedeone (rege Sueciae) in Hispania (Germania) gerendum necessariis conveniri posset, atque ita simul communis praeparari Legatio, quae cuncta ad Gedeonem (regem Sueciae) referret. Sed forte Dn. 74. 71. 80. 51. 14. 33. 38. 47. (*Spensius*) iuxta et Venetorum (Ordinum) Legatus ad nos reversi in eam rem certiora nobis adferent, quod unice expetimus. Graeci (Hanseatici) inanibus conventibus tempus inutiliter consumunt, et ceterorum quoque in 14. 30. 44. 94. 10. 81. 31. (*Saxonia*) caterva, arena est sine calce. Utinam redeat aliquando Ungaris (Germanis) avita virtus in praecordia. Menelaus (rex Angliae) optima mente praeditus sane magnam

pecuniarum vim impendit, sed privati ex illa lucrum quae-
runt quidquid fiat de Rep. Ptolomaei (regis Galliae) aula
obnoxia est factionibus, et in illa Tryphon (rex Hispaniae)
multum potest. Alchimistae (Jesuitiae) etiam cuncta tur-
bant, et totum Regnum sanguine inundari malunt, quam
frangi Alcimi (regis Hispaniae) potentiam. Etiam in Cymbria
(Italia) fortuna hactenus confoederatis blandiens tergum nunc
vertere videtur. Sic cuncta inter spem et metum fluctuant.

Fama nunc spargitur, Hispanos recuperasse Portum
omnium Sanctorum et Civitatem S. Salvatoris in Brasilia,
eamque ob causam conspectos Bruxellis et Antwerpiae ignes
triumphales. Prudentiores meliora sperant, putantque talia
confinigi, cum ut dissolvatur Societas nova Americana in his
locis, tum ut cursus classis Anglicae inhibeatur ob tam
tristis casus nuncium. Certa audiemus propediem. Nunc
litterae ex Anglia allatae sunt, quas antequam has obsigno,
vix legere potui. Rex persistit in praeclaro proposito adiu-
vandi affinem et causam communem. Parlamentum 2 sub-
sidia Regi absolute promisit, annexa querela, de male collo-
catis prioribus subsidiis, quae patri eius data fuerunt. Urget
simul executionem legum publicarum contra Papistas. Mans-
feldii militiam Rex diutius sustentare vult. Ut classis primo
quoque die egrediatur, modis omnibus laborant. Deus pro-
hibeat, ne pestis eam invadat ac retrahat, quae iam Lon-
dini grassatur immaniter. Hispani iterum se movere in vi-
cinis locis incipiunt, unde Princeps Auraisus, qui ante tri-
dium huc venit, iterum discessurus esse dicitur. Cetera,
volente Deo, proxime. Nunc Ill. Gen:tem Tuam precor, ut
Sereniss:o Regi, d:no nostro clementiss:o me humilime com-
mendans suo favore me prosequi benigne pergat. *ὡς ταχιστα.*
1 Augusti, stilo loci, anno 1625.

Si S. R. M:tas Rigam profisiscitur, invenienda erit via,
qua litterae nostrae ultro citroque celeriter commeare possint.

Dn. Rutgersii infirmitas augetur potius, quam decrescit.
Si febricula aliqua accederet, Medicorum iudicio non esset
futurus extra periculum. Doleo eruditissimi viri vicem, et
Deum precor, ut illum servet.

XLI.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis, d. $\frac{28 \text{ Julii}}{7 \text{ Aug.}}$ 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Venit tandem ad nos Dn. 14. 11. 20. 10. 47. 21. 23. 74. (*Spen-
sius*) cui hodie locutus sum, paulo ante, quam ad has exarandas
tempus mihi concessum fuit. Intellexi ex ipso Gedeonis
(regis Sueciae) in Sardiniam (Livoniam) profectionem, eiusque
causas et finem pluribus. Iterum Deum ardentem invoco, ut
felicem ac Reip. salutarem esse velit expeditionem illam. Vel-
lem Venetorum Legatum adhuc in Biscia (Suecia) Gedeonem
(regem Sueciae) videre potuisse. Sic enim ob distantiam lo-
corum reditus eius ad Lentulum (regem Daniae) impediatur, et
ex eo alia etiam sequuntur, nisi fallor, incommoda. Nam Ulysses
(rex Daniae) ingenio suo pro more usitato indulget, sic ut vehe-
menter metuam, ne in novum Labyrinthum Davidem (regem Bo-
hemiae) et alios coniiciat. In rebus seriis per larvas et Schem-
mata rei laboranti non succurrimus. Non sunt tam simplices 6.
22. 14. 46. 29. 74. (*hostes*) ut verbis splendidis se decipi patian-
tur. Sane 3. 19. 51. 26. 47. (*Danus*) iam 15. 21. 8. 53. 28. 35.
9. (*Tillium*) ut 4. 27. 13. 75. 33. 34. 48. 32. 52. (*fortiorem*) se
69. 41. 75. 38. 80. 73. 89. (*metuere*) incipit, et de receptu cogi-
tare. Varios enim textit colores, sub quibus 2. 83. 68. 50. 31.
69. (*culpam*) aliis impingat. Debuisset statim a principio

serio rem gerere, 71. 103. 42. 92. 86. 101. 108. 15. 20. 48. 29. 46. 81. 113. 8. 88. 95. 69. (*praevertere Tullium*) dum imbecillis fuit, et statim in 6. 39. 15. 46. 93. 59. 86. 9. (*hosticum*) pedem ferre. Nunc elapsis occasionibus frustra se in varias partes torquet. Igitur unice metuo ne aut 75. 100. 68. 8. 95. 14. (*Tullius*) illum vi removeat ex sua statione, aut ne animum despondens 50. 29. 13. 100. 62. 98. 53. 82. 47. 28. 74. 15. 73. 90. 62. 46. 91. 75. 33. 1. (*periculosus tractatus*)bus nos involvat. Hactenus Sc. Africani (regis Sueciae) 52. 40. 53. 81. 15. 19. 69. (*militiam*) contempsit, sed nunc audio, ipsius 71. 32. 58. 88. 63. 30. 15. 98. 112 (*peditatum*) non adeo magni momenti esse. Quidquid evenit, verissimum mihi Poëtae dictum videtur: Galeatum sero duelli poenitet. Non licet in bello bis peccare. Satius est abstinere, quam bene coepta turpiter deserere. Sed speremus meliora. Apud Andream (electorem Brandeb.) Lentulus (rex Daniae) instat, ut 11. 80. 59. 23. 10. 93. 31. 9. (*pecuniam*) sibi det. Quid facturum sit, nescio. Sunt, uno verbo, scopae dissolutae, quas nisi praesens necessitas connectat, a vento repentino dissipabuntur. Scribunt tamen Ulyssem (regem Daniae) primum nunc ad commune 57. 94. 20. 118. 26. 14. (*foedus*) eamque ob causam sub finem huius Mensis 55. 19. 56. 30. 52. (*Hagam*) missurum Cancellarium suum, simulque etiam Aurelium (electorem Brandeb.) suos quoque. Ita nisi etiam eodem tempore a Gedeone (rege Sueciae) aliquis cum sufficienti mandato praesens sit, mora omnis 31. 3. 42. 10. 87. (*a Dano*) in Sc. Africanum (regem Sueciae) reiicietur. Sed si interim ab hoc Venetorum (Ordinum) Legatus revertetur, uti sperandum est, omnes eiusmodi difficultates facile removeri poterunt. Nisi tamen alius hic adsit, qui a Gedeone (rege Sueciae) recta veniat, haud scio an Varro (Rutgersius) quidquam agere possit, si aliquis 6. 21. 62. 2. 27. 51. 35. 32. 10. 46. 23. 14. (*hic conventus*)

processurus est. Nam et mandata satis plena nondum habet, et ipse iam a multo tempore aegrotus, nunc vero omnino lectulo affixus est. Apparet ex vitio epatis originem morbi, et non sine periculo esse, maxime si alia accederent symptomata. Deus optimum et eruditissimum virum nobis servet. Haec ipsa cum scriberem, nunciatur mihi, famam offerri ac si 118. 19. 70. 23. 74. (*Danus*) nonnullas 106. 28. 8. 113. 41. 80. (*Tillii*) copias fuderit. Vellem veram esse, cum voto felicioris successus. Sed exspectandi nobis erunt certi nuncii. Sed certum est Severum (Caesarem) machinari exitium 59. 33. 38. 40. 15. 19. 46. 81. 60. 83. 14. (*civitatis*) in superiori Ungaria, (Germania), ut et vicinis Principibus. Itaque cunctos in magno metu esse, et nonnullos ad Ptolomaei (regis Galliae) opem respicere. Neque ullum dubium, si aliquis Gedeon in illis oris appareret, cunctos statim ad illum delapsuros esse. Idem de Suecia (Bohemia), Sicambria (Silesia) et aliis illis provinciis sit iudicium. Quae ex Sicambria (Silesia) a magno fidoque amico Italica scripta lingua accepi, his adiunxi. Habemus etiam ex aliis locis, Alexandrum (Bethlen Gabor) in procinctu fore, si alios in Hispania se movere videat. Si Sc. Africanus (rex Sueciae) in Sardinia (Livonia) erit, illique forte 61. 20. 53. 68. 52. (*bellum*) cum Sosthene (rege Poloniae) sane operae pretium esset, ut Spartacus (Bethlen Gabor) quoque in armis esset contra Julium Vindicem (Caesarem), qui alioquin Primislao (Polono) non deerit, maxime si illi nihil amplius a Lentulo (rege Daniae) metuendum sit. Et haec quidem secretiori scribendi modo hactenus.

In Gallia et Italia ex inopinato res nutari coeperunt. In hac adventu Cordubensis Hispani contractis in arctius Gallicis copiis Hispani amissa paulatim recuperant. In Gallia vero cuncta ad civile bellum spectabant. Cum vero clas-

sis Batavica Gallicae mixta a Soubisio demersis 3 quatuorve navibus dissipata sit, rationes sunt magnae, ob quas boni sperant, Regem non neglecto externo bello subditis suis pacem redditurum esse. Dux Bulionaeus heri litteras Luteitia accepit, rem iam cum Soubisio confectam esse. Quod sane si verum est, non desperandum erit de salute publica. Legatus vero Gallicus mandata heri quoque accepit, (ut) omnibus modis studeat, ut conservatis reliquiis exercitus Mansfeldici hic quam primum augeatur. Missus etiam ad Daniae Regem, qui eum hortetur, ut progrediatur. Clades illa, quam in conflictu maritimo Batavae naves acceperunt, non est exigua, certe causam praebet magni rumoris apud subditos in his provinciis armari suis pecuniis classes in suae fidei ac religionis socios, neglectis in propinquo hostibus. Nam Dunkerkani piratae per totum Oceanum vagantes multas Naves interceptiunt, atque ita commercia impediunt. Naves 20 Batavae, quae cum Classe Anglicana coniungi debent, iam fere instructae sunt. Praefectus illis novus Hollandiae Amiralus, quem vocant, nothus defuncti Principis Auriaci hodie profectus, cum 12 primo quoque die egredietur, sequentur reliquae sine longiori mora. Me excruciat, quod commodissimum anni tempus paene praeterlapsum est. Saevientem etiam atrociter peste in Anglia metuendum, ne illa quoque in classem illam magnam penetret. Hispani ubique famam late sparserunt, receptum a Suis S. Salvatoris opidum in Brasilia, atque in signum laetitiae publicae accensos ignes triumphales in Brabantia. Sed litterae ex variis locis allatae fere contrarium referunt, sic ut certitudo rei nobis exspectanda sit. In his locis ex utraque parte ob contagia inter milites serpentina illi in praesidia distributi sunt, necdum apparet, an, aut quid amplius hoc anno Hispani molituri sint. Conventum Ulmae a Caesare ad 1°/₈ huius indic-

tum in Mensem usque Octobrem prorogatum esse scribunt. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua, et S. R. M:ti ubi erit occasio humilime me commendet, cui toto pectore felices successus et continuas de hostibus suis victorias exopto. Annuat votis Deus Opt. Max. Ex loco consveto $\frac{28 \text{ Julii.}}{7 \text{ Aug.}}$ anno 1625.

XLII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis, d. 1⁵ Aug. 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Venit tandem ad nos ante paucos dies Dn. 14. 11. 20.
10. 47. 21. 23. 74. (*Spensius*) vir sane optimus, et heri in Si-
ciliam (Angliam) transmisit una cum Legato extraordinario
Menelai (regis Angliae). Ex illo de Gedeone (rege Sueciae),
heroicisque eius consiliis ea ipsa intelleximus, in quibus sum-
mam semper fiduciam collocavimus. Deus igitur fortunet
cunctas illius actiones, ut Sostheni (regi Poloniae) aut cer-
tam 50. 19. 2. 29. 9. (*pacem*) extorqueat, aut felici 1. 32. 8.
53. 22. (*bello*) ferociam et superbiam gentis compescat. Quae
autem singularis est Sc. Africani (regis Sueciae) prudentia,
et cura pro Rep. in Hungaria (Germania), ita ne in Sardi-
nia (Livonia) quidem illum hanc depositurum esse confidi-
mus. Nam profecto cuncta in Hispania (Germania) in peius
labi incipiunt, et Andreas (elector Brandenburg.) inprimis in
periculo versari videtur. Fuit cum hoc nuper 68. 41. 5. 30.
15. 26. 107. (*Legatus*) Severi (Caesaris), exprobens illi 46. 13.
31. 59. 46. 42. 75. 35. 52. 4. 27. 80. 3. 89. 48. 28. 14. (*tractatum
foederis*) cum Menelao (rege Daniae) et iubens ut ipse quo-
que cum Aloisio (electore Saxonico) 79. 58. 62. 34. 51. 38. 92.

70. 106. 83. 69. 83. 113. 69. 101. 10. 47. 20. 9. (*ad conventum Ulmensem*) veniat. Nullum transitum Gedeoni (regi Sueciae) aut aliis in suis provinciis concedat. Interim Ulysses (rex Daniae) male texta graviore cum damno rescissurus esse videtur. Accedente enim 15. 33. 8. 68. 40. 39. (*Tillio*) propius, ipse non leviter perculsus ilico retrocessit, illique potestatem dedit, ut impune 83. 29. 14. 38. 48. 56. 81. 52. (*Vesurgim*) transmiserit. Lentulus (Rex Daniae) vero postquam inter 71. 37. 62. 86. 8. 79. 58. 95. 62. 32. 9. 60. 73. 98. 10. 47. 23. 88. 119. 41. 10. 14. 80. 69. (*pocula Ducem Brunsvicensis*) in suam sententiam pertraxisset, isto iam ad sua reverso ipse parum 74. 39. 1. 13. 93. 26. 14. (*sobrius*) cum 29. 12. 35. 87. (*equo*) ex 38. 91. 8. 68. 94. (*vallo*) in 4. 82. 14. 47. 19. 69. 21. 10. 2. 28. 63. 33. 15. 40. 53. 113. 80. 74. 30. (*fossam incidit illisa*) graviter 59. 41. 13. 86. 81. 59. 92. (*cervice*) et eiecto multo 14. 31. 51. 56. 23. 88. 51. 20. (*sanguine*) sic ut per integrum 61. 93. 63. 23. 86. 9. (*biduum*) sine 53. 99. 49. 29. 68. 42. 21. 79. 62. 26. 29. 48. 93. 15. (*loquela iacuerit*). Ex eo 59. 90. 74. 38. (*casu*) tanta consternatio cum 32. 17. 41. 73. 62. 21. 46. 35. 9. (*exercitum*) tum vicinos 11. 108. 21. 10. 2. 33. 71. 20. 14. (*Principes*) invasit, ut hi 15. 81. 8. 113. 28. 83. 52. (*Tillium*) ultro receperint, iste a 86. 40. 70. 91. 13. 81. 29. 51. 14. 88. (*Vimariensi*) difficulter in officio retentus fuerit. Mansveto (Camerario) tam 21. 70. 57. 19. 95. 47. 75. 98. 14. 62. 30. 47. 23. 74. (*infaustus casus*) non melioris 87. 69. 93. 10. 100. 14. (*ominis*) esse videtur quam 70. 31. 26. 64. 13. 42. 65. 21. 35. 52. (*naufragium*) Jugurthae (Mansfeldii). Lentulus (rex Daniae) certe frustra existimavit, se officiosis litteris Julium Vindicem (Caesarem) et alios fallere posse. Jussit enim 46. 28. 113. 8. 40. 38. 14. (*Tillius*) ut 42. 13. 9. 79. (*arma*) poneret, aut se eum coacturum, ut faceret. Quid fecerit, nescio, sed Josephus (Camerarius) non dubitat, illum aut facturum hoc esse, aut indigno et peri-

culoso 46. 13. 90. 59. 75. 91. 106. 95. (*tractatu*) gravius vulneraturum Davidis (Regis Bohemiae) 2. 102. 98. 47. 19. 9. (*causam*) eumque coniecturum in labyrinthum inextricabilem. Experientur itaque cum magno Eutropii (regis Bohemiae) damno Ucalegon (rex Angliae) ceterique in Cypro (Anglia) quam tuto tantam spem in Ulysse (rege Daniae) collocaverint et quam imprudenter Gedeonis (regis Sueciae) virtute neglecta illi 11. 48. 39. 9. 21. 14. 47. 30 (*promissa*) retraxerint. Juba (Mansfeldius) accepta a Ptolomaeo (rege Galliae) et ex Sicilia (Anglia) aliqua pecunia hodie ad 52. 28. 8. 33. 15. 29. 74. 14. 26. 27. 47. (*militēs suos*) rediit, qui numerum 72. 35. 31. 46. 38. 34. 13. (*quatuor*) millium 38. 93. 44. (*vix*) complent. Concedunt illi Veneti (Ordines) ex suis copiis, quas exauctorare voluerunt, aequalem fere numerum, sic ut mediocre exercitum iterum habiturus sit. Hoc significatum Lentulo (regi Daniae), cum adhortatione, 10. 32. 42. 51. 28. 69. 82. 2. 42. 58. 79. 15. (*ne animo cadat*) sed 71. 13. 82. 52. 28. 14. 74. 81. 47. (*promissis*) Menelao (regi Angliae) satisfaciat. Quid futurum sit, docebit dies. Mansvetus (Camerarius) in 70. 80. 23. 46. 73. 94. (*neutro*) multum 14. 71. 89. 21. (*spei*) ponit. Non defensoribus istis tempus eget. Gedeone (rege Sueciae) opus est. Plane sic apud me statuo, Deum huic reservasse hanc laudem, ut vindex sit oppressorum in Hungaria (Germania), nec velle hanc illis concedere, qui non Dei gloriam ac reip. conservationem, sed privata emolumenta quaerunt. Fieri certe potest iusto Dei iudicio, ut 48. 29. 14. 3. 91. 51. 33. (*res Dani*) in eum statum perveniant, ut cogatur tandem ipsemet in Biscaia (Suecia) auxilia petere, et Sc. Africano (regi Sueciae) offerre 71. 20. 62. 26. 10. 28. 30. 47. (*pecunias*) quibus praestare possit, quod ille ultro ab initio proposuerat et fuerat pollicitus. Spero etiam omnino Gedeonem (regem Sueciae) in Sardinia (Livonia) ita progressurum, ne quid impedimenti incidat, quo mi-

nus 22. 71. 41. 69. 57. 80. 13. 48. 89. (*opem ferre*) possit Aurelio (electori Brandeb.) et amicis, si ita exigeret necessitas. Josephus (Camerarius) quidem existimat, non nisi per Sc. Africanum (regem Sueciae) et Alexandrum (Bethlen Gabor) res collapsas restitui posse. Ideoque exoptat, ut inter hos aliqua institui posset communicatio, ut si non 55. 27. 62. (*hoc*) saltem altero, 19. 51. 70. 34. (*anno*) ex inopinato in Severi (Caesaris) 11. 48. 39. 83. 33. 10. 2. 40. 30. 14. 21. 13. 73. 86. 41. 48. 20. (*provincias irruere*) possint. Sed haec omnia in Dei manu consistunt, in cuius divina voluntate et sancta providentia nobis acquiescendum est. Et haec quidem hactenus.

Conventus Ulmensis in Mensem Octobrem reiectus esse scribitur. Ita secundum fortunam et eventus dirigentur consilia. Interim infelix Germania suis armis consumitur, et cum maxime dulce pacis nomen praetexitur, crudeli bello paratur Evangelicis universis ultima perniciēs. In Gallia melior spes pacis affulget, postquam classis Batavica Thalassiarum sive temeritate sive imprudentia nonnullam cladem accepit. Certiora tamen de pace sive bello cras ex Lutetia habebimus. In Italia satis feliciter coepta infausto fine desinent, nisi Rex Galliae repudiatis Jesuiticis consiliis securitatem sui regni externo contra Hispanos bello fulciat. Mi sit quendam ex suis ad 13. 29. 65. 20. 9. 58. 31. 10. 28. 19. 20. (*regem Daniae*) qui an ad vos quoque profecturus sit, dicere non possum. In Anglia classis adhuc haeret, neque hactenus Hollandicae naves ob contrarium ventum ad illam pervenire potuerunt. Sic optimum anni tempus iam praeterlapsum est. Hispani contra Dunkerkae satis validam classem instruere dicuntur. Londini pestis atrociter grassatur, singulis septimanis absumens ad 3 hominum millia. Eam ob causam Parlamentum translatum est Oxoniam. Sed de his omnibus rectius perscribet illustris Dn. 47. 71. 80. 10.

14. 28. 38. 74. (*Spensius*). In his locis quieta fere sunt omnia, quamvis vix futurum sit, ut Hispani diu quiescant. De Portu omnium Sanctorum et urbe S. Salvatoris in Brasilia diversa scribuntur ex diversis locis. Nihil certi dici potest, donec navis aliqua Hollandica ex illo portu advenerit. Prudentiores tamen non sunt extra omnem metum. Sed de his aliisque plura, volente Deo, propediem.

Domini Rutgersii nostri valetudo indies fit deterior, et tanta est virium deiectio, ut pedibus insistere nequeat. Si evadit, singulare erit misericordiae divinae beneficium. Deus servet nobis virum eruditum et bonum. Quod si vero aliquid illi humanitus contingat, non dubito Ill:rem Gen:tem Tuam factae mihi spei fore memorem. Facile coniicio, plures tum fore etiam ex Batavis, qui operam suam offerant, sed an ex re S. R. M:tis id futurum esset aliorum iudicio relinquo. Ego certe animum et pectus meum devovi iamdudum S. R. M:ti et quamvis in doctrina et rerum usu, aliisque donis multa in me desiderari possint, diligentia tamen, sollicitudine et fide nulli mortalium cessurus essem.

B. Valeat Ill:ris Gen:tas Tua, et me sui observantissimum clientem benigne semper sibi commendatum habeat. Loco consveto, $1^{\frac{5}{6}}$ Augusti, anno 1625.

XLIII.

Ep. L. Camerarii ad Axellium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1½ Aug. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

13. 20. 47. 10. 22. 14. 46. 73. 19. 29. (*Res nostrae*) quae
satis ab initio laetae apparebant, nunc ubique fere locorum
in 11. 80. 21. 23. 74. 53. 40. 1. 28. (*peius tibi*) et cuncta 6.
27. 14. 75. 33. 60. 35. 107. (*hostibus*) prospera evenire viden-
tur. Ulysses (rex Daniae) ex 2. 79. 14. 38. (*casu*) sic satis
se collegit, et 1½ huius in 80. 12. 83. 84. (*equo*) iterum
conspectus fuit, sed mansit tamen et 9. 89. 51. 46. 33. 14.
(*mentis*) aliqua inbecillitas, et 53. 39. 49. 86. 92. 68. 79. 101.
(*loquela*) difficultas. Interdum consistere et augere 62. 87.
71. 81. 90. 14. (*copias*) vult, interdum 119. 95. 70. 2. 15. 91. 47.
(*cunctas*) dimittere. Nam Principes 47. 102. 17. 82. 111. 93.
102. 29. (*Saxoni*) eum iam prorsus 58. 32. 14. 41. 48. 98. 41.
73. 23. 10. 15. (*deseruerunt*). Sunt arena sine calce, et ex quo-
vis vento mobiles. Ipse Ulysses (rex Daniae) ad 46. 73. 19. 59.
15. 30. 46. 23. 14. (*tractatus*) pronus, quibus ut se suaque ser-
vet, de Davide (rege Bohemiae) parum erit sollicitus. In Len-
tulo (rege Daniae) Josephus (Camerarius) multa saepe miratus
est: Quod militem conscripsit, antequam de Menelai (regis
Angliae) 14. 26. 61. 47. 93. 58. 100. 99. (*subsidio*) certus esset;

Quod huic de 74. 31. 44. 22. 10. 21. 2. 28. 74. (*Saxonicis*) ea pollicitus fuit, quae sciebat incertissima, et hos plaerosque a se alienissimos; Quod cum exercitum lustravit, non statim in 55. 27. 107. 15. 33. 2. 98. 9. (*hosticum*) et in 46. 40. 53. 68. 80. 26. 52. (*Tiliū*) irruit, cum hic illo tempore non haberet ultra 8m. in toto suo exercitu; Quod Severum (Caesarem) se fallere posse arbitratus est confictis, et simul noxiis Eutropio (regi Bohemiae) litteris, cum tamen Julius Vindex (Caesar) non ignoraret, a Menelao (rege Angliae) impulsū Ulyssem (regem Daniae), atque ab illo hunc accipere 11. 89. 59. 35. 70. 40. 31. 47. (*pecunias*), non sane ut 74. 41. 77. 82. 10. 89. 51. 92. 82. 27. 14. (*Saxonicos*), ut prae se fert, defenderet, sed ut Davidem (regem Bohemiae) restitueret. Accessit nescio quae parcimonia, ut lenissimo verbo rem gravem exprimam, unde et 50. 101. 58. 21. 63. 91. 15. 38. 69. (*peditatum*) Lentulus (rex Daniae) habet satis vilem, minusque selectum, et Officiales parum idoneos. 4. 26. 104. 28. 83. 47. (*Fuzius*) tamen expectabatur, sed cuius consilia nisi 13. 32. 17. (*Rex*) sequatur parum diuturna inter ipsos erit concordia. Etiam ipse 95. 21. 70. 19. 13. 81. 20. 51. 74. 21. 14. (*Wimariensis*) multa desiderat, nec tamen auditur, etiamsi saniora suaserit. Sic parum nobis spei in istis defensoribus, et tot prognostica nostra vana non fuisse eventus ostendit. Etiam 40. 10. 57. 19. 70. 15. 79. (*Infanta*) Legatum misit ad Lentulum (regem Daniae). Si itaque et a Severo (Caesare), et ab aliis impellitur, eo honestior ipsi videbitur 46. 86. 13. 110. 21. 47. 11. 30. 59. 33. 74. (*turpis pacis*) excusatio. In Sicilia (Anglia) lente procedunt omnia. Nondum etiam 62. 19. 14. 47. 81. 74. (*classis*) de qua fama totum Orbem peregravit. Ptolomaeus (rex Galliae) 60. 20. 8. 68. 99. 9. (*bellum*) an 50. 31. 62. 29. 69. 63. 39. 9. 28. (*pacem domi*) habere velit, nondum constat. Eius tamen apud Lentulum (re-

gem Daniae) Legatus Ulyssem (regem Daniae) urget, ut pergat. Ex quo eo magis in praecipitio versatur et huius fama atque existimatio, et salus Reip., si adhuc aliqua est reliqua. Certe Opticorum in 5. 42. 68. 113. 19. (*Gallia*) artes hoc effecerunt, ut in Cymbria (Italia) quae magna felicitate acquisita fuerant, repente iterum amissa sint. Quin ipse nunc 14. 90. 1. 19. 23. 63. 86. 14. (*Sabaudus*) de suo periclitatur, et Lacedaemonii (Hanseatici) Alcium (regem Hispaniae) serio metuunt. Potest tamen cuncta reparare Marcus (rex Galliae), si Alchimistas (Jesuitas) et Tryphonis (regis Hispaniae) ministros repudiare velit. Quid tandem statuerit, intra paucos dies audiemus. Multum ubique turbavit Areopagitarum (Ordinum) 59. 53. 31. 14. 47. 33. 74. (*classis*) quae bis cum 14. 27. 83. 61. 21. 74. 81. 22. (*Soubisio*) conflixit. Res odiosa praecipue in his locis, ubi alioquin cuncta ad mutationem et pericula prona. 52. 34. 13. 46. 26. 87. (*Mortuo*) Pericle (principe Auraico), simul et fortuna et prudentia Venetorum (Ordinum) evanuisse videtur. Privatae rei studium occupavit plaerorumque animos, et corruptionibus omnia sunt obnoxia. Ipse 52. 38. 74. 21. 86. 107. (*Musius*) Varronis (Rutgersii) avunculus non bene audit. Consilia fere capiunt extemporanea, et parum solida. Multi ad 21. 70. 58. 86. 2. 92. 19. 14. (*inducias*) iterum inclinant. Nisi Ptolomaeus (rex Galliae) et Ucalegon (rex Angliae) impendant, lubentes accepturi essent. Sed tandem ipse Alcimius (rex Hispaniae), prospera fortuna inflatus 21. 8. 68. 30. 47. (*illas*) non admittet. Patet ex adiecto eius 11. 48. 39. 56. 13. 42. 9. 69. 15. 80. (*programme*) quid moliatur. Non sane praeter rem foret, si aliquando Gedeon (rex Sueciae) Venetos (Ordines) adhortaretur ad constantiam: si de suis consiliis et scopo communicaret interdum aliquid. In magna enim apud illos existimatione est, maxime cum videant, frustra se magna ab

Ulysse (rege Daniae) exspectasse. Juba (Mansfeldius) hodie huc revertetur ex castris. Agent cum illo Areopagitae (Ordines), an aliquid tentare possit, audeatve. Adiungent ipsi nonnullas copias. Ipse aliquid pecuniae accepit, sed plus a Marco (rege Galliae) et ex Cypro (Anglia) exspectat. Multi sunt in ea sententia, dimittendum hunc esse. Reliquias cum supplemento mittendas ad Lentulum (regem Daniae), ut fortior factus queri non possit, se ab amicis desertum fuisse. Quo res istae tandem evasurae sint, suo tempore perscribam. Sed profecto, nisi Ulysses (rex Daniae) 30. 13. 112. 42. 75. 95. 107. (*armatus*) manserit, ad minimum, quando Severus (Caesar) 59. 39. 10. 83. 29. 70. 15. 86. 9. (*conventum*) habebit 95. 8. 69. 79. 20. (*Ulmae*) tunc ei inprimis acceptum feremus 57. 23. 10. 98. 14. (*funus*) Reip. quod in illo docetur. Dn. 47. 11. 29. 111. 14. 33. 23. 52. (*Spensium*) feliciter res agere in Sicilia (Anglia) exopto. Nos Menelaum (regem Angliae) nunc iterum docemus, quo loco res alibi sint, hortamurque ut in omnem eventum maiorem Gedeonis (regis Sueciae) rationem habeat. Certum enim est, iam ab aliquo tempore Sosthenem (regem Poloniae) denuo in Cypro (Anglia) habuisse, qui conscriptionem militis impetraret, 47. 15. 95. 19. 13. 75. 26. 9. (*Stuartum*) et cum cognatione multos ex purpuratis attingat, aliquorum favore adiutum, quamvis cum etiam pecuniam ad eam rem flagitaret, reiectum fuisse a 48. 20. 65. 41. (*Rege*) audiam. Sed liquidum tamen ex hac actione argumentum, Primismalum (Primislaum?) (regem Poloniae) etiam hoc ipso anno, quo adhuc durare 21. 10. 58. 38. 2. 28. 31. 14. (*inducias*) vult, 60. 32. 8. 68. 35. 52. (*bellum*) tamen privatis opibus etiam invitis Tusciae (Poloniae?) Ordinibus Gedeoni inferre voluisse. Iosephus (Camerarius) ingenti desiderio exspectat, quid in Sardinia (Livonia) gestum sit, gerendumve, et quae ex illis

locis spes concipienda bonis, qui Eutropium incolumem una cum Rep. exoptant. Et de his quidem hactenus.

In his locis inter spem metumque cuncta in suspensio sunt. Quid Hispani molituri incertum, nisi quod ex portu Dunkerkano 29 naves armatae egressurae fuerunt, quamprimum faveret Aeolus. Totum illae Oceanum infestum reddunt. Mercatores frendent et nisi Ordines remedium adhibent ipsos se sibi consulturos aperte vociferantur. Novus Thalassiarcha Hollandicus, nothus defuncti Principis Auriaci, cum 20 navibus bellicis nondum reflante vento versus Angliam navigare potuit. Portum Omnium Sanctorum una cum Civitate S. Salvatoris ab Hispanis recuperatum fama durat, et ipsi nunc, quorum vel maxime interest, hanc iacturam certe Bredana graviolem, credere incipiunt, quamvis nulla hactenus navis ex ipsa Brasilia venerit, quae tam tristem nuncium confirmaverit. Gundamarius, Hispanicus Legatus, qui in Gallia arte Pelasga, qua pollet, multa turbavit, Bruxellis haeret, incertus, an profecturus in Angliam. Pacem insidiosè iactat, nobisque per alios offert aureos montes. Similibus promissis defunctum Regem captivum tenuit, spero non tam facile fallat successorem. Nimis crebra sunt exempla, cum nos periculosissime deceperunt, immo nullum est exemplum, quod proferri ipsi possint, fidem nobis datam servatam fuisse. Quid enim minus sincerum, quam in iactatis hactenus (novo et ad fallendum invento verbo) sincerationibus, quibus totam paene Germaniam sub iugum perduxerunt. Sed exsurget tandem Deus, perfidiae, iniustitiae, tyrannidis ultor.

De adventu Ill:ris Gen:tis Tuae fratris, viri magni mihiq: observandi, sive in Angliam, sive ad nos, nihil adhuc certi ad me perlatum. Si venerit, dabo operam, ut in mea fide et industria nihil desiderare possit. Monueram ego

apud Anglos, ut pro Regis sui maiestate digne haberetur. Spero factum. Sed cum pestis atrocissime in Regno saeviens et aulam dissipaverit, et multa impedimenta obiecerit, vereor ne multa praetermissa fuerunt, quae alias non neglexissent.

Dn. Rutgersii debilitas insignis, et valetudo fere desperata continuat. Deus tamen fortis est in debilibus, quem oro, ut servet virum rarae certe eruditionis et singularis ingenii. Quae nuper in omnem eventum attingi, peto in optimam partem accipi, utpote non profecta ex praecoci desiderio sed fidelissimo studio erga S. R. M:tem cui me iamdudum unice devovi. Eam altissimum numen perpetuo florentem felicemque semper, et Tuam simul Ill. Gen:tem Reip. et nobis quamdiutissime conservet. Amen. Loco consveto, $\frac{1}{2}$ Augusti, anno 1625.

XLIV.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. $\frac{1}{2}$ Aug. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

De Ulysse (rege Daniae) nihil audimus, nisi quae privati ad nos referunt. Ipse enim ad Davidem (regem Bohemiae) ne litterulam quidem scribere solet. 23. 21. 10. 19. 13. 28. 20. 51. 14. 33. 47. (*Vinariensis*) queritur de ipsius inconstantia, et veretur, ne totam Remp. in magnum discrimen coniiciat. Areopagitae (Ordines) decreverunt, si voluerit accipiat, se ad Lentulum (regem Daniae) missuros 1500 Equites, 3000 peditum, modo ne arma ponat et servitutem accipiat, quam alii pacem vocant. Interim 15. 40. 8. 53. 81. 26. 74. (*Tillius*) in 3. 35. 2. 30. 46. 38. 1. 48. 83. 70. 14. 59. 89. 59. 29. 111. 47. 92. (*ducatu Brunsvicense*) pro libidine sua grassatur, et mox Andreae (regis Bohemiae) ditionibus appropinquaturus esse videtur. Hic tamen nihilominus indulget venationibus, et rerum administrationem 14. 62. 6. 31. 13. 119. 41. 10. 60. 86. 13. 5. 80. 51. 47. 92. (*Schwarzenburgensi*) permittit, magno cum suo, magno cum nostro periculo. Jugurthae (Mansfeldii) res ad extremas incitas deductae sunt, nec ipsa salus servare hominem potest. Eveniet igitur, quod semper praedixi. Nec ulla mihi amplius spes reliqua, nisi

in uno Gedeone (rege Sueciae). Faxit Deus Opt. Max. ut ex voto nostro brevi Sardiniam (Livoniam) in potestate habeat, et Sosthene (rege Poloniae) securam pacem extorqueat.

Alexander (Bethlen Gabor) huc misit nobilem cum literis et mandatis, ex quibus pauca excerpta his adiunxi. Si aliqua ex parte ipsi satisfieri posset, si non hoc, saltem sequenti anno denuo Severum (Caesarem) aggressurus esset. Si in Sardinia (Livonia) negotium confectum erit, sane operae pretium esset (nisi vehementer fallor) ut Scipio Africanus (rex Sueciae) clam ageret cum Spartaco (Bethlen Gabor), ut demum coniunctis viribus moverent simul in Sicambriam (Silesiam) et Sueciam (Bohemiam). Tum in Ungaria (Germania) animos resumerent Principes, et Ptolomaeus (rex Galliae) eo facilius aliis in locis Alcimum (regem Hispaniae) distracturus esset. Hac una ratione debellari posse Julium Vindicem (Caesarem), video, nulla alia. Sed de his arcano scribendi modo hactenus.

In his locis tranquilla sunt fere omnia, incertumque, an aut quid hoc anno Hispani tentaturi sint amplius. Ingens pecuniae penuria facit, ut multa intermittere cogantur, quae alioquin minime neglecturi essent. Infanta cum Marchione Spinola adhuc subsistit in Flandria. Hic aliquam copiarum partem circa Picardiae fines disposuit, et loca maritima Flandriae praesidiis firmavit, an ut Regi Galliae timorem aliquem iniiciat, an quod fortassis ipse timet adventum Classis Britannicae. Etiam in agro Lucenburgensi unam atque alteram legionem distribuit. De Caeto sane solliciti esse Galli videntur, et de Mediomaticum finibus. In Gallia pax an bellum cum Hugonottis, quos vocant, futurum sit, nondum liquido constat. Ferunt novum inter Rupellanos et Regios conflictum in mari intercessisse, victoria obtenta ab illis, et depressis 8 Navibus Gallicis et una

Hollandica. Male audit in his locis Thalassiarcha Hautenus, quem contra Dunkerkanos piratas suas potius vires convertere debere aiunt, quam persequi suae fidei et confessionis socios. Sane haec et aliae causae complures populo occasionem ad varias querelas praebent, et sic paulatim sparguntur ad maiorem aliquam commotionem semina. Varronis (Rutgersii) nostri avunculus 9. 86. 14. 88. 95. 47. (*Musius*) praecipue in odio multorum versatur, et nuper 58. 22. 73. 63. 13. 20. 62. 55. 21. (*Dordrecht*) concursus plebis ad aedes ipsius expugnandas factus difficulter repressus est. Sed redeo ad res Gallicas. Rex mutationem inexpectatam in Italia ad animum revocasse videtur. Mandavit enim, ut subito mittantur in Pedemontium 17,000 peditum et 3,000 Equitum. Etiam in Vallem Teli nam nova supplementa destinata esse dicuntur. Sed interim non dormiunt Hispani et Austriaci, et nisi Galli constantiam maiorem in bene coeptis abhabeant, cito acquisita cito amittent. Spargunt Hispani ubique, maxime in Gallia, novas cum Ordinibus Belgicis inducias in tractatu esse, quod tamen falsissimum est et hi constantissime affirmant, se absque consilio et consensu amicorum ad illas nunquam descensuros esse.

De amissione portus omnium Sanctorum et Civitatis S. Salvatoris in Brasilia res denuo in dubium revocatur, et melior spes exsurgit. Certe nulla adhuc navis ex illis locis appulit, cum tamen quatuor fere iam menses praeterierint, ex quo ab Hispanis divulgati sunt deditionis articuli. Plura iam non succurrunt. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua, et me sibi commendatum habeat. $\frac{1}{2}$ Aug:i anno 1625.

Paene oblitus fueram, quod tamen minime praeterundum est. Mittit Alexander (Bethlen Gabor) Legatos ad Aurelium (electorem Brandeb.), petiturus eius sororem in matrimonium. Nescio an illi spes facta nuper sit, cum res

in Ungaria meliori loco essent. Nunc male votis respondente fortuna ideoque Severi (Caesaris) iram Andreas (elector Brandeb.) metuens, sententiam mutasse videtur. Si itaque Alexander (Bethlen Gabor) aut repulsam tulerit, aut diuturna mora distrahetur, verendum est, ne abalienatus etiam causam communem minori fervore amplectatur in posterum.

Italica hac septimana allata non sunt. Aiunt interfectum in itinere Coloniensem tabellarium, eique omnes litteras ademptas fuisse.

XLV.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 5 Sept. st. n. 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Proposueram mihi hac vice in gravi sollicitudine de Rep. nonnulla communicare cum Ill:ri Gen:te Tua, sed ad publicam calamitatem etiam nova, sed privatā, in domo mea accessit, quae accuratiorem scribendi curam omnino mihi excussit. Exprimam igitur saltem ingentem dolorem ad patronum optime de me meritum merentemque, sive ut relatione tali luctum meum expleam, sive ut me excuseam, ob intermissionem officii, quo alioquin defunctus fuisset. Quae autem est insignis humanitas Ill:ris Gen:tis tuae, non aegre illa feret, quod inter gravissima negotia praeclaras eius actiones hac domestica interpellatione turbem. Incidit nuper ex febris ardenti continua uxor mea in periculosum morbum, ex quo cum paulatim se recolligere inciperet, longe gravior infelicitas afflixit familiam meam, me inprimis in tantum moerorem coniecit, ut nisi ex verbo divino consolationes haurirem, profecto miser essem. Filius meus natu minor, puer rarae indolis, et excitatissimi ingenii, cum altero quodam aequali suo ad aquas proximas opido lavandi causa, insciis parentibus, cum tantam deambulationculam illis concessis-

sent, excessit, et in illis suffocatus misere interiit. Fuit mihi in deliciis, quod in litteris et pietate fere supra aetatem progressus satis felices fecisset, et ego illum ad spem maiorem educandum curarem. Unde graviores etiam luctum nostrum esse facile licet coniicere. Sed cum in voluntate divina mihi acquiescendum sit et in eiusmodi casibus in divina providentia potissimam consolationem inveniamus, operam ut christiani dabimus, ut adiuvante Spiritu S. gratias agamus Deo, quod in eius nunc conspectu vera felicitate fruitur dulcissima animula. Illi:rem Gen:tem Tuam ardentem oro, ut opt. in partem accipiat, hanc indicationem nostram, quam scio sua *συνπαθία*, benigne prosecuturam esse.

De publicis haec tamen paucis attingo. Regem Daniae in summo esse discrimine, sive arma ponat, sive retineat. In Gallia cuncta adhuc incerta, et maiorem metum interni belli, quam spem optatae pacis. Ex Polonia litteras legi a magno viro scriptas, in quibus erat, magnos in illo Regno motus exspectandos, maxime si hic Rex moriatur. Etsi enim multi Austriacae Domui faveant, plerosque tamen ab hac eiusque affectata successione in libera Rep. alienissimos, atque adeo plurimos iam nunc agitare consilia, ut retinendae liberae electionis causa familiam Jagellonicam praetereant, si Regnum vacans fuerit. Quorundam animos et desideria in S. R. M:tem Sueciae, Dominum nostrum clementissimum ferri, quorundam in Principem Transsylvaniae, quosdam fratrem Regis Galliae proposituros esse. Sed haec sunt de futuris contingentibus, ideoque relinquenda oeconomiae divinae et coelesti. Interim ut S. R. M:tas in Livonia feliciter rem gerat, et ex voto suo nostroque perficiat, a Deo Opt. Max. animitus precor. Venerunt nunc, cum haec scribo, litterae ex Anglia ad Regem meum, quas nondum inspicere licuit, cum ex domo luctuosa nondum exeam. Audio mag-

nam inter Ducem Buringamium, et proceres Parlamenti concertationem fuisse. Ingratum his fuit matrimonium Gallicanum, et taedet fere omnes tot sumptuum sine ullo fructu, immo cum damno et dedecore consumptorum. Opto igitur, ut in melius corrigantur omnia. Spero Dn. Vossbergium brevi ad nos rediturum, ex eoque nos cognituros, quo loco res cunctae sint in Livonia, et quid inde nobis expectandum sit. Dn. Rutgersii morbus continuat, cum maximis corporis doloribus. Deum oro, ut tantum virum misericordiae suae oculis adspiciat. An Ill:ris Gentis Tuae frater, Ill:ris ac Generosus vir, et quando in Angliam venerit nondum scio. Inquiram, an aliquid de illo sit in litteris ad Herum meum. Vereor ne ob atrociter saevientem in illo Regno pestem minus laute et commode habitus fuerit. Dn. Spensius ob contrarium ventum diu haesit in Selandia, et vix ante paucos dies in Angliam venire potuit. Plura volente Deo proxime, ubi animum cum bono Deo recollegero. Bene valeat Ill:ris Gentis Tuae, et me in S. R. M:tis clementissima gratia, suoque favore conservet. Loco solito, 5 Sept. stilo loci, anno 1625.

XLVI.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. $\frac{2}{13}$ Sept. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Misit hisce diebus Lentulus (rex Daniae) ad Areopagitas (Ordines) quendam Nobilem, eumque paulo post subsecutus est Venetorum (Ordinum) Agens in rebus apud Siculos (Hanseaticos), eiusdem iussu et nomine. Varia ab his petunt, militem, commeatum, tormenta, alia. Concedentur, ut puto plaeraque, si sumptum Ulysses (rex Daniae) ferre velit. 6. 21. 59. (*Hic*) enim in 14. 23. 9. 52. 28. 47. (*summis*) hoc tempore 19. 10. 56. 26. 74. 15. 33. 40. 107. 13. 20. 14. 29. 47. 75. 11. 32. 2. 35. 51. 81. 30. 48. 88. 31. (*angustiis res est pecuniaria*) ut 14. 38. 93. 74. 41. 17. 50. 80. 70. 47. 100. 14. (*suis expensis*) Ulyssem (regem Daniae) iuvare nequeant. Expetit etiam, ut Jubae (Mansfeldio) addantur 111. 22. 86. 42. 20. 62. 27. 71. 21. 79. 89. (*novae copiae*) quibus alibi hostem distineat. Urget etiam, ut Ptolomaeus (rex Galliae) stet promissis per Legatum nuper sibi factis, se alicubi in Hispaniam (Germaniam) ad distrahendas Severi (Caesaris) vires impressionem facturum esse. Josepho (Camerario) videtur ille multa ubique quaerere, queri ac protestari, ut si forte

119. 34. 90. 2. 75. 83. 14. 91. 59. 62. 92. 11. 15. 102. (*coactus accepta*) quali quali 50. 19. 119. 20. 19. 73. 69. 30. 50. 39. 10. 31. 15. (*pace arma ponat*) eo honestior sit excusatio. Fama hic circumvolat, conflictum ingentem ex utraque parte intercessisse, cum 2. 58. 41. 3. 29. 46. 28. 8. 68. 33. 40. (*clade Tillii*). Qua de re exspectamus in horas ab amicis litteras. Optamus autem, ante omnia, Gedeonem (regem Sueciae) in Sardinia (Livonia) feliciter rem gerere, ut possit primo vere sequentis anni totum suum exercitum versus Sicambriam (Silesiam) deducere. Nam procul dubio tum Alexander (Bethlen Gabor) Julium Vindicem (Caesarem) in Castilia proximisque regionibus aggressurus esset. Habet ille iam Legatum apud Andream (electorem Brandeb.) quem mox sequentur alii, acturi de 69. 79. 15. 48. 33. 52. 82. 51. 81. 87. (*matrimonio*). Ille quidem ad Mansvetum (Josephum) scripsit, non posse Spartacum (Bethlen Gabor) 55. 94. 59. 91. 10. 70. 94. (*hoc anno*) magnos progressus facere, cum nullas prorsus ex Hispania (Germania) copias habeat, sed lustraturum tamen se, educturumque in Arragoniam totum exercitum, ut hac ratione cogat Julium Vindicem (Caesarem) ex Hungaria (Germania) reducere 51. 98. 70. 41. 13. 2. 99. 53. 113. 80. 59. 75. 23. 69. (*nuper collectum*) militem. Sic metum se adepturum Lentulo (regi Daniae), ut alacrius 62. 27. 10. 46. 73. 19. 15. 21. 8. 68. 28. 26. 9. (*contra Tillium*) se defendere possit. Misit nunc etiam Ulysses (rex Daniae) ad Alexandrum (Bethlen Gabor), petens ut quocunque modo Severo (Caesari) negotium facessat, ad quem ab initio ne unam quidem litterulam scribere voluit, quamvis rogatus et monitus. Etiam Aurelio (electori Brandeb.) nunc suadere dicitur, ut desideriis Alexandri (Bethl. Gab.) satisfaciat, atque ita eius Legatos cum plenissima satisfactione dimittat. Sic necessitas et metus consilia flectunt ac mutant. Hoc autem prorsus nunc

accidit, ut illi, qui amicos deseruerunt, nunc se ipsos sua-
que defendere cogantur. Sed de exitu Josephus (Camerarius)
non potest non esse sollicitus. Spartacus (Bethlen Gabor)
quidem adhuc urget 59. 34. 9. 69. 26. 51. 29. 4. 27. 32. 58. 35.
14. (*commune foedus*) de quo toties facta est mentio. Sed
lentum omnino ac incertum videtur futurum negotium, quam-
vis prae se ferat Lentulus (rex Daniae), se eam ob causam
adhuc suos Legatos 66. 30. 56. 42. 52. (*Hagam*) missurum
esse. Mansveto (Camerario) expeditius videtur, si Gedeon
(rex Sueciae) cum Spartaco (Bethl. Gab.) in omnem
eventum tempestive agere et convenire posset. Sed de his
hactenus.

Ex Gallia nondum habemus diu desideratam certitu-
dinem, pax an bellum in illa futurum sit. Scinditur consi-
lium regium in diversa studia, et fieri potest, ut ex ingenio
gentis etiam nostri interdum calidiores sint, quam debebant.
Ex Anglia praeter adiuncta nihil adhuc habemus. Sic et
Parlamenti exitum et pariter ignoramus, an et quando in-
gens illa classis et quo exitura sit. Sunt qui Hispaniam,
sunt qui Flandriam peti censeant, alii opinantur aurum Pe-
ruanum peti, quod ex Havanae portu singulis annis in Hi-
spaniam venire solet. Infanta cum Marchione Spinola Dun-
kerkae adhuc haeret, ubi classis Hispanica nondum vela dare
ventis potuit, nunc etiam a Batavicis 40 navibus paene in
ipso portu obsessa. Ex Brasilia nulla adhuc navis Batavica
appulit, quae certum nuncium de Civitate S. Salvatoris at-
tulerit. Sic inter spem et metum incertis variisque rumo-
ribus animi hominum agitantur. Hic tranquilla sunt fere
omnia. Cras efferetur Delfos corpus defuncti Principis Au-
riaci, sepelieturque in illa urbe consuetis ceremoniis die
Martis prox.

Dn. Rutgersius noster inter gravissimos dolores adhuc cum pertinaci morbo conflictatur, ad quem his diebus accessit etiam febricula. Doleo eius vicem, et a Deo ipsi salutem precor. Bene valeat Ill:ris Gen:tas tua, et me sibi commendatum semper benigne habeat. Dab. loco solito,
1² Septemb. anno 1625.

XLVII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1° Sept. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Jam excursurus eram Leidam, ubi Dn. Heinsius habebit
Orationem funebrem de magno illo Heroë, Principe Mauricio, cuius funus nudius tertius Delftis splendide peractum fuit. Deum precor, ne cum illo etiam felicitas huius confederati Belgii sepulta sit. 21. 105. 20. 51. 14. 29. 70. 28. 9. 13. 32. 48. 23. 52. 22. 69. 111. 33. 26. 112. 9. 35. 15. 19. 46. 41. 27. (*Ingens enim rerum omnium mutatio*) ab eius obitu animadvertitur. Qua de re aliquando scribam accuratius. De Ulysse (rege Daniae) non sine causa 40. 10. 52. 30. 56. 51. 34. 69. 80. 75. 38. (*in magno metu*) sumus. Intellexi enim ex eius hominibus, qui nunc cum Venetis ex mandato eius agunt, nonnulla, quae me sollicitum habent, ne forte 3. 89. 47. 11. 92. 73. 31. 75. 42. (*desperata*) tandem 2. 39. 70. 47. 81. 8. 88. 79. (*consilia*) apprehendat. Audivi ex illis, nisi Areopagitae (Ordines) ipsius desideriis satisfaciant, fieri posse, ut non tantum cum Severo (Caesare) 75. 13. 90. 70. 107. 81. 56. 91. 15. (*transigat*) sed etiam cum ipso Alcimo (rege Hispaniae) se coniungat. Sane indignum Hispanico (Germanico) sanguine facinus est, quod 14. 102. 17. 82. 10. 93. 59. 100. (*Saxomici*)

Lentulum (regem Daniae) tam turpiter deserunt. Sed ipse videtur nonnullis causam dedisse, et de cunctis plura est ab initio statim Menelao (regi Angliae) pollicitus, quam de iis sperare potuit. Quod si ex 19. 20. 9. 86. 53. 30. 15. 21. 87. 70. 32. (*aemulatione*) contra Gedeonem (regem Sueciae), 31. 48. 69. 42. (*arma*) arripuit, antequam de accessu illorum certus fuit, certe de se potius conqueri debebat, quam de aliis. Veneti (Ordines) quidem tot nunc onera sustinent, quibus ferendis vix sunt pares, nedum ut Ulyssi (regi Daniae) 57. 32. 13. 73. 41. 31. 26. 44. 28. 68. 28. 79. (*ferre auxilia*) possint. Sane praesens rerum in Ungaria (Germania) status poscebat, ut cuncti in illa contra communem hostem concurrerent et cum Lentulo (rege Daniae) se iungerent. Nam 55. 94. 62. 99. 50. 71. 48. 80. 14. 74. 94. (*hoc oppresso*) de tota Hispania (Germania) actum est, et tota mox belli moles devolvetur in Venetos (Ordines). Quod nisi Menelaus (rex Angliae) et Ptolomaeus (rex Galliae) praeveniant, hi profecto in magno erunt discrimine. Utinam in concursu tot periculorum Sc. Africanus (rex Sueciae) cum Sostene (rege Poloniae) firmam pacem haberet, ut posset amicis in Hungaria (Germania) succurrere. Nam etiam Andreae (regi Bohemiae) inprimis minantur, et Aurelius (elector Brandeb.) ex nimio metu iussa Julii Vindicis (Caesaris) secuturus esse videtur. Aloisius (elector Saxonicus) vero iamdudum Remp. deseruit. Nihil iam est, quod Josephum (Camerarium) erigit, nisi quod laetatur felici Gedeonis (regis Sueciae) in Sardinia (Livonia) progressu. Illi igitur a Deo innumeros triumphos exoptat. Et de his quidem hactenus.

In Gallia pacem internam et tractant et sperant, sed nihil certi de ea adhuc scribere possum. Legatus tamen Gallicus, qui hic est, hanc factam putat, dicitque, Pontificium Legatum re infecta a suo Rege discessurum esse, vel potius

iam discessisse. Constitutum enim huic renovare et continuare bellum in Italia. Dn. Spensius in Angliam venit, et cum Rege collocutus est, tulitque responsum in primo congressu amicum et commodum. Reliqua in illo regno uti nunc se habent, partim ex adiunctis chartis licet cognoscere, partim proxime scribam accuratius. In orientali Frisia Comes Enno nuper mortuus est, relicta admodum perturbata provincia. Emdenses Auricum occuparunt, quod receptum dedisset Hispanis militibus, qui commercia Emdensium intercipiunt.

Dn. Rutgersii invaletudo continuat, et diebus superioribus ex graviore destillatione etiam linguae et loquelaee usus ei impeditus fuit, quae tamen paulatim cessat. Medici de eius salute sunt solliciti, sed potens est Deus etiam in infirmis. Huius sanctae tutelae Sereniss. Regem Sueciae, Dominum nostrum clementissimum, et tuam Ill. Gen:tem toto corde ardentem commendo. B. V. Loco consveto, 1° 1/2 Septemb. anno 1625. *ὡς ταχιστα.*

(P. S.) Siculi (Ordines) et se et Remp. negligunt. Imparati sunt a rebus omnibus. Igitur 60. 73. 29. 52. 30. 80. (*Bremae*) potissimum metuo, qua intercepta durior esset futura Areopagitarum conditio. Hi nunc unice hoc agunt, ut Ulyssi (regi Daniae) Juba (Mansfeldius) suas copias adducat, quae tamen admodum sunt detritae et exiguae.

XLVIII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1° Sept. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Vix fasciculum pro more obsignaveram, cum ad me accessit Reginae nostrae Secretarius, heri ex Anglia ad nos reversus. Statim interrogavi inter alia numquid audivisset aliquid de Ill:ri ac Generoso viro, fratre Ill:ris Gen:tis tuae, Legato a S. R. M:te Sueciae ad Regem Magnae Britanniae. Nam admodum de eo sollicitus fui, quod fama in Anglia sparsa erat, ac si in piratas Dunkerkanos incidisset. Quam tamen falsam esse non dubitabam, ortam ex eo, quod Dn. Sternschildio in oceano accidisse audiveram. Sed Secretarius Reginae mihi respondit, se Gravesandae Dn. Legatum vidisse, saepiusque cum eo collocutum fuisse. Mansisse autem illum nocte in navibus bellicis Regiis, propter periculum pestis, quae ubique fere locorum grassetur in illo Regno. Misisse autem statim ad Regem M. Britaniae, qui nunciaret adventum suum. Destinasse illi Eius M:tem diem et locum, in vivario quodam, ubi eum auditurus esset. Profecturum itaque Dn. Legatum eo fuisse die Lunae proxime praeterito. Confectis in Anglia negotiis illum huc venturum esse. Expectabo igitur virum optimum summo cum desiderio, nec

patiar, ut in officioso obsequio meo quidquam desiderare possit. Sincere cum eo communicabo omnia, quae scire S. R. M:tem et Ill:rem Gen:tem Tuam interest. Transferam ea in re Dn. Rutgersii nostri in me partes, qui indies fit infirmior, nulloque amplius officio in causis aut negotiis S. R. M:tis defungi potest. Non nisi divino miraculo servari posse videtur.

De publicis audio nunc spargi, factam in Gallia pacem, et classem illam magnam exiisse ex Anglia. In Brasilia Batavis cessisse omnia prospere, salvam urbem S. Salvatoris, et reiectam cum magna clade classem Hispanicam. Certiora inquiram et perscribam, volente Deo, proxime, ubi Leida domum rediero. Superiora autem de Dn. Legato me indicasse, non ingratum erit, ut spero, Ill:ri Gen:ti tuae, nisi forte ea iam aliunde accepit. Quam iterum ex animi sui sententia et nostro voto quam optime valere exopto. Loco consveto, 1° Septemb. anno 1625.

Ei addictissimus
omni st. ac obsequio

Josephus.

In tergo. Illustri ac Generoso D:no, Dn. Axelio Oxenstiern, S. R. M:tis Regnique Suecorum Cancellario, libero Baroni, Eqv. aur. etc. Dom. ac patrono s. s. obs.

(L. S.)

XLIX.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. $\frac{1}{2}$ Sept. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Advenit etiam ante paucos dies ab Ulysse (rege Daniae) Tusciae (Daniae) 2. 19. 10. 59. 20. 8. 68. 30. 13. 21. 23. 14. (*Cancellarius*). Eadem fere ab Areopagitis (Ordinibus) postulat, quae duo illi, de quibus in proximis meis ante octiduum mentionem feci. Inprimis urget, ut Veneti (Ordines) Lentulo (regi Daniae) 31. 26. 17. 28. 53. 33. 41. 9. 80. 15. 46. 79. 51. 75. (*auxilia mittant*), alioquin se, utpote ab omnibus 3. 89. 47. 89. 48. 106. 35. 52. (*desertum*) cum 6. 22. 74. 15. 89. (*hoste*) transacturum esse. Itaque nunc Veneti (Ordines) Jubam (Mansfeldium) cum reliquiis admodum exiguis copiarum versus 38. 92. 74. 83. 73. 5. 81. 52. (*Vesurgim*) conducunt, et nos speramus ab illis impetraturos, ut unam atque alteram legionem ex suis Jugurthae (Mansfeldio) addant. Favit hactenus fortuna Ulyssi (regi Daniae) et 46. 100. 53. 68. 88. 86. 47. (*Tillius*) aliquot clades accepit. Sed cum novus etiam exercitus versus 90. 8. 60. 93. 69. (*Albim*) descendat, verendum est, ne Ulysses (rex Daniae) possit consistere. Cuncti enim 14. 91. 44. 34. 70. 28. 62. 33. (*Saxonici*) et animos et consilium amiserunt. Andreas (elector Brandeb.) inprimis in summo

metu et periculo versatur. Quamvis Severo (Caesari) per omnia satisfaciat, nunquam tamen sinceram eius experietur gratiam. 75. 40. 53. 113. 81. 39. 14. (*Tullius*) in mandatis habet, ut 19. 8. 61. 88. (*Albi*) potiatur, persequaturque Lentulum (regem Daniae) vel in ipsam Tusciam (Daniam). Et certe non huic tantum, sed tandem etiam Biscaiae (Sueciae) grave in sequentem annum discrimen imminere videtur, si tota Hungaria (Germania) in Julii Vindicis (Caesaris) potestatem veniat, quod sane est in proximo.

Josephus (Camerarius) saepe optavit, ut 62. 87. 111. 95. 32. 70. 15. 83. 47. 55. 30. 56. 31. 20. (*conventus Hagae*) aliquando indictus processisset, ut et de 4. 94. 29. 58. 32. 48. 41. (*foedere*) et summa rei deliberari potuisset. Certe adhuc omnino ille necessarius est, et Ulysses (rex Daniae) illum nunc expetit et se Legatos missurum promittit, si etiam Scipio Africanus (rex Sueciae) assenserit. Itaque cum desiderio exspectamus Dn. 98. 22. 14. 47. 1. 41. 13. 65. 40. 81. (*Vosbergii*) nostri reditum, qui de Gedeonis (regis Sueciae) voluntate ac consiliis quam plenissime nos edoceat. Nam nisi hanc hiemem recte collocaverimus, ut proximo vere vim vi repellere possimus coniunctis animis viribusque, actum erit de communi omnium, atque adeo de totius Reip. salute. Quis enim scopus a tot annis Alcimo (regi Hispaniae) propositus fuerit, minime obscurum est. Gedeon (rex Sueciae) vero Sosteni (regi Poloniae) vix par fuerit, ubi Severi (Caesaris) et Tryphonis (regis Hispaniae) viribus subnixus bellum Sc. Africano (regi Sueciae) illaturus esset. Faxit igitur Deus, ut rebus ex animi sententia feliciter gestis Primislao (regi Poloniae) pacem extorqueat, ut insequenti anno amicis possit succurrere, vel potius in ipsa Sicambria (Silesia) Severum (Caesarem) aggredi. 23. 53. 57. 32. 68. 63. 81. 26. 74. (*Ulfeldius*) quidem hic firmiter asseverat, habere Ulyssem (regem Daniae) ve-

luti in manu pacis faciendae arbitrium, sed fieri potest, ut fallatur, utque vel invitus bellum prosequi cogatur, nisi sua amittendi periculum subire velit. Bonum vero factum Gedeon (rex Sueciae), ut mea quidem est opinio, faceret, si et Lentulo (regi Daniae) et Aurelio (electori Brandeb.) scriberet, hortareturque eos ad fortitudinem et constantiam, promittens, non defuturum se amicis, ubi Sostensem (regem Poloniae) in ordinem redegerit.

Hic cuncta post Periclis (principis Aur.) 99. 60. 28. 46. 69. (*obitum*) in peius mutari videntur. Illius enim 57. 48. 19. 75. 80. 73. (*frater*) neque auctoritate, neque animi robore Constanti (Mauritio) par esse videtur, et inter Venetos (Ordines) viles quaedam animae sunt, quae privatae utilitatis causa negligunt Remp. Nunquam 9. 33. 70. 26. 14. (*minus*) fecerunt, quam 66. 22. 62. 30. 10. 51. 27. (*hoc anno*), cum tamen nunquam 15. 31. 52. 69. 42. 65. 51. 35. 69. (*tam magnum*) habuerint 32. 77. 41. 48. 59. 40. 46. 38. 69. (*exercitum*). Itaque in futurum admodum sum sollicitus, ne graviores mutationes exoriantur. Possent illae cum bono Deo declinari, si commune 57. 39. 3. 83. 14. (*foedus*) hic fieret, ita ut hanc etiam ob causam dictus 59. 34. 10. 86. 80. 51. 75. 95. 14. (*conventus*) sit necessarius. Et de his quidem hactenus.

In Gallia magna spes pacis est, sed spes hactenus. Rex tamen decrevit continuare bellum in Italia, quo iterum magnas copias missurus est. Veneti et Regi et Sabando pollicentur omnia, si serio bellum Hispano inferre velint. Ex Anglia nihil iam habebamus. Ignoramus itaque, an classis exierit, aut in portu adhuc haereat. Parlamentum reassumetur brevi, in quo spes est melioris successus, si Rex sinceris populi sui monitionibus locum dederit. Dux Buckinghamius non erit extra periculum, cuius nimiam potentiam coherceri Ordines expetunt. Examina bunt sane eius actiones,

quae hactenus omni bono successu caruerunt, et infinitae pecuniae sine ullo fructu inanissime consumptae sunt. Sed de his rectius Dn. Spensius ex ipsa Anglia scribet, et referet ad Herum reversus Ill:ris et Generosus vir, frater Ill:ris Gen:tis Tuae, cuius ad nos adventum indies unice expectamus. Deus illum ducat custodiatque. Optarem sane eum advenire, antequam Daniae Regis Legatus a nobis discederit. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua, et me meamque fortunam sibi benigne commendatam habeat. Loco consveto
 14 Septemb. anno 1625.

L.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 3 Oct. st. n. 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Eram modo occupatior, cum Dn. 23. 8. 57. 20. 53. 3. 21. 26. 14. (*Ulfeldius*) intra paucas horas a nobis discessurus sit. Obtinuit is tandem, ut Veneti (Ordines) navibus ac annona Jubam (Mansfeldium) instruant, addantque illi 3. 52. 28. 8. 68. 19. 11. 29. 58. 33. 15. 35. 9. (*3 millia peditum*) quibus trimestre stipendium daturi sunt. Sic cunctae illae copiae recta 30. 58. 38. 32. 47. 83. 13. 5. 40. 52. (*ad Vesurgim*) pergent. Utinam tempestive ad Ulyssem (regem Daniae) perveniant! Is praeter suam mentem et exspectationem 1. 41. 53. 68. 81. (*belli*) necessitate implicitus, cuncta ubique nunc quaerit propriae salutis causa, quae alienae ergo nunquam tentaturus fuisset. Mirabilia sunt Dei iudicia. Faxit ipsi hactenus fortuna, utque constanter porro faveat, toto pectore voveo. Gravissime queritur, se contra datam fidem a sociis deseriri: polliceturque nunc opes viresque suas, si Menelaus (rex Angliae) promissis satisfaciat, et Areopagitae (Ordines) communi hosti se opponant in posterum quoque fortiter. Lentulum (regem Daniae) enim probaturum virtutem suam et fidem Reip. cum omnem spem de se conceptam Severus

(Caesar) fefellerit, et 46. 88. 8. 103. 93. 83. 74. (*Tullius*) hostilitatis initium fecerit. Cum vero ingens toti causae discrimen immineat, si forte (quod Deus avertat) Ulysses (rex Daniae) aut vi aut fraude coactus 31. 48. 69. 42. 50. 22. 51. 79. 75. (*arma ponat*) idcirco Menelai (regis Angliae) et Marci (regis Galliae) Legati, tum ipsi etiam Areopagitae (Ordines) consultum necessariumque esse censent, ut 2. 27. 70. 86. 92. 111. 75. 95. 74. (*conventus*) qui iamdudum 6. 90. 56. 91. 101. (*Hagae*) esse debuerat, adhuc instituatur, ad minimum sub finem Mensis 10. 34. 98. 20. 69. 60. 73. 88. 14. (*Novembris*) proximi. Annuit Dn. 26. 53. 64. 92. 68. 58. 93. 23. 47. (*Ulfeldius*) Lentulumque (regem Daniae) suos missurum promisit, ut qui ipse nunc commune cum ceteris 117. 87. 29. 63. 35. 74. (*foedus*) expetat. Et revera in toto paene terrarum orbe res eo redactae nunc sunt, ut omnino expediat communem alicubi de rerum summa consultationem institui. Ea nisi celeriter et hoc anno fit, sequens mox cuncta variis mutationibus ac periculis adeo involvet, ut etiam 62. 87. 10. 38. 29. 51. 15. 83. 47. (*conventus*) amicorum difficiles in posterum futuri sint. Deliberandum itaque Gedeoni (regi Sueciae) erit, ut tandem pro singulari et eximia sua prudentia statuatur, quid in hoc negotio ipsi faciendum sit, ne Ulysses (rex Daniae) ullam neglectae Reip. periclitantis culpam in ipsum derivare possit. Vellem in hoc commoditatis articulo, cum adhuc Ulyssis (regis Daniae) Legatus nobis adfuit, ex Sicilia (Anglia) quoque advenisse Ill:rem ac Generosum virum, Legatum Scipionis Africani (regis Sueciae), ut ita coniunctis animis consiliisque de tota re statui potuisset. Sed is nondum comparet, nec quidquam certi de eius adventu percipimus, cum iam toto paene mense nullae ex Cypro (Anglia) litterae alatae fuerint. De Dn. 74. 50. 20. 10. 14. 21. 40. (*Spensii*) etiam actione nihil hactenus audivimus amplius. Sed quidquid sit,

cum etiam Venetorum (Ordinum) Legatus ad Gedeonem (regem Sueciae) hoc negotium urserit, non dubito, quin aliquid certi firmique de eo brevi habituri simus. Veneti (Ordines) profecto inprimis desiderant, ne Gedeon (rex Sueciae) in illo aliquid in se desiderari patiatur, utpote in quo 11. 53. 38. 74. 64. 33. 58. 86. 62. 21. 19. 41. (*plus fiduciae*) quam in Ulysse (rege Daniae) collocant. Unum hoc maximumque incommodum incidit, quod pertinax et plane chronicus Varronis (Rutgersii) morbus impedit, quod nihil hic publice nunc agere possit, et de eius salute medici plus adhuc metuant, quam sperent. Itaque nisi peculiaris a Scip. Africano (rege Sueciae) Legatus ante dicto Mense aut paulo post adsit, difficultas summa oritura est, cum etiam temporis brevitās, et tanta locorum distantia tempestivum litterarum commercium impediat. Valde Josephum (Camerarium) hae considerationes excruciant, cum et Reip. amantissimus sit, et tam ardenti devotione ac studio Gedeonem (regem Sueciae) prosequatur, ut huius sublimitatem, gloriam et auctoritatem cunctis aliis rebus anteferat. Igitur humiliter Ill:rem Gen:tem Tuam implorat, ut in re tam gravi sine ulla mora celerem expeditionem procuret, quocunque illa tandem modo fieri poterit. Speramus interea nos laetos in Sardinia (Livonia) vicinisque locis Gedeonis (regis Sueciae) progressus audituros, eumque a Sosthene (rege Poloniae) si 10. 94. 70. 11. 30. 59. 29. 52. (*non pacem*) saltem 8. 22. 51. 56. 33. 27. 13. 32. 14. 40. 70. 63. 95. 119. 33. 42. 47. (*longiores inducias*) extorsurum esse, ut possit eo citius et fortius versus Sueciam (Bohemiam) aut Sicambriam (Silesiam) Julio Vindici (Caesari) negotium facessere, quo uno etiam simul cum Rep. Aurelius (elector Brandeb.) servari, et Alcimi (regis Hispaniae) Severique (Caesaris) hactenus nimis luxurians fortuna refrinari ac infringi posset. Eo enim isolentiae hi nunc progressi

sunt, ut terra marique cuncta sibi cessura non dubitant, illa Severo (Caesare), hoc Tryphone (rege Hispaniae) imperium tenente et res potissimum gerente. Nec Hispaniae (Germaniae) terminis illorum cupiditas ambitioque concluditur, in ipsam Biscalam (Sueciam) Tusciamque (Danium) penetrare contendunt. Sed de his hactenus secretiori stilo.

Marchio Spinola adhuc Dunkerkae haeret. Cum aër illo loco minus salubris sit, ibique Don Luigi de Velasco nuper diem suum obierit, magnam pertinaciae illi causam subesse necesse est. Cumque Batavi Portum Omnium Sanctorum in Brasilia una cum Civitate S. Salvatoris amiserint, (venerunt enim nunc ex illo loco Batavorum milites praesidiarii) classem reducem satis firmam habeant, multasque adhuc in Hispania, Cantabria et aliis locis naves instruant, minime ambigendum est, res magnas mari gerendas illos sibi proposuisse. Non enim tantum Anglicanae Classi se opponent, sed aliis etiam aliis in locis negotium facessent, qui occasionum commoda cunctatione sua perdiderunt. Quod si hostes communes (qui unus illis scopus) Vesurgi Albique potirentur, Hanseaticaeque Civitates in illorum potestatem venirent, in quo periculo tum Sueciae Daniaeque Reges futuri essent, nemo est, qui non intelligat. Eo iam res devenerunt, ut non de uno Palatinatu, aut sola Germania certetur, sed de Monarchia totius Orbis Christiani. In Italia redintegratur bellum, et inconstans fortuna ludit suum ludum. In Gallia pax nondum certa est. Rumor spargitur, Subisium in conflictu cum Batavis navali succubuisse, et Rupellanos ex vindictae cupiditate cunctos Belgas in sua Civitate trucidasse. Quod pessimum factum foret. Verum expectamus certiora et meliora. Nunc mitto, quae habebam, plura exspecto diebus proximis. In Germania cuncta nunc itinera impedita sunt, ut rariores litteras ab amicis accipiam.

Nonnullae etiam semel atque iterum interceptae fuerunt.
Bene valeat Ill:ris Gent:as Tua, atque S. R. M:ti Domino
nostro clementissimo quam humilime me meamque fortunam
commendet. Loco consveto, 3 Octobris, st. n. anno 1625
quam celerrime.

II.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Ha-
gae Comitibus d. ^{29 Sept.}_{10 Oct.} 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Advenit ante paucos dies ex Cypro (Anglia) Illustris Legatus Gedeonis (regis Sueciae), et commodum accidit, quod Dn. 23. 8. 57. 20. 68. 3. 21. 26. 9. (*Ulfeldium*) adhuc vidit, cum quo semel atque iterum collocutus est. Sed cum ipse procul dubio in suis hic adiunctis cuncta, maxime in Sicilia (Anglia) gesta, quam plenissime referat, idcirco in illis enarrandis mea industria non est opus. In Areopagitarum (Ordinum) consessum Dn. Legatus postridie, quam venit, splendide introductus, horum sumptu honorifice admodum habetur. Student illi probare devotionem suam Gedeoni (regi Sueciae), sic ut sperem huic in omnibus satisfactum iri. Josephus (Camerarius) nihil officii studiique praetermittet, ut aegrotantis Varronis (Rutgersii) vices interim suppleat, et Dn. Legati voluntati obsequatur. Ulyssis (regis Daniae) Legatus a Venetis (Ordinibus) legionem, de qua nuper scripsi, obtinuit, nec nisi tranquilliori rerum statu sumptus in eam facti repetuntur. Juba (Mansfeldius) cum suis copiis est in itinere, quae iam in progressu numerum 4000 peditum et 900 equitum attingunt. Fama rei maior

erit, quam res ipsa, et Mansvetus (Camerarius) coniicit, inter Lentulum (regem Daniae) et Jugurtham (Mansfeldium) non fore diuturnam concordiam. Turnus iam erit cum Ulysse (rege Daniae), cui 52. 19. 15. 29. 13. (*mater*) ad conscribendum militem pecuniam dare vult, et eius opem subditi cunctis votis exposcunt, sic ut non dubitem, illum brevi aliquid motus in illis locis excitaturum esse. Modo Lentulus (rex Daniae) 2. 22. 10. 47. 75. 30. 51. 74. (*constans*) maneat, et hiems haec mature tribuatur necessariis ad conjunctionem et causam communem consiliis, non erit desperandum de Rep. Hoc unum multos, qui Sc. Africano (regi Sueciae) ex animo favent, habet sollicitos, quod de 4. 27. 32. 58. 41. 48. 80. (*foedere*) tractando nec Gellius (Rutgersius) hactenus similia ceteris mandata habeat, aegerque nulli actioni interesse possit, et ex Biscaia (Suecia) Legatus alius tam cito adesse nequeat. Sperabant Veneti (Ordines) hunc Legatum ex Cypro (Anglia) reversum ea potissimum causa adventurum fuisse, quo casu Dn. 35. 53. 64. 89. 68. 58. 33. 38. 14. (*Ulfeldius*) prae se ferebat, se hic mansurum esse. Constituisse enim Lentulum (regem Daniae) in tale 57. 34. 92. 63. 83. 47. (*foedus*) ire, et si ceteri idem faciant, se non defuturum afflictis amicis, sed una cum illis vindicaturum in libertatem Hungariam (Germaniam). Quantum igitur fieri poterit, accelerandum erit, ne hac in parte quid a Gedeone (rege Sueciae) neglectum fuisse, Ulysses (rex Daniae) cavillari queat. Si enim huius lusus eum poenitere incipiat, cuncta rimabitur, qua ratione culpam ac invidiam a se in alios derivare ac coniicere possit. Cum tamen fortunam hactenus satis habeat propitiam, forte progredietur eo alacrius, nisi etiam rei privatae studium eum retrahat.

A Menelao (rege Angliae) iacta est cum Venetis (Ordinibus) alea, forti sane consilio, sed periculoso, nisi cele-

ritate et constantia frangatur Alcimi (regis Hispaniae) potentia. Dn. 47. 11. 101. 70. 74. 40. 86. 14. (*Spensius*) huc scripsit, se brevi cum responso commodo discessurum esse ex Sicilia (Anglia). Me tanta locorum intercapedo, et temporis brevitās valde sollicitum reddit, an quemadmodum praesens rerum status postulat, cuncta ubique ita praeparari constituique queant, ut 95. 20. 73. 29. (*vere*) proximo commune a 59. 82. 70. 57. 87. 63. 32. 48. 79. 15. 88. 14. 1. 41. 8. 68. 95. 9. 5. 80. 73. 93. (*confoederatis bellum geri*) possit. Sed hoc Deo, et Gedeoni (regi Sueciae) curae erit. Interim Dn. Vossbergium reducem summo desiderio expectabimus. Scribam cum fratre Ill:ris Gen:is Tuae, volente Deo, plura. Nunc igitur abrumpo, et tantum peto submitte, ut apud S. R. M:tem me meamque fortunam commendet, qui in hoc exsilio ab eius clementia et benignitate conservationem meam unice mihi polliceor. B. V. Raptim, loco consveto ^{29 Sept.} _{10 Oct.} anno 1625.

LII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 44 Oct. 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Comitatus sum Amstelrodamum usque fratrem Ill:ris Gen:tis Tuae, qui nudius quartus inde discessurus erat. Deum toto pectore precor, ut tantum virum saluum atque incolumem ad S. R. M:tem et familiam suam reducat. Exorta enim hac nocte gravi tempestate admodum de eius salute sum sollicitus, cum quidem antea in mari, maxime in suo ex Anglia adventu in magno fuerit discrimine. Dedi Dn. Sparre, qui cum D:no Legato erat, satis magnum ad Ill:rem Gen:tem tuam fasciculum, quem sine dubio studiose curabit, et ego adiunctas litteras per Leonhartum a Sorgen Rigam transmittere iussus sum. Cum vero ab illo intellexerim, raros nunc commeare in Sueciam ex Hamburgo tabellarios, idcirco admodum vereor, ne cuncta, quae ex his oris ad Ill:rem Gen:tem tuam a me veniunt, tarde nimis reddantur. Ego vero singulis septimanis meas Hamburgum mittere soleo, quae spatio 7 aut 8 dierum eo perferuntur, sic ut facile ratio iniri queat, an omnes, et quo tempore quae allatae sint. Certe nulla in me mora est, et cupio S. R. M:ti probari qualemcunque diligentiam meam. Rerum autem, quae

nunc ubique fere in gravi motu sunt, magnitudo, et S. R. M:tis praeclarae heroicaeque intentiones omnino exigere videntur, ut certi Cursores sint, qui ultro citroque litteras quam celerrime perferre possint. Ceterum quantum ad negotia publica attinet, Ill:ris et Generosus vir, Dn. Legatus ad S. R. M:tem redux cum bono Deo, omnia quam plenissime referre poterit. Igitur in meis aliquantum ero brevior, ne molestiam Ill:ri Gen:ti tuae adferens peccem in commoda publica.

Attingam tamen pauca. Contracto inter Regem M. Britanniae et D:nos Ordines foedere, cuius exemplum Dn. Legatus S. R. M:ti ostendet, nunc utrique in eo laborant, ut alii quoque Reges et Principes, qui Hispanicum iugum formidant, ad illud accedant. Igitur nunc ex hoc loco Dn. Arsenius Somerdickius in Galliam Legatus proficiscitur, ut Regem in partibus retineat, Hugonottis, quos vocant, pacem impetret, et continuationem belli Italici urgeat. Foedus ipsum non ingreditur ille Rex, ut opinor, sed adiuvabit tamen suo modo, ut illud stabiliatur, et simul afflicta ambitione aliorum Resp. liberetur ab iniusto et tyrannico dominatu.

Ex Anglia Diu nullas litteras accepimus, cum omnes ibi portus clausi hactenus fuerint. Venerunt tamen fide digni, qui affirmant classem 185 velis conspicuam $\frac{1}{8}$ huius Mensis exiisse, et in Oceano conspectam fuisse. Mansisse 4:tuor Naves, quae 20 Batavicas ad Classem conducerent. Pontificii sinistram de morte Regis Caroli famam sparserant, sicuti in fabricandis mendaciis industrii sunt. In Illis pravum sibi scopum propositum habent, cum mala et adversa nobis in vulgus disseminant. Nam et Bethlenium Principem diem suum obiisse scribunt, et Regem Daniae fere totum suum Equitatum in confictu amisisse, deletis etiam paene ad interneccionem pedite Brunsvicensi selecto ex subditis, qui Wal-

lensteinio transitum impedire conati fuerant. Sed cum circumstantiae nullo modo verisimiles additae sint, speramus meliora, et certiora nobis adferet Dominus Vossbergius, quem ex castris Danicis huc redeuntem in singulos dies expectamus. Mansfeldius cum suis copiis, quae indies accrescunt, iam ad Vesurgium erit. 3000 peditum, quos D:ni Ordines mittunt, 30 huius Enckusae navibus imponentur. Utinam tempestive in castra veniant, et Rex Daniae peditatu auctus hostium insolentiam magis magisque compescat. Si 2. 22. 10. 26. 32. 51. 15. 35. 47. 6. 19. 56. 21. 41. 70. 14. 28. 80. 51. 74. 33. 107. (*conventus Hagiensis*) procedit, mense insequenti, Josephus (Camerarius) daturus est diligentem operam, ut accuratissima Gedeonis (regis Sueciae) habeatur ratio, cuius felices in Sardinia (Livonia) et contra Sosthenem (regem Poloniae) expeditiones ingenti cum applausu hic accipiuntur. Sed nos ex ipsa Sardinia (Livonia) res a tanto Heroë gestas expectare malumus, inprimis an Sc. Africanus (rex Sueciae) Primislao (regi Poloniae) 11. 30. 69. 20. 9. 31. 38. 46. 33. 10. 58. 83. 62. 40. 42. 74. (*pacem aut inducias*) extorserit. Talia enim nos scire ante 119. 27. 51. 86. 92. 70. 75. 52. (*conventum*) aut in hoc ipso, sane operae pretium esset. Varronis (Rutgersii) morbus hoc rerum statu multa impedit, de cuius salute cum Medici omnino desperent, aliae rationes ineundae erunt, ne quid negligatur in negotiis tanti momenti. Sed de his et alias scripsi, et Mansvetus (Camerarius) expectabit mandata ex Biscaia (Suecia) aut Sardinia (Livonia). Redeo nunc ad alia.

In Italia progressum rerum motus intestini in Gallia impediverunt. In Valli Telina Galli non exiguam nuper cladem acceperunt, quae res eos ad vindictam exacuet. Legatus Gallicus hic affirmat, velle Regem subditis suis pacem reddere, et totis viribus renovare ac persequi bellum Ita-

licum. Hoc iuprimis urget Sabaudus, qui sine illo stare nequit, ut Venetis unum hoc propositum, ut frangatur nimia Hispanorum in Italia potentia. Sequens annus videtur futurus esse criticus. Modo hac hieme cuncta rite concorditerque a nostris ubique praeparentur, ut insequens aestas oppressis indigne ab hostibus liberationem afferre possit. Scio ad eum finem Gedeonem (regem Sueciae) nihil studii laborisque praetermissurum esse. Bene valeat Ill:ris Gen:tas tua, et S. R. M:ti devotissima obsequia mea gratiose commendans mea commoda benigne promovere, ut fecit hactenus, pergat. Loco consveto, $\frac{1}{2}$ Octobris, anno 1625.

LIII.

**L. Camerarius ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 38 Oct. 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Heri sub vesperam advenit cursor S. R. M:tis ex Lithuania, qui utrumque fasciculum ab Ill:ri Gen:te tua mihi inscriptum statim reddidit. Apertis ac perlectis eius prudentissimis litteris, cum cognovissem, Dn. Rutgersio nostro p. m. mandata mitti, quibus in Conventu Hagiensi, si ille progredereetur, S. R. M:tis nomine interveniret, et pro eius et Reip. commodis cum Legatis ceteris ac D:nis Ordinibus ageret, eo magis ob mortem singularis eruditionis viri summiq; amici indolui. Nam is praeterita Die Dominica 12 huius sub 11 horam meridianam placide obdormivit, cum per dies paene 14, fere sine loquela usu, et mente parum sibi constante iacuisset. Corpus diuturno morbo, et gravissimis doloribus exhaustum ac paene consumptum fuit. Vidit illum decumbentem Ill:ris ac Generosus vir, frater Ill:ris Gen:tis Tuae, et quo statu illum viderit, coram referre poterit. Ceterum quid de fasciculo et theca illi inscripta faciendum nunc sit, vix apud me statuere possum. Sunt enim argumenta, quae in diversa animum meum distrahunt. Nam cum in suis ad me 5 Sept. scriptis Ill:ris Gen:tas Tua in-

nuat, transmittere nunc S. R. M:tem ad Dn. Rutgersium in amplissima forma mandata, quae ut mecum ille communicaret, iussus sit, et me ex ipsis originalibus cuncta accurate cogniturum esse: idcirco hoc tam inopinato casu interveniente, S. R. M:tem clementer accepturam putare possem, si reserarem et inspicerem etiam illa, quae ad Dn. Rutgersium destinata fuerant. Idque eo magis, quod nisi in Conventu constaret aliquid de re ipsa ceteris, qui de confoederatione communi hic acturi sunt, facile morae aliorumque incommodorum causa, quae ex intermissione evenire possent, S. R. M:ti a quibusdam imputaretur. Ex altera parte me retrahebat, ne in audaciae crimen incurrerem, si Regias litteras ad alium scriptas et obsignatas sine iussu aperirem, aut citra mandatum negotiis tam arduis me ingererem. In hoc igitur rationum conflictu et Sereniss: Bohemiae Regis, Domini mei clementissimi, mentem explorare constitui, expectareque adventum Dn. Vossbergii, qui procul dubio iam a Rege Daniae discessit et est in itinere tum etiam praestolari, an et quando ille Conventus hic certo futurus sit. Sic in arena, quod dicitur, et ex ipsa necessitate consilium nobis capiendum erit. Interim et fasciculus, et theca, de quibus dixi, apud me remanebunt in fideli custodia. Illa tamen in itinere nonnihil confracta est, ut statim apparuerit, praeter chartas nihil aliud in ea contineri. Vellem sane, ut si ulla ratione fieri posset, quantocyus S. R. M:tas per Ill. Gen:tem Tuam declararet clementissimam voluntatem suam super novo hoc emergenti, et quid in posterum etiam in suis rebus ac negotiis, et qua ratione ac per quos fieri atque expediri desideret.

Ego si aliorum etiam suasu atque consilio, antequam S. R. M:tis ulteriora mandata adveniant, ad Dn. Rutgersium p. m. destinata resignavero et legero, (quod tamen nisi ex-

trema urgente necessitate non faciam) ita tamen caute et in secreto habebō omnia, ut nulli mortalium demonstrantur aut communicentur, nisi quae sine ulla laesione autoritatis et Maiestatis Regiae tuto ac sine periculo pateferi possunt. Cum enim omnium consiliorum S. R. M:tis rationes et progressus probe mihi noti sint, atque ita non dubitem, maxime cum etiam Ill:ris Gen:tis Tuae litterae in eo me iterum confirment, illam a laudatissimo suo et heroico proposito nunquam declinaturam, idcirco omni opera, studio ac fide cuncta eo directurus sum, ut ante omnia re ipsa satisfiat S. R. M:ti, atque ut non tantum fundamento certo vitantur institutae actiones, sed etiam inprimis, ut exacta servetur aequalitas inter S. R. M:tem et Regem Daniae, siquidem hic in bello continuando constans mansurus erit, aut si ille resiliere velit, ut tum summa rerum S. R. M:ti soli committatur, illis conditionibus, de quibus iam saepius actum est, et quas in mandatis ad Dn. Rutgersium immutatas fuisse non existimo. Utinam vero Cursor ille, qui haec attulit, advenisset citius, aut saltem praesente adhuc fratre Ill:ris Gen:tis Tuae. Ita huius consilio et autoritate rectius de toto negotio certi aliquid constitui potuisset. Praevidebat ille quidem mecum tristem hunc cum Dn. Rutgersio exitum, atque in hunc eventum me praesente Dn. Heinsio, affini Dn. Rutgersii, iniunxit, ut hoc mortuo cunctas chartas, quae ad S. R. M:tis negotia spectarent, una mecum obsignaret, ut ita separatim ab aliis defuncti rebus asservari possent, donec iuberet S. R. M:tas quid de illis fieri vellet. Sed ille nihil de eo mecum communicare voluit, et utuntur isti homines plaerumque ingenio suo, et habent fortassis considerationes singulares, in quas ut ego curiose non inquirō, ita etiam finem non assequor. Haec autem urgente me fide et devotissimo erga S. R. M:tem obsequio prolixius attingere

volui, ut eo maturius in futurum rebus suis S. R. M:tas hic
 consulere, et necessaria nobis mandata transmittere possit.
 Ego interim, ut et in posterum, quamdiu vixero, in mea di-
 ligentia, labore et cura nihil praetermittam in omnibus rebus,
 quas ulla ratione ad S. R. M:tem spectare arbitratus fuero.
 Ill:ris vero Gen:tas Tua sine dubio accurate adhuc meminit,
 quae mecum Gripsholmii in ultimo congressu nostro egerit,
 quid ego tum responderim, et quae nuper etiam aliquoties
 subiecerim. Ea non repeto, sed eius potius gratiosam res-
 ponsionem cum tempore expectabo. Hoc autem mihi pol-
 liceor, S. R. M:tem importunis aliorum precibus, qui Dn.
 Rutgersio subrogari expetent, non ita cito locum daturam,
 sed si forte commoditas illa mihi contingere nequeat, meo
 tamen consilio clementissime usuram esse. Sunt enim mag-
 nae dubitandi rationes, utrum expediat Batavorum hic opera
 in patria S. R. M:tem uti, maxime in hac scissura et muta-
 tione rerum paene omnium, ubique plaerique ad sua potius,
 quam publicum respiciunt. Sed de his ulterius communi-
 candi aliud fortassis commodius tempus erit, maxime ubi ab
 Ill:ri Gen:te Tua aliquid saltem indicii accepero, an, aut
 quid mihi sperandum sit. Interea ne quid negligatur in illis,
 quae Dn. Rutgersius p. m. si vixisset, expedire potuisset,
 fidelem sum daturus operam, et si in conventu, brevi, uti
 putant, futuro quid firmi solidique concludatur, ut tum illud
 sine mora ad S. R. M:tem aut perscribatur, aut Legatio de-
 stinetur, aut denique ut novus Conventus sub initium inse-
 quentis anni instituatur, ad quem S. R. M:tas peculiarem
 Legatum amandare queat. Precor autem Deum Opt. Max.
 ut frater Ill:ris Gen:tis Tuae quamprimum salvus atque in-
 columis in patriam, atque ad S. R. M:tem redeat, qui re-
 liqua coram enarraturus est, ita ut nolim prolixiori sermone
 Ill:ri Gen:ti Tuae molestus esse. Scribam etiam, volente

Deo, proxima occasione plura, inprimis ubi cum Dn. Vossbergio collocutus fuero. Interim etiam ex inferiore Saxonia certiora cognoscemus, et quid tandem consilii Rex Daniae initurus sit. Nam cum hoste potente et tot annis victorioso, in terra etiam amica, illi res est, et Principum animis distractis, atque in consternatione publica singulare Dei beneficium erit, si ex tot tantisque difficultatibus se extricare poterit. Re scilicet ipsa nunc experitur, quam periculosum sit, sine certo solidoque fundamento, sine fixo rectoque scopo tentare belli aleam: experitur, se Unitorum exemplo edoctum hostem non exspectare, sed in suo agro ac territorio aggredi debuisse: Experitur, non submissis litteris et praeiudiciis causae communi oblationibus Remp. restitui posse. Sed Deus, qui in has difficultates illum mirabiliter traxit, largiatur etiam felicem exitum, saltem ut tot oppressi populi spem aliquam suae liberationis concipere possint. Quae 11. 48. 21. 10. 2. 29. 50. 14. 23. 28. 51. 19. 13. 33. 20. 70. 47. 33. 74. (*Princeps Vinarensis*) Davidi (regi Bohemiae) scripsit, ut et alia quaedam, his adiunxi, missurus subinde alia, quae ad nos pervenient. Jubam (Mansfeldium) cum suis copiis iam ad Ulyssem (regem Daniae) pervenisse speramus. Sed ego metuo, ne parum commodi ab hac accessione Lentulus (rex Daniae) percepturus sit. Nam notum mihi est Jugurthae (Mansfeldii) ingenium, nec illud Ulysses (rex Daniae) ferre diu poterit. Iosephus (Camerarius) vero inprimis Andreae (electoris Brandeb.) metuit, si quod verisimile est, et Lentulus (rex Daniae) vix impedire poterit, pars exercitus 15. 40. 8. 53. 81. 30. 70. 88. (*Tilliani*) ad 31. 68. 1. 93. 9. (*Albini*) usque penetret. Graeci (Hanseatice) neque sibi neque aliis recte consulunt. 6. 42. 5. 2. 60. 26. 73. 5. 35. 69. (*Hamburgum*) tamen et 61. 108. 80. 112. 79. (*Brema*) ad defensionem se parant. Sed plerique in illis oris, ut est in proverbio, alterum pe-

dem in calceo, alterum in pelvi habent. De Aurelio (electore Brandeb.) eo magis sum sollicitus, quod nova inter ipsum et Alexandrum (Bethlen Gabor) affinitas neque Severo (Caesari), neque Sostheni (regi Poloniae) placere potest. Recte, meo quidem sensu, Gedeon (rex Sueciae) facturus esset, si Andreae (electori Brandeb.) animum adderet, moneretque, ne diutius imparatus staret, promittens illi in eventum auxilia. Recte etiam, si cum Spartaco (Bethl. Gab.) amicitiam tempestive contraheret. Est apud illum vir bonus et eruditus, cuius fidem et industriam perspectam habeo, nomine Comit̃s 75. 38. 13. 73. 89. 70. 14. 93. 74. (*Turrensis*) senioris. Vocatur Paulus 46. 73. 90. 14. 120. 86. 13. 56. 92. 48. 98. 14. (*Strasburgerus*). Is si iuvaretur a Sc. Africano (rege Sueciae) mediocri salario annuo, 300 forte Imperialium, cuncta ex Castilia (Hungaria) ad Gedeonem (regem Sueciae) perscribere posset. Speciminis loco adieci quandam eius Relationem ad antedictum Comitem. Nos indies ab Alexandro (Bethl. Gab.) unum ex Legatis exspectamus, qui nuper 60. 101. 13. 68. 21. 8. 28. 33. (*Berlini*) fuerunt et etiam Ulysses (rex Daniae) ad Spartacum (Bethlen Gabor) misit, cuius antea ne nomen quidem audire voluit. Ita necessitas saepe mutat consilia.

De foedere inter M. Britaniae Regem et D:nos Ordines Dn. Gabriel Oxenstiern (quem ubi advenerit, officiosissime a me salutari velim) exhibitis eius tabulis cuncta referet, quas eam ob causam non mitto. Illius causa Dn. Sommerdickius Arsenius hodie in Galliam discessit. Multum in eo situm erit, quid Rex Galliae responsurus sit. Quod opinor D:ni Ordines exspectabunt, ante quam in futuro hic Conventu quid certi decreturi sint. Ex Anglia nihil in hunc usque diem accepimus. Faxit Deus, ut tandem laeta et salutaria inde adveniant. De felicibus S. R. M:tis

in Livonia Lithuaniaque progressibus gratissimi sunt nobis nuncii. Largiatur eius M:ti benignus Deus continuas victorias et constantem felicitatem, ad sui nominis gloriam et Reip. salutem. Utinam vero mox audiamus, factam inter Reges aut securam pacem, aut certe firmas longioresque inducias!

Causas et modum suscepti illius belli nemo bonus improbare potest, quamvis adversarii invidiose spargant, ruptas ante stipulatam denunciationem inducias. De Fabio (Radzivilio) tamen Eutropius (rex Bohemiae) nonnihil est sollicitus, quem sic ferente belli ratione extra damnum non fore facile videt. Sed honesta pax et hunc restituet, et Remp. in spem eriget exoptatae liberationis. Est in vicinis locis per complures annos Consiliarius et minister Aurelii (electoris Brandeb.), praecipuae nobilitatis vir, Joannes 7. 32. 15. 75. 53. 20. 13. 95. 14. (*Kettlerus*) agnatus 59. 98. 48. 91. 10. 58. 28. 19. 41. (*Curlandiae*) Principibus. Is a Davide (rege Bohemiae) intercessionem impetrare voluit ad Gedeonem (regem Sueciae), ut sui haberetur huius belli tempore ratio, et ne quid in bonis suis in illis locis detrimenti acciperet. Sed iussit Herus meus, ut primum ad Ill. Gen:tem Tuam eius desideria referrem, quibus si regia gratia satisfieri poterit, S. M:tas beneficium sibi factum existimabit. Plura addere modo non potui, cum Cursorem statim dimittendum censerem. Reliqua subiungam subinde per ordinarios tabellarios. Nam singulis septimanis hoc officio defungor. Doleo autem moram sive Hamburgi, sive alibi intervenire, quo minus cito nostrae redduntur litterae, quod hoc tempore vel maxime cum periculo causae communis coniunctum est. S. R. M:ti Domino nostro clementissimo, quam humilime me commendari unice obsecro, cumque Ill:rem Gen:tem Tuam meorum commodorum studiosissimam esse sciam, in eius erga me benigni-

tate et favore omnibus modis acquiesco. Bene valeat Ill:ris
Gen:tas Tua, quam Deus perpetua felicitate florentem Reip.
et nobis quam diutissime conservet. Loco consveto, 2° Oc-
tobris 1625.

LIV.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 7 Nov. st. n. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Postquam ante octiduum expeditissem cursorem, qui a S. R. M:te huc missus fuerat, paucis diebus post tristissimus rumor sparsus fuit, deletum a Polonis totum ad internecionem usque Suecicum exercitum. Ex eo tota hac civitate ingens exorta est apud omnes bonos consternatio et moestitia, qui S. R. M:ti omnem felicitatem et continuas victorias exoptant. Ego cum fortissimi Regis prudentiam et vigilantiam considero, qui non ignarus est, quantum equitatu Poloni valeant, imaginari mihi non possum, Suam R. M:tem incertae Martis aleae summam rei committere voluisse, atque ita conflictu generali tam ingentem cladem accipi potuisse. Non possum tamen non esse sollicitus, cum incerta bellorum perpendo, et meam de S. R. M:te curam et affectum intueor, cuius salus et incolumitas mihi in praecipuis votis est. Faxit igitur Deus Opt. Max. ut mox laetiora audiamus, et eo etiam maior sit cunctorum in expediendis fortibus consiliis alacritas. Venerunt etiam hisce diebus ab Ottone (Radzivilio) ad Davidem (regem Bohemiae) 23. 21. 8. 51. 19. 29. (*Vilnae*) 9 Maii scriptae litterae, atque ita per 6 Menses fuerunt in itinere.

In illis prolixè commemorat, quantopere Sosthenes (rex Poloniae) Gedeoni (regi Sueciae) bellum inferre expetiverit, in quo plerosque ex 22. 13. 3. 28. 70. 33. 1. 26. 14. (*Ordinibus*) in partibus suis habuerit. Solum Fabium (Radzivilium) se opposuisse, atque obtinuisse, ut amicis potius tractatibus, quam armis consuleretur Reip. Fecisse illum hoc etiam Eutropio (rege Bohemiae) hortante, nec sibi imaginari potuisse, Gedeonem (regem Sueciae) vim adhibiturum, ut armis pacem Antoniae (Poloniae) extorquere vellet. Hoc tamen factum, denunciatione hostili contra induciarum pacta, eoque Fabium (Radzivilium) in suspicionem prostitutae securitatis publicae et secretae cum Gedeone (rege Sueciae) conspirationis coniectum esse. Hoc inprimis cunctis in Antonia (Polonia) 20. 35. 30. 10. 5. 32. 53. 40. 2. 41. 47. (*Evangelicis*) vel maxime notitum esse. Omnia enim nunc Primislao (regi Poloniae), etiam ab his, propitia fore, et totam Remp. armaturam in Gedeonem (regem Sueciae), qui sustinendo diu oneri par esse nequeat. Exarmari apud eos in pace Regiam potestatem, armari autem belli necessitate illi imposita. Satiùs fuisse bellum induciis morari, quam attrahere. Tractationes frustra a Gedeone (rege Sueciae) urgeri, quibus tantum Resp. a pace reddatur alienior, cum conditiones ferat, quae causam principalem uno quasi ictu perimant, cuius tamen nisi per arma inter tantos Principes nulla inveniri possit decisio. Tantas vero in Antonia (Polonia) vires, ut si sit concordia, quam defensio communis extorqueat, Gedeonis (regis Sueciae) arma facile repellì queant. Debere itaque Davidem (regem Bohemiae) eum hortari, ut intra terminos induciarum se contineat, si se salvum ac securum velit. Habere etiam illum debere respectum Fabii (Radzivilli), qui tanta odia praeter meritum sustinere eius causa cogatur, cui tamen animus constans, et dextera sufficiens, ut primus in acie et

vel sanguinis sui impendio omnes de se suspensiones expiaturus sit. Adiecta etiam haec fuerant in Ottonis (Radzivillii) epistola, e communi re fore, si David (rex Bohemiae) ex Gedeone (rege Sueciae) intelligere posset, 12. 38. 80. 60. 83. 74. 9. 89. 58. 81. 88. 14. 42. 86. 15. 59. 95. 52. 48. 89. 56. 92. 50. 27. 53. 34. 10. 101. 22. 79. 98. 46. 62. 23. 69. 73. 29. 71. 23. 61. 68. 93. 62. 91. 14. 39. 113. 90. 13. 32. 47. 75. 28. 106. 40. 74. 102. 1. 113. 19. 15. 81. 47. 75. 73. 30. 10. 74. 88. 65. 41. 13. 80. 38. 89. 8. 93. 15. (*quibus mediis aut cum Rege Poloneo aut cum Republica sola resti(tu)tis ablatiis transigere velit*). Misissem ipsam epistolam, nisi expressa 57. 42. 60. 93. 100. (*Fabii*, Radzivillii) intervenisset prohibitio. Certe Eutropius (rex Bohemiae) libenter ubique, si posset, faceret officium suum, ut promoveret, quae Reip. et causae communi maxime essent utilia. Sed cum nimis tarde illa epistola advenerit, et res interea tantopere mutatae fuerint, animi pendet, quid potissimum facere debeat. Igitur Ill:ris Tuae Gen:tis consilio prudenti indigemus, cuius subiectiones et monita maximi apud nos erit ponderis.

Nos ex Anglia nunc in singulos dies ut Legatos Regios, expectamus, Ducem Buringamium et Hollandiae Comitem. Speramus una venturum Dn. 14. 71. 80. 10. 47. 28. 83. 52. (*Spensium*) nostrum. Rex Daniae sub 20 huius Mensis huc mittet Cancellarium Ulfeldium, Gerardum Ranzovium, Presidem Holsatiae, et Christianum Thomae. Sic splendidus hic Conventus erit, in quo consultetur de rerum summa. Cum itaque etiam S. R. M:tis multum interesse censerent Herus meus, et Legatus Britanicus Carletonius, vehementer urserunt, ut apertis tabulis litteras et mandata ad Dn. Rutgersium p. m. transmissa inspicerem, saltem ut ex mea narratione constare ceteris Legatis de S. R. M:tis animo et voluntate posset. Se omnem culpam in se recepturos, factum-

que, si necesse sit, apud S. R. M:tem excusaturos esse. Aperui itaque thecam, sed litteras S. R. M:tis non aperui, sed tantum Mandatum solemne et additam Informationem inspexi. Erant cuncta apud me in fideli custodia, nec quisquam mortalium Informationem illam aut cetera inspiciet. Mandatum vero ipsum, ut est in solemni forma eum in finem conceptum, Legatis monstrari poterit. Sic nulla mora, multo minus humanus ille casus, qui morte Dn. Rutgersii intervenit, S. R. M:ti imputari poterit. Ex Informatione autem, ubi tempus et necessitas hoc postulabit, mea manu excerpta communicabo, quae S. R. M:tem ceteris communicari voluisse constat, qua in parte ea dexteritate et circumspectione me usurum spondeo, ut autoritatis S. R. M:tis potissima a me habeatur ratio. Si peccavi in inspiciendis illis, quae tamen ex iussu Dn. Rutgersius p. m. ex originalibus mihi demonstrare debuisset, si vixisset, aliorum instinctu peccavi, et spero me apud S. R. M:tem inventurum esse veniae gratiam. De mandato hoc monere debeo, omissum diem in eius conceptione, relicto tamen ad illum exprimendum spatium. Videor igitur commode me inserere ad verbum Mensis Augusti posse 26 eius diem. De cunctis autem, quae succedent in posterum, singulis septimanis ad Ill. Gen:tem Tuam diligenter scripturus sum. Etiam Dn. Heinsius mihi heri indicavit, se seposuisse cunctas scripturas, quae ad S. R. M:tem inter Dn. Rutgersii chartas spectare possent, eas se primo quoque die mecum in unum volumen coniecturum, quod utriusque nostrum signis occludatur, asserveturque, donec quid eo fieri velit, Ill. Gen:tas tua iusserit. Certe ea erga S. R. M:tem humilissimi animi mei devotio, simulque erga Ill:rem Gen:tem tuam studium meum est, ut ex summo affectu et desiderio utrisque satisfaciendi nullum laborem, nullam curam sollicitudinemque praetermissurus sim. Divinam

autem misericordiam ardentem imploro, ut salutaria nobis consilia inspirare, atque ea ad felicem exitum sua potente dextera perducere velit. Dn. Vosbergius a Rege Daniae ante paucos dies huc reversus est. Eius relationes mirifice affecerunt in optimam partem Dominorum Ordinum animos, ut sperem in propinquo conventu illos cuncta pro Rep. facturos, quae in ipsorum potestate sunt. Et illi quoque desiderarunt, ut ex transmissis ad Dn. Rutgersium S. R. M:tis voluntas innotescere posset in conventu illis, quorum interest, unde communi fere omnium cupiditati refragari non potui. Sed, uti spero, tam operosa mihi excusatione opus non erit, maxime cum singulari cautione in communicatione usus sim. Quin etiam, quod cum morte Dn. Rutgersii mandatum eius exspiraverit, S. R. M:tas neque a me, neque ab aliis ulla ratione obligari possit, sed re ex eius parte integra cuncta ad illum referri necesse sit, sive per litteras, sive per Legatos, sive denique ut alius instituaturs conventus, in quo S. quoque R. M:tis Legati interveniant. Sed hac de re plura nunc verba facturus non sum. Tantum submisso oro etiam atque etiam Ill. Gen:tem Tuam, ut sua benigna declaratione de hoc consilio factoque nostro omni me sollicitudine quantocyus liberare dignetur.

Ex castris Regis Daniae hodie vel cras expectamus litteras, quibus utinam confirmetur, quae ex diversis locis huc perlata sunt. Amisisse Tillium nescio ubi aut in quo conflictu ad 1000 equites et partem etiam peditum, allatis ad Regem multis signis ex vexillis. Quidam etiam de tormentis nonnullis addunt. Sed litterae, quas dixi, certitudinem rei adferunt. De classe Anglica, cuius numerus in adiuncta charta expressus est, nondum audimus, quo cursum suum direxerit. Itaque de illo varii sunt ubique sermones, varia hominum iudicia. Me et anni decursus, et quod alia prae-

cupitanter facta sint, non parum habent sollicitum. Jacta est alea, facta ruptura pacis cum Hispano, et coeptae hostiles actiones. Nisi Angli industrii et vigilantes sint, facile possent hostem in suas insulas attrahere. Deus igitur orandus est pro felici successu. Naves bellicae Batavae, quae Dunkerkanas hostiles diu intra urbis portum continuerunt, exorta nuper saeva tempestate partim in arenas coniectae, partim deiectis malis ad navigandum inutiles factae sunt. Hoc viso, hostiles 12 in Oceano eruperunt, quae piscatoribus haecum non leve damnum intulerunt. Jam in Oceano praedam facient, ubicunque poterunt. Sed tamen nonnullae Batavae eas insecutae sunt, et fama est de conflictu animadverso a praeternavigantibus, de quo tamen certiora brevi comperiemus. Nunc finio, et me S. R. M:ti humilime, tuae vero Ill:ri Gen:ti toto affectu commendans, quam optime hanc valere iubeo. Loco consveto, inter varias interpellationes, et perpetua de S. R. M:te sollicitudine. Deus tantum Heroëm tueatur ac Reip. Christianae diutissime conservet. 7 Novemb. st. n. anno 1625.

Utinam Ill. et Generosus vir, Dn. Gabriel Oxenstiern, salvus in Sueciam pervenerit. Incidit procul dubio in tempestatem. Itaque ex eo quoque curae mihi auctae, quas nisi certior fiam de eius salute, deponere nequeo.

LV.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 15° Nov. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Cuncta Batavis commercia, et mercium et litterarum Hispani occluserunt, nec tabellariis ultro citroque commeandi potestas amplius conceditur. Etiam mare propinquum minus tutum est. Nam evaserunt tandem ex suo portu piratae Dunkerkani, nec a Batavis coherceri potuerunt, quod horum Naves ex tempestate gravi misere afflictæ fuissent. Sic ex Gallia aliisque locis non ita saepe, ut antea, habebimus litteras. Et nunc quidem nihil fere erat dignum vel descriptione nostra, vel lectione Ill:ris Gen:is Tuæ. Officium tamen meum negligere nec volui, nec potui. Ex castris Danicis diu nihil accepimus. Expectamus Regis Legatos sub 20 huius mensis. Mansfeldius cum eo est, 14. 20. 3. 55. 19. 23. 15. 58. 21. 26. 5. 13. 30. 46. 35. 74. 29. 48. 28. 75. (*sed haud diu gratus erit*), mea quidem opinione. Et causas habeo, cur metuam, 10. 32. (*ne*) Ulysses (rex Daniae) 31. 63. 106. 73. 42. 2. 75. 79. 15. 38. 47. 46. 90. 10. 118. 32. 9. 3. 41. 8. 91. 1. 102. 46. 83. 73. (*ad tractatus tandem delabatur*). Quo nihil hoc tempore contingere posset periculosius. Wallensteinus in Halberstadensem et Magdeburgensem Episcopatus

irrupit. Sic Andreas (elector Brandeb.) quoque 51. 22. 70. 80. 14. 46. 89. 17. 15. 73. 102. 11. 80. 13. 40. 59. 83. 53. 86. 52. (*non est extra periculum*). Tota nempe Germania fatali motu concutitur. Sed aderit tandem iustus Deus, severus ultor tyrannidis et iniustitiae. Ab Alexandro (Bethlen Gabor) tandem huc venit Nobilis 12. 95. 19. 63. 88. 98. 14. (*Quadius*) cum litteris et mandatis, in quibus eadem sunt conditiones, quas Spartacus (Bethlen Gabor) proposuit Legatis Regum, qui sunt 62. 34. 10. 74. 15. 30. 51. 75. 92. 70. 94. 71. 99. (71. 22.) 68. 93. (*Constantinopoli*) quas me transmisisse nuper memini. Dux Bukingamius nondum advenit, forte quod Dunkerkanos in Oceano vagari scit, atque ideo instructus idonea classe iter facere instituit. Classis Anglica 11 naves ex Hispania venientes interceptit, plenas opibus, quarum descriptionem hisce adieci. Illam quidam circa Vianam in Lusitania, quidam ad caput S. Vincentii conspectam fuisse referunt. Sed nihil certi adhuc dici potest. Deus orandus est pro felici successu. In Anglia pestis remittit, et Rex propediem Londinum reversurus esse videtur. Optime animatus est erga Remp. et modo Ordines Regni audiat, ab his, quae volet, impetrabit omnia. Certe res magnae molis est, coeptum contra Hispanum bellum, quod non ita cito facileque finiri poterit.

Infaustus rumor nuper hic sparsus de victoria Polonica, et clade exercitus Suecici nunc conticuit. Nec ego eius originem indagare possum, quamvis diligenter inquisiverim. Jesuitas esse autores puto, qui talia pro libitu confingere solent, ut bonorum Civium animos sollicitos reddant, et fortia consilia inturbant. Sed nos tamen de rebus in Livonia Lithuaniaque gestis saepius informari necessarium esset, maxime hoc tempore. Nam comperi, Lentulum (regem Daniae) non ita pridem iterum dixisse, non posse Gedeonem (regem Sueciae) praestare, quae promiserit, etiamsi maxime vellet.

Maiores enim Antonianorum (Polonorum) vires esse, quam vulgo iudicetur, et Sosthenem (regem Poloniae) 100. 10. 50. 30. 59. 29. 69. (*in pacem*) nunquam consensurum esse. Talia etiam hic procul dubio attingent eius 53. 32. 65. 42. 15. 33. (*Legati*). Sed Josephus (Camerarius) omni diligentia eiusmodi diluet, et Gedeonis (regis Sueciae) auctoritatem strenue defendet.

Videor mihi subodorari, clam 48. 41. 56. 28. 58. 79. 51. 40. 90. 80. (*Regi Daniae*) offerri splendidae in speciem conditiones, atque inter alias 71. 13. 82. 4. 81. 53. 88. 22. 89. 11. 93. 14. 62. 34. 11. 91. 15. 35. 9. 27. 47. 70. 102. 60. 48. 26. 59. 20. 70. 14. 29. 69. (*pro filio Episcopatum Osnabrugensem*) si arma deponere, et causam Davidis (regis Bohemiae) deserere velit. Mansvetus (Camerarius) studiose in rem inquit, et mox certiora intelliget. Sed multa tamen Lentulo (regi Daniae) considerata erunt, an indigne honorem suum negligere, amicos deserere, libertatem patriae prodere, et totam hostium libidini obicere velit. Quod si facit, Menelaum (regem Angliae) alienum a se reddet, eique atque Venetis (Ordinibus) necessitatem imponet, ut ipso spreto cum Sc. Africano (rege Sueciae) solo foedus ineant. Et sane non ab Ulysse (rege Daniae), sed Gedeone (rege Sueciae), restituendam esse Remp. Josephus (Camerarius) semper censuit. Nisi enim hic in Sicambria (Silesia), et Alexander (Bethlen Gabor) in 19. 86. 14. 46. 73. 91. 30. (*Austria*) Severo (Caesari) negotium facessant, frustra in Ungaria (Germania) fiunt omnia, ubi consternatio occupavit cunctorum animos. Sed de his subinde plura ac certiora scribere potero. Interim magno cum desiderio litteras tuas ac mandata Gedeonis (regis Sueciae) Josephus (Camerarius) expectabit, ut eo tutius et confidentius ad Sc. Africani (regis Sueciae) nutum et voluntatem dirigere possit negotia. In toto Palatinatu nunc Evangelica religio exterminatur, eiectis verbi divini Ministris, quos brevi

etiam subditi sequi iubebuntur, nisi idolum Maozim adorare velint. Et haec quidem fiunt eo ipso tempore, quo Caesar in cunctis suis litteris prae se fert, se Ulmae in Conventu Deputatorum pacem Imperio redditurum esse, quod tamen sine restitutione Palatinatus in integrum nunquam futurum est. Hactenus quidem nobiscum pugnarunt adversarii, nunc cum Deo pugnare incipiunt. Hic igitur insolentiam ipsorum forti suo brachio tandem compescet. Cuius sacrosanctae tutelae S. R. M:tem Tuamque Ill:rem Gen:tem commendans, hanc quam optime valere cupio. Loco consveto, 1° Novemb. anno 1625.

LVII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 4† Nov. 1625.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Nudius tertius advenere ex Anglia Dux Bukingamicus et Hollandiae Comes, ceu Legati Regii extra ordinem, comitati a quibusdam ex praecipua nobilitate. 18 Navibus bellicis egressi in maximam tempestatem inciderunt, ex qua illae hinc inde in Oceano disiectae, et non nisi cum duabus Legati in Hollandiam appulere. Ceterae tamen salvae esse et pleraeque in vicinia consistere dicuntur, in reditu observaturae Dunkerkanos piratas, si quos possint intercipere. Legati statim atque Hagam ingressi sunt, Regem et Reginam perhonorifice salutarunt, nunc quieti se dederunt, ut nauseam ex iactatione maris contractam curent. Igitur nondum mihi constat, quando publice mandata sua exposituri sint. Dn. Spensius cum iis non venit, neque mihi hactenus quidquam resciscere de eo licuit. Intra biduum Legati Danici exspectantur. Si actionis alicuius initium factum fuerit, uberior mihi ad scribendum suppeditabitur materia. Ego vero ut omnibus modis S. R. M:tis auctoritatem et praeclaram animi intensionem curae mihi esse sinam, accuratam daturus sum operam. Sed indies summo cum desiderio ali-

quid certi de rebus Lithuanicis exspecto, cum cardo negotii in eo versari videatur, pax an bellum cum Polonis futuram sit. Ad hoc Caesarem aiunt instigare Polonum, quo magis illam diuturnam ac fidam exoptamus. Litteras ex Borussia divi nullas habui, nec ex aliis locis quidquam, sic ut ab ultimis Ill:ris Gen:is Tuae ad me litteris nihil acceperim, quod sit *αξιοπρεπες*. Quod sane me habet sollicitum, ne ex eo difficiliore et lentiores reddantur consultationes nostrae de rerum summa, quae profecto celeritatem desiderant, nisi totam Remp. amissam velimus. Rex Daniae non exiguam cladem accepit a Tillio, amissis in conflictu quodam Duce Friderico Aldenburgico et Legato Ducis Vinariensis Obentrautio, ex cuius iactura summum dolorem percepimus. Pauci enim sunt, qui virtute et candore ipsi sint similes. Multi ex praecipuis tribunis vulnerati fuerunt. Cetera parum accurate narrantur, et nos ex ipsis castris exspectamus litteras, cum aliorum relationibus non semper fidem adhibere possimus. Quidquid sit, ex hoc successu insolentia hostis accrescet, et maiori calamitate obruentur provinciae Saxonicae. Nam et Wallenstenius sine ulla oppositione Halberstadensi et Magdeburgensi agro potitus, late terrorem apud consternatos circumfert, et Principibus Germaniae ceu mancipiis, insultat. Semper 9. 20. 15. 23. 21. (*metui*) illum 2. 22. 11. 28. 19. 4. 46. 13. 30. 10. 47. 31. 8. 60. 33. 52. 59. 26. 62. 75. 35. 48. 38. 69. (*copias trans Albim ducturum*) ut 3. 31. 51. 83. 112. 58. 27. 9. 86. 52. 73. 32. 95. 34. 62. 41. 15. (*Danum domum revocet*). Quem alioquin et 98. 17. 39. 48. (*uxor*) et 14. 23. 40. (*svi*) ad illud continue impellunt, et denique Aloisius (elector Saxonicus) Severo (Caesari) in cunctis satisfacere cupiens unice hoc agit 26. 74. 47. 42. 44. 39. 70. 80. 47. 79. (*ut Saxones a*) Lentulo (rege Daniae) 63. 80. 35. 89. 53. 68. 90. 15. (*divellat*), servitutem, quam illi pacem vocant, aliis etiam

persvasurus, cum quidem ipse hactenus non tam neglexerit, quam affligerit Rempub. Sed de his propediem certiora intelligemus, et in omnem eventum Gedeonis (regis Sueciae) heroicae prorsus intentiones nos erigunt, modo per Sosthenem (regem Poloniae) ei liceat, profisisci 59. 38. 9. 92. 77. 20. 48. 2. 88. 46. 83. (*cum exercitu*) in Ungariam (Germaniam). Utinam vero iam sciremus, quo loco res essent in Sardinia (Livonia) et Antonia (Polonia) ne Ulysses (rex Daniae) pro more consilia turbet, consiliaque bona et fortia ex eo praecipue impediatur, ac si Scipio Africanus (rex Sueciae) promissa exsequi nequeat, quod vires suas contra Prinislauum (regem Poloniae) solum convertere cogetur. Sed spero nos brevi hac cura liberatos iri. Ex Gallia raro iam accipimus litteras, erepta ab Hispanis ultro citroque commeandi tabellariis licentia. Aiunt Regi stare sententiam ad continuandum in Italia bellum, ad quod Legatus extraordinarius Venetus non minus, quam Sabaudiae Dux, illum impellit, nec officio hic suo Legatus Batavicus deerit. Sed Rex iuvenis a diversis factionibus in diversa abripitur, et Jesuitae unice bellum civile in Gallia moliantur, ex quo Hispanus tandem suam utilitatem capiat. Aiunt igitur quidam Comitem Nantolium Schonbergium cum classe contra Rupellanos iturum, et terra urbem lentam obsidionem habituram esse. Deus igitur orandus, flectat mentem Regis ad saniora consilia. Sed proxime, volente Deo, de rebus pluribus plura. Nunc excusari me peto. Nondum abiicere potui sollicitudinem meam de Ill:ri D:no Legato Gabr. Oxenstiernio, an salvus, in patriam redierit, quod mihi pollicitus fuerat, se statim, atque Gothenburgum appulisset, hoc mihi significaturum esse. Sed nihil hactenus de eo comperire potui. Spero autem, Deum servasse tam praeclarum virum, quem etiam mei amantem esse multis modis perspexi. De me autem, et qua ratione condi-

tioneque S. R. M:ti hic uberius atque utilius inservire possit opera mea, nihil amplius repeto, rem totam Ill:ris Gen:tis Tuae favori ac benevolentiae submitte commendans. Intellico D:n Heinsium ambire, ut succedat in functione publica mortuo affini suo p. m. quamvis ad me nihil tale prae se ferat. Non dubito, S. R. M:tem et Ill. Gen:tem Tuam cuncta negotii momenta prudenter consideraturam esse. Ego quidem scio, D:nis Ordinibus minus gratum futurum, si hic vir, cuius nomine Academia Lugdunensis maxime celebris est, ei eriperetur, et ut ex animi mei sensu multa paucis complectar, aliud est, profiteri in schola, aliud res gerere in repub. Nihil iam dicam de eius affine Musio ab Holy, qui ambitus accusatur a Collega suo, et in magno apud populum nunc odio versatur. Non scribo haec mea causa, ut aliis quid detraham, sed ex devotissimo erga S. R. M:tem affectu, et fide, quam ei debeo. Tuam vero Ill. Gen:tem mea commoda studiose promoturam certo mihi persuasum habeo. Deus illam in perpetua felicitate Reip. conservet. Loco consveto, $\frac{1}{2}$ Novemb. anno 1625. *ως ταχιστα.*

Jam percipio, cladem tantam non esse acceptam, ut fama tulerat, et Aldenburgicum Ducem tantum vulneratum, evasisse tamen, sed desideratum fuisse. Abentrautium, incertum, occisus an captus fuerit. Sed certiora propediem.

LVII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. $\frac{1}{2}$ Nov. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Ante octiduum $\frac{1}{2}$ huius Dux Buckinghamius et Hollandiae Comes splendido comitatu in Ordinum Consessum introducti mandata Regis sui publice exposuerunt. Ea quatuor membris constabant proposita illorum nomine a Legato ordinario D:no Dudleio Carletonio. 1) Quo pacto et quibus mediis Rex et Regina Bohemiae horumque liberi, in dignitatem avitam et terras patrimoniales restitui possent. 2) Qua ratione libertas amissa Principibus Germaniae reddenda, et communis pax ac tranquillitas recuperanda sit. 3) Quo modo sociis et confoederatis Regis M. Britanniae, ac tam vicinis provinciis, quam Regnis suis maior securitas parari debeat. 4) De conservatione Religionis Evangelicae, cuius et Rex et Ordines professionem faciant, maxime ut eam ob causam interna inter Belgas exorta dissidia sopiri aut tolli queant. Deducta fuerunt cuncta latius, et ut audio, scripto comprehensa postea exhibita, cuius exemplum me habiturum, sequentique septimana transmissurum spero. Sunt qui suspicantur, secretam aliquam, magnamque causam aliam subesse, cur hoc tam alieno anni tempore Dux Hagam vene-

rit, et pro suo quisque affectu iudicat. Ego, quae sub certitudine aliqua observare potero, suo tempore indicaturus sum. Petierunt Legati ab Ordinibus aliquot ex illorum Collegio Deputatos sibi dari, cum quibus uberius de re tota conferant. Quod semel atque iterum factum est, nec quidquam ab Ordinibus praetermittitur, quod Legatis gratum acceptumque fore iudicant. $\frac{1}{2}$ huius advenerunt Legati Regis Daniae, Cancellarius Ulfeldius et Christianus Thomas. Postridie in Senatum admissi et ipsi exposuerunt, quae ab Hero suo iussi fuerant. In generalibus fere tota Oratio constitit. Divina voluntate Regem ipsorum pertractum in hoc bellum, quod eius et amicorum auxiliis fretus continuare certus sit, donec libertas oppressis Principibus, et Imperio pax restituta sit. Confidere se plurimum in Ordinum pro re communi affectu et studio, nec dubitare, quin illi totis viribus suis in partibus futuri sint. Similia fere dixerunt apud Regem et Reginam Bohemiae. Subsequentes dies in reciprocis fere visitationibus et salutationibus consumpti fuerunt. Interim tamen ex Ptolomaei (regis Galliae) Achaeorumque (Hanseaticorum) 8. 20. 56. 19. 15. 21. 47. (*Legatis*) perquisitum, 12. 23. 30. 29. 9. 31. 10. 3. 42. 46. 79. 28. 11. 14. 28. 6. 42. 60. 32. 13. 32. 51. 75. 90. 70. 59. 22. 70. 74. 33. 53. 40. 81. 14. 79. 58. 41. 14. 75. 80. (*quae mandata ipsi haberent an consiliis adesse*) velint, cognitumque, 91. 3. 57. 27. 89. 63. 26. 14. 81. 62. 88. 92. 111. 33. 5. 9. (*ad foedus icendum*) ipsos 10. 38. 8. 68. 91. 52. (*nullam*) potestatem accepisse, sed tantum iussos, ut ceteros ad coniunctionem pro communi causa adhortarentur, promitterentque eis omnem favorem et secundum occasiones et necessitatem mutua auxilia. Posse de his rebus postea suo tempore separatim colloctiones institui, ad quas semper prompti paratique futuri sint. Marci (regis Galliae) etiam Legatus statim celerem cursorem ad Herum suum misit.

Visa est haec ratio ceteris commodissima, ideoque semel atque iterum soli convenerunt. Nam David (rex Bohemiae) studiose adhuc abest, et sua monita ac postulata scripto comprehensa reliquis exhibuit, ut eo liberius ipso absente sententias dicere possent. Nihil fere adhuc actum, nisi quod mandata producta et inspecta, cumque de Gedeonis (regis Sueciae) quoque quaereretur, illud a Josepho (Camerario) monstratum, indicatumque fuit, Varronis (Rutgersii) morte illud quidem exspirasse, sed constiturum tamen de Scip. Africani (regis Sueciae) praeclara voluntate et sollicitudine pro Repub. si ceteri hoc expetant, et ad recta monita sua consilia flectere velint. Sic quod impedimentum Varronis (Rutgersii) obitus praeter spem attulerit, Legatorum prudentia facile removeri, et ad felicem exitum rem totam deduci posse, si per Legatos ad Gedeonem (regem Sueciae) missos eius honestissimis conditionibus satisfacere velint. Sic, quid futurum sit, propediem cognoscemus. Josephus (Camerarius) autem circumspecte aget in omnibus, nec cuiquam mortalium authenticam ipsam Informationem ostendet, sed tantum ex illa excerpta, quae tuto et sine praeiudicio indicari possunt, communicabit ac proferet, ut constet omnibus de praeclara Gedeonis (regis Sueciae) intentione, utque nulla in ipsum ullius culpae moraeve imputatio derivari queat. Hoc simul etiam aget Dn. Vossbergius, cui Gedeonis (regis Sueciae) consilia nota, et iam ante Areopagitis (Ordinibus) exposita fuerunt. Sed iam animadvertimus, Ulysseos (Danos) 10. 34. 51. 70. 83. 53. 113. 39. 14. 93. 10. 80. 92. 62. 101. 48. 20. 47. 2. 73. 83. 50. 86. 8. 82. 47. (*nonnullos iniicere scrupulos*). Aiunt enim, Sc. Africanum (regem Sueciae) in Sardinia (Livonia) adeo 93. 9. 71. 53. 100. 2. 91. 15. 95. 69. (*implicatum*) ut in Ungaria (Germania) aliquid aggredi 111. 29. 49. 32. 102. 15. (*nequeat*). Forte etiam 2. 82. 10. 63. 21. (75. 21.) 87. 51. 32. 14.

56. 48. 19. 94. 28. 99. 73. 41. 74. (*conditiones graviores*) ferre, ut eo facilius se 80. 17. 59. 98. 14. 30. 108. 80. (*excusare*) queat. Quem enim adeo paratum, ut postulatum in antecessum 11. 89. 62. 23. 10. 92. 31. 9. 3. 79. 13. 92. (*pecuniam dare*) possit? Taceo reliqua. Hoc tamen observo, facile Lentulum (regem Daniae) intelligere, nisi Gedeon (rex Sueciae) et Alexander (Bethlen Gabor) Severo (Caesari) in diversis locis negotium facessant, Ulyssem (regem Daniae) tandem 51. 99. 10. 57. 22. 48. 101. 20. 44. 75. 13. 102. 11. 29. 48. 93. 2. 98. 8. 23. 69. (*non fore extra periculum*). Itaque Mansvetus (Camerarius) cum variis sollicitudinibus configit, maxime cum Menelaus (rex Angliae) 15. 27. 75. 32. 77. 50. 29. 10. 47. 33. 74. (*tot expensis*) obrutus sit, ut cunctis sufficere nequeat. Neque dum advenit Dn. 14. 71. 80. 10. 14. 40. 26. 47. (*Spensius*) ex Cipro (Anglia), qui de re tota nos exactius docere potuisset. Et multum sane consultationes nostras remoratur, quod iam toto fere bimestri nihil certi ex Sardinia (Livonia) et vicinis locis audiverimus. Itaque summo cum desiderio ex illis literas exspectamus. Hoc paene oblitus fueram, adesse etiam quendam ex vicinia Andreae (electoris Brandeb.) consiliarium, sed nondum mandata ob Aurelio (electore Brandeb.) accepisse. Metuimus, ne forte illa in itinere intercepta sint, cum omnes in Hispania (Germania) viae grassatoribus sint obnoxiae. Tandem colligi certo nondum potest, quo Veneti (Ordines) se flexuri sint, cum Legatum iam apud Ptolomaeum (regem Galliae) habeant, et Marcum (regem Galliae) ulla ratione offendere minime suis rebus consultum putent. Ille autem in varias nunc partes distrahitur, Alchimis (Jesuitis) illum contra nostros instigantibus, Lacedaemoniis (Venetis) vero et 14. 30. 1. 42. 26. 58. 34. (*Sabauda*) ut bellum in Cymbria (Italia) continuet, urgentibus. Quid nunc Aloisius (elector Saxonicus) facturum sit, hoste adeo sibi vicino, nondum

nobis liquet. Nulla nobis de Augusto spes bona, a quo fons et scaturigo nostrae calamitatis defluxit. Nunc etiam Julium Vindicem (Caesarem) urget, ut 59. 34. 10. 35. 80. 70. 15. 38. 69. 83. 8. 52. 41. 70. 14. 29. 52. (*conventum Ulmensem*) promoveat, ut ita tandem ultimum funus ducatur libertatis Hungaricae (Germaniae). Sic profecto Gedeoni (regi Sueciae) de oportunis remediis cogitandum erit, ne forte Ulysse (rege Daniae) tandem 62. 92. 63. 29. 10. 46. 41. (*cedente*) solus supersit, in quem Hungaria (Germania) oppressa Alcimi (regis Hispaniae) factio incurrat. Fracto enim Aurelio (electore Brandeb.), et 60. 19. 83. 31. 13. 39. 11. 82. 9. 29. 48. (*Bavaro Pomer*)aniae, incumbente, quod nisi fortuna mutat, brevi accidere posset, ipsa Biscaia (Suecia) in magno discrimine futura esset. Sed ominemur meliora, precemurque divinum numen, ut benedicat nostrorum, et perturbationem iniciat hostium consiliis.

Proxime etiam, volente Deo, plura. Tantum opto, ut litterae meae, quas singulis septimanis mittere soleo, recte et tempestive reddantur, utque mox aliquid ab Ill:ri Gen:te tua accipiam. De privatis desideriis meis, et devotissima cupiditate utiliter inserviendi S. R. M:ti nihil amplius dicam, donec aliquid responsi et spei ab Ill:ri Gen:te Tua mihi allatum fuerit, quod me consoletur ac erigat. Non dubito plures ambire tam honestam conditionem, sed fide atque industria non paterer me superari a quoquam mortalium. De experientia aliqua in rebus publicis, atque adeo etiam in Belgicis, nihil dicam, cum a gloriandi studio semper fuerim alienissimus. Igitur in S. R. M:tis Domini nostri clementissimi regia gratia et munificentia, simul in Ill:ris Gen:tis Tuae singulari erga me benevolentia unice acquiesco. Quam simul optime valere et feliciter vivere exopto toto pectore. Loco consveto, $\frac{1}{2}$ Novemb. anno 1625.

LVIII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Mem-
mingae (Hagae) d. ^{30 Nov.}_{10 Dec.} 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Cum in Sueciam ex Gallia reversus rediturus esset Nobiliss. Dn. Panier, sine meis venire illum in conspectum Ill:ris Gentis Tuae nefas esse duxi. Utinam, quas singulis hactenus septimanis ad illam scripsi, recte essent redditae, aut adhuc redderentur. Scripsi etiam ante paucos dies iterum, quae hic acta, quantum ego quidem cognoscere potui. Nam neque David (rex Bohemiae), neque Josephus (Camerarius) interfuerunt ipsis consultationibus, sed tantum per Menelai (regis Angliae) Legatos his relata, quae visa fuerunt. Contractum est foedus, ut nuper dixi, relictusque ingrediendi locus Gedeoni (regi Sueciae) inprimis, et aliis. Nunc in eo sunt, ut eam ob causam Legatum in Biscaiam (Sueciam) mittant, et propositi in consessu ad eam Legationem obeundam fuerunt Dn. 14. 50. 20. 70. 47. 21. 35. 74. (*Spensius*) et Dn. 23. 34. 14. 107. 1. 29. 13. 53. 28. 26. 14. (*Vossbergius*). Sed illum ex Sicilia (Anglia) expectari, nimis lentum negotium visum, et hic se excusavit multis rationibus. Animadvertit igitur Mansvetus (Camerarius), sui mentionem factam, sed

nihil adhuc de ea re, aut Eutropio (regi Bohemiae), aut ipsi indicatum. Nihil profecto ille mallet, quamvis gravissimo anni tempore et intutis itineribus in Ungaria (Germania), quam ut iterum exoculari dexteram Gedeonis (regis Sueciae) posset, et sunt multa magni momenti, quae coram rectius exponi, quam tuto litteris committi possunt. Sed hoc ille maxime veretur, ne talia allaturus foret, quae Sc. Africano (regi Sueciae) minus grata futura essent. Desiderant cuncti unanimiter, ut foedus hoc etiam Gedeon (rex Sueciae) non tantum recipiat, sed ipse etiam aliquid praestet in Hispania (Saxonia). Sed cum nervus ad res gerendas ex Cypro (Anglia) expectetur, manifeste apparuit, hunc ibi minime in promptu esse. Nam ne Lentulo (regi Daniae) quidem, aut Jugurthae (Mansfeldio) promissa Ucalegon (rex Angliae) praestare potest. Urgent hoc Ulyssaei (Dani), et frustra foedus factum clamitant, nisi Hero suo satisfiat, qui iam totas myriadas anticipaverit, uti loquuntur, et nisi cito ipsi satisfiat, protestantur, illum 9. 22. 17. 2. 38. 52. (*max cum*) Severo (Caesare) 15. 48. 19. 10. 47. 30. 59. 46. 83. 73. 86. 9. (*transacturum*) esse. Et eodem quidem tempore advenerunt litterae, ex quibus intelleximus, misisse Aloisium (electorem Saxonicum) et Andream (elect. Brandeb.) suos 1. 73. 95. 70. 14. 16. 33. 56. 31. 69. (*Brunsvigam*) qui 33. 10. 75. 41. 13. (*inter*) Ulyssem (regem Daniae) et 46. 81. 8. 68. 93. 98. 9. 58. 89. 11. 42. 62. 80. (*Tillium de pace*) agerent, et Lentulum (regem Daniae) quidem 93. 10. 58. 23. 59. 92. 79. 14. (*inducias*) propositas admisisse. Saepius igitur recorder, quae Ill:ris Gen:tas Tua statim sub initio istarum actionum mihi prudenter subiecit, et sunt sane nonnulla, quae me habent non parum sollicitum. Magnas tamen difficultates video, quae totum negotium incertum reddere possunt, et ex quibus maiora etiam pericula metuenda sunt. Nam Augustus nihil fortiter

aget, et quod futurum sit ex usu et pro libertate Reip. Doleo Aurelium (electorem Brandeb.) implicari adeo dubiis actionibus. Hoc etiam accidit. Venit ad Ulyssem (regem Daniae) eo ipso tempore, quo Aloisius (elector Saxonicus) 21. 10. 63. 26. 2. 28. 91. 47. (*inducias*) Lentulo (regi Daniae) suasit, ab Alexandro (Bethlen Gabor) nuncius, qui in Forum Julii (Hollandiam) quoque iturus fuit. Ex hoc cum Ulysses (rex Daniae) percepisset, persuasum a Julii Vindicis (Caesaris) ministris Spartaco (Bethl. Gab.) fuisse, iamdudum Lentulum (regem Daniae) 102. 13. 69. 19. 63. 32. 71. 39. 14. 38. 33. 14. 74. 32. (*arma deposuisse*) acceptis ab eo litteris, quas ad Davidem (regem Bohemiae) et Venetos (Ordines) habebat, iisque huc transmissis, nuncium istum cum epistola fiduciaria et mandatis statim in Castiliam (Hungariam) remisit, et Alexandro (Bethl. Gab.), quae vidisset, referri iussit, seque 40. 111. 30. 48. 9. 28. 74. (*in armis*) mansurum esse, petere itaque, ut ipse quoque Spartacus (Bethlen Gabor) sine mora progrediretur. Haec sane ut nobis nova et mira visa sunt, ita nonnullis spem faciunt, serio Ulyssem (regem Daniae) agere. Tempus, cuius filia est veritas, ostendet omnia. Interim nos facimus ubique omnia, quae possumus, quamquam non semper adsequamur scopum nobis propositum. Sed hic tamen non minus studiose actum cum Nobili, quem Alexander (Bethlen Gabor) adhuc 6. 31. 65. 42. 80. (*Hagae*) habet, (per quem se in foedus admitti enixe petiit) ut domum reversus 79. 58. 60. 89. 8. 53. 33. (*ad belli*) societatem impelleret Spartacum (Bethlen Gabor), qui praeclara cuncta pollicetur, sed inprimis urget pecuniarum auxilium, quod tamen omnes pariter declinant, ipsi eius indigentes. Quo igitur res istae evasurae sint, nondum mihi liquet. Orandus est Deus, ut media idonea alicubi nobis demonstrare velit. In Cyprum (Angliam) Dux 61. 83. 7. 40.

51. 67. 31. 9. 88. 95. 74. (*Bukingamius*) properat, unde intra paucissimos dies ad finem excurrat hic Conventus. Deus faxit, ut feliciter! A summo et fide digno viro habeo, in perniciem Andreae (electoris Brandeb.) in aula Severi (Caesaris) perniciosa coqui consilia, quae, nisi Deus prohibeat, mox in nervum eruptura sint. 120. 19. 98. 79. 13. 86. 69. (*Barvarum*) etiam cum Julio Vindice (Caesare) et Sosthene (rege Poloniae) assidue conferre de 47. 23. 2. 62. 32. 14. 74. 80. 22. 51. 92. (*successione*) in 71. 27. 9. 41. 48. 30. 70. 28. 90. (*Pomerania*) ut in eventum haec ipsi in certo ac tuto sit. Interim 61. 20. 73. 53. 21. 10. 33. 88. (*Berlini*) magna est securitas, et mihi aliquo modo suspectum fit, quod 59. 22. 69. 29. 14. 47. 45. 31. 13. 75. 18. 41. 10. 1. 83. 73. 5. 21. 86. 14. (*comes Schwartzenbergius*) cum Alexandri (Bethl. Gab.) 47. 11. 27. 70. 14. 102. (*sponsa*) in Arragoniam iturus est, ubi in cuncta arcana penetrabit, quae, si volet, facile Severo (Caesari) patefacere posset. Sed opto, ut hae suspensiones meae falsae sint. Res ipsa tamen Gedeoni (regi Sueciae) non negligenda videtur, cum ex eiusmodi machinationibus plurimum detrimenti res Biscainae (Suecicae) accipere possent. Sed de his iam satis, et plura de aliis, volente Deo, occasione proxima.

Ex Gallia et Brabantia huc perscriptum est, reiectos Anglos a Gadibus ab Hispanis cum non levi clade, et iactura tam hominum, quam navium. Certiora ex ipsa Anglia nobis exspectanda erunt, ubi in procinctu est ad excurrendum nova classis, constans 11 navibus. Batavi ad coercendos Dunkerkanos omnes vires suas adhibent, et iam 37 naves paratae sunt, quae illos observent. Commercia, qua terra, qua mari, impediuntur miris modis, ex quibus tamen nervus ad res gerendas constat. Tota fere Germania devastata et exhausta est opibus. Tillius ob annonae penuriam partem copiarum ultra Vesurgim versus Vestfaliam deducere coac-

tus fuit. Wallenstenius ex dysenteria Halberstadii mortuus esse scribitur. Certe indignis modis insultavit Principibus. Dux Christianus Brunsvicensis aliquot legiones componere satagit, quamvis ex diuturna febris vix vires recipere possit. Quid Mansfeldius acturus mihi incertum. Eius miles tot mala passus est, quot nullus unquam exercitus, sub ullo belli duce.

Ex Ungaria nunciant, non ita Caesari ex animi voto cuncta succedere, ut eius ministri iactant. Designationem eius filii in Regem adhuc impeditam et lentam, et inter proceres secundum spem aut metum cuiusque varias inclinationes et iudicia. Conventus Ulmensis larva esse videtur, quae secundum negotiorum eventus aut induitur, aut deponitur. Aiunt Saxonem, qui toties huius progressum urserat, suumque adventum obtulerat, nunc morari, nec venire velle, nisi prius ex omni parte deponantur arma in Imperio. Sed et de his brevi clarius videbimus. Ego in privatis meis, de quibus forte saepius, quam debui, mentionem inieci, nihil repeto. Si spes et desiderium tanto Regi probandi fidem ac industriam meam longius me abripuit, in singulari Ill:ris Gen:is Tuae erga me affectu, et consveta ei humanitate omne praesidium colloco, certus, S. R. M:tem pro summa sua clementia meum devotissimum cultum benigno animo accepturam esse. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua. Dab. Memmingae (Hagae), $\frac{30 \text{ IX } \text{br.}}{10 \text{ X } \text{br.}}$ Anno 1625.

Ill:ri Gen:ti Tuae
addictiss.

Josephus.

P. S.

Inter alia hoc animadverto cupere 59. 22. 70. 4. 22. 32. 63. 41. 13. 31. 46. (*confoederatos*) Gedeoni (regi Sueciae) vicissim aliquid praestare, sed formidare pariter omnes, ut aperte implicentur in bellum cum Sostene (rege Poloniae). Praesumunt enim, et Ulyssaei (Danici) inprimis hoc affirmant hoc grave et diuturnum fore, quod Antoniani (Poloni) non tantum in Sardinia (Livonia) plaeraque amiserint, sed in ipsam etiam 68. 81. 15. 55. 26. 79. 10. 28. 90. 9. (*Lithuaniam*) a Sc. Africano (rege Sueciae), penetratum fuerit. Antonianos (Polonos) vindictae cupidos procul dubio in 59. 82. 52. 88. 15. 33. 93. 14. 11. 48. 22. 44. (*Comitiis proximis*) ad ultionem impulsos iri. Plaerisque autem non consultum commune habere sibi noxium bellum in adeo dissito Regno, ex quo tamen illi 19. 10. 70. 82. 111. 31. 112. (*annonam*) petere cogantur. Siculi (Angli) hoc addiderunt, habitare in Antonia (Polonia) multa 14. 62. 34. 75. 94. 48. 26. 69. (*Scotorum*) millia, qui ex eo periculum vitae et facultatum subituri sint. Sed Josephus (Camerarius) ostendit, si recte cuncta examinentur, non adeo graves illas dubitandi rationes esse, et multa secreto fieri posse, quae palam demonstrari necesse non sit. Eodem rem recidere, modo promissa sancte servantur. Quid ad haec dicturi, facturi sint, in crastinum exspecto. Perscribam cuncta consveto die, quo meas Amstelrodamum mittere soleo. Iterum atque iterum Ill:ris Gen:tas Tua valeat, cuius litteras in dies singulos non minori desiderio videre gestio, quam captivi libertatem. Dat. ut in litteris.

Ex Italia et Germania hac septimana praeter morem nihil adhuc accepimus. Quod itinera plaeraque omnia latronibus obsessa sunt, rarius et cum periculo tabellarii

commeant. Igitur huic potissimum impedimento, non meae curae aut diligentiae hoc imputari velim, si quid alibi neglectum fuerit.

In tergo. Dat. Memmingae (Hagae) die 10 Decemb. 1625. Praesent: Revell 15 Feb. 1626.

LIX.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Mommingae (Hagae) d. 4to Decemb. 1625.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Discesserunt ante paucos dies concluso et subscripto foedere Legati Anglici et Danici, et Dux quidem Bukingamius cum 12 navibus bellicis Briela solvens admodum secundo vento usus heri procul dubio in Angliam appulit. Serio et ille et Veneti (Ordines) cum Davide (rege Bohemiae) egerunt, ut Josephum (Camerarium) ad Gedeonem (regem Sueciae) mitteret. Etsi autem non tam incommodissimum anni tempus et itinerum pericula illum perplexum tenuerunt, quam quod non omnino ex eius voto et sententia multa successerunt, tamen pro suo in Remp. studio et erga Gedeonem (regem Sueciae) ardentissimo affectu tandem profectionem hanc in se suscepit. Iter igitur, propitio et favente Deo, hodie ingressurus est, quamvis dubitem, an propter exortum repentinum gelu sine impedimento pergere poterit. Utinam vero, cum veniet, Gedeonem (regem Sueciae) in Biscaia (Suecia) triumphantem offendat. Nam si in Sardiniam (Livoniam) usque ei excurrendum esset, multa ex eo sequi possent incommoda. Nam 6. 19. 56. 20. 30. 53. 15. 29. 13. 2. 22. 10. 26. 32. 70. 46. 23. 14. 21. 51. 47. 75. 28. 106. 35. 15. 38. 74.

32. 107. 46. (*Hagae alter conventus institutus est*) ad 20 diem
 9. 31. 73. 15. 33. 40. (*Martii*) st. novo, ad quem Scipionem
 Africanum (regem Sueciae) suos mittere ceteri confoederati de-
 siderant. Invitantur etiam ad foedus Ptolomaeus (rex Galliae),
 14. 42. 1. 79. 83. 58. 86. 74. (*Sabaudus*), Achaei (Veneti), et
 denique Alexander (Bethlen Gabor). Et de hoc quidem
 Ulyssaei (Dani) potissimum rem urserunt, cum tamen antea
 de eo Lentulus (rex Daniae) saepe monitus ne audire qui-
 dem voluerit. Sic cum temporibus etiam mutantur animi
 et consilia. Mansvetus (Camerarius) hac occasione in castra
 Ulyssis (regis Daniae) profecturus est, ut in Lentuli (regis
 Daniae) mentem in cunctis penitus penetrare, Gedeonique
 (regi Sueciae) rem omnem sibi compertam referre possit.
 Multa enim sunt, quae sollicitum eum habent. Sed de illis
 aliisque coram rectius et tutius. Et ceteroquin pauca iam
 erant digna descriptione. Igitur tantum ex more et obliga-
 tione mea S. R. M:ti devotissimo cultu, et Ill:ri Gen:ti Tuae
 ex singulari fiducia de ipsius erga me benevolentia me unice
 commendo. Raptim 10 Decemb. 1625.

LX.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Stockholmiae d. 30 Mars 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Deo Opt. Max. ex intimo corde summas gratias ago ob felicem S. R. M:tis Domini nostri clementissimi in hoc Regnum suum reditu(m): Eundemque animitus precor, ut ei mox Serenissimam Reginam salvam atque incolumem adducat. Meum vero adventum S. R. M:ti gratum fuisse, ut Ill:ris Gen:tas Tua significat, unice me erigit, et tanti Regis clementissimum erga me favorem me mox pristinae sanitati restitutum esse plane confido. Fateor enim ingenue me ex incertitudine de S. R. M:tis praesentia et ex sollicitudine cum de publicis, tum de privatis rebus ad morbum corporis aegritudinem nonnullam mentis accessisse. Nunc apparente tam illustri sole cunctae dispulsae nebulae. Vis morbi desiit, vires paulatim redeunt, sed nondum appetitus integer ob imbecillitatem ventriculi. Spero diaeta exactiori etiam hunc me recuperaturum esse. Quidquid igitur S. R. M:tas iusserit, non recusabo: aut adcurram ad ipsam, aut praestolabor hoc loco eius mandata. Instructionis meae exemplum denuo mitto, nec excusatione ad me ulla opus. Suo iure Ill:ris Gen:tas Tua mihi imperet, habebit sibi obsequentem

in omnibus. Meam dimissionem expeditiorem S. R. M:ti curae esse laetor: Sed spero ante eam accuratiorem mecum communicationem futuram, quando S. R. M:ti erit commodum. Ad Regem vero Daniae sine mora aliquem mitti, qui in officio tot difficultatibus involutum retineat, procul dubio vel maxime necessarium iudicabitur. Multa enim me habent sollicitum in omnes eventus. Cuncta quidem, quae mihi cognita, veluti in sinum Ill:ris Gen:tis Tuae effudi. Si plura a me requirentur, quantum potero, non minus et illa lubens enarraturus sum. S. R. M:tis heroicus animus non nisi magna concipiet, sat scio. Foedus oblatum non reiiciet, quod vel inprimis, nisi fallor, Polonis formidabile erit, hosque retrahet, quominus vel cum Rege Daniae in posterum quid tractent, vel ex Anglia amplius sperent. Juvandi autem oppressos amicos non una via est aperta S. R. M:ti maxime si cum Bethlenio Principe se iungere velit. Quo uno fulcro stare diutius Serenissimus Elector Brandenburgicus potest, sine illo mox collapsurus. Sed nolo de his saepius dicta repetere. Doleo de privato negotio meo cum Ill:ri Gen:te Tua me nihil locutum fuisse ante eius discessum. Partim pudor prohibuit, partim quod nondum incoepa cum S. R. M:te actione de publicis, nollem privata mea attingere. Verum cum Ill:mus Princeps Comes Palatinus de his ad S. R. M:tem scripserit, eique conditiones a me expetitas transmiserit, et has mea manu consignatas, quantum memoria tenui, huic epistolae adiacere volui. Ill:ris Gen:tis Tuae instinctu S. R. M:tem hoc mihi munus clementissime obtulisse certus sum, atque ideo uno verbo me et totum negotium eius fidei et singulari erga me benevolentiae permitto. Hoc ut Deus ad S. R. M:tis splendorem, ad Reip. utilitatem, ad meum honorem dirigat, voveo atque exopto. Ill:ris Gen:tas Tua mea devotissima obsequia S. R. M:ti humilime deferet,

et me meamque salutem porro promovere dignabitur. Hol-
miae 30 Martii, anno 1626.

Ill:ris Gen:tis Tuae
addictissimus
omni cultu et officio
L. Camerarius D.

In tergo. Illustri ac Generoso D:no, Dn. Axelio Oxen-
stiern, S. R. M:tis Regnique Suecorum Cancellario, Libero
Baroni de Kimitho, D:no de Fiholm et Tydon, Equiti aur.
etc. etc. Domino et patrono S. S. cultu aeternum obs.

(L. S.)

LXI.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Upsaliae d. 10 Aprilis 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Nihil gratius mihi fuisset, quam si ante admissionem in conspectum S. R. M:tis licuisset mihi cum Ill:ri Gen:te Tua colloqui. Sed quia impedimenta, quae facile conicere possum, obstant, idcirco observanter peto, ne gravetur Ill:ris Gen:tas Tua tribus saltem verbis mihi significare, an Instructionis meae ei transmissa capita a S. R. M:te perlecta fuerint. Nam si hoc factum, non erit opus, ut S. R. M:tem proluxa oratione distineam. In causa quoque privata mea an aliquid actum conclusumve sit, si licet, scire pervelim, et an ex hoc loco iter meum proseguere poterem, aut fortassis Holmiam mihi redeundum fuerit. Ill:rem Gen:tem Tuam humiliter oro, ut ignoscat huic importunae interpellationi meae, praesertim hoc festi tempore. Bene valeat, et me porro favoris suae aura recreet. Upsaliae, 10 Aprilis, anno 1626.

Ill:ri Gen:ti Tuae

devoto animo

addictissimus

L. Camerarius.

In tergo. Illustri ac Generoso Dno Cancellario etc.
D:no et patrono S. perp. obs. unice col.

LXII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, (Stockh?)
d. 17 Aprilis 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Magno errore a me factum, quod Resolutionem S. R. M:tis Domini nostri clementissimi non remisi Ill:ri Gen:ti Tuae ante meam ad hanc excursiunculam. Persuasus eram ab aliis, in comitatu Regis futuram etiam Ill:rem Gen:tem Tuam. Ex eo erroris causa et origo. Sed hunc emendare volui celeri exhibitione illius scripti, quod his adiunxi. Errata quaedam in describendo commissa correxi. Unum attingere ausus non fui pag. 2 lin. 18 et 19 ubi pro *recte* scribendum videbatur *velle*: nisi forte quid in describendo omissum est. In re ipsa absit ut quidquam mutari velim. Quaedam tamen monebo, permittente insigni comitate Ill:ris Gen:tis Tuae. Pag. 4 S. R. M:tas innuit, Legatos ad se iterum mittendos, si accessionem suam ad foedus Confederati desiderent. Venit mihi hoc loco in mentem, sinistre a quibusdam acceptum fuisse, cum S. R. M:tas in responso Legato Danico, Christiano Thomae, dato, Holmiam ad se mitti Legatos necessarium iudicavit, ac si potius in eo loco, quam Hagae Comitum conventum institui S. M:tas voluisset. Haud itaque scio, an non consultum videri possit, paucis

verbis addi aliquid in hanc sententiam, nimirum ut aut mittant ad se Confoederati, aut, si velint, ut in posterum S. R. M:tas aliquem de suis Hagam ableget, vel certe alicui ibi Residenti eius nomine mandata transmittat, ut tum terminum ad conveniendum satis laxum constituent, ne, quod nunc accidit, de mittendo S. R. M:tas interpelletur, cum iam dies Conventui dicta effluxerit. Pag. 5 in princ: post verba *ab eodem responsum exspectat*: cogitari posset, an non aliquid de utili diversione in rem communem addi debeat, quae procul dubio ex coniunctione S. R. M:tis cum Principe Transsylvaniae redundatura sit, sicque desideriis Confoederatorum S. R. M:tem in illo articulo re ipsa satisfacere. Pag. ult. lin. 11 haud scio, an non tuto clausula annexa omitti possit, a verbo, *Interea*, usque ad verbum, *erit*: ne forte quidam ex Ordinibus putent se male fecisse, cum mentio iniecta est beneficii. Et haec quidem ab ipsis Ordinibus originem non duxit, sed ab Oratore Anglico. Quod si alicubi loco idoneo adiceretur, S. R. M:tem interea temporis, dum de foedere cum S. R. M:te ineundo rite tractabitur, nihilominus in omnes occasiones, ex quibus causae communi et Confoederatis aliquid emolumenti aut commodi accedere posset, intentum fore, sane plurimum hoc momenti habiturum nequaquam ambigendum est. Ceterum ut in Memoriali, cuius mihi spem fecit Ill:ris Gen:tas Tua, cuncta uberius, quae in communicatis Hagiensis foederis tabulis S. R. M:tas desiderat, et si quae sunt alia, quae oretenus referri rectius possunt, explicentur, hoc inprimis mihi gratum erit, nec in fide aut diligentia mea quidquam desiderari patiar, ut exspectioni S. R. M:tis quam studiosissime satisfaciam. Unum hoc peto, ut Ill:ris Gen:tas Tua hanc meam audaciam, vel impudentiam potius non aegre ferat. Accedam autem lubens ad Ill. Gen:tem Tuam, ut cuncta ad exoptatum finem

eo citius perducantur, quandocunque iusserit, et erit ei commodum. Cui me unice commendans, quam opt. illam valere cupio. Ex hospitio meo, ὡς ταχιστα, 18 Aprilis, anno 1626.

Ill:ri Gen:ti Tuae
perpetuo cultu
deditissimus

L. Camerarius.

LXIII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Altona
d. 15 Maii 1626. (Initio caret).**

R. A. coll. Ox.

— Ubi Hagam venero, in rei veritatem inquiram. In Belgicis quidem provinciis interna dissidia periculose crescere video, et Venerem potius coli, quam Martem, defuncto huius unico alumno, cum quo utinam fortuna Belgica non simul sepulta sit! Nam sunt, qui timent, hoc etiam anno nihil praeclarum aut magnum actum iri, ex adverso hostibus extrema tentaturis. Nam Marchio Spinola nunc etiam Thallasiarchus factus est, et in Oceanum quoque laudem acquirere conabitur. Hagae Legatus Persicus de libertate commerciorum egit. Sed publice Ordines se excusaverunt, ne Imperatorem Turcicum offenderent, cum quidem Legatus multa his praeclara obtulisset. Permiserunt tamen mercatoribus, ut suo periculo in Persiam navigare possent. Audio Legatum illum virum prudentem esse, quem spero me adhuc visurum esse.

Ex Haga ad me scribitur, Transsylvaniae Principem denuo aliquem eo misisse cum praeclaris oblationibus, qui postea in Galliam profectus sit. Alium quendam esse in itinere, ut profisciscatur in Sueciam. Deus faxit, ut inter S. R. M:tem et hunc Principem arctior coniunctio inita cedat in salutem afflictæ Reip.! Addunt, illum confirmare, Turcas

cum Caesare pacem nolle, sed vigilaturos, ne nimium excrescat Austriaca potentia. Profecto si sapiunt, obicere ei debebant repagulum. Bethlenius gentilem suum adolescentem, qui hactenus Francofurti ad Oderam litteris operam dedit, Leidam transferre cupit. Ego vereor, ne ille clade Mansfeldica percepta, quam Caesareani in maius extollent, mutet recta consilia, et ne forte Comes ille de Nigromonta in transversum hunc abriperit. Sed meliora speremus de tanto Principe, et S. R. M:tas eo accuratius laborabit, ut retineatur in officio. Litteras ab ea ad ipsum mihi datas Berlinium transmisi, et meas illis adiunxi ad praecipuum ex Consiliariis, quae opto ne sine fructu sint. Volebam fasciculum ad Belinium nostrum transmittere, sed optimus ille et integerrimus vir, ut hic primum percepi, me in Suecia absente diem suum obiit. Procul dubio ex aegritudine animi. Nam cum Christianus Thomae nuper Legatus Berlinii esset, et acta per Belinium suoque Hero ab Electore promissa altius repeteret, parum abfuit, quin optimi viri fides in dubium vocata fuerit, quasi fines mandati alicubi excessisset. Certe hic casus adeo me affligit, ut valde verear, ne prognosticum nobis sit maiorum malorum, quorum spectatorem eum esse Deus noluerit.

Hoc paene oblitus fueram adiicere, Coldingae Principem desiderasse, ut ad patrem suum ipse proficisceretur. Sed magnae mihi causae sunt, cur me excusaverim. Metuo enim pericula, et alia, quae non exprimo. Scripsi igitur ad Regem, et litteras S. R. M:tis una cum exemplo Resolutionis Regiae heri per certum hominem Wolfenbüttelium transmisi. Hic etiam intellexi, Regem Laurentium Wenzinum, quem nuper in Galliam ablegavit, Hagae ut ordinarium Residentem habiturum esse. Scribunt multa de missis a Rege Galliae pecuniis, sed Amstrouterus non nisi 30 Imperialium millia

per collybum huc destinata fuisse asseverat. Plura nunc temporis angustia prohibet, et quod mox Albim transmissurus sim, ut tandem in Belgium perveniam. Deum oro, ut salvum atque incolumem me meis reddat. Eius tutelae in primis S. R. M:tem, tum etiam Ill. Gen:tem Tuam ardentissimis precibus commendo. Vivat floreatque summus Rex ad Ecclesiae et Reip. salutem diutissime, et de mea erga se humilima devotione sibi polliceatur omnia, quae a bono viro proficisci possunt. In tuae vero Ill:ris Gen:tis toties mihi perspecta benevolentia unice acquiesco, quam bene valere animitus cupio. Altenavii prope Hamburgum, 15 Maii anno 1626. *ὡς ταχιστα.*

Ill. Gen:ti Tuae
addictissimus

L. Camerarius.

Dn. Andream Svenson nondum vidi. Dabo operam, ut ad me veniat, et illi has litteras recte curandas tradam.

P. S.

Ex Amstroutero intellexi, significatum sibi ex Anglia fore, ut tanquam Legatus ad S. R. M:tem in Sueciam profecturus sit propediem. Idem Haga mihi scribitur, sed simul additur, Regem Bohemiae, simul atque hoc rescivit, mandasse Rusdorffio, ut hanc legationem eius omni studio diverteret. Non enim gratam eam fore, quod domesticus esset Regis Daniae, et merito si Rex M. Britanniae quem mittere cupiat, ex ipsa aula sua alium immediate mittere debeat. Non etiam properandum sed exspectandum potius meum ex Suecia reditum, et secundum meam relationem formanda esse consilia. Ego vero Amstroutero suasi, ut se excusaret. Nam nisi S. R. M:tas alia fundamenta videat, et maiorem in

actionibus Britanicis certitudinem, speciosis verbis nihil effectum iri. Ubi Hagam venero, operam dabo, ut impediatur haec Legatio, quae alioquin intempestiva et inanis futura esset. Haec subiicere volui. Iterum iterumque bene valeat Ill:ris Gen:tas tua. Celerrimo calamo.

LXIV.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Altona
d. 16 Maii 1626.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Ex pleniori cum Dn. Amstrutero collocutione animadverti, illum eo fere devolvi, ut putet, vel suspicetur potius, S. R. M:tem a foedere, in quo Rex Daniae comprehensus sit, alieniorem esse. Sed ego hunc scrupulum, quantum potui, ei exemi. Instabat, quas igitur conditiones S. R. M:tas sibi propositas haberet, de quibus Confoederatorum ad illam Legati specialia mandata afferre debeant. Dixi de his iam constare, deque iis saepius actum, quid nempe S. R. M:tas vicissim sibi praestari vellet, si belli Germanici particeps fieri debeat. Ille tum aperte dicere, nec suum Regem, nec Germaniae Principes eiusmodi conditiones implere posse. *ἀδύνατον* enim, ut ille aequaliter et S. R. M:ti et Daniae Regi contribuat, cum his vero nihil agi amplius posse, et denique cum Daniae Regi in tantis periculis et vitae et honoris et propriarum ditionum versanti nihil auxilii suppeditent, qui tamen Princeps sit Imperii, et electus a Circulo inferioris Saxoniae in Ducem suarum partium: multo minus S. R. M:ti desideriis satisfactori sint. Respondi, haec ab initio exprimenda fuisse, nec proponendam S. R. M:ti divisionem exer-

cituum, si ad illos sustentandos deessent media. Non enim Reges ludificandos esse in rebus seriis, et tanti momenti. Tum maximos sumptus in Mansfeldium non tantum inutiliter, sed etiam periculose factos, qui rectius in S. R. M:tem collati fuissent, cum maiori fructu, et sine dubio meliori successu. Illum enim pro patrimonio bellum habere, et benedictione divina destitui, qui tot populis Evangelicis perniciem attulerit. Sed cum haec omnia reiiceret potius, quam dilueret, excusans potissimum facta, quod Rex Galliae Mansfeldium sustentari velit, ego tandem indicavi, si foedus S. R. M:tas inire debeat, tum necesse esse, ut aequale hoc sit et reciprocum, et ut S. R. M:tis eiusque Regni ac status haberetur ratio. Tum ut certis fundamentis illud innitatur, certos hostes et certum scopum exprimat, utque firmum ac constans sit, nec inopinatis dissolutionibus obnoxium. Hagense nimis generale esse, alterum vero inter Regem Angliae et Dominos Ordines Generales strictius, et robustioris substantiae. Hoc igitur, vel simile S. R. M:tem non reiecturam, si vicissim contra Polonum, quem perpetuum hostem habeat, repromittantur ei auxilia. Tum ille, talia antea nunquam fuisse proposita, sed potius a Dn. Spensio aliisque indicatum, S. R. M:tem foedus in restitutionem rei Evangelicae in Germania cum ceteris Regibus initurum, etiam excepto bello Polonico, in quod amicos suos involvere non cupiat. In foedere etiam cum D:nis Ordinibus a S. R. M:te icto bellum Polonicum exceptum esse. Regessi, mihi de his accurate non constare, sed quidquid sit, ipsam aequitatem postulare, ut si in partes S. R. M:tas venire debeat, maior eius haberetur ratio. Tum ille, debere igitur S. R. M:tem in specie exprimere conditiones, quas desideret, ut ad illas mandata in futurum eo rectius formari possint. Recepi me haec relaturum, id quod nunc facio, et Ill:rem Gen:tem Tuam ob-

servanter oro, ut, quamprimum fieri poterit, a S. R. M:te in hoc negotio speciale mandatum accipiam, et si nihil impedit, conditiones in specie expressas mihi ex praescripto illis monstare et communicare liceat, quibus eas innotescere S. R. M:tas consultum esse putaverit. Inter alia Dn. Amstrouterus exagitabat, quod acta per Belinium in Anglia et nobiscum in Belgio Regem Daniae celata fuissent, quodque tum et Rex Angliae et Rex Bohemiae expetiverint, ut S. R. M:ti directione belli relictâ, Rex Daniae quiescens tantum aliquid pecuniarum contribueret. Nunc cum hic totum belli onus solus sustineat, non iniquum videri, si idem a S. R. M:te exspectetur. Respondi, multa ab aliquo peti posse, quae tamen huius arbitrio subiecta sint, an praestare velit, aut nolit. Eam vero, durante maxime bello Polonico, S. R. M:tis rationem esse, ut suis pecuniis in proprios usus indigeat. Multa denique de talibus inter nos fuit concertatio, in qua S. R. M:tis intentionibus me satisfecisse spero. Hoc evidenter deprehendi, Regis Daniae res in periculosissimo nunc statu esse, quod in Anglia ei promissa non servantur. Nam in Parlamento diversa sunt studia, et privatae aemulationes ac odia publicam causam in certum discrimen coniciunt. Digbius Bukingamium multorum gravissimorum criminum reum facit; Hunc Rex tuetur, et vicissim Digbyum proditoris accusat. Misera est ubique rerum omnium facies, et prorsus ad vota Hispanorum luditur haec Comoedia. In Danicis castris magna est confusio, nulla disciplina, penuria necessariorum maxima. Grassantur inter milites morbi, et multi in dies dilabuntur. Multis 11 mensium debentur stipendia. Rex ipse admodum anxius est, et a multis in diversa abreptus vix sibi consulere potest. Faxit Deus, ne ex desperatione eligat peius, et ne tandem pro sua securitate hostium amicitiam ambiens non tantum res Germanicas deserat, sed

totam causam communem in exitium adducat. Ex quo sane etiam ad S. R. M:tem Regnumque Sueciae pars discriminis redundatura esset. Hansaticae Civitates secundum eventus videntur velle sua consilia dirigere, et lucrari tempus. Id quod ex responso Legatis Regum et Dominorum Ordinum in Conventu Lubecensi nuper datum satis liquet, cuius Exemplum hisce adiunxi. Desiderabat Amstrouterus S. R. M:tem aliquid scripsisse ad Lubecenses, quibus eos et socias Civitates adhortatus fuisset ad accessionem in commune foedus. Hoc excusavi, et dixi, me acturum cum Hamburgensibus, ut ipsi sociique annona aliisque rebus necessariis Regem Daniae clam iuvent, et certe cum Civitatibus prudenter procedendum, ne cogi viderentur. Sed unum nunc intervenit, quod praeter alias causas, vehementer illas perturbat. Sunt in ostio Albis fluvii complures naves Anglicae et Batavae, quae nullas Hamburgensium egredi patiuntur, antequam cunctas merces aperuerint et inspexerint. Danicae etiam naves in Albi sunt, sed illarum Praefecti hoc non agunt, cum Rex Daniae Regem Hispaniarum nondum aperte offendere velit. Hamburgenses Legatos in Angliam missuri sunt, qui hoc onus deprecentur. In summa, inter ipsos Evangelicos tot sunt dissidia et confusiones, ut mirum non sit, si turbatis aquis Hispani anguillas capiant. Sed de his satis, et iam currum mox consensurus plura addere nequeo. Cum Dn. Andrea Svensonio diligenter egi, ut subinde Hamburgi exploraret mercium Suecicarum pretia, referretque saepius ad Ill:rem Gen:tem Tuam. Quod se facturum promisit. Mihi cum mercatoribus Hamburgensibus nulla fere est notitia, sed Amstelrodami videbo, ut inveniam, ex quibus talia cognoscam. Ill:rem Gen:tem Tuam quam optime valere iubeo, utque me in gratia S. R. M:tis favore et intercessione sua conservet,

enixe rogo. Altenavia prope Hamburgum, 16 Maii, anno 1626.

Ill:ri Gen:ti Tuae
obsequentissimus

L. Camerarius.

Quae Colonia de prodicione in Gallia perscripta sunt, etiam ex Lutetia confirmanur. Plures in ea urbe capti sunt, et Regis frater veluti in custodia habetur.

De exemplis foederum, quorum indicem Dn. D. Salvio dedi, deque actis posterioribus Polonicis iterum Tuam Ill:rem Gen:tem oro, ut talia scripta per occasionem ad me transmittantur, quo exactiorem rerum Suecicarum cognitionem adipiscar.

LXV.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis, d. ^{29 Maii}_{6 Junii} 1625.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Totius itineris mei successum Tecum communicandum censui. Transmissis igitur post excessum meum ex Hamburgo Albis, Visurgis ac Jaddae fluminibus per utramque Frisiam tandem Amstelrodanum, et nudius tertius huc perveni. In Orientali Frisia cum nocte in Auricum urbem me recipere nollent, in vicino pago mihi pernoctandum fuit, inscio periculi, quod nullibi maius esse ab Hispanis militibus, qui ex Lingae propugnaculo in illas oras excursiones facere solent, altero die Embdae intellexi. Sed protexit me divina providentia, ut illa quoque nocte securus in utramvis aurem dormiverim. Cum Frisiam Occidentalem transirem, magni in illa tumultus, praesertim Leovardiae, exorti fuerant, ex diuturna inter provinciales et Civitates discordia ob collationum inaequalitatem. Hae enim queruntur, se totum fere illarum onus in se recipere cogi, cum Praefecti in districtibus vicinis ex subditorum sanguine ditescant, et nihil tamen in communem fiscum conferant. Leovardienses vero, nescio an factionum hominum artibus inducti, aut arreptis ad suspiciones nescio quibus occasionibus, multis iniuriis affecerunt Co-

mitem Ernestum Casimirum Nassovium, toti Frisiae Praefectum. Nam ex inopinato arma sumentes, praesidiarios milites sua deponere coegerunt, ipsi vero Comiti ante aedes eius vigilias posuerunt, et multa indigna eius dignitate commiserunt, quae in seditione populari fieri solent. Comes ipse urbe tandem excessit, et ante paucos dies huc venit. Per-vagavit hoc malum etiam per alias Civitates, et tota fere provincia illa in magnum motum metumque coniecta est. Agitantur nunc in ea Conventus et Comitia, ut medela adhibeatur morbo, antequam desperatus fiat. Sane in corpore huius Reip. ex multis pravis humoribus ea nunc caco-chymia apparet, ut nisi prudentes Medici in tempore idonea et salutaria remedia adhibeant, periculosae et lethales convulsiones metuendae sint, quae non illud tantum concutiant, sed totam simul caussam communem, quae et alibi non minus periclitatur. Verum aliter fieri nequit, ubi maius est privatae, quam publicae rei studium, ubi avaritia et dites-cendi cupiditas modum nullum habet, ubi malis artibus locus est, et quae alibi crimina sunt, pro virtutibus habentur. Hinc plebis in magnates odium, inprimis etiam ob *προσωποληψίαν*, quae in administratione Iustitiae nonnunquam conspicitur. Inter alios in Dordracena urbe Musius, Rutgersii nostri p. m. avunculus, miris modis exagitatus fuit, sparsis etiam editisque in eum famosis libellis, quibus peculatus, aliaque crimina ipsi obiecta, inprimis etiam, quod ex cupro Suecico parum honeste suam rem fecisset. Nominati ad singula testes, quibus interrogatis constare de veritate posset. Ipse quidem Musius contracto ex sinistra de se fama aegritudine animi paulo post ex hac vita excessit. Sunt alia multa, quae ut cum tempore accuratius cognoscam, ita subinde referre potero. Meam vero functionem in tam difficilia tempora delapsuram, doleo. Sed, adiuvante divino numine studebo,

ut S. R. M:is votis satisfaciam. Nondum mihi licuit, cuncta accuratius indagare, cum variis hactenus interpellationibus distractus fuerim. Igitur nondum intelligere consiliorum, quae hic agitantur, cursum potui. Sunt qui putant, Principem Auraicum brevi collecto universo exercitu in campum progressurum esse, alii hoc anno vix hoc futurum existimant. De hostium molitionibus nihil certi constat. Annonae tamen caritas et penuria illos premit, et fortassis cogit, quo minus cogitata queant exsequi. Circa Slusas navim bellicam Batavicam intercipere, forte etiam in vicinum agrum Cassanticum excursiones facere decreverant, sed frustra fuerunt. Comes Isenburgicus in Comitatum Markensem cum quibusdam copiis ingressus, unum atque alterum opidulum, parum munitum, occupavit, sed missae iam eo a Principe Auraico 36 Equitum cohortes, et aliquot signa peditum. De successu mox audiemus, et an Isenburgicus illis in locis moraturus, aut ad Tillium contra Regem Daniae iturus sit, ut fama fuit. De huius salute admodum hic sunt solliciti, nec sine causa. Ut enim eius se res habeant, nuper latius scripsi, nec mutatae illae hactenus in melius. Quin rumor his diebus sparsus est, cum universis copiis eum versus Albim recessisse, qui si verus est, actum esset de tota ad Vesurgim provincia, et urbs Bremensis non foret sine discrimine. Domini Ordines in repraesentandis ei promissis pecuniis cunctati fuerunt hactenus, quod ad Regis M. Britanniae exemplum respicerent, sed nunc in illis colligendis admodum laborant, ne fidei parum observatae accusari possint. Hoc certum est, Caesarem et socios tentare omnia, ut arma ex eius manibus quocumque modo excutiant. Sunt, qui denuo de nescio quibus novis tractatibus mentionem faciunt, et ego sane hos vereor, cum videam Regem tanto oneri imparem, et iure de Anglis conqueri posse, a quibus plus verborum, quam nummorum acceperit. Quod si

Conventus Deputatorum Norimbergae procedit, nec interea Rex Daniae in Anglia quod ei debetur impetrat, nullum mihi dubium, quin eo suos Legatos, de pace acturos, missurus sit. Quo nihil et Reip. et nostrae causae accidere posset periculosius. De Mansfeldiana clade nuper scripsi. Multi graviter ab eo peccatum arguunt, quod non recta per Lusatiam in Bohemiam aut Silesiam profectus sit. Sed ipse quomodo se excuset, ex adiunctis eius ad Regem Bohemiae litteris cognoscere licet. Rex Daniae parum nunc erga illum benevolus esse dicitur. Ego in eius militia nullam spem unquam posui, quae sine disciplina non potest consistere. Quin hoc quidam scribunt, Electores Saxoniae et Brandenburgiae, ob nimiam subditorum suorum oppressionem nunc copias contra ipsum Mansfeldium cogere, quod ut verisimile est, sic facile indicare licet, quantum inde utilitatis ad hostes, et quantum incommodi ad Regem Daniae perventurum sit. Urget is nunc per diversos Legatos huc et in Angliam missos pacta conventa, et protestatur de culpa aliena, si infelix eventus sequatur. Laurentius Wenzinius, ut apud Dominos Ordines Residentis vice fungeretur, (sic enim fertur), iam fuit in itinere: ita tamen ut prius in Angliam et Galliam deflecteret. Sed ab Hispanis in agro Oldenburgico captus, et Lingam deductus fuit. Subsecutus eum est Jo. Zobelius Bremensis, vir multae experientiae, et amantissimus Reip. mihiq̃ue amicissimus. Notus est S. R. M:ti, nisi fallor, nam etiam in Suecia fuit nescio quo tempore, aut qua occasione. Diu fuit Consiliarius Landgravii Mauricii. Nunc etiam Nobilis Bilovius in Angliam profisciscitur, ut in illa aula aliquamdiu resideat. Ut obtineant, quod volunt, unice exoptandum est. Regem M. Britanniae vicissim ad Regem Daniae Legatum missurum Dickensonium intelligo. Quod si privatae lites in Parlamento componuntur, tum maior me-

liorque nobis spes erit, cum constet de optima eius Regis voluntate erga remp. et sororem suam, huiusque liberos. De successu ulteriori brevi plura scribam, cumque sciam S. R. M:tem ex ipsa Anglia cuncta citius cognoscere, idcirco in illis commemorandis non ero prolixior. Amstrouteri Legatio in Sueciam non procedet, ut audio, quam certe ut impediret Rex Bohemiae nihil officii praetermisit. Dn. Carletonius iterum ceu ordinarius Legatus apud D:nos Ordines ex Anglia huc rediturus esse dicitur. Nam cum Killigrei in eius locum venturus esset, Domini Ordines permittere noluerunt, ut quemadmodum eius antecessor Carletonius, Consilio Status, quod vocant, interesset. Nam redempta Briela, aliisque olim Reginae Elisabethae oppignoratis locis in Belgio receptis, tum etiam alias ob causas hoc D:nis Ordinibus non placebat. Inventa igitur est ratio de remittendo Carletonio, si forte priorem suum locum obtinere etiam in antedicto Consilio queat, quod an futurum sit, haud scio, cum prudentes plus ad rem ipsam, quam ad eiusmodi fictiones respecturos esse, facile iudicare liceat. In Anglia instructio novae classis, et ad eam iterata Navium Batavicarum adiunctio, admodum urgetur. Faxit Deus, ut secutura expeditio sit altera priori felicior. Parlamentum Regi quatuor subsidia, quae vocant, in annum obtulit, quod nulli unquam Regi, ne quidem Elisabethae Reginae, factum. Utinam privatae lites et ambitiosorum hominum studia non diutius remorarentur salutem publicam! Rex novum Consilium bellicum instituit, in quo adessores sunt Comes Pembrochius, Comes Carlilius, Comes Hollandiae, Carletonius. Carletonius a Rege creatus est Baro Imbercurtius. Secretarii Regii duo, Cecilius, Veerius et Oglius, Legionum Anglicarum Duces. Foederis novi Hagiensis ratificationem Rex Daniae iamdudum per Nobilem quendam huc transmisit, eandem etiam

nuper Rex M. Britanniae, sed cum inter illas quaedam apparuerit diversitas, amplius de re hac agendum erit. Neque enim Conventus ad 20 diem Martii praeteriti indictus processit, cum neuter Regum suos Hagam misisset. Sic fieri potest, ut alius tandem instituatur, maxime cum ex adiunctis ex Hungaria appareat, etiam ex illis locis Legatos adventuros esse. Nihil tam contrarium est rebus agendis, quam tanta locorum intercapedo ut et communicationes lentiores esse necesse sit, et Conventus tot Regum tantis intervallis disiunctorum nomine celebrandi admodum sint incerti ac difficiles. Verum ex omni parte conemur, ut consilio et prudentia superemus etiam has difficultates, quod fieri poterit, ubi communis et constans erit omnium ardor, uti collapsas in Germania res restitutas velint. Sed venio nunc ad alia.

Ex Antonia (Polonia) et vicinis locis nihil reperi, cum huc veni. Credo putasse amicos, me esse mortuum, cum tamdiu abfuerim. Sed adest nunc nobis Dn. 7. 20. 15. 46. 53. 29. 13. 23. 14. (*Kettlerus*) qui a 48. 19. 18. 21. 26. 33. 68. 40. 22. (*Radsivilio*) et amicis litteras habuit. Ex illius colloquio plura mihi haurire licuit. Apparuit tamen hoc potissimum, in Antonia (Polonia) Orthodoxos, et cunctos, qui Papatum abominantur, valde sollicitos esse, ne ex 1. 32. 8. 113. 27. 81. 10. 2. 34. 52. 89. 46. 88. 93. 47. (*bello in comitiis*) contra Sc. Africanum (regem Sueciae) decreto maior pars calamitatis ad ipsos perveniat, immo ne sub eius praetextu paulatim penitus extirpentur. Optare igitur eos, Gedeonem (regem Sueciae) aut nunquam tentasse 53. 100. 75. 6. 38. 30. 51. 21. 42. 69. (*Lithuaniam*) aut rationes adhuc inveniri, quibus saltem 28. 70. 3. 83. 59. 33. 79. 80. (*induciae*) iterum coire possent. Illam enim irruptionem hoc tantum efficisse, ut Antoniani (Poloni), qui inter se divisi, et Sostheni (regi Polo-

niae) adversissimi fuerint, in communi periculo se nunc coniunxerint, atque adeo iniuriam non tam Primislao (regi Poloniae), quam ipsi 73. 92. 33. 11. 86. 60. 53. 40. 62. 90. 89. (*Reipublicae*) illatam, viribus opibusque totius 108. 80. 5. 111. 81. (*Regni*) vindicaturi esse videantur. Hac etiam ratione, durante 61. 29. 8. 68. 82. (*bello*) Sosthenis (regis Poloniae) 4. 88. 53. 93. 95. 112. (*filium*) successionem sibi firmaturum, cum alias non pauci ad Sc. Africanum (regem Sueciae), alii ad Alexandrum (Bethl. Gab.) respexissent. Fabium (Radzivilium) in nulla amplius autoritate esse, tam apud Orthodoxos, quam Pontificios, quod promississet, Gedeonem (regem Sueciae) 21. 70. 58. 98. 62. 28. 91. 74. (*inducias*) protracturum, et Antoniam (Poloniam) diutius ab eo extra 52. 41. 75. 23. 9. 120. 32. 8. 68. 81. (*metum belli*) fore. Nunc omnibus facultatibus eiectum, honore et dignitate spoliatum, nec quidquam amplius posse, cum antea ipsum etiam Primislaum (regem Poloniae) in officio continuerit. Apparatus in Antonia (Polonia) magnos fieri, et militem in Hispania quovis sumptu quaeri. Non possunt tamen dissimulare, quin maximis premantur difficultatibus, quas tamen se facile superaturos gloriantur. Sed omnium rectissime Sc. Africanus (rex Sueciae) pro singulari sua prudentia statuet, quid facto opus sit, maxime ubi a Spartaco (Bethlen Gabor) responsum accipiet. Hoc tantum vereor, ne hic ob 59. 68. 102. 63. 20. 9. (*cladem*) a Juba (Mansfeldio) 19. 62. 119. 29. 50. 15. 30. 69. (*acceptam*) mutet consilia. Nam et Julius Vindex (Caesar) eum tentabit consuetis artibus, et haud scio, an non ipse Aurelius (elector Brandeb.) ex 2. 82. 52. 28. 15. 33. 107. (*Comitis*) de 10. 40. 56. 73. 87. (*Nigro*) monte instinctu eum ad tranquillitatem et quietem hortaturus sit. Ego tamen in hoc rerum statu in coniunctione Gedeonis (regis Sueciae) et Alexandri (Bethl. Gab.) post Deum omnem spem reliquam habeo, quae

nisi procedet, actum videtur esse omnino non tantum de Ungaria (Germania), sed tota Christiana Repub. Avide itaque exspecto ex Biscaia (Suecia) litteras, ut intelligam, quid in Castilia (Hungaria) per missum eo a Gedeone (rege Sueciae) nuncium peractum, et quid inde nobis sperandum sit.

Ex Gallia confirmant pacem de Valle Telina inter Reges, et ex illa ad Sabaudum et Venetos Legatos missos, qui factum excusent, et causis deductis eius rationes reddant. Si socii bellum continuaturi sint in Italia, Regem Galliae clam ipsis non defuturum. Fama est, de nova proditione, et captum esse quendam Italum, qui Regem interficere voluerit. Proximae ex Gallia litterae plura et certiora nobis adferent. Quae Constantinopoli allata sunt, obiter tantum perlegi, describere ob temporis angustiam nunc non potui. Quaedam tamen mitto. Reliqua sequentur proxime. In illis erat, Tartaros ex Polonia cum magna praeda rediisse, et in Wallachia atque Moldavia etiam illos Regulos coëgisse, ut sibi satisfacerent. Has in Poloniam excursions Turcis non displicere, qui Polonis ob Zapovorianos Cosaccos infensi sint, contra quos firmam admodum classem in Mari Nigro, quod vocant, nunc praeparent. Babyloniae urbem a Turcis premi, cum magna spe recuperationis, cum Persae in subsidium missa 12m. peditum, et aliquot cohortes Equitum nulla ratione introducere potuissent. Sperare Turcas, se brevi bellum in Persiam transluros, atque ita meliores pacis conditiones hosti suo extorsuros esse. Legatos Ptolomaei (regis Galliae) et Achaeorum (Venetorum) cum nuncio Spartaci (Bethl. Gab.) egisse, pecuniamque ei nomine utrorumque pollicitos, si re ipsa in Severum moturus sit. Rem Alcimianorum (Hispanorum) artibus apud Gundelarios (Turcas) paene eo deductam fuisse, ut pax ab his Tryphoni (regi Hispaniae) polliceretur, sed dictorum Legatorum interventu, quibus etiam

Venetorum (Ordinum) Orator strenue se iunxerit, eam dissipatam, et Gundelarios (Turcas) omnibus modis Severi (Caesaris) et Alcimi (regis Hispaniae) molitionibus obstituros esse. Et de his quidem hactenus. In posterum operam dabo, ut et uberius, et diligentius scribam. Nunc enim varia impedimenta inciderunt, quo minus officio meo satisfacere potuerim. Quod apud S. R. M:tem excusari, et me quam humilime commendari peto. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua, quam ut patronum tam bene de me continue merentem unice veneror et observo. Ex loco futurae Residentiae meae, ^{29 Maii}_{8 Junii} anno 1626.

Mansvetus.

Eidem Ill:ri Dn. Cancellario etc.

P. S.

Quam primum huc veni, perfeci, ut Rex Bohemiae Resolutionem S. R. M:tis mihi datam in Angliam transmitteret, una cum mandatis ad Rusdorfium, quomodo illam Regi M. Britaniae, eiusque Consiliariis communicare debeat. De successu scribam suo tempore. Exhibui etiam eius Exempla una cum traditis litteris fiduciariis S. R. M:tis tam D:nis Ordinibus, quam Principi Auraico. Praedictarunt omnes singularem S. R. M:tis prudentiam, magnanimitatem et piam pro afflicta et periclitante Repub. sollicitudinem. Omnino sibi pollicentur eius firmiorem coniunctionem, si alibi res intempestive privatis litibus commotae componantur, et stabilius fundamentum collocetur duraturi foederis. Omnem vero spem ponunt in S. R. M:tis et Bethlenii Principis amicitia, et consiliorum mutua communicatione, utque sive pace, sive induciis cum Polonis factis vires utriusque pro Germaniae libertate vindicanda, et conservanda Religione Evangelica coniungantur et concurrant. Quod faxit Deus Opt. Max. Ego vero non negligam, quin subinde de praeclaris

S. R. M:tis intentionibus eis plura et magis specialia inculcem, quod ratione temporis, et negotiorum aliorum nondum commode fieri potuit. Sunt etiam iam D:ni Ordines toti occupati, cum in dimittendo Dn. Contareno, ordinario Reip. Venetae hactenus apud ipsos Legato, tum in excipiendis hodie vel cras adventuris aliis qui in Angliam ut extraordinarii ituri sunt. Unus vero Georgius, ex patritia hoc nomine familia, loco Contareni hic mansurus est. Ego annitar, ut cum uno et altero agam de Cupri Suecici mihi demandato negotio, quod tamen animadverto, non minus apud Venetos, quam hic, non cariturum magnis difficultatibus. Dn. Vosbergio et litteras S. R. M:tis et simul pretiosam eius Effigiem, mihi creditam, ipse reddidi, qui S. R. M:ti de utroque summas agit gratias, de hoc vero subiecit, se in ruborem datum ob magnum muneris pretium, non enim nisi parvam ex auro se desiderasse, quam torqui aureo annexam gestare potuisset. Hanc autem nimis magni valoris esse, et supra suam dignitatem. Ceterum omni observantia et studio se curaturum, ut S. R. M:tas experiatur aliquando, in bene mereri cupientem hominem hanc a S. R. M:te liberalitatem et munificentiam fuisse exercitam.

Quantum ad functionem a S. R. M:te mihi clementissime delatam attinet, redditis simul eius litteris Regi Bohemiae cuncta ordine recensui. Acquievit eius M:tas tandem, et non tantum hac in re, sed in omnibus aliis, quae unquam in sua potestate futurae essent, se S. R. M:ti satisfacturam esse, dixit. Grato enim animo se agnoscere, nulum se in mundo fideliores amicum habere, quam S. R. M:tem Sueciae, de qua vicissim polliceatur sibi omnia, etiamsi a cunctis aliis deseratur, et si illi communi scopo neglecto in posterum quoque privata sint praelaturi publicis. Sed cum putem, S. M:tem ipsam responsuram esse S. R. M:tis

litteris, non ero in hac re prolixior. Ceterum munus meum statim adgrediar, cum bono Deo, quam primum litteras S. R. M:tis ad D:nos Ordines et Principem Auracum de me scriptas reddere convenienter, atque ita initium facere functionis mihi demandatae potero. Cum enim illae 20 diem Junii prox. adscriptam habeant, non nisi elapsis post illam diem ad minimum tribus septimanis in Conventu Dominorum Ordinum eas exhibere potero, quibus ex Suecia illas huc adferri potuisse sit verisimile. Simulatque vero hoc a me factum erit, tum in posterum ad S. R. M:tem ipsam, uti iussus sum, cunctas litteras meas dirigam, simulque ei fidem ac taciturnitatem, atque adeo totum animum atque adfectum meum, manu cordeque meo ita firmiter obstringam, ac si praesens praesenti solemne sacramentum praestitissem. Interim in familia mea augenda, et comparandis aliis rebus necessariis nihil negligam, modo mercator Loisius de Geer pecuniam per collybum ab A. Huberts transscriptam in termino repraesentet, quod promisit, et facturum spero. Hoc unum mihi excusandum est, quod aliquamdiu in aedibus non ita splendidis, quas hactenus Hagae inhabitavi, mihi ulterius manendum erit, quod more hic recepto nullae aedes ante initium Februarii conducì possint, nisi forte extra ordinem aliqua se offerat occasio. Quam aucupabor, et amplectar, etiamsi hoc non aliter, quam cum damno meo fieri possit. Interim eas, in quibus adhuc vivo, ita interius exornabo, ut etiam curiositati et elegantiae Batavicae satisfactorius sim. Intellexi autem, cum Stockholmiae essem, Dn. Dyckium suas aedes, quas hic habet omnino splendoras, S. R. M:ti venales offerre, sed haud scio, an S. R. M:ti talis emptio sit futura commoda, nisi forte erga Opt. Virum suam liberalitatem exercere velit. Obtulit ille eo casu, quo hunc contractum S. R. M:tas repudiatura sit, illas aedes

suas mihi locandas, sed cum satis amplae sint, atque ita plura ad illas rite instruendas mobilia requirantur, subdubito, an illarum conductio e re mea futura esset. Expectabo igitur eventum, vel ipsum potius Dn. Dyckium, et tum, ut dicitur, in arena capiam consilium. Operam autem semper dabo, ut decore et cum dignitate defungar meo munere, ut S. R. M:tis auctoritatem semper ante oculos habeam, et laus etiam aliqua ad me perveniat. Sed pecco in commoda publica, quia nimis multis verbis Ill:rem Gen:tem Tuam detineam. Abrumpo igitur, illamque iterum iterumque quam optime valere iubeo. Dab. ut in litteris.

Litteras ad me ex Suecia scriptas in involucro ad Dn. Andr. Svenson mitti necesse erit, ne meum nomen appareat, atque ita interceptionis periculo subiectae sint, quod ut non minus in itinere intra Hamburgum et Amstelrodanum evitent, cum Dn. Svensonio egi, ut peculiari involucro absconditas sub ficto nomine ad me porro curaret, quod monendum duxi.

LXVI.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1° Junii 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Etsi pauca eram, quae iam scriberem, satisfacere tamen consuetudini meae volui, ne ullam septimanam sine meis in Sueciam transmittendis praeterire paterer. Legati extraordinarii Veneti, qui de adepto regno, et matrimonio Gallicano Regi M. Britanniae gratulaturi iam ex hoc loco discesserunt, in solemni prius audientia in Dominorum Ordinum consessu haec exposuerunt. Jussos se esse ante omnia suae Reip. nomine ipsos perhonorifice salutare, ut intelligerent, quanti eos haec faceret, et quantam ex ipsorum amicitia spem conciperet. Satisfacturam hanc sua quoque ex parte singulari fide inito inter eos foederi, quo minus autem iam ab aliquot mensibus debitae pecuniae repraesententur, non factum studio, sed ex necessitate summa, qua nunc ob diuturnum in Italia bellum prematur Resp., in quod maximi huic sumptus hactenus faciendi fuerint. Non se dubitare D:nos Ordines nihilominus pro sua constantia et prudentia cuncta consilia sua eo semper directuros, ut repudiatis fraudulentis oblationibus potentiae Hispanicae se porro fortiter opponant, qua in parte Remp. quoque Venetam fac-

turam esse suum officium. Habitis gratiis responsum fuit, D:nos Ordines ipsos quoque gravissimi belli oneribus implicatos non tamen cessuros, aut libertatem suam in discrimen unquam coniecturos, sed pro ea, ut supra 50 annos iam factum sit, extrema potius passuros esse, de sociis et amicis se spem fovere, in tam laudabili proposito concursuros, et Venetos rationes reperturos, quibus in soluendis menstruis collationibus nulla in posterum mora interveniat. Cetera in ceremoniis constituerunt, et Legati perhonorifice dimissi sunt. Inter illas mihi non licuit cum ordinariis Legatis, quorum alter et ipse brevi in Angliam transmissurus est, aliquid agere. Faciam illud, volente Deo, primo quoque die, et tempore illis magis commodo. Nam et comitati extraordinarios discedentes Roterdamum usque fuerant. Pacem in Italia factam pro certo habent, sed eius tamen effectus nondum apparet. Nam Marchio Couraeus occupata a se et facta munimenta in Valle Telina nondum Pontificiis ministris resignare voluit. In Gallia crebris et inopinatis mutationibus cuncta semper sunt obnoxia. Prudentiores novum in ea bellum civile, et nunc inprimis Rupellanis metuunt. Eo enim Rex profecturus urbem illorum ingredi cupiet. Si cum exercitu, et hi recusent, statim laesae maiestatis crimen illis obiici, et causa obsidionis quaeri poterit. Aegre hoc fert Sabaudus, et dolet Regem amicum ac affinem non habere tales Consiliarios, qui publica tantum ament. Nunc autem sunt, qui iuvenem facile in diversa abripiant. Ex Hungaria Comes Schwartzenburgicus cum reliquo comitatu Berlinium tandem rediit. Audimus eum conquestum fuisse, minus se laute et splendide habitum, et munerum quoque a Bethlenio Principe sibi datorum tenuitatem exagerasse. In defunctum p. m. Belinium nostrum graviora dixisse, ac si ille suis in Suecia, Anglia et Gallia actionibus Herum suum in magnas

difficultates ac pericula coniecisset. Sic multa, quae optimus vir ex mandato fecit, nunc mortuo imputabuntur, qui non amplius se defendere potest. Quod si Saxo et Brandeburgicus Electores suas copias, quas contra R. Daniae et Mansfeldium eos colligere fama est, his potius iungerent, et se et alios praeclare iuvare possent, maxime si et Bethlenius Princeps et ipse arma correpturus esset. Quae enim huic optatior occasio contingere posset, quam si populares motus in Austria exorti paulatim maiora incrementa sumerent? Quid autem de his futurum sit, docebit dies. Actum erit de miseris, si fraudulentis tractatibus et vanis promissis aurem praebuerint, aut temere progressi cladem aliquam acceperint. Sed saepe Deus per viles et abiectos homines magnas res perfecit, et acerrimi sunt desperationis stimuli. Cum plaerique Principes officium non faciant, fieri potest, ut Deus per Rusticorum manum tandem intolerabilem tyrannidem cohibiturus sit. Ego vero ex coniunctione S. R. M:tis cum Bethlenio maiorem spem concipio. Cum desiderio sane exspecto, quo usque instituti ea de re tractatus progressi fuerint. Intelligo, Constantinopoli perscriptum, Turcas meditari bellum in Polonos, et instigari per hos Tartaros ad novas excursiones. Non potui adhuc impetrare ipsas Oratoris Batavi in aula Ottomanica litteras, cum per varias adhuc manus ambulent. Quamprimum habere potero, translata a me in Germanicam linguam superiorem transmittam.

Per Dantiscanos Hamburgum, et inde huc perscriptum est, spem bonam esse de induciis inter S. R. M:tem et Polonos, et hos ab illis nequaquam alienos, etsi aliud prae se ferant. Omnes sane boni has exoptant, sed securas, non dubitantes, si S. R. M:tas Polonici belli onere sublevaretur, omnem illam in se laborem suscepturam liberandae ab iniusto et tyrannico Dominatu oppressae Germaniae. Hoc igitur

tur faxit Deus Opt. Max. Sed de his malo certiora ex ipsa Suecia percipere. Fr. Gordonius, qui Agentis in rebus Regis Britanni partibus in Polonia functurus est, nondum ex Anglia dimissus est. Quamprimum ex ea huc venerit, diligenter cum eo agam, ut ἀξιόπιστα, et quae alicuius momenti sunt, in Sueciam referat. Facile reperiemus modum, quo tuto et sine suo periculo hoc facere possit. Berlinium scripsi, si forte et per Agentem Brandenburgicum quid eruere queam. Sed ibi plaerique Svartzenburgicum metuunt. Valde expeto, Dn. Raschii in illo loco expeditionem feliciter successisse. De quo tamen ex certis causis ἐπεχῶ, quas non exprimo. Ex Anglia adverso compluribus diebus vento nihil accepimus, nunc eo quamvis secundo, non tamen nisi adversa metuimus, ex intempestiva et periculosa collisione Regis cum suo populo. Buringamius, ut suam potentiam firmet ac conservet, parum de Rep., parum de Regis sui Regnique securitate et salute videtur esse sollicitus. Itaque nisi Deus veluti e machina remedium adferat, non nisi funestus exitus sequi potest. Rex Daniae certum diem praefixisse nunc dicitur, in quo nisi Augli et foederi et sibi inprimis satisfecerint, se cum hostibus transacturum committetur quibuscunque conditionibus. Hic quoque de eadem re sunt solliciti, aegerrimeque ferunt, non maiorem in Anglia, contractis adeo solenniter sanctis necessariisque foederibus et Regiae existimationis, et periclitantis communis causae curam haberi. In vicinis hostium provinciis, maxime in Brabantia, summa est annonae et pecuniarum inopia, et ditioribus quoque multis cum fame colluctandum est. Multa iam Dominia Regia publice venalia proponuntur, quod ipsum arguit Regii fisci necessitatem. Nihilominus ceu ultimo quodam conatu aliquid magni Hispani aggressuri videntur, sive ut tegant incommoda sua, sive ut eo citius ad induciarum

tractatus D:nos Ordines pelliceant. Societas Occidentalis Indiae nunc in Oceano habet 45 naves bellicas, cum valido milite, quae intentae sint ad intercipiendam Hispanicam classem ex Regno Peruano cum aureo vellere redeuntem. Mirum est, totis iam 50 annis, quibus durat bellum Belgicum, nunquam Batavis adspirasse fortunam, ut talis classis in illorum manus incideret. Quid nunc futurum sit, docebit dies. Diversa hominum studia, et apud plerosque ditiscendi cupiditas multos praeclaras actiones impediunt, ne quid dicam gravius. Plura alias. Nunc Ill. Gen:tem Tuam Dei tutelae commendans quam felicissime valere iubeo. Ex loco consveto 1° Junii 1626.

Rex Bohemiae nunc S. R. M:ti rescribit. Ei satisfaciet, ut spero, responsum.

LXVII.

L. Camerarius ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 14 Junii 1626.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Ante paucos dies datis Dn. Moniero litteris meis adiunxeram, quae tum ad manum fuerunt. Itaque nihil fere nunc supererat, quod his adiungerem. Difficile omnino et multis periculis obnoxium erit ubique fere locorum litterarum commercium. Hostes enim hoc nobis eripere conantur, non tantum saevis edictis, sed atiam obsessionibus itinerum. Nuper adeo tabellarius Amstelrodamensis Hamburgum per Frisiam Orientalem iturus cum toto suo comitatu captus, ac Lingam deductus fuit. Habuit is complures ex hoc loco a nostris fasciculos, qui omnes in Hispanorum manus venerunt. Magna itaque mihi in posterum cautione opus erit, ne arcana innotescant hostibus. Utar igitur, ubi opus erit, fictis nominibus, et numeris nobis cognitis, interdum etiam ope istius libelli, quem isthic habetis, et quo in Anglia uti solet Rusdorius noster. Idem faciendum erit, cum aliquid ad me perscribetur, quod secretum ut maneat, S. R. M:tis Domini nostri clementissimi interest. Nunc pauca quaedam subiungam, quae mihi succurrunt. Ubique fere locorum res 21. 10. 50. 20. 28. 35. 14. 27. 13. 29. (*in peius ire*) videntur. Ulysses

(rex Daniae) indigne adhuc a Menelao (rege Angliae) 3. 32. 47. 41. 73. 40. 15. 23. 48. (*deseritur*). Sic etiam ab hoc Juba (Mansfeldius), qui quo tandem se vertat, non reperit. Ego statim has difficultates vidi, et praedixi, cum Jugurtha (Mansfeldius) Aloisii (electoris Saxonici) 46. 80. 13. 108. 19. 74. 30. 46. 75. 8. 18. 5. 92. 15. (*terras attegit*). Turnus 52. 22. 13. 106. 38. 83. 107. (*mortuus*) esse dicitur, et est credibile, cum periculose eum 31. 101. 56. 13. 27. 75. 42. 14. 74. 20. (*aegrotasse*) huc perscriptum fuerit. Non levis haec iactura est, hoc tempore, quo ceteri 11. 73. 93. 70. 2. 100. 71. 29. 14. (*Principes*) non faciunt officium. A Lentulo (rege Daniae) missus in Siciliam (Angliam) Paulus 13. 34. 47. 41. 51. 7. 13. 79. 70. 18. 21. 86. 74. (*Rosenkranzius*) ante paucos dies hanc urbem transivit, ut aliquamdiu apud Menelaum (regem Angliae) maneat, suique Heri negotia curet. Ceteri ab Ulysse (rege Daniae) in Cyprum (Angliam) missi nunc revocati sunt. Ego hoc nescivi, antequam abiisset, alioquin fuisset allocutus hominem. Audio illum esse, qui ad fines Biscaiae (Sueciae) praefecturam habet. Sane Ulysses (rex Daniae) 28. 10. 69. 90. 65. 70. 82. 20. 47. 15. 58. 33. 14. 59. 13. 40. 9. 81. 10. 92. 74. 87. 8. 95. 74. (*in magno est discrimine. Solus*) tantum onus 58. 93. 98. 4. 80. 13. 73. 92. 51. 94. 10. (*diu ferre non*) poterit. Tillius Mindam urbem ad confluentes Werrae et Fuldae fluvios, ex quibus Vesurgis initium, occupasse, et cunctos in ea repertos interfectos fuisse scribitur, simulque et hoc, eum Castellae Landgravi Mauricii sedem obsessurum esse. 12. 23. 91. 57. 19. 62. 28. 68. 41. 71. 82. 75. 21. 89. 46. 26. 13. (*Qua facile potietur*) meo iudicio 49. 26. 87. 63. 71. 13. 30. 80. 47. 33. 58. 40. 90. 13. 108. 81. 14. 47. 15. 88. 110. 92. 10. 118. 21. 79. 3. 91. 73. 21. 51. 80. 72. 29. 90. 70. 46. (*quod praesidiariis stipendia dari nequeant*). Sic qui in 46. 13. 31. 51. 62. 94. 10. 33. 19. 9. (*Franconiam*) abiisse crede-

batur, nunc apud Lentulum (regem Daniae) est in proximo. Omnino 11. 101. 48. 21. 93. 15. (*perii*) Hispania (Germania) nisi 63. 20. 98. 14. (*Deus*) veluti 29. 59. 99. 20. 53. 22. (*e coelo*) liberatorem miserit. Omnis mihi in Scipione Africano (rege Sueciae) et Alexandro (Bethl. Gab.), spes, maxime si Antoniani (Poloni) 28. 51. 63. 26. 2. 88. 30. 47. 60. 32. 53. 113. 34. (*inducias bello*) praelaturi sint. Qua de re nuncium ex Biscaia (Suecia) cum summo desiderio in dies singulos exspecto. Spartacus (Bethl. Gab.), vereor, ne 2. 68. 31. 58. 20. (*clade*) Jugurthae (Mansfeldii) 51. 26. 50. 80. 13. 90. (*nupera*) commotus dubitet, et quod Andreae (electori Brandeb.) hic gravis est, 48. 89. 74. 33. 8. 81. 19. 106. (*resiliat*). Sed hunc Gedeon (rex Sueciae) impellere et in rectam viam traducere poterit. Nam profecto 10. 88. 14. 28. 6. 93. 58. 23. 99. (*nisi hi duo*) interveniant et hostium vires distrahant, non tantum de Hungaria (Germania) 30. 59. 15. 38. 69. 32. 13. 40. 75. (*actum erit*), sed Biscaia (Suecia) simul cum Tuscia (Dania) in pericula incurrent. Certum enim est, Severum (Caesarem) et Alcimum (regem Hispaniae) hoc unum agere, ut tota 14. 98. 120. 30. 62. 46. 90. (*subacta*) Hispania (Germania), tandem 21. 51. 9. 42. 73. 21. (*in mari*) quoque 60. 19. 53. 75. 55. 81. 2. 94. (*Balthico*) pedem figant, quo facto 33. 10. (*in*) utroque 69. 42. 13. 88. (*mari*) potentes nihil amplius ad tam diu affectatam 52. 39. 70. 91. 13. 62. 66. 40. 19. 112. (*monarchiam*) Tryphoni (regi Hispaniae) deesse posset. 47. 71. 93. 10. 87. 8. 19. (*Spinola*) enim hoc etiam unum nunc agit ipse quoque ut dominium vicini 69. 79. 13. 100. 14. (*maris*) Venetis (Anglis), si possit, eripiat, in quam rem ut magni apparatus fiunt, sic e contra Areopagitae (Veneti) mihi negligentiores esse videntur, quam periculi magnitudo postulat. 64. 103. 20. 106. 86. 9. (*Fretum*) autem illud inter Tusciam (Daniam) et Biscaiam (Sueciam) quam 10. 95. 3. 23. 69. (*nudum*) sit

30. 61. (*ab*) omni 58. 29. 64. 41. 70. 14. 88. 27. 111. 20. (*defensione*) Mansvetus (Camerarius) ipse nuper vidit. Metuebat profecto etiam tum, ne tanta 28. 70. 62. 26. 13. 80. 91. (*incuria*) Alcimianos (Hispanos) vel ultro alliceret. Eadem 14. 89. 2. 35. 48. 81. 15. 79. 74. (*securitas*) etiam in Cypro (Anglia) est, ubi non credent, a Tryphone (rege Hispaniae) contra Ucalegontem (regem Angliae) 59. 68. 19. 14. 107. 92. 9. 21. 10. 47. 15. 108. 38. 40. (*classem instrui*) donec eam in 115. 21. 60. 80. 13. 70. 19. (*hiberna*) conspexerint. Sic certe in Sicilia (Anglia) aguntur omnia, ut Alcimi (regis Hispaniae) genius videatur hominum animos ac consilia in suum commodum regere ac flectere pro libitu. Menelaus (rex Angliae) 1. 86. 67. 21. 10. 116. 79. 9. 88. 100. 14. 42. 68. 38. 15. 101. 9. 47. 35. 19. 101. (*Bukingamii salutem suae*) praeponens 13. 20. 69. 11. 86. 60. 53. 21. 59. 30. 9. (*republicam*) simul ad praecipitium perducit. Accedit 50. 31. 48. 8. 79. 52. 29. 10. 75. 88. (*Parlamenti*) obstinatio, ita ut ex hac collisione necessario gravis ruptura secutura sit, nisi Deus prohibeat. Sed brevi ex Sicilia (Anglia) habebimus certiora, quae referam, volente Deo, proxime. Ptolomaeus (rex Galliae) gravissime hortatur Venetos (Ordines), ne quid 58. 20. 71. 42. 62. 41. (*de pace*) cum Tryphone (rege Hispaniae) audire velint. Ipse interea turpiter et periculose impegit in hunc scopulum, cum contra datam fidem 14. 79. 120. 91. 95. 3. 23. 112. (*Sabaudum*) et Achaeos (Venetos) Alcimi (regis Hispaniae) praedae exposuit. Miserrimus Marcus (rex Galliae) ab Opticis ducitur, quo eum per hos duci Tryphon (rex Hispaniae) expetit. Ex eo fonte magnarum mutationum in ipsa etiam Cymbria (Italia) initia, quae tandem Peregrinum (Papam) quoque affligent. Mirum est infinita fere exempla fraudis Tryphonianae (Hispanicae) non prudentiores reddere alios, quorum omnium libertati

Alcimus (rex Hispaniae) continuo insidiatur. Sed de his hactenus.

Legati Extraordinarii Veneti (Belgici) iam discesserunt denuo, postquam adversis ventis per complures dies detenti fuissent. Sequetur illos brevi Dn. Aloysius Contarenus, qui hactenus Ordinarii Legati munere hic defunctus est. Cum hoc egi nonnihil de cupri negotio, qui cum successore suo Dn. Georgio Georgi se locuturum dixit. Sed is quoque non diu hic manebit, destinatus in Galliam a Rep. Legatus, iamque in eius locum a Patribus nominatus est Soranzius quidam, cuius adventum intra trimestre expectant. Inter tam crebras Legatorum mutationes vix video, quid pr(o) mittere ausim. Non tamen praetermittam officium, tam in hoc negotio, quam in aliis, quae utilitatem S. R. M:tis concernunt, daboque operam, ut cum tempore constet de fide mea ac industria. B. V. Ill:ris ac Generose Domine et clientem Tui observantissimum constanti favore proseguere. Ex loco consveto, $\frac{1}{4}$ Junii anno 1626.

In posterum inter consvetos numeros inseramus si placet, vel litteras ex Alphabeto, vel signa quaevis aut characteras, nihil significantes, ut in diversa abrepti lectores, si forte litterae nostrae intercipientur, clavem non ita facile reperiant.

30. 61. (*ab*) omni 58. 29. 64. 41. 70. 14. 88. 27. 111. 20. (*defensione*) Mansvetus (Camerarius) ipse nuper vidit. Metuebat profecto etiam tum, ne tanta 28. 70. 62. 26. 13. 80. 91. (*incuria*) Alcimianos (Hispanos) vel ultro alliceret. Eadem 14. 89. 2. 35. 48. 81. 15. 79. 74. (*securitas*) etiam in Cypro (Anglia) est, ubi non credent, a Tryphone (rege Hispaniae) contra Ucalegontem (regem Angliae) 59. 68. 19. 14. 107. 92. 9. 21. 10. 47. 15. 108. 38. 40. (*classem instrui*) donec eam in 115. 21. 60. 80. 13. 70. 19. (*hiberna*) conspexerint. Sic certe in Sicilia (Anglia) aguntur omnia, ut Alcimi (regis Hispaniae) genius videatur hominum animos ac consilia in suum commodum regere ac flectere pro libitu. Menelaus (rex Angliae) 1. 86. 67. 21. 10. 116. 79. 9. 88. 100. 14. 42. 68. 38. 15. 101. 9. 47. 35. 19. 101. (*Bukingamii salutem suae*) praeponeus 13. 20. 69. 11. 86. 60. 53. 21. 59. 30. 9. (*republicam*) simul ad praecipitium perducit. Accedit 50. 31. 48. 8. 79. 52. 29. 10. 75. 88. (*Parlamentum*) obstinatio, ita ut ex hac collisione necessario gravis ruptura secutura sit, nisi Deus prohibeat. Sed brevi ex Sicilia (Anglia) habebimus certiora, quae referam, volente Deo, proxime. Ptolomaeus (rex Galliae) gravissime hortatur Venetos (Ordines), ne quid 58. 20. 71. 42. 62. 41. (*de pace*) cum Tryphone (rege Hispaniae) audire velint. Ipse interea turpiter et periculose impegit in hunc scopulum, cum contra datam fidem 14. 79. 120. 91. 95. 3. 23. 112. (*Sabaudum*) et Achaeos (Venetos) Alcimi (regis Hispaniae) praedae exposuit. Miserrimus Marcus (rex Galliae) ab Opticis ducitur, quo eum per hos duci Tryphon (rex Hispaniae) expetit. Ex eo fonte magnarum mutationum in ipsa etiam Cymbria (Italia) initia, quae tandem Peregrinum (Papam) quoque affligent. Mirum est infinita fere exempla fraudis Tryphonianae (Hispanicae) non prudentiores reddere alios, quorum omnium libertati

Alcimus (rex Hispaniae) continuo insidiatur. Sed de his hactenus.

Legati Extraordinarii Veneti (Belgici) iam discesserunt denuo, postquam adversis ventis per complures dies detenti fuissent. Sequetur illos brevi Dn. Aloysius Contarenus, qui hactenus Ordinarii Legati munere hic defunctus est. Cum hoc egi nonnihil de cupri negotio, qui cum successore suo Dn. Georgio Georgi se locuturum dixit. Sed is quoque non diu hic manebit, destinatus in Galliam a Rep. Legatus, iamque in eius locum a Patribus nominatus est Soranzius quidam, cuius adventum intra trimestre exspectant. Inter tam crebras Legatorum mutationes vix video, quid pr(o) mittere ausim. Non tamen praetermittam officium, tam in hoc negotio, quam in aliis, quae utilitatem S. R. M:tis concernunt, daboque operam, ut cum tempore constet de fide mea ac industria. B. V. Ill:ris ac Generose Domine et clientem Tui observantissimum constanti favore proseguere. Ex loco consveto, $\frac{1}{4}$ Junii anno 1626.

In posterum inter consvetos numeros inseramus si placet, vel litteras ex Alphabeto, vel signa quaevis aut characteras, nihil significantes, ut in diversa abrepti lectores, si forte litterae nostrae intercipientur, clavem non ita facile reperiant.

LXVIII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 2 Julii st. n. 1626.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Ubique fere locorum 13. 20. 47. 21. 10. 50. 32. 28. 35. 14. 8. 19. 60. 40. (*res in peius labi*) videntur. Magna nobis spes erat 33. 51. 1. 41. 53. 68. 22. (*in bello*) Cymbrico (Italico) et Menelai (regis Angliae) promissis. Verum et Ptolomaeus (rex Galliae) ex improvise 81. 70. 14. 59. 88. 93. 74. 47. 27. 2. 21. 100. 107. 71. 30. 2. 80. 9. (*insciis sociis pacem*) fecit, et Ucallegon (rex Angliae) Ulyssem (regem Daniae) indigne 3. 89. 14. 92. 48. 28. 15. (*deserit*). Hoc inprimis memorabile, allatum hunc ad Lacedaemonios (Venetos) de Marci (regis Galliae) inconstantia nuncium eo ipso die, quo Achaei (Veneti) bellum contra Alcimum (regem Hispaniae) in agro 52. 101. 58. 21. 34. 68. 31. 70. 20. 10. 47. 33. (*Mediolanensi*) decreverant. Sic cuncta Tryphoni (regi Hispaniae) ex voto succedunt etiam in ipsa Sicilia (Anglia). Nam ibi fluctus nondum cessant, longe graviores, quam sunt in vicino mari, turbantibus aequora ventis. 61. 26. 7. 40. 70. 5. 42. 9. 81. 38. 14. (*Bukingamius*) si minister Alcimi (regis Hispaniae) esset, non fortius promovere eius res in Cypro (Anglia) posset, quam fecit hactenus. Fama est, soluta nunc 62. 39. 69. 40. 46. 88. 79. (*Comitia*). Sed licet non

ita sit, neglectae tamen sunt optimae occasiones, et Tryphoni (regi Hispaniae) tempus datum, ut nunc metum ipsi adeo Siciliae (Angliae) incutere possit. Mansvetus (Camerarius) Menelai (regis Angliae) vicem dolet, qui ambitione vel potius fascinatione 83. 111. 98. 86. 14. 6. 39. 112. 21. 70. 33. 47. (*unius hominis*) in labyrinthum inextricabilem coniectus est. Nunc adeo etiam de fama et fide ei periclitandum, et simul tota 13. 29. 74. 50. 95. 61. 68. 28. 62. 90. (*respublica*) in extremum discrimen coniicitur. Expectatur hic ex Cypro (Anglia) Legatus 59. 91. 73. 53. 32. 75. 82. 10. 40. 95. 14. (*Carletonius*) qui factus nuper 120. 91. 108. 87. (*Baro*) totus a 60. 35. 67. 88. 51. 56. 19. 9. 93. 27. (*Bukingamio*) dependet. De eo Josephum (Camerarium) monuit optimus noster 14. 71. 20. 111. 47. 21. 98. 74. (*Spensius*) ne ipsi fideret; alienori enim animo esse erga Gedeonem (regem Sueciae), nescio quibus de causis. Sed Josephus (Camerarius) iam antea hominem novit, et in eo officio, quo in posterum fungetur Gedeonis (regis Sueciae) nomine, non patietur ab eo se tractari, ut antea coactus fuit, cum Eutropii (regis Bohemiae) minister esset. Novit ille Siculos (Anglos), quam obnoxii sint corruptionibus et aliis malis artibus. Itaque sibi prospiciet. In hoc autem rerum statu Lentulum (regem Daniae) ad quamcunque 50. 80. 59. 40. 4. 21. 62. 19. 75. 28. 94. 51. 29. 69. (*pacificationem*) inclinaturum, nullum amplius mihi dubium est. Mittit nunc ad eum 33. 10. 57. 31. 51. 106. 19. (*Infanta*) Praefectum Traiecti 30. 58. 52. 39. 14. 79. 9. (*ad Mosam*) (nominatur 8. 90. 9. 22. 15. 75. 29. 73. 88. 41.) (*Lamotterie*) astutissimum hominem, et Julius Vindex (Caesar) per Aloisium (electorem Saxonicum), pronum alioquin Ulyssem (regem Daniae), fortius impellet. Itaque non nisi tragicum exitum ex illa fabula expectare possumus, maxime cum Turnus 22. 120. 81. 32. 93. 21. 106. (*obierit*) et 23. 93. 10. 42. 73. 21. 89. 51. 14. 93. 47.

(*Vinariensis*) periculose 19. 89. 65. 13. 22. 15. 91. 48. 20. (*agrotare*) dicatur. 15. 93. 8. 68. 21. 86. 74. (*Tillus*) de dedicatione 62. 30. 14. 47. 29. 8. 113. 42. 13. 35. 9. (*castellorum*) cum 53. 31. 10. 63. 116. 48. 30. 26. 93. 27. (*Landgravio*) agere scribitur. Valde metuo, ne de ipso conclamatum sit. Novi enim ego ingenium istius 71. 13. 88. 70. 2. 21. 11. 100. 14. (*Principis*). Sic vere in agone nunc est miserrima Hungaria (Germania), cui nisi opem ferunt Scipio Afr. (rex Sueciae) et Alexander (Bethl. Gab.), brevi eius funus duci videbimus. Nam 10. 82. 13. 28. 9. 61. 80. 73. 56. 91. 20. (*Norimbergio*) iam exsequiae illi parantur, et putant 59. 34. 10. 38. 29. 70. 15. 86. 52. (*conventum*) eum in finem ibi institutum brevi progressurum esse. Spartacus (Bethl. Gabor) certe optimam nunc rei bene gerendae occasionem habet, 46. 23. 69. 35. 68. 15. 26. 30. 10. 46. 93. 1. 35. 14. (*tumultuantibus*) Severi (Caesaris) 48. 38. 74. 15. 33. 59. 14. (*rusticis*). Sed metuo, ne et hanc neglecturus sit. De Gedeonis (regis Sueciae) cum Sostene (rege Poloniae) tractatibus in Sardinia (Livonia) multus hic sermo, de qua re Mansvetus (Camerarius) certiora ex ipsa Biscaia (Suecia) propediem exspectat. Et de his quidem hactenus arcano scribendi modo. Nunc ad cetera. Hic in dubio sunt omnia, bellum an cessationem ab armis hoc anno habituri simus. Magna in Brabantia Flandriaque annonae pecuniaeque penuria continuat. Omnem spem ponunt in adventu Peruanæ classis. Interim plurimas naves praeparant, et Marchio Spinola Dunkerkam iturus est, simul atque de nummis ipsi prospectum fuerit. Ex Hispania etiam complures naves exspectari scribunt. Verisimile est, magna illos moliri, quibus magni sunt animi, et in omnes occasiones vigilantissimi. Utinam hic quoque par esset alacritas! Quod si Hispani Hollandiam a Selandia divellere, aut saltem vicina maria intuta facere possunt, tum certe impeditis com-

merciis magnum vulnus inflicturi essent huic Reipub. Hispanus apud Caesarem ambit protectionem supra Episcopatus, Monasteriensem et Leodiensem. Quod ab illo et Coloniensi Archiepiscopo facile impetraturus est. Revera enim nunc Hispanus est rerum Germanicarum moderator et arbiter. Superioribus diebus Comes Albertus Nassovius Groninga cum Equitum ala egressus, ut versus Lingam excurreret, in agro Monasteriensi in milites provinciales incidit, a quibus misere interfectus fuit duobus globulis aeneis frontem eius penetrantibus. Milites vero isti ab Equitibus, qui superfuerunt, omnes contrucidati fuerunt. Fuit ille Comes egregius iuvenis, forti animo praeditus, et pulcerrimis moribus ut dolendum sit, tam misere illum periisse. Heri cum singulari festivitate peractum est S. lavacrum primogeniti Principis Auriaci, ἀναδοχῆς pueri D:nis Ordinibus Generalibus et Hollandiae, et Civitate Delfensi, inprimis etiam Regina Bohemiae. Puero nomen avi datum in memoriam praestantissimi Herois, Vindicis libertatis Belgicae. Plura cum tempore scribam, et volente Deo, accuratius, cum munus meum aggressus fuero, quod faciam, favente Deo, brevi. Nunc Amstelrodamum proficiscar, ut pecuniam per collybum eo remissam accipiam, et praeparationes necessarias institutam. B. V. Illustris ac Generose Domine, et me constanti benevolentia complectere. Ex loco consveto, 2 Julii, stilo loci anno 1626.

De Dn. Dyckii nostri adventu nihil amplius audio. Si illum diutius differret, nec de eius domo, quam in hac urbe habet, brevi aliquid percepero de commodiori habitatione mihi quam primum prospiciam. Nam et carpentum, quod fuit Dn. Rutgersii p. m. iam emi, et de equis quoque inquiri, sic ut laxiores aedes necessario mihi conducendae sint.

In Gallia pro more gentis res eunt. Vendocinus et

Vernelius, spurii Regis Henrici IV:ti in custodia habentur. Ille ducta Mercurii ducis filia amplissimas possessiones, et magnas clientelas in Britania habet. Inde forte natae suspiciones, aut aliae occultae causae subsunt, quae tandem erumpent. Regina mater et Cardinalis Richeleovius rerum iterum potiri videntur. Proximae ex Gallia litterae plura nobis adferent.

Proxima die Dominica nuptias hic celebrabit Baro quidam Anglus cum Tremulii Ducis filia, quam mater, quae diu hic fuit apud fratrem, Principem Auraicum, deducet postea in Angliam ipsa reditura in Galliam. Sponsa magnam dotem ad sponsum adfert, et hic ditissimus esse dicitur.

LXIX.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Amstelrodami d. 1° Julii 1626.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Antequam Haga excessi, nullae neque ex Gallia, neque ex Anglia litterae venerant. Nonnullae autem, quae ex Germania expectabantur, interceptae esse dicuntur. Nuncii vero ex omnibus paene locis parum certi, nihil laeti adferunt. In Anglia Parlamentum cum magna exacerbatione animorum ex utraque parte dissolutum esse fertur. Sed cum litteras accipiemus, cunctas circumstantias intelligemus rectius. Quidquid sit, dolendum profecto est, ob unius et alterius privati hominis ambitiosas contentiones totam Remp. et ipsius Regis Angliae existimationem in periculum conici. Nam quid porro de coeptis confoederationibus futurum sit, facile est coniicere. Hispani vero interim astute et vigilantius res suas promovent, quorum crescenti magis magisque potentiae ipsa etiam fortuna servit. Marchio Spinola Dunkerkam profectus esse, et hunc mox Infantam eo secuturam dicitur. In summa et pecuniarum et annonae inopia magnas tamen res moliuntur. Ex nostra vero parte magna est ubique securitas, et contemptus hostis nunquam sine periculo fuit. Hoc tamen clam agi animadverto, ut quamprimum

tempestas erit commodior, quam a multis diebus fuit hactenus, Princeps Auraius collecto exercitu alicubi impressionem faciat. Deus orandus est, ut haec consilia fortunatum exitum habeant. De Danicis rebus adiunxi, quae Dn. Voppius ab Aitzema Hamburgo ad me scripsit. Ego clam de sua pace et securitate, forte etiam privata utilitate cum Caesare Regem Daniae tandem acturum subvereor, cum speciosum praetextum nunc dissoluto in Anglia Parlamento habeat, et culpam a se in alios derivare possit. Sed maiorem semper et communis salutis et propriae etiam securitatis rationem habere debebat. Nam Repub. perdita privata nequicquam servantur. Nihil vero magis causae nocet, quam quod in hoc bello amici cognatique gravissima damna pati tamdiu coguntur, quae potius hostium agris inferri debebant. Elector Brandenburgicus ipse quoque experitur Neutralitatis, quam vocant, fructus, et in Galliam Angliamque misit, qui conquerantur de Mansfeldii potissimum iniuriis. Bethlenius Princeps adhuc durante in Austria rusticorum tumultu praecalam occasionem haberet bene merendi de Rep. Sed nimis circumspecte agit, nec sine aliorum auxiliis ac concursu facile ad arma se conferet. Magno cum desiderio exspecto, an missus a S. R. M:te ad illum Principem ad nos reversus sit, et quale responsum tulerit. Hic litteras ex Suecia habent, quibus scribitur S. R. M:tem cunctas naves exeras in Regno retinuisse, quibus milites transportentur in Livoniam, et S. R. M:tem simul profecturam esse cum exercitu. Deus in custodia Sanctorum Angelorum S. R. M:tem tueatur tanquam pupillam oculi sui, eique largiatur continuas contra hostes suos victorias. Confido autem S. R. M:tem et suae salutis et communis causae rationem semper habituram, nec suam personam in discrimina coniecturam esse. Nec dubito, quin ante eius discessum Ill. Gen:tas Tua ad me scriptura

sit, maxime quomodo litteras in posterum curare ad S. R. M:tem debeam. Nam Dantisci et Rigae neminem fere novi, ad quem tuto eas transmittere ausim, nisi mihi nominentur viri boni, Ill:ri Gen:ti Tuae noti. Interim fasciculos pro more Dn. Andreas Svensonius a me accipiet. Ubi necessitas postulabit, quandoque etiam easdem litteras in duplo scribam, quarum unae Holmiam, alterae Rigam perferantur. Hic narrant, Regem Poloniae multos ex Germanis militibus, quos Silesii nuper dimiserunt sublato a Mansfeldio metu, impetrare, sed magno sumptu. Nam equiti dari 12 pediti 4:tuor Ungaricos. Quod si verum est, ex eo conicere licet, de bello potius gerendo, quam pace ineunda Polonos esse sollicitos. Utinam vero induciae honestae ab illis offerrentur, ut eo magis S. R. M:tas suas vires cum Bethlenio Principe ad restituendam Germaniam in priorem libertatem coniungere posset. Sed de his omnibus certiora ex ipsa Suecia exspectabo, et Dn. D. Salvium diligenter scripturum esse confido. Ex hoc loco inter negotia privata et amicorum interpellationes accuratius nunc scribere nequeo. Inquirere nunc incipio in mercatorum mysteria, quae tamen litterati difficulter assequuntur. Aiunt in Hispania prohibitum, ne ex aere Cyprio moneta cudatur in posterum. Hinc pretium huius minui. De D:nis Ordinibus exigua nunc spes est in re pecuniaria, qua ipsi valde laborant, et cessantibus fere commerciis etiam collationes lente et difficulter in fiscum confluunt. Sed simul atque munus a S. R. M:te mihi demandatum aggressus fuero, quod faciam intra 14 dies, maiori cum autoritate tractare eius negotia potero. Nunc necessaria praeparo, ut cum dignitate sustineam hanc provinciam. Si S. R. M:tas de emenda domo Dn. Dickii nostri consilium capiet, necesse erit, ut ea de re mandatum accipiam. Splendida quidem illa domus est, et insignia S. R. M:tis in fron-

tispicio ostentat, sed emptorem non facile alium reperiet, nisi tolerabili pretio, cum sua etiam incommoda, maxime hieme, habeat, et sita sit longe a foro et aliis locis publicis. Nihil audio, an ipse Dn. Dickius adhuc Hagam venturus sit, uti mihi spem fecerat. Ego interim de aliis aedibus conducendis cogitare non desino, sed nondum se obtulit occasio extra consvetum locationum tempus. Verum nolo Ill:ri Gen:ti Tuae hisce recensendis molestus esse diutius. S. R. M:ti me humilime commendari desiderans Ill:rem Gen:tem Tuam quam optime valere iubeo, de cuius benevolentia cuncta mihi polliceor. Amstelrodami, 1er Julii anno 1626.

Ill:ri Gen:ti Tuae
omni cultu ac obsequio
addictissimus

L. Camerarius.

LXX.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis, d. 17 Jul. 1626.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Tandem inter Ordines Generales et Principem Aurai-
cum de tentanda aliqua expeditione militari hoc anno con-
venit. Datis igitur militi stipendiis, hic iam coire incipit.
Hodie vero praeibit Comes Ernestus Nassovius, sequetur in-
tra paucos dies ipse Princeps. Diversae locorum assigna-
tiones Tribunis factae sunt, maior tamen militum pars ad-
versis fluminibus per Rhenum et Mosam superius deduci-
tur. Cum quidam ex Dominis Ordinibus in castris penes
Principem futuri sint, inde aliquid magni in motu esse con-
iiciunt nonnulli. Sane hoc exoptandum esset, non tantum
ut Princeps in limine susceptae provinciae auctoritatem sibi
et nomen acquireret, sed etiam ut fracti in Germania animi
ex eo nonnihil erigerentur. Sed cum temporis commoditas,
quo hosti ob annonae penuriam in campum progredi non
licuit, paene praeterierit, et messis in propinquo sit, de sin-
gulari aliquo successu non adeo multum mihi polliceri pos-
sum. Nam et hostes iam in conspectum venire incipiunt,
et procul dubio, si possunt, alicubi conabuntur, ut nostris
praeveniant. Mari etiam aliquid ipsos facturos, vix dubitan-

dum est, cum eum in finem maximi apparatus instituti sint. Ceterum, ut fieri solet, diversi nunc sermones inter curiosos, et qui aliquid sibi intelligere videntur. Quidam de Brēda Civitate recuperanda, alii de Vesalia obsidenda, alii aliud dicunt aut sibi imaginantur. Tempus aperiet nobis omnia, et pro more meo singulis septimanis diligenter, quae comperero, nunciaturus sum. De rebus Germanicis pauci sunt, qui exacte ad nos referant, et non sine periculo tabellarii commere possunt, interceptis hactenus nonnullis. Laurentius Wenzinus, qui Regis Daniae nomine in Galliam ire debuit, iussu Infantae libertati suae redditus est, restitutis ipsi rebus suis, eaque promittente animadversum iri in eos, qui ipsum captivum Lingam perduxerunt. Heri Christianus Thomasen Regis Daniae nomine Coldingae, conscensa in Holsatia navi, per mare huc venit. Causam praecipuam Legationis esse mihi dixit, quod inter suum Herum et Regem Galliae in Ordines Generales compromissum sit de privata lite, quae ab aliquot annis propter quasdam repraesalias, quas vocant, inter illos Reges incidit. Heri ab Ordinibus auditus est, hodie Principem, cras Legatos externos compellabit. In castris Danicis ab obitu Ducis Christiani fere quies fuit. Rex Daniae illo adhuc superstite Mansfeldium sub specie honestae Legationis libenter a se dimisisset. Quod cum ille subodoratus esset, non successit. Nunc de voluntate Regis progreditur cum 4000 peditum et 2000 Equitum, qui ipsi supersunt, per mediam Brandenburgensem provinciam versus Silesiam. Rex ei adiunxit Vinariensem Ducem cum 6000 peditum et mille Equitibus. Ad fines Silesiae 2000 peditum, et mille Equites exspectabunt. Sed apud me non sine cura et metu haec expeditio est, cum ignorem, uter ex illis duobus Dux superior in ea futurus sit, et cum pecunia nulla in promptu sit, Regibus Galliae et Angliae in alia distractis.

Quod si Bethlenius Princeps simul progredieretur, et rusticorum in Caesareis ditionibus motus secundo vento agerentur et accrescerent, tum profecto appareret, Deo non deesse media, quibus tandem tyrannos possit compescere. Ego unice audire desidero, an missus a S. R. M:te in Hungariam redierit, et quid ex illo tractatu nobis sperandum sit. Rex Daniae multum de illo Principe sibi pollicetur, et profecto indignum esset, nisi ipsius postulato de exigua pecuniae summa satisfaceret. Hic non tantum constans fama est, sed Berlinio etiam perscribitur, S. R. M:tem traiecisse in Pomeraniam cum exercitu, nec procul a Stetinio abfuisse. Hoc factum fuisse, vix mihi imaginari possum, cum tempestates nullae fuerint, quae Eius M:tem ab itu in Livoniam, si hic institutus fuit, reiecissent in Germaniam. Sed de his ceterisque litteras ex Suecia in singulos dies anxie exspecto. Quidquid vero aggredietur S. R. M:tas, faxit Deus Opt. Max. ut felicem habeat exitum. Adiunxi hisce nonnulla, vetera ex parte, quae cognitione, ut puto, non indigna erunt. Quae de rationibus, cur Turcas cum Polonis pacem habere expediat, in Constantinopolitanis litteris leguntur, mihi non omnino satisfaciunt. Nam si S. R. M:ti bellum cum Polonis continuandum erit, tum aliae nobis ineundae essent, et ego ad Oratorem Batavum diligenter de ea re perscribam. Utinam vero, si non pax, saltem induciae firmae et longiores S. R. M:ti sint cum illo hoste, quod sane hic cuncti vehementer exoptant. Sed turbabunt et movebunt hic omnia Jesuitae, qui orbem Christianum conflagrare malunt, quam florere, cum autor istius Ordinis in mundum venerit, ut ignem illi immitteret. Nam cum hoc Emblemate ipsius pictam imaginem Jesuitae Cracoviae circumtulere aliquando in amburbalibus. Venio nunc ad Anglicana, de quibus, quae ad me perscripta, seorsim his adiunxi. Sane superior Camera,

quam appellant, serio Regem admonuit, ne thesaurum pretiosissimum, benevolentiam nimirum populi sui, dissoluto Parlamento perderet. Sed Rex Legatos ad se ab ea audire noluit offensus declaratione quadam ab Inferiori Camera in scripturam redacta, in qua haec praecipua fuisse capita intelligo. Ducem Bukingamium solum autorem, quod Parlamentum nuperum contra morem Londino Oxoniam translatum, et mox sublatum fuerit: Quod multi in illa Camera assessores facti fuissent Iudices provinciales, ne venire ad Comitata possent, maxime illi, qui liberius sententiam suam dicturi fuissent: Quod novos Barones creari curasset, ut ita firmaret factionem suam, et suffragiorum numerum maiorem pro se haberet: Quod foveat et tueatur Montacutum quendam, et sectam Arminianam in Anglia: Quod solus rerum summam omnium in Regno ad se trahat, et Regem in sua potestate, quasi vinctum habeat. Quibus omnibus inimicum se esse Ecclesiae et Status Anglicani demonstrat, atque ideo a Rege in ordinem redigendus sit etc. Tales nunc res sunt in Anglia. Quidam tamen nobis meliora pollicentur, et Parlamentum mox denuo coitutum esse. Sed satius fuisset, integram causam servasse, quam post eam vulneratam remedium quaerere. Ex Anglia quidem nulla venit pecunia, ne quidem pro nostra aula, quae tamen ex illa vivere debet. Sed de his satis. Venio ad alia. Aurelius (elector Brandeb.) reverso 14. 45. 19. 13. 18. 20. 10. 1. 23. 48. 56. 21. 2. 22. (*Svarzenbergio*) multum immutatus est. Ob Jubae (Mansfeldii) peccata nobis quoque irascitur. Metuendum est ne 59. 27. 9. 29. 47. (*Comes*) ille omnino sub alas 30. 12. 26. 33. 8. 31. 41. (*aquilae*) illum coniiciat, cum suo et nostro damno. In provincia 40. 35. 53. 80. 79. 59. 81. 70. 14. 93. (*Juliacensi*) cuncta pessum eunt, et hoc unum 62. 39. 52. 89. 45. (*comes*) agere videtur, ut hanc tandem Andreas ipsi possidendam

tradat. Etiam Gedeonis (regis Sueciae) interesse videtur ob 83. 17. 34. 73. 92. 14. (*uxoris*) ius ne causam illam prorsus negligat.

Haec cum scriberem, venit ad me Isaacus Massa, petens, ut Ill:ri Gen:ti Tuae confirmarem, se nihil fidei diligentiaeque praetermittere, ut promissis suis satisfaciat, nec in se moram, sed apud D:nos Ordines esse, vel potius apud solos Amsterodamenses, qui privata commoda publicis praeferant. Ego si quid in hanc rem mandati accepero, lubens facturus sum, quae mihi imponentur.

Sic cum voto de felicitate perenni S. R. M:tis, Domini nostri clementissimi, Ill:ri Gen:ti Tuae me commendans quam opt. hanc valere animitus voveo. Loco consveto 17 Julii anno 1626.

Praesent. Dirschow 17 Aug.

P. S.

Cum iam fasciculum obsignaturus essem, redduntur mihi gratissimae ab Ill:ri Gen:te Tua litterae, scriptae 16 Iunii Holmiae. In numeris enucleandis tempus mihi ita absumptum, ut iam abeunte tabellario iis respondere nequeam. Faciam igitur primo quoque die, et interim mandatis Ill. Gen:tis Tuae obtemperans rem ipsam ante tempus nemini aperiam, ad illam tamen consilia directurus, quantum potero. Deum vero toto corde ardenter invoco, ut S. R. M:tis heroicam intentionem fortunet, exitumque largiatur felicem in ecclesiae et Reip. commodum. Haec cum exaro, nunciatur mihi, Reginam Bohemiae felici partu iterum enixam esse filiulam. Sic domus Palatina augetur tot liberorum numero, quos Deus non deseret. B. V. Vir Illustris ac Generose, et me favore tuo, ut facis, prosequere. Dat. ut in litteris.

Rogo ut Ill:ris Gen:tas Tua me cito informari curet,

quo debeam litteras meas transmittere, maxime si Scipio Africanus (rex Sueciae) 21. 70. 60. 39. 13. 83. 14. 74. 28. 90. (*in Borussia*) erit. Neminem enim in illis locis novi, cui fidere possim, et nescio an tutum sit, fasciculos 61. 41. 13. 8. 32. 10. 80. 86. 9. (*Berlinium*) transmittere, ut inde ad 52. 82. 10. 46. 20. 69. 13. 92. 56. 21. 95. 112. (*Montem Regium*) transferantur. Scripsi ea de re aliquid ad Dn. Andream Svensonium, qui in mercatorum fasciculis forte meas quoque curare poterit. Valde expeto, ut cito perferantur. Singulis enim septimanis scribam, et vicissim peto, ne ignarus sim rerum, quae a Gedeone (rege Sueciae) cum bono Deo feliciter agentur. Deus servet summum, et nunc profecto sine pari Heroëm. Spero curam sui habiturum, cum cogitabit, in suo capite versari totius Reip. salutem.

LXXI.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 14 Julii 1626.**

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Quod nuper temporis angustia non permisit, nunc exsequor. Multum debeo Ill. Gen:ti Tuae, quod inter gravissimas curas me tamen tam accurate de consiliis S. R. M:tis edocere voluit. Toto autem corde indies deum precor, et precabor, ut felici exitu illa coronare velit. Legi, sed non sine indignatione, Procerum Poloniae litteras, in quibus inepte exaggerant, quae iure belli sunt licita. Et ipsi quidem Poloni, ubicunque arma sua circumferunt, non tantum hostibus, sed suis etiam amicis nocent. Quod vero de pace se acturos dicunt, sed simul conservaturos ius Regis sui, simul quod una manu dederunt, altera eripiunt. Audio in Polonia apparatus fieri ad bellum Suecicum, quod vocant, sed hoc quoque, non voluisse Germanos, quos Silesii dimiserunt, nomina sua dare, quod metuerunt, ne sub Suecici belli praetextu coactis postea in Podoliam usque eundum foret. Quid porro futurum sit finitis induciis mox audiemus, et ego de cunctis aut Ill. Gen:tis Tuae, aut D. Salvii litteras cupidissime expectabo. Andream vero misisse in Biscaiam (Sueciam) 16. 21. 10. 47. 20. 13. 4. 29. 57. 3. 28. 23. 91. (*Winterfeldium*)

ex istius aula nobis indicatum non fuit, quod indicio est, hanc illos legationem 19. 1. 14. 32. 10. 75. 41. 2. 22. 52. 33. 15. 80. (*absente comite*), qui rerum potitur, instituisse, nec sine causa metuendum, ne eo 48. 89. 26. 89. 73. 47. 27. (*reverso*) cuncta in peius mutata sint. Quem metum nobis auxit quod Legati a Severo (Caesare) ad Aurelium (electorem Brand.) venire debuerunt, qui an cum ipso fuerint, et quod egerint, nondum nobis compertum est. Gedeonem (regem Sueciae) vero 59. 35. 52. 59. 8. 30. 14. 74. 92. (*cum classe*) in 60. 34. 73. 38. 14. 47. 40. 31. 69. (*Borussiam*) traiecturum, libenter intellexi, nec dubito, eius rationes hic cunctis probatas iri, ubi eas rite exposuero. Quod faciam, et simul muneris mei initium faciam, quamprimum de certitudine rei et eventu quid inaudivero. Interim ex mandato tuo rem in medio relinquo, hoc tamen, ubi opus, inculcans, semper S. R. M:tem ad communem causam respecturam, nullamque pro ea occasionem, quae se offeret, neglecturam esse. Dantisco huc perscriptum est, conspectam in mari Balthico Regiam classem, 50 navium, incertum, quo ituram, sed aliis ex locis allatum, in Pomerania expositum militem, et hunc in auxilium Regis Daniae profecturum esse. Ita verum S. R. M:tis scopum occultum hactenus mansisse spero, unde plus ei autoritatis et famae accedet, cum praeter opinionem multorum 81. 10. 61. 39. 13. 38. 47. 107. 81. 42. (*in Borussia*) eius signa conspici certior fama nunciabit. Magni momenti res est, ne Andreas (elector Brand.) a 14. 59. 6. 79. 48. 18. 88. 51. 60. 83. 48. 5. 88. 62. 82. (*Schwarzenburgico*) inductus quid turbet, et Gedeonem (regem Sueciae) impediat, quod non esse facturum spero, si eius provincia, quantum fieri poterit, intacta manebit. Mihi regionis illius nulla est notitia, non tamen dubito et Sosthenis (regis Poloniae) et Aurelii (electoris Brand.) territoria multum permixta esse, ubi aliquid mali prop-

ter vicinum malum Andreae (electoris Brand.) aequo animo patiendum erit. Quod facilius ferre deberet, si cogitaret, quo in se animo Primismalus (rex Poloniae) et quid ab hoc sibi exspectandum sit. Puto Sc. Africanum (regem Sueciae) pro sua prudentia non longe discessurum 79. 69. 90. 13. 93. (*a mari*) ut tutum semper receptum habeat, tum ne in apertis campis circumveniat ab Equitatu Antoniano (Polono). Quod semper vitandum esse, saepe Pericles (Mauritius) monere solebat: Si unam atque alteram Urbem intercipere et firmare posset, magnum operae pretium ferret, et sunt nisi fallor, in propinquo 101. 11. 21. 74. 62. 87. 50. 41. (*episcopi*) qui sumptus huius expeditionis possent refundere. Nec alia ratione ad pacis consilia hoc genus hominum flecti potest, cupidum belli, cuius spectaculum iucundum illis, qui eius incommoda non sentiunt. Utinam autem ad laudatissimum sibi propositum finem Gedeon (rex Sueciae) perveniat, ut nimirum Sostheni (regi Poloniae) hac via pacem extorqueat, ut eo citius laboranti in Hispania (Germania) rei ipse quoque pro sua parte posset succurrere et opem ferre! Rediisse enim ab Alexandro (Bethl. Gab.), qui ad hunc a Gedeone (rege Sueciae) missus fuerat, intelligo, et quidem feliciter re confecta, et cupidissimum Spartacum (Bethl. Gab.) esse foederis et coniunctionis. Sic cum eodem tempore Juba (Mansfeldius) versus Sicambriam (Bohemiam) eat, et motus 13. 95. 47. 15. 33. 59. 87. 48. 86. 9. (*rusticorum*) contra Julium Vindicem (Caesarem) continuent optandum sane esset Scipionem quoque Africanum (regem Sueciae) in Hungaria (Germania) posse concurrere. Nam in hoc uno spem omnem colloco, cum de Ulysse (rege Daniae) semper recurat sollicitudo, quam multoties in meis expressi. Sed de his plura, ubi de adventu Gedeonis (regis Sueciae) 33. 70. 60. 99. 13. 38. 47. 74. 40. 90. 69. (*in Borussiam*) certiora cognovero. Tum faciam

officium meum ubi ubi potero, ut S. R. M:tas deprehendat eius mihi mandata curae fuisse. Etiam Eutropius (rex Bohemiae) nihil praetermittet apud Menelaum (regem Angliae), et alios, sed in Sicilia (Anglia) nunc res in summa confusione sunt ob unius hominis ambitionem, et partium studia, ut parum ex Cypro (Anglia) nobis polliceri possimus. Si 61. 98. 2. 54. 28. 10. 65. 31. 52. 40. (*Buckinghami*) cum Alcimo (rege Hispaniae) clam conspirasset, quod tamen Siculi (Angli) pernegant, sane cum et Menelaum (regem Angliae) et Cyprum (Angliam), nunc etiam 119. 68. 79. 14. 47. 80. 69 (*classem*) in sua manu habeat, nihil impediret, quo minus, si vellet, ipse 13. 89. 17. 4. 33. 92. 48. 20. 15. (*Rex fieret*). Hoc quidem nobis compertum, clam illum tractare cum Marco (rege Galliae), et Areopagitarum (Ordinum) Legatus, cum aliquid ea de re subodoratus, et vehementius ob id locutus fuisset, hoc responsi retulit, non acturum Ucalegontem (regem Angliae) unquam de pace, nisi prius Venetis (Ordinibus) admonitis et consciis. Quod ipsum foederis adversarii hi existimant, et propterea ipsi quoque non omnem de 48. 20. 70. 22. 38. 19. 10. 63. 88. 14. 21. 51. 58. 23. 62. 33. 40. 47. (*renovandis induciis*) cogitationem videntur abiicere. Sane quae infamia hoc saeculum urgeat, haud scio, cum duo potentissimi Reges foedera tam arcte contraxerint, et nec quidquam custodiverint. Nec enim durius loqui debeo. Nunc vel in ipsa Sicilia (Anglia) Gedeonis (regis Sueciae) prudentia laudatur, cuius nuper cunctationem in deteriore partem interpretati sunt. Ulyssi (regi Daniae) Areopagitae (Ordines) petenti (nam peculiarem ob id Nuncium ad hos misit) nunc curant 30 millia Imperialium, quae ille Alexandro (Bethl. Gab.) promisit, ut eo citius progrediatur in occursum Jugurthae (Mansfeldii) cum suo exercitu, quod nisi hic fecerit, vereor ne Jubae (Mansfeldii) profectio versus Sicambriam (Silesiam) periculo

non careat. Terrent me cum hominis ingenium, tum priora vestigia. Sed de his aliisque mox plura, quae scribam, tempus mihi suggeret. Utinam interim ex Biscaia (Suecia) alias litteras accipiam.

De nostrorum coeptis nihildum audire possumus, sed constat Comitem Ernestum tentaturum, an Oldenseelium et alia vicina loca intercipere atque ita proximis provinciis securitatem ab Hispanorum excursionibus praestare possit. Princeps Auraius cum reliquo exercitu ad Rhenum castra habebit, ut si hostis hunc transire velit, impediatur, et si necesse sit, Comiti Ernesto auxilia submittat. In Selandiam quoque cum quibusdam copiis Ammiralius Hautenus missus est, si forte in Flandria Hispani quid molituri sint, ut in illis locis esse praesto possit. Optandum esset, ut citius fuissent institutae hae expeditiones, nunc cum messis tempus in propinquo sit, et pabulum pro equis hostis inveniatur, vix dubitandum, illos non otiosos spectatores fore. Hoc tamen inde commodi consequimur, quod nunc ex Belgio Hispani nullas suppetias Tillio transmittere possunt. Quod si tam hic, quam Wallensteinus partem quoque copiarum contra seditiosos rusticos in Austriam mittunt, uti ferunt, tum Rex Daniae liberiores manus habebit, maxime si Mansfeldii expeditio ad faciendam aliquam diversionem suscepta impedita non fuerit. Proxime certiora, volente Deo. Utinam etiam a vobis ex Septentrione mox audiamus prospera! S. R. M:ti humilime, tuae vero Ill:ri Gen:ti submitte me commendans, pro salute et incolumitate utriusque numen devoto pectore veneror. B. V. Ex loco consveto. 14 Julii anno 1626.

Articulos pacis in Hispania factae tandem impetravi. Indignum est, Regem Galliae ea concessisse, ob quae arma iustissime sumpserat, ut nihil dicam de neglectis sociis et am cis.

LXXII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 30 Julii 1626.**

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Postquam ex Suecia huc veni, nullam septimanam praetermisi, quin ad Ill. Gen:tem Tuam scripserim. Fasciculos cunctos Hamburgum recte perlatos scio, inde ut cito ad Ill. Gen:tem Tuam perveniant, Andream Svensonium nostrum curaturum diligenter non dubito. Superioribus diebus tam a nautis ex mari Balthico reversis, quam ex mercatorum litteris Lubeca aliisque locis scriptis fama huc allata est, S. R. M:tem Dominum nostrum clementissimum, cum classe sua ad fretum Pillovianum appulisse, et iam aliquot ad sinum illum maris sita loca occupasse, et fossis aliisque munimentis firmare coepisse. Summas statim Deo Opt. Max. gratias egi, ardentem eum invocans, ut prosperis initiis laetissimum rerum omnium exitum succedere velit. Hoc tantum aliquo modo me perplexum tenet, quod ignorem diem discessus S. R. M:tis ex Suecia, et diem simul appulsus in Borussiam. Nam cum ex certa causa, uti Ill:ris Gen:tas Tua meminit, in litteris fiduciariis mihi traditis ad D:cos Ordines et Principem Auraicum 20 dies Junii expressa sit, si ante hunc ex Regno S. R. M:tas abiit, aliquid ex eo scrupuli

exoriri posset. Sed cogitabo, qua ratione etiam hoc diluam. Audientiam nunc a Dominis Ordinibus petii, ut sine longiori mora muneris mei initium cum bono Deo faciam. Ubi hoc fecero, et plura de S. R. M:tis progressibus intellexero, proficiscar ad Principem in castra, ut hunc quoque de rebus omnibus doceam atque informem. In toto vero negotio hoc iam ubique ad ea me conformo, quae continentur proximis Ill. Gen:tis Tuae ad me litteris, nam eius mihi mandata semper sancta erunt. Cuncti vero, maxime prudentiores, consilium et magnanimitatem S. R. M:tis extollunt, et coeptis applaudunt. Nonnullae viles animae, quos (= quas) privata cupiditas stimulat, et quibus vile decus publicum est, sollicitae sunt, ne lucra, quae ex frumenti advectione ex illis locis sperant, ipsis intercipientur. Sunt, qui verentur, ne Elector Brandenburgicus inde quid detrimenti accipiat, maxime si Poloni sedem belli in Ducali Borussia collocare vellent. Sed Eutropius (rex Bohemiae) meliora sperat, et per 9. 19. 15. 48. 20. 69. (*matrem*) Andream (electorem Brand.) retinere in officio studebit, quamvis ob Jubae (Mansfeldii) odium Aurelii (electoris Brand.) animus a nobis nunc videatur esse alienor. Hunc vero 14. 2. 55. 30. 13. 18. 29. 10. 1. 32. 73. 5. 21. 38. 47. 3. 23. 59. 28. 46. (*Schwarzenbergius*) ducit, quo vult, et nuper uterque cum ipso 16. 31. 8. 68. 41. 51. 74. 15. 80. 33. 70. 40. 22. (*Wallensteinio*) congressus esse dicitur. Interim etiam Severi (Caesaris) 53. 89. 65. 42. 75. 81. (*Legati*) apud Andream (electorem Brand.) fuerunt, quod sollicitudinem nostram auget, ne forte Aurelius (elector Brand.) in diversa abreptus eo tandem perductus sit, unde non esset facilis reditus. Nos nihilominus nihil praetermittemus in illa aula, ut emollitis animis curam Reip. instillemus et metum communis periculi, a quo nullae sincerationes, quas deceptores ita vocare so-

lent, illos liberent. Hic vero mihi curae erit, quo pacto causam et actiones S. R. M:tis cunctis probem, et contraria reiiciam. Sed necesse erit, ut saepius acceptis litteris de rebus omnibus edocear, quo melius, accuratius, efficaciusque ab adversariis mota praeiudicia cunctorum animis evellere queam. Opto autem, ut quae ipse Gedeon (rex Sueciae) cum Andrea (electore Brand.) acturus est, ex voto cadant, quod intelliget ex relatione 13. 79. 74. 59. 6. 88. 93. (*Raschi*) nostri, quem ad ipsum esse profectum audio. Josephus (Camerarius) diligenter ad 45. 100. 70. 15. 92. 48. 4. 80. 53. 63. 93. 23. 9. (*Winterfeldium*) scripsit, qui ut bonus vir est et Reip. amans, ita vellet, plus posset illo, qui unum pedem in calceo, alterum in pelvi habet, ut est in proverbio. Quid nunc Antoniani (Poloni) facturi sint, brevi comperiemus, certe satis habebunt ad agendum, si cum damno proprii territorii diversos exercitus in Sardiniam (Livoniam) et 60. 27. 13. 83. 14. 74. 21. 90. 52. (*Borussiam*) (quam, si placet, in posterum nominemus Corsicam, inserto hoc verbo arcanis nostris scripturis) transferre cogentur. Jugurtha (Mansfeldius) nunc transivit Rubiconem, cui nisi cito Alexander (Bethl. Gab.) cum suis copiis occurrit, valde metuendum est, ne 28. 15. 101. 48. 35. 9. (*iterum*) cladem aliquam accipiat. Illum Ulysses (rex Daniae) quocunque modo dimittere voluit, ut ex eius fortuna pro se quoque consilium capiat, sive praeclare quid ut aggrediatur, si votis eventus responderit, sive ut pedem referat, si sinistre res ceciderint. Quamvis haud sciam, an hoc postremum in ipsius semper potestate futurum sit. 23. 32. 10. 91. 73. 40. 20. 70. 14. 32. 69. (*Winariensem*) cum Lentulo (rege Daniae) mansisse malim, quem hactenus ille fere solus ad mascula consilia impulit, dissuasis fallacibus tractatibus, tum quod verear, ne Jubae (Mansfeldii) mores diu ferre possit. Mansvetus (Camerarius) clam ei subiecit,

ut si forte urgerentur ab hoste, nec possent se tuto recipere, quod Aurelius (elector Brand.) sine dubio reditum interclusurus esset, vel in ipsam Antoniam (Poloniam) transferrent exercitum, et tum uterentur Scipionis Africani (regis Sueciae) consilio. Et sane e re foret, ut Gedeon (rex Sueciae) aliquem ad eum et Jugurtham (Mansfeldium) simul mitteret, ut semper sciret, quid ab ipsis et Spartaco (Bethl. Gab.) fieret, atque ita in commune consuleretur ab omnibus. Sed de his plura suo tempore, maxime ubi litteras ab Ill:ri Gen:te Tua, aut iis habuero, quibus hunc laborem ea demandabit.

Nunc ad alia. Comes Ernestus Nassovius admotis tormentis Oldenseelium adhuc obsidet. Eruperunt semel atque iterum praesidarii, et satis acriter se hi defendunt. Persuasi fuerant nostri, imperfecta adhuc munimenta esse circa illam urbem, sed aliter rem se habere deprehenderunt, postquam accesserunt propius. Interim Princeps Auracus cum reliquo toto exercitu castra metatus est circa Iselburgum, hostem ibi expectaturus, si forte ad liberandam obsidione urbem aliquid tentare velit. Puto eum in animo habere, si hostem appropinquare animadvertat, ut subito Bucholtum, Coloniensis Archiepiscopi oppidum, intercipiat. Quod nisi in potestate haberet, non posset ita facile ab accessu arcere hostes. De horum tamen coitione nihil adhuc certi audimus. Sed cum Marchio Spinola Dunkerka Bruxellas redierit, verisimile est, non quieturos, nisi pecuniae penuria praesidiarios educi et colligi prohibet. Duae naves Hispanicae frustra in eas intentis Batavis, iterum damni aliquid in Oceano dederunt miseris piscatoribus. Videtur denuo mentio aliqua renovandarum induciarum iniici. Argumentis procul dubio utuntur non vanis, de pace Italica, et confusione rerum omnium in Anglia. Certe haec animos bonorum mire

afficit, cum remedium non appareat, nisi veluti ex machina de coelo veniat. Dux Bukingamius prae se fert, se ipsum cum classe brevi exiturum, et Batavi urgentur, ut naves suas adiungant. Non caret res periculo, ubi vota populi Duci non bene precantur. Sunt etiam multa alia, quae non sine causa prudentiores reddunt sollicitos. Faxit Deus, ut haec expeditio (si tamen procedit) priori sit felicior. Galli pacis articulos, quos ante octiduum misi, studiose occultant, maxime inter Rhaetos et Helvetios, quibus illos non nisi hac perfecta communicaturi esse videntur. Dies iam revelat, Pontificii Legati, Cardinalis Barberini studiis eam in Gallia pacem clam impetratam, huiusque causa postea profectum eum esse in Hispaniam. Plarumque in eiusmodi negotiis aliud simulatur et spargitur, aliud clam agitur ac tandem perficitur. Sed ex eo tamen nondum omni ex parte in tranquillo est Italia, Sabauda Geniensibus adhuc infenso, et Venetis non dimittentibus militem. Etiam ipsi Hispani in reddenda Riva tardiores se ostendunt, ut quamvis artificiose acta et transacta cuncta fuerint, facile tamen iterum rescindi possint. Haec modo habebam, quae referrem. Sequentur subinde, volente Deo, plura. S. R. M:tem et simul Ill. Gen:tem Tuam tutelae divinae toto corde commendans et illam et hanc ex animi sententia quam optime valere et felicissime vivere cupio. Ex loco consveto. 3° Julii anno 1626; quam celerrime.

Inter Caesarem et armatos rusticos non facile coitura est concordia, his religionis suae libertatem praecise urgentibus, quod ille ne audire quidem sustinet. Lintzium an occupaverint, nondum constat, incertis dubiisque de re alatis nunciis. Nisi Bethlenius hac utitur occasione, mirum sane erit.

In tergo: Praesent. ad Dirscauiam 17 Aug.

LXXIII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Ha-
gae Comititis d. $\frac{28 \text{ Julii}}{7 \text{ Aug.}}$ 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Pauca nunc erant, quae aut scriberem aut mitterem, et tamen a consuetudine mea, ut singulis septimanis aliquid exarem, deflectere non volui. Nec Catarrhus, qui iam aliquot diebus mihi permolestus est, illam interrompere potuit, quamvis audientiam apud D:nos Ordines meam nonnihil distulerit. Sed spero, intra biduum me iterum in publicum exiturum, atque ita eam promoturum esse. Idque eo magis, quod ex amicis, qui me inviserunt, varia nonnullorum iudicia de expeditione S. R. M:tis Domini nostri clementissimi, animadverterim. Video inveteratam illam de potentia Polonica opinionem multorum adhuc animis ita inhaerere, ut vereantur, ne Natio sua natura elata et superba, iteratis in Lithuaniam et nunc etiam in Borussiam factis excursionibus, tot cladibus ad vindictam irritata, omni spe pacis abrupta diuturnum ac grave bellum contra S. R. M:tem incipiat ac perpetuet. Quod si fiat, tum S. R. M:tem isto Polonico bello adeo occupatam fore, ut ad res Germanicas, et amicorum oppressorum restitutionem animum adicere non possit. Verentur etiam, ne a Polonis sede belli in Electoris Brandenburgici terras translata

huic eripiat^r tota, quam nunc possidet, Borussia, atque ita res Evangelicorum hac S. R. M:tis expeditione infringantur potius, quam stabiliantur. Accessit nunc fama publica, S. R. M:tem collocatis ante portum Dantiscanum 8 Navibus bellicis, etiam ad ostium Vistulae munimentum velle exstruere, et a navibus tam exeuntibus, quam ingredientibus vectigal exigere. Haec res Amstelodami, et hoc loco ita accipitur, ut audio, ac si in summum detrimentum harum provinciarum exitura esset. Intuto enim iam Oceano, et prohibitis in Hispaniam navigationibus, non aliam fere, occlusis etiam fluminibus, et Germaniae commerciis sublatis, mercaturam Batavis superesse, quam illam, quam exercent in Urbibus ad mare Balthicum sitis, maxime vero Dantisci. Hanc urbem velut^t penum et granarium esse huius Belgii, cui si frumenti advectio ex Polonia eripiat^r, fame pereundum foret. Nimis grave vectigal esse, quod solvatur in freto Danico, si hoc novum ad portum Dantiscanum a S. R. M:te adiciatur, intolerabile et unum atque alterum futurum esse. Respondi, nihil mihi de tota hac re adhuc compertum, de qua ante quam certi aliquid a S. R. M:te habeam, me nihil aliud polliceri posse, quam illam nihil facturam, quod non aequum ac iustum sit, et inprimis rationem habituram amicorum et confoederatorum suorum. Debere vicissim D:nos Ordines publicum privato antepondere, et praecavere, ne hostes S. R. M:tis potiori loco sint, quibus hactenus plaeraque ad usum belli necessaria Amstelodamo advecta ac suppeditata fuerint. Id ne in posterum fiat, si S. R. M:tas prospiciat, aut in vectigali, quod Polono prius solutum fuerit, exigendo in huius locum, durante bello, succedere velit, sane iniquum iudicari non posse. Haec cum ita sint, operam daturus sum, ut cum apud Dominos Ordines muneris mei initium faciam, S. R. M:tis praeclaram intensionem clarius demonstram, sicuti ex

litteris Ill:ris 'Gen:tis Tuae materia abunde mihi suppetit. Sed cum indies tam ex fama, quam ex mercatorum privatis litteris, nova emergentia exoriri possint, omnino necessum est, ut de successu rerum, et S. R. M:tis voluntate subinde fiam certior. Sic enim sinistras opiniones rectius avertere, et cum maiori fide et autoritate S. R. M:tis negotia agere, et utilitatem eius promovere potero. Nec dubito, quin iam in itinere sint sive a S. R. M:te sive ab Ilkri Gen:te Tua, sive ab aliis, quibus hoc demandatum est, litterae, quae me omni sollicitudine liberabunt, ut sciam, quid in posterum in toto hoc negotio mihi faciendum sit. Interim nihil intermittam, ubi, et quantum potero, ne ex privatis hominum pro cuiusque affectu sparsis rumusculis noxia exoriantur praeiudicia. Nunc igitur ad alia. Ex Germania missi ad nos fasciculi, nescio ubi, intercepti sunt, sic ut nihil fere nunc sciamus ἀξιοπιστως, quae ibi gerantur. Amicus tamen quidam, vir bonus ac experientia pollens 20. 17. 2. 19. 14. 46. 73. 21. 47. (ex castris) Ulyssis (regis Daniae) ad me scribit, Lentulum (regem Daniae) in dies minus magno animo videri, lentum ac perplexum esse, et tanto oneri imparem. Non sequi hunc, nisi 14. 23. 34. 13. 26. 9. 58. 30. 10. 27. 73. 38. 69. (suorum Danorum) consilia, quorum plerique pecuniis aucti non nisi domum itionem meditentur, ignari belli, et rerum gerendarum imperiti. Praetermitti itaque saepius praeclaras occasiones, et sumptus fieri sine ullo fructu. Nisi Jubae (Mansfeldii) expeditio in Sica mbriam (Silesiam) feliciter cadat, et Alexander (Bethl. Gab.) simul progrediatur, tum omnino metuendum tragicum exitum. De Gedeonis (regis Sueciae) adventu in Ungariam (Germaniam) et coniunctione cum Spartaco (Bethl. Gab.) magnam famam esse. Plures exoptare, ipsum Eutropium (regem Bohemiae) in exercitu Jugurthae (Mansfeldii) esse, sed hoc Ulyssem (regem Daniae) nolle,

qui eius exiguam rationem habeat. Sed de his plura scribendi materiam forte sequens septimana nobis suggeret. Ex Anglia, etsi exeuntibus venti siut commodi, nihil accipimus, nihil fere audimus. Quod indicio est, res ibi non meliori loco esse, quam fuerunt hactenus. Dux Bukingamius prae se fert, se cum classe mox exiturum, sed deficit nervus, et tempus labitur. Sic de hac non minus timendum, ne felicem cursum habeat, quam priori accidit, quae etiam intempestive vela solvit. Non potest aliter fieri, ubi qui clavum tenere debebat, hunc illi permittit, qui potestate sua ad privatam ambitionem abutitur. Utinam ne sequantur maiora mala, quae praevidere mihi videor.

Die Dominica praeterita Oldenseho excesserunt praesidarii dedito Comiti Ernesto oppido, satis munito. Jurarunt se spatio 6 mensium contra Ordines ex ista Rheni parte militaturos non esse. Nunc de Linga obsidenda agi audio. Princeps Auraicus adhuc circa Iselburgum castra habet, expectaturus, quid hostes molituri sint. Marchio Spinola Traiecti ad Mosam nunc esse, et copias colligere dicitur. An Rhenum transiturus, aut alibi quid aggressurus sit, prope diem intelligemus. Deum oro, ut inprimis S. R. M:ti victoriosos progressus largiatur, et nostras ubique res fractis ac dispersis hostium viribus firmet ac restituat, cuius Sacrosanctae tutelae S. R. M:tem toto corde, simulque eius clementiae humilime me commendans, Ill:rem Gen:tem Tuam quam optime valere iubeo, de cuius benevolentia cuncta mihi prospera polliceor. Loco consveto, ^{28 Julii}_{7 Aug:1} anno 1626.

LXXIV.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1° Aug. 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Quod et mandatum mihi est, et ipse sum pollicitus, nunc ad S. R. M:tem meas relationes dirigere incipiam. Jam enim muneris mei, quod S. R. M:tas mihi imposuit, initium feci, deum ardentem invocans, ut cuncta consilia et actiones meas ita gubernare velit, ut ad sui nominis gloriam, et Reip. salutem serviat qualiscunque mea opera. Unice autem rogo, ut et mihi, et Dn. Andreae Svensonio, indicetur, quo litterae nostrae, quamdiu S. R. M:tas in Borussia erit, mittendae sint, ut et cito et tuto ad hanc deferantur. Dantisci neminem habeo, cui fidere possim, et Menelai (regis Angliae) agens in rebus 5. 22. 58. 27. 10. 21. 35. 14. (*Godonius*) qui in Antoniam (Poloniam) proficisci debuit, nondum eo profectus est. Sic in Sicilia (Anglia) confusa sunt omnia, et tanta 11. 20. 2. 23. 51. 28. 19. 48. 26. 9. (*pecuniarum*) penuria, ut saepe Ucalegon (rex Angliae) ne necessaria quidem pro sua domo et familia in promptu habeat. Amici, qui in Corsica (Borussia) sunt, vicino adeo Gedeone (rege Sueciae), Josepho (Camerario) scribere non audent, ne

interceptis litteris male a Sostene (rege Poloniae) multentur, si deprehensi fuerint. Has tamen 1. 29. 73. 53. 33. 70. 40. 38. 52. (*Berlinium*) misi ad 16. 81. 10. 15. 32. 73. 4. 41. 53. 3. 88. 83. 69. (*Winterfeldium*) qui si receperit, se meas porro curaturum, hanc viam non negligam, sin minus, vix reperio aliam, quam ut Svensonii fidei hanc sollicitudinem permittam. Areopagitarum (Ordinum) nonnullos, qui mercatoriis potius artibus, quam Reip. operam dant, perplexos esse video. Metuunt, ne occluso Dantiscano granario fame hominibus in his terris pereundum sit. Alii de novi vectigalis onere queruntur, et de Spiringii durioribus exactionibus, quae S. R. M:ti obsint potius, quam prosint. Ego antequam litteras et mandata pleniora accepero, hoc tantum scuto cuncta tela excipio, ut dicam, S. R. M:tem nihil contra foedus, nihil contra aequitatem commissuram esse. Et profecto si S. R. M:tas pro laudabili more suo Civitates sua libertate et privilegiis frui patitur, si rusticos a militis iniuriis et insolentia tutos praestat, tum nequaquam dubito, illam voti sui futuram compotem. Vidi in tabula Geographica Borussiae locum, ubi Vistula in duo cornua dividitur, quorum unum Dantiscum praeterfluens in mare, alterum in vicinum sinum versus Regium montem devolvitur. In angulo intermedio videtur exstrui posse munimentum inexpugnabile, quod non tantum ab utraque parte flumen, sed a tergo etiam vicinum mare haberet, quodque facile ita collocaretur, ut circumfluentem haberet aquam, nec ullus ad eam pateret aditus. Tale propugnaculum non magnò praesidio defenderetur, nec quidquam obstaret, quo minus ex mari annona invehetur; et Dantiscanos coherceret, retineretque in officio. Non dubito S. R. M:tem pro singulari sua prudentia loci istius cognitionem et curam iam habuisse. Deus faxit, ut S. R. M:tas consequatur propositum sibi scopum, utque mox eius signa

conspiciamus in media Germania. Unice desidero ex Ill:ri Gen:te Tua intelligere, et quid cum Alexandro (Bethl. Gab.) convenerit, et quantum ab hoc Sc. Africanus (rex Sueciae) sibi polliceatur. Aiunt nunc eum esse i Antonia (Polonia). 12. 86. 30. 58. 93. 98. 47. (*Quadius*) nondum huc venit. Quidam dicunt, eum ad Gedeonem (regem Sueciae) profectum esse, quod vix possum credere. Fama hodie sparsa est, Ulyssem (regem Daniae) magna a Severianis (Caesareanis) clade affectum esse. Valide de Lentulo (rege Daniae) sum sollicitus, ne aut abrumpat cum periculo bellum, aut parum ex eo utilitatis aut solatii ad miserum Eutropium (regem Bohemiae) perveniat. Hic magnam in Sc. Africani (regis Sueciae) virtute et magnanimitate spem posuit. Sane in exordio tam felici eius progressuum exsultat, et mascula consilia in coelum extollens unice approbat. Idem facile persuasit 74. 95. 31. 32. 112. 42. 46. 13. 89. (*suae matri*). Sed 6. 79. 80. 59. (*haec*) vix iam audet tentare exulceratum Aurelii (electoris Brand.) animum, qui a 14. 95. 39. 63. 98. 62. 75. 94. 13. 20. (*suo ductore*) ad quemvis ventum in diversa abripitur. Utinam ille sub specie legationis veniret ad Gedeonem (regem Sueciae) qui eum in extremam 68. 90. 11. 50. 93. 19. 9. 58. 29. 71. 22. 48. 15. 30. 48. 21. (*Lappiam deportari*) iuberet. Mansvetus (Camerarius) diligenter scribit ad 45. 33. 10. 46. 20. 13. 57. 29. 8. 63. 40. 23. 69. (*Winterfeldium*) et aliorum etiam studia Gedeoni (regi Sueciae) devincire conatur, nec quidquam hic laboris praetermittit. Utinam cum fructu hic sit, et in Sc. Africani (regis Sueciae) commodum! Rogo, ut resciscam, an et quo effectum legati Gedeonis (regis Sueciae) ex 52. 27. 74. 2. 82. 26. 28. 91. (*Moscovia*) redierint, et quid ex his locis exspectandum sit. Isaaci Massae frater in singulos dies ex illis locis advenire debet, qui quaecunque referet, Ill:ri Gen:ti Tuae transmittam, quam-

primum accepero. Ipse Isaacus admodum de 19. 52. 14. 46. 32. 8. 13. 34. 63. 30. 9. 29. 10. 47. 33. 60. 35. 14. (*Amstelrodamsibus*) conqueritur, qui nescio cuius privati lucri causa cuncta praeclara impediunt. Cetera scribam et mittam die ordinario ad Dn. Svensonium. Has adiungere volui ad illas, quas ad S. R. M:tem scripsi, quas ei cum humilima mei commendatione exhiberi peto. Deum piis precibus invoco, ut eius M:tem Reip. servet quam diutissime incolumem. Ill:rem autem Gen:tem Tuam quam optime valere cupio, certus de eius erga me favore et benevolentia. Celerrime, Hagae Comitum 11 Augusti anno 1626.

Ill:ri Gen:ti Tuae
omni cultu et obsequio
addictissimus

L. Camerarius.

Hoc monendum duxi, me in Oratiuncula, quam ad ingressum functionis meae meditatus sum, in genere tantum attigisse multa, quae seorsim cum fidis ac prudentioribus specialius communicanda, et subinde accuratius ex Instructione mea enucleanda erunt. Illa enim in pleno consessu prima statim vice latius exposuisse, non careret periculo, cum non pauci in eo assideant, qui silere nequeunt, et insuper S. R. M:tis dignitas prolixam dissertationem non ferat, cuius mihi semper, in actione praesertim publica, accurata habenda erit ratio. Quae alia est, quando seorsim et secreto cum prudentioribus instituitur de rebus magni momenti tractatio. Exemplum autem descriptae oratiunculae nec ipsis, nec aliis daturus, aut si petierint, ea omissurus sum, quae de Hispano in specie incerta sunt, propter cau-

sas, quas facile licet conicere. Quod si qua in re hic peccavi, rogo ut libere monear.

(L. S.)

In tergo: Ill. ac generoso viro D:no Axelio Oxenstierna
etc. etc. praesent. Pillow 30 Octob.

LXXV.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1° Aug. 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Calendis Augusti, stili veteris, litteras fiduciaras ad
D:nos Ordines exhibui, sequenti die in horum Collegio reci-
tavi Oratiunculam, quam ad S. R. M:tem ante octiduum trans-
misi. Si ea probatur et Regi et Tibi, est quod mihi gra-
tuler. Sin ulla in parte peccavi, rogo ut libere me moneas,
et corrigam in posterum errorem studiosissime. Spero utrum-
que fasciculum ad S. R. M:tem recte perventurum, quamvis
de illo, quem 16. 21. 10. 15. 20. 13. 4. 29. 8. 58. 33. 22. (*Win-
terfeldio*) commendavi, subdubitem. Nam paulo post ab hoc
litteras accepi, quibus mihi nunciat, post reditum suum ex
Biscaia (Suecia) cuncta in aula Andreae (regis Bohemiae)
immutata fuisse. Nam Aurelium (electorem Brand.) a 14.
2. 55. 45. 19. 48. 18. 32. 51. 1. 23. 73. 5. 28. 59. 27. (*Schwarsen-
burgico*) procul dubio inductum credere nolle, expeditionem
Gedeonis (regis Sueciae) in Corsicam (Borussiam) susceptam
fuisse pro Reip. salute, et metuere, ne ex ea plurimum
damni ad se redundaturum sit. Deplorat admodum fluctuantia
consilia, et quod Andreas (elector Brand.) plus ad Julium
Vindicem (Caesarem), quam par est, respiciat. Animadverto

etiam non tantum illo loco, sed hic quoque et alibi multos vereri, ne Antoniani (Poloni) nimium irati perpetuum bellum securae paci praeferant, atque ita tota Corsica (Borussia), non minus quam Sardinia (Livonia), redigatur ad extremam miseriam, in qua tamen multi sint 41. 26. 30. 70. 56. 80. 53. 33. 62. 40. (*Evangelici*) quos Alchimistae (Jesuitae) pro autoribus huius expeditionis habeant, atque ita omnis potissimum calamitas in hos delapsura sit. Sunt itaque, qui putant, recte facturum Sc. Africanum (regem Sueciae) si publice Antonianis (Polonis) pacem et restitutionem Corsicae (Borussiae), quantum nunc in ista provincia obtinuit, offerat, ut ita toti Orbi constet, non privatae utilitatis, sed suae securitatis causa, et pacis desiderio illum haec arma induisse. Etiam 60. 31. 13. 34. 70. 89. 45. 3. 39. 10. 42. 35. 81. 82. 14. (*Barones Donauvii*) in magno metu esse ex horum litteris intellexi, quibus indicant, se durante hoc bello amplius ad me scribere non posse, ne argui possint collusionis cum Gedeone (rege Sueciae), cuius nunc Josephus (Camerarius) minister sit. Haec consideratio etiam alios retrahet, quominus mecum communicent, quae aguntur in Antonia (Polonia). Nullum tamen studium praetermittam, ne haec commoditas omnino mihi eripiatur. Menelai (regis Angliae) quidem futurus agens in rebus eius adhuc in Sicilia (Anglia) haeret, quem citius in Antoniam (Poloniam) non ire doleo. Quidquid sit, nulla mea hic culpa erit, sed temporis, et hominum, quos in potestate mea non habeo. Audio Ill:rem Gen:tem Tuam profectam in Finnoniam, quae procul dubio causa est, quod nullas hactenus ab ea litteras accipiam. Vellem tamen scribere alios, per quos malim res gestas Regis nostri, quam per extraneos intelligere. Et profecto necesse est, ut quam primum a Rege mandata accipiam, ut eo plenius satisfacere queam fluctuantibus nonnullorum animis, qui de frumento magis sunt sol-

liciti, quam de Repub. Deo autem pro felici hactenus successu maximas ago gratias, eoque pbtissimus laetatur Eutropius (rex Bohemiae). Sed ipse quoque veretur, ne S. R. M:tas hoc bello diutius involuta cum Alexandro (Bethl. Gab.) se iungere nequeat, quamvis ego etiam de hoc bene eum sperare iubeam. Huius vero 9. 79. 75. 92. 48. (*mater*) conqueritur, non audiri ab Andrea (electore Brand.) rationes suas, sed odio potius nonnullorum se exponi, propter Davidem (Regem Bohemiae), cuius causa etiam alios in calamitatem hanc publicam involvat. Optimus autem 61. 20. 68. 93. 51. 21. 86. 74. (*Bellinius*) ut patriae proditor a quibusdam in illa aula deducitur, ac si Jubam (Mansfeldium) attraxisset in Heri sui provinciam, quod tamen nunquam ei in mentem venit. Non dubito, Gedeonem (regem Sueciae) pro sua prudentia operam daturum, ut Aurelio (electori Brand.) meliorem mentem instillet, avertatque omnem scissuram, quae Reip. nimium profecto damni allatura esset. Dn. 13. 90. 47. 59. 66. 21. (*Raschi*)us mihi promiserat, se ad me scripturum quid effecisset apud Andream (electorem Brand.), et alios, sed nullas adhuc ab ipso, et a nemine alio ex Biscaia (Suecia) litteras in hunc diem accepi. Cuncta autem me ignorare, quae in istis locis fiunt, parum conveniens est meo muneri, quo nunc defungor. Sed non dubito, complures litteras iam esse in itinere. Itaque ad alia.

In Anglia veteri loco res sunt. Scribunt classem brevi exituram, quod docebit dies. Domini Ordines 15 naves bellicas iam in Angliam mittunt, sed cum mandato, ut si Anglica classis moretur diutius, illae ex praescripto alibi fortunam experiantur. Bakingamius non cum classe, sed Legatus in Galliam una cum Dn. Carletonio profecturus esse scribitur. Et hunc quidem iam in Gallia esse putabamus. Sunt qui referunt, Bakingamium ad Regem Daniae desti-

natum esse Legatum. Eo si veniret absque multa pecunia, ingratus hospes futurus esset. Sed forte certiora Dn. Rusdorfius ad Vos perscribet, a quo iam diu ego nihil habui. Sine ordine ac fundamento in Anglia fiunt omnia. Legatus Danicus adhuc nobiscum hic est, sed Gallicus nullum mandatum accepit, ut agere cum ipso possit de privata causa, ob quam Legatio haec instituta est. Ita lente et confuse procedunt omnia. In Saxonia pro more gentis celebrantur conventus, et unus producit alterum. Interim praeclarae occasiones elabuntur, et hostium vires animique accrescunt.

De Bethlenio fama est, occupasse hunc Cracoviam, quam optarem veram esse, cum mihi ne sit quidem verosimilis. Ex Italia nullae adhuc venerunt litterae. Illis aliisque brevi, ut spero, acceptis scribam, volente Deo, plura. Nunc T. Ill:ri Gen:ti et per hanc S. R. M:ti humilime me commendans, finio. Celeri calamo, et properante tabellario, sic ut ne relegere quidem potuerim. B. V. Ill:ris Domine. Hagae Comitum 1⁸ Augusti anno 1626.

Berlinica misi, ut huc venerunt. Sed postea intelleximus, Mansfeldium sine noxa in Silesiam pervenisse, et properare ad huius fines ad Jabolonkoviam, quae proxima est Hungariae.

Landgravius Ludovicus 7 Julii st. v. diem suum obiit. Sic Pontificii amiserunt instrumentum, quo miris modis in Evangelicorum permiciem abusi fuerunt.

Oldenselii valla et muros dirui Ordines iusserant, quod et factum, et Comes Ernestus ad Principem reversus est. Videtur hic brevi secundo flumine descensurus esse. Quod si propior nobis erit, statim ad illum excurram.

In tergo: Praesent. Dirschow 30 Aug.

LXXVI.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Magae
Comitis d. $\frac{1}{17}$ Aug. 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Postquam huc redii, singulis septimanis ad Ill. Gen:tem
Tuam scripsi. Ab illa unas, unas a S. R. M:te datas Folcremitti
in castris 4 Julii hactenus accepi. Deum omnes boni invo-
cant, ut largiatur S. R. M:ti continuo felices successus.
Multi ex illis sunt solliciti, ne Poloni bellum paci praeferant.
Hanc mallent, ut S. R. M:tas ab illo libera, fortius iuvare
possit et erigere labentem fere Remp. Timent etiam 14. 19.
8. 22. 15. 21. (*saluti*) Scip:is Africani (regis Sueciae), quem
sciunt in omni actione, maxime 28. 10. 30. 2. 33. 20. 11. 13.
40. 9. 23. 52. 29. 47. 74. 32. (*in acie primum esse*) velle. Ego
nuper duplici fasciculo misi oratiunculam meam apud D:nos
Ordines habitam. Vereor, ne unus interceptus sit, cum Lin-
genses praesidarii binos tabellarios Amstelrodamenses cum
omnibus litteris abduxerint. Intuta sunt omnia itinera, ita
ut magnam Ecclipsin passura sit Correspondentia, quam
hactenus habui in diversis locis, et in qua nihil curae aut
laboris praetermisi. Quos in Antonia (Polonia) et Corsica
(Borussia) habui amicos, nihil ad me amplius scribunt, post-
quam Gedeon (rex Sueciae) in Corsicam (Borussiam) venit.

Timent enim Sosthenem (regem Poloniae), si forte ipsorum litterae interciperentur. In Andreae (electoris Brand.) vero aula cuncti ita consternati sunt, ut vix salute nos impertiri audeant. 26. 51. 35. 107. (*Unus*) enim 6. 27. 52. 34. 31. 12. 38. 82. (*homo a quo*) Aurelius (elector Brand.) 3. 32. 50. 41. 70. 58. 80. 46. (*dependet*) supercilio suo illos torquet. Menelai agens in rebus in Antonia (Polonia) futurus, nondum ex Sicilia (Anglia) abiit. Cum huc veniet, diligenter cum eo agam, ut per ipsum secretiora impetrem. Interim me excusari humiliter peto, si expectationi hac in parte vestrae satisfacere nequeam. Non voluntas, non studium, sed facultas deest, non mea, sed aliorum, immo temporum culpa. Sed ad alia. Desiderat S. R. M:tas inter alia, ut apud Confoederatos adhuc obtineam illas conditiones, quas in commune bonum illa antehac saepius proposuit. Nunquam intermissurus sum hac quoque in parte meum officium, sed parum vel nihil hoc tempore sperandum nobis, cum omnia in Cypro (Anglia) adeo 71. 89. 48. 75. 86. 73. 60. 42. 15. 79. (*perturbata*) sint, ut nihil 61. 82. 111. 80. (*boni*) ex Cypro (Anglia) expectandum sit, quamdiu rerum potitur 120. 95. 7. 89. 51. 54. 90. 69. 88. 98. 14. (*Bukingamius*). Hic 59. 91. 58. 92. 13. 101. 70. 87. 10. (*cadere non*) vult, 70. 93. 47. 100. 62. 102. 3. 92. 10. 75. 20. (*nisi cadente*) tota Republica. Ut 4. 19, 62. 75. 21. 94. 70. 29. 9. 14. 98. 30. 69. (*factionem suam*) firmet, filiam suam despondet 52. 99. 10. 46. 5. 22. 9. 32. 13. 28. 33. (*Montgomerii*) filio, et alia tentat, de quibus forte pluribus scribet ad vos Dn. 73. 23. 47. 58. 27. 13. 57. 21. 38. 74. (*Rusdorus*). Potiora itaque ego addam, et quae secutura sint, cum Ucalegon (rex Angliae) hac via 20. 15. 47. 32. 41. 15. 48. 20. 9. 50. (*et se et Remp.*) eat 71. 20. 73. 3. 28. 15. 83. 9. (*perditum*). Nam Ulysses (rex Angliae) 58. 20. 14. 80. 13. 15. 83. 47. (*desertus*) sibi tandem consulat, cui etiam in arcano conditiones privatim honestas

offerri audio, et Aloisius (elector Saxonicus) inprimis laborare dicitur, ut ei persuadeat. Si 14. 89. 9. 20. 68. 19. 13. 69. 90. 11. 22. 14. 95. 20. 48. 40. 15. (*semel arma posuerit*), non facile recipiet, et causa nostra durior erit, quam nunquam antea. Josephus (Camerarius) autem timet, ne tum Severus (Caesar) copiarum suarum partem Primislao (regi Poloniae) permittat, quod sane hic unice expetere dicitur. Sed hoc omnium maximum. Adest nunc apud Venetos (Ordines) iterum missus Nobilis 49. 26. 79. 63. 21. 23. 14 (*Quadius*) a Spartaco (Bethl. Gab.), qui et 64. 27. 80. 3. 95. 47. (*foedus*) sibi oblatum recipere et statim 119. 22. 10. 75. 13. 91. (*contra*) Julium Vindicem (Caesarem) 28. 40. 80 (*ire*) (vult) 14. 21. 71. 40. 62. 26. 10. 33. 19. 69. (*si pecuniam*) a Menelao (rege Angliae) 20. 106. 47. 39. 2. 81. 93. 14. (*et sociis*) accipiat. Nunc si audit, 10. 32. 59. (*nec*) Lentulo (regi Daniae) satisfieri, 51. 29. 62 (*nec*) istis, immo ne Areopagitis (Ordinibus) quidem ulla ex parte, et quid sibi polliceatur ex Sicilia (Anglia)? Metuendum itaque, ne omnino Alexander (Bethl. Gab.) resiliat, quod si facit, 19. 59. 15. 35. 69. 32. 14. 75. 58. 20. (*actum est de*) Juba (Mansfeldio), qui in Sicambriam (Silesiam) usque progressus est. Itaque Mansuetus (Camerarius) nihil non agit, ut tantis malis occurrat, cum quidem dictus Spartaci (Bethl. Gab.) Legatus in Cyprum (Angliam) traiecturus esse videatur. Neminem enim in Areopago (Ordinum) consessu loco Menelai (regis Angliae) reperit, cum quo Alexandri (electoris Brand.) nomine agere possit. Quod si nunc 59. 27. 9. 110. 26. 46. 82. (*computo*) quae Ucalegon (rex Angliae) et Ulyssi (regi Daniae) et Venetis (ordinibus) 63. 92. 1. 20. 75. (*debet*), quae 19. 118. 2. 68. 19. 14. 74. 29. 52. (*ad classem*) et alia requiruntur, tum veluti abyssum contemplor, quem vix totus Oceanus impleverit. Ipsi adeo Areopagitae (Ordines), cum in Cypro (Anglia) 63. 41. 14. 71. 20. 108. 91. 106. 19. 22. 9. 51. 100. 79. (*desperata*

omnia) videant, Spartaco (Bethl. Gab.) exiguam vel nullam potius spem faciunt. In tali rerum statu ut Gedeoni (regi Sueciae) de prioribus suis factis propositionibus aliquid pollicear, nullo modo ausim. Nam qualis ille nunc in Cypro (Anglia) sit, procul dubio amicus quem antea nominavi, graphice depinget. Bone Deus ut nos decepit fiducia de Menelao (rege Angliae), et quantum 52. 30. 113. 21. 23. 70. 35. 47. 55. 82. 9. 99. (*mali unus homo*) Orbi Christiano inferre potest! Nec plura de his pro dolore et indignatione scribere possum. Hoc addere volebam. Adesse adhuc in Areopago (Ordinum consessu) Legatum Lentuli (regis Daniae), qui postremum in Biscaia (Suecia) fuit ob 8. 89. 15. 20. 112. (*item*) cum Marco (rege Galliae), de qua alias mentionem feci. Ex eo Mansuetus (Camerarius) animadvertit iam nescio quam aemulationem nasci apud Ulyssem (regem Daniae) quod Sc. Africanus (rex Sueciae) 50. 34. 13. 46. 86. 107. 28. 10. (*portus in*) Corsica (Borussia) suae potestatis facit. Fieri itaque potest, ut haec quoque inter alias causa Lentulum (regem Daniae) eo magis impellat, ut quacunque ratione cum Severo (Caesare) transigat. Quo casu difficiliores ubique res futurae essent. Sed spero, Gedeonis (regis Sueciae) felicitatem et fortitudinem has in melius reducturum esse, et vivit Deus, qui ex inopinato ac veluti e machina remedium adhibere potest. In illo igitur acquiescamus, et faciamus constanti animo officium. Scripsi nuper de Legato, qui 60. 13. 38. 17. 20. 8. 68. 21. 14. (*Bruxellis*) ad Sc. Africanum (regem Sueciae) iturus esset. De illo nihil hactenus percepi aliud, et Ptolomaei (regis Galliae) Legatus, qui in Areopago (Ordinum consessu) est, nihil se de illo scire affirmabat. Hunc enim, ut et ceteros, Mansuetus (Camerarius) superioribus diebus convenit, ratione sui muneris. Cunctos optimo affectu in Gedeonem (regem Sueciae) ferri animadvertit, et grata illis

fuit haec compellatio. Adiiciam pauca alia, cum tempore fere destituar ob interpellationes inopinatas.

Princeps Auraicus cum toto exercitu secundo flumine descendit, petiturus, ut videtur, Flandriam. In castris post nudatum Oldenselum moenibus ac propugnaculis cum copiis nonnullis in suis castris ad Iselburgum Comitem Ernestum reliquit. Ipse aliquid magni aggressurus videtur, Deus fortunet. Hispani pecuniae et annonae penuria laborant, et sunt inter magnos discordiae. Itaque si aliis etiam locis res secundo cursu fluere, satis habituri essent hoc tempore, quod agerent. In Italia tamen nondum ita par coit, ut non facile rescindi possit. Sabaudus et Veneti aegre ferunt, Gallum contra pacta ipsis insciis transegisse de Valle Telina, erepto Rhaetis suo iure, quod in hos habent, et cuius causa Rex Galliae arma induerat. Sane hoc indignum, quod non in Gallia, praesente Cardinali Barbarino, sed in Hispania pax facta, ut etiam hoc actu Hispanus affectatam praerogativam suam stabilivisse videatur. Sabaudus et Veneti suas copias non dimittunt, sed augent potius, nisi quod ille exautoratis Gallis Germanos et Helvetios colligit. Legatus Gallicus a Venetis aequis auribus auditus non est. Quale responsum laturus sit, intelligemus proxime. Ego hac septimana nullas ex Italia litteras habui. Wallensteinus Mansfeldium in Silesiam sequi scribitur, sed hic celeritate praevenit. Rustici Austriaci adhuc tumultuantur. De Göttinga nobis nondum constat, liberata sit ab obsidione, an in Tillii potestatem venerit. Nihil ex castris Danicis nobis scribitur. Cetera veteri ferme loco sunt. Prox(ime), volente Deo, scribam plura. Nunc postquam $\frac{1}{1}$ Augusti exhibitis litteris S. R. M:tis fiduciariis muneris mei apud D:nos Ordines initium feci, spero me plura subinde mandata accepturum, ut probes S. R. M:ti fidem ac industriam meam. Enixe rogo

ut properatae ac parum concinnae scriptioni Ill. Gen:tas
Tua nunc ignoscat, et mea commoda, ut facit, benigne, pro-
moveat, cuius salutem divinae protectioni commendo. Loco
consveto, celerrime, $\frac{1}{4}$ Augusti anno 1626.

Ill. Gen:ti T. addictissimus

L. Camerarius.

In tergo. Praesent. in castris ad Maevam 20 Sept.
A:o 1626.

fuit haec compellatio. Adiiciam pauca alia, cum tempore fere destituar ob interpellationes inopinatas.

Princeps Auraius cum toto exercitu secundo flumine descendit, petiturus, ut videtur, Flandriam. In castris post nudatum Oldenselum moenibus ac propugnaculis cum copiis nonnullis in suis castris ad Iselburgum Comitem Ernestum reliquit. Ipse aliquid magni aggressurus videtur, Deus fortunet. Hispani pecuniae et annonae penuria laborant, et sunt inter magnos discordiae. Itaque si aliis etiam locis res secundo cursu fluere, satis habituri essent hoc tempore, quod agerent. In Italia tamen nondum ita par coit, ut non facile rescindi possit. Sabaudus et Veneti aegre ferunt, Gallum contra pacta ipsis insciis transegisse de Valle Telina, erepto Rhaetis suo iure, quod in hos habent, et cuius causa Rex Galliae arma induerat. Sane hoc indignum, quod non in Gallia, praesente Cardinali Barbarino, sed in Hispania pax facta, ut etiam hoc actu Hispanus affectatam praerogativam suam stabilivisse videatur. Sabaudus et Veneti suas copias non dimittunt, sed augent potius, nisi quod ille exauctoratis Gallis Germanos et Helvetios colligit. Legatus Gallicus a Venetis aequis auribus auditus non est. Quale responsum laturus sit, intelligemus proxime. Ego hac septimana nullas ex Italia litteras habui. Wallensteinus Mansfeldium in Silesiam sequi scribitur, sed hic celeritate praevenit. Rustici Austriaci adhuc tumultuantur. De Göttinga nobis nondum constat, liberata sit ab obsidione, an in Tillii potestatem venerit. Nihil ex castris Danicis nobis scribitur. Cetera veteri ferme loco sunt. Prox(ime), volente Deo, scribam plura. Nunc postquam $\frac{1}{2}$ Augusti exhibitis litteris S. R. M:tis fiduciariis muneris mei apud D:nos Ordines initium feci, spero me plura subinde mandata accepturum, ut probes S. R. M:ti fidem ac industriam meam. Enixe rogo

ut properatae ac parum concinnae scriptioni Ill. Gen:tas
Tua nunc ignoscat, et mea commoda, ut facit, benigne, pro-
moveat, cuius salutem divinae protectioni commendo. Loco
consveto, celerrime, $\frac{1}{4}$ Augusti anno 1626.

Ill. Gen:ti T. addictissimus

L. Camerarius.

In tergo. Praesent. in castris ad Maevam 20 Sept.
A:o 1626.

LXXVII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelum Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1^a Sept. 1626.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Antverpiae, ut audimus, rumore sparso, Suecos a Polonis ingentem cladem accepisse, iam in eo erant, ut campanas in turribus attrahere, et ignes nocturnos publicae laetitiae causa excitare vellent, cum nuncius advenit de infelici proelio, quod Rex Daniae nuper commisit cum Tilio. Itaque per integrum diem sonuerunt campanae, et tota nox solemni et continuo igni veluti in diem conversa fuit. Sed de Suecis rumorem ex eo conflictu originem duxisse existimo, qui inter Comitem Turrensem et Lithuanos in Livonia accidisse scribitur. Necesse sane esset, ut de rebus gestis S. R. M:tis Domini nostri clementissimi, et quocunque loco illae essent, subinde edocerer, ut et adversa diluere, et secundis bonos exhilarare, in publicis autem Consilia ad S. R. M:tis voluntatem eo rectius accommodare possem. Magno itaque cum desiderio litteras sive a S. R. M:te, sive ab Ill:ri Gen:te Tua, sive a D. Salvio exspecto. Non enim nisi unas accepi ex Borussia a S. R. M:te hactenus. De morte Regis Poloniae fama satis diuturna fuit, sed nunc eadem affirmat, hunc vivere, et cum 30 millibus militum esse Turonii. Prudentiores nonnihil sunt solliciti, cum quidam

scribant, pestem grassari in S. R. M:tis exercitu, et vereantur, 3. 19. 10. 46. 21. 14. 59. 28. 22. 1. 47. 33. 58. 40. 27. 51. 20. 9. (*Dantisci obsidionem*) rem maioris molis fore, quam sustineri possit. Josephus (Camerarius) cum Areopagitis (Ordinibus) egit, ut sua auctoritate 58. 30. 70. 75. 81. 14. 2. 23. 52. (*Dantiscum*) ad aequas rationes deducere vellent, sed nec hos, nec Graecos (Hanseaticos) eo inclinare admodum animadvertit. Annonam vero paulo post hic graviores futuram plaerique opinantur, quod tamen nondum apparet, et meliora speranda sunt. Nihil adhuc publice de talibus mecum actum, itaque ego quoque non nisi privatim, et cum amicis de illis conferre sermones soleo. Semper autem eo respiciam, ut retineam benevolentiam hominum, quae erga S. R. M:tem magna est in his locis. De his igitur in posterum plura scripturus sum, ubi desideratas illas litteras ex Borussia accepero. Non dubito, S. R. M:tem pro singulari sua prudentia et experientia dubiae fortunae rem nunquam commissuram, sed propugnaculis compluribus exstructis securitati suae et militum consulturam esse. Sic cum ad Vistulae oras, et aliis tutis locis consistit, ubi annonae comportatio facilis est, temporis tractu hostium vires consumet, et eo citius ad pacis desiderium hos pertrahet. Rex Daniae illo omnino proposito cum exercitu profectus fuerat, ut cum hoste configeret. Quam prudenter, non dicam, sed exitus docuit, quam incerta sit Martis alea. Secunda quaedam proelia animum ipsi addiderant, et quod numero militum praevaleret. Verum saepe contemptus hostis cruentum certamen edidit, et inclyti populi regesque perlevi momento victi sunt. Quod et hic accidit, cum ventus nostris adversus hostibus magnam commoditatem praebeuit. Rex ipse cuncta boni Ducis et militis officia explevit, nec adeo laeta hostibus victoria fuit, ut non et ipsi plurimum damni acceperint. Rex nunc copias

recolligit, ut quantum potest, in integrum restituat exercitum. Sane adiuuare eum iam debebant cuncti, ad quos ex huius fortuna spectat consequentia. Nos laboramus ut ex his locis Duces aliquot peritos, et Anglorum sex millia habeat, quos ordines brevi dimissuri sunt. Mansuetus (Camerarius) veretur, 70. 32. 15. 88. 8. 53. 41. 26. 74. 68. 34. 59. 31. 52. 42. 13. 93. 46. 100. 9. 79. (*ne Tillius loca maritima*) petat. Nam audit Siculos (Anglos) adeo nunc 119. 39. 111. 14. 15. 80. 48. 10. 90. 75. 82. 14 (*consternatos*) esse, ut facile hunc 91. 63. 9. 21. 14. 47. 38. 73. 28. (*admissuri*) sint. Omnino necesse est, ut iunctis consiliis viribusque obviam eatur tanto malo a Gedeone (rege Sueciae), Ulysse (rege Daniae), Graecis (Hanseaticis), aliisque quorum illis locis maxime interest. Sunt etiam, qui moment, Alcimium (regem Hispaniae) parare 2. 113. 91. 74. 107. 80. 69. 12. 83. 102. 92. (*classem quae*) ad 4. 108. 89. 15. 95. 9. 58. 30. 10. 33. 63. 98. 9. (*fretum Danidum*) occupandum destinata sit. Quod ut credibile est, sic hoc anno ad executionem vix deduci poterit, meo iudicio. Itaque praevisa tela minus nocebunt, si tempestiva adhibeantur remedia. 23. 40. 92. 10. 70. 31. (*Vienna*) scribitur, interceptum in Castilia (Hungaria) 68. 20. 5. 42. 15. 35. 52. (*Legatum*) Scip. Africani (regis Sueciae) ad Alexandrum (Bethl. Gab.), qui multa 19. 13. 62. 79. 50. 30. 14. 29. 2. 38. 9. 6. 90. 60. 35. 32. 48. 81. 15. (*arcana secum habuerit*). Vellem scire, ut se res haberet. Spartaci (Bethl. Gab.) quidem Legatus nondum a Venetis (Ordinibus) dimissus est, sed cis paucos dies ibit in Siciliam (Angliam). Alexandrum (Bethl. Gab.) vero iam progressum esse, nondum liquido nobis constat, et sunt, qui me dubitare iubent. Sic procul dubio in summo periculo Jugurtha (Mansfeldius) versabitur. Ut in Cypro (Anglia) res habeant, diligenter perscribet, opinor, noster 48. 38. 14. 63. 94. 13. 57. 40. 83. 74. (*Rusdorsius*). Nisi Menelai (regis Angliae) animum movet

Lentuli (regis Daniae) 59. 90. 14. 26. 74. (*casus*) desperata ibi erunt omnia, et 61. 35. 54. 101. 10. 67. 91. 9. 21. 86. 47. (*Bukingamius*) Tryphonem (regem Hispaniae) brevi in ipsam Siciliam (Angliam) attrahet. Tanta in Cypro (Anglia) est 11. 41. 2. 38. 10. 92. 19. 20. 50. 32. 51. 26. 13. 33. 79. (*pecuniae penuria*) et tantum 19. 32. 14. 31. 8. 80. 93. 70. 38. 9. (*aes alienum*) ut vix verbis queat exprimi. Sed nolo in his immorari, non possum enim pro indignatione plura. De Bavari morte, quam phrenesis ei accelerasse dicitur, allatae sunt litterae, sed insequentes rei veritatem nos docebunt. Punivit procul dubio Deus Principem, cuius ambitione tantum hactenus sanguinis effusum est in Germania. Hoc saltem boni inde sequeretur, quod Saxo habiturus esset manus liberas, qui tantum ad dies vitae Bavari consensum suum de titulo Electorali intelligi voluit. Sed de his alias plura. Saue operae pretium foret, ut S. R. M:tas Dominus noster clementissimus iterum Saxonem adhortaretur ad recta et fortiora consilia. Hic veteri loco fere sunt omnia: nisi quod quidam nonnunquam 118. 20. 93. 10. 3. 98. 59. 21. 100. 14. 9. 29. 70. 15. 28. 99. 10. 89. 9. (*de induciis mentionem*) facere audeant. In causa est praecipue Ucalegon (rex Angliae), qui nullum 71. 13. 87. 69. 21. 14. 47. 98. 9. (*promissum*) implet, Marcus (rex Galliae) quoque, qui in alia abripitur. Sed ne Achaei (Hanseatici) quidem solvunt, quod debent. Itaque Veneti (Ordines) alias rationes inituri videntur, ut potentiam sua vi nixam habeant, et quod extrinsecus accedet, pro lucro ducant. Optandum esset, ut plures haberent virtute, prudentia et autoritate praeditos in suo ordine, nam multi sunt 23. 89. 8. 20. 14. (*viles*) uno verbo. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua, et suo me favore continuo complectatur. Loco solito $\frac{3}{8}$ Septemb. 1626.

In tergo. Illustri ac Generoso viro, Domino Axelio Oxenstiern, S. R. M:tis Regnique Suecorum Consiliario et Cancellario, libero Baroni de Kimitho, D:no in Fiholm et Tyden, Equiti torqueato etc. Domino et patrono s. s. cultu obs.

(L. S.)

LXXVIII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna Hagae
Comitis d. 4 $\frac{1}{2}$ Sept. 1626. *) Cop.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

A Gedeone (rege Sueciae) literas accepi 27 Julii scriptas, et simul adiunctas Regis Sueciae Secretarii, in quibus Josepho (Camerario) mandabatur, ut apud Venetos (Ordines), veteres propositiones renovaret, impetraretque ab his convenientia subsidia tum ut illi 3. 19. 10. 15. 21. 14. 2. 30. 51. 28. 47. (*Dantiscanis*) persuaderent, ut Sc. Africani (regis Sueciae) desideriis 51. 20. 70. 29. 23. 46. 13. 31. 8. 33. 75. 42. 106. 32 (*de neutralitate*) satisfacerent. Utrumque ab eo factum sine mora Venetis (Ordinibus) demonstratum multis rationibus accuratissime, non Reipublicae tantum universae sed ipsorum etiam vel maxime interesse, ut omni cura in rem adeo necessariam utilemque incumberent. Collati itaque invicem semel atque iterum sermones: sed deliberando, et cunctando tempus extractum. In posteriori quidem negotio non adeo magnas difficultates animadverto: quamvis sint, qui putent Gedeonem (regem Sueciae) conditiones aliquo modo 5. 48. 79. 26. 33. 22. 73. 41. 107. 90. 59. 80. 35. 89. 15. 91. 46. 92. (*graviores a civitate*) exegisse. Sunt vero non pauci in collegio, qui cum

*) Conf. Mos. Patriotisches Arch. VI. p. 69.

9. 101. 13. 62. 102. 15. 27. 73. 20. 14. (*mercatores*) sint, verentur, ne hoc 6. 34. 13. 73. 29. 38. 9. (*horreum*) ipsis occludatur, atque ita intercipiatur privata utilitas. Quae sane, proh dolor fere cynosura est hoc loco in consiliis et actionibus. Pauci sunt qui prudentia aut auctoritate valeant, pauci qui publica privatis praeferant. Itaque in priori maxime arduo negotio parum Gedeoni (regi Sueciae) polliceri possum. Immenso premuntur Veneti (Ordines) belli onere, et hoc anno incredibiles sumptus fecerunt magna spe, inani conatu. 11. 48. 88. 10. 119. 29. 50. 47. (*Princeps*) se affligit, quod 71. 73. 93. 52. 39. 48. 58. 93. 19. (*primordia*) sui muneris in hac 110. 13. 71. 69. 30. (*prima*) expeditione successus destituit. 15. 53. 32. 1. 74. (*Plebs*) murmurat, et ad seditionem prona est. Accedunt alia 75. 41. 13. 48. 42. 112. 79. 73. 21. 9. (*terra marique*) incommoda, quae animos exulcerant. De 4. 90. 59. 46. 28. 87. 70. 33. 60. 26. 14. (*factionibus*) internis sine 55. 94. 13. 73. 99. 48. 80. (*horrore*) scribere nequeo. Nec apparet, unde Areopagitae (Ordines) nunc 11. 89. 2. 23. 10. 93. 102. 9. (*pecuniam*) habere quant, cum neque a Menelao (rege Angliae), neque a Marco (rege Galliae), neque ab Acheis (Venetis) vel 23. 61. 35. 8. 83. 9. (*obolum*) amplius accipiant contra datam fidem, contra promissa et 33. 59. 15. 90. 4. 82. 29. 58. 41. 13. 19. (*icta foedera*). Ex quo Areopagitae (Ordines) in id tantum incumbunt, ut solummodo de sua defensione non de aliorum salute sint solliciti. Mansvetus (Camerarius) in colloquiis inter alia etiam hoc animadvertit, dubitare illos, an Alexander (Bethl. Gab.) contra Antonianos (Polonos) se cum Sc. Africano (rege Sueciae) velit coniungere. Non enim Spartacum (Bethl. Gab.) hos ulla ratione offensurum ex eius legato 12. 35. 30. 3. 40. 87. (*Quadio*) se pro certo intellexisse affirmant. Praesupponunt etiam diuturnum 66. 98. 2. 60. 20. 68. 8. 23. 69. (*hoc bellum*) fore 21. 10. 75. 32. 48. (*inter*) Gedeonem

(regem Sueciae) et Sosthenem (regem Poloniae). Nam Antonianos (Polonos) translata eius 14. 41. 58. 89. (*sede*) in sua viscera non facile ad 59. 99. 50. 47. 28. 53. 33. 30. 71. 31. 59. 28. 14. (*consilia pacis*) redituros esse. Sic Scipione Africano (rege Sueciae) in Corsica (Borussia) aut Antonia (Polonia) semper occupato, et Alexandro (Bethl. Gab.) suas sibi rationes habente cur Primislaum (regem Poloniae) offendere nolit, ut dictum est, difficilem ac lentam fore restitutionem rerum in Ungaria (Germania) per Antoniam (Poloniam). Haec talia in discursibus animadvertere licet. Sed exspectanda nobis erit solennis responsio, quam simulatque Iosephus (Camera-rius) accipiet illico transscribet. Coniicio Venetos (Ordines) rem rejeeturos ad Menelaum (regem Angliae) ut hujus culpa excusent cessationem suam. Quo autem nunc loco cuncta sint in Sicilia (Anglia), non dubito Agentem Davidis (regis Bohemiae), qui in Cypro (Anglia) est, diligenter ad Ill:rem Gen:tem tuam perscribere. Uno verbo sunt 52. 28. 14. 80. 13. 73. 33. 9. 90. 63. 20. 61. 41. 15. (*miserrima. Debet*) Ucalegon (rex Angliae) Lentulo (regi Daniae) tres milliones, ut vocant, Venetis (Ordinibus) ad minimum unum, Domi duo. Ulyssi (regi Daniae) quidem promittit praeteritorum 47. 87. 8. 26. 15. 80. 35. 10. 89. 69. (*solutionem*), sed in futurum recusat, quod hic arcanos 21. 70. 64. 22. 92. 58. 20. 13. 80 (*in foedere*) articulos nondum omnino rates habuerit. Quamdiu apud Menelaum (regem Angliae) 3. 38. 17. 59. 68. 19. 23. 9. (*Dux clavorum*) tenet, nihil boni expectandum est. Si minister Alcimi (regis Hispaniae) esset, non posset accuratius ad Tryphonis (regis Hispaniae) rationes cuncta dirigere. Sed nolo istis immorari, quae etiam rectius et plenius significavit 47. 50. 29. 10. 14. 88. 38. 47. (*Spensius*). Interim agamus officium nostrum, ubi ubi et quantum possumus. Grata superveniet quae non sperabitur hora. Deus tantum secundet Gedeonis (regis Sueciae) cona-

tus, et Reipublicae servet tam preciosum caput, quod destinatum esse spero ad eius restitutionem divinitus.

Legatus Spartaci (Bethl. Gab.) hodie discedit, in Sici-
liam (Angliam) profecturus, ultra mensem retentus fuit, et in
73. 20. 110. 29. 59. 26. 10. 40. 19. 13. 80. 30. (*re pecuniaria*)
nihil tamen a Venetis (Ordinibus) obtinuit. Metuo si hic
ille acta resciscat, ne resiliat. Quod si facit, perit Juba
(Mansfeldius). Qua de re ex aula Severi (Caesaris) ut de
aliis etiam diversi diversa scribunt, uti liquet ex chartis, quas
meis ad Dn. Salvium adiunxi. Italica scripsit Agens Lace-
daemoniorum (Venetorum) in illa aula. Germanica Agens 16.
33. 73. 15. 20. 51. 18. 13. (*Wirtember*)gicus.

Ulyssis (regis Daniae) 59. 8. 31. 63. 41. 14. 9. 90. 56. 10.
31. (*clades magna*) fuit. Praecipitavit se in loca iniquiora,
et caruit exploratoribus. Res a Severianis (Caesareanis) in
majus extollitur, ubique maxime, ut Spartacum (Bethl. Gab.)
contineant in amicitia et Jugurthae (Mansfeldii) res ad incitas
redigant. Lentulus (rex Daniae) mea opinione 10. 29. 59. 62.
21. 15. 27. 14. 29. (*nec cito se*) recolligere 51. 32. 2. 58. 28. 26.
(*nec diu*) resistere poterit. Graeci (Hanseatici) ex metu
Julii Vindicis (Caesaris) imperatis satisfacient, nisi viderint
aliis utriusque 52. 30. 13. 40. 47. (*maris*) maiorem curam fore.
Postularet sane necessitas, ut Gedeon (rex Sueciae), Len-
tulus (rex Daniae), Veneti (Ordines), Siculi (Angli), aliique
quorum interest, ea de re peculiare tempestive conventus
agerent. Hoc saepius Areopagitis (Ordinibus) Mansuetus (Came-
rarius) instillet, sed parum promovet. In Aula Andreae (elec-
toris Brand.) misera est rerum facies, et optimus noster 45. 81.
30. 15. 32. 48. 64. 20. 8. 50. (*Winterfeldius*) cogitat de discessu.
Sequentur exemplum alii, sic 59. 94. 9. 29. 14. (*Comes*) vacuae
dominabitur aulae. Utinam esset in extrema Japonia, aut alibi
unde negant redire quemquam. Sed haec arcano scribendi

modo hactenus. Henricus Princeps Auraius cum toto exercitu Rhoenum transit. Non procul abest cum suis copiis Comes Henricus Bergensis. Praeterierunt praeclarae occasiones, et annus in hyemem inclinat, ut magni aliquid ex neutra parte expectandum esse videatur. Dunckerkenses in Oceano grassantur, interceptas naves piscatorias 18 igni absumserunt, praecipitatis in mare hominibus, qui in illis reperti. Eiusmodi extremis casibus Hispani seditionem popularem se concituros in Belgio sperant. Ex India Orientali 3 Naves pretiosa merce repletae advenerunt.

Gallia conspiracyibus et domestico tumultu agitur. Originem a Jesuitis esse prudentiores sciunt, sed illi merchule magno ingenio feriunt: cum Reges occidunt se innocentes esse clamant. Deus tollat tandem e genere humano hanc Orbis Christiani pestem. Classis Britannica 30 maiorum navium iam exiisse scribitur. Ei se jungent 10 Batavicae. Si Peruanum argentum intercipere possent operae pretium facturae essent: sed metuo ne eadem fortuna usura sit, qua illa anno praeterito cum damno et pudore domum rediit. Nuper significavi captum fuisse Viennae quendam, quem a S:a R:a M:te ad Bethlenium Principem mandata habuisse scripserunt, sed is minister est Bethlenii, Henricus Freuling, qui Mansfeldium sequi, inde ad herum suum redire voluit, nescio an forte etiam S:m R:m M:tem viderit. Nam ab hac multa arcana eum habuisse credere non possum.

Fuit mecum ante biduum Isaacus Massa, qui literas ex Moscovia 19 Aug. scriptas mihi ostendit, in quibus hoc erat, confligrasse miserrimo incendio totum Palatium Magni Ducis cum archivo et omni Thesauro regio, grassante etiam et depascente igni in subterraneis locis praetiosissima quaeque deposita. Fatale est hoc elementum illi civitati et genti. Ipse quidem Isaacus profitetur se in negotio sibi

a S:a R:a M:te demandato nihil curae aut laboris praetermittere, sed remorari suam diligentiam privatos quosdam Amsterodami, qui soli ditescere capiunt. Expectat ex Moscovia brevi rediturum fratrem suum, ex quo cuncta huic in illis locis cognita mecum communicaturus sit.

Plura iam non succurrunt et forte iam scriptis excessi modum, cum sciam me peccaturum in publica commoda, si Illustr. Gen. T. prolixiori scriptiōe molestus fuero. Desino igitur et eius benevolentiae me unice commendans salutem eius ac incolumitatem toto pectore voveo. Loco solito $\frac{1}{2}$ Sept. An. 1626.

LXXIX.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis 1 Oct. st. n. 1626.*)**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Nullum adhuc Responsum a Dominis Ordinibus extor-
quere potui, quamvis hoc quotidie urgeam. Tenent lupum
auribus. Quidam ad Angliae Regem totum negotium referre
volunt, ut coniunctim in eo procedant, cum ad utrosque
illud spectare videatur. Seorsim etiam Ordines Batavos
audire volunt, et tum perspecta horum sententia aliquid
certi denique decernere. Sic tempus labitur, et praeteribunt
simul occasiones rei bene gerendae. Dani clades, quae sane
ingens fuit, adeo D:nos Ordines perculit, ut etiam in con-
siliis de suis rebus fluctuare incoeperint. Volebat omnino
Princeps aliquid magni adhuc tentare, et de obsidenda Ve-
salia actum scio, sed infortunio Danico percepto non audent
experiri fortunam, quam sibi quoque adversam fore metuunt.
Auxit timorem novus rumor, Tyllium persequentem victoriam
suam interneccione delevisse exercitum Danicum et ipsum

*) Confer. Mos. Patr. Arch. VI. pag. 98.

Regem in eius potestatem venisse. Sed falsus hic fuit, et allatae mox litterae, quibus significabatur, recollegisse Regem suas copias, hasque auctas accessione Administratoris Magdeburgensis, et Scoticis quibusdam centuriis, ita ut lustrata fuerint 21 millia militum. In locum occisi Fuchsii successit Gerhardus Ranzovius, senex. Quo pacto commissum fuerit circa Lutream proelium, ex adiuncta narratione liquet, quam vir bonus et rei bellicae peritus ad me ex urbe Brunsvicensi scripsit, qui ei interfuit. Verissimum mehercle est Augusti dictum, Proelium nunquam suscipiendum, nisi, cum maior emolumenti spes, quam damni metus ostenditur. Tot sane praeclaros Duces Rex amisit, ut non videam, unde aut quomodo hanc iacturam resarcire possit. Nihil dum ad Dominos Ordines Rex scripsit, neminem huc misit, sic hi quoque lentiores sunt, ut aut moneant, aut iuvent. Adest adhuc Christianus Thomae, Legatus in privata cum Rege Galliae controversia, quae Dominorum Ordinum arbitrio a partibus commissa est. Quamadiu hic fuit, nullas unquam litteras a Rege suo accepit, ut ignorantissimus sit rerum, quae geruntur in illo bello Saxonico, quod profecto et Regis et Legati auctoritatem minuit. Deum oro, ut maiora incommoda clementer avertet. Terrent me vestigia. Utinam acceptum damnum felicitas S. R. M:tis in Borussia compenset! Spero hanc mora et cunctatione Polonicum exercitum consumpturam, ut Ordines Borussiae ex belli taedio ad pacis consilia Polonorum animos inflectant. Ego desiderio litterarum a vobis ex Borussia paene emorior, ut certo sciam rerum successus, de quibus varii varia, prout amant, aut metuunt. Vellem Dantiscum iam in S. R. M:tis potestate esset. Sic nulla amplius consultatione opus foret de Neutralitate, quem vocant illius Civitatis et plerumque facta laudantur, quae ut fiant, multi nollent. Sed de his pluribus, ubi vestras tan-

dem accepero, quae *parva neque parva* mihi referant. Certum est, Wallensteinium mandata habuisse a Caesare, ut exercitum transferret in Holsatiam. Mutata vero illa, postquam nuntiatum fuit, S. R. M:tem venisse in Borussiam et copias suas cum Mansfeldio et Bethlemo Principe coniuncturam esse. Literae ad me, quas ex superiori Germania mitti in schedis ad D. Salvium missis annotavi, scribuntur a quodam Davidis (Regis Bohemiae) 2. 22. 10. 14. 21. 8. 28. 13. 33. 27. (*Consiliario*), qui 20. 47. 15. 40. 51. 19. 23. 93. 30. 16. 81. 48. 75. 32. 70. 1. 11. 73. 5. (*est in aula Württembergica*), quique accurate novit, quae geruntur a Caesare (Julio Vindice). Hoc monere volui. Ex Polonia aut Borussia, ut olim, nunc nihil accipio, ex causis nuper expressis. Ad alios tamen huc perscriptum, fuisse apud Poloniae Regem Legatum Hispanicum, Soriensem Comitem qui sui Regis nomine quatuor petierit. 1) Concedi ei portus in Borussia, in quibus naves fabricare et militem habere liceat suo sumptu, quibus uteretur, ubi ipsi foret commodum. 2) Ne Poloni ullam amplius frumentum paterentur deportari in has terras, Hispanum enim illud coempturum omne, ut transveheretur in Hispaniam. 3) Ut Cosacci stipendiis ab Hispano acceptis bellum inferre Turcis pergerent. 4) Ut primogenitus Regis uxorem duceret ex familia Austriaca. His petitis si Poloni satisfacerent, Hispanum sive milite, sive pecuniis adiuvaturam eos esse in bello, quod haberent cum Rege Sueciae. Recusarunt Poloni priora duo capita, in posterioribus vero facile assensum fuit. Sed nunc, Deo sit laus, S. R. M:tis res eo loco sunt, ut Hispani eiusmodi consiliis carere possint. Nullum tamen dubium, Domum Austriacam ad mare Balthicum semper deflectere suam intentionem, et de nova classe Hispanica iterum rumor exoritur, de cuius veritate inquiritur. Classis Britanica 30 maiorum navium tandem exiit, quam sequentur

Regem in eius potestatem venisse. Sed falsus hic fuit, et allatae mox litterae, quibus significabatur, recollectis Regem suas copias, hasque auctas accessione Administratoris Magdeburgensis, et Scoticis quibusdam centuriis, ita ut lustrata fuerint 21 millia militum. In locum occisi Fuchsii successit Gerhardus Ranzovius, senex. Quo pacto commissum fuerit circa Lutream proelium, ex adiuncta narratione liquet, quam vir bonus et rei bellicae peritus ad me ex urbe Brunsvicensi scripsit, qui ei interfuit. Verissimum mehercle est Augusti dictum, Proelium nunquam suscipiendum, nisi, cum maior emolumenti spes, quam damni metus ostenditur. Tot sane praeclaros Duces Rex amisit, ut non videam, unde aut quomodo hanc iacturam resarcire possit. Nihil dum ad Dominos Ordines Rex scripsit, neminem huc misit, sic hi quoque lentiores sunt, ut aut moneant, aut iuvent. Adest adhuc Christianus Thomae, Legatus in privata cum Rege Galliae controversia, quae Dominorum Ordinum arbitrio a partibus commissa est. Quamdiu hic fuit, nullas unquam litteras a Rege suo accepit, ut ignorantissimus sit rerum, quae geruntur in illo bello Saxonico, quod profecto et Regis et Legati auctoritatem minuit. Deum oro, ut maiora incommoda clementer avertet. Terrent me vestigia. Utinam acceptum damnum felicitas S. R. M:tis in Borussia compenset! Spero hanc mora et cunctatione Polonicum exercitum consumpturam, ut Ordines Borussiae ex belli taedio ad pacis consilia Polonorum animos inflectant. Ego desiderio litterarum a vobis ex Borussia paene emorior, ut certo sciam rerum successus, de quibus varii varia, prout amant, aut metuunt. Vellem Dantiscum iam in S. R. M:tis potestate esset. Sic nulla amplius consultatione opus foret de Neutralitate, quem vocant illius Civitatis et plerumque facta laudantur, quae ut fiant, multi nollent. Sed de his pluribus, ubi vestras tan-

dam accepero, quae *nova neq. novum* mihi referant. Certum est, Wallensteinium mandata habuisse a Caesare, ut exercitum transferret in Holsatiam. Mutata vero illa, postquam nuntiatum fuit, S. R. M:tem venisse in Borussiam et copias suas cum Mansfeldio et Bethlemo Principe coniuncturam esse. Literae ad me, quas ex superiori Germania mitti in schedis ad D. Salviam missis annotavi, scribuntur a quodam Davidis (Regis Bohemiae) 2. 22. 10. 14. 21. 8. 28. 13. 33. 27. (*Consiliario*), qui 20. 47. 15. 40. 51. 19. 23. 93. 30. 16. 81. 48. 75. 32. 70. 1. 11. 73. 5. (*est in aula Würtembergica*), quique accurate novit, quae geruntur a Caesare (Julio Vindice). Hoc monere volui. Ex Polonia aut Borussia, ut olim, nunc nihil accipio, ex causis nuper expressis. Ad alios tamen huc perscriptum, fuisse apud Poloniae Regem Legatum Hispanicum, Soriensem Comitem qui sui Regis nomine quatuor petierit. 1) Concedi ei portus in Borussia, in quibus naves fabricare et militem habere liceat suo sumptu, quibus uteretur, ubi ipsi foret commodum. 2) Ne Poloni ullum amplius frumentum paterentur deportari in has terras, Hispanum enim illud coempturum omne, ut transveheretur in Hispaniam. 3) Ut Cosacci stipendiis ab Hispano acceptis bellum inferre Turcis pergerent. 4) Ut primogenitus Regis uxorem duceret ex familia Austriaca. His petitis si Poloni satisfacerent, Hispanum sive milite, sive pecuniis adiuvaturum eos esse in bello, quod haberent cum Rege Sueciae. Recusarunt Poloni priora duo capita, in posterioribus vero facile assensum fuit. Sed nunc, Deo sit laus, S. R. M:tis res eo loco sunt, ut Hispani eiusmodi consiliis carere possint. Nullum tamen dubium, Domum Austriacam ad mare Balthicum semper deflectere suam intentionem, et de nova classe Hispanica iterum rumor exoritur, de cuius veritate inquiritur. Classis Britanica 30 maiorum navium tandem exiit, quam sequuntur

10 Batavicae, quae tamen lente progrediantur. Non apparet, quo fine haec expeditio instituta sit, ut de feliciori, quam ante annum, exitu nihil mihi polliceri ausim.

In Gallia inaudita conspiratio perturbavit omnia. Elus originem ab Hispanis et Jesuitis fluxisse nullum mihi dubium. Voluerunt Regem de solio deiectam in monasterium detrudere atque in eius locum fratrem eius substituere. Illum enim ad gubernacula Regni parum idoneum, favere et haereticis, hunc magis igneum et Gallico ingenio praeditum felicius regnaturum esse. Hinc odia et turbae, et Principum captivitates. Quorum nonnulli elapsi iam militem colligere dicuntur. Sic novi in illo Regno motus metuendi sunt, quos semper Hispani quaerunt et expetunt. Sed nondum venerunt hac septimana ex Gallia et Italia litterae, ut plura de his rebus scribere non liceat. Constantinopoli illae allatae sunt, sed nondum eas impetrare potui. Mittam igitur proxime. Hoc tamen ex illis mihi relatum, mutata in aula Ottomannica cuncta in melius, interfectis auctoribus caedis qua indignissime prudentissimus Senex Cahimachanus e medio sublatus fuit. Bethlenio Principi satisfactum ad cuncta sua petita, quae nuper descripta transmissi, et Budensem atque Bosnensem Bassas in Hungaria habituros exercitum, qui ad nutum Bethlemii praesto sit. Finitis iam 20 annorum iaductis cum Caesare ad alia de pace pacta Turcas non venturos, quod nolint crescere Domus Austriacae potentiam. Haec obiter, cetera, ut dixi, proxime! Nunc Illustriss. Generositati Tuae devoto obsequio me commendans, hanc quam felicissime valere cupio. Scripsi *ὡς ταχιστα*. Loco consveto Cal. Oct. st. loci An. 1626.

Bavarus adhuc vivit, sed morbis fractus fratri Alberto regimen una cum dignitate Electorali cedere voluit, quod hunc recusasse, magni animi foret, si verum esset.

Rogo ut informer, an Henricus Freiling: qui nunc Viennae in carcere est, litteras a S. R. M:te ad Bethlenium habuerit, et quales illae fuerint. Nam haec res et me et multos bonos hic habet sollicitos.

In tergo: Illustri ac Generoso Viro, Dn. Axelio Oxenstiern, S. R. M:tis Regnique Suecorum Cancellario, lib. Baroni de Kimitho, D:no in Fiholm et Tydon, Equ. aur. etc. Domino et patrono S. S. cultu obs.

(L. S.)

LXXX.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, d. $\frac{6}{16}$
Oct. 1626.*

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Has mari transmittere Elbingam volui, si forte hac via tuto ad Illustr. Gener. Tuam pervenire queant. Singulis hactenus septimanis pro more meo ad illam scripsi, sed cum terra itinera ubique minus libera sint, idcirco de meis saepe sum sollicitus. Nam ullas a me ex hoc loco ad Andream Svenzonium perlatas in Borussiam venisse, hactenus rescire non potui. Itaque summo cum desiderio exspecto, ut ex certo indicio hac sollicitudine liberer. Semper autem exempla mearum Stockholmiarum transmittere soleo, ut D:nis Regni Consiliariis, qui ibi manserunt, innotescant. Certe in fide, diligentia et toto adeo officio meo, volente Deo, nihil unquam desiderari patiar. Scribam autem nunc de quibusdam plenius, quia has ita me curaturum sperem, ut interceptionis periculo non sint futurae obnoxiae.

Regem Daniae minus felici successu hoc bellum gesturum semper metui. Nam ab initio statim, cum in eius castris fui, a nonnullis rei bellicae peritis talia narrare audivi, quae magnam mihi spem facere non potuerunt. Suo semper ingenio Rex uti solet, consuetus recte monita sper-

* Confer: Moser, patr. Arch. pag. 104.

nere. Hinc et Dux Vinariensis, et Fuchsius, tormentariae rei Praefectus, saepe conquesti de hoc ad alios, et stipendiorum tardiorum solutionem ingentis aliquando mali originem futuram protestati sunt. Mortuo etiam Duce Christiano Brunsvicensi cuncta in peius lapsa, et militi haec opinio instillata, sive imperitia Ducum, sive Regis vigore animi ex infelici cum equo casu valde imminuto, nihil recte fieri, ut postularet magnitudo periculi. Qui autem errores commissi fuerint, cum in persequendo Tyllium tam longo a tutis receptaculis intervallo, relictis etiam a tergo arce, exigua annonae totius subvectio intercepta ab hostibus fuit, tum in ipso commisso praelio, ex narratione, quam de tota illa re nuper misi, intelligi potuit. Fatendum nihilominus est, totius calamitatis fontem ex Anglia fluxisse, cum contra pacta conventa et datam fidem Rex Daniae tam indigne desertus fuit. Quae autem infelicem illam pugnam mala secuta, et adhuc secutura sint, partim cum summo dolore omnium bonorum ante oculos sunt, partim facile licet coniicere. Illico Dux Brunsvicensis deserto avunculo, et advocatis ab eius Exercitu sibi subditis, in servitutis conditiones a Tyllio ipsi propositas consensit, quo facto totus fere ille Ducatus in hostis potestatem venit, et Episcopatus Hildesheimensis, praecipua eius portio Papatum recipere cogetur. Idem fiet mox de aliis in tota inferiore Saxonia Episcopatibus, et Rex simul Daniae Bremensi et Ferdensi excidet. Quid nunc Hansaticae Civitates facturae sunt? Ultro pacem, sic enim servitutem vocant, et Caesaris iugum amplectentur, et sic Visurgi et Albi praesidiis firmato utroque, ipsi Oceano et mari tandem Balthico Austriaca potentia incumbet. Rex Daniae aut arma tandem deponere cogetur, aut satis habebit agendum, ut Holsatiam et proprium regnum defendat. Nam audio, eum Anstrouthero Legato Anglico denunciassse, nisi ex

LXXX.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, d. $\frac{6}{16}$
Oct. 1626. *

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Has mari transmittere Elbingam volui, si forte hac via tuto ad Illustr. Gener. Tuam pervenire queant. Singulis hactenus septimanis pro more meo ad illam scripsi, sed cum terra itinera ubique minus libera sint, idcirco de meis saepe sum sollicitus. Nam ullas a me ex hoc loco ad Andream Svenzonium perlatas in Borussiam venisse, hactenus rescire non potui. Itaque summo cum desiderio exspecto, ut ex certo indicio hac sollicitudine liberer. Semper autem exempla mearum Stockholmiam transmittere soleo, ut D:nis Regni Consiliariis, qui ibi manserunt, innotescant. Certe in fide, diligentia et toto adeo officio meo, volente Deo, nihil unquam desiderari patiar. Scribam autem nunc de quibusdam plenius, quia has ita me curaturum sperem, ut interceptionis periculo non sint futurae obnoxiae.

Regem Daniae minus felici successu hoc bellum gesturum semper metui. Nam ab initio statim, cum in eius castris fui, a nonnullis rei bellicae peritis talia narrare audivi, quae magnam mihi spem facere non potuerunt. Suo semper ingenio Rex uti solet, consuetus recte monita sper-

* Confer: Moser, patr. Arch. pag. 104.

nere. Hinc et Dux Vinariensis, et Fuchsius, tormentariae rei Praefectus, saepe conquesti de hoc ad alios, et stipendiorum tardiorum solutionem ingentis aliquando mali originem futuram protestati sunt. Mortuo etiam Duce Christiano Brunsvicensi cuncta in peius lapsa, et militi haec opinio instillata, sive imperitia Ducum, sive Regis vigore animi ex infelici cum equo casu valde imminuto, nihil recte fieri, ut postularet magnitudo periculi. Qui autem errores commissi fuerint, cum in persequendo Tyllium tam longo a tutis receptaculis intervallo, relictis etiam a tergo arce, exigua annonae totius subvectio intercepta ab hostibus fuit, tum in ipso commisso praelio, ex narratione, quam de tota illa re nuper misi, intelligi potuit. Fatendum nihilominus est, totius calamitatis fontem ex Anglia fluxisse, cum contra pacta conventa et datam fidem Rex Daniae tam indigne desertus fuit. Quae autem infelicem illam pugnam mala secuta, et adhuc secutura sint, partim cum summo dolore omnium bonorum ante oculos sunt, partim facile licet coniicere. Illico Dux Brunsvicensis deserto avunculo, et advocatis ab eius Exercitu sibi subditis, in servitutis conditiones a Tyllio ipsi propositas consensit, quo facto totus fere ille Ducatus in hostis potestatem venit, et Episcopatus Hildesheimensis, praecipua eius portio Papatum recipere cogetur. Idem fiet mox de aliis in tota inferiore Saxonia Episcopatibus, et Rex simul Daniae Bremensi et Ferdensi excidet. Quid nunc Hansaticae Civitates facturae sunt? Ultro pacem, sic enim servitutem vocant, et Caesaris iugum amplectentur, et sic Visurgi et Albi praesidiis firmato utroque, ipsi Oceano et mari tandem Balthico Austriaca potentia incumbet. Rex Daniae aut arma tandem deponere cogetur, aut satis habebit agendum, ut Holsatiam et proprium regnum defendat. Nam audio, eum Anstrouthero Legato Anglico denunciassse, nisi ex

Anglia intra bimestre pecuniam accipiat, se relictā causa communi sibi prospecturum esse, quibuscunque rationibus. Hoc si faceret, et copias suas dimitteret, his ad ipsos hostes confluentibus, tota repente moles et in has provincias et forte etiam in S. R. M. in Borussiam devolveretur. Et interim tamen, ut ad nos refertur, Regi Daniae Mansfeldius, ex huius mandato in Silesia urbes, quas in suam potestatem redegit, ut sacramento se subiectionis obstringerent, curavit. An illas retenturus sit, cum in conspectu suo Episcopatus, pro filiis acquisitos amittat, docebit dies. Nunquam Rei-publicae parabitur securitas, quamdiu illa neglecta privatae utilitates in Consiliis et actionibus primum locum tenent.

Mansfeldium vero diu consistere posse, mihi non fit verisimile, cum destituatur nervo rerum gerendarum, neque ex Gallia aut Anglia promissas pecunias accipiat. Quodsi Bethlenius quoque Princeps non progreditur cum firma animi sententia de continuando bello, sane ne tutum quidem receptum Mansfeldius habere poterit. Certe Caesareani ab illo nihil sibi metuere et hunc pro perduto aestimare videntur. Rusticos autem in Austria tumultuantes hactenus magno cum supercilio contempserunt, a quibus tamen magnam stragem semel atque iterum perpassi sunt. Forte Deus per viles homines compescere vult insolentiam hostium, cum Principes non faciant officium, quod maxime debebant, si ulla ipsis cura esset religionis et libertatis, maiorum sanguine partae. Nunc Evangelici contra Evangelicos in bello Pontificiis socii sunt, ac si cum his conspirassent in communem perniciem ac excidium.

In Anglia vero ab uno superbo homine Rex iuvenis veluti captivus tenetur, ut recta monentibus nullus ad ipsum accessus sit, aut si forte quid boni instillatum fuerit, ab isto subito ei iterum excutitur. Si Hispani iuratus minister esset,

non posset utiliore ei navare operam. Quae Dn. Spensius ibi egerit, ipse procul dubio perscribet. Pecunias Regi Daniae ex foedere promissas non tantum non solverunt, sed iam etiam huius tabulas disputare ac in dubium vocare incipiunt. Instructa enim classe magnis sumptibus hacce Hispanos ab ipsa Dania divertere, et sic eo ipso ad promissa subsidia amplius non obligatos esse. Classis tamen ob consumptam inutili mora annonam domum rediisse dicitur. Ceterum cum Rex Carolus tristem de avunculi clade accepisset nuncium, statim eius Legato auxilia, qua viros, qua pecuniam promisit, quam de plenitudine potestatis Regiae, uti loquuntur, a subditis suis exacturus esset. Sed hoc quam incertum, ac lentum negotium est? Atque Regis Daniae necessitas ac periculum praesentem opem postulat. Cetera et Dn. Spensium et Rusdorfium nostrum perscribere malo. Ego enim prae indignatione, dolore et metu de futuris, commemorare non possum. Ea certe in aula Regis nunc pecuniae penuria est, quod Dux Parlamenti convocationem impediat, ut saepe in quotidianos usus desint necessaria. Rex vero Bohemiae et Regina iamdiu nihil ex Anglia acceperunt, quorum dura erit conditio, nisi Deus Regem M. Britanniae ex praesenti servitute reconciliato illi populo suo brevi liberet. Quantum vero damni ex illa confusione Resp. accipiat, nullis verbis satis exprimi, nullis querelis satis deplorari potest.

Ordines mehercle Generales huius Confoederati Belgii ob eam causam in Consiliis adeo fluctuant, ut necdum aliquid certi in negotio a S. R:a M:te domino nostro clementissimo mihi demandato ab ipsis extorquere possim. Indigne ferunt, tam sancte secum contracta foedera insuper habita, et nulla in parte ad effectum perducta. Ad instantiam Regis sub restitutionis fide ultra 10 centena millia pro Mansfeldio expenderunt, naves suas bellicas aliquoties Anglicis coniun-

gere debuerunt, quo pacto maiores se expensas fecisse dicunt, quam ex ipso foedere ab Anglis recipere potuissent. Idem dicunt de Gallo, cui suppeditata classe plus impenderit, quam ab illo vicissim consecuti fuerint. Militi autem Anglicano, qui est in Castris Auriacis, se coactos esse hactenus stipendia solvere, cum a Rege ipsorum illa missa nunquam fuerint. Nec minor de Hanseaticis, quas vocant, Civitatibus querela, qui ex foedere nihil unquam huic Reip. suppeditaverint. Itaque illo non ita pridem finito nullam fere eius hic rationem amplius haberi animadverto. De Bethlenii Principis fide etiam dubitare eos animadverto, atque ita parum spei in posterum sive pro causa communi, sive etiam pro suo peculiari emolumento in exteris ponere. Regi Daniae quid responsuri sint ad litteras eius, nondum indagare possum. Putant se eius commodo facere, quod tempore satis iniquo Princeps Auraicus in castris cum exercitu permaneat, ut ita Hispani ad Rhenum retenti non possint Tillio suppetias mittere. Quamvis audiam, in hunc praecipue finem eos tam pedites, quam Equites de novo conscribere. Ferunt enim Tillium partem suarum copiarum Caesari et Bavaro transmissurum in Ungariam, et contra victores rusticos in Austriam. Sane multus magnusque mihi labor est, ut ubi ubi licet, fluctuantes animos stabiliam inculcemque, ut rei publicae potius, quam privatorum incommodorum rationem habeant. De nullo quidem exterorum praeclarius sentiunt, quam de S. R. M:te, cuius sane felicitate, si laeti successus nunciantur, exultant sed cum de subsidiis res urgetur, statim ex loco communi *των ἀδυνάτων* se excusant, tanta belli mole et sumptuum multitudine adeo se gravari, ut vix propriam salutem tueri possint. Non etiam solos se multum praestituros, nisi Rex Angliae concurrat, immo praeat. Sed hoc desperatum omnino esse, ut nunc sit status eius

Regni. Et si verissima haec sunt, et a me negari non possunt, non tamen intermitto, quin eos moneam, saepe ex inopinato mutatas res in melius, contra spem in spem progrediendum; adfuturum Deum fortibus ausis, et satius esse, tempestatem alioquin in eas oras praecipue irruituram levi conatu et mediocri impensa alio avertere, quam ea semel admissa longe maiorem rerum omnium iacturam facere, et si quae alia huius generis mihi occurrunt. Sunt qui vellent, extrema tentari, sed maior pars meliorem vincit, et metus seditionis popularis praeclara saepe consilia impedit, cum plebs variis de causis exulcerata, aliena sit reddita ad novas collationes. Quod magnum est incommodum in hac Rep. coniunctum cum summo periculo. In Anglia quidem ut Regem ad rectam viam reducere conetur Rusdorius, serio ipsi a Rege Bohemiae mandatum, utque in negotio S. R. M:tis se cum Domino Spensio coniungat, et ego ad utrumque scribere in eandem sententiam soleo. Verum ex ipsorum litteris facile animadvertere possum, non alio iacto fundamento non exspectanda meliora, atque ita divinam duntaxat opem, non humanam industriam tantis malis remedium adferre posse. Imploremus igitur misericordiam altissimi, ne diutius patiatur, ut oppressoribus communis libertatis cuncta ex voto succedant, ut fere factum est hactenus. Haec dum scribo, Vosbergius communicat mihi Amstelrodamo scriptas litteras, quibus nunciatur, Dantisco perlatum, S. R. M:tem insigni de Polonis victoria potitum esse, caesis horum ad 9 millia, et Rege ipso ac Principe difficulter elapsis. Ego ut toto pectore S. R. M:ti laetos semper successus e coelo voveo, sic cum de proelio aliquo audio, ex imis medullis cohorresco. Nam vel memoria cladis Pragensis et nuperae Danicae me percellit, et quod hactenus fere toties, quoties laeta sunt sparsa, mox subsecuti fuerint tristes nuncii.

Non dubito, S. R. M:tem pro summa sua prudentia et rei bellicae experientia nunquam se Equitatu Polonico plus iusto numero obiecturam, aut longius a suis munimentis in planitiem cum periculo descensuram, id quod ne unquam faceret, Princeps Mauricius gloriosae memoriae saepe monere solebat. Verum cum notus mihi sit S. R. M:tis heroicus prorsus animi sublimis ardor, non possum non pro eius incolumitate semper esse sollicitus. Nam in una hac anima quot millia animarum suam salutem habent. Itaque quotidie ad Deum ardentissimas preces fundo, ut tueatur tantum Principem ac Heroëm, ut pupillam oculi sui, eique continuas ab hostibus victorias largiri velit. Quid autem geratur in Borussia, subinde me per litteras ex S. R. M:tis castris edoceri, non bonum tantum, sed necessarium factum fuerit, cum indies a malevolis studiose spargantur adversa, quibus salutaria ac fortiora consilia perturbent. Sed ad alia. Paene oblitus fueram, Regem Angliae velle, ut milites Angli, qui in Auriaci Principis castris sunt, ad Regem Daniae proficiscantur, pollicitusque est Rosenkrantzio, Legato Danico, se alia 4000 illis adiuncturum esse. Verum si non simul cum illis mittit aliquot mensium stipendia, sed apud avunculum non minus, quam apud Dominos Ordines, antiquum obtinet, nihil levaminis, sed plus oneris ex istis suppetiis Rex Daniae consecuturus esset. Legatus Anglicus extraordinarius, Dn. Carletonius, qui apud Regem Galliae dimissionem familiae, quae cum Regina fuerat, excusare debuit, in ardentem febrim continuam cum dysenteria coniunctum incidit, ita ut Regem nondum videre aut alloqui potuerit. Interim Bassampetra (Bassompierre) Legatus nunc in Angliam venisse dicitur, qui procul dubio gravissimas querelas adferet. Nemo credit, ducem bene velle Regi suo, cum paene omnium Regum odia in eiuscaput cumulat. Sed haec ex Anglia ad

vos perferentur rectius. Itaque hanc tandem Epistolam finio,
et Te, vir Ill:ris ac Generose, de cuius benevolentia cuncta
mihi polliceor, quam optime valere cupio. Ex loco consveto
r^o Octob. anno 1626.

In tergo: Camerarius Cancellario d. 6 Octob.

Praesent: Stockholm d. 30 Novemb. 1626.

LXXXI.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis, d. $\frac{29 \text{ Sept.}}{9 \text{ Oct.}}$ 1626.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Nihil diligentiae et sollicitudinis hactenus omisi, sed singulis paene diebus Responsum ursi apud Dominos Ordines. Variæ excusationes allatae sunt, inprimis quod flagranti bello gravissimis occupationibus distinerentur. Causae etiam magnitudinem postulasse, ut prius quam certi quid statuerent, Ordinum Hollandiae, quorum praecipuae in omni negotio pecuniario partes sint, sententiam et voluntatem requirerent. Illos non nisi ante biduum convenisse. Conveni itaque statim horum Advocatum Dyckium, qui spem mihi fecit, se operam daturum, ut hodie adhuc deliberationem absolverent. Non cessabo interpellare utrosque, et simulatque quid consecutus responsi fuero, transscribam. Video illos luctari inter varias difficultates. Qui favent suae Reg. M:tis Domini nostri clementissimi progressibus, vellent jam Dantiscum in eius potestate esse. Sic nulla amplius deliberatione de Neutralitate, quam vocant, opus foret. Plures ad privata commoda respicientes verentur rei frumentariae in his locis inopiam, si diuturnum bellum sit in Borussia. Cum enim crebri rumores, Regem Poloniae cum

maximis copiis versus Dantiscum profiscisci, sparguntur, verentur, ne obsidia nimis magnae molis opus futurum sit. Hoc vero veluti praesupponunt, Polonos repudiata pace tantum bellica consilia agitaturos, atque ex eo S. R. M:tem bello Polonico implicatam in sola Borussia occupatam fore. Sed nolo, quae antea de his rebus scripsi, repetere. Cum ipsum responsum accepero, scribam de cunctis, volente Deo, accuratius. Utinam interea ex Castris regiis aliquid Litterarum acciperem, ex quibus de S. R. M:tis actionibus ac consiliis liquido mihi constaret, et simul quid a Polonis, sive de pace, sive de bello exspectandum esset, liceret cognoscere. Illis et contraria nobis refutare et causae faventes fortius impellere possem. Interim nihilominus facturus sum in monendo atque urgendo officium meum. Sed hoc ita faciam, ut semper S. R. M:tis autoritatis ac magnitudinis praecipuam rationem habeam. Animadverto a quibusdam propositum fuisse, mittendum esse ad Dantiscanos Carolum a Crackow, quem Domini Ordines in suis rebus Agentem nunc habent Helsingnoriae, ut aequas illis conditiones non repudiandas persuaderet. Quid tandem futurum sit, experiar brevi. Facilius foret totum negotium, 14. 21. 28. 10. (*si in*) Cypro (Anglia) 9. 2. 53. 33. 22. 13. 40. (*meliori*) statu res essent. Quam misere autem veluti captivus habeatur Ucalegon (rex Angliae) a 60. 23. 7. 81. 51. 67. 19. 52. 88. 27. (*Bukinghamio*) ut et cetera, non dubito 48. 26. 14. 3. 34. 73. 4. 93. 35. 69. (*Rusdorum*) nostrum diligenter ad vos relaturum esse. Sane apud ipsos Venetos (Ordines), tam domi, quam foris in militia, 59. 38. 70. 2. 15. 30. 100. 10. 50. 29. 21. 83. 47. 53. 31. 1. 86. 51. 75. 95. 13. (*cuncta in peius labuntur*) qua de re volumen conficiendum esset, non epistola. Accepta nuper prope castra in Equitum statione quadam clades non adeo magna, sed ignominiosa. Ex negligentia enim in explorando

hostium machinationes, et nimia securitate malum fluxit, non collocatis vigiliis in angusta semita, per quam hostes ex inopinato irruerunt. Comes Stirumius et Baro Butlitzius cum 4 signis in potestatem hostium venerunt. Doleo Opt. Principis Auraici primordia non feliciora esse. Mari quoque grassantur Dunkerkenses, et saepe ex portubus naves interceptas abducunt. Halecum autem piscationem hoc anno iterum reddiderunt inutilem. Cardinalis Cueva consilium est, oclluis qua terra, qua aqua commercii seditionem concitare in vulgo, quod alioquin exulceratum esse novit domesticis malis et dissidiis internis distractum. Accedit multorum odium in magistratum, qui in poenis peculatus reis infligendis nimis lenes esse videntur. Quale exemplum nuper apparuit in illis, qui victi fuerunt ingentes pecuniarum summas intervertisse, quae ad rei maritimae tutelam erogandae fuerant. Et profecto pessima haec consuetudo fere invaluit, ut pauci, qui pecunias publicas attingunt, puras manus habeant. Inter alios pravos fructus, quos induciae pepererunt in his provinciis, hic quoque numerandus esse videtur. Certe opus esset, ut serio cogitaretur de remediis, quibus maior securitas reddi posset huic Reipub. Quod eo difficilius est, quo pauciores sunt, qui in hac saeculi corrupti avaritia et luxu, maiorem Reip. curam, quam privatae habeant. Sed de his ad alia. Rex Daniae nunc ad 8 millia equitum, et 7 millia peditum penes se habere dicitur, praeter illos, qui sunt in praesidiis, et apud alios. Tillius in recuperandis quibusdam locis in agro Brunsvicensi occupatus victoriae cursum neglexisse videtur. Quod si vera sunt, quae de Rusticis in Austria scribunt, fieri posset, ut cogeretur Tillius partem exercitus sui ad Bavarum transmittere. Tum Regi Daniae oportunitas esset transferendi belli sedem in Westfaliam. Quamdiu hoc non fit, et belli fructus Eccle-

siastici non percipiunt in suis terris, tamdiu frustra nobis securam pacem imaginabimur. Non scribam de his plura, cum cetera ex adiunctis chartis colligere liceat. Christianus Thomae adhuc apud nos moratur, sed minus scit de actis aut agendis a suo Rege, quam quisquam nostrum. De Bethlenio Principe et Mansfeldio multi rumores, sed incerti. Nullae ex illis locis afferuntur litterae, obsessis cunctis ubique locorum itineribus. Scribunt Caesarem elatum Tilliana victoria constituisse armis coepta perficere in Germania, etiamsi tota Hungaria coniicienda foret in extremum periculum. Sed homo proponit, Deus disponit. Quam felix etiam sit futura eius vita, non dicam, si nunquam habebit tranquillum, sed continuo sanguinolentum imperium. Eutropius (rex Bohemiae) nondum ad nos rediit. Fuit cum illo in venatione Justini filius. Quantum ego suspicor, non sine scitu et voluntate Severi (Caesaris) cum Davide (rege Bohemiae) sermones miscuit. Inquiram, quantum potero, in rem ipsam, et tum diligenter perscribam. De conspiratione Gallicana teguntur praecipua arcana, sed atrocem fuisse patet ex circumstantiis. Quidam affirmant, non de detrudendo in monasterium Rege, sed occidendo actum fuisse. Misera certe conditio Regum in Gallia esse coepit, postquam Jesuitae in illud Regnum venerunt. Nam antea nulla fere gens fuit, quae Reges suos magis coluerit, et in oculis gesserit. Carletonius, nunc Baro Imbercurtius, adhuc moratur in Gallia, et Bassampetrae Legationem in Angliam impedit. In Italia pax non pax est. Litterae quae ex illa fuerunt in itinere, interceptae sunt, sic ut nihil nunc certi habuerimus ex illis locis. Legatus Venetus Georgius Georgi intra paucos dies discedet in Galliam, Mense Decembri Suranzium, eius successorem, hic exspectant. Parum cum

istis Legatis, qui tam brevi temporis spatio hic substitunt, agi potest, cum plaeraque ad suos successores reiiciunt.

Non erant nunc in promptu plura, quae scriberem. Postquam igitur Ill. Gen:tem Tuam rogatam officiose volo, ut S. R. M:ti quam humilime me commendet, illam toto pectore quam optime valere voveo. Hagae Comit^{is} ^{29 Sept.}_{9 Oct.}
Anno 1626.

Dn. Kettlero huc reversus exposueram, quae eius causa Ill. Gen:tas Tua mihi Stockholmiae indicaverat. Gratissimo animo agnovit eius erga se benevolentiam. Nunc autem scripsit ad affinem suum, Dn. Plessenum, quae his addidi. Volui autem huius epistolam quoque adiungere, ut ita totum negotium Ill. Gen:tas Tua rectius percipiat. Si Dn. Kettlero satisfieri poterit Dn. Plessenus, venerandus senex, pro beneficio sibi praestito aestimabit. Est ille Consiliarius Palatinus iam ultra 11 annos, et mihi in supremo Senatu Heidelbergae longo tempore Collega fuit, nunc Leydae Inspector est in aula Principum, filiorum Regis Bohemiae.

Est hic quidam Senator Harlemensis, nomine Joannes van der Cammer, mercator, qui litteras intercessionales Dn. Ordinum curabit deferri ad S. R. M:tem, ut liceat ipsi exportare suas merces, quas Dantisci habet. A me petatum fuit, ut apud Ill. Gen:tem Tuam adiuvarem eius desideria. Sequentur exemplum plures mercatores, et me adibunt in similibus rebus. Non libenter sine iussu, aliorum preces sive ad S. R. M:tem sive ad Ill. Gen:tem Tuam deferrem. Vellem tamen etiam conservare studia hominum Belgarum erga R. M:tem Suam, ne vulgo putent, hoc bellum in Borussia detrimentum esse allaturum huic Reipublicae.

In tergo: Praesent. in Lissow 22 Octob.

LXXXII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1° Oct. 1626.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Quotidie apud Dominos Ordines negotium mihi a S. R. M:te Domino nostro clementissimo demandatum diligenter urgeo, sed video moras ex mora nasci, et unam difficultatem aliam progignere. Jam constitutum erat, ut vellent Carolum Cracovium, suum in rebus Agentem, Helsingnorae ad Dantiscanos mittere. Nam alterum membrum maioris momenti, de transferenda sede communis belli in Antoniam, et ex hac restituendi postea res collapsas in Hungaria ad Menelaum (regem Angliae) potissimum reiiciunt. Nunc autem de actione quoque cum Dantiscanis nova dubitandi ratio exoritur, quod quidam existimant, nec pro dignitate S. R. M:tis nec sua esse, tractare ista Cracovium, sed mittendum aliquem maiori auctoritate et experientia praeditum qui non tantum Dantiscanos ad aequas Neutralitatis, quas vocant, conditiones permoveat, sed etiam si res ita ferret, et S. R. M:tis adsensus permetteret, apud ipsos Polonos de pace aut paci similibus induciis aliquid tentare posset. Ita dum de eiusmodi circumstantiis deliberatur, et hoc saxum volvitur ac revolvitur, tempus labitur, et occasiones procul dubio praetereunt. Ego in sa-

lutaribus necessariisque monitis nihil praetermitto, sed ubi tot sunt capita, et diversi humores, et insuper quotidie ubique fere locorum nova emergentia exsurgunt, difficilis sane et taediosa est omnis actio. Illam etiam, quantum ad me attinet, nonnihil graviolem reddit, quod de successu rerum in Borussia nihil certi percipio. Unde illis, quae ab aliis, saepe malo scopo, sparguntur, non possum occurrere, ut necessitas postulat. Spero tamen me facere officium, quantum est in mea potestate et viribus. Cetera igitur et divinae voluntati et tempori permittenda sunt. Valde autem Venetos (Ordines) nunc sollicitos res Ulyssis (regis Daniae) faciunt, quae certe lubricae esse videntur, et maiori adhuc periculo obnoxiae. Scripsit ille his diebus ad Areopagitas (Ordines), non excusisse sibi adversam fortunam animum, stare se adhuc, et fretum divino auxilio hostibus non cessurum, sed extrema potius tentaturum esse. Non potui saltem ad legendum impetrare illas litteras. Necesse itaque est, ut aliquid mysterii lateat. Ego de Lentulo (rege Daniae) multa scribere possem, quae habeo a bonis viris, qui rebus omnibus interfuerunt. Sed quod haut sciam, an Ill. Gen:tas Tua cum S. R. M:te praesens sit, et arcanam scribendi designationem penes se habeat, ob interceptionis metum non audeo cuncta exprimere. Unum igitur hoc dico, plus me metuere mali, quam sperare boni. Ex hoc colligi facile possunt reliqua. Ego semper maritimis locis metuo, et saepe deploro, non maiorem tanti periculi rationem haberi ab iis, quorum vel maxime interest. Jam etiam exspiravit foedus inter Venetos (Ordines) et Graecos (Hansea-ticos), necdum tamen de renovatione eius vel verbum auditur. De Alexandro (Bethl. Gab.) nihil adhuc certi habemus. Eius Legatus in Siciliam (Angliam) profectus est. Nihil efficiet, quamdiu Menelaus (rex Angliae) dependet ab illo ho-

mine, qui ex fastu et ambitione est compositus. Sed cum de his Dn. Spensius et Dn. Rusdorius procul dubio exacte cuncta perscribant, idcirco supersedeo taediosis illis narrationibus. Apud Venetos (Ordines) magnam consternationem video et fluctuantia consilia, quod cum suo et Reip. damno experti sunt, nullam ipsos certam spem collocare posse neque in Menelao (rege Angliae), neque in Ptolomaeo (rege Galliae). Sed de his aliisque maximi momenti proxima quaque occasione certa, qua meas sine periculo Hamburgum mittere queam, scribam plura quam plenissime. Juba (Mansfeldius) si cum Spartaco (Bethl. Gab.) se coniunxit, (quod quidam esse factum scribunt) in magnum metum Severum (Caesarem) coniecturus esset. Verum cum ab Ucalegonte (rege Angliae) et Marco (rege Galliae) nihil argenti accipiat, diu durare non poterit. Rustici Austriaci ostenderunt, quid possit desperatio, et Deus ultor fuit perfidiae ac tyrannidis. Hic igitur faciet, cum homines desint suo officio. Sed, ut dixi, reservo cuncta in occasionem securam, quae spero intra paucos dies se offerret. Rex et Regina heri redierunt ex venatione. Rusdorius mandata accepit, ut se cum Dn. Spensio in negotio S. R. M:tis coniungat, et quam diligentissime illud urgeat. Sed quae spes, ubi desperata sunt omnia? Quam cito autem mutari in melius res possunt, si Deus voluerit? Acquiescamus igitur in huius providentia, et faciamus officium nostrum, nec deiiciamur adversitatibus. Grata superveniet, quae non sperabitur hora. Modo Sere-nissimus Rex noster salvus sit, et felici semper successu progrediatur, et non desperabo de Rep. et restitutione nostra. Eius M:ti humilime per Te me commendans, Deum ardentem precor pro felicitate tua, Illustris ac Generose Domine. Bene vale. Ex loco consveto, 1^a Octobr. anno 1626.

In tergo: Illustri ac Generoso Viro, D:no Axelio Oxenstiern etc. etc.

Praesentatae Stockholmiae

19 Novembris A:o 1626.

(L. S.)

LXXXIII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis, d. 29 Oct. 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Scripsi ante octiduum satis prolixè de rebus mihi cognitis omnibus, missis binis per Hamburgum fasciculis. Utinam evadant interceptionis periculum, et tuto Stockholmiam et Elbingam perveniant. Ad litteras S. R. M:tis Domini nostri clementissimi, quod attinet, quas 17 huius Mensis una cum variis adiunctis actis accepi, nihil me praetermisisse studii, curae et laboris et hic et in Anglia existimo, facturisque sum etiam in posterum impositi mihi muneris officium, quantum et S. R. M:tis autoritas permittit, et fert ratio temporum. Nunc quidem apud Areopagitas (Ordines) 2. 22. 10. 14. 21. 8. 19. 52. 28. 13. 41. 4. 53. 23. 59. 15. 26. 30. 51. 46. (*consilia mire fluctuant*). Discesserat non ita pridem, recta domum rediturus Legatus Ulyssis (regis Daniae), sed in itinere a Lentulo (rege Daniae) ad Venetos (Ordines) reverti iussus ante paucos dies huc venit, et statim ab Areopagitis (Ordinibus) auditus fuit. Accurate exposuit, 33. 70. 12. 35. 27. 11. 29. 48. 40. 62. 38. 68. 34. (*in quo periculo*) esset Ulysses (rex Daniae) et celerrima auxilia expetiit. Lubenter ei isti satisfacerent, 74. 32. 3. 83. 33. 17. 86. 92. 31. 52. 119.

80. 73. 46. 42. 9. (*sed vix viam certam*) reperiunt. Nam vult quidem Ucalegon (rex Angliae), ut 74. 89. 44. 81. 8. 68. 43. 69. 88. 53. 113. 93. 79. (*sex illa millia*) Siculorum (Anglorum), qui in Venetorum (Ordinum) 119. 90. 14. 46. 73. 100. 74. (*castris*) sunt, ad Lentulum (regem Daniae) mittantur, sed 111. 95. 8. 68. 91. (*nulla*) adest 50. 101. 2. 95. 10. 21. 91. (*pecunia*) sine qua ne 28. 108. 20. (*ire*) quidem 98. 39. 53. 29. 70. 15. (*volent*). Res autem Ulyssis (regis Daniae) eo loco iam sunt, ut 75. 33. 68. 8. 23. 14. (*Tilius*) adeo ei immineat, ut verendum sit, 111. 32. (*ne*) aut 10. 82. 26. 102. 9. 59. 113. 19. 58. 41. 69. (*novam cladem*) aut turpissimas pacis condiciones accipiat. Sunt enim apud utrumque iam 8. 80. 5. 31. 75. 40. (*Legati*) Aloisii (elect. Sax.) et Andreae (elect. Brand.), et ille iam 42. 63. 9. 81. 110. 88. 14. 108. 30. 15. 87. 13. 32. 9. 69. 31. 56. 63. 20. 1. 38. 48. 65. 29. 111. 14. 29. 69. (*Administratorem Magdeburgensem*) a Lentulo (rege Daniae), privata stipulatione interveniente, dicitur avulsisse. Hoc etiam animadvertitur, stimulari Ulyssem (regem Daniae) nonnulla aemulatione, et aegre ferre Scipionis Africani (regis Sueciae) 50. 13. 94. 47. 71. 80. 13. 99. 14. 74. 35. 2. 62. 29. 14. 47. 26. 107. (*prosperos successus*) metuereque, ne 21. 10. 69. 30. 108. 33. 60. 79. 8. 15. 6. 88. 119. 22. (*in mari Balthico*) nimis 71. 94. 15. 41. 10. 18. (*potens*) evadat. Utroque casu Josephus (Camerarius) 9. 38. 53. 46. 90. 9. 91. 68. 102. (*multa mala*) praevidet, et totius Hispaniae respectu, et inprimis etiam ratione Gedeonis (regis Sueciae). Fieri enim posset, ut Lentulus (rex Daniae) cum Julio Vindice (Caesare) 21. 70. 116. 13. 42. 75. 28. 30. 9. (*in gratiam*), rediens, cum ipso Alcimo (rege Hispaniae) 47. 92. 21. 83. 10. 66. 20. 73. 80. 15. (*se immeret*) quas minas nonnunquam iactari audiui. Cuncta nunc Ulysses (rex Daniae) speciose excusaturus esset, quia a Menelao (rege Angliae) 46. 26. 13. 71. 28. 14. 47. 81. 9. 92. 58. 29.

14. 41. 48. 15. 83. 74. (*turpissime desertus*) fuerit. Quae autem in Sicilia (Anglia) fiant, et quid ex Cypro (Anglia) boni aut mali exspectandum sit, non scribam. Scio, hoc fecisse accurate et saepius Dn. 74. 11. 89. 51. 14. 28. 95. 9. (*Spen-sium*) nostrum, et fortassis etiam Dn. 48. 26. 74. 118. 22. 73. 57. 28. 35. 9. (*Rusdorphum*). Veneti (Ordines) certe cum videant, Menelaum (regem Angliae) 19. 58. 38. 2. 92. 33. 10. 71. 13. 30. 29. 62. 40. 11. 80. 46. 21. 79. 90. 61. 13. 28. 71. 88. (*a Duce in praecipiti abripi*) omnibus in rebus et locis cunctantur, et sibi tantum cavere satagunt, cum hoc pacto 73. 92. 14. 21. 70. (*res in*) Ungaria (Germania) 50. 13. 99. 3. 80. 14. 110. 20. 13. 90. 46. 28. 14. (*pro desperatis*) habeant. Certe Mansvetus (Camerarius) nullum adhuc responsum ab Areopagitis (Ordinibus) extorquere potest, quamvis hoc singulis paene diebus urgeat. Animadvertit, 30. 69. 14. 3. 80. 13. 22. 58. 19. 52. 29. 10. 47. 92. 14. (*Amsterodamenses*) impedire bona aliorum consilia, ut fere fit etiam in rebus aliis. Cuncta enim ad se trahunt, et ex sola lucri commoditate aestimant. Honesti aut salutis publici postrema cura est. Brevi iterum celebrabitur Conventus Ordinum in Foro Julii (Hollandia). Ad illum nunc Josephum (Camerarium) remittunt. Ille indignatur, sed quae curva sunt, non ita facile recta potest efficere. Nihil tamen fidei ac diligentiae praetermittet, et sperat brevi se certiora perscripturum esse. Inter alia nonnunquam audivit, esse non paucos, (ut in Sicilia etiam similes sermones quandoque sparsi fuerunt) qui existiment, hoc tantum Gedeonem (regem Sueciae) agere, ut cunctos, quos possit, Antoniano (Polonico) 120. 32. 8. 68. 22. 93. 112. 11. 53. 21. 62. 41. 15. (*bello implicet*) quod cum 58. 33. 26. 3. 35. 73. 31. 46. 26. 13. 38. 52. (*diu duraturum*) putent interim nihil Scipionem Africanum (regem Sueciae) in Hispania (Germania) 50. 13. 30. 14. 46. 79. 13. 20. 71. 22. 14. 89. (*praestare posse*)

existimant. Sed clariora erunt cuncta, ubi certum responsum tandem dabitur. Parum tamen Mansvetus (Camerarius) polliceri potest, cum indubitatum sit, Venetos (Ordines) 32. 77. 55. 42. 38. 14. 75. 22. 47. (*exhaustos*) et 65. 13. 90. 83. 21. 52. 27. 8. 41. 71. 13. 20. 69. 81. (*gravi mole premi*). Duriorem etiam nostram causam facit, quod uno eodemque tempore et hic et in Sicilia (Anglia) Lentulus (rex Daniae) et Alexander (Bethl. Gab.) 71. 20. 119. 86. 10. 93. 19. 69. 49. 26. 30. 20. 108. 90. 10. 106. (*pecuniam quaerunt*) cuius tamen utrobique proventus non adeo certus aut magnus est. Sed de his plura proxime. Quae adiicio meis, forte non merentur lectionem vestram. Sed ideo hoc facio, ut constare vobis possit, quae vulgo ferantur de rebus Borussiacis. Utinam ego crebriores litteras acciperem, ut adversos saepe rumores possim dispellere. Rustici in Austria crebris maximisque victoriis potiti, illas nunquam prosecuti sunt. Nam pedem extra suum non extulerunt. Magni momenti res est, quod Bavarus Austriam sibi eripi metuens, non fudit Caesari. Tandem huic illius avaritia et ambitio suspecta fieri debebat. Omnis enim huius tam diuturni belli in Germania utilitas, ex strage tot hominum, et devastatione tot provinciarum, ad solum Bavarum pervenit. Caesar nihil ex eo sibi acquisivit quam inquietum Imperium et ex amicis regibus sibi inimicos fecit. Taceo alia incommoda, quae magis magisque experietur, nisi serio tandem ad securam et honestam pacem consilia flexerit. Sed hanc respuit Spiritus Jesuiticus, qui terram igni misceri mavult, quam religioni Orthodoxae libertatem permittere. Ille etiam in Gallia horrendam illam conspiracyonem produxit, ut in eo regno turbis excitatis Hispanus interim Monarchiae Universalis cursum produceret latius. Sed nolo longiori Epistola peccare in commoda publica, cum notae mihi sint occupationes tuae. S. R. M:ti ut humilime me commendes,

Illustris ac Generose Domine, officiose peto, et Te quam optime valere cupio. Loco consveto, 38 Octobris, anno 1626.

***In tergo:* Illustri ac Generoso viro, Dn. Axelio Oxenstiern etc. etc.**

(L. S.)

Praesent. Stockholm 30 Nov. 1626.

LXXXIV.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Ha-
gae Comitatus d. $\frac{27 \text{ Oct.}}{6 \text{ Nov.}}$ 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Occupatus nunc sum in migratione ex aedibus, quas hactenus Hagae incolui. Conduxi vero domum Amplissimi Domini Dyckii nostri, quam vulgo Suecicam vocare solent, quod S. R. M:tis insignia in vestibulo ostentat. Satis quidem magna locationis merces est, sed cum Suecicum nomen referat, aequis oculis videre non potuissem, si alius illam inhabitasset. Splendida et spectabilis haec domus est, sed neglecta a prioribus inhabitatoribus, et certe inquilinum talem habere debuerit, cui et Suecicum nomen sanctum, et optimus vir, Dn. Dyckius amicus est. Videtur hic esse negligentior rerum suarum, et rectius sibi consulere, si illarum, et inter eas inprimis huius domus accuratorem rationem haberet. Ego quidem, ut dixi, nunc in translatione et repositione supellectilis meae nonnihil distrahor, ut brevior esse cogar hac vice in scribendo, cuius tamen studii consuetudinem ne hac quidem septimana negligere volui. Sed nihil fere occurrebat vel S. R. M:tis cognitione vel lectione tua dignum. Nam negotium quod hic ex mandato illius adhuc urgeo, nondum promovetur. Saepe diuque de

illo deliberatum fuit, sed nondum reperiunt exitum. Nunc id reiecerunt ad Conventum Ordinum Hollandiae, qui medio hoc mense futurus est. Non deero tunc officio meo, nec ulli labori parcam. 23. 32. 13. 83. 9. 59. 26. 52. 21. 10. (*Verum cum in*) Sicilia (Anglia) 2. 23. 51. 62. 15. 19. 28. 70. 3. 33. 20. 14. 33. 111. 11. 29. 40. 35. 47. 8. 30. 1. 31. 51. 46. 38. 48. 6. 81. 59. 12. 83. 22. 49. 86. 32. 74. 50. 41. 69. 112. 80. 53. 81. 27. 13. 89. 9. (*cuncta in dies in peius labantur hic quoque spem meliorem*) decollare animadverto. Sane ex animo Menelai (regis Angliae) 86. 93. 62. 92. 69. 58. 34. 68. 101. 39. (*vicem doleo*). Nam 4. 88. 58. 101. 9. (*fidem*) quam 63. 95. 119. 93. 14. (*Ducis*) culpa 71. 20. 73. 118. 21. 3. 28. 75. (*perdidit*) non ita cito et facile acquireret iterum. Certe cum Ulysse (rege Daniae) 11. 29. 73. 4. 33. 58. 32. (*perfide*) agunt Siculi (Angli). Grave est, quod 2. 82. 10. 106. 73. 42. 71. 79. 62. 13. 90. 19. 10. 46. 80. (*contra pacta ante*) acceptam 62. 113. 30. 58. 89. 9. (*cladem*) illum 63. 89. 14. 20. 13. 95. 29. 13. 98. 10. 106. (*deservuerunt*). Sed longe gravius, quod 110. 94. 74. 15. 6. 31. 70. 2. 11. 48. 99. 9. 21. 14. 107. 42. (*post hanc promissa*) iterum 26. 81. 22. 53. 90. 10. 46. (*violant*). Nam et litteris, et misso peculiari nuncio Lentulo (regi Daniae) confirmaverant, se statim 6 illa 69. 21. 8. 68. 28. 91. 9. 33. 53. 33. 13. 26. 69. (*millia militum*), quae in Venetorum (Ordinum) castris sunt, 19. 63. (*ad*) Ulyssem (regem Daniae), et simul etiam alia 49. 35. 42. 15. 35. 82. 73. (*quatuor*) ex Cypro (Anglia) 19. 60. 68. 41. 5. 79. 15. 83. 48. 22. 14. (*ablatus*) esse. Verum 29. 15. 33. 8. 68. 21. 55. 28. 2. (*et illi hic*) manent, cum 70. 26. 53. 113. 30. (*nulla*) appareat 71. 41. 62. 95. 10. 101. 19. 32. 46. 66. 93. 30. 53. 28. 94. (*pecunia et hi alio*) nescio quo ire debent. 47. 28. 62. (*Sic*) Lentulus (rex Daniae) a Siculis (Anglis) in magnas difficultates conicitur, ex quibus hanc scio, qua ratione emergere possit. Adest adhuc Christianus Thomae,

LXXXIV.

Ep. L. Camerarii ad Axellum Oxenstierna, Hagae Comitatus d. $\frac{27 \text{ Oct.}}{6 \text{ Nov.}}$ 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Occupatus nunc sum in migratione ex aedibus, quas hactenus Hagae incolui. Conduxi vero domum Amplissimi Domini Dyckii nostri, quam vulgo Suecicam vocare solent, quod S. R. M:tis insignia in vestibulo ostentat. Satis quidem magna locationis merces est, sed cum Suecicum nomen referat, aequis oculis videre non potuissem, si alius illam inhabitasset. Splendida et spectabilis haec domus est, sed neglecta a prioribus inhabitatoribus, et certe inquilinum talem habere debuerit, cui et Suecicum nomen sanctum, et optimus vir, Dn. Dyckius amicus est. Videtur hic esse negligentior rerum suarum, et rectius sibi consuleret, si illarum, et inter eas imprimis huius domus accuratiorem rationem haberet. Ego quidem, ut dixi, nunc in translatione et repositione supellectilis meae nonnihil distrahor, ut brevior esse cogar hac vice in scribendo, cuius tamen studii consuetudinem ne hac quidem septimana negligere volui. Sed nihil fere occurrebat vel S. R. M:tis cognitione vel lectione tua dignum. Nam negotium quod hic ex mandato illius adhuc urgeo, nondum promovetur. Saepe diuque de

illo deliberatum fuit, sed nondum reperiunt exitum. Nunc id reiecerunt ad Conventum Ordinum Hollandiae, qui medio hoc mense futurus est. Non deero tunc officio meo, nec ulli labori parcam. 23. 32. 13. 83. 9. 59. 26. 52. 21. 10. (*Verum cum in*) Sicilia (Anglia) 2. 23. 51. 62. 15. 19. 28. 70. 3. 33. 20. 14. 33. 111. 11. 29. 40. 35. 47. 8. 30. 1. 31. 51. 46. 38. 48. 6. 81. 59. 12. 83. 22. 49. 86. 32. 74. 50. 41. 69. 112. 80. 53. 81. 27. 13. 89. 9. (*cuncta in dies in peius labantur hic quoque spem meliorem*) decollare animadverto. Sane ex animo Menelai (regis Angliae) 86. 93. 62. 92. 69. 58. 34. 68. 101. 39. (*vicem doleo*). Nam 4. 88. 58. 101. 9. (*fidem*) quam 63. 95. 119. 93. 14. (*Ducis*) culpa 71. 20. 73. 118. 21. 3. 28. 75. (*perdidit*) non ita cito et facile acquireret iterum. Certe cum Ulysse (rege Daniae) 11. 29. 73. 4. 33. 58. 32. (*perfide*) agunt Siculi (Angli). Grave est, quod 2. 82. 10. 106. 73. 42. 71. 79. 62. 13. 90. 19. 10. 46. 80. (*contra pacta ante*) acceptam 62. 113. 30. 58. 89. 9. (*cladem*) illum 63. 89. 14. 20. 13. 95. 29. 13. 98. 10. 106. (*deservuerunt*). Sed longe gravius, quod 110. 94. 74. 15. 6. 31. 70. 2. 11. 48. 99. 9. 21. 14. 107. 42. (*post hanc promissa*) iterum 26. 81. 22. 53. 90. 10. 46. (*violant*). Nam et litteris, et misso peculiari nuncio Lentulo (regi Daniae) confirmaverant, se statim 6 illa 69. 21. 8. 68. 28. 91. 9. 33. 53. 33. 13. 26. 69. (*millia militum*), quae in Venetorum (Ordinum) castris sunt, 19. 63. (*ad*) Ulyssem (regem Daniae), et simul etiam alia 49. 35. 42. 15. 35. 82. 73. (*quatuor*) ex Cypro (Anglia) 19. 60. 68. 41. 5. 79. 15. 83. 48. 22. 14. (*ablatturos*) esse. Verum 29. 15. 33. 8. 68. 21. 55. 28. 2. (*et illi hic*) manent, cum 70. 26. 53. 113. 30. (*nulla*) appareat 71. 41. 62. 95. 10. 101. 19. 32. 46. 66. 93. 30. 53. 28. 94. (*pecunia et hi alio*) nescio quo ire debent. 47. 28. 62. (*Sic*) Lentulus (rex Daniae) a Siculis (Anglis) in magnas difficultates conicitur, ex quibus haut scio, qua ratione emergere possit. Adest adhuc Christianus Thomae,

sed apud Areopagitas (Venetos) 50. 19. 73. 26. 69. 50. 13. 27. 9. 39. 23. 89. 15. (*parum promovet*). Certe nunc Ucalegon (rex Angliae) 13. 80. 9. 50. 38. 61. 8. 21. 119. 30. 52. (*republicam*) Tryphoni (regi Hispaniae) veluti 71. 13. 94. 14. 75. 28. 46. 35. 40. 15. 2. 83. 93. 58. 23. 17. 52. 29. 8. 81. 27. 48. 19. 82. 4. 54. 21. 63. 93. 102. (*prostituit cui Dux meliora officia*) praestare 10. 87. 70. 110. 22. 14. 47. 29. 15. (*non posset*) si eius 9. 33. 51. 88. 14. 106. 80. 13. (*minister*) esset. Verum de his aliisque plura alias, et procul dubio Dn. 47. 11. 89. 10. 74. 100. 26. 14. (*Spen-sius*) cuncta diligenter perscribet. Nunc ad alia. Princeps Auracus Equitatum omnem ex castris dimisit, et brevi etiam pedites in hiberna esse missurus videtur. Hispani Slusis inhiantes quaedam munimenta circa illas aggressi sunt, sed reiecti a nostris cum clade nonnulla se recipere coacti fuerunt. Fuit in propinquo Brugis Marchio Spinola, et iustum fere exercitum penes se habuit, quo procul dubio Slusas obsediisset, si munimenta illa intercepta fuissent. Vienna scribunt, Caesarem remisso ad Bethlenium Principem huius ministro, qui a S. R. M:te ex Borussia rediens captus fuerat, una cum litteris ad Turcarum Regem, et Bethlenium scriptis, quibus utrique bellum denunciaret. Quod sane impacata adhuc Germania audax foret facinus. Sed acres sunt secundae fortunae stimuli, qui ea ebrios saepius impellunt ad praecipitia.

Quas adiunxi, Russicis litteris inscriptas, Isaacus Massa ex Moscovia accepit, et mihi diligenter commendavit. Adiunxi et alia nonnulla non levis momenti, et ut tutius irent meae, eas per mercatores Elbingam transmitti curavi. Sollicitus autem sum de meis fasciculis, et inprimis de uno, quem ante 14 dies misi, ne forte alicubi intercipientur. Media etiam hieme nullae amplius naves per Oceanum et mare Balthicum excurrent, terra vero cuncta paene in Borussiam

itinera obsessa sunt, ut haut sciam, quo pacto meae tum temporis deferri debeant. Sed quomodocunque res cadent, tamen a consuetudine mea non desistam, quin singulis septimanis aliquid scribam atque mittam. Nunc varie a domesticis et aliis interpellatus abrumpere coactus fui. Itaque Ill:ris Gen:tas Tua turbulenta et festinatae scriptioni benigne ignoscet. S. R. M:tis, Domini nostri clementissimi, et tuam salutem divinae tutelae toto pectore unice commendo.

ἡς παύσει. loco consveto ^{27 Octob.}_{6^a Novemb.} Anno 1626.

In tergo: Camerar. d. 27 Octob.

P:sent. Stockholm 30 Nov. 1626.

LXXXV.

Ep. L. Camerarii ad Axellum Oxenstierna, Hagae
Comitis d. $\frac{2}{13}$ Nov. 1626.

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Nihil fere erat, quod nunc scriberem, et tamen hoc ipsum malui, quam nihil scribere. Quieta et silentio involuta hic sunt omnia, cum tamen totus Orbis terrarum in motu sit, ut si Copernicus viveret, hoc potissimum argumento uti potuisset, terram non coelum moveri. Christianus Thomae huc redux non sine taedio, impetratis, quae cupit, dimissionem suam exoptat. Sed solemne nunc est Areopagitarum (Ordinum) Curiae, ut cunctando consultationes suas trahant, et responsa differant. Venit ab Ulysse (rege Daniae) superioribus diebus missus Nobilis, qui in Siciliam (Angliam) ire debet, et iubere, ut 13. 22. 47. 32. 10. 7. 48. 19. 51. 15. 18. 21. 26. 74. (*Rosenkrantzius*) ad Marcum (regem Galliae) se conferat. Is nobilis et Davidi (regi Bohemiae), et Venetis (Ordinibus) litteras attulit, quibus admodum cordate Ulysses (rex Daniae) scribit, se adversa fortuna minime fractum, verum pro causae communis defensione extrema adhuc tentaturum esse. Tantum petit, ut apud Menelaum (regem Daniae), et Ptolomaeum (regem Galliae) instent, perficiantque, ut officio suo 20. 46. 11. 73. 27. 9. 28. 14. 47. 40. 74. (*et pro-*

missis) satisfaciant. In Cypro (Anglia) autem antiquum obtinent, hoc est 28. 70. 6. 34. 13. 30. 107. 2. 39. 10. 74. 81. 8. 88. 31. 52. 35. 75. 42. 70. 15. (*in horas consilia mutant*). Nec aliter fieri potest, ubi veris regnandi artibus, et fidis monitoribus spreto, 47. 32. 93. 79. 10. 38. 47. (*Sciamus*) aliquis 100. 9. 50. 41. 73. 90. 46. (*imperat*). Promiserant Siculi (Angli) Lentulo (regi Daniae) sex 52. 100. 8. 68. 21. 91. (*millia*) quae in Venetorum (Ordinum) castris sunt, et alia quatuor ex Cypro (Anglia), se missuros. Sed de illis nulla adhuc mandata, 10. 83. 53. 8. 102. 71. 80. 59. 86. 51. 28. 30. (*nulla pecunia*) adhuc apparet, et ex his duo 69. 28. 53. 113. 19. (*millia*) in 55. 33. 1. 92. 13. 10. 33. 42. 9. (*Hiberniam*) nunc deportanda esse excusant, quod illic res 46. 98. 13. 60. 23. 8. 20. 70. 46. 31. 29. (*turbulentae*) esse incipiant. Milites enim cum stipendia non accepissent, subditis molesti fuerunt, atque ex eo hi ad seditionem proni. 33. 10. 74. 62. 82. 15. 40. 79. (*In Scotia*) quoque 112. 87. 46. 26. 14. (*motus*) metuendi, et quis scit, an ipsa Sicilia (Anglia) diu tranquilla mansura sit, omnipium animis 88. 10. 74. 32. 33. 90. 51. 35. 52. (*in Seianum*) accensis. Ucalegon (rex Angliae) tamen aliquid 71. 40. 62. 26. 70. 81. 91. 20. 119. 94. 13. 73. 19. 14. 93. 47. 74. 29. (*pecuniae corrasisse*) dicitur, qua certe Lentulus (rex Daniae) valde opus habet. 75. 21. 8. 68. 33. 95. 112. (*Tullium*) discedere alio fama tulit, de cuius certitudine hodie nobis constabit, ut spero. Andreae (elect. Brand.) non obscure minatus fuisse dicitur. Sed forte in agro meliori hiberna quaeret, et ego semper 58. 41. 55. 94. 53. 14. 91. 15. 21. 102. (*de Holsatia*) metui. Lentulus (rex Daniae) vero nunc totum exercitum suum reformare scribitur, et in meliorem ordinem redigere. Excitant illum, opinor, Scipionis Africani (regis Sueciae) trophaea, et haec potissimum aemulatio illum retrahet, quo minus turpem cum Julio Vindice (Caesare) pacem faciat. Sed mox haec cuncta clarius

videbimus. Nunc itaque ad alia. Princeps Auracus in hiberna nunc deduxit milites. Ipse retenta parte exercitus Arnemii haeret, ut in hostium machinationes intentus sit, si forte quid aggredi velint, cum plaeraque nunc flumina vadosa sint. Rediturus tamen brevi fertur in hanc urbem. Clades et ignominia prope Slusas ab Hispanis accepta, maior fuit multorum opinione. Nam ex primariis non pauci occisi, et multa instrumenta militaria armaque amissa sunt. Tantus terror Panicus fuit in fuga, quem recessum vocant, ut milites regiae viae obliti per avia et uliginosa loca hinc inde dispersi evaserint, submersis et oppressis pluribus. Tentarunt etiam aliis in locis Hispani aliquid, sed detectis insidiis nihil effecerunt. Sic aestas cum autumnus praeterierunt, non adeo magnis utrimque rebus gestis, praeter expectationem omnium! Conventus Ordinum Hollandiae 17 huius Mensis, stilo loci, incipiet. Ad illum et Principis reditum cum reiectum sit ab Ordinibus Generalibus totum, quod hactenus saepe ursi, negotium, idcirco diuturniore adhuc mihi patientia opus est. Interea aliquid litterarum sive ab Ill. Gen:ta Tua, sive a D. Salvio me accepturum spero. Cetera in hanc rem prioribus meis saepius perscripsi, ut repetitio ulterior odiosa futura esset. Abrumpo igitur, et vota solemnina pro salute et crebris victoriis S. R. M:tis, Domini nostri clementissimi, divino numini nuncupans, Ill. Gen:tem Tuam quam optime valere iubeo. Ex loco consveto, $\frac{2}{11}$ Novemb. anno 1626.

Zobelius ex Gallia rediit, accepto optimo responso, ut audio. Utinam verbis res ipsa respondeat. Novus Legatus Venetus indies hic expectatur. Constat enim eum fuisse Parisiis.

In tergo: Praesent. Stockholm d. 12 Decemb. (1626).

LXXXVI.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1° Nov. 1626.**

R. A. Hollandica.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Magna etiam nunc est materiae ad scribendum sterilitas. Non tamen a consuetudine mea discedo, quin singulis septimanis aliquid mittam. Convenerunt iam Ordines Hollandiae, et Princeps Auraius intra paucos dies expectatur. Tum actionem non mea voluntate, sed aliorum cunctatione intermissam resumam. Annitar, quantum potero, ut ad scopum S. R. M:tis dirigantur consilia, huiusque auctoritas et gloria prima ac summa mihi erit ratio. Impedimenta, si quae oboriuntur, a mercatoribus veniunt, quibus cum privati lucri cupiditas cynosura sit, raro ad Reip. emolumenta et securitatem respiciunt. Et hi tamen in his provinciis non ultimo loco habentur. Hoc unum mihi grave est, quod post S. R. M:tis ultima Augusti, et Dn. D. Salvii prima Septembris scriptas litteras, haecenus nullas praeterea ex Borussia acceperim. Sic magnis viris, qui ex me audire potissimum volunt, quo loco sint res S. R. M:tis, nihil respondere possum. His quoque diebus proximis iterum fama sparsa est, cladem fuisse a Suecis acceptam ad Mundam Dantiscanorum propugnaculum, et Regis Poloniae exercitum

excrevisse ad 80 millia militum. Quae cum ita sint, ineffabili cum desiderio litteras vestras exspecto. Nunc ad alia, quae modo mihi succurrunt. Christianus Thomae, Regis Daniae Legatus, die Lunae prox. discessit, relicto potius in suspenso, quam confecto negotio. Discessit insalutatis Legatis, quod Gallicus iniquissimo animo tulit. Ego aequiori id fero, quamvis ipsum inviserim, et saepius communicaverim cum ipso, quae causae publicae, ut sciret, interesse putavi. Sed alii non tam ignorantiae civilitatis, quam typho cuidam Hispanico hoc tribuunt. Ego rem in medio relinquo. Venit interea ad nos Centurio Scotus cum litteris ad Comitem quendam Scotum (cuius nomen mihi excidit), cui a Rege Daniae mandata adfert, ut duas legiones Scotorum propere a se conscriptas ei quantocyus adducat. Is ipse retulit, Regem nunquam ita ad belli continuationem animatum fuisse, uti nunc sit, quod et litterae eius ostendant, quas his inter alia adiunxi. Me tamen multa habent sollicitum, inprimis illa, quae vir bonus, et rei bellicae peritus Hamburgo ad me scripsit, ut ex adiecta apographo videre licet. Tillius si Albim transiit, hiberna loco commodo quaesiturus esse videtur. Mirum est, ne in hunc quidem diem nos liquido scire, quo duxerit exercitum. Sunt, qui versus Silesiam illum esse profectum dicunt, alii in Holsatiam iturum affirmant. Quod mihi fit verisimile, quamvis multae magnaeque in contrarium rationes allegari soleant. Hodie adhuc, uti puto, intelligemus rei veritatem. Ex Gallia, Anglia et Italia nullae hac septimana venerunt litterae. Ex aliis tamen locis ad nos perlatum, Rhetos in conventu Curiensi pacem Hispano-Gallicam omnino repudiasse, misisseque Legatos ad Regem Galliae, Venetos et Helvetios, qui causas consilii sui aperiant, et auxilia contra Hispanos postulent. Hos ex Ticino tormenta maiora Comum advexisse, nec facile unquam

Vallem Telinam in priorem libertatem restituros esse. Veneti arma retinent, consensuri procul dubio cum Rhetis et Helvetiis, cum ne ipsi quidem Pontifici fidere possint. Sic male sarta gratia nequidquam coit et rescinditur. Etiam Galli, si antiquum obtinent, facili et levi momento impelli possunt, ut retia, in quae imprudentes astutia Hispanorum implicati sunt, perrumpant. Cordubae tamen cum Marchione Coeurensi de pace actio fere ad exitum perducta fuit.

Mihi heri sub secreti fiducia a viro fide digno narrabatur, 2. 19. 13. 53. 20. 46. 22. 10. 21. 35. 69. (*Carletonium*) cum nuper apud Marcum (regem Galliae) Legatus esset, in arcano quinquies cum 56. 23. 70. 3. 29. 9. 30. 48. 33. 27. (*Gundemario*) Alcimi (regis Hispaniae) 8. 32. 65. 31. 15. 83. (*Legato*) convenisse. Sed hunc, cum properaret ad Tryphonem (regem Hispaniae), in itinere esse mortuum. Certum autem est, 60. 26. 54. 40. 51. 7. 42. 52. 80. 95. 9. (*Bukingamium*) iamdudum clam cum Tryphonianis (Hispanicis) 58. 80. 11. 79. 59. 89. (*de pace*) egisse, quamvis hoc Ucalegon (regis Angliae) Lentuli Legato pernegaverit. Sic ex omnibus circumstantiis facile iudicare licet, quid de Siculis (Anglis) nobis polliceri possimus, quibus sane debemus omnem calamitatem, quae hactenus nos et Remp. obruit. Cetera non dubito, Dn. 14. 50. 89. 70. 47. 32. 95. 74. (*Spensius*) perscribet, a quo tamen ad diversas meas nullum adhuc responsum accepi. Ex Germania nunciant, Bavarum conflictari cum morbo incurabili, et non tantum cum Austriacis, sed etiam cum Archiepiscopo Saltzburgensi simultates ei esse. Deus procul dubio et in animo et in corpore Principem istum affiget, qui sola ambitione occaecatus et Gentilem optime de se meritum de statu suo deiecit, et tantum effudit Christiani sanguinis. Plura iam non succurrunt. Quae autem meis iungere et mittere soleo, forte non omnia merentur, ut veniant in cou-

spectum vestrum. Sed ideo hoc facere soleo, ut cognosci possit, quae circumferantur publice de rebus gestis in Borussia, quas ἀξιοπλοῦς saepius ad me referri velim per D. Salvium, aut alium ex S. R. M:tis ministris, quam una tecum divinae tutelae toto pectore commendans prosperrima quaeque tibi, Vir Illustris ac Generose, comprecor. Loco consveto, ¼^o Novemb. Anno 1626.

Hispani ante paucos dies de intercipiendis Bergis ad Somam consilia agitarunt, sed his detectis conatus eorum frustra fuerunt. Totius rei circumstantias propediem intelligemus rectius.

In tergo: Illustri ac Generoso Viro, Dn. Axelio Oxenstiern etc. etc.

Datum 10 Novemb.

Praesent. Stockholm

26 Decemb.

LXXXVII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. $\frac{1}{4}$ Nov. 1626.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Quo maius fuit desiderium meum, ut aliquid litterarum ab Ill:ri Gen:te Tua ex Borussia acciperem, eo gratiores mihi fuerunt, quas e Castris ad Falckenoviam die 18 Octobris ad me scripsit. Absit vero, immo piaculum sit, ut eam ullius negligentiae vel tacito sensu arguam. Nam silentium eius diuturna in longinquis locis absentia satis excusavit, et nunc quoque in comoda publica graviter peccarem, si crebras ab Ill:ri Gen:te Tua expeterem. Quaecunque tamen a tam generosa manu ad me veniunt, eas thesauri pretiosi instar amplecti et adservare soleo. Legi summa cum voluptate missam relationem de soluta obsidione Mevensi. Sane haec memorabilis est, et dignissima, quae cum multis comunicetur, et cuius momentum vel ad posteritatem exstet. Verissimum est, quod Poëta dicit, Nullum numen abest, si sit prudentia. Nam enim fortissimo Regi nostro fortuna deest, quam sibi ipsi format singulari prudentia, et heroica prorsus fortitudine. Iactent nunc alii superbissimae gentis potentiam, quam S. R. M:tas in ipso belli primordio tam fortiter ac feliciter contudit. Faxit autem Deus Opt. Max.

ut S. R. M:tas ex suo omniumque bonorum voto vel perpetuis de hostibus suis victoriis nominis aeternam gloriam acquirat, vel securam tandem ab iis pacem victricibus armis extorqueat. Ingens sane mihi Sarmatici typhi metamorphosis videbatur, cum legi conditiones in primo amicabile colloquii congressu propositas. Non dubito ipse quoque haec consilia hostium eo spectasse, ut seu directe, seu per obliquum animorum motus in regno Sueciae in diversa traherent. Quam astute autem cuncta agant, ex ipsis tamen illis propositionibus elucet, eos de recuperando armis Regno desperare, cum hunc Regem suum solo eius, et nudo inanis praetensionis titulo, contentum vivere pati possunt. Sed expectans expectabo exitum ulterioris conventus, cum proposita ex nostra parte induciarum media Polonis minus arriserint. Spero S. R. M:tis munitiones in tantum iam perfectas, ut ducere bellum commode possit. Sic hostis, quo maiorem hominum multitudinem adducet, eo citius sumptus in bellum collatos absumet, et provinciales huius taedio conficiet, cum Poloni vastatores sint Scythico more, et quos defendere debebant, hostiliter perdant. Spero etiam Dantiscanos tandem poenas daturus fraudis et astutiae, et hospites mox habituros, qui ipsis graviores futuri sint, quam fuissent Sueci, si hos amicos, quam hostes maluissent.

Ego hic in mea actione nihildum perficio. Omne fere tempus deliberationibus tribuitur, quod tamen rebus fortiter gerendis impendendum esset. Princeps Auraicus ante triduum huc rediit, sed distributo ad superiora loca hinc inde exercitu. Nam cum inopinato frigore flumina congelare incipiant, quae ex diuturna aëris siccitate alioquin fuerunt exigua, metuendum est, ne hostes alicubi excursionses facturi sint, quae Principem revocare possent. Mihi eius videndi nondum potestas facta est, quam hodie vel cras me impetraturum spero.

Interim cum aliis communicare soleo, ut tandem certam aliquam responsionem extorqueam. Sunt certe inter Dominos Ordines, qui et Reip. pericula intelligunt, et officium facere vellent, sed multa sunt domi forisque, quae praeclara consilia impediunt. Ut autem olim ex Africa omne malum veniebat, sic nunc proverbium illud non immerito de Sicilia usurpari potest. Pergit enim 3. 23. 17. 59. 26. 10. 2. 15. 19. (*Dux cuncta*) in Tryphonis (regis Hispaniae) commodum 58. 21. 13. 28. 5. 20. 48. 29. (*dirigere*). Sed malo de iis Dn. 14. 11. 32. 51. 47. 28. 35. 9. (*Spensium*) scribere, ego enim prae dolore et indignatione non possum in hoc argumento prolixus esse. Sive ambitione, aut etiam rerum ignorantia sive dolo peccat, certe ut Davidem (regem Bohemiae), sic nunc etiam Ulyssem (regem Daniae) perdidit. Nam hic quidem quomodo nos iuvet, cum Severo (Caesari) nihil damni inferre queat? Misera autem mehercle est defensio, quae hostes non offendit, sed potissimum laedit amicos, atque ita nervum, quem hi inter se ad res gerendas habebant reliquum, penitus tandem abruptit. Voluit Ucalegon (rex Angliae), ut Veneti (Ordines) duas Siculorum (Anglorum) Legiones extraordinarias ad Lentulum (regem Daniae) unam vero ex veteranis in Cyprum (Angliam) mitterent, quam 33. 70. 40. 73. 53. 30. 111. 58. 81. 31. (*in Irlandia*) collocare volunt, ubi cuncta, sicut etiam 88. 10. 74. 59. 22. 46. 93. 42. 79. 63. 107. 32. 118. 100. 75. 21. 27. 10. 41. 9. (*in Scotia ad seditionem*) prona sunt. Sed cum neque certa mandata, neque argenti ex Cypro (Anglia) aliquid veniat, nihil quoque hic agitur, atque ita Lentulus (rex Daniae) omni ope, quam celerem tamen expetit destituitur; interim 106. 24. 8. 68. 28. 38. 14. (*Tyllius*) pro libitu Hungariae (Germaniae) Principes divexat, etiam adeo etiam Andreae (electoris Brand.) hospes, quamvis non invitatus, factus est. Nec tamen torpor huic expelli potest, ut tandem

disceret, quam secure Julii Vindicis (Caesaris) promissis fidere liceat. Spero tamen hanc correctionem facturam, ut Gedeonis (regis Sueciae) causae in posterum sit aequior. Verum de his alias pluribus, ubi ex Aurelii (electoris Brand.) aula certiora habuerimus. De Ulysse (rege Daniae) vero ego non muto sententiam, hoc defensore non restituendam paene collapsam Remp. De Alexandro (Bethl. Gab.) maior mihi spes foret, si ulla esset occasio, ut sua cum Scipionis Africani (regis Sueciae) armis sive in Antonia (Polonia), sive in Sicambria (Silesia) coniungere vellet. Sed vereor, ubi intelliget quo loco res in Sicilia (Anglia) sint, illum tum ad consuetas tractatum artes reversurum esse. Detinetur enim adhuc eius Legatus 49. 83. 90. 63. 33. 95. 14. (*Quadius*) in Cypro (Anglia) quem multa inani spe, nullo argento (cuius tamen Spartacus (Bethl. Gab.) est cupidissimus) onerant. Venio nunc ad alia. In Gallia turbulentus et periculosus prorsus status est. Rex iuvenis, quo alii volunt, ducitur. Regis frater multis modis offensus Cardinali Richeleo est inimicissimus, et huic iuravit mortem. Perfecisset etiam nuper propositum ad prandium eius se ultro invitans, nisi prudentissima mater re animadversa praevenisset. Agunt nunc cum Soissonio, ut in regnum redeat, et reliquis etiam Principibus absentibus veniae spem ostendant. Sed male sarta gratia necquicquam coit, et rescinditur. Interim 18. 82. 1. 41. 53. 33. 95. 14. (*Zobelius*) qui apud Marcum (regem Galliae) diu detentus fuit, tandem pro Lentulo (rege Daniae) 50 m Coronatorum obtinuisse dicitur. Sed eo ad nos reverso cuncta intellegemus accuratius. Areopagitae (Ordines) et de Menelao (rege Angliae) et de Ptolomaeo (rege Galliae) gravissime queruntur, quod adeo turpiter, et 98. 81. 87. 8. 91. 15. 88. 14. 50. 19. 59. 15. 21. 47. (*violatis pactis*) se et amicos deserant. De Bavaro et rusticis Austriacis

quae scribuntur, digitum domini demonstrant. Ille quotidie se mori sentiens ad generum Cereris cum caede et sanguine multo descendet, ne suis quidem deplorandus. Hi certe documentum dederunt, quid possit desperatio. Pudor est, superari hac in parte principes multos a rusticis. Quae Spartacus (Bethl. Gab.) 119. 23. 69. 46. 26. 13. 62. 28. 47. (*cum Turcis*) egit, longius ire videntur. Sed horum ille ingenia cum norit, ad illa actionem suam direxit, si vero nulla Legatio ab aliis successerit, nunquam illi excusandi rationes deesse poterunt. Dux Lauenburgicus Julius Henricus multum Leodii damni accepit, et alibi quoque collecti ab eo pro Caesare milites a rusticis male multati fuerunt. Ipse tamen nuptias cum Ducis Jani Razivilii vidua breviter celebraturus esse dicitur. Comes Orientalis Frisiae ante triduum huc venit. Nondum ipsi convenire potest cum Embdensibus. Plura volente Deo proxime. Binae aliae, quarum Ill:ris Gen:tas Tua in suis 18 Octob. scriptis mentionem facit, nondum mihi sunt redditae. Erunt igitur adhuc in itinere Utinam mox adveniant. Bene valeat Ill:ris Gen:tas Tua, et de meo in se cultu sibi polliceatur omnia. Loco solito $\frac{1}{2}$ Novemb. Anno 1626. Celerrimme.

In tergo: Hagae Datae $\frac{1}{2}$ Novemb. Anno 1626, Praesentatae Elbingae die 5 Jan. Anno 1627.

LXXXVIII.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 4 Dec. st. n. 1626.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Aliquot diebus ex Medici consilio domi me continui, non quod adeo incommode haberem, sed quod morbum aliquem metuerem, sive ex defatigatione contracta, sive ex inopinato frigore nonnihil alterationis senserim. Ex eo factum, ut parum in negotio mihi demandato promovere potuerim. Intellexi tamen ex amicis, sub finem praeteriti Mensis in consessu Dominorum Ordinum Generalium, praesente Principe Auraico ad interpellationes meas reasumptam deliberationem, et rem totam ad Ordinum Hollandiae Collegium denuo remissam fuisse. Hos ex suorum numero certos delegisse, qui cum Dominis Ordinibus Generalibus coniunctim de ea agerent, atque ita tandem certi aliquid mox definiendum fore. Venerunt interea Dantisco litterae a viro quodam primario, in quibus erat, expectari in illa urbe adventum Regis Sigismundi, et de pace institutos conventus inter Regum delectos sine fructu dissolutos fuisse. Intellectum etiam ex ore cuiusdam Comitis Poloni, cui Warascki nomen (si recte memini), hanc Poloniae Proceribus opinionem instillatam, ac si Dominorum Ordinum huius Belgii instinctu at-

que impulsu S. R. M:tas bellum in Borussiam hoc anno transtulisset. Itaque in Comitiiis Regni, quae praeterito mense Warsoviae celebrari debuissent, non tantum de continuando contra Suecos bello, sed et hoc inprimis in consultationem deducendum fuisse, numquid non cuncta confoederatis Belgis cum Polonis commercia interdicenda sint. Postulasse hoc iamdudum Hispaniarum Regem, et media proposuisse, quibus haec interdictio genti Polonicae fraudi futura non esset. Itaque fieri posse, ut in illis Comitiiis arctior coniunctio et strictum foedus ineatur cum Domo Hispano-Austriaca, ut ita Resp. Polonica bellum non tantum contra S. R. M:tem Sueciae constanter gerere, sed etiam illis nocere possit, qui eius consilia iuvent, et desideria cum Polonorum damno promoveant. Animadverto igitur plaerorumque animos eo inclinare, si forte rationes inveniri queant, quibus Reges ad Concordiam et armorum depositionem perducere queant. Si quid in eam rem ad me relatum Dominorum Ordinum iussu fuerit, fideliter meo officio defungar, ut cuncta hactenus acta, et quid ubique cum praecipue S. R. M:tis Domini nostri clementissimi, tum etiam secundario Reipub. intersit, illis accurate ob oculos ponam, ne quid fiat, quod aut S. R. M:tis auctoritatem commodaque laedat aut cum causae communis praeiudicio coniunctum sit. Bruxellis huc perscriptum est, ac si Rex Poloniae diem suum nuper obiisset. Sed cum in litteris Dantiscanis, quarum antea mentionem feci, quaeque 2 Novemb. exaratae fuerunt, nihil tale exprimatur, idcirco certiora nobis adhuc expectanda erunt. Fama fert, obsessam a Polonis Dirsoviam 40 millibus militum. Sed ego numerum tam magnum vix mihi imaginari possum. S. vero R. M:tem iam in Sueciam feliciter pervenisse ex Borussia speramus, et de ulteriori rerum successu litteras in dies singulos expectamus. Ex Gallia et Anglia nihil iam allatum

fuit nihil etiam ex Italia aut Constantinopoli. Ex aliis etiam locis parum nunc in promptu mihi erat, quod aut scriberem, aut mitterem. Pars classis Britannicae male a ventis et mari habita domum rediisse, pars adhuc suam fortunam quaerere dicitur. Rex Daniae quaedam loca ab hoste recepit. Rex Carolus in eo persistit, ut mittantur ad avunculum quatuor legiones novae Britannicae, quae extra ordinem hactenus militarunt his provinciis. Sed iam commodissimum ad profiscendum tempus praeteriit. Mirabitur et indignabitur posteritas, tam magnas res adeo negligenter tractatas fuisse. Nihil enim dicam gravius. Elector Brandenburgicus intra saxum et sacrum nunc versabitur. Libenter scirem, quid eius apud S. R. M:tem in Borussia Legatus egerit. Binas illas litteras, quarum Ill:ris Gen:tas Tua in suis 18 Octob. datis meminit, nondum accepi. Ericus Laurentii necdum Bruxellis ad nos rediit. Audio tamen illum ad mercatorem quendam Amstelrodamensem ante dies non adeo multos scripsisse, se propediem ex Brabantia discessurum esse. Interim vel haec pauca exarare volui, ut saltem consuetudini meae satisfacerem.

Deo Opt. Max. S. R. M:tis incolumitatem toto pectore commendans simul Ill:rem Gen:tem Tuam quam felicissime valere, et prospere rem gerere animitus exopto. Loco consveto 4 Decembris st. n. Anno 1626.

In tergo: Illustri ac Generoso viro, Dn. Axelio Oxenstiern, S. R. M:tis Regnique Suecorum Consiliario et Cancellario libero Baroni de Kimitho, Domino in Ffholm et Tydon, Equiti torquato etc. Domino et patrono s. s. cultu obs.

Redditae die 7 Feb.

Anno 1627. Elbingae.

(L. S.)

LXXXIX.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 1¹ Dec. 1626.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Post ultimas meas ante octiduum scriptas diligentius inquisivi, et quis 20. 17. 35. 13. 1. 29. 56. 32. 3. 19. 70. 41. 10. 47. 21. (*ex urbe Gedanensi*) soleret ad Areopagitas (Ordines) scribere, et quid porro scripsisset. Comperi esse virum nobis notum, multa experientia praeditum, qui quondam in amplissimo illorum ordine unus fuit. Nominatur 9. 30. 15. 80. 8. 26. 23. 33. 26. 14. (*Mateluvius*). Ultima eius 6 Novemb. exaratae (quarum exemplum, quidquid conarer, impetrare non potui) hoc habuerunt, se ipsum (nam ita ex illis mihi narravit amicus) cum Sostene (rege Poloniae), qui paulo ante 65. 89. 58. 31. 51. 38. 52. (*Gedanum*) venisset, collocutum fuisse. Hunc multis verbis conquestum esse de Ge-deone (rege Sueciae) quod 111. 22. 10. 58. 92. 10. 83. 51. 2. 40. 42. 46. 27. 60. 101. 8. 68. 34. (*non denunciato bello*) in Corsicam (Borussiam) irrupisset, in qua ita se munivisset, ut facile appareat, deserendi animum non habere. Prorsus Venetorum (Ordinum) more eum bellum trahere, ut arcanæ cum his collusionis res suspicione non careat. Praeter ae-

quum etiam in concordiae tractatu duriores fuisse, ut ad pacem, quam verbis prae se ferat, re ipsa minime inclinare videatur. 118. 83. 59. 101. 9. (*Ducem*) quoque 3. 20. 47. 61. 79. 13. 48. 90. 74. (*de Sbarras*) (in cuius nomine erravi in meis ultimis) prolixum sermonem instituisse, quam prout et benevoli multorum in Antonia (Polonia) animi erga Scipionem Africanum (regem Sueciae) fuerint, sic ut vel invito Primislao (rege Poloniae) 39. 73. 3. 81. 70. 29. 14. 48. 32. 5. 51. 93. 11. 91. 62. 32. 9. (*Ordines Regni pacem*) cum ipso culturi fuerint, qui nunc ab eo tam graviter irritati vindictam spirent. Hinc etiam metuendum, ne 2. 95. 69. 90. 98. 14. 75. 13. 93. 102. 59. 33. 74. (*cum Austriacis*) in arctiorem coniunctionem coeant, a qua plerique hactenus alieni fuissent. Nihil vero accidere Alcimo (regi Hispaniae) eo gratius posse, qui toties hanc omni conatu ambiverit. Nunc ipsum Scipionem (regem Sueciae) ad talia extrema sua in Corsicam (Borussiam) irruptione ansam praebuisse. Antonianos (Polonos) autem ad bellum nunc etiam diuturnum paratos, quod a 15. 98. 48. 119. 93. 14. (*Turcis*) aut 46. 91. 13. 75. 19. 103. 28. 14. (*Tartaris*) nullum nunc eis periculum. Cogitare etiam Sostenem (regem Poloniae) Legatos ad Menelaum (regem Angliae), Marcum (regem Galliae), et Venetos (Ordines) propediem mittere, ut eis causae suae iustitiam probet, atque ita amicos ac benevolos habeat. Ex quibus Iosephus (Camerarius) varios animorum motus inter Areopagitas (Ordines) exortos facile animadvertere potuit. Aiunt enim, praesente nunc 58. 30. 70. 15. 28. 74. 59. 33. (*Dantisci*) Primislao (rege Poloniae) nihil amplius 63. 101. 10. 32. 86. 15. 73. 42. 53. 81. 46. 41. (*de neutralitate*) agi posse. Inprimis autem de illa cum Severo (Caesare) et Tryphone (rege Hispaniae) 2. 39. 70. 40. 95. 10. 59. 75. 81. 87. 10. 29. (*coniunctione*) sibi graviter metuunt. Talia procul dubio etiam Alexandrum (Bethl. Gab.) praevidisse,

qui contra Antonianos (Polonos) se impelli non passus hos amicos, quam hostes habere malit. Instillatum etiam nonnullis est, nisi mox res componantur, hoc bellum 80. 23. 79. 10. 56. 89. 8. 88. 59. 94. 14. (*Evangelicos*) praecipue afficturum in Corsica (Borussia). Haec et alia etiamsi praeoccupatis mentibus prudenter eximere Mansvetus (Camerarius) studeat, trahi tamen in toto negotio ac differri deliberationes experitur, atque ita nihil dum obtinere potest. Ita tamen monet urgetque, ut simul autoritatis sui Heri praecipuam rationem habeat. Ulteriora tamen mandata anxie exspectat, ne ulla ratione quid contra voluntatem Gedeonis (regis Sueciae) faciat. Quod si a Sostene (rege Poloniae) Legatus in Areopagum (Ordinum consessum) veniat, singulari fide et industria, iuvante Deo, facturus est officium suum. Heri ex Eutropio (rege Bohemiae) intellexi, Andream (electorem Brand.) cum collectis a se copiis in Corsicam (Borussiam) profecturum esse, ut Primislai (regis Poloniae) mandatis satisfaciat. Bone Deus, quo spiritu ducuntur Principes Hungariae (Germaniae)? Aurelius (elector Brand.) quidem domi hospites habet admodum sibi noxios, et tamen hac relictis in medio incendio iis opem ferre satagit, qui nihil magis meditantur, quam ut ipsum praecipitent in exitium, sed fatales poenae premunt totam Hungariam (Germaniam) nec ipsa salus, si vellet, hanc servare posset. Accedit ad alia mala, quod Aloisii (electoris Saxonici) potissimum ope Ulysses (rex Daniae) cum Julio Vindice (Caesare) 62. 41. 50. 31. 62. 89. 19. 65. 29. 13. 92. (*de pace agere*) nunc incipit, quod ex 30. 118. 21. 98. 10. 59. 46. 28. 74. 42. 13. 75. 21. 2. 35. 113. 33. 14. (*adiunctis articulis*) videre est. 6. 94. 107. (*Hos*) enim Lentulus (rex Daniae) ad 86. 22. 14. 47. 120. 80. 13. 65. 33. 83. 9. (*Vosbergium*) nostrum nuper misit. Ipse prae se fert, ac si non credat Severum (Caesarem) 21. 70. 89. 27. 74. (*in eos*)

consensurum esse, sed meo iudicio, uti nunc eius res habent, si sapit, hoc potissimum aget, ut saltem Ulyssi (regi Daniae) 30. 13. 69. 90. (*arma*) ex manibus excutiat, ipse vero haec retineat. Promissa autem insuper habere ei solemne est, quod miseri Hungari (Germani) magna cum calamitate sua saepius experti sunt. Habet Lentulus (rex Daniae) magnam de Menelao (rege Angliae) conquerendi causam, sed nisi sibi aliisque rectius cavet, et se et Remp. in extremum discrimen coniciet. Hoc vero metuendum, ne ubi domi se securum esse censebit, occupato in Corsica (Borussia) Gedeone (rege Sueciae), ipse tandem huic quoque negotium facessat. Certe si Julius Vindex (Caesar) Ulyssem (regem Daniae) hoc pacto removeere potest, nihil tum impedit, quominus aut 15. 24. 8. 68. 93. 23. 9. (*Tylhium*) aut quemvis alium in auxilium Primislai (regis Poloniae) ablegare possit. De Spartaco (Bethl. Gab.) multa mihi saepe dubitatio est. Quod si ex 12. 38. 42. 58. 81. 22. (*Quadio*) suo audierit, 10. 88. 55. 93. 8. (*nihil*) ex Sicilia (Anglia) 47. 71. 29. 100. (*spei*) in Ptolomaeo (rege Galliae) etiam 71. 90. 13. 38. 69. (*parum*) fundamenti esse, sane vereor, ne ad consvetas 110. 19. 62. 28. 14. (*pacis*) artes resiliat, 48. 32. 8. 40. 2. 75. 81. 14. (*relictis*) fortunae suae amicis. Male sane tunc ageretur cum Juba (Mansfeldio), huiusque socio, qui in Sicambria (Silesia) felices hactenus successus habuit. Sed haec cuncta brevi revelabit tempus. Ulysses (rex Daniae) in Cyprum (Angliam) quoque misit 58. 40. 2. 15. 99. 14. 31. 13. 75. 28. 62. 25. 53. 94. 14. (*dictos articulos*). Quos si Ucalegon (rex Angliae) viderit, timendum ei profecto erit, ne ullam unquam ex Sicilia (Anglia) pecuniam accipiat. Magna tamen summa iam ei destinata fuit, et Menelaus (rex Angliae) in proposito manet ut quatuor Legiones Siculos (Anglos) a Venetis (Ordinibus) Ulysses (rex Daniae) acci-

piat, quas duobus millibus militum ex Sicilia (Anglia) complere voluit. Etiam Marcus (rex Galliae) 18. 27. 61. 41. 8. 93. 22. (*Zobelio*) pro Lentulo (rege Daniae) 50 m., pro Jugurtha (Mansfeldio) 40 m. coronatorum promississe scribitur. Sic miris involucris res omni ex parte implicatae sunt. Sed Deus reperiet exitum, in cuius divina providentia nobis acquiescendum est. Nunc igitur ad alia. Princeps Auraicus iam in procinctu erat, ut proficisceretur ad superiora loca. Concretis enim ex inopinato gelu repentina glacie fluminibus iam Hispani coire incipiebant, ut alicubi irruptiones facerent. Sed cum subito tempestas mutata fuerit, nihilque amplius, nunc quidem metuendum videatur, Princeps hic substitit. Ordines Hollandiae quotidie conveniunt acriterque consultant de firmando statu suo. Et profecto potentia sua vi nixa tutior est. Si accedant externa adminicula, pro lucro habenda sunt. Res Caesaris in Hungaria, Austria et aliis locis admodum sunt arctae et difficiles. Wallensteinii exercitus indies fame, peste et aliis incommodis consumitur. Rustici in superiore Austria magnas strages ediderunt inter Caesareanos et Bavaricos. Manifeste se ostendit digitus Domini, qui tandem ulsiscetur sanguinolenta consilia, quae ad exscindendas totas gentes Christianas a Spiritu Jesuitico agitantur. Reliqua ex adiunctis chartis cognoscere licet. Ericus Laurentii noster adhuc Dunkerkae haeret, ubi iussus est, ut audio, exspectare reversurum eo Marchionem Spinolam. Ubi huc redierit, iuvabo eum lubens in cunctis ipsi mandatis negotiis. S. R. M:is Domini nostri clementissimi incolumitatem divinae misericordiae animatus commendans Ill:ri Gen:ti Tuae perennem felicitatem ex toto pectore voveo. Loco consveto, 1^r Decembris Anno 1626.

Praeter illas, quas Ill:ris Gen:tas Tua 18 Octobr. Falkenoviae ad me dedit, nullas alias ex Borussia accepi hactenus. Non dubito, esse in itinere aliquas, et nolim eas in alienas manus incidere.

In tergo: Praesent. Elbingae die 7 Febr. Anno 1627.

XC.

**Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. 18° Dec. 1626.**

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Tandem ante triduum in manus meas venerunt Ill:ris Gen:tis Tuae litterae, Mariaeburgi scriptae 20 Septemb. Sic in tertium usque Mensem ambularunt sive mari, sive terra in itinere. De alteris, quas similiter ante 18 Octobris scriptas fuisse, illa innuit, quid factum sit, nescio. Nullae enim hactenus aliae, quam quas modo dixi, mihi fuerunt redditae. Quod si commodiori anni tempore haec mora accidit, quid fiet nunc media hieme, ubi nulla navigatio tuta est, et terra cuncti in Borussiam aditus interclusi sunt? Sed non tamen ego interrumpam meum in scribendo officium, quodcunque etiam fatum litterae meae experturae sint. Hoc enim muneris mei obligatio a me exigit: Ill:rem Gen:tem Tuam et alios negotiorum multitudo facile excusat. Hamburgo ad me perscriptum est, venisse S. R. M:tem incolumem in Sueciam, quod ut libenter intellexi, sic ex ipsa Holmia me brevi percepturum spero. Utinam accedant de felici Serenissimae Reginae partu Evangelia! Itaque cum summo desiderio ex Suecia Litteras exspecto. Nam ulteriora quoque in negotio a S. R. M:te antehac mihi demandato mandata omnino ne-

cessaria sunt, ut aut cum spe maioris fructus illud porro urgeam, aut cum dignitate et autoritate abrumpam. Video studiose procrastinari responsa, et nunc hunc, nunc alium praetextum fingi. Sed revera tantum rerum aliis in locis eventus praestolantur, ut secundum occasiones emergentes efforment consilia sua. Ego quidem in praeparandis ad nostras rationes animis laborare non desino, verum cum gravissimas difficultates, tam publice, quam privatim se offerentes non ignorem, et S. etiam R. M:tis honos atque autoritas ante omnia alia mihi curae sit, idcirco cum maiori circumspectione et gravitate mihi agendum censeo. Nam ex Anglia quid ad rei summam sperandum nobis sit, ex Litteris Generosi Dn. Spensii, aut etiam Rusdorii nostri, quam ex meis intelligi malo. Interim etiam alias ex Dantisco relationes ab illo viro, quem ante octiduum in meis nominavi, et exitum Comitiorum Polonicorum hic expectari animadverto. Igitur rebus consiliisque in Anglia et hic adeo nunc fluctuantibus S. R. M:tem omnino ex suo ingenio et arbitrio pro singulari sua prudentia et dexteritate cuncta ad securitatem sui Regni restituere et perficere convenit. Nam potentia sua vi nixa fundamentum habet, si accedunt aliunde externa adminicula, lucro imputanda sunt. S. vero R. M:tas cum serio afficiatur Reip. et communis causae adeo periclitantis cura et sollicitudine, de divino auxilio et felici successu secura esse potest.

Fundi autem nostri in Germania aliisque locis haec calamitas est, quod pauci Reip. salutem, plaerique privata tantum emolumenta ante oculos habent. Sed profecto ipsa necessitas et periculi extremi magnitudo Reges ac Principes Evangelicos cogere tandem debebat, ut hostium exemplum ad sui defensionem sequerentur, qui in universali scopo ad eos exstirpandos consiliis viribusque adeo coniuncti sunt.

Verum enimvero ubi fatales poenae ingruunt, etiam salutaria consilia successu felici destituuntur. Sed nolo in miseriae publicae contemplatione me excruciare diutius. Largietur benignus Deus laetiores tandem catastrophem.

Hic spargunt, grassari in Borussia in Suecico exercitu pestilentiae luem, et copias Polonorum augeri indies. Aliquod etiam damnum in Suecica classe prope Dantiscum nescio quo infortunio acceptum, et aliquot naves bellicas ex huius urbis portu excurrisse in mare Balthicum, ut in eo Suecicas naves, si possint, intercipient. Ego tantum animi viriumque illi Civitati superesse, mihi persuadere nequeo. Neque dubito, hanc suae perfidiae poenas daturam, cum reiectis praeclarissimis a S. R. M:te oblatis conditionibus incertam damnosi belli aleam, quam benignissimi Regis fructuosam sibi benevolentiam experiri maluerit. Sed de statu rerum Borussiae certiora ex illis locis et ex Suecia exspectans, nunc venio ad alia.

Rex Daniae cum parte exercitus progressus Stada versus Vesurgim Hoiam arcem et Opidulum vi hostibus extorsit, sed nulla re alia memorabili gesta ad stationes suas priores reversus est. Ictu glandis plumbeae vulnus in brachio accepisse scribitur, sed sine periculo. Certiora brevi habebimus.

De tractatibus coeptis nihil amplius audimus, sed procul dubio Caesareani illos promovebunt in rem suam, quantum poterunt. Christianus Thomae, Regis Daniae Legatus, qui diu in privato cum Gallico Legato negotio hic haesit, cum adversis ventis propositum sibi per Oceanum in Daniam reditum prosequi non posset, terra per Orientalem Frisiam nuper profectus, assumptis ad tutelam suam in itinere paucis militibus Hollandis, in Hispanos mala fortuna incidit. Illi cum toto comitatu eum Lingam perduxerunt,

occiso ex Hollandis uno atque altero. Non caritura est disputatione et difficultate eius liberatio. Certe absque argento non facile ad eam perveniet.

Angli suis navibus maria Hispanica pervagantes non paucas etiam naves Hollandicas interceptas in Angliam miserunt, ad quas recuperandas de extraordinaria Legatione hic agitur. Sed audio in illis magnam vim armorum, pulveris pyrii, et instrumentorum nauticorum repertum, ex quibus mercatores Hollandi etiam apud hostes suum quaestum quaerunt. Tanta est istorum hominum lucri cupiditas, ut honesti apud eos licitique nullus paene respectus sit. Certe si ulla ex causa huic Reip. clades metuenda est, haec est, quae tamen nulla fere ratione coërceri potest.

Ex Gallia et Anglia nihil certi habemus. In illa vix extinctae conspirationis lues plurimum negotii exhibet, in hac unius hominis dominatus optimi Regis animum in diversa abripit. Aiunt hunc Legato Gallico urgente consensisse tandem, ut Regina penes se habeat aliquot Sacerdotes Pontificios, sed Anglos tantum, non Gallos. Hi sunt fructus inaequalis, quoad religionem, matrimonii. In Hispania tantam esse pecuniae penuriam confirmant, ut promissa extra ordinem Legato Caesareo 150 Coronatorum aureorum millia reperiri non potuerint. Itaque ad adventum Classis Peruanae hunc remissum fuisse. Quod si vel semel hoc vellus aureum Hispanis sive ab Anglis, sive a Batavis eripi posset, actum esset de fide Iberica, quae alioquin non minus laborat infamia, quam olim Punica. Mira tamen res est, toto illo tempore, quo duravit hoc bellum Belgicum, nunquam hanc felicitatem alterutri illi populo potuisse contingere. Caesaris res in Hungaria, Silesia et aliis locis in arcto esse satis constat. Perscriptum saepius Vienna est, Mansfeldium censis Bethlenio Principi adductis a se copiis ad Venetos,

utpote desperatis rebus suis profectum fuisse, sed alii affirmant, studiose ab illo hanc in vulgus famam sparsam, ut Caesare sui oblivione securo ex ea reddito, una cum Bethlenio eo fortius rem gereret.

Hic interim ad amicales tractatus viam sibi apertam reservat, sive ut hostes fallat, sive ut interea de Confoederatorum ope et auxiliis certi aliquid percipiat. Nam adhuc in Anglia detinetur eius Legatus, cuius nomen in aliis meis expressi saepius. Constat ab eo hoc agi, ut Turci in Caesaris territorio hibernent, quod an facturi sint contra ipsorum morem, brevi cognoscemus. Ex Italia ut etiam ex Germania superiori hac septimana nihil fere accepimus. Veremur ne fasciculi aliqui litterarum ad nos intercepti sint. Spero itaque, me volente Deo proxime plura scripturum et missurum esse. Hic per complures iam dies vehementissimae ventorum procellae saeviunt, ex quibus non pauca metuuntur naufragia: Deus ingentia damna, quā publice, qua privatim, clementer avertat, servet inprimis S. R. M:tem et continua felicitate largiter coronet, cuius clementissimo favori humilime me commendans, Ill:rem Tuam Gen:tem quam optime valere, et ex animi sententia rem gerere unice voveo. Ex loco consveto 1^a Decembris Anno 1626.

In tergo: Illustri ac Generoso Viro, Dn. Axelio Oxenstiern, S. R. M:tis Regnique Suecorum Consiliario et Cancellario, libero Baroni de Kimitho, Domino in Fiholm et Tydon, Equiti torquato etc. Domino et patrono s. s. cultu obs. Praesent. Elbingae die 7 Feb. Anno 1627.

(L. S.)

XCI.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna, Hagae
Comitis d. $\frac{1}{2}$ Dec. 1626.

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Post multas deliberationes tandem 22. 13. 3. 21. 51. 32. 47. 6. 27. 8. 68. 19. 10. 58. 28. 30. 20. (*ordines Hollandiae*) quantum per amicos cognoscere potui, Areopagitis (Ordinibus Belgicis) pro sua sententia hoc consilii dederunt, ut vel per litteras, vel potius per Legatos tam cum Gedeone (rege Sueciae), quam Sosthene (rege Poloniae) agerent, quo et 58. 31. 51. 15. 33. 14. 2. 23. 9. (*Dantiscum*) et 26. 40. 74. 46. 35. 53. 42. 69. (*Vistulam*) libera reddere, atque ita Venetis (Polonis) commercia, uti fuerunt hactenus, secura relinquere velint. De praeclara Scipionis Africani (regis Sueciae) intentione restituendae rei communis in Hungaria (Germania) per Corsicam (Borussiam) communicandum cum Menelao (rege Angliae), nam solos Venetos (Ordines), etiamsi maxime hoc cuperent, non tamen in negotio tanti momenti Gedeoni (regi Sueciae) satisfacere posse, qui omnium optime nosset, quibus oneribus nunc premerentur. Jam multi dies effluxerunt, quo haec in consessu Areopagitarum (Ordinum) relata fuerunt, sed hi nondum exitum reperiunt, et decisionem in aliud tempus differunt, prorsus ut successum Comitiorum Antonianorum (Polonicorum) expectare videan-

tur. Nihil igitur ab his responsi loco ad me perlatum hactenus, et quantum animadvertere possum in diversa abripiuntur animi. Interim occasiones praetereunt, et mora mihi admodum molesta est, quod assiduae meae interpellationes et informationes non feliciorem successum habuerunt. Cum vero simul ad Gedeonis (regis Sueciae) auctoritatem et splendorem mihi respiciendum sit, ideo in hac actione sum circumspector, sic ut satis intelligant, me non ignorare complures ex ipsis potius ad privatam, quam publicam utilitatem respicere. Cum vero nunc S. R. M:tas in Biscaia (Suecia) sit, et quam ancipiti loco hae res hic haereant, ex meis abundanter cognoverit, spero me indies ulteriora mandata accepturum, quo pacto in illis in posterum vel pergere, vel subsistere debeam. Nam ante paucos dies nunciatum mihi est, esse in itinere a Primislao (rege Poloniae) ad Menelaum (regem Angliae), Ptolomaeum (regem Galliae) et Areopagitas (Ordines) missas litteras, quae si huc venerint, omnem operam daturus sum, ut exemplum illarum consequar, et statim S. R. M:ti transmittam. Non etiam intermittam, quin si in illis reperero, quae aut Gedeonis (regis Sueciae) personam, aut causam laedere possent, bona fide et studiosa dextertate refutem et reiiciam. Bonum vero mihi signum videtur, quod Legatio illa solemnns, de qua antehac scripsi, non successit, et litteris ultro citro commeantibus parum in rebus tanti momenti effici soleat.

Rediit etiam ante aliquot dies ex Sicilia (Anglia) Alexandri (Bethl. Gab.) Legatus, cuius Herus ab Ucalegonte (rege Angliae) in foedus quidem recipitur, et nomine Confoederatorum menstrua, quam petiit pecunia ei promittitur, 14. 29. 63. 81. 11. 107. 32. 12. 38. 42. 118. 88. 26. 14. 3. 89. 92. 4. 64. 101. 59. 46. 86. 63. 95. 1. 93. 15. 79. 75. (*sed ipse Quadius de effectu dubitat*) et solempne nunc est, ut Siculi (Angli)

multum verbis polliceantur, re ipsa nihil praestent. Nam 60. 98. 7. 21. 70. 5. 90. 9. 28. 23. 74. (*Bukingamus*) omnia ita administrat, sive dolo, sive ignorantia, ac si ex professo Alcimi (regis Hispaniae) minister esset, et non tantum Herum suum, sed totam Remp. vellet uno impetu perdere. Nec speranda nobis meliora, quamdiu 33. 8. 68. 29. 53. 35. 62. 28. 57. 41. 48. (*ille Lucifer*) rerum potitur. Sed brevi hunc Deus de throno superbiae deiiciet, cum certo praecipitio sit proximus. Narratum mihi est ab amico, tale aliquid Gedeonem (regem Sueciae) forte ad nescio quem dixisse, quod ab hoc postea ad illius aures perlatum fuerit. Hic simultatis contra eum causam, et praeclaris consiliis se opponendi studium. Legatus certe Spartaci (Bethl. Gab.) ex Cypro (Anglia) reversus satis deplorare non potest miserrimum in eo statum, quem nisi prudenter Hero suo commemorat, verendum est, ne hic quoque tandem 73. 41. 9. 50. 38. 60. 3. 80. 74. 92. 13. 90. 75. (*Rempub. deserat*) ubi viderit, 51. 86. 8. 68. 95. 52. (*nullum*) neque in Menelao (rege Angliae), neque in Marco (rege Galliae) 117. 95. 10. 58. 91. 9. 20. 51. 15. 98. 9. (*fundamentum*) esse. Sed Iosephus (Camerarius) monuit, non tantum ad praesentia, verum ad futura respiciendum esse, et fiducia in Deum collocata meliores occasiones expectandas, nec permittendum, ut vel ex desperatione, vel privatae tantum salutis amore tota 48. 80. 14. 20. 83. 102. 10. 56. 32. 8. 81. 2. 90. (*Res Evangelica*) in discrimine relinquatur. Frustra enim privata custodiri, ubi amittitur publicum. Spero itaque 49. 95. 19. 63. 28. 26. 69. (*Quadium*) prudenter in negotio tanti momenti acturum esse. Quid vero apud Venetos (Ordines) obtenturus sit, sane nescio. Experiar hoc brevi, et tum ilico referam. Gedeonis (regis Sueciae) vero honestissima desideria non parum impedivit, quod et Ulysses (rex Daniae) per iteratas Legationes tam hic quam in Sicilia (Anglia),

res suas continuo ursit, sed etiam quod Alexandri (Bethl. Gab.) simul postulata toties repetita accesserunt. Quod si utrique, quod promissum, praestari debet, sane evidenter apparet *eo aduocato* tam in Sicilia (Anglia) quam apud Venetos (Ordines). Et Lentulus (rex Daniae) tamen in foedere est cum istis, et Spartacus (Bethlen Gabor) a Menelao (rege Angliae) in idem receptus, unde Siculi (Angli) quoque inprimis astute se excusare solent, ex eo, quod dicunt, Gedeonem (regem Sueciae) illud ipsi oblatum non acceptasse. Extra illud vero non ita facile de auxiliis cum tanto sumptu mittendis conveniri posse. Sed colores isti sunt et praetextus, qui si veritas apud praeoccupatos aliis praesudiciis animos locum inueniret, facile dispelli possent. Ea autem est cum temporis iniquitas, tum calamitatis nostrae magnitudo, ut veluti nunc se res tam in Cypro (Anglia), quam in Hungaria (Germania) habent, nullum fere remedium appareat, nisi Deus veluti e machina iuvare nos velit, quod illum brevi facturum esse confido. Retineamus igitur etiam inter medias difficultates, et gravissima obstacula verum pro Reip. restitutione scopum, et cum occasiones se obtulerint, prudenter et fortiter iis utamur, nec deerit nobis divina benedictio et auxilium. Nam etsi in Hispania (Germania) cuncta deplorata esse videantur, ipsa tamen necessitas viam tandem monstrabit, nec nimis exquisita illa tyrannis, quae nunc profecto ad supremam lineam pervenit, diutius poterit consistere. Nam et Andreas (elector Brand.) iam experitur suae credulitatis fructus, cum mellitis Severianorum (Caesareanorum) verbis, et Seiani sui artibus seductus amicos sprexit, et hostibus maiorem, quam his, fidem habuit. Ipse etiam Aloisius (elector Saxonicus) hoc brevi experietur, et tam huic, quam Aurelio (electori Brand.) ipsa desperatio alia consilia suggeret. De Ulysse (rege Daniae) quidem Mansvetus

(Camerarius) non potest non esse sollicitus, cum eius ingenium considerat. Nam hoc ille unice sequitur, aliorum consilia nec quaerit, nec aestimat. Gedeoni (regi Sueciae) autem profecto pro singulari sua prudentia mature considerandum est, quantum etiam periculum Biscaniae (Sueciae) accrescere posset, si Ulysses (rex Daniae) aut succumberet aut duras condiciones acciperet. Certum enim est, Julium Vindicam (Caesarem) et Tryphonem (regem Hispaniae) oculos iamdudum coniecisse ad 52. 31. 13. 89. 61. 90. 113. 15. 55. 21. 119. 86. 9. (*mare Balthicum*) et moriente 71. 39. 69. 101. 73. 19. 70. 28. 30. 29. 118. 35. 59. 32. (*Pomeraniae Duce*) quod in propinquo esse videtur, 46. 24. 53. 68. 40. 38. 9. (*Tillium*) conaturum, ut Andream [(electorem Brand.)] ex sperata possessione eiiciat. Talia Iosephus (Camerarius) etiam Venetis (Ordinibus) saepe inculcat, et quantum ipsorum intersit, ne Primislaus (rex Poloniae) potentior evadens ipsi tandem Alcimo (regi Hispaniae) in illis locis 110. 82. 13. 75. 38. 14. (*portus*) aperiat: nisi huius vires Gedeon (rex Sueciae) amicorum etiam ope, ut par sit, adiutus infringere possit. Audiunt haec et intelligunt, sed vellent, ut omnes, quos commune hoc periculum concernit, in medium coniunctis animis consulerent. Solos se non posse ubique locorum praestare, quod multorum coniunctionem et opes requirat. Graecos (Hanseaticos) elapso foederis cum Areopagitis (Ordinibus) termino nihil amplius cum his conferre, Scipionis Africani (regis Sueciae) et Ulyssis (regis Daniae) potissimum hic interesse, ut vigilant, ne Resp. in illis quoque oris aliquid detrimenti accipiat. Accuratam itaque deliberationem gravissimum hoc negotium requirit, et si quae in eo agenda mihi in posterum imponantur, nullam diligentiam et sollicitudinem praetermittam. Venio nunc ad alia. Quo pacto Rex M. Britanniae Regi Daniae ex parte satisfacere velit, procul

dubio ex Anglia amici nostri perscribent, qui res S. R. M:tis in aula illa curare solent. Nunc in eo hic sunt, ut completis Legionibus Britanicis quatuor temporis commoditate utantur, qua illae ad Vesurgim transportari queant. Praeerit Tribunus Morganius Scotus, qui diu in his provinciis stipendia fecit, vir fortis, et militi gratus. Classis Anglica sine ullo fructu domum rediit. Interim 20 naves Cantabricae, quae et velis et remis utuntur, in quendam Comitem Warwicensem, qui cum aliquot navibus in mari praedae causa vagabatur, inciderunt, qui eas aggressus, capta una, et submersis duabus, reliquas in fugam coniecit. Hae ad Insulas, quas vulgo Sorlinges vocant, inspectae rumori causam dederunt, ac si unam harum vi occupassent, exstructo in illa propugnaculo. Sed quantum audimus, illae potius dispersae alio dilapsae fuerunt. Non tamen periculo res caret, cum Angli iam altera quoque vice cum classe sua nihil magni effecerint, cum summo gentis dedecore. Bukingamius Dux in Galliam iturus esse scribitur, quamvis dissuadentibus et matre et sorore. Sed hac de re certius quid referent amici, quos supra innui. Dn. Anstrouterus huc scripsit, Regem Daniae Equites Streiffii, et milites Teufelii, quibus in Borussia transitus denegatus fuerit, ad se recepisse, ut commodiori anni tempore in illam provinciam traiciant. Hoc si in rem S. R. M:tis fecit, sane bonum factum foret, cuius certitudinem ut eruam, daturus sum operam. De Comite Mansfeldio diversa admodum et spargunt et scribunt. Quidam ad Venetos profectum, quidam in itinere Budae in Hungaria ex dysenteria mortuum. Quidam affirmare audent, adhuc illum cum Bethlenio Principe esse, et talia ad fallendum Caesareanos studiose seminare in publicum. Tempus, cuius filia est veritas, revelabit omnia. Vinariensis feliciter adhuc rem gerit in Silesia, pronis in ipsum Provin-

cialium animis. Rusticos in Austria superiore ad inter-
 cionem deletos Caesareani nos credere volunt, et ego qui-
 dem saepe his metui, quod miseri et consilio et re a cunctis
 aliis deserti fuerunt. Quidquid sit, Caesareani primum ab
 illis cum strage aliqua reiecti, et Bavari milites non nisi
 cruentam admodum victoriam consecuti sunt. Egregiam vero
 laudem triumphare de rusticis, et ex civili christianoque
 sanguine subditorum captare gloriam! Certe tanta est ad-
 versariorum in extrema tyrannide insolentia, ut omnes Re-
 ges ac Principes Evangelicos pro fungis habeant. Altius
 autem nunc cristas erigent, quod Classis Peruana appulisse,
 et in auro et argento ad 18 milliones apportasse in Hispa-
 niam scribitur. Cuius rei veritas mox liquebit. Nam saepe
 etiam mendacia pro hac sparguntur, uti nunc quoque in
 vulgaribus novis Viennae excusis inserere non sunt veriti,
 Regem Sueciae a Polonis undique ita circumdatum, ut ad
 elabendum ne rima quidem ulla illi sit reliqua, cum tamen
 eius M:tas iamdudum in Sueciam feliciter advenerit. Lu-
 benter comperissem, quid Knisebeccius cum S. R. M:te egis-
 set. Intellego Electorem Brandenburgicum domi mansurum
 misso in Borussiam Gentili suo Marchione Sigismundo. Nos
 in aula illa non multum autoritatis et respectus obtinemus.
 Sic fortuna immutavit etiam amicorum animos, quamvis hi
 nunc et ipsi, certe magno cum dolore nostro, illam non mi-
 nus sibi adversam experiuntur, quam nos experti sumus.
 Quod si fidelissima monita nostra non reiecissent, et nos
 iuvare, et ea ratione suam propriam securitatem stabilire
 potuissent. Sed in fatalibus poenis salutaria consilia non
 admittuntur. Ne autem diutius morer Il:rem Gen:tem Tuam,
 abrumpo, incolumitatem ipsius divinae Omnipotentiae et
 me eius consvetae benevolentiae commendans. 1 $\frac{1}{2}$ Decemb.
 A:o 1626.

. XCII.

Ep. L. Camerarii ad Axelium Oxenstierna,
Hagae Comitatus d. ^{25 Novemb.} _{5 Decemb.} 1625. *

R. A. coll. Ox.

S. P. Illustris ac Generose Domine.

Postquam ceremoniis et solemnitatibus satisfactum, tandem paulatim actio publica progressa est, et quidem satis fervide. 19. 1. 57. 23. 20. 13. 26. 10. 15. (*Abfuerunt*) hactenus 30. (a) 2. 22. 51. 14. 35. 8. 46. 31. 75. 21. 27. 70. 28. 60. 35. 74. (*consultationibus*) David (rex Bohemiae), et eius Consilarii, sive quod Siculi (Angli) ita velle viderentur, a quorum nutu Eutropius (rex Bohemiae) nunc dependere cogitur, sive quod Lentuli (regis Daniae) 53. 32. 5. 42. 46. 28. (*legati*) in illorum praesentia minus libere se loqui posse censerent. Non enim caruit 48. 32. 14. 41. 79. 9. 24. 47. 75. 80. 48. 33. 34. (*res ea mysterio*), in quod 70. 39. 61. 41. 107. (*nobis*) ut pote qui in calamitate nostra 31. 53. 80. 89. 14. 82. 120. 47. 92. 12. 83. 88. (*aliis obsequi*) cogimur, apertius et accuratius inquirere non licuit. Communicata tamen 111. 82. 1. 93. 14. (*nobis*) plaeraque, et nonnulla etiam Josephus (Camerarius) sua industriaclare animadvertit. In primo congressu proposuerunt Siculi (Angli) 57. 87. 20. 3. 86. 47. 2. 95. 52. (*foedus cum*) Venetis (Ordinibus) 92. 59. 15. 98. 69. (*ictum*) postulantes 23. 46. 21. 70. 33. 68. 8. 26. 63. (*ut in illud*) etiam Ulysses (rex Daniae)

* Vide pag. LXVIII not. 1.

28. 10. 56. 73. 32. 3. 29. 48. 41. 75. 26. 13. (*ingrederetur*) Tum vero Legati se 80. 17. 59. 35. 14. 90. 73. 101. (*excusare*) quod inter Tusciam (Dania) et Alcimum (regem Hispaniae) vetusta pacta essent, quae nulla ab Alcimo (rege Hispaniae) offensionis materia praebita violare nefas sit. Privatos ex Tuscia (Dania) 21. 10. 6. 88. 47. 11. 90. 70. 93. 30. 69. (*in Hispaniam*) suo periculo 51. 29. 56. 94. 15. 101. 19. 46. 38. 13. 87. 74. (*negotiaturos*) esse. Ceterum non recusare se 64. 82. 32. 63. 86. 14. 62. 22. 9. 96. 98. 51. 20. (*foedus commune*) pro libertate Hungariae (Germaniae) et conservatione Religionis. Ulyssem (regem Daniae) coeptum bellum constanter prosecuturum, 14. 40. 50. 48. 27. 9. 33. 14. 74. 91. 102. (*si promissa a*) Menelao (rege Angliae) 47. 20. 13. 35. 29. 70. 15. 86. 48. (*serventur*) et accedant etiam alii, quorum non minus, quam Lentuli (regis Daniae) intersit. Igitur postea 58. 80. 15. 90. 8. 28. 4. 39. 32. 63. 29. 48. 92. (*de tali foedere*) agi coeptum est, et cum constaret de mandatis ad Varronem (Rutgersium) p. m. transmissis, et Mansvetum (Camerarium) illa ex consilio Davidis (regis Bohemiae) et ceterorum penes se habere, vocatus fuit Josephus (Camerarius) una cum Dn. 23. 34. 14. 47. 60. 32. 13. 65. 28. 39. (*Vossbergio*) ad consilium, quod et hic optimam Gedeonis (regis Sueciae) voluntatem et praeclaras intentiones coram percepisset, et defectum, qui ex morte Varronis (Rutgersii) intervenisset, una cum Josepho (Camerario) abunde supplere posset. Communicavit igitur hic in consessu Procerum primum Sc. Africani (regis Sueciae) mandatum, autographo penes se retento. Deinde circumspecte ex Informatione excerpta quaedam generaliora, quae ad Gedeonis (regis Sueciae) laudatissimam inclinationem pro Rep. restituenda declarandam sufficere visa sunt. Tandem quod Mansvetus (Camerarius) satis comperisset, primam illam Gedeonis (regis Sueciae) plane 6. 80. 13. 22. 81. 59. 19. 69.

39. 1. 68. 30. 15. 21. 82. 10. 92. 9. (*heroicam oblationem*) articulis 10. 11. et 12. comprehensam, ob Lentuli (regis Daniae) 99. 11. 71. 22. 14. 40. 75. 81. 27. 51. 80. 69. 8. 34. 62. 26. 9. (*oppositio-nem locum*) hoc tempore 10. 39. 70. 21. 51. 23. 89. 70. 15. 86. 73. 30. 52. (*non inventuram*) secundam illam non minus 55. 92. 13. 22. 80. 59. 19. 52. (*heroicam*) quae 13 articulo explicatur principaliter protulit. Rogavit simul, ut quamvis Varronis (Rutgersii) morte ei transmissa mandata exspirassent, certi tamen securique omnes essent, Gedeonis (regis Sueciae) notam animi magnitudinem nunquam defuturam rei communi et amicis oppressis, si ceteri Reges ac Principes pari virtute et fide concurrant, et inprimis Scip. Africani (regis Sueciae) convenientem rationem habeant. Ad ea Dn. 26. 87. 14. 47. 60. 32. 13. 65. 21. 38. 74. (*Vossbergius*) prolixa et decente oratione exposuit, quae ipse a Gedeone (rege Sueciae) audivisset, quae vidisset ac comperisset in Sardinia (Livonia), non tantum in castris, sed etiam in Biscaia (Suecia) et alibi. Cuncta fama ipsa et bonorum relatione maiora, et talia omnino esse, ut in rebus tam domi, quam foris, maxime in rei bellicae administratione nihil in Scip. Africani (regis Sueciae) virtute et prudentia desiderari posset. Tum praedicabat eius praeclaram de Rep. sententiam et rectum iudicium. In ipso vero bello ne Periclem (principem Mauritium) quidem ad tantam perfectionem et ordinem rem deducere potuisset. Non obstiturum eius consiliis bellum cum Sostene (rege Poloniae) susceptum, quo minus etiam in Hungaria (Germania) rem gerat, si modo ceteri officium faciant. Vellem quae ille prolixe disseruit, cuncta nunc enarrare possem, sed temporis angustiae, et negotiorum gravitas me impediunt. Certe nonnulla libere dixit, quae Ulyssaeis (legatis danicis) 48. 23. 60. 34. 13. 92. 52. 21. 10. 2. 83. 14. 74. 20. 48. 23. 70. 15. (*ruborem incusserunt*) qui res Biscainas (suecicas) nonnunquam

20. 53. 32. 83. 19. 73. 92. (*elevare*) solent, maxime hic et affirmarunt saepius, Scipionem Africanum (regem Sueciae) a Primislao (rege Poloniae) retentum ac impeditum, etsi vellet, tamen in Hispaniam (Germaniam) transire non posse. Post consultationes aliquot dierum tandem 4. 82. 58. 26. 14. 59. 22. 9. 69. 23. 70. 89. 21. 10. 46. 89. 13. (*foedus commune inter*) Menelaum (regem Angliae), Ulyssem (regem Daniae) et Areopagitas (Ordines) 2. 82. 10. 59. 8. 35. 47. 83. 9. 28. 51. 49. 38. 92. 20. 82. 91. 3. 33. 70. 5. 13. 80. 63. 28. 41. 51. 58. 35. 9. (*conclusum inque eo ad ingrediendum*) locus amplissimus Gedeoni (regi Sueciae) et Alexandro (Bethl. Gab.) 13. 89. 8. 33. 59. 15. 38. 47. 20. 14. 75. (*relictus est*). Noluerunt Ulyssaei (legati danici) admittere, ut 33. 10. 42. 13. 75. 100. 2. 23. 68. 88. 14. 64. 22. 92. 3. 101. 108. 21. 14. (*in articulis foederis*) nominatim Davidis (regis Bohemiae) mentio fieret, sub hoc pretexto, ac si 47. 30. 44. 87. 10. 40. 62. 88. 71. 13. 99. 51. 2. 33. 110. 89. 14. (*saxonici principes*) tum omnino ad Severi (Caesaris) partes transituri essent. Igitur pro 64. 28. 70. 41. (*fine*) eius in genere expressum, 59. 22. 10. 46. 73. 91. 59. 15. 35. 9. 21. 53. 68. 83. 3. (*contractum illud*) esse pro conservatione pacis religiosae et politicae in Imperio, et simul libertatis communis omnium, qui nunc contra leges fundamentales tam iniuste premuntur.

Ceterum 14. 32. 62. 80. 15. 33. 82. 48. 21. 61. 98. 107. 19. 48. 75. 28. 2. 83. 8. 100. 14. (*secretioribus articulis*) cavere parati sunt, totam Lentuli (regis Daniae) expeditionem pro 13. 89. 47. 75. 88. 46. 38. 15. 81. 22. 70. 29. (*restitutione*) Eutropii (regis Bohemiae) institutam esse. Generales illos vidi, de his posterioribus nondum conventum est. Mittam utrosque, quamprimum copiam illorum nansisci potero. Quod ad reliqua, 58. 30. 10. 93. 62. 100. (*danici*) hoc tantum unice egerunt, ut a Siculis (Anglis) impetrarent promissam 55. 20. 73.

87. 14. 38. 22. (*hero suo*) in singulos menses pecuniam, et ut Jugurthae (Mansfeldii) quoque copiae suis iunctae stipendia sua a Ptolomaeo (rege Galliae) et Ucalegonte (rege Angliae) sine ulteriori mora, quae hactenus illas fere exstinxit, acciperent. Non enim nisi 23. 10. 40. 95. 14. 52. 29. 51. 47. 80. 74. 47. 26. 9. 52. 79. (*unius mensis summa*) ad Lentulum (regem Daniae) hactenus ex Cypro (Anglia) pervenit, et 120. 35. 7. 21. 70. 65. 91. 9. 28. 98. 14. 23. 81. 77. 19. 69. 71. 113. 21. 38. 47. (*Bukingamius vix amplius*) etiam hac vice representaturus esse videtur. Iubae (Mansfeldio) 30. 68. 33. 72. 83. 92. 118. (*aliquid*) suppediabitur, sed 72. 98. 87. 63. 3. 100. 35. 51. 27. 70. (*quod diu non*) sufficiet. Sic revera iam evidenter apparet, Siciliam (Angliam) 15. 38. 46. 74. 23. 9. 110. 75. 21. 1. 83. 14. 117. 20. 48. 32. 51. 58. 28. 107. 11. 30. 48. 29. 69. 10. 27. 51. (*tot sumptibus ferendis parem non*) esse, maxime 74. 111. 32. 11. 31. 13. 8. 42. 52. 32. 10. 46. 33. 107. 26. 60. 14. 41. 63. 33. 81. 47. (*sine parlamenti subsidiis*). Atqui ad 66. 34. 2. 79. 14. 80. (*hoc a se*) nuper 40. 10. 75. 80. 13. 73. 83. 50. 15. 35. 9. (*interruptum*) brevi iterum 59. 22. 10. 86. 34. 62. 19. 70. 3. 95. 69. (*convocandum*) ille 30. 1. 115. 27. 13. 73. 20. 15. (*abhorret*) quod omnis mali culpa a Siculis (Anglis) in ipsum reiicitur. Ipsa tamen necessitas 66. 26. 89. 38. 14. 2. 39. 10. 86. 94. 62. 19. 15. 28. 94. 70. 29. 69. (*huius convocatio-nem*) Menelao (rege Angliae) tandem extorquebit, et ipse 1. 98. 54. 88. 10. 67. 102. 9. 81. 95. 47. (*Bukingamius*) qui Eutropio (regi Bohemiae), et huius 23. 77. 34. 48. 88. (*uxori*) omnibus modis satisfacere cupit, alias rationes initurus videtur, ut et Menelaum (regem Angliae) et Cyprum (Angliam), et suum quoque 59. 19. 71. 38. 15. (*caput*) servet. Interim vero optimae occasiones rei bene gerendae in Hungaria (Germania) praeterlabuntur, et hostes ubique fere locorum rerum potiuntur. Sed quia sine certo solidoque fundamento nihil

Gedeonis (regis Sueciae) nomine 21. 70. 15. 42. 51. 64. 19. 13. 32. 48. 26. 9. 28. 10. 59. 32. 73. 15. 21. 46. 35. 58. 40. 70. 92. (*in tanta rerum incertitudine*) agi posse viderem, et ante omnia accuratam temporis rationem esse habendam censerem, Siculoque (Angli) aperte dicerent, 15. 79. 51. 46. 19. 69. 50. 80. 62. 35. 70. 28. 90. 48. 83. 52. 23. 33. 69. (*tantam pecuniarum vim*) quantam Sc. Africanus (rex Sueciae) posceret, 28. 10. 47. 38. 41. 48. 20. 116. 88. 14. (*in sui regis*) potestate 70. 27. 10. 32. 14. 74. 92. (*non esse*) et denique Ulyssaei (legati danici) nihil a promissis sibi detrahi passuros affirmarent, (nisi alii prius alibi re ipsa diversiones bellicas facerent, atque ita Lentulus (rex Daniae) minori sumptu res gerere posset) tandem ex necessitate Iosephus (Camerarius) 8. 30. 104. 93. 22. 13. 40. 15. (*laxioris*) illius 117. 22. 41. 63. 20. 48. 100. 74. (*foederis*) cuius conditiones in Informationis 6 articulo expressae sunt, mentionem iniecit, monuitque, ut quidquid 55. 19. 65. 30. 29. (*Hagae*) concluderetur, statim per Legatum cum Gedeone (rege Sueciae) communicaretur, ut posset tandem ille de re tota certi aliquid statuere. Dicebant quidem nonnulli, Ill. ac Gen. Virum, Dn. Gabriel 22. 17. 80. 10. 47. 75. 28. 41. 13. 10. (*Oxenstiern*) spem circa Februarii initium anni insequentis fecisse, Sc. Africanum (regem Sueciae) alium Legatum ad hunc finem 66. 30. 56. 42. 9. (*Hagam*) missurum, sed ego dixi, antequam hoc fieret, plura et certiora confidentiae signa eius M:ti ostendenda, quod nisi per idoneum Legatum vix fieri posset. In hoc igitur nunc tota deliberatio versatur, et simul an et qua ratione Spartaco (Bethl. Gab.) satisfieri queat, ut ille quoque una cum reliquis 4. 87. 20. 58. 41. 13. 90. 46. 81. 74. 90. 13. 9. 91. 81. 10. (*foederatis arma in*) Iulium Vindicem (Caesarem) 9. 82. 95. 29. 102. 15. (*moveat*). Quidquid statutum fuerit, ilico perscribam. Sed nihil magis nunc Mansuetum (Camerarium) excruciat, quam quod ignorat, reddantur suae

litterae, an alicubi detineantur in itinere, cum quidem singulis septimanis fasciculos suos ad Gedeonis (regis Sueciae) in rebus Agentem 66. 91. 9. 60. 26. 48. 56. 28. (*Hamburgi*) mittere soleat. Satis autem perspicit, nihil magis Siculos (Anglos) et Venetos (Ordines) expetere, quam ut Scip. Africanus (rex Sueciae) victricia signa in Hispaniam (Germaniam) transferat. Sed revera 58. 20. 41. 14. 75. (*deest*) ubique 10. 80. 48. 38. 95. 14. (*nervus*) tam apud Areopagitas (Ordines), quam in Cypro (Anglia). Nam in Sicilia (Anglia) in Classem illam magnam infiniti sumptus facti sunt, et iam nova, quae priori suppetias ferat, instruitur. Sustentantur etiam a Menelao (rege Angliae) Venetis (Ordinibus) 6 legiones. Lentulo (regi Daniae) promissa sunt in singulos menses 30:as librarum, Jugurthae (Mansfeldio) 20:m 19. 83. 53. 91. (*Aula*) Davidis (regis Bohemiae) tota sustentatur Ucalegontis (regis Angliae) expensis. 19. 41. 74. 33. 9. 96. 80. 10. 14. 86. 69. 13. 8. 104. 51. 27. 95. 98. 14. (*Aes immensum rex novus*) reperit, praetereo alias continuas expensas. 50. 30. 13. 8. 42. 9. 41. 10. 75. 87. 3. 40. 14. 74. 39. 53. 95. 15. 99. (*Parlamento dissoluto*) populus nihil contribuere vult, nisi reformato statu publico, et rationibus de expensis fideliter redditis, ne maior illarum pars in Harpyiarum manus incidat, ut fere hactenus factum est. Sic profecto res magnis difficultatibus, et invisae morae periculis sunt obnoxiae. Accedit Siculorum (Anglorum) 65. 92. 10. 88. 26. 14. (*genius*) qui repentino quodam calore res magnas plaeumque incipientes non eodem fervore illas solent perficere. Sed hoc optimum, quod 73. 101. 17. 20. 74. 106. (*rex est*) optimus, et quod magna spes sit, 50. 79. 13. 113. 42. 9. 80. 10. 106. 26. 69. (*parlamentum*) remotis impedimentis in meliorem ordinem res cunctas reducturum esse. Interim non exigua de Ulysse (rege Daniae) sollicitudo Josephum (Camerarium) saepius affligit. Vix enim assequitur, quo pacto ille 58. 28. 86. 63.

95. 13. 79. 48. 20. (*diu durare*) aut velit aut possit, si verae sunt 48. 19. 15. 92. 87. 10. 41. 14. 29. 104. 110. 20. 70. 14. 42. 108. (*rationes expensa*) rum, quas eius Legati hic exhibuerunt. Deinde notum est 92. 21. 35. 74. (*eius*) ingenium, et multos terrent priora vestigia. Etiam 95. 44. 39. 13. (*uxor*) et nonnulli ex 62. 22. 70. 14. 81. 8. 93. 19. 73. 21. 93. 14. (*consiliarius*) ad 108. 20. 118. 21. 75. 38. 9. (*reditum*) in Tusciam (Danium) continuo eum impellunt. Ipse tamen hic per suos splendide pollicetur constantiam. Et profecto 48. 31. 110. 15. 83. 75. (*raptus*) est fatali necessitate 79. 3. 55. 27. 2. 60. 80. 8. 68. 26. 112. (*ad hoc bellum*) quod tam facile 58. 29. 50. 87. 70. 89. 13. 101. (*deponere*) nec in ipsius potestate amplius esse videtur, et quod sine laesione famae, ac discrimine suo 23. 88. 104. 3. 92. 110. 22. 10. 32. 48. 101. (*vix deponere*) potest. Acquiscendum igitur est in divina voluntate et providentia, quo tandem illa hos ingentes in Orbe motus velit dirigere. Utinam interea, dum 6. 40. 119. 59. 27. 111. 38. 20. 10. 15. 19. 58. 115. 23. 62. 3. 26. 73. 30. 15. (*hic conventus adhuc durat*) aliquid certi nobis adferatur ex Sardinia (Livonia) aut Biscaia (Suecia), ut de pace aut bello Gedeonis (regis Sueciae) cum Antonianis (Polonis) nobis liquido constare possit, et quid tandem consilii in illis partibus etiam de nostris rebus Sc. Africanus (rex Sueciae) initurus sit. Dn. 47. 11. 32. 51. 74. 88. 35. 14. (*Spensius*) nondum ex Cypro (Anglia) huc venit. Proposuit ille Menelao (regi Angliae) aliquid de Juba (Mansfeldio), (de quo Josephus (Camerarius) plus semper metuit, quam sperat) et hic etiam de ea re actum est cum 61. 38. 7. 81. 10. 67. 31. 9. 93. 22. (*Buhinhamio*). Sed magnus hic ad Marcum (regem Galliae) respectus est, qui saepe praeclara consilia interruptit.

Mansvetus (Camerarius) nihil iam magis exoptat, quam ut vel unum diem esse cum Gedeone (rege Sueciae) posset,

uti coram illi exponere liceret de rebus tanti momenti cuncta, quae animum ipsius in varias cogitationes et sollicitudines distrahunt. Si 46. 42. 51. 15. 100. 13. 29. 65. 21. 74. (*tanti regis*) sapientissima monita audiret, eiusque mandata acciperet, tum facile et se erigeret, et erigeret, uti putat, etiam titubantes alios. Sancte enim dicere solet, nullam sibi amplius in humanis praesidiis fiduciam, nisi in unius Sc. Africani (regis Sueciae) divina prudentia et heroica prorsus magnanimitate ac fortitudine. Accurrisset ipse profecto vel in ipsam 68. 33. 15. 55. 35. 90. 10. 28. 79. 69. (*Lithuaniam*) si aliquid saltem ipsi hactenus innotnisset ad eius multiplices litteras de ea functione, quam in Gellii (Rutgersii) nostri p. m. locum optimo animo obtulit. Nam fretus divino auxilio Gedeoni (regi Sueciae) omnem fidem et diligentiam sincere et cupidissime praestiturus est, meminitque Illis Gen:tas Tua, quae ad ipsius perquisitionem ille Gripsholmii de tali functione promiserit. Tantum petit, ut tandem liberetur gravissima cura, ne aut litterae eius interceptae fuerint, aut peccatum forte ab eo aliquid sit, cur hoc beneficium non mereatur. Quod sane morte acerbius ipsi futurum esset.

Sed ad alia. Adest etiam iam Dn. 19. 69. 14. 46. 73. 38. 15. 32. (*Anstrute*)rus, qui desideravit functionem ordinarii Legati apud D:nos Ordines. Sed illi favore Buckinghamii praelatus est quidam Killegreius. Dudleius enim Carletonius hoc munere aliquot annis defunctus nunc in Angliam revertitur. De classe Anglicana litterae ex Hispania per Antwerpiam huc allatae sunt, exposuisse hanc militem cum tormentis ipsis Calend. Novemb. ad Gades, et addunt quidam, Anglique nostri hoc credunt, opido et insula Anglos iam potitos esse. Partem classis in mari observare redeuntes ex Havana naves cum Peruano argento. Vocatos etiam ab Anglis in auxilium vicinos Mauritanos, ex quo magnam in

tota Hispania consternationem esse. Deus orandus est, ut magnis incoeptis felicem auram adspiret. Dunkerkani interim piraticam in vicino Oceano exercent cum magno mercaturae et commerciorum damno. Eis cunctas suas vires opponent Batavi, quorum militia, qua mari, qua terra magna reformatione opus habet.

Hoc et Angli de sua classe addunt, eam interceptisse 13 naves maiores Hispanicas, ex Portu omnium Sanctorum in Brasilia reversas: reliquas ex magna illa classe Hispanica vi tempestatis dispersas, et paucas admodum integras diversis locis in patriam reductas fuisse. Iam multis diebus fama hic percrebuerat, ex veneno hausto interiisse Ducem Christianum Brunsvicensem, sed falsum eum esse adfirmant et Ducem totum esse in delectibus militum.

Mansfeldius cum suis copiis et parte exercitus Danici iam versus agrum Magdeburgensem proficiscitur, si forte Wallensteinii insolentiam possit compescere. Nullum in Imperio exemplum est eiusmodi novum Principem insultasse tot Electoribus et Principibus Imperii. Sed statuet tandem Deus finem inauditae tyrannidi et superbiae. Cuius tutelae sanctissimae Ill:rem Gen:tem Tuam ardentissimis precibus commendans de eius favore et studiosa promotione secunda quaeque mihi polliceor, eiusque benigna responsa cum summo desiderio expecto. Loco solito ^{25 Novemb.} _{5 Decemb.} anno 1625.

ERRATA.

Pag. 27 l. 2	obiiciet	lege	abiiciet
" 33 l. 7	contraversiae	"	controversiae
" 89 l. 1	assistentiae	"	assistentiae
" 121 l. 29	(Davide)	"	(Daniae)
" 129 l. 20	dependunt	"	dependent
" 141 l. 28	Venetis (Ordinibus Belgicis)	"	Venetis
" 153 l. 9	Gedonis	"	Gedeonis
" " l. 10	Lacedaemonios (Ordines Belgicos)	"	Lacedaemonios (Venetos)
" 176 l. 7	Alexandri	"	Alexandri (Bethl. Gaboris)
" " l. 12	Sicambria (Livonia)	"	Sicambria (Silesia)
" 180 l. 10	Sc. Africano	"	Sc. Africano (regi Sueciae)
" 183 l. 24	Sc. Africani	"	Sc. Africani (regis Sueciae)
" 184 l. 9	Leutulum	"	Lentulum
" 220 l. 17	Davidis	"	Davidis (regis Bohemiae)
" 252 l. 23	Hispania	"	Hispania (Germania)
" 263 l. 5	Julii	"	Junii
" 297 l. 19	Siculi (Ordines)	"	Siculi (Hanseatici)
" 318 l. 11	vitantur	"	nitantur
" 368 l. 2	1625	"	1626
" 402 l. 32	Andreas	"	Andreas (elector Brand.)
" 436 l. 8	Siculos (Anglos)	"	Siculos (Hanseaticos)
" 453 l. 13	Atque	"	Atqui
" 502 l. 13	Venetis (Polonis)	"	Venetis (Ordinibus)

INNEHÅLL.

Förord	sid. III
Sverige och Nederländerna 1621—1630. Historisk in-
ledning	V—C
Instruktioner I för J. Rutgersius, 28 Febr. 1621	3—8
II " " Juni 1621.	8—18
III " " 31 Juli 1623	18—39
IV " " 7 Aug. 1623	39—50
V " " 30 Sept. 1623	50—63
VI " J. Salvius Jan. 1625	63—76
VII " J. Rutgersius 20 April 1625	76—79
VIII " L. Camerarius 4 Mars 1629	79—96
IX " " 4 Mars 1629	96—100
Bref från L. Camerarius till A. Oxenstjerna	
I. $\frac{1}{2}$ Nov. 1624	103—106
II. $\frac{1}{8}$ Nov. 1624	106—109
III. 6 Dec. 1624 n. st.	109—112
IV. $\frac{1}{11}$ Dec. 1624	112—114
V. $\frac{2}{15}$ Dec. 1624	114—120
VI. $\frac{1}{17}$ Dec. 1624	120—124
VII. 2 Jan. n. st. 1625	124—132
VIII. 3 Jan. 1625	132—136
IX. 10 Jan. n. st. 1625	136—140
X. $\frac{2}{15}$ Jan. 1625	140—142
XI. $\frac{1}{18}$ Jan. 1625	142—145
XII. $\frac{22}{1}$ Jan. 1625	145—150
XIII. 7 Febr. n. st. 1625	150—155
XIV. $\frac{1}{11}$ Febr. 1625	155—159
XV. $\frac{1}{18}$ Febr. 1625	159—162
XVI. 5 Mars n. st. 1625	162—164
XVII. $\frac{1}{17}$ Mars 1625	164—170
XVIII. $\frac{1}{18}$ Mars 1625	170—174
XIX. $\frac{1}{17}$ Mars 1625	174—179
XX. 18 Mars 1625	179—184
XXI. 4 April n. st. 1625	184—187

INNEHÅLL.

Förord	sid. III
Sverige och Nederländerna 1621—1630. Historisk in-
ledning	V—C
Instruktioner I för J. Rutgersius, 28 Febr. 1621	3—8
II " " Juni 1621	8—18
III " " 31 Juli 1623	18—39
IV " " 7 Aug. 1623	39—50
V " " 30 Sept. 1623	50—63
VI " J. Salvius Jan. 1625	63—76
VII " J. Rutgersius 20 April 1625	76—79
VIII " L. Camerarius 4 Mars 1629	79—96
IX " " 4 Mars 1629	96—100
Bref från L. Camerarius till A. Oxenstjerna	
I. $\frac{1}{2}$ Nov. 1624	103—106
II. $\frac{1}{2}$ Nov. 1624	106—109
III. 6 Dec. 1624 n. st.	109—112
IV. $\frac{1}{11}$ Dec. 1624	112—114
V. $\frac{2}{19}$ Dec. 1624	114—120
VI. $\frac{1}{17}$ Dec. 1624	120—124
VII. 2 Jan. n. st. 1625	124—132
VIII. 3 Jan. 1625	132—136
IX. 10 Jan. n. st. 1625	136—140
X. $\frac{2}{18}$ Jan. 1625	140—142
XI. $\frac{1}{18}$ Jan. 1625	142—145
XII. $\frac{22}{1}$ Jan. Febr. 1625	145—150
XIII. 7 Febr. n. st. 1625	150—155
XIV. $\frac{1}{11}$ Febr. 1625	155—159
XV. $\frac{1}{18}$ Febr. 1625	159—162
XVI. 5 Mars n. st. 1625	162—164
XVII. $\frac{1}{11}$ Mars 1625	164—170
XVIII. $\frac{1}{18}$ Mars 1625	170—174
XIX. $\frac{1}{17}$ Mars 1625	174—179
XX. 18 Mars 1625	179—184
XXI. 4 April n. st. 1625	184—187

XXII.	$\frac{1}{11}$	April 1625	sid.	187—192
XXIII.	$\frac{1}{18}$	April 1625	"	192—197
XXIV.	$\frac{1}{10}$	April 1625	"	197—203
XXV.	$\frac{1}{15}$	April 1625	"	203—209
XXVI.	2	Maj n. st. 1625	"	209—215
XXVII.	9	Maj n. st. 1625	"	215—218
XXVIII.	$\frac{1}{18}$	Maj 1625	"	218—222
XXIX.	$\frac{1}{10}$	Maj 1625	"	222—231
XXX.	$\frac{1}{10}$	Maj 1625	"	231—233
XXXI.	5	Juni 1625	"	233—236
XXXII.	$\frac{1}{15}$	Juni 1625	"	236—240
XXXIII.	$\frac{1}{10}$	Juni 1625	"	240—244
XXXIV.	$\frac{1}{10}$	Juni 1625	"	244—247
XXXV.	$\frac{1}{11}$	Juni 1625	"	247—251
XXXVI.	$\frac{1}{17}$	Juni 1625	"	251—254
XXXVII.	$\frac{1}{11}$	Juli 1625	"	254—258
XXXVIII.	$\frac{1}{17}$	Juli 1625	"	258—260
XXXIX.	$\frac{1}{11}$	Juli 1625	"	260—263
XL.	1	Aug. n. st. 1625	"	265—268
XLI.	$\frac{28}{7}$	$\frac{\text{Juli}}{\text{Aug.}}$ 1625	"	268—273
XLII.	$\frac{1}{5}$	Aug. 1625	"	273—278
XLIII.	$\frac{1}{11}$	Aug. 1625	"	278—284
XLIV.	$\frac{1}{10}$	Aug. 1625	"	284—288
XLV.	5	Sept. n. st. 1625	"	288—291
XLVI.	$\frac{1}{15}$	Sept. 1625	"	291—295
XLVII.	$\frac{1}{18}$	Sept. 1625	"	295—298
XLVIII.	$\frac{1}{18}$	Sept. 1625	"	298—300
XLIX.	$\frac{1}{11}$	Sept. 1625	"	300—304
L.	3	Okt. n. st. 1625	"	304—309
LI.	$\frac{29}{10}$	$\frac{\text{Sept.}}{\text{Okt.}}$ 1625	"	309—312
LII.	$\frac{1}{11}$	Okt. 1625	"	312—316
LIII.	$\frac{1}{10}$	Okt. 1625	"	316—324
LIV.	7	Nov. 1625	"	324—330
LV.	$\frac{1}{5}$	Nov. 1625	"	330—334
LVI.	$\frac{1}{11}$	Nov. 1625	"	334—338
LVII.	$\frac{1}{10}$	Nov. 1625	"	338—343
LVIII.	$\frac{30}{10}$	$\frac{\text{Nov.}}{\text{Dec.}}$ 1625	"	343—350
LIX.	$\frac{1}{10}$	Dec. 1625	"	350—352
LX.	30	Mars 1626	"	352—354
LXI.	10	April 1626	"	355—356
LXII.	17	April 1626	"	356—359
LXIII.	15	Maj 1626	"	359—363
LXIV.	16	Maj 1626	"	363—368

LXV.	$\frac{29 \text{ Maj}}{8 \text{ Juni}}$	1626	sid.	368—380
LXVI.	$\frac{8}{17}$	Juni 1626	"	380—385
LXVII.	$\frac{1}{12}$	Juni 1626	"	385—390
LXVIII.	2	Juli n. st. 1626	"	390—395
LXIX.	$\frac{1}{11}$	Juli 1626	"	395—399
LXX.	$\frac{1}{17}$	Juli 1626	"	399—405
LXXI.	$\frac{1}{12}$	Juli 1626	"	405—410
LXXII.	$\frac{3}{18}$	Juli 1626	"	410—415
LXXIII.	$\frac{28 \text{ Juli}}{7 \text{ Aug.}}$	1626	"	415—419
LXXIV.	$\frac{1}{11}$	Aug. 1626	"	419—424
LXXV.	$\frac{1}{17}$	Aug. 1626	"	424—428
LXXVI.	$\frac{1}{12}$	Aug. 1626	"	428—434
LXXVII.	$\frac{8}{18}$	Sept. 1626	"	434—439
LXXVIII.	$\frac{1}{12}$	Sept. 1626	"	439—445
LXXIX.	1	Okt. 1626	"	445—450
LXXX.	$\frac{8}{18}$	Okt. 1626	"	450—458
LXXXI.	$\frac{29 \text{ Sept.}}{9 \text{ Okt.}}$	1626	"	458—463
LXXXII.	$\frac{1}{15}$	Okt. 1626	"	463—467
LXXXIII.	$\frac{3}{18}$	Okt. 1626	"	467—472
LXXXIV.	$\frac{27 \text{ Okt.}}{6 \text{ Nov.}}$	1626	"	472—476
LXXXV.	$\frac{1}{18}$	Nov. 1626	"	476—479
LXXXVI.	$\frac{1}{18}$	Nov. 1626	"	479—483
LXXXVII.	$\frac{1}{15}$	Nov. 1626	"	483—488
LXXXVIII.	4	Dec. n. st. 1626	"	488—491
LXXXIX.	$\frac{1}{11}$	Dec. 1626	"	491—497
XC.	$\frac{8}{18}$	Dec. 1626	"	497—502
XCI.	$\frac{1}{12}$	Dec. 1626	"	502—509
XCI.	$\frac{26 \text{ Nov.}}{6 \text{ Dec.}}$	1626	"	509—518

XXII.	$\frac{1}{11}$	April 1625	sid.	187—192
XXIII.	$\frac{1}{11}$	April 1625	"	192—197
XXIV.	$\frac{1}{18}$	April 1625	"	197—203
XXV.	$\frac{1}{15}$	April 1625	"	203—209
XXVI.	2	Maj n. st. 1625	"	209—215
XXVII.	9	Maj n. st. 1625	"	215—218
XXVIII.	$\frac{1}{11}$	Maj 1625	"	218—222
XXIX.	$\frac{1}{18}$	Maj 1625	"	222—231
XXX.	$\frac{1}{15}$	Maj 1625	"	231—233
XXXI.	5	Juni 1625	"	233—236
XXXII.	$\frac{1}{11}$	Juni 1625	"	236—240
XXXIII.	$\frac{1}{18}$	Juni 1625	"	240—244
XXXIV.	$\frac{1}{18}$	Juni 1625	"	244—247
XXXV.	$\frac{1}{14}$	Juni 1625	"	247—251
XXXVI.	$\frac{1}{17}$	Juni 1625	"	251—254
XXXVII.	$\frac{1}{11}$	Juli 1625	"	254—258
XXXVIII.	$\frac{1}{11}$	Juli 1625	"	258—260
XXXIX.	$\frac{1}{14}$	Juli 1625	"	260—263
XL.	1	Aug. n. st. 1625	"	265—268
XLI.	$\frac{28}{7}$	$\frac{28}{7}$ Juli 1625	"	268—273
XLII.	$\frac{1}{3}$	Aug. 1625	"	273—278
XLIII.	$\frac{1}{11}$	Aug. 1625	"	278—284
XLIV.	$\frac{1}{15}$	Aug. 1625	"	284—288
XLV.	5	Sept. n. st. 1625	"	288—291
XLVI.	$\frac{1}{11}$	Sept. 1625	"	291—295
XLVII.	$\frac{1}{11}$	Sept. 1625	"	295—298
XLVIII.	$\frac{1}{11}$	Sept. 1625	"	298—300
XLIX.	$\frac{1}{11}$	Sept. 1625	"	300—304
L.	3	Okt. n. st. 1625	"	304—309
LI.	$\frac{29}{10}$	$\frac{29}{10}$ Sept. 1625	"	309—312
LII.	$\frac{1}{11}$	Okt. 1625	"	312—316
LIII.	$\frac{1}{18}$	Okt. 1625	"	316—324
LIV.	7	Nov. 1625	"	324—330
LV.	$\frac{1}{15}$	Nov. 1625	"	330—334
LVI.	$\frac{1}{11}$	Nov. 1625	"	334—338
LVII.	$\frac{1}{18}$	Nov. 1625	"	338—343
LVIII.	$\frac{30}{10}$	$\frac{30}{10}$ Nov. 1625	"	343—350
LIX.	$\frac{1}{18}$	Dec. 1625	"	350—352
LX.	30	Mars 1626	"	352—354
LXI.	10	April 1626	"	355—356
LXII.	17	April 1626	"	356—359
LXIII.	15	Maj 1626	"	359—363
LXIV.	16	Maj 1626	"	363—368

LXV.	$\frac{29 \text{ Maj}}{8 \text{ Juni}}$	1626	sid.	368—380
LXVI.	$\frac{1}{18}$	Juni 1626	"	380—385
LXVII.	$\frac{1}{18}$	Juni 1626	"	385—390
LXVIII.	2 Juli n. st.	1626	"	390—395
LXIX.	$\frac{1}{11}$	Juli 1626	"	395—399
LXX.	$\frac{1}{17}$	Juli 1626	"	399—405
LXXI.	$\frac{1}{14}$	Juli 1626	"	405—410
LXXII.	$\frac{1}{18}$	Juli 1626	"	410—415
LXXIII.	$\frac{28 \text{ Juli}}{7 \text{ Aug.}}$	1626	"	415—419
LXXIV.	$\frac{1}{11}$	Aug. 1626	"	419—424
LXXV.	$\frac{1}{18}$	Aug. 1626	"	424—428
LXXVI.	$\frac{1}{18}$	Aug. 1626	"	428—434
LXXVII.	$\frac{1}{18}$	Sept. 1626	"	434—439
LXXVIII.	$\frac{1}{18}$	Sept. 1626	"	439—445
LXXIX.	1 Okt.	1626	"	445—450
LXXX.	$\frac{1}{18}$	Okt. 1626	"	450—458
LXXXI.	$\frac{29 \text{ Sept.}}{9 \text{ Okt.}}$	1626	"	458—463
LXXXII.	$\frac{1}{15}$	Okt. 1626	"	463—467
LXXXIII.	$\frac{1}{18}$	Okt. 1626	"	467—472
LXXXIV.	$\frac{27 \text{ Okt.}}{6 \text{ Nov.}}$	1626	"	472—476
LXXXV.	$\frac{1}{18}$	Nov. 1626	"	476—479
LXXXVI.	$\frac{1}{18}$	Nov. 1626	"	479—483
LXXXVII.	$\frac{1}{18}$	Nov. 1626	"	483—488
LXXXVIII.	4 Dec. n. st.	1626	"	488—491
LXXXIX.	$\frac{1}{11}$	Dec. 1626	"	491—497
XC.	$\frac{1}{18}$	Dec. 1626	"	497—502
XCI.	$\frac{1}{18}$	Dec. 1626	"	502—509
XCH.	$\frac{25 \text{ Nov.}}{6 \text{ Dec.}}$	1626	"	509—518

PERSON-REGISTER.

Aitzema, nederländsk historieskrifvare, LXXXI, 396.

Albert af Nassau, 393.

Aldenburg, Fredrik, hertig, 335, 337.

Anstruther, engelsk diplomat, LXX, 103, 116, 133, 155, 162, 164, 180, 181, 187, 192, 228, 234, 255, 258, 360, 361, 363, 365, 366, 372, 451, 507, 517.

Arminius, professor, XIV.

Banér, Per, svenskt riksråd, LXV, LXIX.

Barberinus, kardinal, 213, 414, 432.

Bass, nederländsk statsman, XCV.

Bassompierre, fransk statsman, 456.

Beaumont, Simon v., nederländsk statsman, LXXXII, XCV.

Bellin, v., brandenburgsk statsman, XL, XLI, XLIV, 116, 120, 121, 128, 132, 142, 146, 155, 162, 164, 171, 174, 176, 177, 185, 187, 193, 200, 206, 209, 210, 222, 223, 244, 257, 259, 263, 360, 365, 381, 426.

Bethlen Gabor, furste af Siebenbürgen, XXI, XXXIII, XLVIII, XLIX, LIV, LXXV, LXXXIX, 45, 57, 58, 107, 110, 119, 123, 125, 134, 138, 140, 153, 158, 159, 160, 166, 175, 182, 185, 186, 189, 191, 195, 198, 205, 212, 213, 215, 216, 219, 220, 221, 227, 249, 270, 276, 285, 286, 287, 292, 293, 313, 321, 331, 341, 345, 351, 353, 360, 374, 375, 376, 381, 382, 386, 392, 396, 401, 407, 408, 413, 414, 417, 421, 426, 427, 430, 431, 436, 440, 441, 442, 443, 447, 449, 452, 454, 461, 464, 465, 470, 474, 486, 487, 492, 494, 500, 501, 503, 504, 505, 507, 512, 514.

Bicker, Andreas, nederländsk statsman, LXXXII.

Beetalaer, nederländsk statsman, LXXXII.

Bouillon, hertig af, 271.

Brandenburg, kurfurste af, XL, LV, LVI, LIX, LXXVI, 120, 125, 126, 127, 139, 141, 142, 143, 148, 151, 159, 162, 171, 190, 193, 199, 200, 207, 210, 212, 215, 216, 218, 220, 223, 224, 226, 234, 238, 241, 244, 248, 249, 255, 257, 259, 261, 263, 269, 273, 276, 286, 287, 292, 296, 300, 302, 306, 320, 321, 322, 331, 341, 342, 344, 345, 346, 353, 371, 374, 382, 393, 396, 402, 406, 407, 411, 412, 413, 414, 421, 424, 426, 429, 430, 468, 477, 485, 486, 490, 493, 505, 508.

Buckingham, hertig och engelsk minister, LXVIII, LXXVIII, 191, 229, 238, 290, 302, 326, 331, 334, 338, 346, 350, 365, 383, 388, 390, 391, 402, 408, 414, 417, 426, 429, 437, 459, 504, 507, 513, 516, 517.

Buttitzius, baron, 460.

Camerarius, Ludvig, pfaltzisk statsman, XXXI, XXXIV, XXXVII, XXXIX, XL, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLVI, XLVII, XLVIII, XLIX, L, LI, LII, LIII, LV, LVI, LIX, LXI, LXV, LXVI, LXVII, LXVIII, LXIX, LXX, LXXI, LXXII, LXXIII, LXXIV, LXXV, LXXVI, LXXVII, LXXVIII, LXXIX, LXXXII, LXXXV, LXXXVI, LXXXVII, LXXXVIII, XC, XCI, XCII, XCIII, XCIV, XCV, XCVI, XCVII, XCVIII, XCIX, 40, 46, 47, 48, 91, 93, 96, 97, 99, 121, 124, 132, 133, 137, 151, 152, 156, 159, 165, 172, 174, 181, 188, 189, 193, 194, 197, 198, 200, 203, 206, 210, 211, 213, 215, 216, 220, 222, 227, 234, 237, 239, 241, 247, 248, 249, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 258, 262, 264, 274, 275, 276, 278, 281, 291, 293, 296, 301, 306, 309, 310, 314, 320, 332, 341, 343, 348, 350, 351, 388, 391, 392, 412, 419, 421, 425, 430, 431, 435, 436, 439, 440, 441, 468, 469, 470, 492, 493, 504, 506.

Cammer, Johannes van der, nederländsk köpman, 462.

Carleton, Dudley, engelsk ambassadör i Haag, XLVII, LIX, 326, 338, 372, 391, 426, 456, 461, 517.

Carlisle, engelsk statsman, 372.

Caron, holländsk amb. i London, 135.

Cocures, markis af, 381, 481.

Contarini, venetianskt sändebud, 168, 377, 389, 461.

Copernicus, 476.

Cronholm, Abraham, LXXXVIII.

Cueva, kardinal af, 107, 460.

De Geer, Ludvig, nederländsk köpman, IX, 14, 15, 378.

Dyck, Jakob van, svensk ambassadör i Holland, VII, XVI, XVII, XVIII, 14, 15, 17, 378, 379, 393, 397, 398, 458, 472.

Elisabeth, drottning af England, 372.

Eric Larsson, svensk agent, 490, 495.

Ernst Casimir, grefve af Nassau, 369, 399, 409, 413, 418, 427, 432.

Falk, Petrus, svensk agent i Haag, XVIII, XIX.

Falkenberg, Dietrich von, XCV, XCVII.

Ferdinand II, romersk kejsare, X, XIX, XXI, XXIII, LXXIII, LXXIV, LXXXV, XCII, XCV, XCVI, 57, 58, 60, 67, 73, 119, 120, 125, 126, 128, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 148, 150, 151, 156, 157, 158, 163, 164, 166, 172, 173, 175, 176, 177, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 189, 190, 191, 195, 198, 205, 206, 210, 212, 215, 216, 218, 219, 227, 237, 238, 240, 241, 242, 244, 245, 248, 249, 253, 255, 261, 264, 270, 271, 273, 274, 276, 279, 281, 285, 287, 291, 292, 295, 296, 301, 305, 306, 307, 321, 332, 333, 335, 341, 342, 344, 345, 346, 347, 360, 370, 374, 376, 387, 391, 392, 393, 396, 401, 406, 407, 411, 414, 421, 424, 430, 431, 442, 447, 449, 451, 452, 454, 461, 465, 468, 470, 474, 477, 485, 486, 487, 492, 493, 494, 495, 500, 501, 505, 506, 507, 508.

Feria, hertig af, 122, 249.

Florens, general, 127, 134, 191.

Fredrik af Pfaltz, konung af Böhmen, XVIII, XXXI, XXXV, XXXVII, XXXIX, XL, XLIII, LXIV, LXVII, LXVIII, LXXIII, LXXIV, 3, 40, 46, 47, 114, 121, 128, 129, 133, 136, 137, 142, 143, 144, 147, 150, 151, 167, 176, 181, 182, 183, 185, 186, 189, 192, 194, 195, 205, 210, 212, 215, 218, 219, 220, 229, 230, 237, 239, 240, 248, 255, 257, 258, 260, 261, 268, 275, 278, 279, 284, 296, 317, 320, 322, 325, 326, 332, 338, 339, 340, 343, 344, 345, 350, 361, 365, 371, 372, 377, 384, 391, 408, 411, 417, 421, 424, 426, 441, 447, 455, 461, 476, 485, 493, 509, 512, 513, 515.

Fredrik Henrik af Nassau-Oranien, general-ståthållare, LXIV, LXXIII, XCVII, 81, 173, 178, 190, 195, 206, 213, 217, 443.

Frenling, Henrik, siebenburgisk agent, 443, 449.

Fuchs, general, 127, 134, 279, 451.

Gerrarts, Stephan, 10, 14.

Gordon, 383.

Gundemar, grefve af, spansk statsman, 122, 177, 282, 481.

Gustaf II Adolf, Sveriges konung, omtalas i hela arbetet.

Götzen, v., brandenburgisk statsman, LVIII, LIX.

Hautala, nederländsk amiral, 409.

Heinsius, lård nederländare, 295, 318, 327, 336.

Henrik af Bergen, grefve, 144, 443.

Henrik IV, konung af Frankrike, III.

Hildesheim, erkebiskop af, 451.

Honert, van der, nederländsk statsman, LXXXII.

Hoorn, Paridon v., XCVII.

Horn, Gustaf, XXV, XXVI, XXXI, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXIX, 50, 51, 55, 62.

Horneckius, krigare, 168.

Huberts, A., 378.

Isenburg, grefve af, 370.

Jacobsen, Klas, köpman, 130.

Jakob I, konung af Brittannien, XXVIII, XXXV, XLIII, LV, LVI, LIX, LXIII, 40, 73, 103, 109, 116, 120, 125, 128, 129, 134, 137, 140, 142, 143, 146, 147, 150, 155, 157, 159, 162, 163, 164, 165, 171, 174, 175, 179, 180, 181, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 193, 204, 205.

Joachim, Albert, nederländsk statsman, XXVI, 18, 43, 141, 157.

Johan Casimir, pfaltzgreffe, XXXVIII, LXIX.

Jägerndorf, markis af, XXX, 45, 57.

Karl, prins af Wales, sedermera konung af Brittannien, XXXIX, XL, LXXIX, LXXXIX, 128, 129, 158, 192, 215, 216, 220, 223, 225, 226, 228, 229, 231, 237, 238, 242, 244, 247, 248, 252, 255, 258, 260, 261,

263, 265, 273, 275, 278, 279, 280, 281, 289, 296, 298, 304, 305, 310, 321, 332, 338, 341, 343, 361, 364, 365, 370, 371, 373, 376, 380, 383, 386, 388, 390, 391, 395, 400, 408, 419, 425, 429, 430, 431, 436, 437, 440, 441, 445, 453, 454, 456, 459, 463, 464, 465, 467, 468, 469, 473, 474, 477, 481, 485, 486, 494, 502, 503, 505, 506, 510, 512, 513, 515, 516.

Kettlerus, Johannea, 322, 373, 462.

Killegrelus, engelsk statsman, 373, 517.

Knesebeck, brandenburgisk statsman, 508.

Kristian IV, Danmarks konung, VI, VII, IX, XV, XVI, XVIII, XX, XXI, XXVIII, XLIV, XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, L, LI, LII, LIII, LVIII, LIX, LXI, LXII, LXIII, LXVI, LXX, LXXI, LXXXIII, LXXXIV, LXXXVII, LXXXV, LXXXVI, LXXXIX, XCIII, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 20, 26, 33, 34, 35, 36, 40, 42, 64, 65, 69, 71, 72, 73, 76, 99, 113, 116, 121, 127, 128, 132, 133, 134, 136, 140, 143, 144, 150, 151, 156, 159, 162, 164, 165, 167, 171, 174, 175, 177, 180, 181, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 192, 193, 194, 197, 198, 199, 200, 201, 204, 205, 206, 209, 210, 211, 212, 215, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 228, 229, 231, 234, 236, 237, 238, 240, 241, 245, 247, 248, 249, 251, 253, 254, 255, 256, 258, 259, 261, 263, 264, 265, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 276, 278, 279, 280, 281, 284, 289, 291, 293, 295, 296, 297, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 309, 310, 313, 314, 317, 318, 320, 321, 324, 326, 328, 330, 331, 332, 335, 336, 339, 341, 342, 344, 345, 351, 353, 361, 363, 365, 366, 370, 371, 382, 383, 386, 387, 390, 391, 396, 400, 401, 406, 407, 408, 409, 412, 417, 421, 426, 430, 431, 434, 436, 441, 442, 450, 451, 452, 453, 454, 456, 460, 464, 467, 468, 470, 473, 476, 477, 480, 485, 486, 490, 493, 494, 495, 499, 504, 505, 506, 507, 509, 510, 511, 512, 515.

Kristian af Braunschweig, 44, 58, 120, 144, 160, 167, 173, 274, 284, 347, 400, 451, 481, 518.

Kulm, erkebiskop af, LXXXIII.

Lauenburg, Julius Henrik, greffe af, 487.

Leopold, hertig, 138.

Leodiguères, hertig, 123.

Ludvig XIII, konung af Frankrike, L, 71, 73, 103, 109, 129, 140, 143, 148, 153, 157, 159, 161, 162, 174, 175, 176, 190, 198, 200, 209, 210, 211, 216, 220, 222, 227, 229, 238, 242, 244, 247, 252, 254, 258, 259, 266, 270, 275, 276, 279, 280, 281, 291, 296, 305, 321, 339, 341, 351, 360, 364, 375, 388, 390, 400, 408, 409, 431, 432, 437, 440, 446, 456, 465, 476, 480, 481, 486, 492.

Ludvig, landtgreffe, 427.

Mansfeld, Ernst af, XXX, L, 44, 45, 58, 73, 103, 106, 107, 109, 110, 112, 116, 118, 120, 122, 125, 129, 130, 135, 138, 140, 142, 143, 146, 147, 153, 156, 159, 160, 167, 168, 179, 182, 200, 211, 216, 220, 227,

231, 237, 242, 247, 248, 249, 254, 255, 266, 271, 274, 275, 281, 284,
291, 297, 300, 304, 309, 310, 313, 314, 320, 330, 344, 346, 360, 364,
365, 371, 374, 382, 386, 387, 396, 397, 400, 402, 408, 409, 411, 412,
413, 417, 426, 427, 430, 432, 436, 442, 447, 452, 453, 465, 494, 495,
500, 507, 513.

Marssort, fransk agent, 190.

Massa, Isak, 403, 421, 422, 474.

Menorius, 385.

Montgomery, 429.

Moritz af Oranien, generalståthållare, XIV, XV, XXI, XXIII, XXV,
XXVI, XXXI, XXXVI, XXXVIII, XLIV, XLV, XLVII, XLVIII,
LIII, LIX, 8, 10, 18, 39, 46, 47, 48, 50, 56, 67, 74, 104, 107, 110,
112, 119, 121, 122, 124, 129, 143, 148, 152, 157, 160, 163, 168, 167,
170, 171, 173, 175, 181, 182, 183, 185, 187, 190, 193, 195, 200, 207,
209, 211, 213, 223, 233, 266, 271, 280, 282, 293, 295, 302, 370, 376,
378, 393, 394, 398, 399, 408, 410, 413, 418, 432, 454, 460, 474, 478,
479, 484, 488, 494, 495, 503, 511, 517.

Moritz, landgreffe, 371, 386, 407, 456, 511, 517.

Moya, nederländsk statsman, XXVI, 18.

Oldenbarneveld, Johan af, nederländsk statsman, V, VI, VII, X, XIV,
XV, XVII.

Oxenfurtius, grefve, 234.

Oxenstjerna, Axel, XIII, XIX, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XLI, XLII,
XLIX, L, LX, LXV, LXVI, LXVII, LXVIII, LXIX, LXXI, LXXII,
LXXVI, LXXXIII, 102 o. f.

Oxenstjerna, Gabriel, LXIII, LXIV, LXV, 321, 336, 514.

Panier, 343.

Petersen, Olfert, köpman, 130.

Pembroke, grefve af, 372.

Philip, konung af Spanien, XII, 67, 125, 128, 133, 141, 143, 147, 149,
151, 164, 176, 182, 185, 189, 190, 192, 195, 198, 205, 206, 207, 210,
211, 213, 215, 216, 218, 227, 229, 230, 241, 244, 245, 256, 260, 265,
266, 280, 285, 295, 301, 306, 307, 311, 342, 366, 375, 376, 387, 388,
389, 390, 391, 408, 436, 437, 441, 468, 481, 485, 489, 492, 504, 506,
510.

Pemmeru, hertigen af, 506.

Qvad, Mathias, siebenburgisk agent, 119, 504.

Radziwiłł, furste af Lithauen, XXXI, XLIX, 47, 48, 117, 133, 136, 137,
153, 182, 183, 189, 194, 195, 197, 206, 212, 219, 264, 322, 325, 326,
373, 374, 487.

Ranzau, Gerard, dansk statsman, 326, 446.

Raschius, 383, 426.

Richelieu, kardinal, 394, 486.

Rohan, Henri de, hertig, 145.

Resenkrantz, dansk statsman, 386, 456, 476.

Ruedorf, Joachim v., pfaltzisk statsman, XLIV, LXVIII, 376, 427, 429, 436, 453, 459, 465, 469, 498.

Rutgersius, Johan, svenskt sändebud i Haag, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXV, XXVII, XXVIII, XXX, XXXI, XXXV, XXXVI, XXXIX, XLII, XLIV, XLV, XLVI, XLIX, LI, LII, LIII, LV, LVI, LVII, LXII, LXVI, LXVII, LXIX, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 28, 29, 36, 37, 38, 39, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 78, 118, 124, 130, 140, 152, 154, 156, 162, 163, 168, 172, 185, 191, 193, 196, 198, 203, 204, 206, 209, 210, 211, 216, 221, 224, 228, 233, 241, 252, 253, 257, 259, 267, 270, 277, 280, 283, 286, 290, 294, 297, 299, 306, 309, 310, 313, 316, 317, 318, 319, 326, 327, 340, 369, 393, 510, 511.

Saltzburg, erkebiskop af, 481.

Salvus, Johan, svensk statsman, XLV, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 198, 199, 367, 397, 405, 434, 442, 447, 478, 479.

Savoyen, hertig af, 123.

Saxon, kurfursten af, 139, 141, 143, 148, 151, 173, 194, 236, 249, 273, 296, 335, 341, 344, 345, 371, 382, 386, 412, 468, 493, 505.

Schavellitzius, 168.

Schwarzenberg, grefve, brandenburgsk statsman, 148, 151, 284, 346, 381, 383, 402, 406, 411, 424.

Schulman, 222, 231.

Schönberg, grefve, 336.

Sehested, dansk statsman, LVIII.

Sigismund, konung af Polen, X, XI, XII, XIII, XV, XXVI, XXVII, XXXV, XXXIX, XLVI, LXXIII, LXXIV, LXXX, LXXXII, LXXXIII, LXXXIV, 11, 19, 24, 37, 48, 54, 117, 118, 119, 128, 132, 133, 136, 160, 167, 172, 178, 182, 185, 186, 199, 212, 216, 219, 226, 238, 244, 252, 263, 265, 270, 273, 281, 285, 296, 301, 302, 306, 314, 324, 325, 326, 332, 336, 346, 348, 374, 392, 397, 407, 408, 420, 429, 430, 434, 441, 447, 458, 479, 488, 489, 491, 492, 493, 494, 502, 503, 506, 512.

Sigismund, markis, 508.

Skytte, Johan, XI, XII, XIII.

Solssons, hertig af, 486.

Sommerdick, nederlandsk statsman, 313, 321.

Soubise, hertig af, 145.

Southampton, grefve af, engelsk statsman, 104.

Spens, Jakob, svenskt sändebud i London, XXXIX, XLII, XLIV, LXXI, 77, 104, 108, 109, 114, 115, 117, 118, 120, 121, 128, 130, 132, 134, 146, 147, 165, 167, 170, 174, 182, 185, 187, 188, 190, 194, 197, 199, 203, 204, 209, 214, 223, 234, 261, 263, 265, 268, 273, 281,

290, 297, 303, 305, 311, 328, 334, 341, 343, 364, 391, 441, 453, 455, 465, 469, 474, 481, 485, 498, 516.

Spínola, spansk fältherre, 105, 123, 141, 153, 160, 173, 195, 213, 285, 293, 307, 359, 392, 395, 413, 418, 474, 495.

Stjerneschild, 298.

Stirum, grefve af, 460.

Stuart, Robert, polsk agent, 37, 134, 137, 281.

Svensson, Andreas, 360, 366, 379, 397, 404, 410, 422, 450.

Thomassen, Kristian, dansk statsman, 326, 339, 356, 360, 400, 446, 461, 473, 476, 480, 499.

Thurn, grefve, 45, 57, 110, 119, 141, 168, 321, 434.

Tilly, fältherre, 135, 144, 172, 180, 184, 199, 210, 212, 215, 234, 240, 241, 255, 261, 264, 268, 269, 270, 274, 279, 284, 292, 300, 301, 305, 320, 328, 335, 344, 346, 370, 386, 392, 409, 436, 445, 451, 454, 460, 477, 480, 485, 494, 506.

Ulefeld, dansk statsman, 9, 241, 301, 304, 305, 309, 310, 326, 339.

Wallenstein, fältherre, 335, 346, 409, 411, 432, 447, 495, 518.

Velasquez, Luigi de, 307.

Wilhelm, nederländsk köpman, LXXXVII.

Winterfeld, brandenburgisk statsman, 126, 143, 147, 151, 405, 412, 420, 421, 424, 442.

Vopplu, Aitzema, nederländskt sändebud i Hamburg, 396.

Vosbergen, nederländsk statsman, XV, XXXVI, LXI, LXII, LXIII, LXVI, LXVII, 8, 9, 234, 251, 255, 258, 263, 290, 301, 311, 314, 317, 320, 328, 340, 343, 377, 455, 510, 511.

Welman, hertig, 451.

Wenzinus, Laurentius, dansk agent, 360, 371, 400.

Zobel, Johan, 371, 478, 486, 495.

Pris. 9 Mark.

3 2044 106 182 561

3 2044 106 182 561

